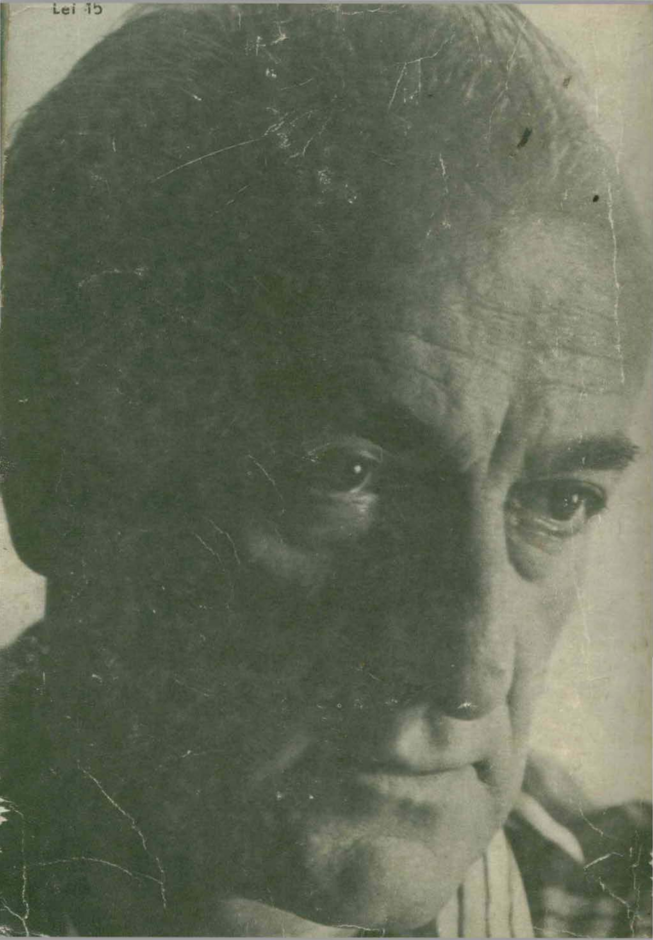
RADU BOUREANU

FRUMOSUL PRINCIPE CERCEL

roman

Lei 15

Coperta de
Victor Maşek

Radu Boureanu

FRUMOSUL PRINCIPE CERCEL

Editura Eminescu

1978

Sub soarele de august, trecea Dunărea scăzută, pe la Vidin, un pîlc de ieniceri comandaţi de un ceauş, însoţind o trăsură unde se aflau doi feciori, care după înfăţişare şi îmbrăcăminte arătau să fie din rude alese. Îi însoţise pînă aci un alai de oameni călări, care după straie, arme şi ţinută se vedeau boieri de ţară. Pe cutele din carnea obrajilor, pe bărbile unora din ei, stăruia o cenuşie umbră de mohoreală, şi privirile brumate trecător de o apă de tristeţe căpătau luciri oţelii, reci, tăioase, cînd lunecau asupra ceauşului şi pîlcului de ieniceri.

— Şi dacă ?... gemu înfundat unul din boieri. Era tînăr şi obrazul brun trecu în vînăt sub năvala sîngelui spre creier.

— Şi dacă ? făcu el iar, cu privirile înfipte între urechile armăsarului sur, cuprinzînd convulsiv crucea mînerului de sabie din şold. Sabia zăngăni lovită de pintenul cismei.

O mînă grea, plină de peri albi, căzu asupra pumnului strîns pe mînerul săbiei, prinzîndu-l în cătuşile tari ale degetelor.

— Stai pe pace !

Boierul tînăr întoarse privirile crunte, către cel ce-i ţinea pumnul în strînsoare. Văzu călărind la stînga lui un om în vîrstă, tot atît de dîrz ca el, care căta aşijderi în coama calului, dar vădit pîndind cu toată făptura, cu toate simţurile mişcarea turcilor, legănarea lor domoală, pendulată pe şeile cailor.

— De ce ? scrîşni cel tînăr strîngînd din măsele.

Celălalt nu spusese nici o vorbă. Îndesă capul pletos şi bărbos între umerii laţi ca apăsat de o greutate de neîndurat.

— De ce nu ? izbucni cel tînăr, dînd glas de astă dată.

Două capete de turci din apropiere se răsuciră încet cătînd în urmă. Nu vorbele dar glasul îi trezise din piroteala de-a-n călare sub căldura de august. O clipă, apoi privind înaintea lor în spinările celor din faţă-le, îşi văzură de drum.

— Pentru că nu se poate ! veni răspunsul întîrziat.

— De ce să-i cruţăm ?

— Nu pe ei îi cruţăm, ci pe coconi.

— Da-i duce. Îi duc la Poartă. Între păgîni. Şi-i voia Domnului.

— E nevoia Domnului, apăsă celălalt în vîrstă. Pătraşcu Vodă îşi scuipa sufletul. Soliman i-a dat poruncă să-i trimeată feciorii, să stea lîngă el, după cum sună legămîntul vechi faţă de Sultan. Ştii doar. Şi asta după zăbavă, după codeli şi suceli. Ce putea să facă Măria-Sa ?

Tăcură. Uruiau roţile trăsurii, ţăcăneau potcoavele cailor dînd de pietre, pînă sunară înfundat pe şleau, pînă să ajungă la Dunărea ce se arăta printre sălciile ce jeleau cu pletele verzi în pămînt.

— Dacă am îndrăzni o necugetare, nu că-s mai mulţi ei, dar din vîrful lor ar trece unii dincolo, scăpaţi, cu ceauşul, la raiaua Vidinului. S-ar întoarce cu mînie turcii. L-ar mazili pe Vodă şi-ar fi greu pentru ţară. Şi pe Pătraşcu ăl mare şi pe Petru ăl mic tot i-ar duce să-i aibă zălogi. Şi-ar veni alt Domn proţăpit de ei în scaunul Domniei, cu alte obiceie, cu alte datorii şi alte plocoane către lipitorile din Ţarigrad.

Lîngă copitele celor doi care vorbeau cu o gravă aţîţare şi stăpînire se alăturaseră alte boturi de cai. Fără să arate, călăreţii, privind înaintea lor, părînd că iau seama la mişcările turcilor, ascultau cu chipuri împietrite.

— Şi-acum ? se nelinişti boierul cel tînăr.

— Acum am ajuns. Uite podul plutitor. Ienicerii o să treacă întîi caii. Coconii, ceauşul, s-au şi apropiat de mal unde aşteaptă barcazul venit de pe cel mal. Să ne grăbim şi noi pentru rămas bun.

Glasul celui vîrstnic păru că se îngroaşă mai mult. Vorbele din urmă păreau că ajung vătuit ca după o uşă închisă, ca un zbîrnîit de coardă groasă de dulce tristeţă.

— Ce-o fi în sufletul copiilor ? oftă aproape unul din călăreţi. Se făcu o mişcare de copite, un fornăit de cai traşi de dîrlogi. Era o grabă în loc, o mişcare fără busolă. Părea că unii se pregăteau să se întoarcă, alţii răsuceau în loc caii.

— Să mergem ! zise cel vîrstnic — îndreptîndu-şi roibul spre mal unde osmanlîii pregăteau trecerea fluviului.

Cînd ajunseră, ceauşul îi îndemna prin semne pe cei doi feciori de Domn să treacă în barcaz. Călăreţul cel vîrstnic oprindu-şi roibul călcînd pe umbra ceauşului, ridică braţul în semn de oprire, de răgaz. Ceauşul ridică privirea întrebător, nu fără grijă. Ienicerii de pe podul plutitor şi cei de lîngă barcaz se uitau ascuţit. Bătrînul trunchios şi păros descălecă. Coborîră de pe cai şi ceilalţi şase oameni ai Domniei ţinînd caii în frîie. Pîlcul de lăncieri munteni rămase în aşteptare la cîteva braţe de loc, între sălcii. Cei doi feciori se uitau, unul, cel vîrstnic, cu o privire obosită, turbure, cel mai mic cu o albastră nedumerire. Ceauşul îi îndemnă iarăşi prin semne să se îmbarce. Mîna grea, cu peri albi se ridică din nou cu hotărîre.

— Iavaş, iavaş ! hotărî vocea de bas a bătrînului. Se apropie mai mult. Puse un genunchi în faţa celor doi feciori de Domn. Ceilalţi şase făcură şi ei ca bătrînul.

— Să ne ierte Măriile-Voastre nevolnicia că nu putem opri soartea. Să ne ierte slăviţii principi. Să ne ierţi Domnia-Ta Pătraşcu şi Domnia-Ta Petru.

— Iertare ! mormăiră după el şase glasuri.

— Să nu purtaţi vină, să nu purtaţi mînie Măriei-Sale. Cu cuţitul la gît, cu otravă în suflet a fost să se despartă Voievodul nostru, Domnul nostru de copiii săi. Dar Domnul este jurat să

se sfîșie între sîngele lui și al țării. O să fiți mai mari și o să înțelegeți.

De ce n-a venit Măria-Sa ? oftă Petru.

— Puțin înainte de plecare, Măria-Sa s-a simțit rău. S-ar fi tîrît, dar nu i-a îngăduit doftorul genovez, nu-l îngăduiau nici picioarele.

— De ce ne-a dat turcului ? mai oftă Petru.

— Nu mai întreba nimic, Petre. Nici Măria-Sa n-are pe cine să întrebe, spuse fratele mai mare, privind peste Dunăre, către nicăiri.

Toți cei șapte își rătăceau privirile, cu mișcări nevoite ale capului, de parcă o mînă nevăzută de ființă năstrușnică le răsucea gîturile, încet, ca pe un pivot, în direcții în care n-aveau nimic de căutat. Dar boierul cel mai tînăr care crîșca mereu din măsele, avea numai junghiere în cătări urmărind mișcarea osmanliilor. Era cel ce fusese împins să lovească în delii, în ienicerii ce-i luau pe Pătrașcu, fiul cel mai mare al lui Pătrașcu Vodă și pe Petru, cel mai mic. Cu Pătrașcu era legat de o strînsă prietenie ocrotitoare, fiind cu cinci ani mai mare. Îl călăuzea pe feciorul de Domn în toate încercările vîrstei, în deprinderea armelor și cailor, la vînat și îi mai acoperea stîngăciile vîrstei în mirările și turburările sufletului. Îi ținea tainele. Pătrașcu era la anii cînd sprîncenele îmbinate, fulgerările galeșe ale ochilor codați, mersul legănat de umbre calde îi deschid feciorului, fie el de orice stirpe, mari ferestre în albastru. Acei ochi plini de întrebări și umbre nemîngîiate se pironiră o clipă asupra obrazului întunecat al tînărului boier. Cătările lor întîlnite, aprinseră un fulger de sfîșietoare înțelegere. În grăbita îndepărtare de cetatea de scaun, de casa părintească, feciorul de Domn ducea în suflet și în vederile gîndului un chip și o căldură ce-l calcinau și-l sfîșiau. Își lăsă privirile pe fundul barcazului, după o ultimă întoarcere a capului și un semn deznădăjduit către boierul cel tînăr și întunecat. Petru, deși cu opt ani mai scăzut decît frăține-său, își da seama de greul ce apăsa pe sufletul acestuia. Iscoditor și simțitor, descifrase, în vremea din urmă, cugetul

și purtările lui Pătrașcu prinzînd și unele semne, unele întîlniri fugare între frate-său și o făptură luminoasă, aflată la curte, fiind această copilă curteană sora acelui boier tînăr, înnegurat, care-i privea cum se depărtau de malul muntenesc. Îl cuprinse cu sfială, pe fratele mai mare, pe după mijloc, fără să-l privească. Pătrașcu nu-l respinse. Vibră numai scurt și un geamăt abia auzit de cel mai mic i se stinse în piept.

Feciorului mic al Pătrașcului Vodă îi tremura ușor bărbia de lapte și o clipă păru că pe Dunărea pe care o tăia pieziș barcazul și podul cu caii deliilor plutește împotrivă-le ca o ceață, fiindcă totul îi juca în apele ochilor.

Împotriva anilor puțini și necunoașterii vieții, feciorul cel mic al Voievodului muntean avea mintea chinuită de întrebări felurite. Asemenea gînduri nu-l stăpîneau pe fratele cel mare. Acesta era bîntuit de o singură furtună : acea vînzolire sub care pădurile stau adormite, acel chin care nu împiedică apele să curgă, stelele să sclipească în adîncuri paralele. Acea furtună iscată de un simun imaginar care pîrjolește simțurile, căruia vîrsta îi spune dragoste.

Petru se uita înaintea lui peste apele galbene ; nu putea să închege o viziune despre ce va fi, unde vor ajunge, în acea țară a osmanlîilor, în acel Țarigrad căruia turcii, îi auzise, îi spuneau că ar fi un „Prag al fericirii".

Fericirea lui fusese pînă în pragul acesta al înstrăinării, cămările palatului, ale casei părintești, dulceața părinților, a maică-si Voica, oboselile învățăturii cu dascăli greci și monahi, cunoscători de slovă veche și miez de datini, fețele schimbătoare ale firii, și o neînțeleasă rîvnă de a ști, de a afla, de a cunoaște. Îl durea de ce lăsa în urmă, îl neliniștea neînțelesul vieții, al tainelor ei care se depărtau mai mult cu depărtările.

Pragul fericirii... pragul fericirii... psalmodia fără glas, în mintea chinuită, copilul. Ca un prag, înainta parcă spre țară. Acolo, pe malul întins, de unde plecaseră, văzu înșirate șapte făpturi. Un nor gros, cenușiu, răsturnase peste cei șapte boieri

o apă imaterială înecîndu-i în umbră. Păreau de cărbune. Cu picioarele răşchirate, aveau mîinile încleştate pe mînerele săbiilor. Petru nu ştia că mînerele ardeau în palmele celor şapte. Petru ştia că erau negri de cătrăniţi ce erau. Aşa, depărtaţi unul de altul, parcă de silă şi ruşine, aşa întunecaţi, cu picioarele răşchirate şi cu pumnii pe crucea săbiilor închipuiau ameninţare şi aşteptare.

A patra zi a lunii Şaban aproape de yatusu zemani, pe socoteala turcilor, timpul culcării, în curtea interioară a palatului Domnesc din Bucureşti, aproape pe neştiute ; se dezlănţuise o furtună de ninsoare de nu se vedea la întinsoarea mîinii — în curtea neluminată izbucnise un chiloman de zurnale, tobe şi trîmbiţi. Gărzile de arnăuţi alergau zăpăcite, neştiind ce să însemne aceste zgomote, crezînd că a năboit asupra palatului oastea turcă, lucru despre care nimeni nu avea ştiinţă, nu băgaseră de seamă nici ostaşii de strajă din turnuri, nu sosise din vreme nici o veste dinspre Dunăre.

Sub dezlănţuirea pretimpurie a furtunii de zăpadă, palatul Domnesc stătea înecat în beznă. Pe unde ardeau flăcări, pe coridoare şi ganguri izbucnirile tari ale vîntului stinseseră totul. Numai spre cămările Domneşti se vedeau alergînd umbre şi lumini ce păreau alungate de curentul iscat de uşi repezite în canaturi. Apăsa cu întunerecul o atmosferă stranie, neliniştitoare. Vîntul scăpat prin spaţii înguste, cotite, făcea ca toate lighioanele. Şuierat, ascuţit, jelit, gemea ca nevăzute făpturi chinuite. Încreţea carnea pe cei cu simţuri mai prăpăstioase, mai rău decît frigul. Undeva, parcă tot spre odăile Domneşti se auzeau glasuri psalmodiate ; cu vîntul veneau crîmpeie de cîntece popeşti, neînţelese la ceasul acela şi locul de unde arătau să vină. Voievodul, Doamna sa Voica şi Domniţa Maria trebuie să fi încheiat încă sub căderea nopţii rugăciunile în capela palatului. Se auzi numai o dată, înspăimîntat, un glas de femeie :

— „Turcii" ! Țîșnise prin plasa sonoră, cît aceasta rămase o clipă în muțenie. Apoi meterhaneaua porni iar agresiv, strident, spărgînd întunericul.

Pe lespezile gangului ce ducea spre curtea interioară, răsunară pași grei, încurcați, și bolțile auiau vibrînd. Ușa grea de stejar fu repezită în afară. La lumina făcliilor, cei din curte văzură lucind oțele de săbii și în fruntea acestui arici metalic un bărbat trupeș, pletos și bărbos, sur, dădu glas puternic :

— Cine sparge liniștea nopții palatului Domnesc ?

Meterhaneaua amuți. Nu veni nici un răspuns grabnic. Tușeau cîțiva. Bărbatul trupeș care vorbise cu glas dîrz își dădu seama cine erau cei de afară. Întrebă din nou, pe turcește, de astădată :

— Cine cutează să turbure odihna Măriei-Sale ?

— Aleyke avni' llah ! se desprinsese un glas din grupul aflat în curte.

Înaintă spre pragul luminat un bărbat înalt în hilat căptușit după cum se vedea, cu samur. Arăta între două vîrste. Avea barba neagră, pătrată. Se voia plin de fățoșenie și mîndrie în ținută și gesturi. Zise, făcînd acel salut al musulmanilor, cu palma în trei scări : la piept, la buze și la frunte.

— Măria-Sa prealuminatul Padișah mă trimite, cinstite bane Mihai...

— Văz că mă știi pe nume, și știi și graiul nostru. Cine ești și ce vrei ?

— Vin din Cadiatul de Silistra cu vești de la „Pragul Fericirii". Am bătut „menzil" de o zi în goana cailor...

— De ce atîta grabă ?

— Aduc hatt-i humaium de la prealuminatul Padișah.

— Ordin ? Ce ordin ?

— Beiul Pătrașcu...

— Măria-Sa Pătrașcu Vodă ! apăsă banul Mihai.

— *Inșallah !*

Dacă vrea Allah ? mormăi pentru sine banul. Nici Dumnezeu nu mai vrea. Se gîndea cum să se descurce. Să spuie Im-

brohorului drept, că Măria-Sa Pătraşcu Vodă îşi dăduse duhul. Abia acum îşi văzu mîna cu sabia goală. O vîrî, parcă cu îngrijorare, în teacă. În urma lui se auzi aceeaşi mişcare. Însoţitorii săi urmaseră gestul banului. I se păru acestuia că turcul cu barba neagră care-i vorbise are un zîmbet ciudat. Privi, cum se afla pe trepte, peste capetele celor ce-l însoţeau pe Imbrohor, sau agă al ienicerilor sau ceauş, dracu' să-l mîntuie — îşi spuse cu năduf. „Asta ne mai lipsea acum"... Îi cuprinse pe toţi în privire ; pe cei ce purtau instrumente, şi pe cei ce purtau săbii, pe „sansongii", unul peste altul vreo duzină. Kapudanul, căpetenia sansongilor, aştepta privindu-l ţintă. Banul se scutură parcă de o plasă grea, cleioasă, nevăzută, de paing. Mai mult gemu decît oftă :

— Să ospătaţi şi să dormiţi, cinstite Imbrohor ! Se răsuci către însoţitorii ce priveau curioşi, încordaţi poate... Să se grijească de masa şi somnul oaspeţilor.

Cineva în spatele banului porni cu paşi mari stîrnind acelaşi ecou sub bolţi.

— Ce v-a adus tocmai la căderea nopţii ? — spuse, privind pe gînduri către Imbrohor şi ceata acestuia.

— Stăpînul meu, luminatul Rustem-Paşa, vizirul...

— Aha ! icni nestăpînit banul.

— ...Vizirul, musahib al slăvitului Padişah al Islamului, urmă turcul, făcîndu-se a nu fi prins nestăpînita subliniere a banului — m-a mînat grabnic cu hatt-i humaium, către stăpînul tău...

Banul întinse mîna :

— Stăpînul meu, luminatul vizir, mi-a poruncit să-l înmînez stăpînului tău, bane Mihai...

— De ce ?

— Nu ştiu. E pecetluit. Poate că beiul Pătraşcu (trecu peste zvîcnetul nou de mut protest) — poate că stăpînul tău va să se înfăţişeze la „Pragul Fericirii", la scara împărătească, să pupe papucul slăvitului Sultan, să dea seamă.

— Nu-l poţi înmîna acum. Măria-Sa e bolnav, ostenit, acum odihneşte. Mîine ! Poate, mîine, zise cu îndoială în glas. Îi venea să strige turcului că Pătraşcu Vodă a trecut de pragul acestei vieţi, că doarme între făclii şi rugi de călugări şi sub jalea alor săi, Doamna Voica şi Domniţa Maria, că cei doi feciori Pătraşcu şi Petru pe care i-aţi dus voi, hainilor, nu ştiu, acolo, la pragul vostru blestemat, că Domnul şi părintele lor a răposat. A răposat în plină putere şi bărbăţie. O moarte nemiloasă, ciudată. Îşi adusese aminte de temerile lui Vodă, gîndurile sale încurcate despre ţesăturile treburilor de la Poartă, mai curînd ale acestui blestemat de vizir, Rustem-Paşa, sacul fără fund, cum sînt mai toţi vizirii şi paşalele ce roiesc acolo, la Înaltul scaun al osmanliilor, pe lîngă sultanii leneşi, arghirofili, beţivi, ca viermii într-un măr lustruit.

Rustem i-a măcinat temelia tronului Domnului nostru Pătraşcu cel Bun, că bun a fost, odihnească-l Domnul. A murit chinuit, a trăit sfîrşitul chinuit, clătinat în liniştea Domniei şi a ţării, de despărţenia de cei doi feciori. Ca o lighioană rozătoare, uriaşă a ros la picioarele scaunului Domnesc. Cum a ros ? Pentru ce a ros ? Că îl rodea în măruntaie ura împotriva Măriei-Sale. Pentru ce ? Pentru că pofteau peşcheşuri mai mari, pentru că pofteau tribut mai sporit. Pentru că urăsc pe valahi, cum zic ei, că i-a snopit în cincizeci şi cinci de ani, i-a snopit în cinci bătălii, Voievodul Radu-cel-Mare, strămoşul ; n-a mai vrut să ţină nici un legămînt, nici o datorie faţă de Baiazid, că a scuipat pe ahidnamele, pe tratatele cu osmanliii ; că de atunci, Voievozii au fost numiţi de Poartă şi siliţi să verse suta de mii de ţechini de aur pe an şi feciorii Domnului duşi zălog, în stăpînirea Sultanului. Ce vrea Rustem acum, să-l ungă Domn pe o slugă a cămării lui, pe un josnic şi netrebnic Mihail, care nu-i os de Domn, care se tîrîie la papucul lui Rustem şi făgăduieşte turcului marea cu sarea. Nu sarea ţării, sîngele ei, sîngele nostru...

Turcul îl privea neclintit, cu o cătare scrutătoare, părînd că succesiunea fulgerătoare de gînduri prinde chip, ca într-o

oglindă în care străinul vedea simțirile banului. Nici nu era greu, știind el însuși toate cîte le gîndea banul, fulgerător, vînzolit de furii în fața lui, doar că nu i le spunea prin viu grai. Sub privirea rece, prepuielnică a turcului, banul simți că-i năvălește un val cald spre gît, spre cap. Îl înecă o tuse. Se lovi în piept cu pumnul greu, acoperit de peri albi. Întoarse capul și slobozi încet o poruncă și din spatele lui înaintă un boier tînăr, trecu printre turci, făcu un semn silnic să fie urmat, mormăind ciudos, pentru sine, auzit, sau neauzit de turci :

— Să-i duc la cămări. Duce-i-aș mai curînd sub Dunăre, peste care i-au dus pe Pătrașcu și pe Petru !

Mergînd prin coridoarele și sălile neluminate, acum, decît de făclia ce-o purta înaintea lui un slujitor bătrîn, banul Mihai, cătrănit, își chinuia mintea. Toate i se încîlceau în zarea timpului, toate i se înfățișau limpede pînă la o treaptă. Socotelile politicești, scîrbavnica fire a oamenilor, toate ițele din care e țesută haina care ne îmbracă ; viața, timpul istoric, năravurile, cotiturile soartei, toate mergeau pînă la un prag. De pragul acela se izbea înțelegerea lui. Cum ? așa, de pe o zi pe alta, un bărbat frumos, zdravăn, chibzuit și înțelept, să se prăbușească? Ba nu, nu după o zi pe alta... În starea trupească a domnitorului se dezlănțuise cu multe, multe zile în urmă semne neobișnuite, după cîte i se pare să-și amintească... Încet, încet, s-a uscat pe picioare, parcă fără vreo pricină de sănătate de vreo boleșniță. Doamna Voica își frămînta mîinile, își ferea privirile cînd Vodă o cerceta neliniștit, dar cu o cătare blîndă, cercînd parcă să o aline, să-i alunge temerile. Își amintește marele ban că-i spusese fiică-sa, Hrisafina, cum că Doamna Voica bănuiește c-ar fi dat în lingoare din dorul pentru feciori, pentru Pătrașcu și Petru duși de turci la Țarigrad. O fi clocit durere grea Măria-Sa Pătrașcu pentru despărțenia asta. Toți s-au chinuit cu grea durere. Și Hrisafina, da, știe el, banul, că pe genele ei a-ntîrziat multă vreme roua nemîngîierii, dar că ea n-a suflat o

vorbă despre asta... Ea, Hrisafina, a băgat prima de seamă schimbarea. Ea a-ncercat cu vătuită grijă să-i spună Mariei, fiicei lui Vodă, că nu-i bine cu Măria-Sa. Curînd s-a neliniştit şi Doamna. Au văzut că pe Domn îl ia ades cu slăbiciune, că privirile i se întorc parcă înlăuntru. Se plîngea de silă, de oboseală. L-au chemat atunci în fiece ceas pe medicul cel nou, italianul, adus la curte cu sprijinul lui Aron Codoşul, cum îi spuneau oamenii curţii ovreiului la care ţinea Măria-Sa. Italianul l-a privit îngrijorat pe Domn şi cercetîndu-l, i-a dat nişte doftorii... Dar răul a mers înainte. A prins să i se gălbejească pielea pe trup şi albul ochilor. Apoi i s-au vineţit unghiile. L-au chemat iar pe genovez şi iar i-a dat ceva să ia, dar răul înainta. Doamna a chemat-o în taină pe o babă doftoroaie vestită. Baba s-a învîrtit cîtva timp pe lîngă iatacurile domneşti, fierbînd ulcele şi Măria-Sa mai vrînd, mai nevrînd a băut fierturile doftoroaiei, la îndemnul Doamnei Voica. Li s-a părut că se îmbunează boala. Dar medicul italian a prins amestecul doftoroaiei, s-a supărat foarte, mirîndu-se că la înalta curte Domnească au loc asemenea eresuri şi necunoaşteri a puterilor medicinei. Doftoroaia a trebuit să dispară, dar Hrisafina a auzit-o bombănind, cum părăsea cămările Domneşti, că aici nu-i lucru curat, că ea a mai văzut d-alde astea, că talianul o să-i mănînce capul lui Vodă. Da' ce-a văzut şi ce crede n-a spus. Şi i-au căzut unghiile şi părul Măriei-Sale, şi trecea prin el şi uscîndu-se i s-au stins zilele. Şi n-au avut putere nici fierturile cu descîntecele doftoroaiei, nici doftoriile genovezului... De cînd a început răul, se trudea să-şi aducă aminte marele ban ? De cînd ? Nu mult după plecarea coconilor Domneşti. Cam pe atunci s-a aciuat pe lîngă curtea Domnească şi medicul genovez... Şi el n-a băgat de seamă. Poate boala neştiută îşi făcuse mai de mult cuib în trupul Domnului. Da', cum adică, Doamne iartă, n-a prins talianul rostul boalei ? Şi ce-a vrut să însemne spusele doftoroaiei că talianul o să-i mănînce capul lui Vodă ?... E medic şi ştie el, banul, că un medic are menirea să aline, să izbăvească oamenii de suferinţe... De unde o fi venind medicul ăsta ? Din Genova,

da, dar pe care căi ? Şi de unde-l ştie Aron Codoşul, de l-a adus la curte ?... Trebuie să dezlege el, banul, neînţelesurile astea. Şi... şi asta o să-i dea iar viaţă Domnului răposat ? Trebuie, trebuie să dea de capătul firului ăsta negru. Mîine, mîine. Acum e prea grea aripa neagră a morţii peste palatul Domnesc. E prea multă otravă în sufletul Doamnei Voica şi al Domniţei Maria, şi a noastră a tuturor. Otravă ? Otravă ? Oare ? Oftă adînc. Uită parcă încotro se îndrepta. Unde-o fi medicul acum? Trebuie să-l cerceteze. Să vadă. Ce să vadă ? Dacă o fi cumva... Dar cum să fie ? Cum să dovedească, dacă, dacă... I se învîrtejeau sub frunte gînduri şi întrebări. Trecu pe lîngă el un zornăit subţire, metalic şi îl învălui nor de mireasmă dulce. Văzu un călugăr tînăr ducînd o cădelniţă de argint în care sufla să aţîţe cărbunii sub boabele de tămîie. După el venea un copil de casă.

— Vezi, cată unde se află medicul, talianul ! — mugi banul.

Copilul de casă dădu speriat înapoi, ca îndată să pornească în goană, încotro nu ştia nici el. Banul se luă după călugăraşul ce legăna cădelniţa de argint lăsînd o dîră de sfinţenie către moarte.

Paraclisul era legănat parcă de luminile şi umbrele lumînărilor groase, albe, înfipte în sfeşnicele de argint la capul şi picioarele celui ce fusese Pătraşcu Vodă cel Bun. Stătea întins ca spre veşnică plutire pe apele uitării. De abia în primul ceas al dimineţii acelei zile bolnavul se liniştise de tot, din chinurile trupului şi îndoielile sufletului. Acum, în paraclis, la capul mortului stătea frîntă, în negre veşminte Voica Doamna şi lîngă ea, susţinînd-o de-o parte şi de alta, Domniţa Maria şi mlădia şi bălana Hrisafina, fata banului Mihail. Cînd acesta pătrunse în paraclis, vlădica şi cei doi episcopi de Rîmnic şi de Buzău, aflaţi în preajma Domniei de cînd se bănuia apropiatul sfîrşit, slujeau, împlinind slujba pentru cel răposat, împletind

versetele cărţilor sfinte cu aminurile şi isonul călugărilor ce lunecau negre umbre, ferit smerite, cu încovoieri de supunere către cei mari şi smerenie sub ceasul de faţă.

Prin palele albe ale fumului de tămîie şi al lumînărilor se împletea fluidul nevăzut al gîndurilor felurite ale celor ce se aflau la priveghi. Dacă ar fi putut prinde chip pe fîşiile unduite, ca pe nişte ecrane de o clipă, ar fi închipuit un *lamento* în imagini pentru cel răposat cît şi o vizuală depănare a propriilor tristeţi şi griji iscate de situaţia tragică, a morţii Voievodului şi a viitorului lor.

Numai Doamna Voica şi Domniţa Maria nu gîndeau decît la durerea ce le copleşise. Numai ele nu auziseră zvonul paşilor grăbiţi pe săli şi coridoare necum sunarea muzicii barbare a meterhanelei în curţile dinlăuntru. Unii boieri ieşeau mergînd cu spatele spre uşi, închinîndu-se, alţii intrau cu chipurile îngrijorate rămînînd pe lîngă pereţii paraclisului. Cu ce stare veneau de afară nu desluşeau decît înalţii prelaţi, furîndu-i cu coada ochilor, între un verset şi o înclinare pioasă, închinîndu-se în faţa mortului, a Doamnei şi a Domniţei. Acestea stăteau îmbrăţişate, sub noaptea vestmintelor de doliu, cu frunţile răzimate de buza raclei. Aproape deasupra lor, faţa albă a Hrisafinei cu ochii în gol, urmărind o viziune care n-o mai pierdea de cînd se afla lîngă cele două femei doborîte. Pentru privirile gîndurilor ei, palele de tămîie unduite în cuprinsul paraclisului se prelungeau ca un drum, ca o înnodare de drumuri, ca o legănare de ape. Pe căile acestea înnodate, legănate, călătoreau la nesfîrşit două făpturi, două cetoase, tot mai ceţoase imagini. Doi coconi Domneşti duşi în surghiun, departe, în primejdii şi durere. „Unde o fi acum Pătraşcu — Ce-or fi întîmpinînd ? Cum s-or gîndi la ai lor ? Nici umbră despre cele ce se întîmplau în ţară. Nici o veste. S-or fi gîndind cu durere la toţi cîţi i-au lăsat aici. Oare la toţi ? La ea s-o fi gîndind Pătraşcu ? Prietenul ei de joacă, apoi, apoi, cînd crescură... Oh, Doamne, Doamne ! Pe şanţurile neadîncite în preajma nasului înălţat i se prelinseră lacrimi. Erau fierbinţi fiindcă Domniţa Maria le

simţi pe mîna ce-o ţinea asupra umărului Doamnei. Îşi înălţă privirile la chipul prietenei. O văzu uitîndu-se în gol. Gîndi că-l plînge pe taică-său, pe prea bunul Domn Pătraşcu. Da. Măria-Sa ţinea la Hrisafina. Avea un zîmbet mulţumit, larg, cînd o zărea alăturea fiului mai mare în zilele de tihnă ale Domniei. Ce puţine le avu... Ce prăbuşite furtunos au fost toate... Şi Petru, bietul Petru ; un copil, crud, nici nu împlinise zece ani... Cînd le-o fi dat să vadă iar casa, pe ai lor... Dar Domnul ? Pe părintele lor, pe Domnul Pătraşcu n-or să-l mai afle. Gîndurile i se încurcară. Cu deschiderea unei uşi, pe o pală de aer se răsuceau trîmbele de fum alb de tămîie, sau odată cu gîndurile învîrtejite părea că totul se învîrte în jurul ei, încît se temu să nu se prăbuşească. Simţi o mînă tare cuprinzîndu-i braţul. Îl ghici mai mult decît îl văzu, înapoia ei, pe banul Mihail. El îşi apropie capul bărbos, şoptindu-i la ureche :

— Fii tare, fata tatei. Sînt dureri mai mari... Arătă cu privirea spre cele două femei, prăbuşite cu frunţile pe lemnul raclei.

Pleoapele Hrisafinei se lăsară în jos a înţelegere, dar lacrimi încă se mai alungau pe obrazul pălit. Vibră o notă adîncă de bas, făcînd să se legene flăcările lumînărilor apropiate. Episcopul de Rîmnic spunea rugăciunea pentru morţi. Sub apăsarea acestei amare împăcări cu veşnicia, banul puse genunchiul în podea închinîndu-se. Cei cîţiva boieri, tineri şi bătrîni îi urmară îndemnul... O clipă le strîngea inima gîndul la cel ce fusese Voievod şi acum se pregătea să se facă ţărînă. Apoi, gîndurile fiecăruia urmară parcă aceleaşi încolăciri şi destrămări pe fîşiile prelungi, ale fumului de tămîie care întîrzia între pereţii şi sub bolta afumată a paraclisului Domnesc.

O clipă se gîndiseră unii din cei de faţă la cel ce le fusese Domn. Îl uitară. Uitară cu ce-i dăruise, cu ce nu-i certase pentru clătinările lor, faţă de scaun, faţă de Domn, faţă de neam. Aveau liniştea oarbă a celor ce nu se mai ştiu să stea sub ochiul

cercetător al Voievodului, care nu mai privea acum decît spre adîncimile neînțelesului. Nu-i stînjenea nici ochiul triunghiului din bolta paraclisului. Fiecare își urma linia sau încolăcirile gîndurilor legate de mica lor viață pe care și-o temeau sau pe care o vedeau desfășurată pe un drum luminos. Dacă cei frămîntați de gînduri și socoteli osebite nu mai aveau a se teme de privirea și bănuiala celui răposat, dacă nici de ochiul din triunghiul sacru din bolta paraclisului nu-și mai aminteau, adînciți în goana năzuințelor închipuite, nu bănuiau că-i urmărea neîncetat un ochi scrutător cătînd pe sub sprîncenele stufoase cu păr în veșnică răzmeriță marele ban Mihail, cu toată greutatea ce-o simțea de cînd Domnul său, prețuit și iubit încetase a-i mai fi Domn și părinte, — cu toată vîrsta înaintată banul îl ținea pe răposatul Pătrașcu Vodă drept părinte — fiindcă astfel îi fusese firea și purtarea cît viețuise și domnise peste țara muntenească, cu toată durerea, nu se putea opri să-i cerceteze, nebănuit, pe cei pe care-i știa urmăriți de gînduri viclenite. Ochiul acela, neiertător al banului țintea în chipul spătarului, adică, mai curînd în jumătatea din stînga a feții acestuia. Jumătatea aceasta era desfigurată, încremenită de o cicatrice urîtă, urma unei răni adînci și late primită într-o încercare ciudată. Nu luase parte la nici o bătălie, precum bine știa banul. Avea și o mînă, stînga, arsă, cu strînsură de piele albă-roșie. Se știe că fusese prins de frații unei fete, pe o moșie a lui, că, necinstindu-le sora, aceștia l-au lăsat aproape mort în conacul incendiat. Sculîndu-se și el din moarte și flăcări, ca un strigoi, a apărut după o vreme la casele acelor frați răzbunători de rușine și oamenii lui Staico spătarul i-au hăcuit cu iataganele și le-au ars vetrele. Pedepsitorii erau o strînsură de turci, delii, fugiți din gărzile marelui vizir, ajunși yaya, oștile pedestre la raiaua Silistrei, de unde veneau în cete și prădau peste Dunăre. Cu agaua de sansongi, de ieniceri din Silistra avea legături Staico și prin el legat cu alții mai mari, pînă la Rustem Pașa.

Banul se gîndea, amintindu-şi că nu putea şti sigur să-i fi văzut mai mult de trei ori obrazul cel bun al lui Staico. Acum, obrazul acesta nevătămat stătea întors către Gonţia paharnicul, lîngă care se afla Dobromir banul. În obrazul cel bun al lui Staico priveau din cînd în cînd, prin ţesătura de cruci grăbite cei doi. Vedeau acolo ca într-o oglindă toată starea lor, toate aşteptările lor. Mihail, marele ban, îi bănuia de mult dar nu izbutise să dea de firele trădării. Firele acestea duceau sigur la vizir, la Rustem, duşmanul răposatului Vodă. Treimea neagră, spătar, ban, paharnic, dădeau în genunchi, se închinau nălucirilor stării lor viitoare, cînd avea să vină cu firman un nou Domn şi nouă vreme de pricopseală, fiindcă mierea ce le-o îmbiase vechea Domnie le păruse oţet din buretele răstignirii, neînţelegînd că acreala, veninul, veneau din guşile lor flămînde de pricini de trădare.

La casele boierului Gonţia paharnicul, la scara de piatră ce suie în curţile din spate spre pridvorul larg de lemn, întîrzie un om. Nu-i nici gras nici slab, nici tînăr nici bătrîn. Nu-i chelbos, nu poartă plete. Privit din faţă arată un chip slab, mai mult măsliniu decît bălan sau roşcovan. Îi taie faţa o mustaţă pleoştită la colţurile gurii. O mustaţă sură. Privind în suişul scării unde se vede o uşă grea de stejar, îşi prinde nervos vîrful părului din mustaţă, tocînd-o uşor în dinţi. Mîinile ţinute la spate au un neastîmpăr de vietăţi cu viaţă proprie. Par să nu aparţie trupului de talie mijlocie. Privite de aproape, mîinile slabe, cu degete lungi prefiră nişte mătănii negre. Lucrează fără încetare mîinile omului din faţa scării de piatră. Consumă în mişcarea restrînsă, dar neoprită, tot ce trupul refuză în mişcarea plină de aşteptare, de nehotărîre. Priveşte circular curţile părelnic lipsite de viaţă. Nici o slugă nu apare, nici o uşă nu se deschide la casele mari sau la acareturi.

Privind încă o dată în susul scării, spre uşa de stejar la care duceau treptele, omul oftă adînc alungînd cu răsuflarea vîrfurile mustăţii. Mîinile au încetat să mai vînture boabele mătăniilor negre. Primul pas pus pe scară păru că încearcă trăi-

nicia primei trepte. Dar fiecare pas părea o bănuială, pipăind parcă fiecare treaptă. Ajuns în capul scării, la pridvor, întoarse iară obrazul spre curți părînd să cuprindă în gînd totul. Nimeni n-ar fi putut spune dacă e bănuială, teamă sau curiozitate în mișcările nehotărîte sau măsurate ale omului ce suia scara. Se afla în fața ușii mute. Ascultă cîteva clipe cu fruntea înclinată către lemnul întunecat. Dădu să se întoarcă, părelnic. Rămase locului. Își drese glasul cu un hîrîit moale în gîtlej. Își strînse pe trup caftanul lung de carasie îmblănit cu pielicele de samur, nu din pricina frigului, cu toată zloata, cu dansul zăpăcit al fulgilor ce i se lipeau de ceafă topindu-se. Mai mult pipăi ușa decît bătu. Așteptă. Nu răspunse nimeni. Poate nu se auzi atingerea arătătorului abia încovoiat, abia apropiat de tăblia grea împărțită în pătrate. Mai tuși o dată, ușor, scoțînd apoi un fel de vorbire oftată :

— Jupîne ! — după care își drese din nou glasul. Nu mișca nimeni dincolo de ușă.

Vru să cheme din nou, dar i se strînse gîtlejul. Fără să-și dea seama, puse mîna pe clanța neagră de fier ciocănit. Fără zgomot ușa se deschise ușor. Cu aceiași pași pipăiți pătrunse în încăperea joasă, cu tavanul boltit, încheiat în nod la mijloc. Roti privirea. Lîngă o laviță cu cergă albă de lînă flocoasă stătea deschisă o ladă de călătorie în care văzu rînduite haine, încălțări. De sub haine se ițeau margini de cărți și niște instrumente lucioase, ceva ca niște foarfece și cuțite în care omul recunoscu socoteli de medic. Fără să fi auzit mișcare, umblet, îi apăru în coastă cel pe care îl căuta. Odaia avea niște intrînduri care dădeau la altă încăpere. Omul tresări ușor, fără spaimă.

— Aci fuseși ? Nu te auzii.

Celălalt tăcea, privindu-l alb, ca și cum nu l-ar fi văzut. Dar se simțea că vizita îl apăsa, îl nemulțumea făcîndu-l să stea încordat.

— După cît se arată, ne călătorim, jupîne ?

— După cîte pare, iscodim, jupîne Aroane ?

— De ce-aș iscodi ? Ce cîștig aș avea eu din asta ?

— Asta zic şi eu. Ce cîştig ai avea ? N-ai avea cîştig !

Vorbise alb, aşa cum îl privise pe cel căruia îi spusese Aroane. Dar acesta desprinse uşor din felul în care-i vorbise, un fior de ameninţare, dacă nu de sfat. Acum îşi ţinea din nou la spate mîinile nervoase, strămutînd pe firul lor mătăniile negre. Asta îl ajuta să se reţină, să fie prudent. („Fii prudent ca să nu te facă de ruşine gura ta şi buzele tale, să nu blesteme limba ta"). Tuşi din nou, încurcat. (E un sfat vechi, dar toate sfaturile vechi îşi au rostul de atîtea ori în viaţă. „Să nu blesteme limba ta". — Dar cum să nu blesteme limba mea ? Oare un blestem e deajuns pentru o moarte ? Şi au putere blestemele să întoarcă din moarte ? Nu, nu pot da nici moarte pentru moarte. Mai poţi cu un blestem sau cu o rugăciune să-l întorci pe bunul Pătraşcu Vodă din drumul fără întoarcere ?) Fără să-şi dea seama, cu o tremurare în vorbele abia suflate, rostise: Bunul Pătraşcu Vodă. Celălalt desluşi totuşi oftatul lui Aron. Vorbeau turceşte. Unul cu acea legănare cîntată ca-n italiană, limba-i de baştină. Celălalt, cu alt soi de adaos întrebător la capătul vorbelor.

— Bunul Pătraşcu Vodă ? — trase printre dinţi întrebarea, italianul.

— Era atît de bun că lăsa lupul să mănînce oile... cum zice înţeleptul persian. Dar şi cel mai bun poate afla un lup care să-l sfîşie, şi pe el, după oile sale.

— Vorbeşti în pilde, jupîne Aron Kodoş — mîrîi italianul.

— Kodeş ! — şi te rog să nu huleşti ce nu pricepi, ce nu cunoşti ! Se miră şi el de liniştea cu care rostise ce rostise. Fricos nu fusese nicicînd. Trecuse prin multe în viaţă şi prin ţări, printre lumi felurite pînă ajunsese om de încredere al lui Pătraşcu Vodă. Lîngă acest om şi Voievod se simţise mai mult decît oriunde, decît lîngă orice făptură, apropiat, încrezător şi ocrotit.

— Ba cunosc — răspunse italianul în silă, nepărăsind acea încordare de cînd intrase evreul în cameră, fără să se fi aşteptat la vizita-i nedorită. — Ce să-i faci dacă te-a botezat cine-

te-a botezat, fantezist, ca pe lada sfîntă în care se păstrează sulurile Sifrei Tora. Da mai știu că băștinașii îți zic așa : Aron Codoșul.

— N-am codoșit pe nimeni. Am fost cinstit față de Domnul meu și față de țara asta. O singură dată am codoșit fără să vreau. Cînd mi-a cerut Rustem Pașa să te lipesc pe lîngă Domnie.

— Iar vorbești în pilde și nu-i bine. Cred că lui Rustem Pașa nu i-ar plăcea asta. Turcii au și ei pildele lor și... dealtfel eu n-am vreme. Am treabă.

Uitîndu-se jur împrejur, Aron Kodeș opri privirea pe lada cu catrafuse a medicului italian. Acesta îi prinse privirea.

— Am grabă. Sînt chemat la Silistra și de acolo la Țarigrad.

— Grabă mare ! Grabă mare ! — îngînă Aron Kodeș. Dar cu toată graba, ai să te întorci. Ești medicul curții Domnești. Mai ai ceva treabă pe aici. Dacă nu cumva ai dus-o la capăt. Poate, poate mai sînt unii de lecuit !

Înfigînd privirea albă, rece, în chipul evreului, medicul șuieră :

— Ascultă Aron Kodoș ! Cine te-a trimis ? Ce vrei ?

— Cine m-a trimis ? Parcă trebuie să mă trimită cineva ? Adică poate că m-a trimis cineva. Cineva care nu mai e. M-a trimis să mă uit în ochii tăi. Să mă uit și să aștept.

— Să te uiți în ochii mei ? Uită-te ! Ce vrei să vezi ?

— Ce vreau să văd am văzut.

— Atunci ești un om luminat — zise medicul rînjind cinic. Acum pleacă.

— Nu te păcăli singur, zicînd : „am înțeles", zice Talmudul. Și dacă ai înțeles, crezi că ai încheiat socotelile ? Te poți îneca și în cuvintele tale, chiar dacă ești om învățat. Precum te poți îneca în apa dătătoare de viață, de nu știi să înoți ; așa și învățătura, de nu știi s-o folosești spre binele și folosul omului, poate fi aducătoare de moarte și năpastă.

— Uite Aron, eu nu am vreme să ascult aiurările tale.

— Nu aiurez. Eu am auzit întîiul sunet al şofarului....

— Care este de trei feluri : Tekia, Teruma, Şevarim, rînji italianul enigmatic.

— Văd că ştii. Eşti om învăţat. Şi asta cunoşti ? Dar nu auzi în urechea ta glasul tău, nu auzi Tekia care îţi cîntă să fii cinstit, să nu spui ce nu gîndeşti, să rosteşti numai adevărul, să nu înfăţişezi strîmbată firea lucrurilor, să nu fii făţarnic, mincinos, ucigaş. E un corn de berbec şofarul. Şi...

— Se suflă în el în zilele lunii Elul... el aminteşte *akeida* — sacrificarea lui Itzhac, evocă momentul creaţiei lumii, şi aşa mai departe... punctă aproape rîzînd medicul.

Aron îl privi o clipă bănuitor.

— Văd că ştii... dar mai aminteşte glasul şofarului judeçata cerească, vremurile de dreptate şi pace între oameni... Văd că ştii... eşti om învăţat. Dar...

— Dar, — nu-l lăsă italianul să termine — dar eşti un prost. Nu le ştiu că-s învăţat. Dar că sînt şi eu jumătate evreu.

— Jumătate ? Aici e păcatul. Orice jumătate îşi caută întregul. Tu n-ai s-o găseşti niciodată a doua jumătate ! Niciodată n-ai să fii întreg. Mai ales cînd nici o jumătate nu-i sănătoasă...

— Ascultă jupîn Aron, eu am umblat multe ţări. Ştiu şi eu multe zicale de duh.

— Eu nu-ţi spun zicale de duh. Alt duh mă face să vorbesc.

— E o zicală moscălească : „Fă-te vierme dar să nu te miri că vei fi strivit".

— Nu ştiu, nu m-am oglindit în inima ta să mă văd vierme. De strivit, e o singură talpă uriaşă care ne striveşte pe toţi.

— Ce te împinge să fii atît de arţăgos ? Nu te bănuiam cu colţi.

— Nu sînt arţăgos. Mă împinge umbra morţii.

— Te temi de moarte, jupîn Aron. Cine vrea să te ucidă? Te împinge umbra mortului ? Nu pricep.

— Mă împinge sufletul mortului, sufletul lui chinuit.

— Morții nu au suflet. — Medicul suflă în palmă ca într-un glob de păpădie. Moare trupul, gata...

— Nu-i gata, că mai stau între ei și noi, judecățile.

— Și ai venit să mă judeci, jupîne ? zise medicul strecurînd o privire rece, alburie, prin pleoapele strînse linie. Părea stăpînit. Masca îi era de piatră, nu-i juca nici un mușchi pe față. Dar se vedea că gîndește la ceva care-l încremenise. Așa îl vedea Aron Kodeș, asemenea unei stînci suspendate la înălțime asupra capului, amenințînd să se prăvale nu se știe cînd și să-l strivească... Doar îi spusese vierme. Poate vrea să-l strivească. Poate italianul este chiar o stîncă dintr-un coșmar. Poate că el visează un vis urît. Un vis urît și moartea Voievodului. Poate că o să se trezească și n-o să fie nimic din toate astea. Auzi glasul egal atingîndu-l ca un suflu rece, venind de dincolo de viață.

— Vrei să spui că eu l-am otrăvit, jupîne ?

O explozie luminoasă i se sparse în creier. Îl privi drept în ochi căutînd să se năpustească prin strînsoarea pleoapelor, cu toată ființa în carnea, în sîngele, în inima, în creierul italianului.

— De unde știi că a fost otravă, jupîn medic ?

— Cine-a vorbit de otravă ? Făcu ochii mari. Își duse mîna la gît, pipăindu-l. Aron îi văzu degetele boante, unghiile late și bombate. Își dădu seama abia acum, după atîta vreme de cînd apăruse în țară, la palat, că are gușă. Și-o ascundea sub un guler alb de modă apuseană. Ochii însă nu și-i putea ascunde. Acum îi ținea căscați, cu lobii rotunjiți în afară ! E bolnav, își spuse Aron. Nu-i ca toți oamenii. Îi privi iarăși mîinile. Ceva îi spunea că mîinile acelea puteau făptui orice. Orice.

— Ce te zgîiești la mine ? aproape țipă italianul. Ce vrei ?

— Ce vreau să văd am văzut.

— Eu, eu sînt medic ! Mi-am făcut datoria !

— Ți-ai făcut-o. Nu ești medic. Știu ce ești. Medicii au o lege a lor. A fost unul din vechime care le-a dat-o spre binele

oamenilor. Ești medic ? N-ai văzut că se-ngălbenea ? N-ai văzut cum îi cădea părul și unghiile ? Că trecea prin el. Apoi a murit Pătrașcu Vodă. Era aproape mort și a murit azi-noapte ca trăsnit. Ești medic, ce spune medicul ?

— Cine știe ce i-o mai fi dat baba aia ?

— Baba doftoroaia a văzut ea bine. Zicea că nu-i lucru curat. Nu știa ce se întîmplă. Ea a zis că-i cu spînz. Dar nu era Helebogus. Nu era nici Atropa Beladona, Alraune cum zic nemții. Nu face ochii mai mari că n-ai să poți. Că n-ai de unde să știi că în Pera, la Istanbul am fost o vreme spițer, sau calfă de spițer, și-am văzut, am citit, și-am băgat în cap. Putea să fie și Daphne mezareum, adică dafin pe graiul de aci. Aia cu fructul al dracului de veninos, cu fructul negru sau roșu, cu sucul verde. O găsiți voi, pe munții înalți din apus. Dar n-a fost asta. A fost poate săricâ sau șar cum îi zice peste munți, în Ardeal. La voi se știe de arsenic. Este otrava Borgilor. Asta a fost. Să nu-mi spui că nu. Știi cum am dovedit ? Mi-a cîntat mie o pasăre ciudată la ureche. Am zis că e otrăvire. Mă chinuia. Cine să fie ? Cine să vrea moartea Domnului ? Și tot bătîndu-mi capul și chinuindu-mă, am început să te bănui. Ai greșit cînd i-ai dat doftoria din urmă. Ai lăsat urme. Am luat pocalul Domnului. Ca un hoț l-am dus la mine. Știi, eu sînt omenos, dar am dat și eu moarte. Aveam un cățeluș, alb, mic. Nu aveam pe cine să dovedesc. Am clătit paharul și i-am pus în blid. Ziceam : poate că nu-i adevărat. Dar simțeam că este. Și-a murit cățelul.

Italianul sta mut, părînd că nu-l ascultă. Dar urmărindu-i vorbele, se gîndea cu o panică interioară că evreul acesta, care-l adusese aici sfătuit de Rustem Pașa, îl descoperise. Poate că au aflat și alții, sau Aron le deschisese capul și acum aveau să-l găsească, să-l ucidă. Vorbind, Aron îl urmărea și el, căutîndu-i pe chip semnele vinovăției. Urmă :

— Și mai știi cine-a murit ?... Un șoricel. Nu, n-a băut din același blid cu cățelul meu alb. A căzut din mănușile mari de piele ale Domnului Pătrașcu, alb de praful de talc de Ve-

neția. Cine o fi avut ideea să amestece arsenic în talcul de Veneția ? Poți să-mi spui ? Nu poți să-mi spui, că eu știu bine cine a făptuit astea.

— Și dacă ar fi cum spui tu, ce vrei ? Să mă dai în mîna lor ? Toți știu că ai stăruit pe lîngă Pătrașcu pentru mine. La sfatul tău m-a numit protoartros — primul doctor al curții. Or să știe și or să creadă că ești omul turcului, al lui Rustem. Am și mahtup, scrisoare, am primit kîdig de la Rustem Pașa în care te numește și-mi zice să am încredere pentru ce am tăinuit să facem în Țara Muntenească după luarea la Poarta Fericirii a celor doi Oglani ai lui Vodă, Pătrașcu și Petru... Mă dai, te dau.

— Nu știu ce-o să fie, dar am vrut să știu. Acuma știu. Nu boierii, nu om din țara asta i-au curmat zilele Voievodului, bunului Pătrașcu. Mînă haină, mînă străină... Acuma știu. Sufletul lui chinuit cere dreptate... Acuma știu...

Mai stătu în fața italianului privindu-l intens de parcă ar fi căutat să-și fixeze pentru vecie chipul ce-l îngrozea, omul pe care nu-și da seama dacă-l urăște, dar pe care îl știa stăpînit de puterile impure ale iadului căruia îi era sortit. O strîmbătură, de plîns mut sau de tensiune interioară îi chinui obrazul. Se întoarse privind către ușă. Nu simți sub talpă rotirea rotundă a boabelor negre ale mătăniilor pe care le scăpase din mînă fără să-și dea seama. Mergînd, mormăia absent, dar cu chipul luminat, inspirat : Acuma știu ! Acuma știu !... Cu pași vătuiți, elastici, italianul îl ajunse. Cînd Aron întindea mîna la clanța neagră de fier ciocănit, medicul, trăgînd cu iuțeală un pumnal din brîul de mătase ce-i încingea haina scurtă, i-l înfipse prin spate, sub omoplatul stîng, căutîndu-i, se vede, inima :

— Acum n-ai să mai știi !

Căzînd, Aron ajunse clanța dînd să o cuprindă. O lovi numai și ușa se deschise la atingerea lui. Dar ușa o împingea cineva din afară. Cel ce căta s-o deschidă trebui să opintească să poată învinge rezistența neînțeleasă. Trupul căzut se rosto-

goli şi din cadrul uşii paharnicul Gonţia, privind, rămase o clipă neclintit. Înţelese repede. Închise uşa. Se întoarse către medic, fără să mai privească la cel căzut.

— Jupîne, n-ai timp de zăbovit. Marele ban a mînat un copil de casă să vadă unde te afli. O fi amuşinat ceva. Cocia mea aşteaptă în curtea dinlăuntru. Or să creadă că mă călătoresc eu ! — văzîndu-i privirile pendulînd de la cufărul deschis la omul de pe podele, paharnicul îi vorbi scurt :

— Lasă bulendrele, ţi le-oi trimite mai apoi — pe ăsta — arătă spre mort, pe ăsta îl suim în cocie lîngă tine. Mergi în goană să ajungi la Dunărea. Azi e a patra zi a lunii Şaban cum zic turcii şi e bine că în luna lui noiembrie s-a pornit devreme a vremui. La Dunărea trebuie să se afle niscai espalatii aşteptîndu-i pe turcii ce-au venit aseară cu hatt-i humaiumul, cu ordinul de mazilire ce nu l-a mai atins pe Vodă. Cu una din corăbiile alea mici ai să ajungi curînd la Cadiatul de Silistra.

Fără zăbovire cocia ieşea duruind pe porţile caselor boierului Gonţia. Sub săgeţile albe ale vremuirii, trăsura gonea către Dunăre. În cocie ai fi zis că-i paharnicul, nu medicul înfăşurat în blana boierului, cu căciula de samur trasă asupra obrazului, încovoiat, ferind zloata, stînd cu picioarele pe trupul lui Aron ghemuit pe fundul cociei. Aron avea capul dat pe spate, ochii deschişi privind cerul de noiembrie care alerga deasupra, împînzit de ţesătura căderii albe.

Se aşezase, cu lungă vreme în urmă, lespedea cu pisanie asupra rămăşiţelor Domneşti ale lui Pătraşcu cel Bun, în pronaosul mînăstirii Dealu, de lîngă Tîrgovişte. După ce îngrijise la toate acestea, banul Mihail se întorsese în cetatea Bucureştilor aşteptînd desfăşurarea întîmplărilor. Banul era om în putere, încă tînăr, cu toate înspicările argintii ale părului şi bărbii.

Aceste însemnări asupra trupului său nu era o începătură a vîrstei de bătrînețǎ cît un început de greime, de înțelepciune agonisită, dar nu sub apăsarea anilor.

Se așezase noua Domnie. Banul știa că nu va fi pururea această Domnie, cît nu au fost și n-or fi nici altele pururea. Unele mai lungi, altele mai scurte, cum dă Domnul cel de Sus și cel din casa dracului, a iadului, cum spuneau oamenii țării despre cuibul sultanilor, Țarigradul. Ce avea el de făcut ? Să se pribegească precum atîția boieri la venirea noilor stăpîni ? Nu poate. Nu s-a gîndit la asemenea lucru. Nu că-și temea averea, dar își plîngea țara. Greu s-ar fi rupt de țărîna bătrînilor, oricîtă avănie ar aduce cîrmuirea cea nouă. Știa că Alexandru voievod nu era curat ca iarba despre avănia cu moartea lui Pătrașcu Vodă cel Bun. Avănie cumplită a fost că Rustem și Alexandru au împlinit în socoteala asta neagră cele două jumătăți de nucă. Miezul faptei l-a gustat bietul răposat Domn, așa cum o știe și o știu mulți și cîți o mai bănuesc doar. Să fugă din Valahia ? De-ar vrea cumva, cît nu vrea și s-ar împotrivi cu tărie Hrisafina. Dar el nici că gîndește, ferească cel lăudat de-a pururea ! Că uite, el se află în cetatea Bucureștilor, privitor întristat asupra schimbărilor, ci ea, Hrisafina a rămas în Tîrgoviștea, cu Doamna Voica și Domnița Maria, fie-sa. Au rămas tus-trele să-i facă pomenirile strămoșești, slujbele, pomenile și cîte mai socotesc ele, femeile și cît îndeamnă, după canoanele și obiceiurile cele vechi, fețele bisericești. De aia au ajunat. Cît or ajuna în Tîrgoviștea și la Dealu, nu știa. El, ca bărbat înțelege cît e de înțeles. Mai departe, după inima și îndemnul femeilor. Despre altele o vedea ce-o veni și ce l-o îndemna sufletul și cumințenia.

•

E lucru greu durerea muierilor văduvite de viața și sprijinul soțului lor, al părintelui. Mai osebit, cînd cel pe care-l plîng a fost deopotrivă și soț și părinte bun. Au plîns și s-au

sfîşiat în firea lor şi Doamna Voica şi Domniţa Maria. Pe lîngă ele, cu ele şi Hrisafina, fiica lui Mihai banul. Dar cînd şi soaţă şi fiică s-au ridicat de peste lespedea nouă din biserica mînăstirii Dealu şi s-au dus încenuşate, trase de rude spre odihnă şi linişti, Hrisafina a mai întîrziat acolo. N-a luat nimeni seamă la aceasta. Călugării treceau cu freamăt uscat, de rase negre, aspre, la trebile monahiceşti şi îşi purtau umbra peste umbra femeii, înclinată asupra lespedei celei noi. Mulţi nu ştiau ce plînge tînăra. Tată sau rubedenie ? Ei îl mai sunau şi acum în auz jelaniile, aci tari, aci înăbuşite ale Voicăi şi Mariei... — „Te-au aşăzat, Doamne şi părinte, sub lespede frumoasă, sub lespede grea, sub piatră rece. Au, n-ai fost Tu, bun, Doamne Pătraşcu ? Ai fost prea bun... şi eşti aici, lîngă cei ce-au fost cu voia Ţării Domni de Ţară, lîngă Vlăduţ, feciorul lui Vlad înecatul şi lîngă Radu cel Mare Voievod şi lîngă soru-sa jupîneasa Caplea. Şi o să staţi aicea fără dezgust cu vecinii, pururea.

Şi Hrisafinei îi auie în auz. E toată auz, că sunetul de sfîşiere ce încetase cu plecarea celor două femei cernite, nu-l mai auzea nimeni, cum nici lespezile reci cu slove de pomenire săpate, ci numai în ea, cutreiera acest auit de sfîşiere. Şi ea şoptea încet, mai mult expira. Duhul ei se revărsa ca dintr-o urnă de umbră şi se întindea peste lespedea celui nu de mult pus sub ea :

— Tată ! Doamne Pătraşcu ! Iartă-mă că te chem cum n-am putut să te chem. Dar şi eu ca şi Măria-Ta stau moartă, deşi asupra lespedei Tale. Că unde este, Doamne ? Unde este Pătraşcu ? Feciorul cel frumos, feciorul cel bun. L-au dus la căpcîni, în ţara osmanlîilor, pe el şi pe copilul Petru. Unde este Petru, unde este Pătraşcu ? Auzi-mă, Doamne. Mă auzi ? Şi se lăsa toată, cu vălurile negre, lipindu-se de piatra rece. Avea părul de aur risipit peste lespede şi de sub cernirea vestmintelor şi aurul părului nu mai rămăsese vederii din scrisul săpat în stelă, decît numele : „Pătraşcu" ! — Care Pătraşcu ? întrebau pîlpîinde făcliile ce picurau ceara fierbinte pe răceala dalelor. Pătraşcu ! Pătraşcu ! ritmau bătăile inimii sub vălurile

cernite. Părea că ţine urechea lipită de piatră. Aştepta încremenită. De dedesubt nu venea nici un semn... Sunau clopotele Dealului. Şi cum vibra totul din temelii pînă-n turle şi-n aerul ce le umbrea, a fost ca un răspuns. Cine a ridicat-o? Oare? Nu. El este acolo, cu copilul Petru şi nu ştie poate de moartea celui ce i-a fost părinte şi pe care ea-l aude tunînd din toată arama timpului, din toată nefiinţa lui. Nici nu se uită să vadă cine a ridicat-o, cine o sprijină şi o împinge cu blîndă tărie, afară pe pămîntul Dealului. Au dus-o la lărgime. Se vede de acolo toată întinderea între Amiază-zi. Năucite privirile ei năpustesc mai departe, pînă unde lăţeşte Dunărea, peste ţara bulgară ce stă sub turcime, peste Balcanii şi Rodopii ce-o despart de el.

— Într-acolo duce drumul la el ?

Cel căruia-i vorbeşte de parcă nu-l ştie cine e, îi strînge uşure umărul. Atît. Tace. Ce-i poate spune.

— Într-acolo o să mă duc şi eu.

Cel ce-o aude nici nu-i răspunde, nici nu oftează. Strînge din măsele.

— Îţi aduci aminte, frate, cît era de bun şi de viteaz şi de frumos. Îţi aduci aminte de Pătraşcu al nostru ?

Îşi aduce aminte. Era prietenul de joacă feciorul Domnului Pătraşcu odihnitul. Ştie că mai peste copilărie se născuse o închipuire a tinereţii, o îngemănare de suflete. Hrisafina — Pătraşcu. Îşi aduce aminte că iubeau, ei, feciorii, belghirii, caii buestraşi, săgeţile spintecătoare de tării, jocul de halca, suliţa trecută prin inel ; visul ca o dată să fie laolaltă în iureşul luptei cu necredincioşii. Îşi aducea aminte... Şi ea, tremura văzîndu-i şi auzindu-i. Văzîndu-i cu arme şi vorbind despre moarte. Că moarte dă războiul. „Cu moartea pre moarte călcînd" ? Nu, cu moarte spre viaţă călcînd ! Dacă a murit Pătraşcu, trăieşte Pătraşcu. Numele tatălui, şi al fiului. Întru acest nume, al fiului, trăieşte ea. Fără el nu este viaţă.

— Să mă duci iar la mormînt, frate ! Să fac legămînt în faţa Domnului Pătraşcu. Îl voi urma pe Pătraşcu, acolo, unde l-au dus. Îl voi urma. Jur pe sufletul meu, Doamne !

•

Şi a stat deoparte, Mihail ban, pe ocina lui în vreme ce boierii cari pribegiseră în Transilvania, s-au întors peste munţi şi au venit de s-au închinat la scaunul noului Voievod. Erau Stănică Udrişte vistierul şi Radul, logofăt ot Drăgoeşti şi Mihnea ot Băleni şi Tudor ot Bucov şi Vladul Caplei şi Calotă şi Stan sin Sokol vornicul, precum mai mulţi alţii şi i-a tăiat pre ei Voievodul.

Mihail banul a înţeles să-şi păstreze capul în umbră. Noul Voievod nu luă seama sau îi ieşise socoteala la capete. El avea alte treburi acum. Ctitorea în vecinătatea cetăţii Bucureştilor, mînăstire cu hramul Sf. Troiţă. Se gîndea, cum să adune cît mai mult din dări asupra ţării să mulţumească gurile Istanbulului. Mulţumindu-le avu să-i sature mai bogat pentru o pricină ce-i stătea pe cuget. I se părea că totuşi e o nestare, cu greul pe ceafa lui Voievodală din pricina celor doi icoglani, feciorii lui Pătraşcu ce fuseseră duşi zălogi la Poartă înaintea morţii tatălui lor, Domnul, despre a cărui ucidere nu mai pohtea să-şi aducă aminte... Aşa că, în treapăd, olăcari duseseră degrabă multe pungi, ca beglerbegul să facă să-i ducă din Istanbul pe Pătraşcu şi Petru. Încît fură porniţi către Insula Rhodos, să stea cît mai departe, să-i fie ferită de vicleşuguri şi tihnită, viaţa şi Domnia.

Zile şi săptămîni şi luni s-au petrecut vînturoase prin viaţa neamului banului Mihail. Adică, fierbinţeală mare pe inima lui şi a feciorului său şi a rubedeniilor. Ársuri, focuri cumplite îi dezbina şi ploi de lacrămi cît vărsa Hrisafina, în loc să stingă acele ársuri, focuri, le încingea mai avan salamandrele nevăzute. Fata stătea pe gîndul şi hotărîrea ce-o luase faţă de frate-său, la lespedea celui ce fusese Pătraşcu Vodă, cu jurăminte să-i urmeze pe feciorii duşi la turci.

Şi era o noapte de mai cînd leşinau tufele de liliac peste lume dar în casele banului era vreme cu vînt rău asupra inimilor : Hrisafina stătea în faţa războiului de ţesut părînd să

lucreze. Dar ce model năştea fuga suveicii, nu alegea nimeni. Altădată din jocul degetelor ei ieşeau minuni de alesătură. Acum i se încurcau degetele albe şi lungi între strunele iţelor şi harfa de sfoară scotea un oftat, un freamăt neliniştit şi suveica fugind şi întorcîndu-se de la o stîngă la o dreaptă îngîndurată ; se poticnea, suna ca un ţipăt. Peste ea cădea o umbră mare ca o cumplită pasăre de pradă ce-şi căuta plean la acel trup subţire aplecat înspre plasa de iţe a războiului. Umbra era a banului. O repezea şi o clătina jocul lumînărilor ce stăteau în sfeşnice în spatele trupului de mare greime a banului. Dar trupul, greu, trunchios, în care pîlpîia lumina dragostei şi grijii era acolo s-o apere. O privea, cum stătea ghemuită, numai durere şi plîns asupra lucrului nelucrat şi i se umezeau firele musteţii şi bărbii alb înspicate.

— Fata tatii !

Tăcere. Numai suveica pocnea în lemn în fuga oarbă şi firele harfei de sfoară se frămîntau cu murmur zăpăcit şi moale. Dintr-un ungher, înecat în umbră, se auzi :

— Hrisafină ! Surioară ! Răspunde tatii. Dumnealui te întreabă.

Tăcere...

Deodată umbra cumplită de pasăre de pradă, scăzu căzînd peste fată, trecu prin ploaia deasă de fire perpendiculare a urzelii războiului, pierind înapoia sculei mari dreptunghiulare. Fără umbră parcă, trunchiul mare al banului se aşeză pe banca lungă din faţa războiului, în latura stîngă a fetii : Păru că nu-l simte, că nu-l vede.

— Hrisafina tatii ! Vezi-mă ! Auzi-mă ! Ce-i în sufletul tău ?

Mîinile se opriră. Una, stînga, îi lunecă pe lîngă coapsă. Rămăsese atîrnînd ca un gît de lebădă moartă. Degetele dreptei stăteau încurcate în firele urzelii. Se auzi ca un oftat de frunze uscate cînd le alungă vîntul :

— Goool !...

— Gol, fata tatii ?

— Pustiiiu...

— Pustiu ?

Parcă fără voie ea întoarse obrazul către ban. Acesta se cutremură. Văzu în privirile fie-si, pe care din copilărie i le ştia limpezi, cicori ; nici viaţă, nici moarte, nici durere, nici gînduri. I se păru că priveşte prin două sticle decolorate de la albastru la cenuşiu, dar prin care se arăta spaţiul veşnic, fără culoare, fără lumină, nestrăbătut de nici o aripă, de nici o scamă de nor, de nici o amintire a lumilor.

— Ce faci tu, fata tatii ? — se înăbuşi cu dreptele sale cuvinte banul...

— Dorm...

— Cum dormi — Hrisaf... ?

— Dorm pe o lespede rece. Sub lespede doarme tata... şi... undeva, în lume, o nădejde.

Şi Mihail ban şi feciorul din umbra ungherului înţeleseră despre ce lespede, de tatăl de sub lespede şi de nădejdea ce o gîndea undeva în lume.

— Şi ce-o să fie, Hrisafina ? şopti fratele din umbra lui.

— O să mă duc să se-mplinească nădejdea.

Cei doi bărbaţi se priviră. Le juca în ochi flacăra luminărilor, de le luceau aşa.

— O să dormi şi ai să te trezeşti... copilă...

— O să mă trezesc la sfîrşit ? !

— Cum la sfîrşit ? La care sfîrşit ?

— La sfîrşitul drumului, acolo unde e Pătraşcu.

Banul încerca să cugete limpede, liniştit. Dădu să-i mîngîie obrazul. Îşi trase mîna. Avea obrazul rece, ca al unei moarte. Încercă să spună ceva :

— O să treacă. O să treacă vreme. Ai să te linişteşti.

— Nu. Nu. N-o să treacă vreme. O să plec la el.

— Unde ? În surghiunul feciorilor ? La Poartă ? Ori unde vor fi...

— Unde vor fi. La Poartă. Dincolo de Poartă... şi... unde nu vor mai fi...

Deodată, banul se scutură. Își dădu seama că vorbea ca un copil agățat de un vis bolnav. Începu să-l cuprindă un soi de frămînt vecin cu supărarea. Își iubea fata, dar înțelegea că trebuie să fie bărbat. Să nu-și lase slobodă inima să urmeze aiurarea copilei. Glasul i se înăspri, chiar trecut prin căldura părintească.

— Ajunge, Hrisafină !

Ea tăcea încremenită, așa, cu o mînă spre podea, cu una agățată ca mîna unei înecate în răgălia unei salce sub apa malului.

— Trezește-te ! Ce vrei ?

— Să plec, acolo, unde e Pătrașcu !

Vorbele ei rămăseră agățate în bagdadie. Banul se adunase mai mult în trupeșa-i făptură, precum un mistreț sau un taur în clipa cînd stă să se repeadă.

— Asta nicicum !

— Nicicum, — se auzi glasul tînăr din ungherul de umbră.

Numai Hrisafina tăcea. Simțeau că mai mult n-or auzi din gura ei.

— Nici unul din neamul nostru nu se poate înstrăina, nici acum, nici în zilele venitoare. Nu, făr' de cît cu pierderea capului. Dacă unul din noi s-ar încumeta să iasă din țară, Vodă ar gîndi că merge să-l hăinească la Poartă. Or l-ar prinde cît n-ar ieși peste Dunărea, ori dincolo, la pîra lui, l-ar afla și l-ar pune în lanțuri oamenii beglerbegului.

— Așa-i, Hrisafină ! — întări glasul tînăr.

Ce-i putea spune mai mult ? Nu, nici el care-i era frate bun, altoi de același suflet. El, ce-l iubise și-i lipsea Pătrașcu. Era încă plin de el, dar era plin și de gîndul înțelept al banului. Crezuseră că mai mult n-or auzi din gura ei. Se înșelară. Alb, cu vocea scăzută, dar cu atîta veșnicie în glas, o auziră :

— Atunci o să plec singură !

De unde, Doamne, atîta nestrămutare și tărie în acest lujer de floare firavă ? De unde ? Rămas tot în umbră, fratele gîndea

parcă citind în cugetul tătîne-su : De unde atîta hotărîre neîmpăcată ? De la dumneata, bane Mihail... își spuse în sine.

Ieșind dinapoia războiului, prin ploaia de sfori albe, umbra banului crescu, se înălță amenințătoare, șterse tavanul boltit și se aruncă asupra ușii de stejar. Parcă umbra ar fi împins-o cu putere, repezind-o, lăsîndu-i cale liberă, trupului puternic al banului. O povară nevăzută îi apăsa pe ceafă. Ieși încovoiat, lăsînd ușa de perete. În umbră, fratele se mișcă. Cu același glas alb Hrisafina spuse fără să se întoarcă :

— Să nu-mi spui nimic, frate. Să nu-mi spui nimic.

Auzi pașii depărtîndu-se, ușa închizîndu-se încet.

Stă mai toată vremea cu fața către război. Stă pe scaunul războiului, pe întîia stinghie, cu piciorul încremenit pe călcătoare. Dar nu apasă. Ițele nu coboară, nici urcă. E încremenită ca o alesătură în relief pe rostul pînzei. Stă așa ca să nu aibă fața către oameni. O sfîșie cumplit dragostea, mila, durerea pentru tată și frate, că-i știe chinuiți de grija ei. Dar nu vrea să i se vadă ochii. Cei ce i-ar vedea l-ar vedea pe el, pe Pătrașcu. Dar ea știe că ei nu pot să-l vadă. Că nu vor să-l vadă, că ar vrea ca chipul acela din apele lor să-l scoată, dar chipul se îneacă tot mai adînc în ea. Piciorul e încremenit pe călcătoare. Bate închipuit pe călcătoare. O iță coboară, alta se ridică. Sînt multe ițe și multe iepe legate de amîndouă capetele cu ațe încătușate în urechile scîndurii late. Bătătura cu suvelnița în chip de luntriță, aleargă în vis nebun. Trece suvelnița prin rost ; se schimbă ițele, se trag vatalele și bat firul închis între rosturi. Se închipuie șase, mereu, alte și alte vedenii pe război sub privirile ei bete de închipuiri.

Cînd vine banul, sau fratele ei, sau amîndoi, o prind niște friguri și piciorul apasă smucit pe călcătoare și totul merge de-a oarba. Și ei văd. Tac, o privesc ca pe o moartă și se duc, simt că totul e zădarnic. Așteaptă să treacă boala închipuirii, își zic. Și nu trece. Trec zilele lui mai. Din Kilkade cum zic turcii, din

întîiu al lui mai au trecut şapte zile. De atunci i-a spus în taină. Neacşei, aţigăncii de la curtea lor să afle ce i-a poruncit. Aţiganca se duce, se-ntoarce, cu mişcări tăinuite de sol, de iscoadă, dar vine proastă. Stă mută sau îi toacă altele. Îi simte ochii negri untdelemnoşi curgînd cu milă peste umerii ei.

— Ai prins ceva Neacşă ?

— N-am prins nica, domniţă, sărut dreapta şi picioarele.

Sau ca să o mai scoată din gînduri, o aude vorbindu-i cu glas mîngîios şi glasul ăsta mai rău o răstoarnă spre încrîngături de gînduri.

— Auliuu, Domniţa noastră, că mare frumuşaţă ieşea din mînuţele matale, că tălică mai ca zînele scoteai alesături de te apuca de ochi şi erau mai mîndre culorile decît arată şulamandra.

— Taci, Neacşă. Lasă asta. Alta aştept eu de la tine. Auzi ?

Aţiganca se foia pe lîngă război, o ungea cu privirile negre, untdelemnii, peste părul de aur şi-i cînta altele :

— Auliuu, Domniţa noastră, că tare eşti trasă la obraz, că tare ai mai albit la obraz. Că s-au străvezit mînuţele. Ce-ar fi să-ţi descînte bătrîna Ceanga, ha de la curtea păsărilor, de friguri şi de urît.

— Lasă asta, Neacşă !

— Zău, Domniţa noastră. Acu e primăvară. Să ieşi la lumină şi de-i vede întîi şi întîi rîndunică şi barză, să stai în loc, să scobeşti pămîntul sub piciorul drept şi de-i găsi trei cărbuni, să-i iei, să-i păstrezi, că-s buni de leac. Zău aşa !

— Altul mi-e leacul.

— Of, of, Domniţa noastră. Numai ce m-o simte boierul ban, după ce umblu şi mă trece-n sabie. Sau mă spînzură.

— Azi ai prins ceva ?

Tot foindu-se, tot oftînd, aţiganca se ducea către uşă, o încerca, asculta, venea spre război, aşa de cîteva ori. Scuturată parcă de friguri sau nerăbdare, Hrisafina o întreba apăsat :

— Ce ? Spune !

— Oof, lua-m-ar moartea. Să spui. Am auzit de la un rob, un aţigan de-al meu...

— E ! făcu nerăbdătoare Hrisafina. Aţiganca se apropie. Îi şopti la ureche :

— E una, Neagoslava. Bărbat-so e gelep. Face neguţătorie la turci, la Ţarigrad. Cică ar pleca curînd. El o aşteaptă la Odriu !

— La Odriu ? La Adrianopol !

— Da, aşa zice. Da mai bine, Domniţa noastră să alunge gîndul ăsta. Dacă ar lucra Domniţa noastră, i-ar trece urîtul, că am boit firele, lînurile, cum ai spus matale ; din sineală şi măr dulce-verde şi iar, verde, din poama cînelui, din frunze şi flori de măr acru, roşu-albastru din droghiţă şi măr mistreţ şi mac de grădină, verde-albăstrui din lulachiu fiert în zăr de vacă, din frunze de nuc şi scoarţă de ainin undelemniul... spuse ea pe nerăsuflate.

— Taci ! Unde se află Neagoslava ?

— Acilea, — făcu Neacşa, lungind vorba, de parcă nu vroia să ştie unde.

— Unde ?

— Ştii matale casa bolovănită a dumnealui vornicului Dragomir, ăl de are prăvălii, la biserica Ghiormei banul ? Pe uliţa mare, cătră Tîrgul de Sus. Acolo, mai la dos şade...

— Să mă duci acolo !

— Nu te duc, Domniţa noastră... că dacă te duci şi se dovedeşte, m-a luat benga. Mă ucide boierul. Aşa să-mi ajute ăl de sus... Zău...

Hrisafina rămase cîtva nemişcată. Gîndea. Se întoarse de la război. O privi fără priviri pe aţigancă :

— Du-te ! Lasă-mă !

Aproape tîrîndu-se spre ea, Neacşa smîrcîi din nas a plîns:

— Nu fi mînioasă, zîna noastră. Sînt slugă proastă şi fricoasă.

— După casa bolovănită a vornicului zici, pe uliţa mare către Tîrgul de Sus ?

— Aşa, aşa. Acu, eu mă duc, Domniţă... Mă duc...

— Du-te !

Nimeni n-a știut și n-a aflat vreodată, cum s-au găsit, cum s-au înțeles, ce și-au spus cele două femei. Într-una din diminețile acelui mai era mare vînturare și spaimă între oamenii curților banului Mihail. Banul trecea prin cămări, de-a lungul pridvoarelor, făcînd să răsune podelele sub pașii mai grei ca niciodată. Fratele Hrisafinei fusese pornit spre mânăstirea Bucovăț către care ea plecase pentru trei zile, spre liniștirea sufletului nemîngîiat la pacea și duhul acelei mînăstiri. Dar trecuse aproape o săptămînă și nu răsărea nici ea la curțile părintești, nici veste de o întoarcere apropiată. Cînd sosi feciorul și însoțitorii cu caii în spume și osteniți, se află că despre fata banului cuvioasele maici n-aveau știre să fi venit acolo, că pasul ei nu călcase pînă atunci pămîntul între zidurile mînăstirii. Speriate, se dădeau de ceasul morții, se închinau și o căinau pe jupînița, temătoare să nu se fi întîmplat o năpastă, în drumul către ele. Feciorul banului, încălecînd furtunos, goni către casă, cu inima și cugetul chinuite de presimțiri : — „Să fi făcut ceea ce visa în trezie ? Să fi plecat într-acolo, spre Istanbul ? Doamne apără“... Intră ca o furtună în curți, sări de pe calul alb de spumă, căzînd ca un trunchi greu, în picioare, drept în fața banului care părea să se afle de mult în capul de jos al scării.

— A plecat, nu ? — aproape mugi.

— Acolo nu-i, la mînăstire... Poate...

— După ea ! urlă banul.

— După ea ? Unde ? Încotro ? Spre Dii, spre Giurgiu ? Sau încotrova.

— În toate laturile. Repezi lipcani și la Dii și la Giurgiu. După ei om pleca și noi. Acei curieri să deschidă ochii și urechile, să vadă, să audă, să întrebe : să-i cerceteze pe serhadliii de la Dunărea dacă acești grăniceri n-au văzut-o, dacă a trecut, și cum a trecut, cu ce întăriri, de unde ? La nazîrii cetăților de la Dunărea vom cerca noi, om vedea cum ; să nu afle procletul de Vodă ; — *I cachi hronia tu !* izbucni bietul ban în grecește ; ar fi oprit sudalma la cheia ei, dar văzînd chipul întrebător al fe-

ciorului care nu înțelegea greaca, reluă mai cu năduf : „Ucigă-l toaca de gadină spurcată". Feciorul nu zîmbi, nu-i sta a zîmbi și nici scoase vorbă. Îl văzu pe taică-său luat de toate idrele. La furie, rar se întîmpla, nu mai privea în juru-i, de-i auzit și de cine. Și în acel ceas nu mai lua înainte înțelepciunea. Era tot numai durere și furie.

Porniră acei dili în raze spre locurile unde se aflau treceri peste Dunărea. Duruiau drumurile sub copitele cailor acelor iscoade ale banului. În urma lor porni și el cu feciorul și o ceată de slujitori. Către unde ? Cu ce nădejdi ? Către amiază-zi cu miază-noapte în suflete.

Într-o amiază caldă, o mică espalatie trecea de la Giurgiu către țărmul bulgăresc. În barcazul ușor se aflau trei gelepi ce mergeau cu negoț la Odriu și la Istanbul poate, precum și o femeie însoțită de un flăcăuaș bălan ce se ținea și se mișca stîngaci în straie negutătorești. Stătea încruntat cu nasul către puntea espalatiei. Era foarte tînăr, firav, dar cine-l cerceta simțea o anumită dîrzenie, însă dacă ar fi putut să-i privească ochii albaștri, i-ar fi văzut brumați, acoperiți de o pieliță alburie cum au puii abia născuți, o perdea imaterială ce-i depărta de lume și lumină. Ochii se uitau înapoi într-o lume ne a altora. Femeia pe care o însoțea, părea mai curînd să-i fie soră decît mamă. Mai înaltă ca feciorul, brună cu ochi albaștri și ea, dar oțelii, străbătuți de raze fuginde cînd căta către oameni sau împrejuru-i. O frunte înaltă cu o cută adîncită între sprîncene de grecoaică, arcuite, negru alunecătoare spre rădăcina nasului. Gura frumoasă, puțin obosită, dar dinții — dinții cînd îi dezvelea aveau un anume luciu și dăltuire ascuțită ca ai unei lupoaice. Printre dinții ăștia cruzi, șopti către fecior :

— Strînge caftanul la piept, că văd ăia. Făcu ușor din cap către gelepii și turcii barcagii. Feciorul își adună caftanul larg la piept. Se apleca mai mult cu fața spre talpa bărcii. Gelepii vorbeau despre treburile lor negutătorești, neluînd aminte la femeie și flăcău. Vorbeau turcește și barcagiii ascultau, cît puteau prinde, trăgînd la rame să ajungă cît mai repede la mal să

capete bacşişul tocmit, şi să grăbească spre cahvenea. Gelepii vorbeau neobosit. Unul spunea cu cîţi funduclii a cumpărat cu luni în urmă la Stambul, pambriu din lînă fină de merinos, altul se căina că nu adusese în Valahia destul taclet, că avusese cerere mare, că stofa asta de mătase vărgată avea mare trecere la boierii munteni ce-şi înfăşurau cu ea mijlocul.

— Măi, da ce forfotă-i pe mal ! se miră unul din gelepi.

— Văd mulţi cai şi parcă lucesc oţele, pe acolo — se miră, cu un dram de nelinişte, alt gelep.

— Ce-i acolo, bre ? făcu al treilea, întorcîndu-se către turcii lopătari.

— Acolo, portul la Raia, la Ruşciuk.

— Nu, bre, oamenii, caii...

— Aaa ! asta ? Silahdar, oglan, băiat lui Hair-ed-din, nazîr la cetate la Ruşciuk. Asta şaitan : toată lumea are frică de el. Mereu chief, mereu zurbá.

Espalatia ajunse la ţărm, lovindu-se uşor de întăritura de lemn. Cei din luntre se mişcară, pregătindu-se să urce scara. Cei de pe mal, călări, priveau în jos, nemişcaţi. Cei din luntre urcară, pe rînd. Gelepii se grăbiră înaintea femeii şi flăcăului. Veniră serhadliii. Călătorii arătară grănicerilor mahtupul de călătorie. Urcară şi femeia cu feciorul bălan. Ea arătă serhadliilor mahtupul, cu pitac Domnesc, care avea şi iscălitura a trei boieri, printre cari a lui Gonţia boierul paharnic, care era de mult în legătură cu beglerbegul ce-l răpuse pe Pătraşcu Vodă. Se uitau la mahtup, la pecetie, la chipul femeii şi al feciorului. Unul din serhadlii, mai şugubăţ, încercă să-l ciupească de obrazul bălan.

— *Ghiuzel oglan !*

Obrazul ferit se roşi. Între călăreţi, unul ţintea în acel obraz ce roşise. După ce-l privi îndelung, făcu un semn. Cel ce sta călare în dreapta, se apropie, strunindu-şi calul. Cel ce-i făcuse semn îi spuse ceva la ureche. Femeia şi feciorul porniră. În urma lor, şugubăţul ce-l ciupise de obraz, închipui cîteva mişcări de ghiocec. Conteni dansul cînd îşi dădu seama că cel de

pe cal, pe care îl ştia ce hram poartă, îl privea întunecat. Privirea îl părăsi ca să-l urmărească pe feciorul ce mergea în urma femeii.

— Nu te uita înapoi ! Ăl de pe calul negru, ăl cu mustaţa în obezi, ca de tătar, ăl cu themagi din piele roşie — nu te uita acum. E Silahdar, icoglanul paşei eyaletului Silistrei. De el vorbeau turcii în luntre. El şi cu ăl cu care şoptea în taină, Ulama, sînt spaima oamenilor de pe aci. Mi-e că a mirosit el ceva, că se holba după tine. Trebuie să ne pierdem cum om putea prin uliţe, să dăm de gelepi. Ei aşteaptă caravana de catîri care merge la Obişniţ lîngă Razgrad. Uite diavolul, cum se holbează ! Haidem, repede. Hai, că pe diavolii ăştia i-am mai văzut eu, altădată, ştiu ce le poate pielea.

Feciorul bălan mergea repede, cu capul înclinat spre pămînt, nu atît de teama de cei despre care-i vorbea repezit femeia, cît împovărat de nişte gînduri ale lui. Călăreţii turci rămăseseră pe malul înalt, ca nişte statui ecvestre. Însă unul din ei lipsea. Ulama dispăruse. Rămase lîngă perdelele de sălcii un nor de praf.

Cînd au ajuns la marginea Silistrei, tocmai îşi suiau pe catîri desagii cei trei gelepi.

După o săptămînă de drum, lăsînd în urmă-le Svetigora cu pădurile străvechi, nepătrunse, din adînci vremuri, cu fîntîni şi veşnică umbră, caravana de catîri ajunse la Obişniţ, lîngă Razgrad, de unde, pe Ak-Lom, spre sud se întindeau pămînturi mănoase. Catîrgiii opriseră la un caravanserai unde hangiul era un burlac înrăit, despre care se spuneau lucruri pidosnice. Celibatarii nu au multe lucruri în casă. În ţară musulmană celibatarii nu au o stare, un rînd potrivit în lume şi-s bănuiţi de sodomie. Hangiul nu suferea femeile.

Femeia îi spuse flăcăului bălan, că ea mai fusese o dată călătoare pe la acest caravanserai, că hangiul nu avea pături şi în odăi nu ţinea decît puţine lucruri. Cînd i-a cerut pătură, i-a

zis cu arțag : „*Vurgan yuktur bis bakiar*“, că el n-are pături, că e holtei și n-are nevoie de pături, dar avea nevoie, i se aprindeau ochii cînd vedea băieți tineri. Făcea zîmbre și se foia ca un curcan, tremurînd din toate penele.

Cînd femeia și feciorul bălan intrară în urma celor trei gelepi, și-l văzu pe fecior, hangiul își pierdu liniștea... Făcea ce făcea și era tot pe urmele băiatului, pe care femeia căta să-l dosească, stînd tot în fața sau în spatele lui, pînă ce izbutiră să primească o odaie.

De ale casei nu avea în hanul lui, dar hrană și băutură berechet. Era ciudat acest caravanserai, ca și hangiul. Un patrulater cu dosul la drum. Părea pustiu văzut din depărtare. Un singur cat cu ziduri galbene. O singură poartă largă, înaltă pînă la arcada de zid, orientată spre o pădure hirsută. Se lăsase seara. Gelepii, catîrgiii, femeia și feciorul bălan se culcaseră. Hangiul care dăduse tîrcoale pe la ușa lor, văzu lumina stingîndu-se și se depărtă. În curtea podită cu bîrne, catîrii forînăiau, strănutau. Unii se prăbușiseră pe o rînă, alții picoteau în picioare, lovind din cînd în cînd cu saboții în podeaua de lemn a curții. Apăsa o liniște neliniștitoare, sfîșiată uneori de țipătul unei pasări de noapte.

— Mi-e frică ! auzi femeia, șoptit, din culcușul alăturat.

— Nu dormeai ? De ce ți-e frică, Hrisafină ?

— Nu știu, mă strînge o gheară în piept. Îmi bate inima.

— Dormi, fata mea, dormi !

— Ce bate așa ?

— Lovesc catîrii din copite.

Tăcură cîtva timp. Nu se simțea nici o mișcare omenească. Numai loviturile scurte ale copitelor în curte.

— Neagoslava !

— Da ! Ce e, fata mea ?

— Simt că n-am să mai ajung să-l văd.

— O să-l vezi, Hrisafină. O să-l vezi că-i fecior de Domn și zălog la Poartă. Și turcii îi păstrează pentru socotelile lor cu treburile în Valahia.

— Ooo ! se auzi oftatul fetei.

— Ţi-e frig ? De ce te-ai dezbrăcat ?

— Nu pot să dorm îmbrăcată... Mai avem mult pînă-n Ţarigrad ?

— Să dea Domnul să ajungem cu bine la Odriu. De acolo, de la Adrianopol, sîntem ca şi ajunse.

— Neagoslava !

— Da.

— Tot timpul, pînă aici, cît am umblat, simţeam că cineva ne pîndeşte, ne calcă pe urme.

— Ei ! Eşti obosită şi nerăbdătoare să ajungi acolo, să-l găseşti, să-l vezi, sufletul meu, de aia eşti neliniştită. Dormi, că altfel n-o să ai vlagă la drum.

Tăcură. Neagoslava îşi pironea ochii înainte, în întunerecul odăii părînd că vrea să-l spargă să vadă mai departe înspre nelămurit şi neauzit. Ochii ei albaştri erau acum, poate, oţelii. Asculta răsuflarea fetii ce stătea nemişcată în culcuşul ei, dar ştia că nu doarme, că-i numai gînd şi chin şi nerăbdare. Se temea biata de ea. O nelinişte o înfăşură şi pe ea, care era mai umblată, mai încercată cu viaţa. Îşi aduse aminte, de ce-i spusese fata, că simţise că cineva le călca pe urme. Înainte de Obişniţ, i s-a părut că zăreşte după o perdea de copaci, un călăreţ. I se păruse că-l ghiceşte, că-i Ulama, soţul de chiolhanuri şi blestemăţii al icoglanului, beiului de Silistra, Silahdar. I se năzărise poate. Dar şi ea simţise tot timpul că erau fiinţe nevăzute care pîndeau mergînd pe urmele lor. Să fi ghicit blestemaţii că feciorul ce-o însoţea e fată? Diavolii văd tot, simt tot. Preacurvarii ăştia de păgîni sînt bîntuiţi de duhuri rele. Ei fir-ar să fie ! Ce m-a luat spaima ? ! Neliniştea fetii m-a ajuns şi pe mine ? Că n-or fi trăzniţi să bată atîta cale în urma lor, pentru o bănuială, că sub straie de băiat se ascunde o fată. Şi de ce ?.. Da zău că e prea frumoasă fata asta. O, Doamne, ce foc o arde din spate şi-o mînă pe drumuri neştiute, după o visare. Sărmana ! A căutat ea s-o întoarcă din gîndurile nestăpînite. Degeaba ! Fata a rugat-o, i-a căzut în genunchi, i-a să-

rutat mîinile, ea, fată de mare ban. A vrut s-o alunge. Ea a vrut să-i dea galbeni şi podoabe de preţ. Zicea că de nu poate merge la el, la Pătraşcu, îşi ia viaţa. Doamne, nebună-i tinereţea şi toanele ei. Nu de mult a fost şi ea, Neagoslava, bîntuită. Şi uite unde merge ea. Omul ei o aşteaptă la Odriu. Ce să se mintă. E omul ei de ani de zile şi parcă şi pe ea o duce un vînt spre acolo... Dar e soarta, Doamne, îşi zise. Ascultă. În culcuşul de alături nu auzea nici răsuflare, nici mişcare. O fi adormit ! Simţea şi ea o moliciune şi ochii, obosiţi să caute în negrul odăii, încercau să se închidă. Se închiseră. Neagoslava dormea. Răsuflarea ei, egală, plină, auzind-o îi dădu Hrisafinei simţămîntul unei adînci însingurări. Se simţea închisă într-un cub de întunerec, dens, material. O mînă uriaşă va cuprinde cubul şi-l va sfărîma. Simţea cu sufletul, cu nervii nevăzutele falange înaintînd, sfărîmînd odată cu păreţii nedimensionaţi ai cubului negru, bătăile acestei inimi nenorocite care bătea încă pentru el, pentru feciorul de Domn pierdut înspre Asia Mică... sau... nu... la Istanbul... îl va afla acolo. Dar închipuirea de spaimă se topi. Se insinuase în cubul de întunerec un şarpe lin de sunete joase, straniu de triste, pătrunzătoare. Era ceva neaşteptat şi nefiresc în acea moarte a somnului din caravanserai în care poate numai ea era trează, vie ; aşa i se părea. Nici prin gînd nu-i trece să apropie acel sunet ce-l credea supranatural, de cel al zurnalei, sau mai curînd al curei, al oboiului de mehterhanea pe care le auzise ades în ţară, la chefuri boiereşti sau aşezări în Domnie. Ascultă. Asculta şi nu înţelegea ce sună, cum pătrunde în cubul ce-o închidea în negrul spaimei şi închipuirilor năucitoare... Cubul se sparse, se sfărîmă cu un zgomot uriaş. Auzise întîi, un timp, un sîsîit, abia încercat. Ceva ca o lamă de oţel făcîndu-şi lăcaş în lemnul uşii. Apoi cubul s-a spart. Prin spărtură a năvălit o explozie de lumină. Nu înţelegea că sînt obraze. Vedea o flacără ce o orbea. Era numai o masală ce-şi repezise flacăra prin uşă. Obrazele nu vorbeau. Unul se aplecase asupra ei. Altul asupra Neagoslavei pe care o auzea zbătîndu-se, urlînd. Urletul fu înăbuşit. Ulama îi apăsa

palma uriașă pe gură. Neagoslava se zbătea numai. Hrisafina tot nu intrase în lumina crudă a clipei. Duhuri. Duhuri necurate au spart cubul de tăcere al întunerecului și spaimei mute. Dar vedea asupră-i obrazul. Obrazul cu mustața în obezi, ca de tătar. O înecă o tărie de iz de rachi, mirosul o trezi, ameţind-o. Încercă să se despovăreze de greutatea ce-o apăsa. Se zbuciumă, dîndu-și seama de primejdie. Mîini tari o apăsară înapoi pe culcuș. Strigă : „Neagoslava !" Al doilea strigăt ieși gîtuit. O mînă grea îi strîngea gîtul. Era mîna uriașă ce cuprinsese cubul de întunerec să-l sfarăme. Se simţi înjunghiată. Ţipă scurt, strident de cîteva ori, apoi, tot timpul îi ieșea din gîtlej un sunet ascuţit, scăzut și prelung ca al unei fiare zdrobite ce se chinuie să moară.

Zăcea moartă pe culcușul tare. Avea braţele răstignite, pîntecul desgolit, picioarele desfăcute. Zăcea moartă. Așa se închipuia, dacă-și mai putea închipui, dacă mai putea gîndi. În ochii larg deschiși ai leșinatei pîlpîiau două flăcări mărunte. În ușa spartă stătea un soţ de zurbale și blăstămaţii al lui Silahdar și Ulama. O mînă cu masalaua ce-și juca flacăra și pumnul dreptei pe mînerul iataganului. Stătea în cadrul ușii ca o nălucire zugrăvită viu. Se cam clătina năluca în cadrul ușii. Turbanul prinsese să i se desfacă. Îi atîrna peste ochi capătul. Îl da mereu cu o mișcare nesigură, deoparte. Privea timp, cu ochii injectaţi, holbîndu-se spre leșinata crucificată pe destinul ei. În aburii beţiei se vedea apropiindu-se, culcîndu-se peste pîntecul gol. Dar mai tare decît beţia și pofta era mutra mongolică, cu obezile mustăţilor de tătar, apărîndu-i între el și acel pîntec gol și picioarele desfăcute. Îl pusese Silahdar s-o păzească. Neagoslava nu mai era în odaie. Împinsă de limba iataganului, fusese dusă în crîșma hanului unde chefuiseră o parte din noapte, în tăcere, călăreţii diavolului. Voiau să-i servească, să le toarne rachi și ieni charab, vin acriu, bulgăresc și să le cînte. Să le cînte, că o auzise Ulama în alţi ani, altădată cîntînd, cînd însoţită de omul ei mergeau cu caravana către Odriu.

Cu ochii oțelii care dădeau din albastru în fiere, Neagoslava îi privea pe rînd numărîndu-i parcă. Le turna. Le turna, că ei răsturnau ulcelele în adîncul iadului din mațele cu polipi nesăturați. Ulama îi striga să cînte, înțepînd-o cu vîrful iataganului. Neagoslava cîntă în gînd un prohod. Erau beți morți. Dar nu morți. Prohodul se cîntă pentru morți. Hrisafina ! Ce-o fi făcînd ? Avu o smucire să pornească. Iataganul o mușcă ușor sub țîța stîngă, sub inimă. Era de piatră inima. Își duse mîna apăsînd-o ușor. Era acolo. Îl luase cu ea, șipul mic, pe care omul ei îi spusese să i-l aducă, nu știu pentru ce nevoie. Privi repede, în cerc, la obrazele bete. Crezu că-i clipa. Ținea de toartă o oală mare, roșie, ochi plină cu vin. Deșertă, întoarsă puțin cu spatele, tot șipul. Îi număra, unul cîte unul. Erau șapte. Erau șase. E bun prohodul și pentru șase. Le turnă. Le turnă mereu... Cînta în gînd prohodul și-i număra. Îi număra pînă la șase. Cînd unul, Ulama, se prăbuși dintr-o dată zgîrcindu-se, scurmînd podelele cu themagii, ea numără numărătoare inversă. „Șase". Ceilalți rîseră orbi de beți, zicînd că-i trăsnit de băutură. „Cinci", prohodi Neagoslava și oțelul ochilor era mai tăios, mai verde fiere, albastrul. „Patru" îi numără pe rînd. Începu să psalmodieze, cu glas aproape... Cel din urmă, Silahdar, se ridică odată în picioare. Holbă ochii în jur. Parcă-i număra și el pe cei prăbușiți. Își duse mîinile la pîntec, se zgîrci. Holbă mari ochii asupra Neagoslavei. „Curvă !" mugi călcînd împleticit către ea dînd să ridice iataganul. Femeia îl privi lung cu oțelul rece al ochilor. Îi repezi cana cu vin sfărîmîndu-i-o în mutră. „Unu", zise ea cînd Silahdar se prăbuși. Luă iataganul căzut și rînd pe rînd îi numără parcă iar, privindu-le îndelung gîturile. În dosul tejghelei, hangiul se uita alb la tot ce se întîmpla. Nu lega un cap de gînd cu altul. Parcă privea la o pantomimă absurdă, neînțeleasă. Un singur gînd i se așeză. Îl făcu să bolborosească : „Auzi, în straie de bărbat și era muiere ! Ptiu !", scuipă, așa în pustiu.

Oprită în ușă, Neagoslava mai privi o dată. Ptiu ! scuipă ea încheind prohodul. Cu iataganul în mînă merse încet pînă

la odaia în fața căreia se clătina turcul. Privind înainte, zăpăcit de viziunea din odaie, nu auzi pașii vătuiți. Simți doar arsura înjunghierii, căscă gura să dea un sunet, dar se prăbuși mut la picioarele Neagoslavei. „Șapte", murmură ea, rînjind. Se duse spre Hrisafina. Fata gemea, se zvîrcolea cînd pe-o coastă, cînd pe alta, de parcă ar fi fost pe grătar încins.

— Scoală, fata mea ! Scoală să plecăm.

— Unde să plecăm ?

— Acolo !

Se uita împrejur ca o oarbă. Întinse mîinile cu palmele întoarse în sus. Le privi ca o oarbă. — „Ce să-i duc" ? — citi în ele Neagoslava.

— Îhmm ! gemu ea uitîndu-se în palmele ei goale. Erau pline de gol. De golul, de groapa ce o vedea adîncindu-se în palmele mici, trandafirii.

Trandafirii erau și zorii zilei colorînd mai viu zidurile galbene și lemnăria decolorată de vechime a caravanseraiului.

Între Chiutuclar și Inumlari, uitîndu-se în urmă, Neagoslava văzu caravana de catîri coborînd un drum sinuos. Pămîntul era uscat de secetă. Tot mai aproape copitele duruiau și se vedea norul de praf alb învăluind caravana. Fără să-și dea seama de ea, Hrisafina se suci spre dreapta ei unde, în zare, se scria o dungă de pădure. Neagoslava o prinse de mînă. Se lăsă moale, nehotărîtă, ca un copil sau ca o ființă uitată de lume.

Cît merseseră, printre lanuri de grîne și pămînturi sterpe, de două ori auziseră din urmă tropot de cal. Întîi trecu pe lîngă ele, Neagoslava îl ghici — un lipcan gonind pe un roib îmbîcsit de praf, scoarță, ducînd, se vede, mahtup Domnesc la Poartă. Neagoslava ridicase din sprîncene, crîșcase din măsele, așteptînd. Dar era numai lipcanul care gonind, aproape că nu le luă în seamă.

Al doilea, olăcari în treapăd, poștă grăbită cu cai. Pe ăștia îi auzi tîrziu, cînd ajunseră mult aproape fiindcă bătea vîntul de sud... Neagoslava, mergînd, cu ochii de oțel împungînd de-

părtarea, auzindu-i, se gîndea că aruncase şipul în care trebuia să fi rămas cîteva picături din tăria ce-i culcase pe cei şase şi ar fi fost mai bine decît să cadă în mîinile urmăritorilor, ce le-ar fi aflat căile...

Cînd le-a ajuns şirul catîrilor, unul din catîrgii, un macedonean bătrîn, le făcu semn să suie în şeile de lemn. Neagoslava l-a privit o clipă. A luat-o aproape în braţe pe fată suind-o ca pe o lunatecă pe tarniţă... Cît au oprit şi au urcat pe catîri, gelepii suiţi şi ei în şa, au trecut tăcuţi, de parcă atunci le văzuseră. Chipurile concentrate păreau să se gîndească la socotelile lor neguţătoreşti sau la perinile şi narghilelele de acasă sau la ce aveau să găsească şi să rostuiască în Odriu, sau la Kapaliçiarşi, la Sandal Bedesteni, în Marele Bazar, sau la cahvenelele Istanbulului unde aveau să audă tot ce-i în lume, să încheie afaceri. Dar cît era de încrîncenată Neagoslava, un sfredel îi pătrundea în piept cînd se gîndea să dea ochi cu omul ei. Cît umblaseră pe drumuri, îi spusese Hrisafinei care mergea oarbă, rece, halucinată :

— Să nu pomeneşti nimic la Odriu, omului meu, auzi ?

Fata se ducea nevăzînd pe unde umblă. Întindea din cînd în cînd mîinile, cu palmele întoarse în sus. Neagoslava se uita şi din nou i se răsucea sub ţîţa stîngă burghiul pe care căuta parcă să şi-l smulgă, apăsînd palma sub coastă. Şoptea aproape rugător :

— Să nu spui nimic... Hrisaf...

Tăcu văzînd, simţind că în tovarăşa de drum se adîncea groapa, golul.

Cei doi icoglani ai răposatului Pătraşcu Vodă se aflau în Istanbul, cînd nefericita Hrisafina rătăcea cu minţile aproape duse, pe undeva prin Balcani, poate spre Adrianopole, poate pe căi încurcate, înapoi spre Valahia.

Pătraşcu şi Petru urmăriţi de ochiul adîncimilor necunoscute ale supravieţii, aflară un destin, altul decît al zălogirilor

Domnești, îndeobște, Pătrașcu avînd vîrsta aproape de bărbăție, nu mai trecu prin școala pajilor, fiind științtor de carte. Minat de o paloare ce-i dădea un aer suferind, deși destul de legat la trup, nu fu găsit bun pentru Müterferrikalar, corpul de elită al pajilor ce slujeau la camerele Sultanului. Petru abia sărise peste zece ani. Frumusețea lui se vestea, dar pe chip și în ținută purta zugrăvită o mîndrie, iradia o lumină care parcă îl înveștmînta într-o armură nevăzută sau o hectoplasmă ce nu îngăduia apropierea altora de ființa lui, decît cu o vădită sfioșenie întrebătoare. În acele începuturi ale vieții lor la Curtea otomană, un duh ocrotitor îi scotea pe amîndoi din calea primejdiilor pe care le năștea alcătuirea vieții în Sarai. Și Pătrașcu și fratele cel mic deprinseseră încă din vremea cît trăiau în țară scrierea și vorbirea otomană și greacă cu dascăli aduși de părintele lor anume, prevedere ce trebuia să o aibe Voievozii, dat fiind că oricînd aveau a se sluji de aceste limbi, atît în țară, cu dregătorii musulmani trimiși cu treburi de stat, din Istanbul sau, în cazuri fericite sau nefericite chiar, umblînd la Înalta Poartă, ori pe unde i-ar fi împins aripa vitregiilor, prin Orientul Apropiat.

De cînd se aflau la Poarta nefericirii, cum spunea cu năduf fratele cel mare, Petru își desăvîrșise cunoștința limbilor astea două. La școala pajilor, dascălii turci îl priveau cercetător pe acest pui de valah, de Domn, văzînd cu cîtă ușurință și cît de repede prindea, învăța cele mai grele taine și valori ale limbii, încît vorbeau între ei că icoglanul os de Domn are pe șaitan în el.

— Icoglanul ăsta o să ajungă hafiz ; va spune Coranul pe de rost.

— Eu cred că dacă sabia destinului nu-i retează firul prea curînd, va face mai mult decît atît — spuse, privindu-l pe gînduri, un bărbat destul de tînăr, cu un obraz trandafiriu, lucios, ca de faianță, încadrat de o barbă neagră, rotundă, colier pe sub bărbie. Era înveșmîntat în caftan lung, liliachiu. Își mîngîia barba neagră cu mîna străveziu de albă, cu degete lungi, neliniștite ca o actinie.

Petru se depărta împreună cu alți paji, îndreptîndu-se către enderum, curtea dinlăuntru.

— S-ar putea să rostești adevărul, Sa' ededdin Mehmet efendi, da, s-ar putea să fie cum spui, dacă o fi pe voia lui Alah, slăvit să-i fie numele.

— Are mintea deschisă, învață ca nici unul din paji, e frumos, mîndru, dar...

— Dar e prea mîndru. Are un fel de a fi, de a privi, pătrunzător, o căutătură necruțătoare, deși are ochi frumoși...

— Padișahul, cînd l-a văzut întîi, cînd l-au adus la camerele înalte, la slăvita-i față, după Sikma, după încheierea studiilor, l-a privit cu o vădită plăcere, dar icoglanul lui Pătrașcu Vodă a stat drept privindu-l în față pe înaltul stăpîn, în așa chip, încît Măria-Sa și-a întors obrazul de la el cu un fel de nemulțumire, de tulburare. A făcut semn să fie scos afară și nu și-a mai oprit vreodată ochii asupră-i.

— Păcat, ar fi urcat sus, la Poarta Fericirii, dacă nu l-ar fi înlăturat Sultanul, clătină din cap cel pe care, mai marele peste dascălii seminarului, îl numise Sa' ededdin Mehmet...

— Eu cred că puiul ăsta de valah ne urăște...

— Eu l-am urmărit, atît cît a stat sub veghea mea. Nu știu dacă ne urăște ci doar că iubește libertatea. Surghiunul, depărtarea de țară, de părinți îl face să stea zbîrlit ca un arici.

— Nici nu știe, nici el, nici fratele mai vîrstnic, că Pătrașcu Vodă a murit de mult, zise mai marele peste dascăli ai seminarului. Strîngîndu-și caftanul de catifea verde cu guler și mîneci scurte pe brațe, din samur, plecă clătinînd capul acoperit cu turban alb, tăiat parcă în felii ca un dovleac alb subțiindu-se la creștet. Chipul de o dulce șiretenie lumină cu un zîmbet frumoasa-i barbă albă :

— Ei, om vedea... cu timpul. *„Saba alan koruk sarab olur tut japragha sandal olur“* (cu răbdare agurida se face vin, foaia de dud, atlasu). Au mai fost icoglani cu rădăcinile smulse din pămîntul lor : cu timpul au prins alte rădăcini, aici... Însă, dacă și-o mai opri ochii asupră-i, luminatul padișah, vreodată...

— Nu ştiu, nu ştiu... ce ştiu este că icoglanul ăsta, e un copil înţelept. Am văzut uneori, în înfăţişarea, în gîndurile ce le îmbracă în cuvinte, o fiinţă deosebită.

— Am auzit că beiul Valahiei a trimis pe ascuns scrisori către marele vizir să-i îndepărteze pe cei doi icoglani ai fostului bei Pătraşcu, de pe lîngă vederea sultanului. A trimis bairamlîc înaltului padişah şi celor mai mari de la Poartă.

— Se ţine cu ghearele de tron...

— Că tronul Valahiei e ca măgarul din poveste... se uşurează cu aur... Rîseră. Mîinile lor făcură prin aer morişca salaamalecului în trei scări, la piept, la buze şi la frunte.

Grupul de paji în care se afla Petru, scăpaţi de sub veghea eunucilor albi ajunseră aproape de Bab-üs-Saade, tot vorbind vrute şi nevrute. Petru îi asculta cu o mutră serioasă, zîmbind uneori la auzul unor comice absurdităţi ale vîrstei fragede a celor din grup. Se alăturaseră icoglanilor două fiinţe care, după cît socotea cine-i vedea întîia oară, gîndea că-s obiecte vii, trupuri fără suflete şi fără destin. Era Gök, albăstrelul, cum i se spunea din pricina ochilor albaştri. Înalt, la jumătatea taliei unui om de statură mijlocie. O faţă rotundă, matură, purtînd mustaţă blondă, subţire, ca un spic de ovăz. Avea obiceiul să fie grav, să mediteze, să vorbească în pilde filosofice. Asta îi sporea sau hazul sau tristeţea piticului palatului. Petru văzu venind în urma jumătăţii de om, îmbrăcat în haine fastuoase, de paj, dar pe măsura trupului scăzută de creaţie, un paj cu un chip concentrat, mişcîndu-se cu discreţie, privind pe sub gene. Purta un halat vişiniu, strîns în talie, şalvarii se zăreau umflîndu-se peste papucii cu vîrf răsucit. Petru nu întrebă pe nici unul din paji despre noii veniţi care, apropiindu-se de grup, se înclinară :

— *Hoş bulduk !* spuse piticul. Celălalt tăcea. La acest bine v-am găsit, pajii răspunseră zîmbind :

— *Hoş geldiniz !*

— Ne bucură că sîntem bineveniţi — răspunse tot piticul, dar să vă întreb, în locul lui — arătă spre cel în halat vişiniu — cum aţi ajuns în faţa Porţii Fericirii ? Oare să nu vă fi văzut Kapucubaşi Aga că îndrăzniţi spre Bab-üs-Saade ?

— Prin Poarta Fericirii nu intri după înălţime, răspunse unul din paji.

Piticul prinse batjocura icoglanului. Ochii lui albaştri se umplură de o lumină străvezie, erau acum ca cicorile, pure, blînde dar fixe.

— Şi să mai ştii — zise acelaşi paj — că aga, portarul cel mare, dormea în picioare şi lîngă el se afla un chiup de vin.

— Poate că vreţi să daţi o raită prin casa înaltului padişah, — Alah să-l ocrotească. Aşa-i, că numai marele vizir poate pătrunde şi încă vestindu-şi vizita cu multe zile înainte. Dar cine ştie, poate că fiind între voi şi icoglani de soi, s-ar putea, dacă o să vă anunţe el, arată spre cel tăcut, din urma lui. Acesta nu zîmbi, nu vorbi, rămase drept, adică lemnos, cu gura încleiată.

— Cine este el, de ce să ne anunţe el ?

— Fiindcă e mutul palatului, şi Gök îşi dilată şi mai mult petalele albastre ale privirii, nu a rîs, ci a ironică înţelepciune.

— Să-ţi pun o întrebare — zise piticul, oprindu-şi albăstrelele asupra lui Petru. Petru tăcea privindu-l pe Gök, fără silă, fără ascuţime.

— Noi v-am ieşit în cale — eu şi el — arătă spre mut. Ce vezi în venirea noastră, în întîlnirea cu noi ?

Icoglanii se priviră ridicînd din sprîncene, neînţelegînd rostul unei atari cimilituri. Cel ce vorbise mai înainte, fiind mai repezit la fire, dădu semne că vrea să-l înfrunte pe Gök. Petru întinse mîna în faţa lui, făcîndu-i semn să tacă, să aştepte.

— Şi dacă voi ghici, care mi-o fi răsplata ?

— Mă leg să fiu sluga ta, să fiu robul tău. Şi albăstrelele piticului îl fixau enigmatic.

Petru rămase cu ochii asupra jumătăţii de om. Parcă nici nu-l vedea. Se gîndea la cele ce-l întrebase Sfinxul pe Oedip,

despre care citise cîndva, în țară, cînd învăța cu dascălul grec adus de Pătrașcu Vodă din Istanbul.

— Cînd te afli în fața Porții Fericirii, cînd te afli în apropierea acelui care cu umbra lui ar putea să te strivească, și cînd ești mic e bine să fii mut.

— Ei, Gök ! Ei, mititelule ! acu te-ai prins. O să-i fii slugă, rob ?

Gök nu răspundea. Pusese albastrele cătări asupra lui Petru. Era o altă culoare acum în irisul piticului. Era lumina uluirii : cum ? icoglanul ăsta necunoscut, el nu știa cine e, de unde vine ; să-l cutremure cu deslegarea ce o dădu, nu întrebării lui..., nu, îi venea să-i spună că el, Gök, e o rîmă, un cap de vițel pe lîngă mintea ce-o dovedea feciorul. Întrebarea asta i-o pusese slăvitul padișah, unui sfînt derviș de la o Medresă din Konya, din Asia Mică. Numele dervișului nu poate fi rostit, el poartă sufletul tainic al celui ce stă deasupra Islamului. Dervișul îl înfruntase pe Sultan. Sultanul se gîndea în sinea lui să-i taie capul. Dar era un sfînt om. Căuta să-l salveze și să se salveze. Atunci ochii Sultanului căzură asupra noastră, asupra mea și a mutului, cum ne aflam în preajmă. Sultanul i-a pus întrebarea și sfîntul derviș a răspuns așa, ca icoglanul ăsta. Sultanul era în focul iadului de teamă că dervișul nu va răspunde. Acum ce să facă ? Cum să-i arate că el, Gök, este vîndut trup și suflet, lui. Trup, atît cît are, suflet... sufletul era acum atîrnat de voința acestui copil care avea în el ceva ce venea din slăvi.

Petru parcă citea în inima măruntei făpturi. Spuse cu un glas blînd însă pătruns de o nevoită măreție :

— Lasă Gök. Atunci cînd îmi voi redobîndi țara și tronul pe care a domnit marele meu părinte, atunci o să te iau cu mine. Am nevoie de oameni mari, înțelepți, fiindcă omul nu se cîntărește cît îi atîrnă hoitul ci cît îi luminează duhul.

— În ce țară ? se bîlbîi bietul Gök.

— În Valahia, peste Dunăre.

Petru prinse că trupul încremenit al mutului tresare. Pe chip îi citi o mare uluire încropită cu tristeță.

— Şi pe tine o să te iau, fiindcă în lume sînt mulţi vorbăreţi care mişcă morile cuvintelor.

În ochii mutului luciră stele mici, umede. Îşi lăsă o clipă pleoapele, apoi le ridică şi rămase cu ochii lipiţi de fiinţa ce-i deschisese ferestrele amintirii şi ale nădejdii.

— Da pe noi nu ne iei ? îi spuseră în cor ceilalţi icoglani, unii lăbărţînd a joc vorbele, alţii parcă cu tot duhul.

— Pe voi ? Poate. Care va fi viu, viu cu duhul şi nu va fi înghiţit de legea ăstora, o să vă strig ca Apostolul : „Vino după mine şi lasă morţii să-şi îngroape pe morţii lor".

Acolo, lîngă Bab-üs-Saade, lîngă Poarta Fericirii, îşi trăia icoglanul Petru nefericirea. Locuia în una din cele cinci case ale seraiului. Înaintase mult în ale învăţăturii, în otomană, arabă şi elină. Deprinsese italiana, şi în ale muzicii, cînta la chitară. Învăţase a mînui iataganul, suliţa şi a trage cu arcul. Ades căta cu amărăciune la caftanul lung din postav de Damasc, ţesut cu fir de aur, la papucii roşii cu fir tot de aur şi fesul aşijderea şi ofta după straiele de acasă în care se simţea el, nu străin ca în bulendrele astea de osmanlîi şi trupul i se înfiora de silă şi ciudă. Cunoştea totul din serai şi împrejurimi, iscoditor cum era şi nu arare ar fi stat să cadă sub pedeapsă că pune pasul în locuri neîngăduite oricui. Îi era memoria încărcată de turcisme, de numiri care de care mai sucite, mai caraghioase, după cît i se părea ; cu Chilergi Paşa — ce diriguia Chilerul padişahului, hasnadarpasa, vistiernicul seraiului. Înghiţea încă silnic chebabul şi pilaful gras cu seu de batal.

Pe Pătraşcu îl vedea uneori, în răgazuri, cînd putea trece pe la casa mare unde stăteau icoglanii de cincisprezece pînă la douăzeci de ani. Fratele mai mare îşi purta aceeaşi paloare şi aceeaşi tristeţă cu care venise din ţară. Se plimbau amîndoi prin grădinile hotărnicite cu ziduri, asaltate de bolţi înflorite, printre sicomori, pini maritimi, narîmzi, cu roade de aur, smochini.

Într-un amurg, cînd se închideau porțile la Kapicilar Ocági, odată cu timpul rugăciunii de seară, frații se aflau în una din grădini de pe a cărei terasă se deschidea largă vederea asupra Bosforului. Pătrașcu, care tăcuse pînă atunci, lăsîndu-l pe mezin să-și deșarte sacul de tot ce nu mai putea păstra în el, se întoarse cu fața de la priveliștea mării și a jocului de umbre și lumini de pe țărmul Asiei Mici, rămînînd cu privirea lunecată înspre departe, înapoi și pe undeva unde ar fi ființat pămîntul Valahiei lui.

Petru îl simți plecat, ieșit din ființa-i pămîntească. Se întoarse și el către acolo, către unde se pierduse Pătrașcu.

— Ce-i frate ? Unde te-ai dus cu gîndul ?

— Departe, Petrule — răspunse fratele cel mare, întors o clipă de acolo.

— Pe ocinile noastre ? Acasă ?

— Cine poate spune unde e casa noastră ?

— Frate ! De ce nu mai vin vești de acasă ? A trecut atîta vreme. Și nici un suflet din țară nu s-a mai arătat. Nici un boier de credință de pe lîngă Măria-Sa.

Fratele mai vîrstnic nu răspunse... Stătea cu bărbia în piept, cu ochii înnegurați duși în adîncurile amurgului către nord. Stătea rezemat de un trunchi de piatră, un fragment de coloană bizantină din marmură galbenă de Africa. Veneau dinspre grădinile ce coborau în trepte spre Krysokéras, oftările neauzite, de mireasmă de flori de portocali și miresme revene și acel duft zăcut al algelor, al iodului și al sării dinspre Cornul de aur. Slab, mai slab decît mîngîierea înmiresmată a grădinilor și a mării, ajunse în auzul lui Petru glasul Pătrașcului :

— Și... nici că or să mai vină... Așa îmi cîntă o cobe a gîndului. Nu, nici o veste... Și nici despre... — Se opri. Își înclină și mai greu fruntea privind în pămînt... Petru simți să facă un pas către el, dar se opri. Își întoarse ușor bustul și obrazul pînă văzu licărind luminile din Scutari. Știa că Pătrașcu gîndea la Hrisafina. În glasul închis, vătuit de tristețe al fratelui mai mare vibrase tot dorul de acasă. Toată neliniștea des-

pre ai săi, de părinţii ştiuţi acolo, unde încă se clătinau aşezările. Ca o a doua vătămare pe lîngă cea a trupului, era în adaos lingoarea amintirii nemîngîiate. Nu ştia nici despre bunii părinţi, nici despre toate cîte le lăsase, nici despre ea. Petru auzi un fel de freamăt, un clocot mic ca un suspin înăbuşit în pernă.

— Poate s-o sparge tăcerea ; poate o pica vreunul cu veste.

— Nimeni...

— Poate că domnul D'Aramont, trimisul Franţei...

— Nici de la el n-am mai auzit glas.

— Nu era contele prietenul tatălui nostru ? Ar trebui să cerem să vină să ne vadă...

Pătraşcu, rămas răzimat de ciotul de columnă galbenă, tăcea. Încercă de cîteva ori să deschidă gura, dar îşi simţi fălcile înţepenite şi un amar pe limbă. Nu-i venea să-i spună fratelui mai mic, ce-i chinuia gîndul şi sufletul...

— Ce-i Pătraşcule frate, parcă ai vrea să-mi spui ceva ?

Pătraşcu începu să clatine uşor capul, de-a dreapta, de-a stînga, apoi trupul primi legănarea de parcă ciotul de coloană se clătina clătinîndu-l.

— E ceva... gemu Pătraşcu. E o altă nevoie. Şi iar prinse a se legăna asupra marmorei galbene.

— Ce este, frate ?

— Păi mă duce... scrîşni el cu greu.

— Te duce ? Cine ? Unde ?

— Azi...

— Azi ? Păi e seară. Se lasă noaptea peste serai. Eşti aici. Unde să te ducă ? Azi e aproape dus.

— Azi, în zori, Capiaga ne-a mînat pe toţi icoglanii care trebuie să iasă din serai, către sala cea mare a palatului. Ne-a dus la treptele tronului împărătesc să ne închinăm la pămînt în faţa Sultanului, să-i sărutăm poala straiului şi mîna în adîncă muţenie. Erau şapte, ajunşi la vîrsta cînd seraiul ne varsă în lume. Capiaga a rostit veşnicele cuvinte, despre sclavii stăpînului Semilunei, întru a cărui bunătate se roagă lui Alah cei ce va să iasă din serai.

Petru îl asculta încremenit... Cum ? O să rămînă singur între păgîni, fără Pătraşcu. Singur ca un lemn de luntre naufragiată, în ape duşmănoase ? Doamne, ai milă de noi nefericiţii !

— Şi unde... unde te-or duce ?

— Nu ştiu. Om vedea mîine.

Toată noaptea Petru s-a înfricoşat în singurătatea lui, în patul rînduit între alte paturi, din care se auzeau respiraţii domoale sau scuturate de febrele viselor ale icoglanilor de atîtea neamuri. Cu ochii dilataţi, cu catifelatele-i priviri întrebînd umbrele şi tainele nopţii despre ce-o să fie cu Pătraşcu, cu el, despre tăcerile de peste întinderile pămîntului către Valahia, despre necunoscutul orbului mîine.

Se ridica de pe pernă stînd în şezut, cuprinzîndu-şi genunchii cu braţele. Simţea nevoia să se legene. Se legăna pe ritmul mut al unei abia amintite îngînări de stihuri şi vagă melodie uitată demult, odată cu glasul ce le îngînase asupră-i în nopţi de veghe şi de boală. Peste greul sufletului de acum doar o stinsă aproape amintire îl mai ogoia şi-l legăna. Îşi aminti cum se legăna Pătraşcu în seară asupra ciotului de coloană. Aşa îi pendula pe amîndoi năpasta şi durerea... Şi...

Se trezi în bubuitul tobei mari agăţată de zidul curţii dinlăuntru a haremului. Bătea în acei zori de zi să se trezească mulţimea eunucilor negri, paznicii acelor Kadîn Efendi, ai femeilor haremului să înghită sahurul de post al Ramadanului. Nici nu isprăvise bine să-şi pună vestmintele, ajutat de eunucul alb ce-l slujea, cînd alt eunuc veni să-l vestească pe tînărul principe că-l aşteaptă în grădină domnul conte d'Aramont, ambasadorul Franţei şi fratele Pătraşcu. Îi văzu chipul mai palid, mai tras ca în ajun. Pătraşcu stătea lîngă domnul d'Aramont privind absent umbra ce i se-ntindea la picioare. Nici chipul ambasadorului francez, prieten al familiei Pătraşcului Vodă nu era mai îmbietor cu tot zîmbetul silit ce-l trase din colţul buze-

lor văzîndu-l pe micul principe apropiindu-se... Cu o mutră gravă, de om înțelept și resemnat, Petru le vorbi alăturîndu-li-se :

— Mi-ăți spune sau nu adevărul, tot știu că pentru noi nu-i bine.

D'Aramont tuși încurcat, tamponîndu-și buzele cu o batistă fină, cătînd să cîștige timp să-și compună frazele trebuitoare să îmbrace negrul în roz. Știa că odrasla mai mică a Voievodului Pătrașcu, pe care-l sprijinise la urcarea pe tronul Valahiei, cu vreun deceniu în urmă, este un copil dezlegat la minte și acum, privindu-i obrazul calm, privirea hotărîtă, văzu că are în fața lui, desigur, nu un bărbat, dar un pui de om pregătit să primească semnele vieții, dacă nu cu supunere, cu resemnare, sau cu un fel de maturizare timpurie. Ceea ce era mai greu era că Petru rămăsese cu privirea asupra celor doi, părelnic în deplină liniște, fără să-i întrebe ceva care să prilejuiască începutul unui dialog, să poată spune fiecare ce avea de spus. Petru vedea că fălcile fratelui său măcinau nervos, că dunga dintre sprîncene păstra înfiptă în ea lama unei lovituri ajunsă în inimă, că ochii, la fel de frumoși ca ai săi, aveau o cătare încremenită, tulbure roșiatică.

— Iubite Principe, începu d'Aramont... Fiecare din noi se poate afla ades în fața unei răspîntii în viață. Destinul ne poate încerca fără să-l putem opri, fără să-i putem opune voința noastră... Trebuie să fim înarmați, să fim tari. Am băgat de seamă că nu mă mai aflu în fața unui prințișor, în fața unui copil...

— Ce ne pregătește soarta, domnule conte ? Vorbise liniștit, căutînd să-și învingă presimțirile sumbre, să-și stăpînească un tremur care începea de la lingurea suindu-i în gîtlej. Fără să-i privească, Pătrașcu vorbi ca în coșmar, cu un glas neplăcut de uscat, de cîriit ca al unei coabe.

— Tatăl nostru nu mai e de mult. E sub lespede la mînăstirea Dealu. Mama noastră, ce-a fost Doamna Voica, e pribegită

în Ardeal... Vornicul Socol cel ce lingea treptele tronului tatălui nostru a suit o vreme acele trepte. Pătraşcu Vodă a fost ucis mişeleşte. Că l-a otrăvit Socol, că l-a otrăvit beglerbegul Rustem, asta de-am şti-o tot nu ne ajută să-l înviem. Acum, pe tronul tatei, stă Mircea cu Mircioaia, Chiajna, mătuşa noastră. Toate astea noi le ştim abia acum... Nu ne-a spus nimeni... ne-a ferit vestea...

— E mort de mult tata ? Petru îl privi pe francez. Acesta îşi frămînta buzele.

— Nu mult timp după ce-aţi fost aduşi la Poartă... zicînd, îşi întoarse privirile. Nu putea să vadă boabele ce se prelingeau pe obrazul ca de ceară, bărbia ce-i tremura chinuită din voinţa de a nu se lăsa în deznădejde zgomotoasă.

— Şi... Pătraşcu ?... Unde ?...

Mormăit, cu acelaşi glas uscat, Pătraşcu aruncă :

— La Rhodos !

— La Rhodos ? De ce ?

— E voia lui Sokoli, marele vizir al Porţii !

— Am încercat din toate puterile să opresc această hotărîre, dar Poarta, ca o caracatiţă, suge aurul prin toate ventuzele ei. Sokoli, după Sultan este cea mai mare ventuză. Dar Mircea Ciobanul şi Mircioaia i-a îndopat pe toţi cu aur. D'Aramont tăcu nemaiavînd ce spune, parcă.

— De ce pe el numai şi nu şi pe mine ? De ce nu merg şi eu la Rhodos ? Dacă părintele nostru nu mai este, dacă nu mai e Domn, de ce mă mai ţin aici, de ce mai e nevoie să fiu zălog ? Şi Pătraşcu ?...

— Turcii n-ar mai avea nevoie, dar e voia celor ce stau pe tronul lui Pătraşcu Vodă cel Bun, şi se tem. Vor să vă ştie cît mai îndeparte.

— Poate şi morţi ?

— Poate. Oh, iartă-mă, Prinţul meu !

— O avea grijă soarta, ori de noi, ori de ei.

— Soarta e oarbă ! abia şopti Pătraşcu...

— Da, e oarbă, frate, pe unii-i pisează-n coboc ca pe mujdeiu, pe alţii îi îmbie tot cu şerbet de trandafir.

În vreme ce vorbeau la umbra unui sicomor, văzură venind dinspre serai un mehmendar. Comisarul turc oprindu-se la cîţiva paşi, se înclină aşteptînd. Petru, privindu-l, cu toată starea de suflet ce-l chinuia, nu se putu opri să nu încerce un zîmbet. Îmbrăcămintea nenumăraţilor dregători, soldaţi, slujbaşi ai împărăţiei, cu fastul şi încărcătura orientală, îl făcuse ades să rîdă în hohote, la început, încît uneori cei ce le purtau şi se vedeau batjocoriţi de un icoglan străin, fie el os de prinţ, se mîniau, şi nu o dată era să i se înfunde. Acum, felul cum era îmbrăcat mehmendarul şi ţinuta-i împăunată îl scoase o clipă din umbra durerii. Mehmendarul, care era un comisar cu grad mare, purta caftan verde cu calpac ca un zar uriaş verde cu pătratul mărginit la bază cu cerc de blană, avînd brîu şi hangere de argint, şalvari şi papuci roşii, iar pe umărul stîng o eşarfă mare roşie atîrnînd peste piept şi în spate : semnul gradului său.

— Pe mine mă aşteaptă, spuse Pătraşcu. Frate, eu te las. De acum, Domnul cu voia lui. Cine ştie cînd şi de ne-om mai vedea. Stătu o clipă, nehotărît, apoi, înaintînd spre Petru, deschise braţele. După îmbrăţişare nu-şi mai spuseră nimic. Mehmendarul porni înapoi, urmat de Pătraşcu. Cînd fu să se topească între boschetele grădinii, Petru îl strigă :

— La Rhodos, pe curînd, frate ! Acesta schiţă un salut dar mîna îi căzu la jumătate mişcare.

D'Aramont, stînjenit pentru cîteva clipe, se chinuia căutînd ce să spună, cum să-l mîngîie pe cel rămas la o nouă răscruce a vieţii sale tinere.

— *Soyez brave, mon Prince !*

Petru stătea să-i răspundă ceva, cînd, pe calea pe care plecaseră cei doi, Pătraşcu şi mehmendarul, apăru un negru înalt, grav, în veştmînt impunător : caftan din pînză de mătase albă cu guler din blană aleasă, în chip de crăcană spre gît, peste umeri şi cu alungită bordură din aceeaşi blană pe laturile

ce încheiau în faţă caftanul ce cădea pînă peste papucii albi, tot de mătase. Pe cap purta un fel de cilindru alb, înalt. Totul era înalt, grav şi paşii lui parcă porniseră să măsoare eternitatea. Petru îl mai văzuse uneori însoţind alaiul Padişahului sau pe marele Sokoli, vizirul. Era şeful eunucilor negri, om de încredere al Sultanului. Se închină în faţa ambasadorului, ceremonios :

— Excelenţă ! Luminăţia-Sa, marele Soliman, Stăpînul lumii, Alah să-l binecuvînteze, vă primeşte în sala audienţelor. Se înclină iar, şi fără să aştepte îi deschise calea ambasadorului.

— Solemnitatea va fi scurtă, *mon Prince*. Îi făcu semn că se va înapoia în acelaşi loc.

Rămas singur la umbra sicomorului, Petru căzu din nou în adîncă tristeţă. Îi jucau în gînd imagini încurcate, repezite din toate aşezările aducerii aminte. Deci acum va rămîne singur, ca un spin albastru pe buza unei prăbuşiri de luturi. Au fost numai prăbuşiri în preajma lui şi în el... Îşi dădea seama că înţelege cît nici pe sfert cei de-o vîrstă cu el. Învăţase mult şi multe, şi limbi vii şi limbi moarte, cunoştea istoria imperiului otoman, gramatica şi cea a limbii helene, avea largi noţiuni de istorie, de geografie... Da... Rhodos. Citea în gînd harta cu sinuozităţile curenţilor ce poartă corăbiile prin trecătoarea Dardanelelor, printre insule pînă la Rhodos. În curînd Pătraşcu va fi pe una din acele corăbii, pe vreun galion purtîndu-i amarul şi şubrezenia spre acest fabulos, spăimîntător Rhodos.

Ce va fi făcînd domnul d'Aramont acolo, în sala cea mare a audienţelor ? Ce poate face, şi ce mai poate îndrepta un om, fie el şi ambasador al Franţei, la această „Poartă a Fericirii" ? Aici eşti pe tărîmul hidrei, nici o îndurare, nici o scăpare, decît dacă cel mai mare cap al hidrei e sătul sau i se năzare. Odată a trecut şi el printre cele douăzeci şi două de coloane, sub cele douăzeci şi două de bolţi. De-ar putea o minune să le prăbuşească. Nu ! nu acum cînd e bietul domn d'Aramont. E un om plăcut, de bună stirpe omenească. A fost prietenul a lor mei. Nu acum ! Zîmbi. Ce copil sînt. Nu le prăbuşeşte nimic. Căp-

căunii ăştia au prăbuşit fala Bizanţului. Cine-i va putea desgrădina de aici de lîngă minunea Bosforului ? Cine-i va goni vreodată de peste Dunărea din pămîntul românesc ? Şi eu, pe mine, ce rădăcini otrăvite mă vor încremeni aici ? Aş vrea să fiu măcar cu Pătraşcu la Rhodos.

Ienicerii cu coif ţuguiat şi cu peană lungă în vîrf, cu duble semne pe umăr, stăteau nemişcaţi între coloane, cînd pe marea poartă ieşi un înalt prelat care, dînd cu ochii de ienicerii din gardă, era cît pe ce să facă semnul sacerdotal al binecuvîntării, dar îşi opri gestul grav şi inspirat, dîndu-şi seama că berbecii nu erau din turma păstorită de Christos. Îl urma la doi paşi domnul d'Aramont. Întîrziară cîteva clipe în cadrul marii uşi cu portal de piatră sculptată. Silueta înaltă, puternică învestmîntată în alb a lui Kizlamgasi, marele eunuc şi Silihtar Aga, purtătorul spadei Padişahului.

Călugărul de mare treaptă bisericească, după cît arăta, şi ambasadorul francez se îndreptară spre sicomorul la a cărui umbră tînărul Principe părea să nu mai aştepte nimic. Cînd faţa bisericească ajunse lîngă el, privind cu blîndeţe şi reţinută întristare chipul tînăr peste care cădea umbra albăstruie a sicomorului, acesta se aplecă repede şi prinzînd mîna uscată a înaltului prelat, i-o sărută cu o cuviinţă la care se adăugă nevoia de a-şi mărturisi pios disperarea. Cu un glas în care strecură cu silinţă o adiere de haz, bătrînul spuse însoţindu-şi cuvintele cu semnul blagoslovirii :

— Iată singurul osmanlîu cu turban şi caftan care cinsteşte un bătrîn ortodox.

Contele d'Aramont rîse, înţelegînd cele spuse şi Petru aduse pe obraz un zîmbet de departe. Contele îl luă pe după umeri cu un gest cald :

— Preafericitul Iosif, Patriarhul Constantinopolei şi cu mine am izbutit să-l înduplecăm pe marele vizir Sokoli, care la rîndu-i l-a înduplecat pe Soliman, să te încredinţeze marii autorităţi spirituale a Preafericitului Patriarh. Vei trece în

grija și lucrarea Academiei Patriarhiei Ortodoxe care prelungește rostul vechii universități a Bizanțului.

— Da, fiul meu, așa va fi ; dar mai întîi vei face o călătorie la Halki. În insulă se află monastirea închinată Panaghiei. Este o veche ctitorie a lui Ioan Paleologul și a Mariei Comnen. Vei face acolo canonul tăcerii. Ce-o să afli acolo o să-ți slujească sprijin pe lungul vieții.

— Prea smerit mă închin voiei voastre, sfinte părinte.

Patriarhul zîmbi ; îl blagoslovi și-i mîngîie turbanul, neaflînd creștetul descoperit creștinește.

— Să te gătești, mîine va să vină un cuvios slujitor al Patriarhiei să te aducă între ai tăi, Principe !

După înclinări și binețe, cei doi plecară să iasă prin porțile Fericirii : prin „Bab-üs-Selam", poarta izbăvirii, prin poarta imperială, acea „Bab-i-Humayum" ridicată la șase ani după cucerirea Constantinopolei.

Eunucul ce-l slujise în anii cît Petru stătuse într-adevăr zălog și învățase în școala pajilor, îl privea pieziș, strîngîndu-i lucrurile. În sinea lui însă, nefericitul eunuc se gîndea cu o melancolie zadarnică dar cu respect că acest fecior de Domn trecuse ferit de toate intrigile și nefericirile seraiului și acum ieșea poate în lumina liberă a lumii. Petru îl răsplăti cu galbeni din punga ce-o avea destul de chivernisită din economii și din darul contelui d'Aramont. Îi întinse la plecare mîna și eunucul privindu-i chipul și expresia ochilor, ținuta dreaptă de Principe încercat, dădu să i-o sărute. Petru și-o trase ușor la timp mustrîndu-l cu clătinarea capului. Eunucul rămase încovoiat că nu i se văzu chipul nici căutătura. Numai vîrful nasului legăna o boabă incertă, nedovedită a fi lacrimă sau o secreție a unor mucoase bolnave.

Plecă. Lăsă în urmă ani de amar, de îndoieli, de spaime uneori, dar și de o îmbogățire a minții și de întărire a firii sale simțitoare. Trecu prin Poarta de mijloc, prin Orta Kapi, cu

cele două turnuri tăiate în piatră ce o încadrau. I se mai zicea și Bab-üs-Selam, Poarta izbăvirii. Era într-adevăr izbăvirea pentru el, cel puțin așa credea acum. Portarii aflați sub ordinele lui „Kapucubași Aga", șeful portarilor, îl priveau cu nepăsare cînd mehmendarul ce-l însoțea le arăta îndreptările de liberă trecere prin acea poartă imperială, poartă care se închidea după rugăciunea din amurg și se deschidea odată cu rugăciunea din zori. Ieșind, Petru văzu în stînga pieții din fața porții Bab-i-Humayum, biserica Sfintei Irina, întîia biserică ridicată de bizantini în cetate. Se descoperi și se închină odată cu călugărul ce se afla demult în fața porții, venit să-l însoțească la Patriarhie. Mehmendarul care avea ordin să-l urmărească, întorcînd capul către poarta rămasă în urmă, se făcu a nu băga de seamă gestul de grație al icoglanului ce învățase Coranul dar care păstrase în inima lui credința străbună.

După o săptămînă petrecută la Academia Patriarhiei Ortodoxe, așa cum îi spusese Patriarhul Iosif al II-lea, porni însoțit de un diacon și un ieromonah și de același mehmendar de la serai către insula Halki.

Un caic primind în pînze vîntul suflînd slab din babord în provă, îi duse cale de mai bine de un ceas să ajungă la Halki, în dreapta țărmului Asiei Mici. Unde strîmtoarea Dardanilor scoate doi umeri de piatră din albastrul mării, Petru văzu masa de piatră, insula părelnic golașă peste care marea își repezea crestele lăsînd algele moarte.

— Ce se vede acolo ? — întrebă Petru arătînd în depărtarea apelor verzi.

— Unde, cinstite Principe ? întrebă diaconul răsucind în toate direcțiile capul cu obrazul ciupit de vărsat și galben.

— Acolo !

— Către Büyük-Ada, cuvioase, zise ieromonahul răsucindu-l pe diacon să privească încotro arăta feciorul.

— Aşa ? Acolo ? Păi e Prinkipo, aşa-i zicea în vremea veche. Împăratul Bizanţului...

— Justinian al doilea... zise Petru ţinînd privirea în larg spre Büyük-Ada.

— Vezi că ştii, Înălţimea-Ta. Acolo a clădit bazileul palat şi sfînta monastire, întîia în vremea Bizanţului...

— Aşa, aşa, făcu ieromonahul bîţîind capul mare, stufos şi bărbos.

— Acolo, în insulă, Constantin cel Mare a năpăstuit un arhiepiscop armean : Nerses îi zicea — şi pe toată suflarea duhovnicească a arhiepiscopului... Veneau acolo capetele mari ale Bizanţului şi de atunci, de la pelerinajul măririlor s-a botezat insula „Insula principilor".

— Ştiam — zise încet, fără îngîmfare, Petru.

— Aşa, vezi, ştia Înălţimea-Sa, făcu diaconul către ieromonah... cum să nu ştie.

— Părinte, rogu-te nu mă mai înălţa că-s încă mic. Am vreme să mă înalţ...

— Aşa, aşa, vezi — către ieromonah — are vreme să se înalţe Înălţimea-Sa... Păi pe insulele astea au fost mulţi duşi la pedeapsă.

— Împăratul Constantin Kopronimos l-a exilat aci pe patriarhul Constantin al doilea iconoclastul.

— Aşa, aşa, vezi că ştie Înălţ...

Mehmendarul stătea la pupa, moţăind, ferit de udeala valurilor spărgîndu-se la prova. Era o mare mişcată. Între somn şi trezie, legănat de tangajul caicului, mehmendarul se gîndea nu la îndepărtata Büyük Ada, ci la insula de care se apropiau, pe care Sultanii înălţaseră spînzurători pentru vizirii căzuţi din încredere. Ieşeau roci cristaline pătate de rugină din verdele de jad al mării. Faleza se arată neprimitoare, îşi spunea Prinţul. Mehmendarul se gîndea la legenda care zice că un uriaş ar fi zvîrlit după corabia ce-i răpise iubita, o stîncă de bazalt. De mii de ani valurile se aruncă asupra stîncii negre fără odihnă. În dimineaţa acelei zile cu marea mai domolită, insula, cu legă-

nări de alge putrede la bătaia apelor se lăsa pătrunsă în carnea ei de piatră de o dulce toropeală. Dar, neînțeles, și cînd e reflux și acum, în zona portului de care se apropia caicul, valurile se suiau înalte, cu răsuciri de manșoane imense de ape și creste înspumate. Barcagiii turci dădură ocol insulei să se apropie mai mult de țărmul Asiei Mici. Așa cum se vedea de pe vas, Halki se nălucea lipită umăr la umăr de Büyük-Ada.

— Musulmanii zic că Halki este poarta dintîi a Raiului, spuse fără evlavie diaconul spelb.

— Grozavă poartă și asta. Grozave porți ale fericirii mai au și ăștia, părinte, spuse înăbușit Petru, privind peste claia de păr a ieromonahului, spre pupa unde mehmendarul moțăia legănat și nepăsător, de zbuciumul caicului pe lîngă stîncile tăioase roșcate ca sîngele de taur, ce se dezgoleau ca niște dinți uriași și se acopereau la loc cu năvala valurilor. Ca o a doua mare de un verde întunecat, pădurile de pin se clătinau la locuri înalte, între cer și pămînt. Venea dinspre insulă balsamul rășinilor topind în tăriile lui aerul sărat al mării. Caicul se lipi cu greu de țărmul dușmănos, intrînd cu grijă într-o spărtură în stîncă. Era partea spre miazăzi a insulei. Debarcară patru oameni. Petru, diaconul, ieromonahul și mehmendarul. Pe pămîntul ras ce nu primește sămînța ierbii picioarele le lunecau la vale. Singur Petru, gîndea privind pădurile din Halki, atît cît întîlnea în cale, că trunchii n-au nimic vegetal, că trunchii îmbrăcați în solzi roșietici cu reflexe arămii arată ca o împărăție de poveste spăimoasă, cu șerpi încremeniți în vremea împreunării. Crengile înțeapă către miazăzi că vîntul coastelor nu află nici o clipă de răgaz. Nu vedea nici un drum umblat. Cerul te lasă fără îndreptare în încîlcirea și pustiul vast, gîndea Petru. Înaintau greu. Pasul li se adîncea în plapoma de ace de pin căzute prin veac. Ce făptură de dincolo de înțeles stăpînea cu vrajă locurile ? Totul era nou pentru tînăra odraslă de Domn pierdută în lume. Privirea îi căuta sprijin în albastrul de cobalt al mării, dar toată era ca o trecere nesfîrșită de creste de spumă topindu-se în genuni trase, supte de ventuze subpămîntene. În

adîncurile dintre coline, ziduri puternice de piatră țesută cu cărămidă arsă, sprijinite pe contraforturi bine înfipte într-o stîncă, adăposteau mînăstirea închinată Panaghiei, năpădită de tufele de trandafiri cățărători, luptînd cu vița sălbatică. Cum cei patru înaintau, se arătă portalul de piatră cioplit în rocă dură, iubitoare de lumină a marmurei de Pentelic. Portalul era cu arcadă joasă, îmbiindu-te la umilire, la încovoierea spinării și a cefei.

Cei doi călugări apropiindu-se, învîrteau la cruci repezind mîinile prin aer, lovind frunțile, înclinîndu-se de șale. Mehmendarul se pierdu prin spatele bisericii, pe la trapeza mînăstirii. Petru pătrunse în pronaos urmat de cei doi călugări ce nu conteneau crucile dar cu rază restrînsă de parcă în spațiul dintre zidurile străvechii biserici a mînăstirii Panaghiei fereala lor venea din pricina privirilor sfinților mucenici ce scrutau din înaltul zidurilor. Nu era la acel ceas în biserică decît un călugăr în strana cu cotelnic înalt, în dreapta altarului. Călugărul mormăia o rugăciune mai mult în vîrful buzelor. Era o citanie lăuntrică. Din cînd în cînd ochia în vreun sfeșnic, cucernicia unei lumînări înclinată moale pe marginea de alamă. O prindea în două degete luîndu-i lumina spre stingere. Icoanele împărătești la altar, în trîmbele fumului alb sidefiu-albăstriu, puneau mari dreptunghiuri de fond întunecat, din care prin canoanele zugrăvelii bizantine arătau chipuri ale neînchipuitelor simboluri ale suprapămîntului, cu o măreție și o neclintire tragică, aproape spăimîntătoare. Chipul Maicii Preacurate închidea între sprîncene o dungă ce-i tăia pieziș fruntea, nălucind un aer sever, aproape crunt, aproape inuman. Ochii lui Petru, plimbîndu-și circular cătarea asupra celor ce alcătuiau starea de evlavie și temere se opriră asupra lespezilor. Diaconul urmărindu-i privirea, se apropie, și aplecîndu-se asupra umărului pe care cădea părul negru al pletelor, îi suflă aproape stins :

— Sînt tocite, cu adîncătură, de genunchii învățăceilor seminarului ortodox, care după ce mîntuiau învățătura la școala Patriarhiei din Pera, aici se adînceau în umilință și extaz. Tăcu

oprit parcă de o întoarcere a capului a călugărului din strană, sau poate de înfăţişarea severă, de aerul crunt al Fecioarei negre de fumul veacurilor clătinat în faţa altarului. Cînd i se păru că şi om şi sfîntă au încetat să-l urmărească, diaconul se aplecă iar spre tînărul Principe.

— Acolo, în dreapta sfîntului altar, lîngă strana cu cotelnic înalt a fost crucificat şi ars de viu un călugăr tînăr ce a înfrînt canonul tăcerii. Se zice că a fost răstignit pe o cruce culcată şi jupuit de viu.

— Atunci taci, părinte, să nu afli aceeaşi soartă — spuse Petru cu un vag zîmbet, fără să privească spre diacon. Ieromonahul se înnegrise în umbra unei strane, mai departe. Încremenise ca o momîie neagră. Dormea poate.

— Să fi fost asta în alt veac... Aşa zic.

— Da, da, părinte. Să ieşim din sfîntul lăcaş că am înfrînt amîndoi canonul tăcerii.

Cu zîmbet spuse, dar un fior nechemat îi trecu prin spate. Diaconul se îndrepta spre strana din care se auzise un uşor şuierat. Îl zgudui pe ieromonah.

Se înfăţişară stareţului. Petru se văzu în faţa unui om trecut de jumătate cale spre apoi. Bustul ca o scîndură. Pieptul scobit, lipit de şira spinării, parcă fără măruntaie, fără omeneştile scule ale vieţii. Ceacîr, nu la ochi ci la barbă şi mustaţă, jumătate albă jumătate castaniu-roşietică. Căta drept între ochi de parcă ar fi aşteptat ca din cumpăna lor precum din dunga ce tăia pieziş în icoană în fruntea Preacuratei să se deschidă o rană de sfinţenie sau un semn înfricoşător. Stareţul acesta straniu îl neliniştea pe Petru. Diaconul stătea mult în urmă, aproape de uşa chiliei, stareţului, după ce-i sărutase mîna înmînîndu-i carte scrisă de mîna Patriarhului. Citind, stareţul se aplecase asupra cărţii apostolice, ca în smerenie, şi văzînd toate cîte părintele bisericii, constantinopolitanul le pomenea în slove, ridica privirea, o aşeza asupra făpturii feciorului de Domn...

— Fiule ! cele spuse de Preafericitul Patriarh mă umplu de încîntare şi de tristeţe. E bine că ai venit la curăţia sufletului, oricît n-au păcătuit tinerii voştri ani. Dar păcatul dintru început cheamă spălarea în dăruire şi alungarea păcatului omenesc. Aici e un prag către mîntuire...

— Ştiu, Preasfinte Părinte că la seminarul din Halki se pătrunde anevoie...

— Da, fiule ! Trebuie să ai virtute mare şi învăţătura lumii. E porunca înaltă să nu te îndepărtezi de canon. Asceza este deplină. Dascălii şcolii veniţi din marea lavră a Ţării Româneşti şi de la Simon Petra, de la Sfîntul Athos, citesc adînc în cartea sufletului fiecărui neofit. Au trecut dincolo de bine şi de rău şi multă învăţătură se simte în îngăduinţa şi cumplita neîndurare în care îşi poartă făptura, neîncetat, între bine şi rău.

Stareţul făcu semnul hieratic asupra capului aplecat al lui Petru.

Ieşind de la stăreţie, însoţit de cei doi călugări şi de părintele iconom al mînăstirii şi seminarului din Halki, fu aşezat cu loc de dormit şi rînduit la rosturile de învăţătură şi de viaţă monahicească.

Jur împrejurul bisericii erau rînduite chiliile, durate din turf cărămiziu, fără tencuială. Nu se vedea ochi de geam la nici una, aşa că trupurile aflate sub canon să simtă toată răcoarea nopţii la ceasul cînd toaca îi cheamă la îndatoririle vieţii monahale.

Pînă la ceasul utreniei, rătăci prin mînăstire. Întîlni grăbite, ca umbre ferite pe cărările mînăstirii, grupuri de învăţăcei ai seminarului. Mergeau în mare sfială cuvioasă şi muţenie. Erau din cei ce împlineau asceza şi canonul tăcerii. Erau nespus de tineri, păreau halucinaţi sau sub apăsarea unei taine. Petru se

gîndea la vremea, la anii copilăriei. În Valahia avusese prilejul să meargă la mînăstiri, cu familia, la hramul unora sau pe scurtă durată în grija unor monahi vestiţi prin ştiinţa de carte bisericească sau laică. Dar în acelea, după cît îşi aducea aminte, fiinţă o aură de împăcare, de slavă luminoasă. Aici, la Halki, simţea adiind un duh de măreţie chinuită, înfricoşătoare, o încolăcire a vinelor apăsînd calea sîngelui, precum esenţele vegetale, trunchii răsuciţi şi îmbrăcaţi în solzi roşcaţi arată împărăţia tîrîtoarelor încremenite în chip de copaci, copacii pădurilor din Halki. Şi tufele de liliac alb, ca o maramă cu otravă şi explozia sîngelui tufelor de trandafiri şi arbuştii de mastic din care se trage acel raki, mastica, şi zvonul, mormăitul, nedesluşit al glasurilor monahilor în rugăciune, topit în îndepărtata răsuflare a mării.

Era întîia noapte într-o chilie din mînăstire. Nu putea dormi. Se gîndea la viaţa ce-o trăise aproape patru ani în medresa seraiului din Istanbul, la temerile, sfîşierile acelor zile şi nopţi, rupt din viaţa şi ţara şi neamul lui. Nici acolo nu avusese somnul lin şi vegheat al copilăriei de acasă. Se ridică de pe patul tare, nehotărît ce să facă. Se apropie de ferăstruica îngustă, fără geam, ca o deschidere de ochire la ziduri de cetate. Privi afară cît putea să cuprindă din cer şi din curtea mînăstirii. Pe fărîme de cer astrele îşi urmau neoprita călătorie. Auzi toaca dînd ocol bisericii. Aşteptă. Sunetul uscat şi cu ecou tremurat se apropia. Apăru o umbră înaltă, şuie. Desluşi mişcarea, tîrîşul pe dalele de piatră a unei pelerine lungi. Se apropie mai mult. Lumina stelelor îi ajută să desluşească întîi umbra, apoi fiinţa unui frate înalt. Văzu ieşind din mîneca largă a camilafcei mîna osoasă ca o alungire a ciocanului din lemn de cedru bătînd cînd larg, cînd repezit în scîndura de lemn fibros de platan. Umbra se depărtă cu sunetul, urmînd să bată-n toacă şi să înconjure sfîntul lăcaş, după canon. Se lăsă tăcere. Obosise. Se depărtă de fierestruică, se lungi pe patul tare. Auzi un oftat. Crezu că oftase o fiinţă în apropiere. Ascultă. Desluşi respiraţia neîncetată a mării, de-

parte, jos, la țărmurii în rotund ai insulei. Ritmul acesta oftat era aproape să-l adoarmă...

— Dooaamneee !

Tresări. Parcă vorbise gemut în apropiere.

— Doaaamnee ! Dumnezeul meu... mîntuiește-mă... Nu mă lăsa !

Se ridică în șezut. Auzise limpede. Parcă ar fi fost lîngă el, sau foarte aproape. Așteptă ! Deodată, un strigăt sfîșietor de ființă chinuită și o neoprită rostogolire de cuvinte, de imprecații, șoptite, strigate, urlate :

— Am păcătuit, Doamne ! Am păcătuit, fraților. Am stîrnit hoardele negre ale dușmanilor lui Savaoth. Am rupt legămîntul, am rupt canonul tăcerii ! Luați-mă, fraților ! Întindeți păcătosul pe cruce, jupuiți pielea păcătoasă. Smulgeți limba blestemată. Smulgeți, sfîșiați ! Aaaaaa ! Urletul se prelungi. Îl cuprinse un tremur nervos, o spaimă de absolut, de necunoscut. Peste insulă se tîrî o aripă grea de vînt, vîjîind prin coroanele pădurilor de pini. Auzi pași grăbiți, șoapte aspre. O ușă se zbătu în pala vîntului, bătînd de două ori în canat. Apoi tăcere. Petru stătea nemișcat lîngă ferăstruică. Auzi freamăt de pași, văzu umbre proiectîndu-se în trecere pe zidul bisericii. Frații, călugării, învățăceii se duceau la slujba din miezul nopții. Nu se clinti din locu-i. Cine-o fi fost stăpînitul de furii ? Un frate tînăr ? Un învățăcel urmărit de teroarea nemărturisită a întîmplării petrecută în alt veac, o fire stranie sau o fire slabă, căutînd extazul unei incubații morbide, un fanatic împingînd retrăirea exemplului la o dezlănțuire a demenței mistice. Petru nu și-o explica prin noțiuni ci prin senzații și imagini. Cînd în biserică, diaconul îi povestise despre călugărașul jupuit pe cruce că încălcase canonul tăcerii, pe el nu-l mișcase dincolo de treapta legendei, fiindcă o socotise legendă, ca acelea ale Olimpului despre care învățase, o închipuire, precum aceea cînd pe satirul Marsyas îl jupuise Apollo fiindcă îndrăznise să se ia la întrecere, socotind că prin cîntarea lui în fluier va depăși măiastra liră a zeului.

Îi treceau prin gînd ca pe o pînză necuprinsă, mişcările şi nemişcările din insulă, din mînăstirea Panaghiei. Pădurile de pin încremenite în înfăţişarea solzoasă şi înnodată, şerpească, icoanele de sumbră măestrie, de o asprime neomenească. Dalele roase, adîncite de generaţii de ciolane tîrîte în umilinţă şi chin zădarnic. Istoria celui jupuit pe cruce, în naos, sub ochii zugrăviţi cu teamă şi adorare fanatică ai Preacuratei, care nici n-a clipit în suflu-i divin nevăzut, la grozăvia închipuirii, fantomele negre prelinse cu spaimele nopţii şi ale oarbei supuneri canonului necuvîntului, pe sub cupole, peste turful cărămiziu al pereţilor chiliilor şi acele sfîşieri în halucinările chinuitului pe care-l auzise în noapte, într-o chilie apropiată... Nu, purificarea asta nu-l chema. Simţea că nu are nevoie de o astfel de baie de credinţă. Vedea o stare de graţie, un Dumnezeu şi un cer plin de lumină, omenesc... Îi suna aşa ca un început de cîntec... „Tu, veşnicul şi milostivul, blîndul" aşa îl simţea, aşa îl auzea, aşa îl vedea... Aşa ar putea să-l slăvească odată... cînd...

Nu mai auzi respiraţia neîncetată a mării, ritmul ei egal, oftat în jurul insulei, acel oftat care izbuti să-l adoarmă.

Zilele şi nopţile la Halki, în seminar, în biserica mînăstirii, cu ritmul monahal, cu aceeaşi culoare de cuvioşie terorizată de statornicia unor dogme şi deprinderi, erau luminate numai de explozia florală, de sevele răşinoase, de miresmele pămîntului, mării şi licuricii lumînărilor şi făcliilor, noaptea. Marea ofta ziua şi noaptea. În acele nopţi Petru ţinea auzul la pîndă cu o nelinişte trecută prin curiozitate. Dar din chilia neştiută din aproape nu mai porni lamentul chinuitului de viziuni. Era o linişte mai chinuitoare a aşteptării nedorite. Şi marea ofta ca un univers de umbre expiatoare.

Într-o dimineaţă, stareţul trimise un frate, la Principe, rugîndu-l să vină să-l vadă. Petru îl găsi în chilia lui, care nu era obişnuita casă a stăreţiei, ca la unele mitocuri, ci o odaie mai largă cu nişte intrînduri pe unde apărea sau dispărea călugărul ce-l slujea. Stareţul stătea neclintit într-un jilţ.

— Îngăduie-mă, fiule. Sînt țintuit de cîteva zile. Un necaz pămîntesc și o pedeapsă a cerului. Podagră.

— Sărutăm dreapta Sfinției-Voastre.

— Domnul cu tine, fiule ! Îl privi îndelung. Îl îmbie să se așeze pe un alt jilț peste care era o blană. Văzu că e o blană de ghepard, puțin cam roasă. Ce-a deprins cugetul și ce-a auzit sufletul, Principe ?

— Cugetul e împăcat — sufletul e cutremurat, sfinția ta.

— Așa. Asta mă mulțumește și mă întristează.

— Oare ar fi fost mai nimerit să fie sufletul împăcat și cugetul cutremurat, cuvioase părinte stareț ?

Bătrînul, fiindcă i se părea bătrîn lui Petru, stătu cîtva pe gînduri. Apoi, prinzînd fuiorul cel negru al bărbii ceacîre și-l trecu prin veriga degetelor, parcă voind prin gest să-și stoarcă negreala gîndurilor ce s-ar fi cuibărit acolo cănindu-i-l.

— Oare ? Care sînt îndoielile, clătinările ?

— Dumnezeu este pretutindeni, dar să mă ierte Sfinția-Ta, nu toți îl gîndesc și-l simt la fel.

— Dumnezeu este unul.

— Dar oamenii îl zugrăvesc osebit. De ce e icoana Panaghiei atît de negru cutremurătoare ?

— A văzut sîngele lumii și sîngele Fiului adunat pecete grea să înece păcatul și strîmbătatea veacurilor.

— Locurile aici stau sub semnul înfricoșării. Credința poate să înflorească și sub lumina soarelui.

— O, fiule, locurile acestea și oamenii au văzut ades chipurile și flăcările iadului. Au fost vînzolite, trecute sub sabie și prin foc. Împărați și împărătese și-au ucis semenii, frații, copiii, sau i-au surghiunit prin aceste insule cum au făcut bazileul Herakleios cu fiul său Attalariki. Cum a făcut împărăteasa cea mîndră și lacomă Irena Dukas a Bizanțului cu fiul ei în 797 ca să-i ia tronul, cum au făcut atîția. Preoți mulți au zăcut și zac și azi oasele lor, din vremea mișcării iconoclaștilor... Sînt veacuri multe de dureri nesfîrșite...

— Poate de aceea marea oftează neîncetat în jurul insulelor !

— Poate, fiule. Pe pămîntul şi marea pămîntului acestuia au pîngărit şi jefuit piraţii, apoi cruciaţii de toate neamurile. În 1204 cu spăimoasa cruciadă a patra, Ducele Dandola, venetul, a ras, a curăţat suflarea şi locurile pe insule. Şi piraţii cretani, apoi în 1412 şi la 1453 la năvala turcilor în Bizanţ, în Constantinopole jalea şi sfîrşitul...

— Ştiam, am citit, Sfinţia-Ta...

— Nu-i de ajuns să citeşti. Dar cred că mintea şi sufletul tău, Principe, cutremurate şi împăcate citesc bine în starea lumii şi-n adîncul veacurilor.

— Eu aud mereu cum oftează marea.

— Da, da, fiul meu, înţeleg ! Făcu asupră-i semnul sacerdotal al binecuvîntării.

— Eu cred că ai văzut ce era de văzut... Mai cred că Domnul te ştie în căile ce le cauţi. Înţeleg.

— Da, Sfinţia-Ta. Eu am de împlinit un rost în ţara mea, în Valahia. Am de îndreptat nişte strîmbătăţi şi de adus din slava Domnului o altă lumină pentru cei de jos.

— Domnul să te călăuzească, fiule.

Petru îi sărută dreapta şi-l lăsă în jilţul suferinţei.

• •

Mehmendarul veni în una din zile şi spuse că marele vizir Sokoli o să-i taie capul dacă mai întîrzie. Fusese trimis să vegheze asupra lui Petru, cu straşnică poruncă să-l aducă înapoi, la Istanbul, să nu cumva să-l piardă prin insule, să fugă în lume, Icoglanul era însuşi sub puterea padişahului. Aşa că le spuse, lui şi celor doi călugări, diaconului şi ieromonahului, să se gătească de întoarcere la Istanbul, la şcoala patriarhiei ortodoxe, la Patriarhul Iosif care îşi zălogise capul pentru icoglanul valah.

Au plecat a doua zi cu acelaşi barcaz pornit din fereastra tăiată în faleza de bazalt. Valurile căutau să-i repeadă înapoi

între stînci. Parcă o putere nevăzută a insulei, geloasă de plecarea lor, voia să-i întoarcă, să-l fure pe Petru puterilor omenești, să-l supună asprimei și sfințeniei sumbre, nețărmuritei nevorbiri, a umbrelor furișate.

Pădurile se zbuciumau, gemeau verde întunecat și un clopot se văita metalic de trist, de inuman.

Iosif, Patriarhul Constantinopolei, înțelese ascultîndu-l, că feciorul lui Pătrașcu cel Bun, în trecerea prin Halki își auzise sufletul și cugetul vibrînd cu o aplecare spre ordinea unei alte pravili de cucernică dăruire și înțelegere a puterilor de dincolo de fire și chipul în care înțelegea să le slujească și să le slăvească. Bătrînul cap al bisericii ortodoxe rămasă ca o insulă în lumea islamului, cunoștea toate tainele și ocolișurile vieții, citea în firea oamenilor, avînd și el o întortochiată cale străbătută, printre oameni pînă la acel ceas. Nu-l cercetase decît la depărtată vreme după întoarcerea din Halki. Culesese părerile dascălilor de bună cultură, care îl mulțumiră și-l umplură de nădejde pentru bietul orfan, căruia acei dascăli silindu-se în truda de a-i împărtăși cîtă carte și înțelepciune puteau să-i treacă, îi prevedeau un viitor de împlinire deosebită dacă soarta nu-i va fi potrivnică. Dar se vede că așa cum spusese fratele Pătrașcu înaintea ducerii sale la Rhodos, că soarta e oarbă și oftase înfrînt : — „Doamne, ai milă de noi nefericiții !", îi păștea, îi urmărea această oarbă — care deschidea ochii asupra unora, la întîmplare — îi urmărea pe toți din neamul lui, nu se oprise la el, fiindcă veni la Patriarhie, în Pera, în fața Patriarhului un trimis al marelui vizir Sokoli, arătîndu-i întărire de aducere înapoi în serai a icoglanului valah.

Cu adîncă întristare Iosif al doilea, care avea mare trecere la inima și prețuirea Sultanului Soliman, din cîte știa și îi spusese trimisul, un demnitar din preajma lui Soliman, icoglanul valah, după întoarcerea la serai, avea să fie dus la Rhodos, în insulă, unde se afla fratele cel mare, Pătrașcu... Nu mai putea face nimic, nici Patriarhul împotriva aurului ce-l trimetea la

Poartă noul Domn al Valahiei, Mihnea. Se temea tînărul Voievod să-l știe pe feciorul lui Pătrașcu cel Bun acolo, în clocotul intrigilor și precum făcuseră Mircea Ciobanul și Mircioaia, turna în sacul fără fund al haznalei seraiului aurul țării, ca Petru să fie dus cît mai departe... să fie împins spre Rhodos, spre insule, sau mai adînc, în cetățile Asiei Mici.

Același eunuc ce-l slujise ani de-a rîndul, îi pregăti nu după mult timp, cele trebuitoare pentru plecarea pe Marmara, pe apele arhipelagului printre meandrele insulelor, către acel pămînt al surghiunului. Strîngîndu-i bagajul în cufărul de piele galbenă, eunucului îi tremurau mîinile negre. Mîinile acelea îndeobște dibace, întîrziind asupra îmbrăcămintei icoglanului ce pleca din nou din viața lui, tremurau, se-ncurcau febrile ca niște animale mărunte fugărite de o amenințare. Petru îi bănui tulburarea. Știa că acest nefericit, aproape bătrîn, ținuse la el, îl îngrijise cu un devotament de dădacă. Îi sui și lui un nod în gît. I se înroșiră ochii. Pretutindeni oamenii suferă, gîndea Petru. Nefericitul ăsta, cine știe de unde adus în robie, și de cînd, — bătrînul nu-i spusese niciodată, — fusese trecut să trudească în madrasaua seraiului pe lîngă copiii aduși silnic din atîtea țări bîntuite de Semilună. Mai tînăr fiind, era în corpul paznicilor negri ai femeilor sultanului, acele Kadîn Efendi ce lîncezeau în harem. O parte din viață auzise toba cea mare ce-i trezea în zori pe eunucii negri să-nghită sahur în postul Ramadanului. Fusese și el bătut cu vergile spînzurate de zidul curții interioare, cînd greșise cu ceva împotriva legilor haremului. Bătuți ; aceste umbre ale vieții, castrați, închiși pe viață, să slujească evelor, nefericite și ele, să le vadă scăldîndu-și goliciunea în haman, în bazinele pe lîngă care ei, cei mutilați, treceau fără să fie priviți nici cit ar fi fost un cîine sau o maimuță. Petru tăcea privind ființa aceea nenorocită, pe care mîine o va lăsa aici, în ciudata, absurda, sălbateca luxură a seraiului. Scoase din brîu-i de mătase o pungă în care avea cîțiva galbeni. Se aplecă, încercînd să i-o înmîneze eunucului care vîntura încă bulendrele Principelui. Mîinile negre dispă-

rură în spatele încovoiat al slujitorului. Mîinile se agitară, ferindu-se, de punga pe care Petru i-o îmbia. Principele rămase descumpănit. Credea că aurul e singura bucurie ce-o mai pot încerca asemenea făpturi. Ce tot o fi răscolind şi strîngînd el acolo în lada ce trebuia de mult încuiată ?

În sfîrşit, cu o ultimă mîngîiere, asupra veştmintelor, mîinile negre se liniştiră. Închiseră cufărul. Acum mîinile zăceau nemişcate de-a lungul coapselor grase nemaiştiind ce să facă cu ele. Răsucindu-se pe călcîie, eunucul ieşi tîrînd o umbră mîhnită.

Întîi, urma să fie îmbarcat pe o kadîrgă, pe un vechi vas de luptă care naviga către Rhodos în urmărirea unor corsari. Vasul era condus de un ofiţer din detaşamentul marinarilor goi — numiţi aşa din pricina veştmîntului. Trunchiul gol, cu braţele tatuate nu îmbrăca decît un ilic roşu. Marele amiral, din ordinul marelui vizir Sokoli, schimbă ruta kadîrgei, sau îi amînă plecarea. Principele Petru fu îmbarcat pe o espalatie mare din lemn de brad care ducea şi încărca marfă din insulele arhipelagului, luînd pe deasupra şi cîţiva călători... Ultima escală, Rhodos şi înapoierea la Istanbul. Dar la această înapoiere, Petru nu mai putea nădăjdui. Se bucura însă că o să-l găsească acolo pe Pătraşcu.

După ce trecu strîmtoarea Dardanilor, espalatia începu sinuoasa navigare prin apele Egeei, ocolind insule, apropiindu-se de unele, cu treburi neguţătoreşti. Lăsă în urmă Lemnos, să facă întîia oprire în port, la Mitilene, în Lesbos. Odată cu marfa suiră pe punte trei călători noi care vorbiră îndelung cu căpitanul espalatiei. Petru stătea pe punte la prova, privind forfota portului. Aproape în spate se aflau doi ieniceri. Ştia că se suiseră pe vas, pentru paza lui, afară de mehmendar, acelaşi ce-l însoţise la Halki. Dacă i-ar fi venit în gînd să coboare de pe vas, să se piardă în uliţele din Mitilene, ar fi fost zadarnic. A băgat de seamă că mehmendarul i-a cercetat îndelung cu

privirea pe cei trei călători ce urcaseră pe vas. Cînd cei trei s-au îndreptat spre pupa, s-a dus şi Petru şi i-a văzut vorbind şoptit cu căpitanul espalatiei. După ce au părăsit rada portului, mehmendarul a vorbit cu cei doi ieniceri care, în timp ce-l ascultau, căutau cu privirile către pupa, unde se trăseseră cei trei nou veniţi pe corabie. Cei cîţiva călători stăteau pe baloturi, pe puţinele lor bagaje. Erau printre ei neguţători armeni care mergeau la Rhodos, doi pelerini ce trecuseră prin Istanbul ducîndu-se la Ierusalim. Nişte neguţători din Veneţia şi Amalfi care traficau în mările Orientului, şi un grup de cinci arabi, care din Rhodos aveau să treacă pe pămîntul Asiei Mici să meargă, ocolind golful Adalia, peste pămîntul Siriei şi Hedjazului, să ajungă la Medina şi apoi la Meca să ceară îndurarea profetului.

Mehmendarul aflase de la căpitanul vasului, care ştia povestea celor cinci arabi că îşi omorîseră, cuprinşi de o furie oarbă, pe tatăl lor, nu se ştia de ce. Mehmendarul îi povesti lui Petru. În timp ce-i povestea, nu-i slăbea din ochi pe cei trei îmbarcaţi la Mitilene...

Flancurile de brad ale espalatiei erau mîngîiate zile şi nopţi de apele luminoase, albastre ale Egeei. Petru auzea foşnetul neoprit al valurilor ce se spărgeau în prova espalatiei. Noaptea, în scînteierile de fosfor ale undelor, Petru visa la licuricii plaiurilor copilăriei, în Valahia, sau la făcliile ce coborau dealurile în noaptea Învierii. Urmărea desenele scrise cu semnele astrelor pe cerul ce boltea între Cyclade şi ţărmul Asiei Mici. Zilele îi arătau, uneori aproape, alteori la mari depărtări, pămîntul insulelor între care luneca sinuoasă cale espalatia. Căuta în gînd ecoul adîncilor vremuri şi fapte născut de numele lor neuitat de miile de ani : Chio, Samos, Ikaria, Kos...

Ocolind insula Kos espalatia, străbătînd apele golfului Kos, se pregătea să şerpuiască după capul peninsulei Cnidia ţinînd prova către capul Alupa, cînd, în spate, echipajul văzu venind cu pînzele întinse, o navă urmărind făgaşul lăsat de espalatie pe apele golfului. Întîi s-a crezut că este o corabie urmînd

firesc același drum de ape. Urmăritoarea însă venea cu înaintare sporită, de parcă vîntul se aduna numai în velatura ei. După o lungă urmărire, poate de trei ceasuri, vasul îi ajunse între insula Syrni și capul Alupa. Căpitanul espalatiei, după ce privise îndelung către vasul ce se apropia nemaivrînd să treacă în tribord, începu să alerge dînd comenzi repezite, micului său echipaj. Cei trei de la pupa începură să facă semne către vasul care se apropia, apoi, fulgerător se întoarseră spre cei din espalatie, fulgerînd prin aer oțelele iataganelor apărute ca prin minune în mîinile lor :

— Coborîți pînzele !

— Stați pe loc.

— Nu vă mișcați.

Mehmendarul, care se afla aproape de căpitan, îl auzi :

— Vas pirat.

Mehmendarul trase iataganul făcînd semn celor doi ieniceri care se apropiară cu pași măsurați de cei trei retrași la pupa vasului. Erau trei la trei înarmați. Celor cîțiva marinari ai echipajului și căpitanului le trebui un timp să se scuture din nesiguranță. La pupa se auzeau lamele săbiilor încrucișate, lovite. Cei trei străini se repezeau cu răcnete cărora le răspundeau îndemnuri strigate de pe vasul pirat. De la prova unde se afla, Petru văzu cum de pe vasul străin ce se alăturase aproape de espalatie, veneau prin aer, atîrnînd de frînghiile repezite în balans, cîțiva oameni ținînd în dinți lamele iataganelor. Doi săriră pe puntea espalatiei, alții, proiectați înapoi cu frînghiile în balans se pregăteau pentru un nou salt. Dar cîrmaciul espalatiei dădu barei o mișcare bruscă, depărtînd-o de vasul străin. Cei doi căzuți pe punte erau ținuți pe loc de cîngile cu care marinarii îi amenințau. Petru văzu un cap, rostogolindu-se pe punte. Unul dintre ieniceri, o namilă, i-l retezase dintr-o lovitură unuia din cei trei de la pupa. Urlase cineva :

— Vas înainte ! Vas în prova !

Petru întoarse privirile către unde înainta espalatia. Se vedeau pînzele unei ambarcațiuni mari ce venea împotrivă. O

văzură și cei de pe vasul pirat. Acolo, pe punte, după o încremenire se porni forfotă și strigăte. Se deslușî un îndemn către cei de pe espalatie să sară în mare, să înoate spre vas, să-i pescuiască, să-i aducă pe punte. Dar ienicerii, (deși unul era tăiat la braț,) și mehmendarul, îi țineau pe cei doi străini rămași, iar marinarii, la rîndu-le, îi înghesuiau pe cei doi zburători ce căzuseră pe punte. Al treilea vas se apropia. Cei de pe espalatie, ca și cei de pe vasul pirat, deslușiră că noul venit în apele golfului Syrni era o kadîrga, un vas de luptă turcesc ce naviga dinspre Rhodos, după direcția ce o avea. Piratul, după o manevră grăbită, se depărtă să se piardă printre insule și ocolind peninsula Cnidei, lăsă în urmă cinci oameni pradă morții sau lanțurilor. Cînd kadîrga s-a apropiat, încă unul din cei trei zăcea lîngă cel descăpățînat, și cei doi veniți prin aer de pe vasul pirat aruncaseră săbiile.

De pe kadîrga, ce abordase espalatia, veni un ofițer din detașamentul marinarilor goi și trei matrozi.

Cît durase neașteptata lovire, Petru rămăsese nemișcat, rezemat la prova de parapetul vasului. Nu își da seama dacă îl țintuise locului frica sau că nu apucase să vadă limpede ce se întîmplă, sau cum se va încheia acea încleștare nebună între două vase ce plutiseră, pînă atunci, cu pînzele umflate de vînt pe o mare atît de albastră, sub cerul atît de adînc, nemișcat în așezarea lui deasupra apelor, deasupra insulelor golașe pe care puneau pete așezări omenești mici, albe, de un alb de cretă cu irizări nespus de fine în albastru sau verde. Uneori, navigînd aproape de unele insule — se auzeau ca prin vis dangăte de clopote în turlele albe ale unor așezări monahicești. I se părea straniu, sau aproape un joc nebunesc ceea ce se întîmpla în atîta lărgime de albastru și în atîta pace asupra.

În vreme ce pe puntea espalatiei scrîșneau oțelurile iataganelor, în ființa lui, Petru simțea un tainic, un nelămurit imbold să se înscrie mișcării, duhului luptei la care privea. Un alt

Petru, ca o umbră, ca o închipuire a trupului său, se desfăcea din tiparul lui viu, se repezea în încleştarea, în harţa luptei. Se vedea rotind o sabie uşoară, doborînd rînd pe rînd piraţii năvăliţi pe puntea pe care se afla. Sabia grea din mînă se făcea trestie tăioasă, — în şcoala silită, în madrasaua din serai, la Istanbul, învăţase mînuirea armelor, deosebindu-se în pricepere şi îndrăzneală de mulţi din icoglanii aflaţi acolo. Acum, el, cel care se privea, care-şi vedea dublul luptîndu-se pe punte, avea şi răgazul să bage de seamă cum îl priveau cu aprindere şi minunare, cei pe care frica de jaf şi de moarte îi încremenise : negustorii armeni, veneţieni şi cei din Amalfi, dosiţi după baloturi şi coşuri de peşte. Atunci îi veneau în minte eroii antici despre care învăţase, lecturile greceşti despre acei akritas, păzitorii hotarelor Bizanţului, pămîntul apelaţilor ; se credea în veacurile cavalerilor rătăcitori şi vajnici, toţi acei Digenis Akritas, Beltandros, Klitobos, care luptau pentru dragoste şi glorie... Se întoarse din închipuire cînd ofiţerul şi marinarii veniţi de pe kadîrga urcară pe punte luîndu-i între săbii pe prinşi, cercetînd cum se întîmplase atacul piraţilor. Mehmendarul şi căpitanul espalaţiei povestiră lucrurile de la începutul lor ; urcarea celor trei la Mitilene, pe vas, cum li se păruseră ciudaţi, cum îi urmărise vasul şi toate cele întîmplate pînă la apariţia corăbiei de luptă. Mai tîrziu, fiindcă kadîrga îi escortă pînă la Rhodos, aflară tot ce se lega de întîmplările zilei aceleia... Vasul pirat era al unor arabi de pe ţărmul Siriei, urmărit de o vreme de vasele de luptă otomane... Dar ofiţerul şi matrozii săi goi — cum li se spunea — se pricepură mai fără duhul blîndeţii să le dezlege limbile piraţilor. Singurul rămas dintre cei trei suiţi pe bord în Lesbos, la Mitilene, îngîna mereu că ar fi fost tocmiţi de un mare demnitar al Înaltei Porţi din Istanbul, să urmărească un călător suspect şi că ei n-aveau nici în clin nici în mînecă cu piraţii... Ofiţerul, auzind ce încerca să spună despre o înaltă faţă a imperiului, îl lovi peste gură zicîndu-i că dacă mai îndrugă poveşti, îi retează pe loc capul. Cei

doi piraţi arabi mărturisiră că o mare doamnă străină, ştiută bogată în Damasc, îi trimisese să pîndească trecerea espalatiei spre Rhodos. Spunea, că ştia să se afle pe acel vas, venind din Istanbul, un Principe tînăr ducînd bogăţii cu el. Ei aveau să-l atace, să nu-l cruţe şi avutul al lor să fie.

„Oh, mătuşă Chiajna, mult te mai încurcă viaţa mea — oftă Petru în sine-şi, înţelegînd că bogata doamnă din Damasc e Mircioaia.

Espalatia escortată de kadîrgă intră lin în apele portului Rhodos. Rămas întreaga zi la prova, Petru privea acum, într-o măsură apăsat de gînduri întunecate, locul în care osmanlîii îl osîndiseră să-şi treacă cine ştie cîtă vreme viaţa. Dar firea sa iscoditoare, închipuirea mereu încercată de viziuni, de avînt, îl făcu să privească ţărmurile ce înaintau către botul espalatiei, investite de înfăţişările pe care şi le închipuise atunci cînd auzise sau învăţase de la dascălii greci. Îi năluceau crescînd în nefiinţa lor cei o sută de coloşi ; între ei, în fundul portului, colosul cel mare de bronz al lui Kares din Lindos, ridicat în durata a doisprezece ani, dărîmat înainte de Hristos de un cutremur de pămînt. Pe măsură ce espalatia înainta în radă, colosul suia să spargă cerul cu ţeasta uriaşă de bronz. Dar cînd vasul se zgudui uşor aşezîndu-se cu babordul la digul de piatră, închipuirea uriaşă se sparse şi privirile exilatului căzură cu nepăsare asupra înconjurului. Văzu lîngă el pe mehmendarul care îl privea parcă îndemnîndu-l să se hotărască a se urni, să coboare pe pămînt. În juru-le, hamalii descărcau mărfurile, călătorii coborîseră. Vasul, matrozii, căpitanul, toţi, uitaseră parcă tot ce se petrecuseră în urmă cu ore. Hoiturile celor doi dispărute, sîngele spălat de pe punte. Încă o poveste adusă de pe mare pentru cei de pe uscat, să îmbrace mai tîrziu culori şi dimensii de epopee.

Înainta pe ulițele în suiș ale Rhodos-ului medieval, călca pe pavimentul de lespezi mari de marmură și granit ca umbra unei umbre. Avea una din zilele în care durerea de a fi ostatec, exilat, purtat ca un obiect de voința șalvaragiilor din Istanbul, îi dădea o tristețe, o sfîșiere care-l umilea și atunci începea să gîndească, nu fără înfiorare și deznădejde că viața și neviața omului este un lucru fără rost și urît și nebunesc. Mehmendarul, care, se vede, mai însoțise și alți nefericiți supuși voinței și jocului intereselor osmanliilor și al celor în luptă pentru Domnie în țări supuse Porții otomane, îl lămurea despre Rhodos, despre locurile pe unde trecea ostatecul prima oară. Dar Petru, care în lecturile mai vechi și din cîte aflase de la dascălii greci, la școala Patriarhiei constantinopolitane, știa mai mult decît acest turc pe care aproape că nici nu-l auzea, lega totul de imaginea literaturii, a logografilor antici, a cronicelor ce spuneau de alte vremi, eroice, sau absurde, — dar el știa că istoria nu-i absurdă ci oarbă, o oarbă nedimensionată, fără început și fără sfîrșit, călcînd peste voința oamenilor. Cu o febrilă închipuire, i se părea că aceste uliți cu pereții pecetluiți de pecinginea sutelor de ani, pornesc din sau se întorc într-o veche aură, cu o mișcare vie dar stranie. Simțea că în jurul lui e o zi de Crăciun a lui 1522, că Rhodos-ul e asediat de armatele lui Soliman Magnificul. Între zidurile puternice pe creneluri, cavalerii, oștenii ordinului Sfîntului Ioan Ospitalierul, reped ploaie de săgeți, răstoarnă smoală topită asupra ienicerilor lui Alah. În mijlocul soldaților, al cavalerilor ordinului trece, dînd ordine, încurajîndu-i, marele magistru Villiers de l'Isle Adam... Pe aceleași creneluri, cu aproape o jumătate de secol în urmă, cavalerii aceluiași ordin, cu alt mare magistru, Pierre d'Abusson, tot atît de dîrz și inspirat de emblema steagului sacru sub care luptau, răsturnau cazanele cu smoală și nori de săgeți asupra semilunei năvălind la asediul Rhodos-ului la semnul iata-

ganului Sultanului Mehmed al II-lea. Dar zidurile au stat neclintite, şi cavalerii au luat ostatec la una din îndrăzneţele ieşiri din cetate, pe fratele Sultanului, dăruindu-l rob în 1482 Papei.

Mehmendarul care-i toca despre geamiile numeroase, geamii aşezate în vechi catedrale creştine, credea că transfigurarea chipului tînărului principe este din pricina măreţiei Islamului şi a marilor cuceritori slujitori ai lui Mahomed, sultanii.

Ajunşi la Loggiato superiore dell'ospedale dei Cavalieri di San Giovanni despre care el ştia, Petru îşi aminti, privind arcadele susţinute de pilaştri trunchioşi şi logiile umbrite şi pustii, că acolo tînjeşte şi se scurge viaţa nefericitului — ca şi el — frate Pătraşcu.

Cum o fi oare întîlnirea cu acest alt vlăstar al bunului Pătraşcu Vodă odihnitul întru Domnul, se întreba Petru. Din totdeauna, cît au avut răgaz să se afle laolaltă, îl întristase firea şi resemnarea molcomului Pătraşcu. Acum, cu multă scîrbă în inimă, simţea că întîlnirea apropiată nu-l mişcă, ci îl nelinişteşte. Avea să-i citească pe chipul palid, însemnat de viermele nevăzut, acea lipsă nu doar de culoare, ci şi de o lumină a vieţii. Avea să citească pe semnele obrazului şi în adîncul gol al privirilor, acea despărţire de tot ce e viu. Asta i-ar fi clătinat şi lui, mai avan, dorinţa de a fi departe de acest pămînt despre care grecii din Istanbul vorbeau ca despre un Eden ce odată a fost binecuvîntat. Ce fel de Eden, acest pumn de piatră înconjurat de nesfîrşirea părelnică a mării ? Simţea că-l înconjură neclintirea acestui pumn de piatră, deschis. Altădată, cu alte prilejuri mai puţin cîinoase, ca al soartei sale, acum, ar fi vibrat cu toate coardele alcătuirii, pe care căuta să şi-o descopere, spre cîntecul acestei naturi fabuloase. Dar aşa, tot ce întîlnea sub priviri, toată gama vegetaţiei mediteraneene, cu profilarea intuită a culorilor vechiului Atabryon, al piscului său Tairos în care dalta omului taie felii de marmură şi tasarea geologică a granitului rar, îi

rămîneau străine, fără culoare, duşmănoase. Rhodos-ul îl gîndea ca o mînă de piatră a destinului, care îl ţine rob, chiar dacă această palmă de piatră printr-o mişcare neînchipuită nu se închide pumn, asupră-i.

•

În încăperea întunecată, cu ziduri reci, lumina se filtra cu zgîrcenie prin fereastra tripletă cu ochiuri de geamuri încastrate în plumb. Pardoseala din dale de piatră părea că suie un frig ce-l îmbrăca în nevăzute linţolii reci. Asta îi mărea senzaţia de mormînt. Era doar înmormîntat în acest castel al cavalerilor ordinului Sfîntul Ioan Ospitalierul. Domnea o adîncă tăcere în toată clădirea străveche în care locuise, înainte de cucerirea Rhodos-ului de către turci, marele magistru al ordinului. Din gura căminului înalt, din piatră, părea că suflă o nevăzută fiinţă adîncită acolo de unde fugiră demult salamandrele albastre ale focului, stins odată cu părăsirea castelului de către cavalerii cruciaţi. Poate că nici nu fusese vreodată joc de flăcări în acel cămin, fiindcă în insulă se păstra aproape o veşnică climă dulce. Dar între aceste mohorîte ziduri părea că s-a adunat tot frigul fugit din largul naturii generoase. Prima senzaţie de frig şi pustiu a simţit-o Petru, aflînd că Pătraşcu fusese dus de cîtva timp pe insula Cipru. I se spusese că principele Pătraşcu, simţindu-se mereu mai slăbit şi aflînd că în Cipru domneşte o climă şi mai blîndă, ceruse şi primise încuviinţarea de la Poartă să se strămute acolo. Locuise în aceeaşi încăpere în care se afla acum Petru. Cel plecat lăsase parcă între ziduri şi în gura căminului sumbru tot frigul de care voia să se scuture. Tot frigul şi acel îngheţ al inimii în care mai păstra o candelă cu o flăcăruie ce tremura în răcoarea amintirii. Mai ardea acea inimă, mai tremura acea flacără pentru o icoană vie, sau a cuiva ce poate mai vieţuia încă. O icoană din ce în ce mai acoperită de praful imaterial al despărţeniei, dar nu şi al uitării. Bietul Pătraşcu ! Biata Hrisafina ! Două fiinţe omeneşti care nu preţuiau fiecare

decît o jumătate. Întregirea cu neputință în veac. Nu știa nici una, nici cealaltă jumătate de neființa, despre neîntregul făpturii lor. Poate o simțeau. Poate Hrisafina nu. Se așeză în scaunul greu, lucios pe brațe de multele palme ce le cuprinsese. Poate un scaun rămas din timpurile cavalerilor. Era ca un jeț, ca un tron. Cuprinse și el brațele lucioase și se simți pătruns, voit, de o stare gîndită, că în ființa lui se așază o umbră, o umbră a cuiva care a stat cu gravitate și hieratică ținută, dînd din acel jeț de căpetenie poruncile de luptă sau gîndind la fapte de seamă ce-i măsurau viața și veacul.

Rămase cu privirea în gol, în vag. Revedea suind din port, ulițele înguste, întortocheate, casele durate din vremea cavalerilor în incinta datînd din vremea Bizanțului. Îi năvăleau în memorie atîtea lucruri aflate în cărțile vechi, desenîndu-i fugare clipe ale măreției trecutului acelor locuri. Zidurile încăperii, tot ce-l înconjura dispăruse. O fulgerare albă îl făcu să ridice privirea. Poate o pasăre, un pescăruș rătăcit deasupra cetății fîlfîise ras prin fața ferestrei triplet, acel grup de trei ferestre ogivale, înalte, cum aveau bisericile cu veacuri în urmă. Tripletul simboliza sfînta Treime, unit de o arhivoltă.. Poate că încăperea în care se afla să fi fost odată capela castelului. Îngînă scandînd cuvîntul „triplet", spunînd : Tripolep, Tripolep... ajungînd prin asociere la „Trimurti". De unde-i venise acest cuvînt? Da, își aminti : Trimurti, trinitatea hindusă, alcătuită din : Brahma, creatorul ; Vișnu, conservatorul ; Șiva,* destructorul. Ei simbolizau cele trei energii veșnice ale naturii. Se juca acum, scandînd : Triplet — Tripolep — Trimurti... Era o deprindere mai veche a iscodirii cuvintelor încercîndu-le sonor valorile, sensurile evocatoare. Uneori frămîntarea cuvintelor îl ducea la neașteptate căi deschise jocului poetic gratuit. Alteori, pornind cu acest joc, se vedea creînd o stare și o închegare pe care-o știa mult timp în memorie. Își aduse aminte că în bagaj erau unele file care purtau niște gînduri, niște elanuri încă nelămurite, neînchegate, dar care îi deschideau luminișuri către un orizont de iluminări. Acolo, își notase la Halki, acel întrezărit

început de cîntec : „Tu, veşnicul şi milostivul, blîndul !“ Poate că îl mîna nevoia de a-şi adormi, de a alunga unele gînduri chinuitoare ; neliniştea, spaima de zilele ce vor veni, aducînd cu ele necunoscutul. Se îndreptă spre fereastra întreită sub care slujitorul turc îi aşezase cufărul din piele galbenă. Deschise cuietorile de alamă, săltă capacul proptindu-l cu umărul. Cotrobăia prin lucruri să afle hîrtiile în care avea însemnările. Dădu de un ghemotoc de catifea albastră pe care luîndu-l în mînă, mirat de stofa necunoscută a ghemotocului, simţi că în el e înfăşurat ceva tare. Desfăcu legăturica şi fu aproape, aproape s-o zvîrle înapoi, în cufăr. Dacă în cîrpa ce-o desfăcuse ar fi dat peste un scorpion poate nu s-ar fi cutremurat mai tare pînă-n adîncul fiinţei lui. Raza de soare ce împungea pieziş printr-un ochi de geam al tripolepului căzu pe ceea ce apăruse din miezul legăturicii albastre născînd un mic fulger, o suită de scînteieri, cum diamantul de o mărime neobişnuită, se rostogolea în palma încremenită pe care Petru o ţinea depărtată de trup, privind în ea, parcă, ceva primejdios, ceva ce apăruse ca printr-o vrajă, ca pe un lucru malefic, trimis de forţe impure, să-i căşuneze vreun rău. — Un diamant. Un diamant. O piatră atît de mare. Cum ? De unde ? Dacă din palma lui ar fi crescut pe clipă, duhul chemat de Aladin cu lampa-i fermecată, din poveştile arabe, n-ar fi fost mai uluit, mai încurcat. Cine ? De ce ? Cum ? îi suna în minte. Stătu mult aşa, cum rămăsese la vederea diamantului, cu palma întinsă, privind-o de parcă n-ar fi fost a lui. În cap i se desfăşură o goană de imagini, de rădăcini ale gîndurilor. Îşi mută privirea asupra cufărului galben. Îi apărură două mîini negre, nălucite, alergînd asupra cufărului deschis, mîngîind tremurate îmbrăcămintea ce-o aşezase, încurcîndu-se febrile ca nişte vietăţi mărunte fugărite de o ameninţare. Eunucul ? El să fi... ? Cum ? De ce ? De unde să fi avut robul acela năpăstuit minunea care-şi juca focurile faţetelor în palma lui ? Îl furase poate de undeva din serai, din încăperile de taină ale Sultanului ? Cum ? Cum... ? Nu putea să înţeleagă nimic. Nu afla nici o dezlegare a tainei... Bietul eunuc... Făcuse lucru cutremurător,

de neînțeles de primejdios, dintr-o pornire de supusă și tăinuită căldură a inimii nefericite. Dacă s-o fi descoperit furtul din serai, dacă furt va fi fost ? Pentru acest lucru aveau ei acolo, la Poarta Fericirii, nenumărate căi să scoată și șarpele din gaura lui din adînc de pămînt. Cîți vor fi pierit în cumplita lucrare a zbirilor, a smulgerii mărturisirii, pînă la el, la eunucul ce-l slujise și căruia-i adusese năpasta, așezîndu-se în inima lui supusă și doritoare de dragoste... Bietul rob ! Și acolo, pe espalatie, să fi știut, să fi bănuit cei ce au năvălit pe punte, că în cufărul galben pe care ședea prințul străin pe care-l urmăreau, doarme între vestminte focul pietrei neprețuite. Asupra lui ar fi năvălit întii. Petru își amintește cum a vrut să-i dea punga cu galbeni ființei aceleia nenorocite. Cum mîinile negre au dispărut ca arse de un fior înapoia slujitorului, ferindu-se de punga cu care-l îmbia... Acum vedea în fațetele pietrei neașteptate, minusculele mîini negre alergînd între focurile vrăjite. Mîinile acelea visat de mărunte se agitau, fluturau un bun rămas la cea din urmă măsură cu putință. Doamne ! iartă-mi păcatul fără vină ! murmură el gîndindu-se la ciudățenia întîmplării. Parcă se simțea într-un fel vinovat. Nu-și lămurea de ce. Îl cuprinse un soi de neliniștită exaltare. Îi veneau și se închegau parcă cuvintele unei rugi, sau ale unui cîntec și profan și tainic. Murmura inspirat frazele ce-i cîntau în gînd, în suflet : O, Doamne ! Nu am cerut neprețuite pietre rare — Comori cu joc de ape de lumină — Tu pe pămînt le-ai închegat și-n mare... Îl chinuia acea piatră de preț care-l însoțise aici tăinuită, ca și dania ciudată pe care o va fi plătit-o greu, cu viața, dăruitorul. Îi venea s-o arunce, să o ascundă într-o tainiță, — poate în căminul de piatră, în vreun cotlon.

Rămase așa cu diamantul rece în palmă, vizitat de gînduri grele, de întrebări, pînă căzu întunerecul și auzi deschizîndu-se ușa grea plîngînd în țițînele-i vechi. Slujitorul turc aduse un sfeșnic cu lumînarea aprinsă. Petru închise palma asupra pietrei, stingîndu-i fulgerările și cu ele gîndurile ce nu-i dădeau pace.

•

În primele timpuri ale șederii lui silite în Rhodos, în castelul cavalerilor ordinului Sfîntului Ioan, Petru era stăpînit de jale, de furie neputincioasă. O vreme nu voia să se atingă de mîncarea ce i se aducea. Se simțea ca un osîndit la temniță pe viață. Nu putea părăsi castelul. Știa că în altă aripă, undeva prin marea clădire, se aflau și alți ostatici, alți nefericiți zălogi la voia Semilunei. Nu știa cîți, nu știa cine : zi și noapte, lună după lună închipuia felurite mijloace prin care să fugă din castel, din Rhodos. Zbucium de prisos. Cetatea era păzită. Ienicerii împînzeau insula, portul. Cerceta să vadă pe cine ar putea cumpăra. Avea galbeni. Era în cămin, pe o piatră, înapoia bortei prin care trebuia să iasă fumul, piatra de preț. Cu asta ar fi putut cumpăra pe oricare slujitor, pe oricare ienicer, pe mai marele peste castelul-închisoare. Dar se temea. Se temea să nu fie urmărită piatra. Lipsa ei din tezaurul Sultanului, dacă de acolo venea, răscolise viața seraiului, zdruncinase liniștea multora. Era sigur că dacă nefericitul eunuc fusese pus la cazne, pînă să-i taie capul, nu mărturisese ce cale a luat diamantul. Dar îi era teamă. Pe toate căile împărăției vestea despre neprețuita piatră se dusese. Nu, nu-l putea folosi.

•

După primul an, cerberii cetății văzînd răbdarea mocnită și cumințenia mințită a Principelui valah, au crezut în ceea ce vedeau și i se îngădui să părăsească în timpul zilei nu numai încăperea în care zăcuse înnegurat, ci să meargă în voie prin Rhodos. Numai în port nu putea pune piciorul. Era urmărit. Ienicerii apăreau cînd nu gîndea. Într-un tîrziu își dădu seama că mai erau pași și ochi ce-i cercetau ființa și drumurile. Înțelese că din alte locuri erau rînduite aceste urmăriri. Aflase că în Valahia, după moartea lui Mircea Ciobanul, soțul Chiajnei, domnea, diriguit de aceeași Chiajnă, feciorul ei cel șchiop, Petru

în vîrstă de 12 ani. Mai știa că boierii scrîșneau sub urgia Chiajnei după ce mulți sîngeraseră la gît sub sabia Ciobanului, răposatul soț al Chiajnei. Petru se gîndea cu tristeță la plaiurile țării unde văzuse lumina zilei, unde petrecuse pruncia și cu îngrijorare pentru soarta acelor plaiuri și a poporului mereu încercat de năpasta Domniilor întunecate și de lipitorile otomane. Începuse să cugete tot mai des la acele lucruri. Își spunea, fără cuvinte, că depărtarea de țară și lipsa lui din rosturile ei ar fi nefirească. Era doar țara și tronul și poporul asupra cărora veghease cu cinste și iubit de toată suflarea, dispărutul Pătrașcu Vodă cel Bun, tatăl său. Dar nu vedea cum s-ar putea întoarce cîrma lucrurilor, așezările istorice așa cum le sileau oamenii hulpavi de bogății și putere, de stăpînirea ce nu li se cuvenea și nu li se potrivea...

Își privi, din întîmplare, în dimineața acestei zile de primăvară, chipul, în oglinda venețiană ce i-o vînduse un negutător levantin, dintre cei cu tarabele pe ulița ce cobora în partea de jos a orașului spre acel Loggiato dell'ospedale dei Cavalieri di San Giovanni, cum îi spusese un meșter cioplitor italian, arătîndu-i clădirea și locul unde se aflau dughenele negustorilor. Oglinda ovală îi arătă un oval al feții sale ce i se păru nou. Deosebi o umbră asupra buzei de sus. Ciudat, era umbra unei mustețe ce se vedea blondă, în contrast cu bogatele plete negre ce i se odihneau pe umeri. Ești aproape bărbat — îi șoptea o o nevăzută ființă visată, adîncită în apele și umbrele oglinzii. Numără în gînd anii de cînd se născuse pînă în pragul acestui an. Îi ieșeau cincisprezece ani. Zîmbi acelei năluciri din apele oglinzii care-i șoptise „Ești aproape bărbat"... ! Zîmbi din nou.
— Bărbat, bărbat, îngînă el... Bărbat nu-i nici o minune să fii. Este un dar al firii. E firesc. Nu ai nici un merit să-ți spui : „Sînt bărbat..." Om să fii. Asta da. Om, în tot largul și înaltul înțeles al cuvîntului. Un om, o voință, un caracter, un om folosi-

tor sieși și altora. Un om atins pe frunte de mîna Creațiunii. Însemnat pentru fapte de seamă. Simțea un val de căldură în inimă, un val suindu-i prin artere spre frunte, spre creier. O emoție ca atunci cînd ești proiectat de aripa unor mari elanuri... „Fă să-mi vibreze-n suflet calda strună" — se auzi el ritmînd cuvintele. Cine să-l facă să-i vibreze-n suflet acea caldă strună a visului de mari înfăptuiri ? Cine ? Cine altul decît cel ce păstrează armonia universului. Așa trebuie să trăiesc, să cuget și să înfăptuiesc...

Își aminti că într-una din săptămînile din urmă, cunoscuse un om deosebit, preot la catedrala Sfîntului Ioan, profesor la o școală franceză unde învățau copiii multor neguțători străini. De la acest deosebit călugăr auzise o seamă de lucruri ce-i lărgiră și mai mult zările ce i se deschideau largi anilor săi tineri, cu toată starea de ostatec cu care nu se împăca, și pe care o suferea cu greu. Călugărul îi vorbise despre tradiția mistică a Rhodos-ului, despre cultul vechi al Soarelui... Știuse Petru anumite lucruri despre cetatea celor o sută de coloși, despre uitarea în care insula fusese lăsată de către Zeus la împărțirea pămîntului despărțit de mare. Rhodos fu uitată, ca apoi să fie scoasă asupra mării, cum spune Pindar. Insulă de mare faimă legendară, pe care a pus stăpînitor piciorul Tlepolemo, cel coborîtor din Heracles și urmașii cei coborîți de pe corabia Argos. Neamul doric a înălțat cetatea celor o sută de coloși cum zice Plinius. Ce au făcut din atîta strălucire, ce au făcut din Rhodos ? Sangiacul Rhodos... Străşnicește asupra-i Capudan Pașa, comandantul general al flotei otomane. Ospedale dei Cavalieri, spitalul cavalerilor ordinului Sfîntului Ioan, e acum cazarmă turcească. Din biserici au făcut geamii. Auzi seara muezinii chemînd îndurarea lui Mohamet. Dar se mai aud și clopote. Dangătul lor e parcă vătuit intrat în el, în adîncul aramei, către o altă lume. Se aud murmurînd cișmelele, multe, răspîndite în Rhodos. *Sebil e ceșhmé* — deși turcite, ele murmură din adînciri de timp, din epoca helenistică, din veacurile romane, din vremea asediului făcut de Demetrios Poliorcete prin 225 înainte de Christos. Toate

îi sună lui Petru, toate îi cîntă, îl încîntă sau îl cutremură. Peste toată frămîntarea lumii, peste rămășițele lăsate de aripa timpului în aria istoriei, soarele luminează puternic, generos sau calcinînd, pustiind. Aici în Rhodos a fost cultul soarelui ca în Heliopolis. Amenofis al IV-lea în cel de al patrulea an al Domniei sale, a deschis brațele către noul zeu al cultului Heliopolitan. Atunci i-a părăsit pe slujitorii zeului Teban. A durat cetate la Amarna. S-a închinat soarelui, lui Helios. Amenofis și-a spus Akenaton — cel ce e plăcut globului terestru. Călugărul de la catedrala Sfîntului Ioan Ospitalierul i-a vorbit despre Akenaton, soțul reginei Nefertiti și închinătorul către zeu, către stăpînul cerului, Helios. I-a vorbit călugărul de imnurile lui Akenaton către soare în care imnuri, mistica regală se silește să înalțe sub căldura soarelui, cu iubire, toată umanitatea... Imnurile către soare ! Cum ar putea să le citească, l-a întrebat Principele pe învățatul călugăr. Dar cuviosul știa despre ele de la un învățat arab născut la Amarna... Călugărul îi mai spuse, știind tot de la acel învățat sau preot arab născut și trăit la Amarna, că nimeni n-a văzut scrisurile acelor imnuri ale lui Amenofis al IV-lea, ce și-ar fi zis Akenaton. Nici numele acelui faraon nu-i pomenit pe vreun papirus ci poate prin tradiție orală, din mileniu în mileniu, din veac în veac să fi ajuns pînă aici aceste lucruri, aceste nume de legendă.

•

Akenaton — cel ce e plăcut globului... Un imn către înalt, către soare sau către cel ce a creat totul, simte Petru că ar vrea să izbutească odată, cîndva, să aștearnă pe hîrtie... O, Doamne !... Fă să-mi vibreze-n suflet calda strună !...

•

1572. Cetatea Brașovului. Hanul „Cocoșul Alb". Sala hanului, joasă, cu tavan în arcade, afumat. Ferestre mici, pătrate cu ochiuri de geam încastrate în plumb, lasă avar lumina să intre.

Nu pare a fi nimeni în încăpere. Nici hangiul nu se vede, nici sluga. În fața vetrei mari, în care se rotesc uneori frigările, moțăie o flăcăruie palid gălbuie asupra unei forme arătînd a lemn topit pînă la cenușă. În fața căminului, pe pragul de piatră, adunat ghem, un motan negru. Uneori deschide rotunde cătări galbene părînd să țintească asupra unei nișe cu arcade și tavan mai scăzut decît în restul sălii. Un om stă la o masă, acolo, cu spatele încovoiat. Lumina lumînării din sfeșnicul de alamă de pe masă desenează un limb auriu, tremurat, îmbrăcînd tiparul trupului voinic ce curbează asupra mesei greoaie. Omul stă în nemișcare, arătînd gînditor. O singură dată a ridicat brațul, trecînd printre cele cinci degete ale mîinii ca printr-un rar pieptene de ivoriu, străluminat, pletele negre ce-i veneau pe ochi, cum stătea aplecat.

Seară tîrzie. Ulițele pustii. Se auzi strigarea unui paznic de noapte al cetății. Prin fața primelor ferestre dinspre intrare trecu lumina clătinată a fanarului pe care paznicul îl înălță, privind în încăperea sălii. Trecu fanarul pe rînd, prin fața celorlalte ferești. La cea din urmă paznicul se opri iar, privind înlăuntru. Apoi, ferestrele rămase oarbe, chemarea se auzi mai departe. „E miezul nopții și e liniște în cetate... !“

La masă, în colțul îndepărtat al sălii, omul, nimbat de aur palid, imaterial, părea să moțăie sau să cugete în pace. Dar dacă, pe taburetul greoi, din fața omului, de cea parte a mesei, pe care tremura lumînarea scăzută, ar fi fost un privitor, nevăzut de cel ce sta cu spatele spre sală, ar fi întîlnit doi ochi larg deschiși, cu albastrul întunecat de gînduri, de viziuni, ce treceau cu toată starea lor lăsînd asupra trăsăturilor chipului încadrat de buclele pletelor întunecate umbrele și luminile trecerii lor.

În acei ochi mari, ca într-un joc de lentile, se perindau, proiectîndu-se în adîncurile memoriei, zilele unei vieți. An după an, loc după loc, cu tipare, cu forme, cînd vagi, cînd acuzat desenate... Fulgerau clipe, oameni, gesturi, veneau, stăruiau, se spărgeau risipindu-se... Omul se vedea prunc, dus de mîna

soartei la Istanbul... Rob în haine strălucitoare, străine, oameni, grai, gînduri, suflete străine, vrăjmaşe... Chipuri dragi şterse de buretele timpului... Călătorii silite. Rhodos. Evadări ; Cipru, Trebizunda, Caramania, Damasc. Rude căutîndu-l cu ucigaşi plătiţi, să-l înlăture din calea spre Domnie. Rîuri de aur ucigaş curgînd între oameni, înecînd omenia... Şi toate pentru ce ? Doamne, de ce ? se mai întrebă omul nimbat de aurul luminării. Pentru neliniştea sufletului, pentru chinuirea cărnii pieritoare. Asta e blestemul genetic. Chinuie-te ! Ai să simţi că trăieşti. Nu, nu pentru asta. Pentru a aduce lumină şi alinare pămîntului strămoşesc, poporului din care ai ieşit la lumina zilei. Pentru asta trebuie să te scrii pe răbojul istoriei. Cine te cheamă ? Cine te-a investit cu asta ? Cine ? Se zice că legămîntul şi voia strămoşilor. Dar şi alţii se cred chemaţi. Şi alţii aduc în sprijin strămoşii chezaşi. Dar ce fac ei, alţii ? Ce-a făcut Mircioaia cu Ciobanul ei, rudele mele ? Ce face Oaie Seacă ? Ce fac ei cu sîngele norodului schimbat în aur ? Tu ce-ai să faci ? Tu ce-ai să faci ? Tu ce-ai să faci ? Trebuie să fie unul care să vrea, să încerce altfel... Ar fi de ajuns zece drepţi să mîntuie cetatea — spune Scriptura... Ar fi de ajuns, poate, un singur om, cu gînd curat, cu voinţa tare, să mîntuie răul, să dea pildă, în juru-i, să oprească dezbinarea, prăbuşirea, să-i ducă pe ai lui la treptele unei alte vieţi, între oameni... Iei tu crucea asta ? Eşti hotărît să bei şi paharul cu otravă, de va trebui ? Cu otrava m-am dedat, încet, încet, ca Mitridate. Otrava cu care te adaptă viaţa ades. Crucea ? Crucea n-o iau. A luat-o unul singur. Eu îmi dau sufletul şi sîngele. Dau spada cînd va fi s-o iau. Iau mlădierea şarpelui şi... O, Doamne, mă pierd în vînare de gînduri... Trebuie să mă hotărăsc. Ce caut eu, aici în cetatea Braşovului ? E adevărat că aici se strînge, se înnoadă şi se deznoadă ghemul perfid al istoriei. Că aici se trag sforile, se pipăie vîna mişcărilor sîngelui, ambiţiilor şi poftirilor. În această cetate a Braşovului... Dar eu, însingurat ! Principe rătăcitor, nu aici la prietenii duşmanului meu pot afla îndurare şi reazăm, să ajung unde a domnit

părintele meu. Unde pradă şi ucide şi vinde turcului, ruda mea Alexandru, care mă sapă la auzul principelui Bathory. Nici pe sufletul lui Laski nu pot să jur. Mi-au spus mie boierii aflaţi în surghiun, în Transilvania, să nu mă încred în spusele lui Albert Laski. El are în adevăr lunecuşul şarpelui, cîntec de sirenă în grai, cunoaşte rosturile în Bogdania pe care-o jinduie, la Valahia pe care, pasă-mi-te mi-o rînduie. Voi merge cu el în Polonia, la Sigismund. Riga Poloniei mă va ajuta la înfăptuirea vrerii mele, să capăt scaunul ţării munteneşti, de la Sultan. Voi merge, voi ruga. Mă voi umili poate... Şi dacă tot nu voi izbuti... atunci ? Atunci voi merge în Apus, la Regele Preacreştin şi la maică-sa, la Catherina de Medicis... Poate că au primit scrisoarea... Nu, aici nu mai pot face umbră...

Simţi pleoapele grele. Goana închipuirilor se stinse... În sfeşnic lumînarea se mai zbătea... ca şi gîndurile lui ce se rătăceau, se regăseau... Se auzi murmurînd :

...Sur les tombeaux de mes ancestres,
Les ames desquel Dieux embrasse !
On n'y voit couronnes, ne ceptres. [1]

. . . .

Pauvre, qu'avoir esté seigneur
Et pourrir soub riche tombeau !
Qu'avoir esté seigneur !...

Zîmbi îndelung, mirat că-i veniseră crîmpeie din ritmurile poetului vagabond, certat cu legile, plîngînd timpul ce fuge şi zădărnicia trudirilor noastre, cu durerea transcedentală a Eclesiastului. Îşi dădu seama că e singur în marea tăcere pe care o strica din cînd în cînd pîrîitul lumînării ce se pregătea să-şi dea duhul. De cînd stătea aşa ? Uneori faci vise care părelnic străbat somnul îndelung, cînd în adevăr ţin o mică frîntură de timp. Se ridică. Privi împrejuru-i. Întîlni ochii galbeni ai motanului negru. Nu clipea. Nu întoarse după el pupilele încremenite. Dacă aş crede în asemenea lucruri, aş zice că-i diavolul. Că din cătarea lui necurată, s-au năpustit asupră-mi toate gîn-

durile, tot frămîntul... Bietul animal ! Trecu pe lîngă vatra stinsă. Nu întîlni pe nimeni. Dormeau toţi în hanul cu uşile prinse în zăvoare şi drugi de fier, curmeziş. Sui scara ce ducea spre cerdacul unde avea odaia. În sala de mese a hanului, nemişcat, în faţa vetrei în care tăciunii dormeau sub plapuma cenuşii, motanul negru părea că mai cuprinde în lunulele-i de chihlibar magic, locul în nişă, unde pe scaunul greoi de stejar întîrzia, în lumea-i sensibilă forma gîndită a trupului celui ce o părăsise.

În sfeşnicul de pe masă, lumînarea sfîrîi, apoi se stinse.

Îl trezi o lumină pătrunzătoare, rece, egală. Coborî din pat. Era frig în odaia simplă a hanului. Se apropie de fereastră. Pătratul geamului împărţit în mici pătrate plumbuite, arăta priveliştea unui crîmpei de cetate, cu masa puternică, avîntată a Bisericei Sfintei Fecioare Maria, zugrăvite toate pe fundalul ce-l punea în dosul lor înălţimea Tîmpei. Ninsese peste noapte. Pădurea de foioase, uscată, suia spre culmea de piatră, cenuşiu-albăstrie. Trupul bisericii, turnurile, bastioanele cu tonuri de brunuri, de cărămiziu, ţesătura de lemn şi palide culori, îi dădea impresia unui arras, a unei tapiserii vechi. Se întindea asupra priveliştei, afară, apa sonoră a bătăilor de clopot. Îi răspundea abia ghicit zvonul altei arămi auind în departe. Ştia să fie glasul Sfîntului Nicolae din Schei. Trebuie să merg odată acolo, unde e pomenit numele Domnului Pătraşcu... Odată ? Cînd ? Chiar mîine. Nu suferă amînare. Nu ştiu cît voi mai întîrzia în cetate...

Nu-i era foame, nici sete. Stătea într-o minţită tihnă, fără dorinţi. Un soi de amorţeală, o delăsare... Gîndea :... Ce ciudat ! Din vîltoarea vieţii te aşază un val pe o plavie de linişte... Necunoscut, uitat... Necunoscut ? Uitat ?... Nu mă uită cine trebuie. Cît a fost Ioan Sigismund a fost o părelnică linişte, dar la Bathory s-a silit să mi-o zdruncine ruda mea, Oaie Seacă.

Se mai arătase la curtea lui Ştefan Bathory şi acel purtător de mască prepuelnică, Buzescul, Radu din neamul Buzeştilor, hăiniţi la Domnia părintelui său, cel Bun. Iată că nu-i linişte nicăieri, nicicum...

Se auziră cîteva ciocănituri uşoare în tăblia uşii.

— Pofteşte ! îmbiă Petru, clătinînd din cap, gîndind : — ...nicăieri, nicicum...

Cel intrat făcu o înclinare cavalerească :

— Bun găsit şi bună dimineaţa, Principe !

— Bun venit, cinstite Laski ! Cînd ai căzut în Braşov ? Te gîndeam în Polonia.

— Am avut nişte drumuri. Mi-am zis că-i mai bine să mă abat şi să întreb de nu-i mai nimerit să merg odată cu Domnia Ta la Curtea lui Sigismund. Ne poartă o cauză comună. Aici nu mai avem nimic de nădăjduit.

— Da, aici e totul ascuns şi totul dat pe faţă, după cît ştim.

— În Bogdania, feciorul Lăpuşneanului a fost pus pe fugă. E Domn Ion Vodă. Alexandru e pe drumul întoarcerii spre Valahia. Ferdinand de Wittenstein n-a primit încuviinţarea şi sprijinul Veneţiei, să vină cu oaste de leafă să te ajute să te aşezi în scaunul Valahiei...

— Nu m-am bizuit atît pe sabia acelui Wittenstein, cît pe voia boierilor şi norodului ce nu-l mai rabdă pe Oaie Seacă. Dar văd că aici, e un nod greu de desfăcut. Alexandru, Bathory, stau sub puterea şi întărirea turcească. Trebuie căutată desfacerea nodului pe altă parte.

Petru se apropiase din nou de fereastră. Ciocănea sîcîit dar uşor în geam privind către biserica mare cu perucă uriaşă de zăpadă. Se auziră alte ciocăneli, sfioase în uşă. Petru se întoarse privind întrebător către Laski, apoi către uşă. Polacul zîmbi tainic sub mustaţă scriind cu jocul mîinii un semn de întrebare în aer.

— Pofteşte — spuse, nehotărît, Petru.

Întîi se văzu înaintînd de după uşa deschisă cu grijă, o tabla de argint cu două pocale de argint, o carafă înaltă de cleş-

tar jucînd în ea licoare aurie. Mîinile ce ţineau tablaua erau albe, goale pînă-n coate, după cît se vedea. Apăru şi stăpîna lor, o tînără săsoaică, bălană cu nurii strînşi în pieptar de catifea verde, fustă lungă şi şurţă scrobită.

— Toarnă Măriei-Sale, îi zise Laski, trecîndu-i mîna pe sub bărbie, în vreme ce săsoaica aşeza cu mîini tremurînde tablaua pe masa de lîngă fereastră, ţinînd îmbujorată pleoapele plecate.

Petru nu se mişcă din locu-i încadrat în rama ferestrei. Nu i se desluşea bine chipul, din pricina luminii tari a iernii cu zăpadă. Fata ieşi, dar pînă să se topească după uşa închisă, încet, îl cuprinse pe Principe, cît îi mai lăsă ziua-mpotrivă, într-o cătare de uluire şi rugă.

— Au boiu plăcut flamandele astea, că flamande-s, coborîte din pînzele marilor meşteri ai Holandei. Nu, Principe ?

Primind numai un zîmbet din partea lui Petru, se apropie, luă un pocal, i-l întinse Principelui, ridicîndu-l pe al său :

— Să-mi îngăduie Domnia-Ta să închin pentru izbîndirile noastre viitoare : Tronurile Valahiei şi Bogdaniei. Şi pentru grabnica noastră plecare spre Cracowia. — Văzu că Petru ar fi vrut să spună altceva. Ştia de dorinţa şi credinţa lui să meargă la curtea Franţei, la Roma la Papa. — Urmă, împiedicîndu-l să o spună : Fiindcă în Polonia, la Sigismund zic să avem norocul, fiind regele ascultat de turci, eu avînd multe legături în Dieta poloneză, cu nobili puternici. Apusul e acum în friguri. Vărsările de sînge în războaiele lăuntrice ale Franciei, încuviinţarea lui Grigorie al XIII-lea, chiar amestecul Papei, toate au înnegurat lumea Apusului. Puterea Semilunii pălită de greul războiului cu perşii, şi atîtea alte necazuri ce le-am avea de-am mai rătăci prin Transilvania... Nu, Principe, e grabă să pornim. Cînd ? Cît mai curînd cu atît mai luminos... Cînd hotărăşte Domnia-Ta ?

— În două zile. Vreau să merg la Sfîntul Nicolae din Schei. Am de aşezat o lumînare şi o floare a gîndului la iconostas.

Intrau pe Poarta de Aur a Bisericei Sfintei Fecioare Maria întîmpinaţi de prelatul lăcaşului, Petru însoţit de Laski şi doi boieri aflaţi în pribegie, care îl vedeau uneori pe Principe. Erau Dragomir din Orboeşti, pribeag, cu fratele său Tudor, din vremea Domniei lui Mircea Ciobanul care-i tăiase alţi doi fraţi, Dragu şi Stroe. Dragomir fusese sol al lui Pătraşcu cel Bun, în Transilvania, ca *Supremus thesaurarius* la 1554. După moartea lui Pătraşcu cel Bun, s-a pribegit împreună cu soţia în Transilvania. Acum era bătrîn şi lăcrima la aduceri aminte de cîte ori îl vedea pe Principele Petru.

Al doilea, boier, Dumitru din Cepturi — Dumitru cel bătrîn, pribeag cu soţia în timpul domniei lui Alexandru. Avea ocine la Cepturile şi la Dudeşti. Amîndoi boierii trăiau feriţi, dar toată vremea trimiseseră oameni de-ai lor în ţară, cu limbă către boieri pentru Petru. Se temeau şi se fereau de Radu Buzescu ce umbla la curtea lui Bathory. Îl ştiau dil, iscoadă a lui Oaie Seacă...

În timpul anului cheltuit în zadar în Transilvania, Petru mai intrase în marea biserică. Se mîhnea că nu fusese încă la Schei, la Sfîntul Nicolae. Tocmai acolo unde găsea o alinare şi apropiere de duhul tatălui său. Pătraşcu Vodă înzestrase sfîntul lăcaş al românilor din Scheii Braşovului. Dar hotărîse să meargă chiar în acea zi. Intră iar în Biserica Mariei voind să-şi mai rînduiască, să-şi cerceteze unele credinţe, unele păreri. Trăise la Rhodos în apropierea unor prelaţi catolici, prin care dobîndise multe daruri spre desăvîrşirea spiritului, înţelepciunii şi curăţiei omeneşti. Se întreba cugetul său unde este adevărul. Se mai ţinea legat de vechile deprinderi ale copilăriei, ale duhului strămoşilor, fiind rupt şi rămas în lumea mişcărilor lor sufleteşti, voia să mai vadă, să mai audă. Intrînd, auzi. Auzi marea voltă a golului gol sub bolţi şi sufletul îi rămase rece. Auzi orga şi marea tălăzuire de cîntec mecanic îi înălţă sufletul, dar pe zborul muzicii, pentru ea însăşi. Văzu

în stînga, sus, pe tîmplă stema Corvineştilor. Se ştia că era aşezată de Matei Corvinul, dar se mai spunea că ar fi a bătrînului, a lui Iancu de Hunedoara, ctitor, şi el al bisericii. Dar şi un visat ctitor de Ţară românească întreagă, fiind el biruitor al Semilunei ce s-ar fi stins de ar fi lovit-o mulţi ca el, laolaltă cu el.

Nu vru să mai întîrzie mult în umbra rece a înaltei catedrale. Îi luă după el pe cei trei însoţitori, îndreptîndu-se către Sfîntul Nicolae din Schei. Merseră pe jos, prin uliţele înguste, printre casele în care de veacuri se auzea graiul curat, în care ades se înnegurară sufletele sub sceptre străine. Le ieşi în întîmpinare popa Vasile, cu toată lumina făcliilor aprinse la iconostas şi în sfeşnicele mari de alamă adunată în cătări. Boierii erau de-ai locului. Laski, un străin. Petru, adunat în el, se răsleţi căutînd cu ochii şi cu sufletul, ce nu se vede. Rămase îndelung gînditor la jertfitul său părinte, la drumul ce-l străbătuse, la cel ce-l urma. Sufletul său făcu o călătorie sub bolţile bătrînei biserici. Se regăsi fără să-şi pună în cuvinte o rugă. Privea şi cîntărea tot ce-i dădea locul, ce nu-i dăduse cealaltă biserică mare a Braşovului. Dar acolo sînt veacuri multe de căutare, de înălţare şi şlefuire... Dar aici, între afumatele zugrăveli bizantine, e atîta umilinţă şi durere... Fără cuvinte, fără svon în el simţea, mai mult decît închega... Unde este adevărul ?.. Unde ?

Făcu legămînt, după ce întîrzie mult, cumpănind ce gîndea, ca, venind la Domnie, să facă pentru lăcaşul de suflet al românilor din Scheii Braşovului.

•

La capătul lungii călătorii, cu halte prin hanuri, pentru odihnă şi schimb de cai, caleaşca, înaintînd printre păduri şi întinderi mlăştinoase, se apropia de Cracowia. Încă nu se vedeau decît pragurile de stînci povîrnite, rîpoase, ale platoului Jurasic şi coturile marei curgeri a Vistulei. Cînd se de-

senară în depărtări întîi ca umbre cu foarte slabe mărginiri, pe coline, despărțite înălțimile Sfintei Bronislava, Skalka, Wawelul, Laski oftă ușurat. Spuse numai :

— În sfîrșit...

— În sfîrșit, iată-ne ajunși la orașul lui Boleslav-Gură Strîmbă, zîmbi Petru.

Cu o mutră trasă de oboseală, tovarășul de drum se uită la Principe, cu o cătare distrată, albă :

— Da, e adevărat, acest Gură-Strîmbă a îndreptat destinul Cracowiei, se grăbi Laski să adauge, temîndu-se să nu-l audă pe prietenul valah spunînd cum Boleslav a curățat pămînturile Polonilor și Slezanilor de năvălitorii din Boemia, Prusia sau Pomerania, și atîtea din istoria țării lui, cum îl auzise în lungul călătoriei. Nu s-ar mai fi mirat, dar era atît de obosit încît îi vuia capul și fără asta.

— Ești tînăr, Principe, greu te ajunge oboseala... Văzînd semnul de tăgadă ce-l încercă Petru, adăugă — Ei, poate nu cu mult, dar oricît, chiar cei cîțiva ani vin în cumpănă... Căscă îndelung. Dar chiar de-ar mai fi adăugat ceva, Petru nu-l mai asculta. Privea o pădurice rară de mesteceni pierind înapoia rădvanului, în vreme ce închipuirea și năzuințele fugeau înainte-i către acel Wawel, unde avea să meargă să se închine lui Sigismund. Oare acest Laski o fi așa cum vrea să pară ? Se zice, el o zice, că-i are la degetele dreptei și stîngii pe mulți din Dieta Poloniei, că-i legat cu puternicele familii Sboroski, sau seniori palatini ca Iaslowiki și apropiații acestora... Se va vedea... Dar el auzise, poate neîntemeiate glasuri, bănuindu-l ungur... acest aventurier, adăugau glasurile cîrtitoare. Nu știu... L-am dovedit iscusit. Are ceva din unduirea țiparului. Bun diplomat, uneori prea stăruitor la vreme nepotrivită și loc nepotrivit... Că ar fi uneltitor și cavaler rătăcitor... O, Doamne, dar poate că împrejurările și neînțelegerea i-ar putea face pe oameni să mă creadă tot un cavaler rătăcitor, vînînd fără temei ce nu-i dreptul și căderea mea.

— Măriile-Voastre ! se întoarse vizitiul de pe capră, către ei. Pe care poartă porunciţi să intrăm în cetate, prin Sfîntul Florian, sau ?...

— Prin Sfîntul Florian, către piaţa Rynek Glowny, îi strigă Laski. Este acolo un han bun în care să ne odihnim truditele oase şi să ospătăm omeneşte, se întoarse el către Petru. Principele, cu toată fuga rădvanului prinse măreţia ce-o vestea străvechea aşezare. Trecuţi de întăriturile cu creneluri în care era cuprinsă poarta Sfîntului Florian, se arătau uliţele cu case, palate şi domuri medievale pînă în larga Rynek Glowny în care se putea desfăşura o întreagă oaste, nu prea mică, cu tunuri şi bombarde, cu călărime. Ca în toate depărtările lumii pe unde-l dusese soarta şi întîmplarea, în Cracowia, ochiul şi mintea culegeau, aşezîndu-le-n cumpănă cu altele pe care să şi le aducă aminte, odată cînd va fi nevoie, cînd va putea, în ţară...

— Am ajuns, îl trezi Laski din gîndurile-i fabuloase, făurind palate în gol...

Zile, săptămîni, aşteptînd primirea la Wawel, de către Sigismund August pe care i-o tot cînta Laski să i-o mijlocească, Petru umblă prin străvechea Cracowie. Cu cît o cunoştea mai în amănunt cu atît i se lipea de suflet. În sinuoasa mişcare prin lume văzuse multe oraşe, aşezări de seamă, începînd cu Istanbulul care avea podoaba Sfintei Sofii, durată de bizantini şi pîngărită de osmanlîi. Văzuse cetăţile Orientului, sigiliul ce-l puseseră cruciaţii şi cu sînge şi cu mistrie clăditoare de cetăţi întărite, palate şi bazilici, ca în Rhodosul unde învăţase să cugete adînc asupra valorilor istoriei, să înţeleagă şi să-şi apropie duhul înfăptuirilor.

Se afla într-una din zile în marele dom Mariacki, al Maicii Domnului, privind îndelung la tăbliile altarului policrom sculptat de Wit Stosz. Urmărindu-l dintr-o coastă, un bărbat încă tînăr, cu vestminte sobre, dar de aleasă tăietură, cu plete lungi încadrînd un chip fin, blonziu, îl observa. Văzînd adînca reculegere a impunătorului străin, se ţinu departe într-o latură mai umbrită a bisericii vaste. Într-un timp se apropie încet, şi cu

un glas în care parcă-şi cerea iertare, îi vorbi Principelui într-o franceză puţin chinuită, de stricarea accentului slav. Îl bănuise, privindu-l, să fie un călător dinspre apus, un francez, poate...

— V-a cucerit măiestria lui Wit Stosz ? Iertaţi-mi îndrăzneala. Dar n-am văzut de mult o atît de adîncă reculegere în faţa acestui retablu.

Petru, întorcîndu-se, îl cuprinse în privirea-i catifelată, strălucind de comuniunea cu lumea marelui cioplitor în lemn.

— E într-adevăr o minune, domnul meu...

— Numai o fiinţă dăruită cu puterea înţelegerii frumosului, sau o inimă prea pioasă ar privi astfel. Eu vin din cînd în cînd să văd aceste minuni şi poate venind de atîta vreme să-l fi înţeles. Dealtfel sînt vechi cracowian...

— Mă bucură, domnul meu... — întîrzie aşteptînd ca să-l audă spunîndu-şi numele, sau fiindcă ar fi vrut să fie lăsat în pace să privească mai departe. Omul îi plăcuse însă. Dealtfel, de cînd mă aflu în Cracowia, am văzut multe încîntări pentru ochi şi suflet...

— Mi-aş îngădui, de nu-s prea îndrăzneţ, să mă învrednicesc a vă arăta şi alte lucruri de seamă ale cetăţii noastre.

— Sînteţi prea bun... Care vă este numele ?

— Piotr Cohanovski, prea plecat Domniei-Voastre...

Ieşiră din bazilică îndreptîndu-se după îndemnul polonului către clădirile înscrise într-un patrulater ale străvechiului *Collegium Maius*, Universitatea Jagellonă. Pe drum Petru află că însufleţita-i călăuză este poet, că a tradus din Ariosto... Poetul polac rămase uluit, auzind cum Principele, mergînd, recită versuri, endecasilabi din „La Cassaria", apoi frînturi din „Orlando Furioso"...

— Dar stăpîniţi... doamne, ce desăvîrşită italiană literară... O, de-aş vorbi-o aşa, de-aş cunoaşte-o astfel, mi-ar fi fost mai uşor, aşa m-am chinuit... Am stat foarte puţin în Florenţa, numai doi ani, cînd eram foarte tînăr, aproape copil. Tatăl meu

lucrase în Florența. Adică mai mult învățase. Era arhitect tatăl meu.

Petru avea acea plinătate sufletească ce-o dă împărtășirea cu frumusețea. Se simțea și ciudat de nou, de liber. Era un om obișnuit, preumblîndu-se printr-o cetate străină dar atît de cunoscută, parcă, după ce-i pătrunsese tainele, atît de apropiată sufletului și înclinărilor sale. Suflul Renașterii, stilul ei încoronînd tot ce durase Evul Mediu, umanismul, se făcea simțit și văzut în cetate, peste toate amintirile goticului. Aripile închipuirii, elanul, ritmurile, îl transfigurau pe Principe. Nu doar cracowianul traducător din Ariosto, ci și trecătorii întîmplători, bărbați, femei, se întorceau, privind o vreme cu interes, cu o mică uluire, străinul înalt, cu plete lungi, cu mers princiar, întrebîndu-se sau întrebînd din priviri pe ceilalți trecători... „Cine-o fi oare ?" Plecau apoi, ridicînd din umeri, cu fața îngîndurată.

— Pe aici, Înalte Domn — Petru nu-i dase nici un amănunt asupră-i, — intrăm în catul de jos al Colegiului Maius, despre care ați binevoit să spuneți că știați înainte de a gîndi să veniți în Cracowia. Pe aici, Înalte Domn !... Să nu vă mire că nu ne va opri nimeni. Eu sînt cunoscut aici... Am fost student al Universității... Aceasta este *Stuba Communis,* sala de recepții în care se adună profesorii. Aici e *Wegielnica,* Biblioteca Jagellonă.

Ieșiră, trecînd pe lîngă săli de cursuri, *auditoriums,* mergînd în lungul unui coridor, dînd în curtea din lăuntru a clădirilor.

— Am uitat să vă arăt *Lectorium Galeria.* Aici a învățat Mikolay Copernic. Petru îl opri.

— Te-aș ruga să-mi arăți sala..., domnule Cohanovski.

Se întoarseră. Petru se opri în prag rotind privirile de parcă se aștepta ca într-un ungher, la un pupitru să-i apară silueta marelui poet al sferelor. Se mai învîrtiră prin încăperea marei curți, coborînd, urcînd scări, pe care urmărea pași nevăzuți. Mergînd, știa că în acest *Maius Collegium* se va mai întoarce. Și s-a întors. Săptămîni și luni au văzut studenții, pro-

fesorii, portarii, chipul iluminat al marelui străin, pe care-l cunoscură, despre care aflară ce aveau de aflat, care se dovedi un împătimit de străvechea universitate, în care, treptat, cu stăpînirea limbii polone își adăogea lumii lui lăuntrice cunoașterea unor chei ale spiritului.

Veni într-o zi Laski, avînd pe chip mîndria și siguranța unui om care știe și poate multe. Se socotea, se ținea a fi unul din spița acelui cancelar Laski la vremea scurtei Domnii a lui Alexandru Jagellonul.

— Principe, de azi în două zile, Sigismund August te primește la Wawel. Regele este cam șubred. Ar însemna să nu fie obosit cu o audiență prelungită. A fost pregătit asupra obîrșiei, asupra odiseii pe care o trăiește Domnia-Ta. Își va da seama cine e Principele Petru Demetrius. Da, își va da seama, de asta sînt sigur. Eu l-am tămîiat și pe cancelarul regal. Chiar m-a poftit să locuiesc la curtea lui. Ceea ce am și făcut, de ieri. Îi am pe mulți membri ai sleahtei, ai Dietei, pentru noi. Nădăjduiesc să nu treacă mult să ne înscăunăm. Valahia și Bogdania ne așteaptă... declamă el cu emfază.

Bogdania însă era un tron incert. Pămîntul Moldovei era pămînt nesigur sub pașii rîvnitori la Domnie. Bogdan al IV-lea nu se lipi de el. Ion Vodă îi da tîrcoale căutînd sprijinul polon, al lui Sigismund. În Muntenia, Alexandru Oaie Seacă se ține ca o căpușe de tron. Regele îl știa bine pe Albert Laski. Nu-i venea la socoteală că prea cunoscutul aventurier să tragă sforile sub nasul lui, lăsînd să pară că leagă și dezleagă cu șiretenia unui Ulise nordic, cu diplomație de tîrg, încercînd ce mai încercase cu ani în urmă, precum a fost în Moldova cu Iacob Eraclid. Asupra lui Petru părerea rigăi Sigismund era bine întemeiată. Oameni ai palatului, urmîndu-l pas cu pas, îl dovediră cumpătat, aplecat asupra unor îndeletniciri potrivite unui Principe luminat. Știa că își petrece timpul în studii, în Biblioteca Jagellonă a universității, a acelui *Maius Collegium*, că nu-și rătăcește pașii în locuri unde Laski și noblețea bezmetică se destrăbălează. Asta l-a hotărît să-l primească în cel mai apropiat

timp. Era și vreme, întrucît Sigismund înainta în boală. Cancelarul îl vesti pe Laski. Laski îl vesti pe Principe, lăsîndu-l să creadă că el, Albert, îl aducea în fața regelui. Regele l-a primit întărindu-și părerea asupră-i. Audiența n-a fost lungă. Amîndoi au înțeles că trebuie să se încreadă unul în celălalt. Audiența avu loc într-o sală aproape de odaia de culcare a regelui, care nu se simțea tocmai bine. Petru fu introdus într-o sală în stilul Renașterii. În căminul mare jucau flăcările asupra butucilor. Sigismund veni înfășurat în blană, purtînd pe cap un fel de bonet îmblănit. Se simțea că-l ține în brațe un frig neînvins. Petru, care se afla rezemat de o coloană ce susținea în mijlocul odăii arcul de boltă al tavanului, înaintînd către Sigismund, păstra ceva din rigiditatea ce i-o imprimase spinării coloana rece. Numai cînd fu aproape, se înclină în așa fel, încît ochiul pătrunzător al Jagellonului deosebi atîta mîndrie cît nu i-ar fi plăcut să n-o găsească în ființa acestei cuceritoare apariții. Cîntărindu-l, dintr-o dată, regelui îi plăcu.

— Mă bucur să primesc un atît de distins Principe.

— Augusta bunăvoință a Înălțimii-Voastre...

— Și se pare și înțelept și studios. Credeți că Biblioteca Jagellonă are destule lumini pentru foamea spiritului vostru, Principe ?

Zîmbi. Zîmbi și Petru. El băgă de seamă că ochii regelui vii, rîzători, se acopereau fugar, de-abia bănuite cețuri de dincolo. Că barba mică și mustața căzută acopereau trăsăturile unui obraz chinuit. Îi fu milă. Nu știa cum, îi apăru o clipă, se suprapusese peste acest chip, icoana lui Pătrașcu cel Bun. Avu o strîngere de inimă. Dar făcu așa ca Sigismund să nu bage de seamă.

— A fost îndestulătoare Biblioteca Jagellonă, pentru spirite ca ale ilustrului Copernic, sau Dlugosz, Măria-Voastră !...

— Să ne așezăm, Principe. Eu sînt mai bătrîn.

— Oboseala nu alege vîrsta, Măria-Ta !

Clătinînd din cap, zîmbind, Sigismund se așeză pe un scaun lîngă căminul vast, strîngîndu-și în jurul trupului mantia îmblănită.

— Ştiu ce te aduce la mine, Principe, dar nefiind zodier, cititor în stele, nici clarvăzător...

— Eu cunosc bine istoria Poloniei, Sire. Ştiu cît datorează acest popor dinastiei Jagellone. Măria-Voastră, regele unui stat mare, mare duce de Lituania, ilustru fiu al unui părinte şi rege magnific şi al slăvitei Bona Sforza, care a adus luminile Renaşterii italiene în Polonia umanistă... Cum ar putea spiritul vostru ocupat cu mişcările mari ale istoriei, ale încrengăturilor diplomatice între state majore, să se aplece asupra istoriei şi destinului ţării mele, atît de aproape de voia Islamului, atît de stoarsă de ei, atît de părăsită de vecini, la voia lor. Ei, turcii, schimbă Domnii după cîntarul aurului ce-l dau la Poartă. Ei ucid, pun să ucidă Voievozi, cum au făcut cu bunul meu părinte, cum m-au surghiunit, m-au lipsit de moştenirea din străbuni, tronul ce mi se cuvine. Să zugrăvesc Măriei-Voastre lungii ani de robie, de însingurare în Istanbul, în Rhodos, în cetăţile Asiei Mici ? Ar fi să obosesc din cale afară pe Măria-Voastră. Ar fi nevoie de sute de pagini aşternute în cerneluri de sînge. M-au ţinut în fiinţă gîndul pios la strămoşi, la suferinţele poporului meu şi rîvna de a cunoaşte, de a-mi desăvîrşi fiinţa morală. Am trudit, am răbdat şi am aşteptat... Măria-Ta.

— Un nobil triptic de virtuţi, Principe...

— Vedeţi, Sire. Eu nu mă cred centrul universului. Nu am îngîmfata dorinţă ca toate, totul să se învîrtă în jurul fiinţei mele. Mă învîrt şi eu în jurul soarelui, aşa cum cer legile vieţii şi ale măsurii, dar mi-au luat lumina şi se mai cearcă să fiu cu totul scos din mişcarea sferelor, a lumiñii, să mi se ia închipuita mişcare diurnă a tuturor stelelor, să fiu lăsat într-o veşnică noapte.

— Te arăţi copernician... Ai citit, mi-am dat seama. E bine să ai prieteni devotaţi. Prin grija discipolului său Rheticus şi a noastră a fost salvată de la uitare şi pieire nemuritoarea *De revolutionibus orbium caelestium*... Da, da... să fii lăsat într-o veşnică noapte... Eu, ce-ţi pot făgădui acum. Sigur, turcii ar

ține seamă de părerea noastră. Vom folosi un prilej. Să nu crezi că nu-mi stă la suflet soarta unor principi creștini. Și... mai ales soarta Domniei-Tale și a țării pe care văd că o iubești. Și o cred. Mai cred că merită în fruntea lui, poporul, un Principe atît de ales. Mă voi gîndi... Mă voi gîndi. Să nu crezi că sufletul meu doarme îmbătat de smirnă și aloe... Cu turcii mă țiu în trează veghe de prietenie. Cu nebunul de Ivan al IV-lea am semnat o pace pe trei ani. Cu suedezii, din pricina Livoniei... ce să-ți mai spun... și mai e și afurisita asta de boală... Ei, dar vom vedea... Vom face totul pentru domnia ta, Principe...

Ridicîndu-se, Sigismund se clătină ușor. Petru făcu un pas dînd să-l ajute. Regele se sprijini de masa rotundă de lîngă cămin, făcînd semn că nu e nevoie. Îi întinse mîna. Petru i-o cuprinse ușor în palmă-i înclinîndu-se ceremonios asupra acestei mîini reci, tremurînde. Sigismund se îndreptă către ușa cu portal sculptat cu elemente decorative de gotic și Renaștere împletite. Aproape de ușă Sigismund făcu o mică întoarcere a bustului, puțin adus de spate :

— Spune-mi, Principe ! Ce crezi despre Albert... despre acest Laski „al nostru" ?

La acest — Laski al nostru — lăsat în suspensie, Petru săltă abia bănuit din umeri și dreapta-i desenă un început de semn al întrebării, în aer. Sigismund se întoarse să plece, gonind parcă cu stînga, pe lîngă el, o muscă supărătoare.

• •

Duruiau caleşti arătoase către Wawel. Nobili din sleahtă și soațele lor, conți palatini, episcopi, hatmani, ambasadori străini, coborau din lustruitele echipagii, în strălucitoare haine, cu săbii bătute în pietre de preț. Sălile mari ale Wawelului străluceau în lumina clătinată a candelabrelor. În vasta sală din al cărei plafon părea că privesc în creștetul invitaților figurile policrome sculptate, încastrate în țesătura bîrnelor ca în mari rame de lemn aurit, se anunță sosirea regelui și a reginei Cathe-

rina. Nobilii şi doamnele se traseră pe lîngă pereţii acoperiţi cu imensele arrasuri ce înfăţişau scene ale Potopului. Regele, aşezîndu-se în jilţul său, privi îndelung oamenii vii şi figurile legendei Diluviului. Făcu roată privirea şi se opri asupra Principelui Petru ce se afla în stînga lui, foarte aproape. Îi făcu un semn pe care nimeni nu păru să deslușească cui îi era destinat. Petru văzu. Se apropie încet. Încă un pas, îl îndemnă Sigismund, încă un pas. Petru îl făcu. Sigismund se apleacă uşor, în stînga lui unde Petru se apropiase îndeajuns ca să-l audă şoptindu-i :

— Principe, dacă am să uit, să mă întrebi odată, ce-aş fi vrut să-ţi spun, după ce am privit acei pereţi şi peretele viu din faţa panourilor. Dar n-am să uit... Nu. N-am să uit.

Petru se trase înapoi uşor, punînd o cuvenită depărtare de tron deşi venise, făcînd parte din suita regelui. Devenise o figură cunoscută în Cracowia, făcîndu-şi chiar prieteni printre nobili. Laski într-o măsură bătuse monedă pe seama strălucitului său prieten, Principele valah, care este în legătură cu unele curţi apusene. Dar văzînd gestul lui Sigismund, privindu-l pe Principe, nu doar Laski, ci şi unii dintre polonii de seamă ce se aflau în sală, simţiră o împunsătură sub coaste. Cum se dădu semnalul deschiderii balului şi muzicanţii puseră stăpînire pe auz şi ritmurile pe clocotul sîngelui, întîmplarea fu îngropată în memorie.

Se apropie de Petru un bărbat trecut mult de pragul tinereţii. Era de o statură mijlocie, cam pirpiriu, dar chipul, bătrînicios, îşi spuse Petru, era luminat de o privire vie, iscoditoare.

— Nobile Principe ! sînt contele George Iaslowicki. Soţia mea a aflat că Domnia-Ta eşti poet de seamă. Ea este împătimită după poezie. Am fi măguliţi dacă în una din zile ne-aţi face cinste să fiţi oaspe în palatul Iaslowicki. Văzînd că în apropiere, unele profiluri tinere întorceau obrazul punînd priviri aproape rugătoare asupra Principelui, contele se grăbi să adauge : I-aţi face o nespusă plăcere contesei Iaslowicki dacă aţi dansa cu ea.

— Hait, îşi spuse bietul Principe. — Am căzut în capcană. Cine ştie ce babă o fi. Se înclină, spunînd :

— Strălucite conte Palatin — aflase tot de la prietenul Laski despre soţii Iaslowicki. Eu nu sînt nici cum un poet de seamă ! Ar fi să se usuce cununa de lauri dacă mi-ar fi pusă pe frunte. Dansator, mă ştiu destul de stîngaci... Dar...

Văzuse umbra uşoară trecînd peste chipul pleşuv... Dar... nu pot să nu mă înclin unei atît de măgulitoare... Nu isprăvi, că se simţi uşor luat de braţ şi împins către un grup în care erau cîţiva bărbaţi printre care şi Laski ce stătea vorbind reverenţios unei doamne. Ştiu că este contesa Iaslowicki. O privi îndelung. Nu, nu se putea. Nu se putea să fie soaţa palatinului conte, pleşuv, căruia i-ar fi stat bine tată, nu soţ lîngă acea femeie blondă, care deşi nu era ce se cheamă o tînără, era o femeie, o floare învoaltă. Uitîndu-se mai bine, o găsi chiar frumoasă. O frumuseţe nordică. Ar fi putut să-i fie lui o soră mai mare. Ar fi putut...

Deodată muzica se stinse. Foşneau mătăsuri, se mişcau neliniştiţi invitaţii. Toate privirile urmăreau ieşirea grăbită din sală a regelui şi reginei. Sigismund era susţinut de valeţi apăruţi ca din podele.

— Regele are o clipă de slăbiciune şi vă roagă să nu vă neliniştiţi şi să petreceţi în voie, vesti cancelarul regal. Dar glasurile, ca şi instrumentele aveau surdine, privirile se întîlneau unele întrebătoare, altele pline de nelinişte. Încet, încet sălile se goliră. Caleştile cu invitaţi se depărtară la pas de Wawel să nu se audă înlăuntrul palatului plecarea nevoită.

Palatina familie Iaslowicki îi luară cu ei în caleaşcă pe Principe, pe Laski, însoţiţi de alte două caleşti ce aveau să-i urmeze.

Aruncînd o privire din mersul caleştii ce trecea pe lîngă Wawel, prin faţa acelei părţi căreia i se zicea „Kurza Stopka", Petru văzu acel uriaş picior de cocoş, clădit din piatră şi mortar, înfipt simbolic cu ghearele în pămîntul colinei ; pintenul uriaş,

nevăzut, împungînd înapoi în palatul în care se stingeau luminile şi poate o viaţă.

Nu, viaţa nu s-a stins. Sigismund ceru ca să vină Principele Petru. Îngîndurat veni la palat. Fu condus către iatacul regelui. Sigismund se afla în patul cu baldachin şi stîlpi sculptaţi, în apropierea sobei de faianţă înflorată, înaltă pînă-n tavanul vast. Tot peretele de care sta alipit capul patului cu tăblia sculptată, era acoperit de o tapiserie de mulţi coţi. Sigismund arăta mic, pierit în patul larg, în spaţiul vast al odăii de dormit. Petru stătu în picioare la o bună depărtare de alcovul regal. I se strîmbă rigăi chipul micşorat de suferinţă, făcîndu-i semn să se apropie :

— Ştii ce-am vrut să-ţi spun, Principe, în seara balului, rugîndu-te să-mi aminteşti... — Suflă agitat. — Să-mi aminteşti ? Nu, n-am uitat... Ştii, uitîndu-mă la pereţii îmbrăcaţi în arrasurile cu scenele biblice pe care le ştii şi la cei din faţa chipurilor ţesute pe covoare, mi-am zis : „După mine, Potopul". Da, fiindcă, ţine minte, va veni potopul după mine... Nu protesta ! Ştiu bine. Cu mine se stinge dinastia Piaştilor, a Jagellonilor. Ai să vezi sau ai să auzi ce-or să facă nobilii, cum or să se sfîşie între ei, să dea pas celor din afară să pună mîna pe Domnie în Polonia.

— Măria-Voastră să nu se lase pradă închipuirilor...

— Nu-s închipuiri, Principe. Iată, vezi, nu numai acolo, mai la sud, în ţara ce-o iubeşti apasă gheara şi cată să smulgă — nu numai acolo. —

Petru avu imaginea acelui Kurza Stopka, acelei uriaşe încleştări a piciorului de cocoş. Nu-şi lămurea prea bine simbolica. Vru din nou să-l încurajeze pe Sigismund.

— Nu, Principe... Eu... Ai văzut cumva capela Sigismunzilor ? E aici, în catedrala Wawelului, înlăuntrul cupolei. Pe dreapta, vezi firidele boltite. Jos este sarcofagul lui Sigismund,

bătrînul, tata... Sus, firida e goală. Acolo, poate mă vor pune şi pe mine. Da.

— Sire !

— Da. Ce-mi pare rău e că amîndoi n-am avut noroc. Nici eu să împlinesc ce aş fi vrut pentru Domnia-Ta, nici dumneata, Principe, să-ţi recîştigi prin mine ceea ce ţi s-a luat... Da, n-am avut noroc. Iartă-mă.

Păru să fi căzut slăbit între perne, că sufla greu, grăbit. Petru rămase mult timp în tăcere. Apoi ieşi cu paşi vătuiţi.

În palatul Iaslowickilor Petru fu dorit mai des. Într-una din zile, Principele temîndu-se de sfîrşitul apropiat al lui Sigismund, deplîngea soarta acestui monarh pe care el îl socotea o pierdere pentru destinul Poloniei, fără să mai vorbească de al său. Nu prinse ce trecea pe chipul contelui palatin, dar îl auzi :

— Ce să-i faci, ilustre Principe, boala nu iartă. Dealtfel, mulţi vor răsufla uşuraţi. Cine se va bucura, vor fi oameni ca episcopul Hosius. Dacă nu era episcopul Ermeland, calvinismul înghiţea toate conştiinţele. Prea era tolerant Sigismund. Roma era nemulţumită că se crease partidul disident, ostil Vaticanului. Petru tăcea. Ştia de la Albert Laski poftirea grozavă ce-o avea palatinul să cîştige tronul Poloniei. Iaslowicki, cu avuţiile mari ce le stăpînea, avea o foame mai mare, de mai mult. Regele încă în tron, dar bolnav şi George Iaslowicki uneltea la Sultan... Avea tot, afară de coroana regală a Jagellonilor. Contele palatin ar fi vrut să simtă asupra măruntei sale fiinţe trupeşti piramida gîndită a coroanelor ducînd sau coborînd de la acel Kazimierz Odnowiciel, Înnoitorul, care a pus bazele statului şi capitalei Cracowiei. Are tot contele palatin, afară de o conştiinţă curată... o conştiinţă curată e un lux... Asta nu trebuie s-o uit niciodată...

•

Era luna iulie. Petru primi printr-un valet al palatului Iaslowicki o scrisoare, cîteva rînduri prin care contesa îl ruga să ia parte la o mică adunare, la care vor fi de faţă iubitori de muzică

şi poezie. Era iulie dar din largul platoului Jurasic venea un suflu nehotărît între uncrop şi răcoare. Cerul aci sticlea, aci se acoperea cu o rară pînză de nori sau de ceaţă. Se îmbrăcă cu calţe de mătase, negre, trase bine pe picior, cu zipon, haina scurtă, pe talie, din ţesătură de fir şi alcaz, pe cap aşezîndu-şi căciuliţa a la Schiavone, îmblănită cu samuri. Era o modă nouă, venită din Italia sau Franţa. Lui Petru îi plăcea ştiind că asemenea căciulă ar fi purtat şi François Villon despre care nu doar ştia, ci-i iubea baladele ce i le dăduse vechiul dascăl din Rhodos, călugărul de la Catedrala Sfîntului Ioan, ce-i vorbise şi de legenda lui Akenaton... ciudat călugăr căruia-i plăceau stihurile unui poet blestemat !!

Alese o năframă ţesută din fir, împodobită cu horbotă, o sirincă moldovenească, ajunsă la neguţătorii cracowieni. Porni către palatul Iaslowicki. Se dovediră de faţă Laski, două jupîniţe, rubedenii ale contesei şi spre mirare domnul Piotr Cohanovski stihuitorul ce tălmăcise din Ariosto, care stihuitor îi fusese cu mult în urmă călăuză cînd desluşea frumuseţile cetăţii... Fără a se întreba ceva anume, Petru cerceta împrejur, parcă în căutarea cuiva. Bălana contesă, poate ghicindu-i gîndul sau numai spre a lămuri lipsa soţului, spuse fără să-l privească :

— George e de două zile în drum spre Ţarigrad... Apoi tăcu scurt, poate socotind că asta nu trebuia s-o spună. Prevedere zadarnică. Dacă Petru nu aflase, Laski ştia de mult că palatinul soţ al contesei tînjea după coroana Poloniei şi drumul la papucul Sultanului putea să-i dea, precupeţind mult aur, botforii sburători ai unei întoarceri triumfale.

Se vedea că palatul este al unui nobil tare avut. Valeţii veneau ducînd tablale cu dulciuri şi băuturi de soi. Laski făcu un fel de înconjur al hărţii politice a timpului, alunecînd în socoteli mărunte, în bîrfeli despre unii sau alţii care nu-i avea la suflet şi mai ales nefiind de faţă. Petru privea pe rînd ferestrele în ogivă, cu vitralii colorate înfăţişînd scene cu cavaleri înzăuaţi, căşti cu penaje, cai coloraţi, jupîniţe în atitudini hie-

ratice. Se vedea gustul palatinului conte rîvnitor de măriri. Ce toca Laski îl mai auzise tocînd.

Cele două tinere, rudele contesei, foindu-se pe scaune priveau la frumosul străin pe care-l vedeau întîia oară. Mai ales cea mai suită în ani, mai înălțată decît sora ei, făcea ce făcea și ca atrasă de un magnet își așeza cătările albastre asupra Principelui. O chema Irina. Era foarte înaltă și foarte șuie, cu o gură mare care întindea un surîs plăcut. Sora ei, Catharina, avea părul roșcat, chipul lat, mai îndesată și tăcută. Irina încerca să închege, să arunce niște punți, spunînd o vorbă lui Laski, alta poetului cracowian sau contesei Iadwiga. Abia acum îi auzise numele mic rostit de șuia Irina. Dar vorbele ei aruncate în dreapta, în stînga, păreau un zbor de rîndunică țesînd aerul ca să se întoarcă mereu la cuib, adică să-și așeze albastrele lumini asupra Principelui.

Iadwiga zîmbea privind-o. Vru să-i taie înflăcărarea, să-i aducă aminte că nu-i decît o fetiță neroadă.

— Irina, ar trebui să ne cînți ceva...

Irina se roși. Îi veni să se ridice, să fugă în altă încăpere.

— Foarte bine Irina, dar lasă, chemăm valetul să-ți aducă harpa. Ea se așeză cu buze tremurînde. Fără să mai arunce vreo privire spre Principe...

Ei, își spuse Petru. O să petreci o după-amiază plictisitoare. Fu adusă harpa. Tremurînd, fata se lipi de instrument. Se auziră corzile tremurînd, întîii acorduri nesigure parcă. Cîntecul se închegă. Răsună un glas pornit din adîncuri de spații. Unul din acele glasuri care se despart de uman, care povestesc ceva de neînțeles, de neatins. Părea o arie liturgică, dar se dovedi un cîntec profan. O veche baladă care povestea din vremea așezărilor protoslave din vremi mult depărtate, un cîntec care adunase senzații ale unor suflete simple venite la lumina expresiei în vremea culturilor străvechi ale Vislanilor, poate la marginea Vistulei, sau a bungetului de codri nepătrunși sau în una din burgadele durate din trunchiuri de copaci la Iagellonia. Cîntecul unei fete tot atît de blonde ca Irina, dar primitivă, trimițînd în aria lumii tremurul neînțeles al unei inimi...

Petru prinse încet sufletul baladei cîntată în stilul și lexicul străvechi popular. O privea pe fată ca pe o abstracție, ca pe o ființă venită de acolo, din adînc de veacuri, de multe și uitate veacuri. O privea cu devoțiune, cu recunoștință, pentru încîntarea pe care i-o dăruise. Iadwiga avea o stare ciudată. O mișca și pe ea cîntecul fetei, dar simți o ușoară strîngere de inimă văzînd cît de cucerit era Principele. Își dădu seama abia acum că acest frumos străin venit din sud, cu tot aerul de cavaler de baladă și el, cu boiul și ținuta de rege neîncoronat, a trecut prin inima ei, și că plecînd într-o zi spre alte zări, va lăsa pecetea de neșters.

Cîntecul se rupse parcă. Așa se stinse glasul. Mai vibrară scăzînd coardele harpei. Sparse farmecul bătaia palmelor. Toți se fereau să șteargă cu vorbe duhul cîntecului ce mai plutea încă în aerul încăperii... Petru care era încă în lumea baladei ce-o cîntase tînăra Irina, păru că aude un glas care-i vorbea. Era glasul tînărului tălmăcitor din Ariosto :

— Cer iertare Înălțimii-Voastre, să vă tulbur...

— Da, da, vă ascult, își reveni Petru.

— Aflu cu uluirea încîntării că Înălțimea-Voastră este un binecuvîntat al muzelor...

— Cine v-a spus ? Laski ? Domnul Laski înflorește mult tot ce-i vine pe buze. Eu cred că Domnia-Sa este un neîntrecut ticluitor de povești...

— Principe ! Rog să mi se dea crezare ! Poate este una din clipele rare cînd nu țes povești.

— Oare ? — Nu, vă rog să mă credeți, poezia este o parte din viața mea, iubesc poezia, marii poeți ai lumii.

— Ceva îmi spune, Principe, că ai putea fi unul din ei, — spuse Iadwiga, privindu-l adînc în ochi.

— O, Doamne ! Iată, astfel se nasc legendele ! zîmbi stînjenit Petru.

— Ce-ar fi totuși, Principe, să ne spuneți și nouă muritorilor una din poeziile pe care știu că le scrieți — spuse hotărît Albert Laski, ghicind că asta ar încînta-o pe contesa Iadwiga.

— Da, da, ar fi minunat, bătură din palme tinerele. Piotr Cohanovski tălmăcitorul lui Ariosto își împreună palmele a rugă, punînd cuviincios un genunchi în podea. Iadwiga îl privea într-un chip care-i desluși lui Petru adevărul. Era rugămintea unei nobile roabe. Încurcat, Principele îi privi pe rînd pe fiecare. Văzu că nu mai putea fugi de primejdie. Scutură din cap clătinînd pletele, aplecă fruntea. O înălță, îi veni în minte Villon, la care se gîndise îmbrăcîndu-se :

— Nu știu nici una din încercările mele pe de rost. Vă rog să mă credeți. Dar am să vă spun una din baladele unui mare stihuitor cu un veac în urmă în Franța. Poet tîlhar, scăpat de ștreang și înălțat de glorie...

— Villon ! François Villon ! făcu în extaz tînărul poet cracowian. Am auzit, dar nu m-a învrednicit pronia să-l pot citi.

— O să-ți dictez odată. Mi-au rămas multe în memorie — îi zîmbi Petru. O să vă spun „Balada doamnelor de altă dată". Știu că limba frâncilor o știți cei de față, ca dealtfel mulți cracowieni. Îmi va fi greu să vă încălzesc auzul cu glasul meu, după ce vi l-a miruit balada auzită adineauri, dar mă salvează glasul lui Villon. Așadar... *Ballade des Dames du temps jadis.* Cinci perechi de ochi îl priveau. Iadwiga după un timp lăsă pleoapele peste privirile tulburate. Îl auzea și îl vedea prin pleoapele lăsate...

Dictes moy ou, n'en quel pays
Est Flora la belle Rommaine ;
Archipiada, ne Thaïs,
Qui fut sa cousine germaine ;

Echo, parlant quant bruyt on maine
Dessus riviers ou sus estan,
Qui beaulté ot trop plus qu'umaine ?
Mais ou sont les neiges d'antan ? [2]

După ce vibră glasul lui prin celelalte două strofe și catrenul final, invocarea, Petru plecă fruntea. I se tăie o cută adîncă între

sprîncene. Era stînjenit. Nu știa dacă franceza medievală putea să le dea celor ce ascultaseră frumusețea înaltă a baladei.

— Iată un tîlhar de geniu rostit de un Principe... spuse încet Laski... un Principe, care deși ne-a încîntat cu balada unui stihuitor de geniu, ne-a tîlhărit, văduvindu-ne bucuria de a-i auzi vibrația lirei sale...

— V-am spus, doamnele mele și poete drag, că Albert Laski e un tîlhar de vorbe. Știe să le fure, știe să le vîndă...

Au rîs... Au rîs și cleștarele ciocnite... S-au aprins lumînările, în sfeșnice aduse de valet. Frîngîndu-și mîinile, mototolind încurcate năframele brodate, Irina și Catherina trebuiră să se smulgă din farmecul serii. Era tîrziu și caleașca lor trasă la scară. Își luară mai apoi rămas bun Laski care avea să meargă — spunea el — la un festin în palatul unui prieten. Mulțumind, cu plecăciuni recunoscătoare, tînărul poet cracowian îl însoți.

Petru se ridicase și el, dar Iadwiga îl înfășură într-o privire atît de rugătoare, încît Principele, care îndeobște își asculta numai pornirile-i gîndite, se opri încurcat, lăsîndu-i pe cei doi să plece.

Întorcîndu-se spre el, Iadwiga îi văzu privirea întrebătoare. Privirea acelor ochi calzi, dar hotărîți, ce păreau să-i spună : Bine, dar acum Albert Laski va fi un povestitor... Iadwiga se apropie, îi luă mîna într-ale ei, înclinînd capul spre umărul acoperit de buclele negre :

— Poate că mie ai să-mi spui una din poeziile atît de gelos tăinuite ?...

În gînd îi mai suna ultimul vers al baladei ! *Mais ou sont les neiges d'antan ?...* Și un alt gînd venea să-i spună că poate, mai tîrziu, după ani, cînd el nu va mai fi acolo, în timpul ei ci în altă măsură de timp, îi va mai vibra în auz și-n inimă acel : *mais ou sont les neiges d'antan ?*

•

În acel iulie, Sigismund August s-a stins. S-a stins dinastia Piaştilor, a Jagellonilor. S-a stins şi nădejdea principelui Petru să-i vină din această parte a lumii sprijin la turc să-şi capete tronul Valahiei. Vedea prin oglindire în mişcările marilor familii nobiliare polone tîrcoalele diplomaţiei Catherinei de Medicis ca Franţa să pună piciorul în ţara rămasă cu tronul liber prin moartea lui Sigismund. Lunile se scurgeau. Peste toate lucrările ascunse sau făţişe ale curţilor streine vinînd regatul Poloniei, izbuti Catherina să-şi aducă în Wawel, asupra polonilor şi marelui ducat de Lituania, pe feciorul ei, Henric de Anjou, frate mai mic al lui Carol al IX-lea ce se afla pe tronul Franţei. Erau partide potrivnice. Dieta împărţită. Izbutiră francofilii. Se mişca printre aceştia palatinul Iaslowicki, întors din Istanbul, cu coada-ntre picioare. Nu-i era dat să fie Rex Poloniae. Palatinul se alătură grupării profranceze, în care se mişca şi Laski şi principele Petru. Catherina de Medicis nutrea planuri nebănuite de mulţi. Să aibă Polonia sub rege de spiţă franceză, să aibă voia de a veghea asupra Moldovei şi Valahiei, acestea plătind tributul sultanului. Domnii să fie aleşi şi numiţi de suzerana Poloniei care, fiind în bune legături cu turcii, aceştia nu s-ar fi împotrivit, mai ales că regele de casă frîncă era dorit şi chemat de partea cea mai puternică a Dietei Polone.

Petru nădăjduieşte din nou. Cum scrisese cîndva Catherinei, nutrea credinţa că nu i s-a uitat numele şi avatarul vieţii sale. Îl aştepta pe Henric de Anjou. Henric sosi însoţit de o curte regală intimă, cu consilieri, cu mulţumire şi nemulţumire de a fi părăsit Franţa, a fi trecut la un tron nedorit. Aici, în Polonia, însă, era de capul lui, departe de tutela autoritarei Catherina, maică-sa. Îşi luase cu el noul uns rege leah un alai de soţi de petreceri şi abateri de la viaţa obişnuită a oamenilor, pe acei Joyeuse, Saint-Mégrin, Maugiron, Quélus cu care se ţinea în hore bachice, dedîndu-se şi la practici atît din sfera

unei mistici bigote și fanteziste, cît și altele de o rafinată sexualitate debordantă.

Făcură mulți leahi mutre lungi. Se clătină și Petru în părerile ce le nutrise privind alcătuirea unui principe de înaltă stirpe, a unei țări de cultură. Toată țesătura partizanilor unei Domnii din spiță frîncă începu să se destrame ușor, ajutată de moliile lui Henric, el însuși destructor al legendei ce-l adusese la Cracowia. Petru însă stătu în aceleași gînduri. Nu îndrăznea să se creadă înșelat în credințe sau visuri. Henric, noul rege, auzind noian de laude despre Principele valah, își aminti că îi scrisese cîndva Catherinei. Știa că e un tînăr Principe cu duh și știință mare de carte, dăruit cu sufletul Franței și, cunoscîndu-l, nu putea să nu fie cîștigat atît de adeverirea laudelor, de distincția înnăscută. Ascultîndu-l, înfățișînd încercările și loviturile primite în lupta de a i se face dreptate, nu putea să nu-l agreeze și să nu-l lase să creadă că-l va sprijini. Dar noul rege își vedea de deprinderile extracrăiești. Nu lua seamă la ce visau alții, nu se pleca la intrigile interne, nici nu intra în uneltiri împotriva crailor vecini. Nu-i păsa ce se întîmpla în Bogdania cu Ion Vodă. Nu-i păsa de nimic decît să-și cheltuie din plin și oricum tinerețea cu tinerețea bezmetică a celor ce-l însoțiseră în aventura regală.

Petru se ținu deoparte, cu toate îndemnurile tagmei lustruite. Cum nu avea să-și cheltuie puterea gîndirii și a trupului decît în ceasurile pe care i le smulgea Iadwiga Iaslowicki și dorința de a-și crește cunoașterea, cu încercările tăinuite de a-și turna gîndurile în stihuri, înăbuși cît putu nerăbdarea să-și vadă împlinită marea dorință, apropierea de ziua cînd va fi Domn al Valahiei.

Descoperi printre francezii veniți cu Henric un om, o neașteptată și negîndită bucurie pentru cel ce visa să lucreze cu cuvîntul, cu jocul închipuirii. Într-una din zile, mergînd Petru către *Collegium Maius* să cerceteze vechi texte despre trecutul Poloniei, văzu ieșind spre curtea dinlăuntru, coborînd pe scara de onoare, tînărul traducător din Ariosto — Piotr Cohanowski,

însoțit de un alt tînăr pe care îl bănui străin de cetate, poate chiar de Polonia...

— Ilustrissime Principe! izbucni cracowianul, înclinîndu-se adînc. Ce bucurie să vă întîlnesc... Doamne, ce zi binecuvîntată, să vezi doi poeți într-o singură dimineață...

Cei doi se priviră. Străinul uitîndu-se la Petru cu o curiozitate măgulită, poate nu atît că auzise să fie numit Principe, nici că mai auzise să fie acest Principe un fiu al muzelor, cît impresionat de înfățișarea acestui Principe-poet... Petru cercetă chipul străinului. Avea fața luminoasă, surîzătoare. Ochii strecurau o privire blînd-ironică. Gura cu buze cărnoase, răsfrînte, ar fi putut fi disprețuitoare, dar era mai mult poftitoare. Trebuia să fie de o lacomă senzualitate, gata să înghită mîncărurile ce-l ațîțau, să soarbă bucuros destul de multe cupe, dacă vinul se dovedea cu duh și sevă bună a pămîntului. Era îmbrăcat simplu, cu o haină largă din care ieșea un mare guler de cămașă, răsfrînt. Avea mai ales o frunte nespus de înaltă și frumoasă.

— Îngăduiți-mi, Excelență, să mă numesc. Mă cheamă Desportes : Philippe, pentru prieteni. Am 28 de ani și muzele încă nu m-au ucis alungîndu-mă din paradisul poeziei, ca Furiile pe Oreste. Se înclinase cuviincios. Petru îi întinse mîna :

— Mă bucur să întîlnesc aici, la norduri, un poet născut în luminoasa Francie.

— La Chartres, Excelență.

— La Chartres... la Chartres, căuta Petru, părînd să pipăie începutul unui poem.

— Este cetatea, orașul copilăriei mele. În rîul Eure mi-am văzut întîi chipul și în oglinda ei visurile. Este orașul care ține „*comme une pierre enchassée*" marea minune : Chartres, catedrala... Sanctuarul privilegiat al Fecioarei. Vitraliile ei deschid uriașe ferestre în ceruri apoteotice, Prințe ! Și sînt atîtea figuri tăiate în piatră că ai alcătui o armată...

— De sfinți ? făcu mirat și uluit cracowianul.

— Voi merge s-o văd cînd voi fi în Franța.

— O ! să mergeţi ! Fără greş. Este un uriaş poem de piatră, de culoare şi de taină.

Rămaseră cîteva clipe privindu-se în tăcere. Fiecare îşi auzea gîndul : „Cred că vom fi prieteni"...

Prietenia n-au apucat s-o întărească în Cracowia... Ştia că e poet al curţii lui Henric. Îi auzise versurile... Îl cucerise uşurinţa cu care franţuzul cu o limbă fluidă, cu o uşurinţă neînţeleasă îşi făurise poemele pe care îl auzise spunîndu-i-le în desele lor întîlniri. Cea din urmă fu cînd Petru îl duse la palatul Iaslowicki. Iadwiga şi soţul ei îl plăcură pe bard. Spuseră că are farmecul unui poet monden. Era doar un bard al curţii spumoase, nepăsătoare, certată cu morala severă a episcopilor poloni care priveau strîmb, clătinînd capetele dezaprobatoare, dar adoptau o mască de prefăcută supunere sau nepăsare...

În seara aceea, palatinul soţ îşi ceru iertare, avea o întîlnire cu anumite mărimi, în Wawel. Iadwiga nu-l întrebă mai mult. Se vedea că avea să rămînă singură în braţele poeziei. Aşa spusese... Privindu-l pe conte plecînd surîzător, franţuzul îşi spunea : *„Il fait la sourde oreille"* — rămîne de văzut în care braţe vrea să rămînă palatina. Dar era convins unde înclina blonda, plinuţa polacă...

Rămaseră ei trei. Iadwiga ar fi înclinat să fie doi. Dar franţuzul era un oaspete pentru întîia oară în casa ei. Să-mi îndur soarta — îşi spunea, căutînd să arate a gazdă bună. Nu avea însă oaspele nevoie de îmbiere la cîte se aflau pe tablalele mari de argint şi nici bogăţia palatului nu-l puneau pe poetul curtean în admiraţie, pe el care venea de la splendorile curţilor franceze, cu toate că palatul iaslowickilor nu era mai prejos decît palatele unor suverani... Petru simţi umoarea ascunsă a Iad-

wigei. Ca să nu-şi aşeze între ei, ca să nu-şi desfacă aripile cenuşii duhul plictisului, îi spuse franţuzului :

— Ce-aţi zice, admirabile bard — distinsul oaspe este un mare poet al Franciei, doamnă contesă, v-am mai amintit cîndva. Ce-aţi zice, dacă v-am ruga să ne bucuraţi auzul şi sufletul cu stihurile domniei voastre ?

— O, da, desigur, ar fi o încîntare... se făcu Iadwiga ecoul lui.

— De ce nu am auzi ritmurile ilustrului Principe — nobilă doamnă ?

— Principele este de o modestie bolnăvicioasă...

— Nu-i asta, dar întîi că nu ştiu pe de rost nici două strofe. Şi apoi, lira mea are corzi aşa de puţin încercate încît... Nu, să ne spună domnul Desportes... A fermecat şi auzul şi sufletul atîtor Domniţe ale Franciei.

— Ar fi o mare izbîndă a mea să pot face la fel cu auzul şi sufletul onoratei noastre gazde.

El simţea adevărata stare şi dorinţă a Iadwigei dar trebuia să iasă din scenă onorabil... şi să lase cîmp liber frumosului Principe. Dacă asta ar dori şi el... Dar de ce să nu dorească ? ! E bărbat tînăr, splendid. Oricît ar fi de virtuos, oricît ar fi cu duhul pe înaltele trepte, omul, trupul acesta, de carne, ţesut cu nervi şi inundat de sîngele-n veşnic flux şi reflux...

— Sînt servitorul doamnei, — se înclină el — deci vă voi chinui auzul cu...

— „Villanella“ ! spuse Petru, surîzînd...

— „Epigramme“ ! spuse subliniat, franţuzul cu un zîmbet mai smerit, aproape obsequios.

Petru zîmbi înclinînd capul, rămînînd în aşteptare. Nu cunoştea versurile. De fapt nu cunoştea decît puţine versuri auzite din gura poetului de curte al lui Henric de Valois, dar îi plăceau ; chiar mult. Îl admira. Iadwiga îi privea neprinzînd

sensul, taina surîsurilor. Era o femeie destul de lustruită, cunoscînd franceza şi pe unii din poeţii acelui ev. De acest Desportes nu auzise.

— *Notez chers auditeurs, que je ne tousse point, comme le font maintes gens avant de commencer. Mais je m'eclaire vollontairement la voix avec un peu de vin*[3]... Bău şi înălţînd capul, începu :

Je t'apporte, o sommeil, du vin de quatre années
Du lait, des pavots noirs aux têtes couronnées ;
Veuille tes ailerons en ce lieu deployer,
Tant qu'Alison, la vieille accroupie au foyer,
Qui d'un pouce retors et d'une dent mouillée,
Sa quenouille chargée a quasi depouillée,
Laisse choir le fuseau, cesse de babiller,
Et de toute la nuit ne se puisse éveiller ;
Afin qu'à mon plaisir j'embrasse ma rebelle,
L'amoureuse Isabeau qui soupire auprés d'ele. [4]

Bătură din palme. Philippe Desportes se înclină cu o modestie teatrală. De fapt tot ce făcea era un joc.

— Foarte frumos tablou medieval, de dragoste, domnule. De ce aţi ales tocmai acest poem scurt... Deşi e clar, nu-l prea înţeleg. Are vreun tîlc ?

— Da, nobilă doamnă, tîlcul este că bătrîna Alison nu e altul decît sclavul domniei voastre, acest Philippe, care la anii lui de tînără bătrîneţe, după ce-şi simte pleoapele grele, mai are şi spectrul datoriei. Mă tem ca regele Henric să nu aibă nevoie de mine, chiar atunci cînd eu n-am nevoie de el.

— Atunci nu rămîn în scenă decît nenumitul şi Isabeau.

— *C'est á loisirs, madame la comtesse.*

Rîseră toţi, Iadwiga puţin cam galben. Principele cam încurcat. În sfîrşit franţuzul plecă.

— Nu-mi place poetul tău, Principe. Dar are totuşi, dacă nu bun simţ, intuiţie. Ştie cînd nu mai e dorit.

Petru ar fi vrut să o ia pe urmele franțuzului. Îi sărută mîna, dar Iadwiga îl trase ușor, conducîndu-l de-a lungul marii săli a palatului spre iatacuri mai tăinuite.

Zadarnice au fost toate frămîntările și țesăturile diplomației Catherinei de Medicis. Abilu-i colaborator Jean de Monluc duse planurile ei pînă la un prag. Ducele de Anjou, Henric, nu voise tronul Poloniei, fiind ancorat în pasiunea pentru Marie de Clèves, principesă de Condé, pe care-o voia soață după ce-i fusese amantă, Carol al IX-lea, sîngerosul ftizic și rebel voinței mamei sale Catherina, cel de al treilea fiu, François, d'Aleçon nevrînd să se căsătorească cu Elisabeta a Angliei : toate dejucau planurile, rețeaua întinsă de regina mamă spre a cîștiga în îndepărtatul orient alianța pe care nimeni în afara ei n-o' vedea în rosturile orbitei Franței privind imperiul, împlinite cu alianța Turciei.

Fiul preferat al Catherinei, ducele de Anjou îi punea prag în calea visurilor ei de stăpînire a frînelor politicei favorabile Franței. Al patrulea război religios se încheiase prin tratatul de la La Rochele în 24 iunie 1573. Dar în lăuntru, Franța, peste starea politică era încercată de plăgile biblice : epidemii, lipsuri, scumpirea mereu crescîndă a tuturor mărfurilor, mizeria lovind tot poporul muncitor, peste toată harta regatului Franței.

Și iată că după o cumplită agonie, la 30 mai 1574, Charles IX se stinge. Catherina rămîne singură la cîrma statului. Iubitul ei fiu, cel mai iubit, acum rege al Poloniei, primește o înflăcărată chemare să se întoarcă în Franța. Lucru pe care el îl va regreta mai tîrziu. În acele clipe de răspîntie și într-o criză de iubire maternă, Catherina dărîmă întreaga țesătură pentru care luptase. Îl vrea acasă. Are simțămîntul că a împăcat racilele deosebirii de credință, pacificînd Franța. Nimeni în Po-

lonia nu avea habar de întorcearea destinelor. Singurul care după intimii regelui, aflase că Henric își pregătește plecarea tainică, era Philippe Desportes. Bardul de curte căutîndu-l pe Principele Petru în una din diminețile mijlocului lui iunie, se arătă nespus de tulburat, cuprins de un neoprit neastîmpăr. Petru prinse deosebita stare a franțuzului :

— Ce se întîmplă cu Domnia-Ta, monsieur Philippe ? S-ar zice că ești în una din stările preîntîmpinătoare unei noi căutări sau împliniri a unui nou vis închegat în stihuri.

— Da, Principe, sînt în preajma unui, sau mai bine zis a unei mari bucurii. Orice s-ar întîmpla, să știe Înălțimea-Voastră că Philippe Desportes vă rămîne prieten devotat, cu voia Înălțimii-Voastre... Cît despre versuri v-aș citi ultimele pe care le-am așternut pe hîrtie, azi noapte.

— Azi noapte ?... Bucuros să vă ascult.

Înainte să despăturească hîrtia, Desportes îl privi cercetător.

— Ce se întîmplă ? Parcă ați voi și n-ați prea voi să citiți ?

— Ba ard de nerăbdare, dar... dar aș ruga pe Înălțimea-Voastră să nu spună nici cui, nici unde că am scris ce vă voi citi.

— De bună seamă, dacă asta vă e dorința.

După ce-l mai privi încă o dată, cerîndu-și parcă o mută iertare, citi :

„Adieu, Pologne, adieu, plaines désertes,
Toujours de neiges et de glaces couvertes,
Adieu, pays, d'un éternel adieu !
Ton air, tes moeurs m'ont si fort su deplaire,
Qu'il faudra bien que tout me soit contraire,
Si jamais plus je rentourne en ce lieu."[5]

Petru ascultă cele opt strofe ce urmară, cu un simțămînt amestecat de mirare și turbure presimțire. Cînd isprăvi, Desportes, puțin aprins la chip, părea a-i ocoli privirea, tot împăturind și despăturind manuscrisul.

— Foarte puternică pornire, dar cred că n-ar fi pe gustul polonilor. Credeţi că ăsta-i tabloul adevărat al acestui pămînt şi acestor oameni ? Nu ştiu, poate că aşa vi se arată domniei voastre. Nu ştiu... dar de ce „Adio Poloniei ?" Vreţi s-o părăsiţi ?

— O, nu, Excelenţă, este, cred, numai o intimă pornire. N-am vrut cu tot sufletul să viu aici, dar am urmat voinţa regală... Şi... Abia acum, francezul îşi dădu seama că poate se lăsase pradă plăcerii de a-şi spune cuiva noul poem, că făcuse o greşeală...

— Aş ruga pe Înălţimea-Voastră să şteargă din memorie această zbîrlire poetică, fiindcă...

— Nici o grijă... Eu am un burete care şterge, face ca ceea ce-mi rămîne înscris pe veci, să nu lase altora decît tabla goală. Nici o grijă... Însă îl prinse o îngrijorare pe el. Petru se întreba, nu ce-l făcuse pe poetul curtean să-i citească, ci să scrie filipica ce-o auzise. — E ceva în acest „Adio Poloniei". Îi fulgeră în acelaşi timp tîlcul acestui cîntec de rupere, de desprindere şi bucuria aproape sălbatecă... cu toate că versul din urmă al ultimei strofe îl lăsa clătinat : — *„Bien que mon coeur soit brûlant de la voir"*.

Se despărţi de franţuz, care nu-şi găsea liniştea, temîndu-se că greşise citindu-i Principelui. Cu cît treceau ceasurile, lui Petru îi creştea îngrijorarea. Simţea că este timpul unei cotituri. Îl mai întîlni pe Desportes în după-amiaza lui 18 iunie. Bardul părea întors la firea-i jovială. Îi povesti unele întîmplări galante de la curtea Wawelului însă Petru îşi urmărea gîndurile ascultîndu-l. Seara trecură pe la Iaslowicki. Palatinul şi Iadwiga îi părură fireşti, urmîndu-şi, ea, firul crescînd al pasiunii ce-o credea ascunsă, dar care străbătuse, mobilînd curiozitatea multor nobili. Poate chiar palatinul soţ se prefăcea neştiutor. Îşi vedea de nepărăsitele planuri de mărire şi de creşterea marii sale avuţii.

•

Noaptea, Petru nu se odihni. Rumegă mereu faptele, cît le încercase deslușirea. Adormi spre zori. Îl străbătu un vis chinuitor : O ceată de călăreți urmau o caleașcă avînd roțile înfășurate cu paie, în legături iscusite, să nu trezească ecoul pe ulițele Cracowiei. Nu deslușea chipurile călăreților. Caleașca avea perdele trase la ochiurile ferestruicilor. În urma micului convoi, un călăreț învestmîntat ca un histrion, în caraghioase vestimente violete, ca un cardinal de bîlci, călărind un asin alb, bardul de curte, ținea în fața ochilor un sul de hîrtie, lung, de pe care citea. Vocea, cu un tremurat de tristețe caraghioasă, mai mult o gîlgîire comică a glasului vrînd să pară îndurerat, declamă... „Adio Polonie ! !" Se auzea doar atît : „Adio Polonie !" Vorbele se despărțeau, dar se legau totuși între ele, ca auitul aramei clopotelor, sau întoarcerile ecoului : A : a : a : di — o — o — o ! Po — o — lo — ni — e — e — e !

Dar această clamare nu trezea nici un suflet în marele somn al cetății. Îl auzea numai somnul lui, el care era numai spirit în trupul culcat în moartea somnului : Așa vedea înaintînd la nesfîrșit pe golul platoului Jurasic, trupa de călăreți nescăzută în tiparele lor omenești, iar în urmă-le histrionul violet vocalizînd în bolțile nevăzutului, straniul rămas bun de neomenească alcătuire...

Apoi, venind împotriva călăreților ce se depărtau de platou rămînînd cum plecaseră fără să se micșoreze, topindu-se în depărtări, veni un alt călăreț cu aprigă înfățișare. Se apropia mereu. Trecu prin ființa celor ce se duceau spre zări, crescu, crescu, acoperind tot spațiul. Se arătă să fie călărețul, Bathory, Ștefan Bathory, cu capul lui hirsut înfipt între umeri, fără gît parcă. În mînă înălțînd o lance uriașă. Nu văzuse nicicînd această străveche armă, dar știa fără să știe că e lancea Sfîntului Mauriciu, pe care împăratul Otton al III-lea i-o dăruise lui Boleslav cel viteaz cînd se întîlniră la Gniezno în anul una mie... „Ce caută lancea Sfîntului Mauriciu în mîna lui Bathory,

uzurpator de domnii, sprijin al uzurpatorilor de domnii" ?... Bathory rămînea în depărtare dar lancea din mîna lui se apropia, țintea în pieptul celui adormit, în locul spectrului ce țintea cu lancea, Petru văzu că era Alexandru, ruda lui : „dar parcă Oaie Seacă era mort !" Toate se amestecau... Un du-te vino de închipuiri ce se încîlceau, numai lancea se apropia amenințătoare, uriașă. Cînd lovi, Petru se trezi în așternutul frămîntat și perina udă. Își reveni cu greu, aproape înăbușit. Se ridică în capul oaselor. Privi în jur. Ascultă. Peste Cracowia se dilatau și se strîngeau bătăile aramei în înaltele turle ale bisericilor.

Erau zorii de 19 iunie 1574. Răvășit, obosit de noaptea cu somn chinuit, Petru stătea în fața ferestrei, privind în largul marii porți spre Sukienice, spre Hala cu pînzeturi. Îl mai apăsa încă amintirea visului de peste noapte. De cînd se știa, întîmplările ieșite din firea lucrurilor îl urmau în imperiul nopții cu împletiri din viață și supra viață, cu înfățișări și tîlcuri neînțelese sau mergînd spre anume dezlegări ciudate.

Cineva străbătea piața îndreptîndu-se către clădirea în care el se afla. Apropiindu-se omul, crezu că e tînărul Cohanovski, tălmăcitor din Ariosto. Poate că nu spre el se îndrepta. Nu prea-i era la-ndemînă să stea de vorbă cu nimeni azi. Dar cînd auzi bătăi în ușă, își reveni, căutînd să nu lase ca tînărul să-i simtă starea sufletească. Nu avea nevoie de duhovnic, fie el și fără rasă. Cînd tînărul intră, Petru îi citi pe față o îngrijorare care nu părea să fie iscată de un fapt obișnuit. Rămăsese cîteva clipe în cadrul ușii închise fără să închege o vorbă, un sunet. Apoi, ca în vis vorbi descleștîndu-și gura cu o mișcare de clește uriaș :

— Excelență ! Ați aflat ?

— Ce să aflu ? Ce-i de aflat ?...

— Polonia nu mai are rege.

— Cum ?

— Henric și toată suita au părăsit Wawelul... și...

— Şi Cracowia, au plecat peste platoul Jurasic... merg şi acum...

— Acum... au trecut şi hotarul... Cracowia nu e departe... Au mers noaptea întreagă !... Dar de unde ştiţi, Excelenţă ? Abia acum, de-o jumătate de ceas s-a băgat de seamă. Cohanovski îl privea cu ochi mari pe Principe, neînţelegînd dacă nu-şi bate joc de el.

— Nu ştiu nimic. Îmi închipui.

— Vă închipuiţi, Excelenţă ?

— Ce te-a făcut să vii la mine ?

— Nu ştiu, Excelenţă... Ceva neînţeles mi-a îndreptat paşii aici. Cui să-i spun ? Ştiam că regele Henric vă preţuieşte. Domnul Desportes mi-a spus că regele vă doreşte tot binele şi că veţi avea sprijinul său august.

— August a murit. Henric a fugit. Sigismund şi Henric, pentru mine tot o moarte. Mă urmăresc furiile ca pe eroii antici.

Tăcu. Îşi dădu seama că nu avea nici o noimă să-şi deschidă plăgile inimii faţă de acest tînăr... Îşi alcătui o faţă nepăsătoare.

— Hai, poete ! Să ieşim, să rătăcim prin cetate ca oamenii fără nici un ţel.

În cetate era o forfotă ca de sărbători. Dar o sărbătoare zăpăcită, stranie. Clopotele sunau dar metalul nu vestea un timp anume de slujbe. Grupuri de cetăţeni se adunau, vorbeau, clătinau frunţile, făceau semne ca în pantomime, apoi se despărţeau şi îşi vedeau de treburi sau de drum. Spre Wawel se îndreptau caleşti sau călăreţi. Aproape de scări, un om mărunt veni spre ei făcînd semne să fie văzut. Era palatinul Iaslowicki. Îşi compusese un chip ce voia să arate uluire, disperare, dar masca nu era bună. Sub masca închipuită tremurau un soi de unde de veselie...

— Ați văzut, Principe ? Am luptat pentru un principe luminat care credeam să ne dea un rege bun... Dacă Jagellonii s-au stins, dacă de tronul Poloniei fug toți...

— Unii nu fug, ci numai mor.

— Da, dar și fuga-i o moarte.

— Asta așa e...

— Atunci ? la ce-a folosit votul nostru, renunțările noastre ?

Petru înțelese ale cui renunțări. Îi venea să spună palatinului :

— Excelența Voastră n-a renunțat. Nu ai fost dorit. Dar tăcu.

— Se pare că unii se gîndesc, pe loc, la Maximilian. Alții la Bathory... așa cum i-am auzit, cum am prins din zbor.

— Oricine va fi ales, tot una. Pentru mine...

— Ce anume, Excelență ?

— Pe mine m-a prins dorul de larga lume !

Petru nu mai putea rămîne mult în Polonia. Bathory, ales rigă, s-ar fi aflat în primejdie din partea acestuia, care, prieten fiind lui Alexandru Oaie Seacă, îl împingea pe acesta să-l întemnițeze, sau să-l dea pe mîna dușmanului ce sta pe tronul părintelui său Pătrașcu cel Bun. Se gîndi încotro s-o ia, prelungindu-și pribegia. Află că împăratul Maximilian ridică oaste în Germania, să năboiască asupra pămîntului polac, să-l alunge pe Ștefan Bathory care luase o domnie ce i se cuvenea lui, Împărat al Germaniei, ales de Dieta poloneză, fiindcă principele transilvan făcuse uzurpare de drepturi, venind înainte-i cu oaste, răpindu-i tronul polonez. Bănuia că Maximilian, avînd furia împotriva uzurpatorului, va primi cu bucurie un Principe năpăstuit și el de Bathory.

Se gătea să se strecoare sub umbra unei nopți, din Cracowia. Dar era un prag de trecut. Cum o să primească vestea contesa Iaslowicki ? Să fugă, să dispară fără s-o înștiințeze ? Nu putea.

Simţea că ar fi rănit-o de moarte. Îi era dăruită cu trup şi suflet. El nu călcase niciodată darurile ce i le făcuse viaţa, cu nepăsarea sălbatecă. O iubise oare ? Îi spusese blonda polacă deseori că e închis ca un sipet. Era dornică să-l audă destăinuindu-i dragostea. Dar el rămînea sipet închis. Chiar pătimaşii, adevăraţii îndrăgostiţi arată stîngăcie. Aşa-l crezuse. El a rămas sipet închis. Se temea să jure strîmb. Cu sufletul el nu vroia trădare. Se temea să nu fi rămas lîngă ea nădăjduind să urce prin ea şi tagma ei, la sprijin spre împlinirea visului său, scaunul valah. Putinţa de a înfăptui şi făptuind acolo să se împlinească. Ştia că palatinul conte era lipsă din Cracowia de o vreme, cu treburi de stat în Lituania. Se hotărî să meargă la palatul Iaslowickilor. Merse. Fu o seară, o noapte de dulce chin, de lacrimi, de jurăminte, a neuitare. Era mîhnit că trebuie să lase o rană deschisă. Dar ştia că rănile îşi găsesc mai curînd sau mai tîrziu alinare. Îşi aminti de fratele Pătraşcu şi de Hrisafina... O, dar rănile trupului se mai vindecă, oblojite, spălate, cu rănile sufletului e altceva. Uneori nu le spală toată roua anilor. Uneori... Deie Domnul ca blonda contesă să-şi afle mai grabnică alinare... O să şi-o afle. Focul neaţîţat scade...

Se călători. Maximilian îl primi cinstindu-l ca pe un prinţ mai ales dîndu-şi seama de darurile cu care firea şi osîrdia de strălucire le dovedea. Îi făgădui reazăm să-şi cîştige tronul strămoşesc. Vieţui nelipsindu-i cele trebuitoare rangului său. Dar împăratul germanic, rege al Boemiei şi Ungariei, ginere al lui Carol Quintul, luînd parte la luptele împotriva Franţei şi a protestanţilor şi mai ales la războiul împotriva turcilor, plătindu-le tribut, hărţuit cu toată slava sa de împărat al germanilor, răposă, spre durerea lui Petru, care nădăjduia şi de la Maximilian, cum nădăjduise la sprijinul lui Sigismund. Urmaşul lui Maximilian, Rudolf, fiul împăratului, nici nu luă în seamă pribeagul, mai ales retezîndu-i orice stipendiu.

Se alese din anul ce-l petrecuse la curtea imperială cu o adîncire a limbii germane, cu îmbogăţirea cunoştinţelor şi cu

prietenia ce i-o arătă legatul papal la curtea imperială, cardinalul Morone...

Se întreba unde să se îndrepte ? Spre răsărit nu vedea să-i surîdă soarta. Către apus ? Unde ? Trăise în lumina Renaşterii, cunoştea italiana. Se hotărî. Va străbate Italia către Malta, să-şi pună braţ şi spadă în rîndul cavalerilor ce luptau împotriva Semilunii. Aceşti băutori de aur şi sînge creştin, îl siliseră în surghiun. Din voia lor rătăcea, în vreme ce în Valahia domnea acum Mihnea, fiul lui Oaie Seacă răposat cu un an în urmă...

Îi mureau duşmanii dar şi susţinătorii. Cumplit joc de şah jucau mîinile nevăzute ce-i puneau la sorţi anii, tinereţea, viaţa poate...

La Genova, ajunse în mare nevoie. În hanul de teapă proastă închidea ochii pentru somn bîntuit de vise răsucite, trezindu-se în zori mai abătut, dacă mişcările din lumea somnului îl amăgiseră cu jinduitele prefaceri ale vieţii sale. Hangiul, slujitorii, străinii în trecere, locuind ca şi el în han, îl cercetau îndelung. Nu-i cunoştea nimeni hramul ce-l purta, nici obîrşia, nici numele. Lăsa să se bănuie, sau să se creadă a fi un gentilom bătînd căile Genovei cu rosturi numai de el ştiute. Era îmbrăcat cu îngrijire însă fără nici o osebire de oamenii obişnuiţi. Dar privirile îl urmăreau întrebătoare pe acest om de aleasă ţinută, mai mult înalt decît de statură obişnuită, purtînd bustul şi capul cu o mîndrie necăutată, cu lungile-i plete ondulate căzîndu-i pe umeri. Privirea ochilor frumos tăiaţi în migdală, mari, albaştri, nu fugeau cu dispreţ în lături, nici se opreau cu îngăduinţă asupra celor ce-i veneau împotrivă sau se aflau în sala de mese a hanului. Mai ales întîrziau asupră-i privirile femeilor, fie călătoare, locuind ca şi el în trecere, ori slujnicele tinere ce se foiau roşindu-se în preajmă-i, se auzeau strigate de glasul hangiului şi trezindu-se din zăpăceala gîndu-

rilor, grăbind, se loveau de lucruri, gata să răstoarne tăvile cu mîncare și băutură.

În acea dimineață, părăsind hanul i se încrucișară pașii cu ai unui bărbat între două vîrste, îmbrăcat destul de bogat cu robă largă pînă la încălțări, în poale, cu mîneci largi și beretă. Roba era de culoare vișinie armonizîndu-se cu chipul jovial, trandafiriu. Privindu-l cu interes, străinul îi surîse încercînd o ușoară înclinare a capului, ca și cum s-ar fi temut ca binețele să nu-i fie răsplătite cu o privre aspră, a marțialului personagiu.

Petru se pierdu pe ulița ce cotea coborînd ca toate celelalte, pantele colinelor joase, ulițí strîmte mărginite cu case înalte, ducînd spre portul unde se vedea legănată pădurea de catarge. De la această coastă a Liguriei nădăjduia să pornească pe vreo navă către Malta.

A doua zi, la vremea prînzului, ca din întîmplare, la o masă în apropierea ușii, străinul se afla sorbindu-și liniștit vinul din pocal. Îl urmărise toată vremea imaginea bărbatului străin. Era sigur că nu era nici genovez nici din alt pămînt al peninsulei. Nu putea să-l așeze potrivit în vreo parte a lumii. Îi apăruse ca un cavaler străin, mai mult o ființă de înfățișare regală, ducînd după ea o întreagă taină. Cum se întîmplă uneori cu oamenii curioși, înfierbîntați ușor de închipuiri și povești din lumea largă, fu atras către hanul în care nădăjduia să-l mai găsească. Cum în sala de mese a hanului nu se mai aflau locuri, singura masă la care s-ar fi putut așeza, unde hangiul îl îmbia, era a străinului pe care-l încrucișase cu o zi înainte în fața hanului. Ar fi vrut să se depărteze. Străinul însă, înclinîndu-se, îi arătă scaunul din față-i :

— Dacă nobilul cavaler nu are nimic împotrivă să fie soț de masă unui burghez genovez ?...

Petru rămase cîteva clipe pendulînd interior între da și nu. Apoi se apropie privind drept în ochii străinului.

— Mulțumesc domniei voastre, dar n-aș vrea să vă turbur liniștea și gîndurile.

— Gîndurile mele se risipesc și se adună ușor, Excelență !

— Nu sînt o excelență — răspunse încet, rece, Principele, așezîndu-se, rămînînd închis în el, cu privirea asupra lemnului întunecat al mesei pe care pendula o rază de soare scăpată prin unul din ochiurile plumbuite în formă de fagure ale ferestrei. Așteptă să i se aducă hrana și vinul. Mînca tăcut, fără grabă, fără poftă parcă, urmărindu-și gîndurile. Auzi că străinul îi vorbește.

— Poate nu mi-o luați în nume de rău, dar nu sînteți de pe la noi ?

— Nu.

Străinul nu se descurajă. Sorbi ușor din pocal vinul de Samos și îndrăzni :

— Poate din Franța ?

— Nu.

— Așa e. După vestminte nu s-ar părea... Așa vestminte am văzut mai mult la nobilii poloni sau maghiari... Știți, în Italia, în cetățile noastre vin des de prin acele țări... la studii, sau pentru negoț. Își dădea seama că Petru nici nu-l ascultă anume și nici nu o nimerise, fiind vestmintele Principelui departe de tăietura și bogăția unui costum de nobil... — Dar eu am călătorit în acea parte ! M-au dus treburile și prin Bogdania, veneam din Polonia. Am trecut și prin Valahia. Eram atunci foarte tînăr. Eram emisar al ordinului Carmeliților din Genova, cu însărcinări... Dar se opri. Băgă de seamă că vorbind de acele țări pe unde umblase, la pomenirea Valahiei, cel din față-i ridicase ușor fruntea, rămînînd gînditor... E ceva, bănui genovezul. Urmă : Nu aveam nici douăzeci și cinci de primăveri atunci. Mult mi-au plăcut acele locuri... și oamenii ; dar după cît mi-aduc aminte, nu era duh liniștit în acea țară frumoasă... Era Principe regnant un fost cioban, sau cam așa ceva... Tocmai cursese sînge de nobili ai pămîntului tăiați de acel cioban... Să mă ierți, foarte sălbatic Principe, spuneau oamenii și faptele. Dealtfel și pe meleagurile noastre oamenii mor ades cu sau fără vină anume.

Petru nu-l mai auzea. Îl duceau gîndurile înapoi, acolo unde-și lăsase umbra copilăriei și morții...

— Mi se arată că v-aș fi întristat cumva, cu vorbăria mea.

Petru clătină ușor din cap.

— Nu, domnule...

— Paolo Battista del Connio e numele meu.

— Cunosc și eu acele locuri de care ați vorbit... Le cunosc...

— Aș fi bucuros să nu mă bănuiți... — căuta cum să-i spună... dar, negăsind o formulă, urmă :

— Aș fi fericit să mă socotiți un om înclinat să vă fie de folos. Îmi aduc aminte ce greu mi-a fost și mie umblînd prin străine țări, fără să cunosc pe nimeni, căutînd un suflet nobil cu care să-mi împărtășesc gîndurile.

Ce poate urmări acest om ? Ce poate nădăjdui din parte-mi ? își spunea Petru în sine. Arată a om de treabă... Poate-i un vorbăreț ce nu află liniște dacă nu stă de vorbă cu oamenii ce-i întîlnește. E un suflet deschis, după cît pare. Totuși, urma să tacă, sau să îngîne cuvinte clătinate.

— Știți, noi genovezii, sîntem firi mai așezate decît venețienii... — adăugă del Connio. O să credeți că-s vorbe de fanfaron fanatic, dar pentru noi, prietenia e lege sfîntă. O, Doamne, nu-mi îngădui să mă socotiți prieten. Ar fi o prea mare cinste pentru mine...

— De ce ?

— Fiindcă, bănuiesc în Domnia-Voastră o ființă aleasă, peste alcătuirea mulțimii... Și poate că e prea îndrăzneață curiozitatea mea, dar nu m-am putut stăpîni...

— Nu, de ce ? Sînteți prea bun să vă intereseze persoana mea.

— O, e firesc să te apleci asupra destinelor omenești. Știți, privindu-vă, cred să nu mă înșel, cred că oameni cu o alcătuire ca a dumneavoastră, cu asemenea înfățișare nobilă, au a urma și împlini un destin deosebit...

Cum Petru tăcea privindu-l cu o umbră de îndoială încă, străinul care-și zisese Paolo Battista del Connio, urmă :

— Aş vrea să vă fac mai uşoară trecerea prin cetatea noastră. Ce mă îndeamnă ? Pură simpatie. Se întîmplă între oameni de inimă. Dacă-mi e îngăduit...

După cîteva clipe de tăcere, în care timp o slujnică tînără şi îmbujorată strînse de pe masă, fîstîcindu-se cînd Petru ridică privirea spre ea, del Connio urmă :

— Dacă nu e cu supărare, mai rămîneţi în Genova ?

— Nu. Aştept o corabie care să mă lase la Malta.

— La Malta ? Iar o să mă socotiţi un curios bătrîn...

— Mai întîi, Domnia-Voastră nu e ce se cheamă un om bătrîn. Apoi şi Malta e un pămînt al lui Dumnezeu.

— Da, mai ales că acolo se pregătesc braţe şi săbii să apere alte pămînturi ale Domnului.

— Asta voi încerca şi eu...

— Da, e foarte nobil elanul ce vă îndeamnă, dar....

— Dar ce ? — făcu într-un fel sîcîit Petru.

— Cred că fiinţe ca Domnia-Voastră sînt demne de alt destin. Lumina ce o văd pe fruntea ce o privesc, vine de sus... Cred că ar trebui să tindeţi la treapta care vi se cuvine.

— De unde ştiţi ce mi se cuvine ? De unde ştiţi de unde vin, ce a însemnat şi ce-o să însemne viaţa mea ?

— Eu am un suflet păcătos şi nişte simţuri care mă fac să văd în oameni... Eu cred că ar fi mai bine să rămîneţi aici, ca între prieteni...

— Şi ce pot aştepta eu de la nişte prieteni întîmplători ? Ce pot eu însemna pentru aceşti prieteni ce nu-i speram ?

— Ce poate aştepta un om de la oameni ? Înţelegere...

Nu-şi dădu seama cum, cîştigat de felul deschis al genovezului, sau obosit să mai joace tainicu-i rol, Petru, încet, încet alunecă pe panta destăinuirilor. Îi povesti lui del Connio întîmplările vieţii, nedreptăţile soartei şi ale oamenilor. Del Connio nu arătă uluire ci, cu o duhovnicească lumină în priviri îl asculta. Cînd Petru tăcu, del Connio îi vorbi înflăcărat :

— Inima mi-a spus-o, ilustre Principe. Nu se putea, nu se putea un asemenea înveliş să nu îmbrace un ales. Rog pe

Înălțimea-Voastră să simtă în mine un prieten. Am oameni de seamă și cu trecere în ordinul Carmeliților. Vă voi ruga să îngăduiți să-i vorbesc despre toate unui mare suflet, unui patrician genovez din ordinul Carmeliților, Fra Lorenzo Parizola... Dar nu la Malta, Excelența-Voastră. Nu la Malta !

Paolo Battista del Connio îl duse la Fra Lorenzo Parizola care-l ascultă, se întrecu în mlădierea purtării așa ca să nu-l jignească prin o prea mare familiaritate. Cu căldură îi desemnă toată harta posibilităților. Îi spuse că averea lui stă la voia Principelui.

— Vom ajunge în fața Sanctității-Sale Papa Grigorie... Asta e sigur, Excelență. Este datoria noastră să ajutăm pe cei încercați de soartă, pe principii creștini năpăstuiți de urgia Islamului. Problemele orientale nu pot lăsa nepăsătoare această parte a lumii. Trebuie să mergeți la Roma, Principe, trebuie, e o datorie a Excelenței-Voastre să luptați, să vă întoarceți la tronul părintesc, să apărați poporul și credința.

Turburat, înaripat, Petru vedea deschizîndu-i-se zările ce păreau să i se păstreze încenușate vederii. Rămase în Genova. Își făcu noi prieteni. Aflase de la Fra Lorenzo Parizola că la Roma se înapoiase din Viena cardinalul Morone. Rămase oaspetele lui Fra Parizola, în locuința acestuia, în mînăstirea Carmini.

Nu află mulți artiști și oameni de mare cunoaștere a poeziei și artelor. Acest oraș, port deschis la Marea Ligurică, sub dominația hispanică, sub amiralul Doria, căpătase o constituție aristocratică făuritoare a unei republici negustorești. Își făcu însă prieteni de nădejde, deciși să-l ajute cu sfatul și fapta. Mari negustori, printre care domnul Benedetto Sivori și alți patroni de mari case de comerț sau bănci. Erau dispuși să-l susțină, să-l stipendieze, văzînd deschise în calea acestui superb Principe o încrengătură de relații și că izbutind să se întoarcă la Domnie, în țara sa, nu va fi un capital investit în vînt.

Lui Petru i se deschiseră aripi încrezătoare pentru zbor, spre înalt. Încă nu larg. Le încerca născutele aripi. După cîteva luni, cu siguranța unor sume, cu scrisori de la Fra Lorenzo Parizola către Morone și alți cardinali, pornea pe drumul Romei să îngenuncheze la tronul papal.

Prin cardinalul Morone, care-l primi cu prietenia legată în Viena, Petru intră în lumea Vaticanului. Cardinalii Comendone, Galli, d'Este, Bolognetti și atîția alții îi arătară o caldă prețuire, dovedindu-l pe acest valah rupt din înalta alcătuire a principilor cărturari cum chiar în lumea Renașterii nu se aflau mulți. Precum în Rhodos, în anii tineri, călugărul învățat ce-i ajutase să-și împlinească ființa spirituală, îi deschisese o fereastră spre religia apostolică romană, cardinalul Nossio, polonezul, se bucură să-i desăvîrșească cunoașterea întru acestea. Papa Grigorie nu putu să-l primească de îndată, dar prin cardinalii ce-l observau și prin Nossio, auzi lucruri atît de plăcute despre acest principe din Răsărit, îi fusese zugrăvit cu atare culori, încît soarta lui începu să se îndrepte spre o lumină făgăduitoare. Grigorie a hotărît să i se dea mijloace de trai la Roma, în virtutea rangului și lăudatei alcătuiri de spirit și înfățișare a Principelui năpăstuit de Semilună.

Petru era în Vatican o figură cunoscută acum. Sufletu-i cucerit de sacra Romă, se înălța cu fiece nouă descoperire a miracolului artistic și al impunătoarei, marțialei case a lui Petru Pescarul pe culmile simțirii și adîncirii ființei sale... Asta îi ajuta mult în lucrarea pe care o încerca Nossio, asupra spiritului și atragerii sale în sfera disciplinei, dogmelor religiei apostolice. Era uluit cardinalul și o mărturisea tuturor celorlalți cardinali ce-l știau, ușurința nu numai a pătrunderii științei doctrinelor, dar și frumusețea cu care mînuia dialectul toscan.

•

Într-una din zile, pe cînd se afla, pentru a cîta oară ? se întreba, în fața „Judecății de Apoi", cardinalul Morone, căruia i se spusese că Principele ar fi fost văzut rătăcind prin labirintul uriașului lăcaș, îl află împietrit, în picioare, în Capela Sixtină. Îl observă mult, neîndráznind să-l turbure. Într-un timp nu izbuti să-și înăbușe un icnet de tuse. Principele tresări. Nu se întoarse. Nu știa cine poate fi, dar auzi că un glas cunoscut îi spune :

— Ilustre Principe ! Să-mi îngăduiți să vă vestesc, că înaintea „Judecății", trebuie să treceți prin „Purgatoriu"...

Atunci se întoarse. Morone îi întîlni privirile albastre întoarse din culorile michelangioleștilor viziuni. Petru se îndreptă către cardinal înclinîndu-se, încă neînțelegînd spusele ticluite ale lui Morone.

— Sanctitatea-Sa Grigorie al XIII-lea vă primește în dimineața aceasta. Ați fost căutat pretutindeni. La locuința Excelenței-Voastre, pe unde se știa că s-ar putea să fiți găsit. Am avut eu bucuria de a vă vesti. E timpul să vă conduc. Sfîntul Părinte se află în cabinetul său de lucru. Să mergem.

Principele îl urmă pe cardinal prin meandrele ce duceau spre nord către apartamentele private ale Papei. Morone îl lăsă în grija cardinalului Galli, secretarul de stat al Vaticanului, să-l ducă la Sanctitatea-Sa. Îi șopti în drum ceremonialul ce trebuia urmat.

Dar ceremonialul începu, sub privirea secretarului de stat, să-și schimbe tipicul. Aflați unul în fața celuilalt, se priviră un timp fără un cuvînt...

Papa : E înger sau demon, chipul ăsta coborît de pe una din pînzele lui Rafael ?

Petru : Cînd să-l mai fi văzut ? Nu-i unul din bătrînii de pe fresca Sixtinei ? Și papii vin la Judecata din urmă. Seamănă cu unul din bătrînii zugrăviți. Fiecare, alt chip, și aceeași întrebătoare teamă, dacă nu groază. Asta îi aseamănă... Pare că

Michelangelo a văzut în ei tot cortegiul de papi venind pînă la el. Cu ei seamănă Grigorie. Acolo l-am văzut...

Papa : E stînjenit. E tînăr. Trebuie să-l înalţ pînă la mine. Să mă vadă ca pe un părinte, nu ca un judecător ceresc.

Petru : El vede în mine un răzvrătit împotriva dogmelor catolice, împotriva canonicităţii cărţilor deuterocanonice. Mi-a întins o mînă, dar ca să mă ajute mi-o va cere şi pe cealaltă. Ei nu dezarmează... Eu sînt pentru ei încă un schismatic. Trebuie să vadă că vin către ei. Dar sînt atîtea piedici şi în afară şi în mine. Chiar de s-ar dovedi celor din Valahia cîştigul acestei alte credinţe, nu s-ar lepăda de legea lor. Dar eu ? Doamne ! Pot eu jura ?... Dar el, privindu-mă se şi întreabă. Mă cercetează : „— Care ţi-e drumul ?" Să iau şiretenia şarpelui ?

— Apropie-te, fiule.

Cardinalul Galli, ieşise de mult. Petru înaintă spre Papă. Făcu precum îl învăţase secretarul de stat al Vaticanului. Îngenunche. Aplecă fruntea jos, jos de tot la picioarele lui Grigorie. Schiţă sărutul. În aceeaşi clipă Papa se aplecă, îl prinse de braţ, săltîndu-l. Simţi o mînă viguroasă. Îi arătă un scaun. Petru se aşeză... Aştepta să-l audă vorbind pe Grigorie.

— Vii din Polonia... Principe.

— Vin din toată lumea în care mi-au spulberat fiinţa păgînii, Sanctitatea-Voastră.

— Da, da, ştiu. Vra să zică, Preacreştinul rege Henric nu i-a iubit. Nici Dumnezeu nu-i iubeşte. Răposatul Sigismund August i-a lăsat pe calvini să năpădească regatul, să ducă o luptă schismatică împotriva Romei. Dar l-am avut acolo pe Ermeland Hosius, care a vegheat să se ţină seamă de hotărîrile conciliului din Trenta. Cu Bathory va fi altfel. Dar să ne gîndim la cele ce privesc pe iubitul nostru Principe... Cardinalul Nossius nu conteneşte cu laudele, privindu-vă. Se pare că nu mulţi din cardinalii mei vor mai sta alături de treapta cunoaşterii dogmelor religiei apostolice, la care va ajunge Principele — îmi spune polonezul Nossius.

Auzindu-l, Petru îşi aminti ce-l sfătuise Sigismund. Să se ferească de luptele religioase interne, şi cînd va fi să domnească, în ţara lui, să pipăe cum primesc cei mulţi, fiindcă, ai văzut ce se întîmplă în Franţa — îi spunea regele, la Wawel, nu mult înaintea morţii. Sigismund avea dreptate, şi cum şi mai tîrziu, dacă va fi Domn va fi mai înţelept să stea departe de pricinile, ţesăturile şi luptele de credinţă. Ce-a făcut Sfîntul Părinte, la picioarele căruia m-am închinat. Cum a privit el grozăvia nopţii Saint-Barthelemy ? A sărbătorit-o la Roma ca pe o îndurare divină. A cîntat *Te Deum*, spunînd de la înalta treaptă a scaunului Sfîntului Petru că vestea l-a bucurat mai mult decît cincizeci de victorii ca la Lepante. A celebrat o procesiune. A bătut o medalie : *Ugonotorum strages*, masacrul hughenoţilor — şi l-a pus pe pictorul Vasari să zugrăvească faptele din Paris... Doamne, el păstorul creştinătăţii... !

— La ce gîndeşti, fiule ?

— La cîte stau în faţa mea, pînă la recîştigarea tronului părintelui meu, şi după aceea.

— Atunci vei fi păstorul turmei. La treapta laică.

— Voi fi... vreau să fiu un drept slujitor al poporului meu.

Văzînd că Grigorie îl ascultă cu ascuţime... dar parcă fără interes, adăugă :

— Dacă mă învredniceşte pronia cerească, prin mîna Sanctităţii-Voastre, să capăt domnia, voi osteni ca poporul să treacă la dreapta credinţă. Şi eu însumi...

— Fiule, cred în rîvna şi în iluminatul vostru spirit... Vei afla răgazul să te cercetezi, să te întrebi şi să ajungi la adevărul cuvîntului Domnului. Spune-mi. Am auzit că poporul asupra căruia vei domni este un popor cu „frica lui Dumnezeu", aşa mi s-a spus... Ar fi bine să ajungă numai la iubirea de Dumnezeu şi la unitatea creştină. Sigur, vor fi greutăţi. Rătăciţii îşi află calea cea dreaptă, cu jertfe.

— Viaţa, pînă azi, m-a însemnat ca pe un om al jertfelor !

Papa îl privi cu căldură şi făcu asupră-i semnul pontifical de binecuvîntare.

— Vom scrie Preacreştinului rege al Franţei şi augustei sale mame, Catherina de Medicis. Ei au apropiere cu Poarta Otomană. Mergi sub ocrotirea Celui de Sus. Vei fi vestit cînd va sosi timpul.

Parcă măsurînd timpul, cardinalul Galli intră. Principele se înclină asupra mîinii lui Grigorie. Ieşi însoţit de secretarul de stat şi de simţămîntul că-i merg alături nevăzute duhuri ocrotitoare.

Ca în vremea tuturor aşteptărilor, crezînd să se apropie de dezlegarea nodului fatidic, Petru vedea şi acum trecînd săptămînile, lunile. Roma avea însă cu ce să-i umple toate prăpăstiile îndoielilor şi aşteptărilor. Îl întîlni la Vatican pe cardinalul Hippolyt d'Este care îl îmbrăţişă, şi îi spuse că în ziua următoare vrea să-l aibă oaspe de seamă printre alţi înalţi bărbaţi ai Romei, la vila Tivoli. Le pregătea o după amiază asupra căreia voia să păstreze cu gelozie o taină.

Cum îi ajunseră din urmă cardinalii Bolognetti şi Nossio, aceştia se bucurară auzind că Principele Petru va fi la Tivoli. Galli care-i urma, era nespus de nemulţumit că nu poate lua parte la dezlegarea tainei de la Tivoli, dar Înaltul Părinte voia să lucreze în acea după-amiază cu secretarul de stat. Petru se închipui cum arăta printre toţi acei cardinali în straie roşii, cu pălăriile largi în boruri la care atîrnau baretele roşii. Era investmîntat în acea dimineaţă într-un *juste au corp* de culoarea perlei cu striări din fir de aur. Trebuie să par un biet guguştiuc cenuşiu într-un stol de stranii păsări de sînge... răpitoare... Îi veni în gînd că tainic, ca într-o conjuraţie, voiau să-i răpească libertatea, să-l scoată din drumul lui, să-l aducă la lumea lor, la clanul de păsări roşii, răpitoare... Dar poate că ei începuseră să-l socotească ca şi intrat în armata lor spirituală. Ei, drace, am început să văd cai verzi... D'Este le vorbea despre nesperata şi tainica întîlnire din după-amiază de la Tivoli... Se apropia-

seră de porticul de la fațada bazilicei Sfîntului Petru. O tînără romană ce da să intre în bazilică făcu o genuflexiune în fața înalților prelați, dar cu ochii la Principe se împiedică și nimeri în brațele celui mai în vîrstă, ale Cardinalului d'Este, care primi oița Domnului, făcîndu-l pe Bolognetti să-i șoptească hîtru, pe sub borurile largi, Principelui :

— Să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului și lui Dumnezeu ce-i al lui Dumnezeu...

Petru întinse brațele scuturînd a împotrivire palmele :

— Nu, nu, departe de mine, *monsignore !*

— Da, dar nici *„Vade retro Sátana !"*

D'Este făcuse la Tivoli, dintr-o veche mînăstire benedictină, un palat la care lucră prin 1550 Pierro Ligorio. Într-una din marile săli decorate de Zuccari în stilul pompos al artei erudite venind din manierism, se aflau o seamă de cardinali, acei *majores romanae ecclesiae*, cîți nu se aflau convocați la Vatican pentru treburi administrative. Mai puteau fi văzuți unii laici, gentilomi înrudiți cu casa princiară d'Este. Se auzea un murmur ușor sub cerul marei încăperi fantezist decorate. Petru, cucerit de frumusețea majestuoasă a palatului, se apropiase de o fereastră. Era un impuls, o nevoie de totdeauna, aflîndu-se într-o încăpere, sub acoperișul durat de oameni, să privească afară, spre largul firii, spre văzduhurile albastre nepătate, cu bulucire de nori încremeniți sau în goană. Odăile închise îi spuneau despre o neînțeleasă asemănare cu criptele sau celulele unor închisori. Se întrebase întotdeauna de unde-i veneau aceste nefirești simțăminte. Vedea acum, prin fereastra mare, terasele în trepte,' grădini cu verdele aproape veronez, petele negre-verzi ale cipreșilor și stejarilor bătrîni, fîntînile cu jocuri de ape, grotele, lăsînd prin deschideri idilice, prin rariști, să fugă privirea peste *campagna* romană.

Îl aduse înapoi mişcarea ce-o auzi în spatele lui în adîncul sălii. Se lăsă moale toată ţesătura de murmure şi foşnetul mişcărilor încremenite. Auzi glasul cardinalului d'Este, gazda.

— Iată, a venit clipa să ridic vălul tainei, distinsă, prea nobilă asistenţă. Am izbutit să-l conving pe acel „prinţ al muzicei" pe care îl ţine scump în auz şi în inimă orice italian. Maestro Giovanni Pierluigi Da Palestrina. Divinele sale armonii au mai vibrat între zidurile acestei case, de multe ori, în anii rămaşi. De cînd dă suflet din nou Capelei Giulia din Roma, zidurile acestea au rămas fără suflet şi noi nemîngîiaţi. Astăzi, maestrul Palestrina este iarăşi printre noi.

Toţi cei ce se aflau bătură din palme, cu zgomot scăzut, dar îndelung. Nu se afla unul să nu fi fost adesea înălţat deasupra stării umane, de luminoasa elocinţă a muzicei Palestrinului.

— L-am rugat să vină între noi, fiindcă între noi se află astăzi un mare prieten, coborîtor din veche spiţă a Paleologilor, Principele Petru Demetrius, jefuit de turci de tronul şi ţara strămoşilor, marea Valahie. Principele este un bun catolic, şi un dăruit făuritor de versuri toscane. În cinstea sa ne-am întrunit azi, în cinstea Principelui poet ne va face să-i auzim sublimele sale ofertoare sau madrigale spirituale „Principele muzicei".

Doi oameni stăteau înclinaţi primind omagiul sonor al eminenţelor şi nobililor. Plasa de murmure se înălţa iar asupra capetelor spre tavanele pictate.

Petru îl privi o clipă pe ilustrul muzician. Era un om înveşmîntat în straie de nuanţă închisă, cu singura pată în alb, colereta din jurul gîtului. Avea un cap prelung, se purta cu părul tăiat scurt. Faţa ar fi fost gravă aproape dură dacă n-ar fi luminat-o fruntea înaltă, inspirată. Mustaţa desenată parcă, subţire, ocolind colţurile gurii, în jos, spre iluzia unei bărbuţe încă neagră. Ai fi zis, un cinstit negustor, un burghez demn, dacă n-ar fi fost lumina chipului, mai ales a ochilor cu cătarea pătrunzătoare.

Îi plăcea acest om... Cînd toți luară loc, Palestrina se așeză în fața micii orgi pozitive, zisă și *Cabinet d'organe*. Într-o latură a sălii, în fața lui Palestrina, erau vocile capelei Giulia, glasul egal, aproape alb al muzicianului, vesti : urma să se audă un *Cantus firmus*, pe o temă de cîntec popular, o *Missa brevis* nouă *Ricercari* pentru orgă și *I vaghi fiori*.

— Așteptam să cînte *Alla riva del Tebro*... șopti lîngă Petru unul din ascultători, o eminență pe care el n-o cunoscuse. Petru înălță din umeri, neavînd ce să-i răspundă. Nu-l mai auzi, deși eminența necunoscută mai șopti :

— Tot atît de bine cînta și Antegnati...

Nu, nu-l mai auzea. Era acum în plutire departe asupra acelei cîmpii romane, printre mari bătăi de aripi albastre ca niște imenși fluturi Urania, venind din necunoscute Finistere. Apoi, cum plutea în adînc de zări, cerul se bolti peste munți, peste coline și șesuri cunoscute, încinse cu brîul unui mare fluviu... Era Dunărea.

Se stingeau într-un suspin de mătase vocală ultimele măsuri din *I vaghi fiori*... Căzut înapoi, printre fluturii albaștri ai nesfîrșitelor spații, cu viziunea spartă de fluturii sonori ai aplauzelor, Petru privi împrejuru-i ca un om trezit din somn sau din vis... Armoniile lui Palestrina îl trecuseră prin vămi purificatoare. Fusese ca un nou botez al sufletului. Își amintise de anii crudei copilării. De meterhanelele ce răsunau barbar la ferestrele iatacurilor caselor Domnești, la Palatul din cetatea de pe Dîmbovița. Nu de cîntecele de țară, ci de aceste muzici de Mehter, această muzică a ienicerilor trebuia dezbărată Valahia lui. O, de voi veni acolo, voi căuta să seamăn asupra țării armonii precum cele auzite aici, la Tivoli... Nici nu-i simți așezîndu-se alături pe bancheta pe care visase, pe Nossio, Cardinalul, care îi spuse șoptit :

— Principe, Sanctitatea-Sa Grigorie al XIII-lea vă îndeamnă să mergeți de îndată la Vatican. Va trebui să vă în-

chinați Sfîntului Părinte. Am fost trimis anume să vă aduc.

— E grabă ?

— Este. Pleacă în Franța legatul papal. Veți călători împreună. Curtea Franței este înștiințată. Sanctitatea-Sa a scris regelui Henric. Tăcu. După cîteva clipe Nossio, cu un glas mai vătuit în care se simțea o notă de melancolie, șopti :

— Știți, Principe ! O să ne lipsiți.

Petru îi luă mîna și i-o strînse cu căldură. Se ridicară. D'Este, care știa despre chemarea Papei, îl însoți pînă la trepte, unde aștepta o caleașcă.

— Drum bun, Principe. Izbîndă, *chez les Vallois !* O să ne lipsiți, Principe.

Grigorie al XIII-lea avea cuvînt greu la curtea Franței. Catherina de Medicis care ținea frînele statului în vreme ce fiii săi se întredușmăneau și îi îngreuiau atît lupta împotriva dușmanilor din afară și dinlăuntru ; Filip al II-lea, Elisabeta Angliei, care se foloseau de sfîșierea internă, Coligny cu hughenoții săi, ducele de Guise, le Balaffré cu catolicii și pofta de putere ; singur Henri IV, regele Navarei, ginerele Catherinei, pendula între și între, prudent, socotit, ca să-i iasă socotelile, suferind-o și pe soața sa Margareta de Navara, a doua fiică a Catherinei. Păci și războaie cu cei dinlăuntru, războaie și păci cu cei din afară, precum pacea încheiată la Troyes cu Elisabeta Angliei, pace albă din care se aștepta o alianță pentru mai tîrziu. Asta se întîmpla la 1564. Ronsard, poetul oficial al Curții franceze dedica bineînțeles însărcinat, acel discurs liric, care se încheia optimist și apoteotic :

. . . .

Et l'Age d'Or verra, de toutes parts,
Fleurir les Lys entre les Leopards."

Pe de altă parte Catherina nu uita că papa Grigorie al XIII-lea făcuse semnul pornirii Ligii împotriva hughenoților,

„la Lega antigonatta francese", acțiune la care-l alipi și pe Filip al II-lea al Spaniei, apoi celebrase, socotind masacrul din Saint Barthelemy „drept o mare izbîndă a creștinătății", apoi ațîțase revolta în Irlanda, împotriva Elisabetei. Toate acestea nu le lăsa uitării Catherina. Petru venea din mîini bune pe mîini bune. El nu știa multe, sau aproape nimic din intrigile, din racilele adînci ale stărilor din Franța. Asupra lui Henric al III-lea, în scurta oprire a acestuia pe tronul Poloniei se lămurise în bună măsură. Îl gîndise pe Preacreștinul rege, dacă nu nimbat cu aureolă sacră, măcar cu haloul desenîndu-l, chiar palid, ca pe un Principe luminat, îndrituit să guverneze o țară de faimă străveche ca Franța.

Scrisoarea ce i-o dictase Papa Grigorie lui Galli, secretarul de stat, către nunțiul apostolic de la Paris, Salviati, îi spunea acestuia să-l prezinte pe Principe regelui Franței și mamei sale. Nunțiul, primindu-l, îi desenă un tablou cît putu de adevărat, dar cu acea diplomație apostolică în care ființă vie grija de a sluji atît Papei, punînd în gardă protejatul înaltului său stăpîn, luînd seama în același timp, ca persoană oficială, să nu spună în această proiectare a faptelor, mai mult decît îi era îngăduit, oprindu-se la pragul formal.

Petru și-a cules singur, cu timpul, toate culorile cu care să învie și să împlinească realitatea. Dar el venise ca să primească sprijin pentru ce urmărea, nu să închege o critică istorică a politicei Franței și a Casei ei regale.

Primăvară palidă, dacă primăvară putea fi acea lună martie în care Parisul fu pudrat de grăbită cernere de fulgi. Pe țărmul dreptei, spre Bastilia, spre Luvru, casele înalte înclinau pignioanele crenelate asupra ulițelor strîmbe. Principele și nunțiul apostolic Salviati se îndreptau către Luvru unde-i invitase mareșalul palatului pentru audiența la Catherina de Medicis. Regina mamă se scuza prin mareșalul Birague, fiind a trei oară

cînd Principele era chemat. Acum primirea era sigură. Întîia oară, Şiverni ceru iertare în numele Catherinei, care era reţinută de treburi de stat ce nu sufereau întîrziere. Află Principele mai tîrziu, că fusese vorba de o ceartă în familie, de planurile de alianţă, de unire a Casei Franţei cu cea a Angliei. Regina voia să-l însoare pe Monsieur cu Elisabeta, dar Francisc, fiul cel mic, nu voia în ruptul capului s-o ia pe regina Angliei, mai bătrînă decît el cu cîţiva buni anişori. A doua oară, Catherina zăcuse bolnavă destul de rău. Sigură pe vigoarea trupului, credea că-şi poate îngădui orice. Se dăruia demonului ce nu-i da pace, politica, sau trecea dincolo de ce se cuvenea să-i alcătuiască mesele, îndopîndu-se... Atunci îşi dicta scrisorile stînd pe acea *„chaise d'affaire"* sau *„chaise necessaire"* cum i se zicea. Lucru obişnuit şi la capetele încoronate să primească pe acel scaun de „afaceri" dacă nu le îngăduia stomacul linişte.

De data asta, regina mamă se afla în cabinetul ei de lucru pe un scaun normal. Îl avea lîngă ea pe Preacreştinul rege. Era unul din răgazurile, una din clipele de pace între Catherina şi fiul ei cel mai drag. *„Oh, dio mio,* ce soartă are Catherina ! Tragica Medee şi-a sugrumat pruncii, proprii ei prunci. Pe mine mă sfîşie fiii mei, proprii mei copii. Oh, *maledetta" !* se văita, cînd toţi cei trei fii îi scăpau de sub mînă. Acum nu mai folosea imprecaţia. Acum, „dragii ei ochi", cum îl dezmierda pe Henric, favoritul, se afla lîngă ea, în una din rarele dăţi cînd se armonizau planurile ei de dominaţie a taberelor potrivnice, şi pauză în lanţul de nesocotinţe şi destrăbălări ale „dragilor ochi".

Din anticamera în care trebuia să aştepte o măsură de timp, René Birague, mareşalul palatului îi însoţi conducîndu-i prin şirul de săli de marmori pînă la sala în care erau primiţi îndeobşte ambasadorii străini sau chiar marii seniori ai Franţei.

Regina mamă şi Henric se aflau în apropierea căminului monumental. Catherina stătea în jilţ înapoia unei mese din lemn preţios de palisandru. Regele, în dreapta ei, în picioare.

Petru nu gîndise asupra felului în care avea să apară în fața suveranului și a mamei sale. Înaintă fără să-și măsoare pașii după știutul protocol. Chipul firesc, curtenitor, dar demn, în care făcu înclinarea către cele două ființe ce trebuia să le cucerească, de care-i atîrna într-o mare măsură viitorul, păru să fie ceea ce trebuia. Nunțiul apostolic se înclină și el trăgîndu-se apoi în urmă, lîngă Birague. Cei trei se pipăiră un timp cu privirile. „Asta este Catherina — gîndea Petru — Regina devotată destinului Franței. Femeia asta împătimită pentru putere cum altele pentru dragoste. Este, cum spun venețienii, cu toată ființa ei *l'affetto di signoreggiare*. Și ea voia, știa să domnească, să conducă, — îi spusese Salviati. Această mare principesă are spiritul atît de puternic precît îi e trupul. Petru auzise și în Italia multe asupra firii acestei coborîtoare din Medicişi. Știa că veghează asupra treburilor, asupra cîrmuirii unei țări sfîșiate de lupte interne. Primea în audiență, îmbrăcîndu-se, mîncînd, păstrînd un aer vesel... Cum putea fi atît de vie, de surîzătoare, într-o țară, într-un timp sîngeros, între fiii săi cu firi atît de potrivnice și totuși atît de aproape prin alcătuire, prin păcate și laturi dăruite ? O privea cu aceste gînduri, fulgerător trecîndu-i în minte. Era așa cum o descria în 1577 ambasadorul venețian Jerôme Lippomano...

„E destul de bătrînică își spunea Petru... Cască deseori cu voluptate. Obrazul rotund, deloc slab, are pielea întinsă, fără zbîrcituri. Îi atîrnă buza de jos, la fel cu a lui Henric... E învestmîntată în negru, ține un doliu veșnic după iubitul ei Henric al II-lea, soțul. Vălul negru îi cade pe umeri lăsîndu-i fruntea liberă, fruntea înaltă, largă, pe care i-a moștenit-o și fiul de lîngă ea, regele Henric. Este, cred, cum se spune, o fire ambițioasă.

— Principe, eu vă cunosc prin ochii fiului meu, regele Henric. Cînd am primit scrisoarea ce ne-ai trimis-o nouă și am tălmăcit-o regelui, el mi-a amintit de epoca cracowiană. L-am auzit spunînd vorbe măgulitoare despre Domnia-Voastră. Știu și durerea ce v-a adus la curtea noastră. Mi-a făcut plă-

cere să văd în acea scrisoare cît de bine mînuiţi dialectul toscan... Îl privi deodată atentă. Urmă :

— Dar văd, nobile Principe, că purtaţi la ureche cercel asemănător cu al regelui... E o perlă foarte frumoasă... Ochii ei mari, negri, se plimbau de la unul la celălalt cu o întrebătoare stăruinţă.

— Înaltă regină ! Să-mi fie îngăduit să întreb dacă Majestatea Sa regele Henric îşi mai aminteşte să-i fi mărturisit în Polonia că port această podoabă, după un obicei cîştigat în Orient şi că dealtfel, la noi în Valahia, este un obicei de a ţintui în lobul urechii o floare de argint sau de aur. Este o credinţă, o deprindere care fereşte pruncii de boli şi duhuri potrivnice... Dar sînt fericit, am fost măgulit să văd că lobul urechii mele este leagănul unei podoabe aidoma cu a Marelui Rege.

— Oh, dacă aceste podoabe ar putea să ferească toţi copiii Franţei de duhul potrivniciei, spuse ea cu năduf, răspunzîndu-i Principelui tot în italiană...

Regele, care nu stăpînea aproape deloc toscana, întrebă despre ce vorbeau. Catherina îi traduse numai cele ce spusese Principele. Petru însă cunoştea unele lucruri despre acei „*Mignons*“, amicii de petreceri destrăbălate ai regelui. Îi cunoscuse în Polonia, la Cracowia, pe aceşti paraziţi ai coroanei, care o urau pe Catherina. Regele, aproape că nu mai dădu ascultare dialogului în limba maternă a reginei mame. Vorbind şi el, fără evlavie cu nunţiul papal, îşi urmărea propriile-i gînduri... O auzi pe maică-sa vorbindu-i Principelui, din nou în franceză, de astădată :

— Ne bucură să auzim despre înclinările de credinţă ce vă animă, Principe. Ne mai bucură să ştim că, dacă aţi veni la tron, la tronul ce v-a fost răpit, vreţi să staţi cu interesele şi sabia alături de cele ale Franţei. Nu-i aşa, Henric ?

Regele se întoarse către ea, cu o mutră distrată, întrebătoare. Catherina îi spuse din nou ce-i mărturisise Principele.

— Este un gînd ce ne bucură deopotrivă şi pe ilustra mea mamă, şi pe mine, Principe.

Dacă părăsise în ascuns tronul Poloniei, nu mai puţin nutrea ca în acea parte a lumii să-şi asigure aliaţi. Tronul Poloniei însă era acum sub Bathory... Vorbiră despre acea zonă de influenţă a Franţei, despre Valahia şi Moldova. Numele lui Laski fu şters din vorbire, cum ai fi dat cu un bobîrnac uşor şi neglijent o scamă de pe vestmînt. Catherina se adresă nunţiului Salviati, poate mai mult din italiana-i *„cortesia"* decît din nevoia de a-i auzi glasul.

— Ce face înaltul părinte Grigorie al XIII-lea, monsignore ?

Inclinîndu-se ceremonios, nunţiul căuta să pună în glas atîta miere apostolică încît să nu-i facă greaţă acerbei regine mamă.

— Să-mi ierte ilustra Doamnă a Franţei întîrzierea de a-i aduce din partea Sanctităţii-Sale urările de viaţă lungă, spre binele Franciei şi al tuturor naţiunilor creştine... Ştie poate Majestatea-Voastră că am sosit de foarte scurtă vreme în Paris, însoţindu-l pe nobilul Principe Petru Demetrius, spre a-l prezenta, cu rugămintea Sanctităţii-Sale de a fi ascultat de către Majestăţile Voastre.

— Transmiteţi, monsignore, Sfîntului Părinte, că protejatul Sfinţiei-Sale, Principele Petru Demetrius, ne-a bucurat privirile şi auzul şi sufletul şi că vom osteni spre a-i fi de folos în ceea ce nutreşte să izbîndească, încercînd să facem tot ce-i cu putinţă. Nu-i aşa, Henric ?

Regele se apropie de Petru. Il luă cu o vădită căldură de braţ, vorbindu-i :

— Augusta mea mamă a fost în gîndul meu în tot ce a spus. Voi adăuga, însărcinîndu-l pe domnul mareşal al curţii să îngrijească de buna găzduire a Excelenţei-Voastre în palat, ca pe un oaspe de seamă şi să mai însemne domnul Birague, amănuntul ca să se discute asupra pensiunei ce vom hotărî-o pentru ilustrul Principe. Nu-i aşa, mamă ?

Catherina zîmbi „dragilor ochi“ şi întinzîndu-i Principelui mîna, îi cîntă în grai toscan, lăsîndu-şi dubla bărbie pe colereta albă scrobită, aducînd cu chipu-i energic toată graţia ce-o putea afla dura dar şi magnanima-i alcătuire :

— Sperăm, Principe, să vă simţiţi la curtea Franţei, între noi, ca în propria Voastră familie.

Se aplecă, mişcat, asupra mîinii, sărutînd-o. Se înclină în faţa lui Henric care-l petrecu cîţiva paşi, luîndu-l uşor de talie.

Domnul Biragues îi însoţi pe Principe şi pe nunţiul Salviati prin succedarea sălilor, pînă unde cerea eticheta, lăsîndu-le însoţitor un tînăr căpitan al Gărzilor Franceze.

Coborau scările, cînd se încrucişară cu un bărbat tînăr, de frumoasă ţinută, pe care însă îl ameninţa corpolenţa, după cum gîfîia în mersu-i grăbit. Omul se opri ca meduzat, la patru paşi de cei doi bărbaţi ce ieşeau din palat.

— Principe ! Ce minune ! Înălţimea-Voastră e ! Aţi venit să vedeţi Chartres ?

— Da, domnule Desportes. M-am ţinut de cuvînt. Am venit să văd uriaşul poem de piatră şi culoare al veacurilor franceze.

Salviati asculta mustăcind un zîmbet, ţinînd mîinile împreunate sub larga-i pelerină.

— Îngăduiţi monsignore să vă prezint un mare poet, domnul Philippe Desportes. Este un prieten cîştigat în recea, tainica, îndepărtata Polonie. Se afla acolo în timpul scurtei Domnii a regelui Henric, cu a cărui curte venise în Cracowia.

Desportes, se închină în faţa nunţiului. Salviati se înclină, ţinînd mîinile sub mantilă. Poetul izbucni din nou :

— Ce bucurie pentru Philippe Desportes, să vă vadă aici, Principe. Nesperată bucurie... Zău, spuneţi. Cînd vreţi să mergem la Chartres. N-o să vă pară rău. Poate mîine, nu ? Dacă nu aveţi ceva mai bun de făcut. Eu vă însoţesc... Monsignorul, nunţiul papal cunoaşte minunea de la Chartres. Da ? Atunci, poate ne însoţeşte şi Domnia-Sa. Zău, Principe — se ruga el ca

un copil — merită. Mîine, nu ? Vin să vă iau cu o trăsură, de unde să vă iau ?

— Domnule Desportes, spuse domol nunțiul, Majestatea-Sa regele a hotărît ca principele să locuiască în Luvru. Trebuie să se așeze, așa că mîine...

— Peste două zile. E bine ? Voi veni să vă iau, Principe. Eu lucrez în fiecare zi în biblioteca palatului. Vin peste două zile...

Se depărtă înclinîndu-se, întorcîndu-se iar, să-i salute reverențios pînă dispăru în marele edificiu.

— Mi-a plăcut acest om de cînd l-am întîlnit în Cracowia. Are o jovialitate nejucată. Este un epicurian și un sincer.

— Și eu cred, spuse domol nunțiul. Soarta i-a surîs din zorii vieții. A fost tot timpul o mînă protectoare asupră-i, afară de cea a Domnului.

— Este poet curtean, dar are și sentimentul onoarei. Cel puțin așa aș vrea să cred. Dacă se poate împăca una cu alta.

— Ronsard le-a împăcat, Principe. Dar steaua lui de curtean, de poet la modă al curții a pălit. I-a luat locul Desportes. Eu îl cunoșteam și pe Ronsard și pe Desportes, v-am lăsat să mi-l prezentați...

— Să vă spun drept, pe Ronsard îl cunosc mai puțin. Dar cred că steaua poeților adevărați nu apune. Ea își mută tăcerea mințită prin vadul timpului, al istoriei. Nu ?

— Aveți dreptate, Principe. Ronsard, afară de asta este și bolnav și bătrîn. De la înscăunarea lui Henric i-a scăzut și prestigiul la curte.

— Dacă nu mă înșel, se spune că cel ce a compus cu geniu epic „Imnurile", „*Hymnes*", credea cu tărie că menirea poetului este să îndrume popoarele și regii, cîrmuitorii... și, cred monsignore, că avea dreptate s-o creadă.

— Spuneați că știți prea puțin asupra lui Ronsard... Eu cred că îl cunoașteți mai bine ca mine, care am legături mai vechi cu Franța... Se spunea cîndva aici, că domnul Ronsard ar avea rădăcini vechi prin lutul valah...

— S-ar putea, fiindcă la Mărăcineni, o așezare în țara mea, stăpînea un boier, Baldovin Pîrcălabul. Rădăcină de mărăcine o fi și domnul Ronsard... cine știe ?

— Adevărat, *chi lo sa ?* Numai Domnul ne cunoaște toate căile.

Și domnul Philippe Desportes se dovedi să cunoască toate căile. După două zile, cercetînd, ca om de curte, ca bard al coroanei, află că Principele valah nu se așezase încă în apartamentul rostuit într-o aripă a palatului. Găsi calea spre locuința nunțiului apostolic, unde încă mai era găzduit Petru. Se anunță. Principele îl primi, ca să afle că poetul nu umbla prin nori ci se înfățișase la scară cu o caretă gata să-l poarte pe principe pe calea către Chartres.

— Domnule Desportes — rîse Petru — oare tot atît de sigur pornești la alcătuirea stihurilor și tot atît de ușor le împlinești, cum m-ai convins pe mine ?

— Excelentissime Principe ! E bucuria mea a vă fi hotărît, dar a fost ușor fiindcă am simțit să fie intima voastră dorință să vedeți acel „poem de piatră și culoare".

— Aș voi să vă mărturisesc ceva — începu Petru, oprindu-se o clipă, să-l privească pe însuflețitul Desportes. — Din toți oamenii pe care i-am întîlnit în peregrinările mele, oameni cu titluri înalte, oameni puternici, cel mai aproape m-am simțit de două ființe. Doi dăruiți de fire cu darul poeziei și cu pecetea sincerității pe chip. Unul, l-am aflat la Florența, un poet făuritor de rime toscane și om de legi. Se numea Francesco...

— Pugiella.

— De unde știți ?

— L-am cunoscut. A fost în Paris, dar despre asta vă voi vorbi altădată.

— Al doilea, îl am în fața mea, spuse Petru zîmbind.

— Principe ! Dacă nu coborîm îndată, să luăm calea spre Chartres, ați avea ciudatul prilej să vedeți un bărbat lăcrimînd.

Petru îl cuprinse pe după umăr, împingîndu-l ușor, afară din iatac, coborînd amîndoi treptele spre echipajul care-i aștepta sub un cer albastru ca sticla de curat.

Tot drumul care leagă Parisul de Chartres, în hurducăturile caretei trasă de patru cai suri, lăsînd în urmă nori rotunzi de praf ca în icoanele naive, Desportes nu încetă să sporovăiască. Era și vorbăreț de fel, era și bucuros de regăsirea principelui care-i lăsase o puternică amintire din vremea Cracowiei, cucerit de majestuoasa înfățișare și duhul neîntîlnit la mulți dintre marii nobili, principi, pe care-i avea sub ochi în Franța. Petru îl asculta, dîndu-și seama pe măsură ce franțuzul vorbea, că drumul către Chartres se preface într-o cunoaștere a stărilor din Franța și un îndreptar, datorită căruia, să știe să ocolească sau să se apropie de unii oameni legați de coroană.

— Dacă aș avea un frate mai mic, aș căuta să-l feresc de multe capcane nevăzute, la o privire mai pe deasupra lucrurilor. Dacă acest frate ar fi fost departe de aceste lucruri, i-aș spune : Frățioare, ferește-te de oamenii bine, de nobilii, de ducii, de toți seniorii care se învîrtesc în carusel împrejurul pivotului coroanei. Aproape toți sînt ca acei *Gens de la Matte,* sînt un fel de *Mattois,* de șmecheri, de trăgători de sfori, care ades nu pălesc alături de *„ces enfants de la Matte"*. O singură deosebire : acei păcălici, șmecheri, frați buni cu acei *Blèches,* cu acei *Contre Porteurs,* cu acei *Gueux de l'hôtiere,* cu care lucrează și au un fel de a vorbi șmecherește asemenea, nu ucid, nici nu se gîtuie între ei ca nobilii și ducii... Cît despre popime, episcopi sau frați theologaștri, falși teologi, fie catolici, fie protestanți, hughenoți, în ale căror sutane și furii se încurcă ducii și principii Franței, cu bogățiile stoarse din cultul relicvelor, te fac să stai alături indignării lui Erasmus din Rotherdam, care-și bătea joc de ei.

— Asemenea vorbe am auzit și în Polonia și în Italia... hotărît că nu la Vatican, asupra clerului... asupra stărilor și treburilor de aici...

— Să mă ierte Excelența-Voastră. Să nu mă socotească clevetitor al celor a căror pîine o mănînc. Dar conștiința are nevoie într-o zi de o fereastră. Am deschis-o azi, în fața Domniei-Voastre, fiindcă vreau să aveți o hartă adevărată, pe care să vă duceți lupta, lupta pentru ceea ce vreți să dobîndiți. Regina mamă este o femeie dîrză, un mare spirit și o iubitoare a Franței. În vreme ce ea alcătuiește planurile unei mari politici, de împăcare a taberelor care sfîșie regatul, Henric se scaldă-n petreceri sardanapalice, în curvăsării... O să aveți prilejuri destule să vedeți ce-i adevărat în spusele mele... Eu, pot să înot în balta noastră, sînt de aici, n-am ce face. Dar Excelența-Voastră...

— Îți mulțumesc... poete ! Îți mulțumesc pentru grija ce o nutrești pentru mine...

— Mă doare că trebuie s-o spun, dar Henric e un proteiform, degenerat superior, bizar, o altoire de măreție regală pe un trunchi bolnav. Un războinic viteaz, cum a dovedit-o la Moncontour și Jarnac, cît și jucător de bilbochet, crescător de maimuțele, de cățel, precum și ctitor de academii... Gîndiți, cum poate bietul Desportes să cînte ode unei astfel de fantoșe ? E împătimit și de grațiile femeii, dar și de cele ale bărbaților. Credincios, bigot, lăsîndu-se bătut cu biciul de călugării ordinelor bezmetice. Văd că mă priviți uluit, Principe, cu neîncredere... nu ?

— Nici gînd. Nu pun la îndoială spusele domniei tale. Urmează. Ascult.

— În vreme ce Catherina duce o luptă uriașă să nu pălească albastrul pe care înfloresc crinii Franței, el, deși se lasă ades condus de geniul mamei, o tiranizează, o spionează, se dă părtaș dușmanului ei, ducele de Guise, lui François, fiul ei mai mic, sau tagmei de prieteni, „Mignonii" regelui. Unde-o să ajungă Franța, Doamne ! Unde ?

Poate repezit de un hop ce scutură trăsura, sau împins de un elan compătimitor, Petru îl cuprinse pe după umăr.

— Vă înțeleg.

— De acei prieteni de blestemății ai regelui să vă feriți, Principe, mai ales de unii din ei. Henric se dă lor, trup și suflet. Cînd o cădea o să cadă rău, ca într-o vorbă a Catherinei ocărîndu-i pe nobilii ce împiedicau pacea, gîndind să se umfle în măriri din sîngele și pîrjolul Franței. Cum credeți că i-a admonestat ? Le-a strigat că o să dea cu fundul de pămînt, căzînd între două șei, nemulțumiți să stea călare pe a lor.

Petru rîse. Rîse și francezul, care urmă :

— Totuși, Principe, e tragic. Și e bine să le știți toate acestea. Ca să-și împace fratele invidios, pe François, regele a dat, — asta se petrecea cu doi ani înainte să fi venit Excelența Voastră, — a dat, ca să-l onoreze pe Monsieur, o serbare suigeneris, la Plessis-le-Tours, o drăcie în duhul Insulei Hermafrodiților. Femeile erau costumate ca bărbații, bărbații ca femeile. Erau, pasă-mi-te, învestmîntați în culoarea verde care-o purta Catherina în vremea cînd trăia Henric al II-lea, soțul. Ei, amicii regelui, au hotărît-o culoarea veselei nebunii.

— La noi se înveștmîntează așa, în felul ăsta de sărbătorile iernii, Irozii și caraghioșii...

— Ceea ce a făcut-o pe Catherina, ca să întărească, să pecetluiască împăcarea fraților, a „ochilor dragi", cu Monsieur — a lui Henric cu François —, a făcut-o să dea pe terasa castelului Chenonceaux un aiurit banchet ca-n decadența romană. A fost ceva ce a uluit pe toți francezii, în acel timp, un festin heliogabalic ; Simfonia hermafrodisiacă a fiului a fost un fleac. Păgînismul Medicișilor a inspirat-o, și cu ajutorul confidentei și spioanei ei, Charlotte de Sauves, a închipuit acea nebunie păgînă. Aveau hughenoții din ce bate medalii. Am fost de față. Regele și-a schimbat sexul în acea seară. Era îmbrăcat în rochie de damasc roz-argint, purta bijuterii fără măsură. Îl serveau domnișoarele de onoare ale reginei mame. Nimfe goale sub văluri subțiri, mai subțiri ca pînza de paing. Cu pletele de aur

în vînt, cu cărnurile, cu torsurile de zăpadă trandafirie fremătînd turnau nectar şi ambrozie în cupe, ritmau sub jocul faclelor un dans al vintrelor.

— Drept să spun, cît am umblat şi nici în seraiul sultanilor n-am văzut aşa ceva.

— O ! Şi cîte s-au mai petrecut în afară de utreniile parisiene, de Saint-Barthelemy. O să le afle viitorimea. În orice caz, cu înţelepciunea, cu tactul ce vi l-a dat natura, cu experienţa Voastră eu insist să vă feriţi de ei, Principe, mai ales de Nogaret de la Valette. Este, ca şi vicontele Joyeuse, favorit al regelui. Este elegant, îl veţi vedea. Brav gascon, e adevărat, dar jinduit de mărire, ambiţios şi gelos... În aceste zile nenorocite ale Franţei, în afară de plagile mari, la fiecare pas, un cocoş din aceştia îngîmfaţi poate trage sabia, pasă-mi-te spre a-şi apăra onoarea. Favoriţii regelui se măcelăresc cu favoriţii ducelui de Guise... Aşa cum au căzut Quélus, Schomberg, Maugiron şi nu de mult Saint-Megrin... Cocoşi tineri, bezmetici în acest mare, coteţ al nebuniei.

— Să vă spun drept, poete, e dureros. Mi se înnegurează gîndul, cum mi se-mpîcleşte calea ce-o văd înainte-mi.

— Calea e limpede, Excelenţă. Iată, în zare se văd turlele cathedralei. Acolo e Chartres.

— Vorbeam de calea mea. De rostul venirii mele la Curtea Franţei.

— La Curtea Franţei trebuie să cîştigaţi sprijinul ca să mergeţi la Curtea Voastră, Principe. Îl veţi avea. Catherina este un sprijin. Nasul meu îmi spune că n-aveţi nevoie nici de horoscopul lui Como Ruggieri, astrologul, chiromantul Doamnei Catherina, nici de altcineva, decît de horoscopul pe care-l va scrie cu mîna ei către Dogele Veneţiei şi către Sultan, mai ales.

— Să te audă Domnul, poete...

— Noi avem darul ades, să simţim ce alţii văd mai tîrziu, spuse, nu fără îngîmfare Philippe Desportes. Şi ca să vă vorbesc nu doar despre lucruri sinistre, să-mi îngăduie Înălţimea Voastră să vă pomenesc despre încă un „drăgălaş" de-al re-

gelui, despre François d'O. Este ultimul vlăstar al unei mari familii normande care coboară din secolul XI. Aveau o segnorie în Montrée în Orne, castelul se numea O. Băiatul ăsta, François al nostru, e într-adevăr în grațiile lui Henric, dar e un băiat de treabă. La parte la toate destrăbălările lui Henric și ale „drăgălașilor", dar știe să și fie bărbat cînd se cere. Este locotenent general al regelui în *basse Normandie*. Maestrul meu, Ronsard, în vremea cînd mai venea pe la Curte, cînd l-a văzut întîia oară pe François, acesta i s-a prezentat veneratului poet :

— Îngăduiți-mi, scumpe, mare poet, să mă prezint : eu sînt François d'O.

— Cum ? făcu poetul, căruia îi cam slăbise auzul.

— D'O.

— O ? Aveți numele cel mai scurt din Franța.

— Și domnia voastră, spiritul cel mai înalt din Franța.

În jurul lor se aplaudă. Se vorbi despre acest joc de cuvinte și Ronsard se împrieteni cu D'O. O ! dar iată, am ajuns, Excelență. Sînt sigur că vocala O, va fi de multe ori pe buzele voastre, cît vom vizita Chartres. Neamul celor de pe Orne, toată linia acelor d'O nu se va stinge-n uitare. Cît va dura această minune de piatră și culoare, cei ce trec pe aici, admirînd, îi vor pomeni pe O.

Răsturnase de două ori clepsidra, care se afla pe masă, în odaia de dormit, din locuința în care se găsea acum, într-o aripă a Luvrului. Uitîndu-se cum se scurgea nisipul, măsurînd timpul, părea că în privirea urmărind, albă, căderea, fir după fir a prafului, a grăunțelor aurii, nu se încheagă nici un gînd. Cum întorsese de două ori ceasul de nisip, trecuseră două ore. Depănase în aceste două ore, toate întîmplările de cînd se afla în Franța... Urcase primele trepte. Deschisese întîile uși, dar cît mai avea de urcat, de deschis : uși, bunăvoințe, încredere. Izbutise să-i vadă pe suveranii Franței, pe regele Henric, dar

mai ales pe regina mamă, pe Catherina. În ea își punea nădejdea... Trebuia să soarbă adînc paharul răbdării. Trebuia. Trebuia să se strecoare ca o pasăre de apă, cu însușirea acesteia, să rămînă neatins de apele impure ale împrejurărilor, ale locului, ale vremii acestui loc. Își da seama că e cumplit de greu să-și ducă luntrea prin anii prin care treceau fără aceasta și cei ce o stăpîneau. Dar nu necazurile lor îi stăteau la inimă, ci necazul lui. Catherina și Henric îi făgăduiseră. Voia să creadă că n-au făcut-o într-o doară, că nu-și vor mînca făgăduielile precum își mănîncă Cronos copiii. Trebuie să-i facă să-l ajute. Le zugrăvise în puține cuvinte, tot zbuciumul vieții, toată nedreptatea ce o suferise în robia musulmană, scaunul Domnesc al părintelui său răpit de alții. Trebuie, își spunea, lovind cu pumnul în masă. Abia avu timp să prindă clepsidra ce se răsturnase, rotind către marginea mesei. O reașeză. Cine poate să-mi oprească rostogolirea prin timp, să-mi așeze o durată, în rosturile ce le gîndesc ? își spunea Petru... Salviati, nunțiul apostolic, căruia îi destăinuise îndoielile ce-l munceau, îi spusese : „O să mergi la Chartres. Este sanctuarul privilegiat al Fecioarei. Să o venerezi, să te rogi miraculoasei statui ce-o îmbracă neprețuita mantie ce a purtat-o. Sfintelor imagini ce închipuiesc „Legenda Aurită" și cea cu „Notre-Dame de la Belle Verriere" din înaltele ferestre... Am fost, își spunea Petru. Am privit. Am căutat să mă adun, dar m-a strivit largul și înaltul de arcade, ziduri, coloane, galerii cu arcatură și n-am mai gîndit nimic. Am fost topit de măreție și culoare... Poate într-o bisericuță întunecată, de la noi, într-un paraclis de lemn, m-aș fi întîlnit cu duhul în care m-am născut și am crezut, în para luminărilor sărace... Aici, nu. Atunci, și Papei, și celorlalți, le-am făgăduit ?... Le-am făgăduit și le voi mai făgădui, Doamne, iartă-mă. Dar asta-i altă poveste. O s-o dezleg cînd voi fi eu, nu cel ce bate la porțile milei celor puternici... Mă voi mîntui prin păcat, fiindcă am credința că așa-i voi putea ajuta pe ai mei, pe cei mulți din Valahia, din țara mea... Doamne.

I se sparseră gîndurile. Se prăbuşi totul în închipuirea chinuită. Prin ferestre năvăleau sunetele multor trompete şi bubuiri, înfundate. Se ridică, se apropie de fereastră. Zări numai printr-un unghi al clădirilor cum treceau trupe. Un timbolier bătea grav, ritmic, în cele două tobe aninate la flancurile calului pe care călărea. Ropoteau saboţi de cavalerie. Fluturară, pe rînd, steagul Regimentului de Piemont ; crucea albă pe fond negru, crucea albă pe fond roşu, al regimentului de Picardia şi al gărzilor franceze ; crucea albă cu coroane de aur în vîrfurile crucii şi crinii de aur pe fond închis albastru. Parada îi fură cîteva clipe gîndurile.

„Ce-o fi însemnînd trecerea de trupe cu steagurile atîtor regimente ? Poate o desfăşurare de forţe în inima Parisului, ca să dea un simţămînt de aşezare burghezului, omului din popor, despre puterea coroanei ?"

Dar Desportes i-a spus doar că toate au rămas ca după adunarea din 6 decembrie 1576, a acelor *„Etats généraux"*, la Blois, cînd Catherina a scris că ...„Acolo unde noua religie a fost scoasă, scoasă să rămînă ; să i se înapoieze regelui toate oraşele ocupate de Hughenoţi ; să nu mai fie vorba de înalta justiţie decît de hotărîrea suveranei Curţi, şi fără camere *mi-partite ;* să nu aibă nici o şcoală, nici să ţină întîlniri, adunări, iar dacă vor siguranţă, pentru ei, bunurile lor, femeilor şi copiilor, să le ceară cum le doresc, ca regele să le-o dea, să poată chiar să-i ceară oraşe, dar să nu fie altele decît cele care, pentru siguranţa lor, le-au fost acordate prin ultimul edict, şi-n care vor putea face tot ce vor dori, fără să fie luaţi, nici cercetaţi, şi vor reda pe toate celelalte, ca să fie, precum sînt toate cele ce acum dau ascultare regelui. Toate lucrurile ce-au trecut, uitate, să fie repuşi toţi în onoruri şi bunuri, şi toate, pînă ce printr-un nou consiliu general sau altă adunare, a statelor, va fi vestită prin cele mai blînde mijloace".

— Aşadar, Catherina vrea împăcarea religiilor şi a tuturor francuzilor. Vrea pacea religioasă. Şi pentru asta fîlfîie steagurile cu cruci albe pe fond de negru, roşu şi aur. Dar ei cu ale

lor, eu cu singurul meu chin. Aşteptarea şi nădejdea. Trebuie să trimit o închinare către Filip al II-lea al Spaniei. O va duce noul meu prieten gentilomul Robert Lins de Dorandoff. În Anglia, la Elisabeta, va duce o asemenea suplică domnul Saint Bonnet. Ce bine că mi i-am apropiat pe aceşti oameni.

Pentru mine, politica reginei mame e o mană cerească. Dacă se aşază pacea în regatul Franţei va fi timp şi pentru robul lui Dumnezeu, Petru.

Petru avea, trebuia să aibă nervii tari, să ştie să aştepte. Jinduise, şi aşteptase doar atîta amar de vreme. Cerceta pe toate căile să înţeleagă firea şi politica marii regine. Înţelese că urmaşa Mediciştilor, venind în Franţa, luînd la văduvie frînele statului, îşi urmărea firul, făcîndu-se a-şi lăsa fiii să conducă, conducînd ea, fără să-i distrugă în lupta surdă sau făţişă de a cîrmui Franţa, cînd ei coteau din linia pe care ea ştia că e drept şi bine s-o urmeze. Ducea această linie politică, slujindu-se de milă, de respectul ideilor şi al inşilor, pînă la hotarul îngăduit, cît să nu pună în primejdie soarta statului şi a poporului. Petru aflase mult despre apriga regină. Că ea nu se abătuse de la ce învăţase în Machiavel ; „Că oamenii pot ajuta norocul dar nu-i pot sta împotrivă destinului". Că „Principele nu este legat să-şi ţină cuvîntul dat" ; o auzise odată, din gura ei şi auzind-o, Petru îşi aminti de sfaturile către „Principi" ale lui Machiavel : „...un principe prevăzător nu poate şi nu trebuie să-şi ţină cuvîntul, decît atunci cînd o poate face fără să-şi dăuneze, şi dacă împrejurările în care au fost încheiate angajamentele mai fiinţează încă".

...„Oamenii sînt răi, gata să-şi lepede cuvîntul dat — spunea Catherina. — Cei ce au de cîrmuit, ţări şi popoare, nu sînt ţinuţi să fie ei credincioşi faţă de cuvîntul pe care alţii îl încalcă, fiindcă astfel pot dăuna cauzelor mari ale statului. Această lipsă a credinţei în cuvînt este întotdeauna uşor de justificat...

Asta se petrecea în timpul uneia din vizitele pe care Petru le făcea, reginei mame, la Blois. Era şi frumoasa ei fiică, Margareta de Navara. Puţin în urma Catherinei, stînd cu mîna albă pe o măciulie a spătarului jilţului pe care se afla augusta-i mamă, zîmbea părînd că o ascultă. Îşi asculta propriile-i gînduri ţinînd frumoşii ei ochi asupra Principelui valah. Petru o privea nestingherit, dar gîndul îl urmărea pe al bătrînei doamne.

— „E bine de ţinut minte aceste credinţe asupra cuvîntului dat, ale «Florentinului» şi ale urmaşei Medicişilor" îşi spunea zîmbind Petru. Regina Navarei îl simţea către ea încercat acest zîmbet. Şi nu se înşela decît pe jumătate. Frumuseţea Margaretei, care totuşi nu-l oprea pe Henric al Navarei, soţul, să jinduiască şi alţi nuri, îl tulburase de cînd o văzuse întîi, tot la Blois. Dar Petru căuta să nu-şi trădeze tulburarea. El se gîndea acum, sub acele catifelate, adînci priviri, la firea aprigei lui protectoare. Fiindcă Doamna Catherina îi scrisese, în ce-l privea, Dogelui şi Serenissimei în 6 ianuarie din castelul Chenonceau. Tot din acea zi de 6 ianuarie era datată şi scrisă, în castelul Blois, scrisoarea lui Henric către ai săi : *„Trés chers et grands amys et confederés"*, Dogele şi senioriei Veneţiei.

Se gîndea cu recunoştinţă la această aprigă descendentă a Medicişilor, pe care, în sinea lui o asemăna, într-un fel, cu Mircioaia, cumplita sa mătuşă. Dar destinele şi treapta pe care se afla această doamnă a Franţei erau altele decît ale Mircioaei. Catherina nu era crudă din patima, scăzută în simbol, a rudei sale valahe. Cruzimea Catherinei era dictată de grija pentru soarta ţării pentru viaţa poporului, pe care le apără cu pasiune. Nu era crudă din pornire. Suplicii, otrăviri, le îngăduia, cu linişte, dacă nevoile cîrmuirii spre binele ţării, le cereau.

Şi-n aceasta îl urma pe Machiavel, gîndind după sfatul marelui om al Renaşterii ; Că : se află şi o bună şi o rea folosire a cruzimii ; Florentinul spunînd : „Poate fi socotită bine folosită" (dacă poate fi numit bine, răul) atunci cînd n-o împlineşti decît o singură dată, cînd este dictată de nevoia întăririi puterii, şi că, în sfîrşit, nu s-a împlinit decît pentru nevoia poporului".

Era ceea ce simțea și gîndea Petru cînd îl încercau aripile încă legate, pentru timpul cînd va putea face tot ce nutrea să facă pentru Valahia. Dar erau atîtea opreliști, atîta depărtare de pămînt și de suflet pînă atunci.

René Birague, mareșalul palatului, cu care se împrietenise, în acest an, îl asigură că atît regele Henric, cît și regina mamă, scriseseră Dogelui, Serenissimei venețiene. Felul în care Petru primi înștiințarea, il făcu pe Birague să nu insiste. Totuși în nerăbdarea ce nu și-o trădase, Petru ar fi fost bucuros să cunoască, în ce termeni, amîndoi cîrmuitorii Franței, au intervenit pentru el. La fel și cu scrisorile către Înalta Poartă, către Sultan, Henric îl susține cu căldură numindu-l *„Notre cher cousin et amy"*, — scrisori trimise încă din luna aprilie. Catherina îi scrise sultanei-mame — Validé. Nu obosește să-i trimită și amiralului Uluș-Ali, lui Ibrahim mare agă al ienicerilor, vizirului Siavuș, marelui vizir Sinan, pentru punerea în drepturi a prințului disperat ce a fost scos din averile și moștenirea sa.

— Principe, mama a bombardat Istanbulul cu misivele în favoarea Domniei-Tale — zise zîmbind Margareta, stînd în picioare lîngă scaunul Catherinei !

Petru, nu înțelese pentru o clipă ce-i spunea frumoasa Regină de Navara. O privise, părînd că nu se uită într-adevăr la ea. Îi mîngîiase cu ochii talia subțire ca de viespe ; brațul stîng, cu *manche en aileron,* mîneca în cinci bufuri, „gîtuite", micșorîndu-se către mîna mică, părînd un trup uriaș de viespe — mîneca. Îi vedea coafura ca o diademă, acel „touret", cu burleți și cu *rehauts d'orfevrerie* și ochii și surîsul. Surîsul cu care-l cerceta acum și aerul mirat, că n-o înțelege. Sau știa bine de ce n-o înțelege, sau nu a auzit-o, privind-o. Era atras de siguranța pe puterea ei de a subjuga. Catherina simți și ea ce se petrece. Se uita lung la fiică-sa, îl privi puțin distrată pe Principe și întoarse vorba :

— Scumpe văr. (Îi spunea văr și îl privea amuzată). Știi că Hasseki, soața Sultanului, ar vrea... *des petits chiens turquette*

à poil tout court, n'ayant aultre que le nom de ce pays, òu ne s'en voit sente... [7] Şi eu am nişte dorinţi curioase. Am auzit că în Valahia sînt cai frumoşi şi pitici...

— Da, cai frumoşi... şi... pitici, mărită regină. Făcu ca un ecou, Petru, întors din gîndurile împrăştiate. „Pitici ? pitici ? se întreba în gînd Petru, crezînd că regina glumeşte. Nu, nu glumea. De unde pitici, în Valahia ? Nici pe unde umblase nu... ...Ba da, a văzut unul, la Istanbul, la madrasaua în care, copil, zălog, învăţase. Era Gök, piticul înţelept, cu ochi albaştri. Ce mult e de atunci. O mai fi trăind Gök ?

Cele două regine, a Franţei şi a Navarei, mamă şi fiică, se priveau nespus de amuzate. Catherina căută să-l scoată pe Principe din apele Fetei morgane.

— Iubite Principe. Domnul Phillippe Desportes, poetul nostru, ne spune că Domnia-Ta eşti un minunat versificator, în rime toscane. De ce ne-ai tăinuit asta ? — spuse dulce mustrător Margareta.

— Ilustre Doamne ! Cu ce v-ar putea încînta auzul, şi sufletul, un neştiut cîntăreţ din Soare-Răsare, cînd v-au legănat armoniile poeţilor Pleiadei, cînd v-au fermecat versurile marelui Ronsard, Ronsard care-şi trăieşte ultimii ani în ale sale *...prieurés de Saint Cosme et de Croixval,* bolnav, melancolic, frînt de la nefericita pasiune pentru Helena ? Şi apoi, îl aveţi pe Philippe Desportes.

— Pe Domnia-Ta nu te atrage necunoscutul, timbrul nou, ineditul ? „Ba da !, păreau să spună privirile Principelui învăluindu-i ovalul, talia de viespe...

— Ba da, Ilustre Doamne. Dar nu tot ce te atrage poţi izbuti.

— Eu cred că da — răspunse regina Navarei... Totul e să ai pasiune.

— Am avut pasiunea să închег versuri frumoase în toate ritmurile. N-am izbutit să scriu versuri adonice sau asclepiadee, sau alcaice.

N-am vrăjit nici un suflet cu versurile mele. Hermes nu mi-a frecat buzele cu „moly", cu iarba magică ce poate robi inimile. Nici nu le-am citit nimănui, încă. Versurile mele, ca cenobiţii în pustnicie...

— Trimite-le în lume ! Sînt suflete ce se vor robite. Petru ascultă privind cu luare aminte chipurile celor două regine. Se întreba — dacă Margareta îi vorbea în simboluri. Dacă-i întinde o scară de mătasă sau capcane.

Catherina se ridică brusc, căscînd. Căsca, dar mai cu osebire, cînd o încerca foamea. Îi întinse mîna Principelui. Petru i-o sărută ceremonios. Margareta ar fi urmat-o, ar fi rămas... Il privea, tăcînd. Dar era o privire grea, lacomă... Catherina îi spuse aproape fără să se oprească. O chinuia pofta să înfulece ceva. Îi vorbi aproape căscînd din nou :

— Mîine o să fie bal la Blois, Principe. Cred că Margaretei i-ar face plăcere să-i fii *chevalier servant.*

Petru se înclină adînc. Cele două regine ieşiră.

Începutul serii acelui bal a fost pentru Petru o deschidere către pămîntul făgăduielilor. Margareta de Navara, era atît de apropiată, atît de încurajatoare. Părea să nu-l piardă din ochi. În timpul dansului, cînd figurile îi despărţeau şi adunau iar, era ca un spăimos adio, şi o fericită regăsire. Ea îi vorbea mereu. El îi spuse că în adevăr, Hermes nu avea nevoie să-i ungă buzele cu iarba magică. Buzele ei robeau auzul şi inima. Regina Navarei zîmbea atunci cu o suavă modestie. O urmăreau ochi miraţi de chipul nou al Margaretei. Cînd nu urmărea o pradă, chipul ei se sumeţea, îşi punea parcă acel „Touret de nez" acea mască purtată de femeile de soi. Acum era fără mască, cel puţin pentru Principele valah. Dar erau, între nobilii de frunte, ochi şi obraze zîmbind, cunoscînd toanele Margaretei. Petru, care căutase în lungul timpului, de cîte ori stătuse în preajma ei, să-şi păstreze firea, deşi atras, acum, era ieşit ca un al doi-

lea Petru, din alcătuirea-i firească, pornit să o urmeze, să-i fie din plin *chevalier servant*. Se vede că unul din „drăgălașii" regelui îi șoptise acestuia, ceva. Henric îl prinse o clipă, cînd Margareta se oprise într-un grup de femei, și îi șopti cu un zîmbet drăcesc :

— *Soyez prudent, mon Prince...*

— Prudent ? Pentru ce, Majestate ?

— Margareta are pe dracu în vintre ! Porni apoi cu un rîs isteric către Joyeuse și Nogaret de la Valette...

Petru rămase descumpănit ! Ce-a vrut Henric să spună ? Adică, de ce a spus ce a spus, despre regina Navarei, sora lui ? E un rege. Acest om cu fruntea înaltă, cu ochi iscoditori, pătrunzători. Îl știa deschis către arii vaste de gîndire, înțelegînd multe... Și totuși. Își aminti despre ce îi vorbise Philippe Desportes : „dacă aș avea un frate mai mic — spunea poetul — aș căuta să-l feresc de multe capcane nevăzute... de nobilii, ducii, de toți seniorii care se învîrtesc, carusel, împrejurul pivotului coroanei..." Tresări. O lunecare moale, ca de șarpe, dar caldă, i se strecură pe după braț, abia simțită, nevăzută de nimeni. Totuși, trezit din buimăceală, Petru o văzu pe Margareta și peste umărul ei, mutra sfidătoare, obraznică, a lui Nogaret de la Valette, care îi vorbea lui Henric. Joyeuse își întoarse și el o clipă capul, îi privi, dar Henric îi luă pe după talie pe amîndoi „drăgălașii" depărtîndu-se de-a lungul monumentalei săli, trecînd printre dansatori, urcînd scara ce ducea către apartamentul său.

Ce-a mai fost ? A fost grandios, strălucitor în gătelile femeilor și ale bărbaților. Străluceau podoabele, culorile, pietrele de preț la gîtul frumoaselor doamne, în coafurile ce străluceau de podoabe de aur și nestemate. Sala cu arcade și bolți împodobite cu lambriuri, era un freamăt și joc de sclipiri, de mici săgeți luminoase, scăpînd din fațetele diamantelor. O amețeală, un murmur galic... O amăgeală, își zise Petru, prins deodată de o stare de nemulțumire. De ce se-nnegurase... Dar de-ar fi știut că în podoabele strălucind, în rubinele jucate, în coliere

şi diademe, s-ar fi putut să sîngereze bogăţiile pîrcălabului Huru, averile lui Iancu Sasu, cel ce va fi descăpăţinat din porunca Sultanului, în piaţa publică din Liov, de către preacreştinul rigă polon, Ştefan Bathori...

— De ce s-a-ntunecat frumosul Principe ? — undui glasul Margaretei. Apoi privindu-l pieziş : „Ce ţi-a spus Henric ? Am văzut, că în treacăt, s-a aplecat către obrazul vostru, Principe. Părea că vrea să vă sărute sau să vă muşte... Rîse. Îi apăsă mai tare braţul, părînd că vrea să-l ducă cu ea în unghiuri mai liniştite, în marea sală. În aceeaşi clipă muzicanţii începeau o nouă arie de dans. Un grup de gentilomi se apropiară, făcură cerc în jurul reginei Navarei şi al Principelui. Fiecare îşi încerca norocul să primească favoarea unui dans cu frumoasa fiică a Catherinei. Privindu-l, cu o galeşă disperare, ea se lăsă furată de primul dănţuitor. Se dansă o pavană, o farandolă, apoi o sarabandă, apoi... apoi...

Petru rătăcea prin sălile, prin galeriile şi grădinile castelului. Era în zori, după noaptea balului. Se pierdea în labirintul castelului început prin secolul X, aici, în Loir-et-Cher, de către Thibaut, poreclit Trişorul, conte de Blois. Urca, cobora, fără să-şi dea seama, pe scara monumentală din aripa clădită de Francisc I. Altădată desenase cu privirea toate amănuntele aripilor clădite succesiv, prin veacuri de regii Franţei. Acum era neliniştit. Plictisul, îndoiala îl făceau să treacă pe lîngă frumuseţile castelului, parcă fără să le vadă. Ieşi, coborînd marea scară pentagonală. Nu-şi dădu seama cînd ajunse în grădina reginei. Se vedeau în depărtare marile păduri de la Blois, Boulogne şi Russy. Se vedea oraşul vechi clădit în amfiteatru pe colina malului drept al Loirei. Uliţele medievale, întortocheate; o biserică în stil roman, şi biserica Saint-Sauveur, unde în 1429 fusese binecuvîntat steagul Jannei D'Arc. Se opri în loc. „Ce eşti tu, Petrule ?... Ce se întîmplă ?... Scutură din cap să

nu se mai gîndească. Roti privirea în juru-i. Între aripa castelului, ridicată de ducele Gaston d'Orleans și cea a lui Francois I-ul, se înălța un turn, din secolul XIII, căruia i se zicea *„la vieille tour des oubliettes"*. Acolo și-ar fi găsit sfîrșitul, închiși, uitați, cei căzuți în dizgrație, cei stînjenitori, prin veacuri, se zice... Rîse, rîse atît de tare, încît se trezi din rătăciri, privind în juru-i. Nu-l auzise nimeni. Puținii oameni, gărzi, slugi, cu socotelile lor, nu-l luaseră în seamă... Eu mă strămut de colo-colo, ca un turn al oublietelor, înfășurat în uitare. Și ea, ... ea... zîmbi mustrîndu-se singur. „Ce este cu ea ? Petrule ? Te-ai copilărit. Poate că înaintînd în timp pînă la bătrînețe, o să te chinuie lingoarea dragostei pentru Ea... Pentru sora lui Henric. Dar Henric care-și suduie sora, umplînd-o de rușine. Ce fel de oameni sînt acești copii ai celei mai alese între țările alese ale lumii ? Atît de repede te-ai îndrăgostit Petrule ? Tu ai altă menire, pentru asta te-ai chinuit, ai rătăcit și ai luptat ani după ani ? Dar ea n-are nici o vină. E o muiere frumoasă. Henric de Navara îi e soț și nu-i e soț. E încă strălucitoare. Este în flăcările tinereții. De va fi așa cum spune frate-său, Henric, va juca în flăcările iadului... dar e o salamandră născută din pîlpîirile albastre ale dragostei. „Precum o salamandră... Precum o salamandră"... Îi treceau ritmuri prin gînd și-i jucau și lui mici zbateri albăstrui, încălzindu-i pieptul. Așa i-aș spune: „Precum salamandra".

Poemul se închega în memorie. Vedea materializîndu-se slovele, strofele :

„Grădina crinilor de aur
Da floare-n bolți arcînd la Blois
Cum pe tavane arcuia-n
Simbol al Galiei tezaur.
Lumină, crin uman, de aur
La vatra regilor ardeai,
Un vegetal pîrjol creșteai
Și-n pieptul meu mînii de maur

Că, cerc curtean te închidea
Crin al Navarei, şui, de aur ;
Asclepios din Epidaur
Să mă dezlege nu putea
De răul ce mă chinuia-n
Grădina crinilor de aur.
Envoi :
Prin flacări treci precum o salamandră
Prin foc hrănind din foc aprind clipita
Blois, unde mi-am visat întîi iubita
Şi-o cînt precum Ronsard pe-a lui Cassandră.

— Nu te teme, nu ţi-au crescut aripi, frumosule Prinţ !

Nu o auzise venind cu umbra peste iarba terasei. Îi simţi mîinile mici aşezîndu-i-se pe umeri. Nu se întoarse. Rupse în memorie poemul născut în gînd, dar nu se putu opri să şoptească : „...Lumină, crin uman, de aur"...

— Ce spui ? Parcă ar fi un vers ? De cine ? De unde ?

— De neunde venit, către neunde.

— Cum a fost la bal ?

— Lume...

— De ce ai dispărut ? Te-am căutat.

— Prea multă lume.

— Prea multe femei frumoase.

— Numai una.

— Cine-i fericita ?

— Un crin.

— Dar de aur.

— Sînt şi crini negri.

— Spune. Unde-ai dispărut aseară ?

— Acolo !

— Unde ?

— *Dans la vieille tour des oubliettes.*

— Atunci eu ar fi trebuit să fiu în turnul Foix, acolo unde mama a așezat un observator pentru astrologi... Numai că acum, Commo Ruggieri, astrologul curții, nu se află la Blois. Cu ajutorul lui, de acolo, din turnul Foix, te-aș fi putut găsi, stea capricioasă...

Îl privi lung, micșorîndu-și migdala ochilor.

— Nu cumva ai fost gelos ?

— Am văzut cîndva, cred că aici, în Franța, un arras, o tapiserie de mari proporții. Înfățișa... *„La Damme á la licorne"* Inorogul îi da în genunchi. În fața cortului doamnei cu inorog, era o deviză scrisă *„A mon seul desir"*...

— Aș înțelege, dar totuși, nu-nțeleg... Sau poate nu vreau să înțeleg. E sensul abscons, Principe. Nu vrei să-mi tălmăcești.

— *„Laus tua în fines terae"*

— Sună a psalm.

— E al XXXXVII-lea.

— Așa mi se pare și mie.

— De unde atîta cunoaștere a textelor sfinte ?

— Am să-ți spun la Nerac.

Cum a ajuns la castel, la Nerac, pe Lot-et-Garonne ? Ar fi vrut să nu meargă... Ea, îi spusese că-l așteaptă, peste zece zile, acolo, la Nerac. Sunase ca o rugăminte, sau ca un ordin. „Nu pot să nu ascult de porunca unei regine", se înclinase Petru. „Fie ea și a Navarei, încă, încheiase ea în glumă. Caleașca îi legăna visele și neliniștile. Priveliștile erau mereu schimbătoare în lunga călătorie către sud. Se gîndise să-l roage pe Philippe Desportes să-l însoțească, dar Margareta îi spuse că-i mai bine să vie singur. Bietul Desportes. Femeile nu-l doreau. Nici Jadwiga Iaslowicki, palatina cracowiană nu-l primise bucuroasă... Își aminti că mareșalul curții, Birague, nu-i trădase cuprinsul scrisorilor Catherinei și a lui Henric, către Doge și Serenissimă. Philippe care avusese, ca secretar, scrisorile sub ochi, i le po-

vestise. Îşi amintea rînduri întregi, aşa cum fuseseră scrise. *„Le prince de la Grande Valaquie, Pierre Demetrio, notre très cher cousin et bon amy, partant de notre cour pour se transporter a la Porte du Grand Seigneur, soub notre protection et Sauvegarde, avec saufconduit que Sa Haultesse lui octroie a notre prierre et recommandation pour aller à son Heureuse Porte et affin d'estre par Sa Haultesse restitué et restably en son estat de Valaquie"* [8]... O întreagă corespondenţă diplomatică, dusă de rege şi regina mamă, cu Veneţia, cu Constantinopole... Îşi aduse aminte de acea dimineaţă, după bal, la Blois ; ...două mîini mici pe umerii săi... „Nu te teme, nu ţi-au crescut aripi"... „Mi-au crescut, le simt, le voi încerca. Îmi voi lua zborul ! Nimic nu mă va opri să zbor la cuibul strămoşilor... Nimic? Simţi o mică strîngere de inimă, gîndind încotro se îndreaptă, cine-l aşteaptă, acolo, în castelul de pe Lot-et-Garrone... Strînse pumnii, crîşcă din măsele, voind parcă să strivească orice trezire a slăbiciunii, cît de mică. Nimic ! Nimic nu-mi va putea opri zborul".

Un nor de hulubi se ridica, se lăsa, frămîntînd aerul curţii interioare, pătrate. Caleaşca se opri în dreptul aripei castelului, aripă ridicată în veacul al XV-lea în timpul vieţii lui Alain le Grand, seigneur d'Albert. În loggia galeriei primului cat, între coloanele răsucite, Petru o zări, puţin retrasă în umbra loggiei... Îl văzuse venind. Urmărise caleaşca înaintînd. Norul de hulubi se înălţa, se aşeza pe dalele curţii, agitat parcă de respiraţia ei. În orice caz aşa i se ridica şi i se lăsa pieptul, ori magnetismul ei agita norul de aripi, ori freamătul suit, coborît, o agită. Era o pasionată, o nestăpînită. Cînd dorea, dorea cu o furie mocnită, pe care ştia să şi-o ascundă sub o jucată candoare, cu o graţie născută şi acel adaos de poleire a spiritului viu, crescut de o cultură şi o dîrzenie moştenită de la ilustra-i mamă.

Petru o văzu, încă venind în carrossă, acolo, în umbra loggiei. O lăsă în acea voită retragere şi pîndă, ca după o părelnică

cortină strävezie. Coborînd din carrossă roti o privire asupra împrejurului, înscriind într-un inel gîndit fațadele pătratului Nerac. Știa că aici trăise, prin veacul cincisprezece, deosebita Margareta de Valois, sora lui Francisc I, soața Ducelui d'Alençon. La Nerac, ea trăise necurmat, cîntînd în versuri galante, o morală virilă, un ascetism obscur. Clement Marot, a definit-o, ca avînd : „Trup feminin, inimă bărbată, cap de înger"... Aici scrisese povestirile „Heptameronului". Aici, a trecut umbra căsniciei Margaretei de Valois, fata Catherinei, cu Henric de Navara. Acolo, în umbra loggiei primului cat al acestei aripi a castelului amintind de stilul palatelor iberice îl pîndea. Știa, simțea că-l pîndește Margareta, regina Margot. În acele clipe, și începînd chiar de la Blois, Margareta îl dorea, îl simțea al ei, pe acest straniu de frumos Prinț al acelei îndepărtate, necunoscute Valahii. Nu-i păsa ce a auzit, ce știe despre ea, ce i-ar fi turnat în auz lătrătorii. Nu-i păsa ce-i mîrîise la ureche Henric, regele. Știa ce crede și ce spune despre ea, acest frate care n-o iubise niciodată, de care-i era silă și uneori milă, cum îi fusese milă și de fratele cel mare, de chinuitul, nefericitul, istericul Charles al IX-lea.

Petru simți, urcînd scara, pătrunzînd într-o frumoasă sală cu largă boltă nervurată, că în aceasta latură a vastului castel ar trăi o singură făptură. Nu se auzea nici o mișcare. Nu văzu nici o slugă apărînd sau dispărînd înapoia ușilor. Margareta îl întîmpină în capul scării ce urca la grațioasa galerie a primului cat, unde o zărise, de unde-l privise la sosire. Îl aștepta dreaptă, cu chipul și ochii enigmatici, și abia bănuitul surîs părea mai curînd un aer de greu ascunsă mulțumire că-l atrăsese la Nerac. Îl vedea urcînd treaptă cu treaptă, drept, cu pasul elastic, cu trupul șui dar puternic, într-un *justaucorps* din mătase, albastru cer, cu fir de aur, cu pulpele în ciorapi lungi, în calze negre. O amețea nemărturisit această frumusețe dar o nemulțumea pasul măsurat cu care valahul urca spre ea. L-ar fi văzut suind în grabă, cu ochii căutînd-o, cu o încercare de a întinde

brațele, nerăbdător s-o cuprindă... Ajuns, se înclină protocolar, ca în fața unei regine. Îi sărută mîna cu devoțiune, cum i-ar fi sărutat-o și bătrînei ei mame, Catherina. Văzu că privirile ei se îngustează și își trase ușor mîna cu un tremur nervos. Petru văzu că trupul ei zvelt nu e ascuns în obișnuitele rochii largi, grele. Era aproape înfășurată, ca orientalele, într-o rochie de casă albă, moale. Gîtul lung îi apărea liber de acel *„cottoire“* din *lacet de passementerie,* strîns ca un colier, ca un cordon, cu lanțuri ușoare de care atîrnau bijuterii.

„E frumoasă, își spunea Petru, dar căuta să nu-și trădeze încîntarea. Uneori are un aer feciorelnic... cu toate cîte se spun pe socoteala ei. *„La reine Margot"*, cum îi spunea batjocoritor — Charles, sau răutățile și mai veninoase ale lui Henric. Surorile ei, Elisabeth și Claudé erau cruțate de ghimpii fraterni sau trecute cu vederea. Vanitoasa și dîrza Margareta îi stînjenea. De ce ? Pentru că i-ar fi supărat neastîmpărul și foamea ei de dragoste ? Dar tocmai frățiorii ? Unul cu scrînteala lui, altul cu „drăgălașii“, cu orgiile lui ? Ei, astea-s socotelile lor și sînt multe, în Franța slăbită de războaiele religioase, de dezbinarea dintre cei trei fii ai bătrînei doamne Catherina. Auzi că Margareta îi vorbește.

— Tot mai visezi crini de aur, Principe ?

— Nu, fiindcă mi-a apărut un crin alb.

— Spuneai că sînt și crini negri.

— Cel pe care-l privesc are numai miezul negru...

— Ca păcatul.

— Păcatul n-are culoare, suavă regină. Păcatul are culmi și adîncime.

— Culmea nebuniei, apoi adîncimile iadului, — rîse abia adiat, împotriva a ceea ce spunea. Vino, Principe, să-ți arăt Neracul... De fapt, n-o să te plimb prin toate aripile acestui pătrat de ziduri cu toate fantomele veacurilor... Eu locuiesc doar în această aripă de cînd m-am măritat cu Henri de Navara. Acum, la Nerac e și el o fantomă...

Erau în camera ei de dormit, la cîteva ore de la sosirea principelui. Avusese răgaz să-şi schimbe hainele de călătorie, să se îmbăieze, ajutat de un valet bătrîn. Neîmbiat la vorbă de către Principe, valetul nu rostea decît cuvintele cerute de îndatoririle sale, sau cererile Principelui pentru ce avea nevoie. Nu-l privise nici o clipă în faţă, dar cînd fu între ceilalţi slujitori la bucătării sau pe culoare, vorbi despre Petru ca despre o veche cunoştinţă.

— Nu ai senzaţia că te afli în liniştea unei mînăstiri Principe ?

— Uneori în mijlocul unei lupte sau al unei furtuni poate fiinţa mai multă linişte decît într-o mînăstire.

— Cum să înţeleg asta ?

— Ştii, Ilustră regină...

— Aş vrea să te rog ceva, Principe. — Petru o privi ascultînd :

— De vreme ce mama şi regele îţi spun : *„Notre cher cousin"*.

„Ştie. Cunoaşte şi ea cuprinsul scrisorilor către veneţieni şi Sultan", îşi spuse Petru. Întinse un surîs, clipind din pleoape, înclinînd capul supus :

— Scumpă şi fermecătoare verişoară...

— Ei da, de ce nu mi-ai spune Margareta ?

— Reginei de Navara ? Fiicei Catherinei de Medicis ?

— I se cuvine unui viitor rege al Valahiei.

— Cel ce stă pe tronul Valahiei se cheamă Domn, Voievod.

— *Ca revient au mêsme*... Dar, spune-mi, scumpe văr cum să înţeleg ce ziceai despre liniştea mînăstirii asemenea celei a furtunii ?

— Era figurat... În vechiul Bizanţ, mînăstirile au cunoscut furtunile schismelor, ale războaielor lăuntrice şi cele duse cu statul, cu Bazileii.

— A ! aşa ?

Din jilţul pe care şedea, Petru cuprindea cu privirea întreaga încăpere. Patul vast, cu baldachin şi stîlpi cioplîţi închipuind torsuri de nimfe, pe care era leneş întinsă Margareta, sprijinită în cot, răzimîndu-şi capul în palmă, uitîndu-se întrebătoare la frumosul valah. Printr-o fereastră înaltă, deschisă, cerul, adînc albastru spre negru, îşi călătorea astrele. Arătau ireal de mari, de o lumină cu străluciri minerale, păreau zugrăvite şi înviate. Petru întîrzie asupra nopţii. Păreau că-l cheamă, că-l atrag călătoarele astre. Un foşnet de nerăbdare îl întoarse de la vederea nopţii. Dar alunecînd, privirea întîlni un „cabinet", un dulap cu patru uşi, bogat sculptat... Margareta îi urmărise tot timpul privirea. I se păru că întîrzia prea mult cercetînd cabinetul.

— Te fascinează mobila aia, dragul meu văr ? — Petru ridică din sprîncene şi din umeri.

— Poate crezi ce au crezut unii şi poate mai cred... sau se fac a crede.

— Ce-aş putea să văd decît că-i o piesă frumos lucrată.

— Am să-ţi deschid îndată uşile acestei opere, frumos sculptată. Ca să vezi că nu păstrez acolo capul fostului meu amant, La Molle, ca să-l scot şi să-i sărut buzele moarte, cînd m-ar prinde dorul — aşa cum binevoiesc să spună dragii noştri francezi. Şi nu doar burghezii, ci şi unii din cei ce-mi fac curte, îmi sărută mîinile, îmi jinduesc trupul, nopţile. Ah, îi urăsc, îi urăsc. Sînt şi catolici şi hughenoţi. Deosebirea de rit nu-i deosebeşte. Porci, porci, toţi. Petru ştia că vorbeşte despre La Molle şi Anibal de Coconat, conjuraţi în complotul din acele zile tragice, numit „Complotul zilelor de dulce". Frumoşii aventurieri Joseph de Boniface de la Molle şi Anibal de Coconat au fost ghilotinaţi din porunca reginei mame....

— Te înţeleg regină de Navara...

— Şi vară.

— Şi verişoară. Te înţeleg. Adesea am simţit şi eu că undeva în viaţă, am lăsat o poartă deschisă. Ai uitat o poartă des-

chisă. Pe acolo amenință să năpustească primejdia. Ca acea *„kerkaporta"*, rămasă deschisă în zidurile de apărare ale Constantinopolei, pe unde a venit pieirea Bizanțului, turcirea lui pentru vecie.

— Și acuma ce simți ? Ce gîndești...

— Acuma ? nu doar acuma. În unele clipe din viață, îmi pare că mă asemăn cu acei *„Mevlevi"* pe care i-am văzut în Anatolia...

— Nu știu, nu înțeleg — spuse Margareta, schimbîndu-și poziția cu un foșnet, cu un freamăt nervos al rochiei de casă.

— Mevlevii sînt derviși învîrtitori, răsucitori *„destourneurs"*. Erau într-o *Mevlevă*, în Anatolia, o mînăstire fundată de Celaladdin Rumi. Sînt înveșmîntați în halate albe, largi, strînse pe mijloc. Se răsucesc fără oprire, ca niște clopote largi și vii de pînză moale. Se răsucesc așa intrînd într-o stare de amețeală mistică.

— Și acum ești în urma unei asemenea practici, scumpe văr și Principe ? fiindcă am băgat de seamă că ești într-o astfel de stare, ca aceea dobîndită de dervișii răsucitori... S-ar părea că drumul te-a obosit — spuse surîzînd cu o ascuțime ucigașă.

— Nu Înaltă Regină... dar...

— De fapt mă simt și eu obosită. Știu și eu un singur cuvînt turcesc. Am uitat de cînd și de la cine-l știu.

— Ce cuvînt ?

— *Iyi geceler...*

— Asta înseamnă : noapte bună...

— Da, *iyi geceler !*

— *Iyi geceler !*

Nu-și dădu seama prin ce semnal tainic chemată, apăru o slujnică, rămasă în cadrul ușii, așteptînd porunca reginei de Navara. Cu o mînă moale, a plictis, Margareta îi arătă unul din candelabre ce pîlpîia, legănate, patru flăcări de lumînări.

— Arată Alteței Sale cum să ajungă în camera sa.

— Dar rămîneţi în întuneric. Să aprind alte lumînări — spuse şoptit fata. Cum ţinea candelabrul în faţa ei, para lumînărilor îi lumina chipul tînăr. Părea o mască de faianţă, vie, cu acea strălucire a faianţelor ieşite din atelierul lui Girolamo della Robbia. Aşa părea, încremenită, aşteptînd porunca reginei. Margareta îi făcu semn să iasă.

— Nu mă sperie întunericul... Şi uite ! — arătă fereastra. — Cerul e plin de lumină. Da, *iyi geceler,* scumpe văr !

Petru se ridică, se înclină în faţa reginei de Navara. Ieşi tăcut urmînd fata cu chip de faianţă.

Nu se culcă. Rămase un timp cu ochii asupra ferestrei înstelate. Prin fiecare ochi de geam plumbuit, aproape, licărea cîte o stea. Poate că şi ea, la fereastra odăii de dormit, vede aceleaşi licăriri venite din necuprins şi necunoscut. Dar poate gîndurile lor, al Margaretei şi al lui, nu se întîlnesc călătorind pe acelaşi pod de lumini astrale...

„Ciudată întîlnire. Este o hărţuială, o nemulţumire şi un chin ; poate al unei nepotriviri. Nu ajunge să doreşti ceva cu pasiune, e nevoie şi de o nimbare a două dorinţi, a două pasiuni, cu acel abur nevăzut şi sensibil.

Ce caut eu aici, la Nerac ? — îşi puse iar întrebarea. Să nu te dezvinovăţeşti. Priveşte adevărul în faţă. Sufereai în seara balului, la Blois ? O iubeai ? O iubeşti ? Sau este numai fugarul foc de paie, la para căruia încălzeşti o chibzuială rece ? Nu ai vrut să-i nesocoteşti dorinţa să te aibă aici, în acest castel singuratec, rece. E fata Catherinei. Trebuie să ţii seama. Respinsă, s-ar putea răzbuna. Catherina îşi iubeşte fata, poate mai mult decît pe „ces chers yeux", pe neechilibratul, neîmplinitul Henric. La Henric, Margareta n-ar avea trecere ca să-l sape...

Petrule ! Fii cinstit cu tine însuţi. Ai spus cîndva : *„Pater peccavi miserere mei !* Fă să-mi vibreze în suflet calda strună"...

Mult timp, întins pe pat nu putu să pună geană pe geană. Se ridică. Se duse la fereastră. Pe mişcarea gîndită a astrelor, încadrat cu toată făptura în acea ramă a nopţii, nu îşi lămuri multe gînduri, simţăminte, asupra rosturilor grele ale sufletului şi vieţii.

Îl trezi o dimineaţă ploioasă, una din desele zile ploioase ale climatului acvitan. Se auzea, chiar prin ferestrele închise, cîntecul disperat al privighetorilor în secularii copaci ai pădurii ce înconjura pătratul clădirilor. Undeva, foarte aproape, în adînciturí de zid, guruiau hulubi şi jelea o turturea. Umezeala aerului în acest anotimp acvitan, pătrundea parcă prin ziduri. În cămin ardeau buturugi. Nu simţise, în somnul greu al dimineţii, cum se aprinsese focul în cămin.

Abia se îmbrăcase, cînd fata care-l călăuzise pe coridoare luminîndu-i calea, în seara trecută, veni să-i aducă o scrisoare, din partea reginei — spuse ea. Fata părea şi acum să poarte o mască de porcelan, cu toate că nu ardeau în faţă-i lumînări şi dimineaţa împrăştia o lumină difuză, surie. Sub privirea lui, masca de porcelan a fetei se făcu purpurie. Ieşi împiedicîndu-se în fuste. Petru zîmbi cu privirea în gol. Desfăcu misiva :

„Iubite Principe... şi văr.

Am privit mult, azi noapte, stelele călătorind prin faţa ferestrei. Mă întrebam dacă şi tu le vedeai. A fost o seară ciudată. Am simţit cum între noi se aşezau duhuri potrivnice care ne înstrăinau. Eram amîndoi ciudaţi, sau sub influenţe nefaste. Am fost nemîngîiată. Am luat poeziile, sonetele lui Ronsard, pe care-l iubesc şi pe care Philippe Desportes năzuie să-l înlocuiască... *„Peine perdue"*... Ştiu că Desportes îţi place. Am citit sonetul : *„Maria baizez moi, non, ne me baizez pas"*. Ţi-l transcriu, cred că-l cunoşti. Cu toate că plouă, cu toate că e o

lumină rece filtrată prin sitele ploii, cred că auzi cum își sparg gușile privighetorile în pădure ?

Marguerite de Navare

Citi scrisoarea, punînd puncte de mirare, paranteze de îngîndurare. Zîmbind la unele fraze, ca : — Am privit mult, azi noapte, stelele călătorind prin fața ferestrei... M-am întrebat dacă și tu le priveai ? Gîndiseră poate, în aceeași clipă, la fel. Este... Este totuși o fire autoritară, poate capricioasă, instabilă ? Poate ? Sigur ! !

În camera ei, înduioșată cîte o clipă, nerăbdătoare ades, își spunea : „Este o fire rece, bănuitoare... Să fie cu mine, aici, în sudul Franței, în Aquitania, în Neracul în care... Da, în care... Poate asta îl face să-și țină aripile culcate pe lîngă trup ?... Atunci, de ce a venit ? Poate din slăbiciune. Poate din duhul curiozității. Doar e poet, după cît se spune. Sau poate că... Ah; cercelul ? Poate că l-au racolat în banda scîrboasă a „drăgălașilor" lui Henric. Și cine știe ce i-o fi îndrugat drăguțul meu de frate ? El, el care... Păcat de frumusețea lui stranie, venind de departe! Nu, nu se poate. Mă dorește. Am simțit-o la Blois... O ! Nerac ! Te voi îmbogăți oare cu încă o legendă defăimătoare asupra mea ?

În odaia lui, Petru, nu-și mai punea întrebări prepuelnice. Stătea aplecat asupra unei mese de scris, vădit stilul renașterii florentine, cu picioarele închipuind patru delfini. Avea în fața ochilor sonetul lui Ronsard, transcris de mîna ei. După aproape o oră puse peana jos, privi lung textele, cel francez și pe al său. Îl citi odată. Luă sonetul, originalul. Îl puse jos, citi încă odată cu glas tare, ce izbutise :

Sărută-mă Marie — nu, nu mă săruta
Ci inima mi-o soarbe cu dulcea-ți răsuflare
N-o soarbe, suge-mi vinele-ncet, din fiecare,
Tot sufletu-mi ce-n brațele tale se zbătea.

Nu-l soarbe că atuncea cînd el s-o destrăma
Ce voi mai fi eu alta decît ne-ntruchipare,
Lipsit de trup, pe țărmul unde iubirea moare ?
(O, Pluton) cu mințite zvîcniri de dor în ea.

Cît ne e dată viața să ne iubim Marie !
Că nu domnește' Amorul pe ceata colilie
A morților, ce-n somnul de fier, în rînd s-aștern ;
În van iubit-a Pluton pe stearpa-i Proserpină.
Cu-n piept de piatră dulcele chin nu se îmbină ;
Vrea pe pămînt domnie, iubirea — nu-n infern !

Se încruntă privind petecul de hîrtie. Îl prinse cu degetele de capete, pregătindu-se să-l rupă.

— Nu ! auzi înapoia lui.

Tresări. Se ridică răsucindu-se. O văzu pe Margot, în aceeași rochie de casă din ajun, albă. Veni către el :

— Pentru asta te ascundeai ? Mă chinuiai, să te aștept, bănuind...

— Ce ?

— Îmi spuneam că te-a fermecat frumoasa Christina...

— Cine ?

— Cameriera mea.

— A ! rîse Petru ! Fata cu mască de porcelan ? Nu Doamnă, nu am obiceiul să fac dragoste cu slugile gazdelor.

— Atunci e bine. Altfel i-aș fi spart masca.

— Ei, iată, aproape drept de proprietate !

— Sigur. E doar sluga mea.

— Nu asupra ei, asupra mea.

— Dacă-mi îngădui...

— Ce ?

Margot îl privi pieziș. Se apropie mai mult de el. Intinse mîna : — Dă-mi-o !

Abia acum, Petru văzu că păstrase în mînă tălmăcirea.

— Nu, este o zmîngălitură. Am încercat ceva. Am s-o rup.

Margot, cu agerime de pisică, îi smulse hîrtia, fugind cu ea prin odaie, ca în hîrjoană.

— E după Ronsard, nu ? Ascultînd cînd o citeai îmi suna aproape. Acelaşi ritm, simţeam ce nu înţelegeam. Te rog să mi-o laşi.

— Nu, e o jucărie.

— Şi eu sînt o jucărie pentru tine, vere, aşa văd...

— Dă-mi-o, te rog, e o prostie.

— După Ronsard şi din peana ta, nu poate ieşi o prostie, dragul meu verişor.

Petru se duse spre ea, căutînd să-i reia sonetul. Erau unul lîngă altul, într-o tăcută înţelegere că-i un joc. Ea îşi ferea mîna în care avea sonetul, lipindu-şi aproape trupul de al lui. Cu mîna liberă încercă întîi să-l împingă, să nu-i dea pas să-i smulgă hîrtia. Dar mîna, căutînd un sprijin, îi întîlni umărul, se lăsă pe umăr, se închise ca un cerc moale în jurul gîtului. Răsuflările calde erau una şi Margot îi astupă gura cu buzele lacome.

Se făcu noapte. Dreptunghiul ferestrei era negru. Nu se vedeau stele după perdeaua de nori. Margot era goală în patul cu baldachin. Cununa albă a braţelor înstăpînise cu drept de proprietate grumazul frumosului văr...

— Te rog, dulcele meu văr, spune-mi acum, acum, întîiele versuri, întîia strofă a sonetului... Ştii strofa cu „*Sucez moi toute l'âme éparse entre vos bras*“. Spune-mi-o în graiul tău valah.

— Nu, Margot !

— Ba da ! Te rog, acum, acum. Spune-mi !

Cu glasul cald, adîncit de clipă, Petru îi spuse :

— „*Tot sufletu-mi ce-n braţele tale se zbătea*“... Margot îşi uitase toată viaţa...

•

A fost o trecere de zile pudrate de ploi fine, strecurate. Același clocot de cîntec în pădure. Nu simțeai cînd se strecoară ziua în noapte, noaptea în zi. În cămin se legănau salamandrele, pînze de alcool albastre. Forme fantastice jucate asupra pereților cînd ei se mișcau prin fața căminului. Era seara din urmă. Cu greu se hotărîseră să părăsească, poate pentru totdeauna, castelul Nerac.

— Ne vom întoarce oare vreodată-n Aquitania ?

Margot nu se recunoștea. Simțea un gol în suflet, ea, care crezuse că nu are acea boală a sufletului. Golul era ca o prăpastie ce amenința s-o soarbă; cădere în propriul ei suflet. „Margot, să fii într-adevăr îndrăgostită ?" se întrebă ea, rămînînd singură. Atuncea se căsca acel gol care-o înspăimînta. Ea, care în dragoste era călău, acum era victima, osîndită. Așa se judeca. Atunci cînd Petru venea s-o găsească în dormitorul ei, sărea și se făcea iederă, șoptindu-i înfrigurată, cu ochii lărgiți :

— Unde ai fost ? De ce ai lipsit atît de mult, Principe de Aquitania. (Îl unsese principe al Aquitaniei).

— Am încercat ceva...

— Citește-mi, Prințul meu.

După ce-i citea, ea îi lua mîna, i-o privea îndelung. I-o săruta. Îi cerea, ca de fiecare dată, foaia de hîrtie. Se îndrepta spre dulapul sculptat, scotea o casetă de argint, în care lăsa să cadă foaia ca o frunză desprinsă de pe ram. Îi veni în gînd o imagine despre dulapul tăinuitor, dar se temu să nu-i amintească despre La Molle, și sinistra legêndă, și asta să le strice cea din urmă seară la Nerac.

— Petru ! — pronunța, încercînd, cum se pronunță în românește. Suna, acuzat de acel „r". rulat, comic, așa cum ai struni un cal. „Petrrru". — Dacă aș fi avut darul povestirii ca înaintașa mea la Nerac, Margareta de Valois — care a scris suculentul ei „Heptameron", aș fi însemnat și eu niște pagini. „Zilele și nopțile unui prinț valah în Aquitania"... O, dar mă

copilăresc. Bine că n-am avut darul surorii regelui Francisc... sau naivitatea s-o cred... Numele tău nu va rămîne în memoria Franței, pe această temă.

— Va fi îndeajuns memoria dulapului, spuse Petru liniștit, fără umbră de proastă humoare... De fapt, o asculta cum vorbește, fiind cu gîndul la Paris, la ce-l așteaptă, poate, acolo. Trebuia să vină într-o zi chemarea Înaltei Porți, consimțămîntul Sultanului. Margot gîngurea... Drace ! Regina de Navara gîngurea ca o turturea în călduri. N-ar fi crezut nimeni, nici dacă ar fi fost de față, nimeni din nobilimea care-i cunoștea vînturata viață. Margot îndrăgostită ca o gîsculiță, ca o fată de fermă ? Fiindcă nu era vorba de o făptură suavă, de o femeie normală. Ci de o îndrăcită din naștere... de una „care avea pe dracu în ea", cum îi spusese Henric, punîndu-l în gardă pe Principe, sau din voluptatea urîtului.

— *„Jour de Dieu"* ! izbucni Margot, întîmpinîndu-l pe Principe. Petru se uita la ea, întrebător. Era prima oară cînd o vedea astfel ieșită din apele ei, folosind înjurătura obișnuită a regelui Charles VIII.

— Ce nu merge ? o întrebă Petru, zîmbind.

— Nu zîmbi, că mie îmi vine să turbez... Nu vom putea pleca împreună. Am primit o ștafetă din partea mamei. Neobosita Doamnă vrea să vină în Sud. Simțind că bătăioasa nobilime a Gasconiei și Languedocului, reformații, pretextînd că sînt năpăstuiți de catolici, caută să rupă învoielile de la Nerac, vor să reia armele. Îl au în fruntea lor pe domnul soț al meu, pe Henric de Navara... Mama îmi scrie s-o aștept aici la Nerac... Auzi ! vrea să mă convingă să mă împac cu Henric... *Jour de Dieu !* Asta nu se mai poate... Eu te... Își înghiți vorbele. Își reveni... — Totuși trebuie s-o aștept... Bătrîna Doamnă mă imploră... Și după rugăminți, pot veni amenințările... Și chiar fără amenințări, îi sînt datoare, totuși...

— Nu te frămînta ! Dacă regina te roagă...

El știa că Margot va rămîne. Nebucurîndu-se de dragostea, de prietenia fraților ei, Henric, regele și Monsieur le Prince, avea nevoie de sprijinul Catherinei. Regina mamă se afla în unul din ceasurile sale grele. Feciorii îi dădeau de furcă, neînțelegînd intențiile ei de pacificare a Franței, de echilibrul ce-l nutrea să se facă între catolici și reformați. Henric de Navara, ginerele, atacase, pe neașteptate, în noaptea de 28 mai și cucerise Cahors... Dădea astfel un semnal de reluare a ostilităților. Catherina căută să înăbușe acest „Război al îndrăgostiților", cum era numit al șaptelea război intern, religios. Fiindcă se părea că meridionalii, sătui de tot ce se întîmplă, de toată starea Franței, de aventurile reginei Margot, ale lui Henric de Navara, cu fetițele lui vesele și gentilomii lui, Henric, regele cu „drăgălașii", zăpăceala lui Francois, Monsieur le Prince, care făcea pe războinicul, și totul împotriva politicii Catherinei, totul dădea pas protestanților să sfîșie pînza Penelopei, a păcii franceze, pentru care bătrîna Doamnă lupta, din adîncă dragoste pentru pămîntul și poporul Franței. Petru căută s-o liniștească pe Margareta. Dar aveau să se reîntîlnească la Blois, sau la Paris. În adîncul inimii sale, Petru se bucura de această întorsătură. Își dădea seama de focul de paie de la Nerac. Știa că trebuie să se întoarcă la rostul vieții sale, Valahia. Visul și datoria lui. Despărțirea a fost ciudată ca și întîlnirea. — „Ți-am spus că Neracul este Castelul duhurilor potrivnice ; ne-au îngăduit numai un interstițiu de fericire." „Petrule — își spunea Principele... Nebuniile, slăbiciunile se plătesc. Carnea, carnea asta nevolnică." Dar privind-o pe Margot își dădea seama, că de-ar fi să mai întîrzie la Nerac, carnea asta slabă, lunecătoare în păcat, l-ar supune patimii. Se despărți aproape bucurîndu-se ca de o eliberare. Totul se jucă după legile veșnice ; atîta părelnică înduioșare, atîta comedie. Nu-și mărturiseau, dar o simțeau. Fusese o toană, de muiere îndrăcită și trecătoare, spulberată iluzie. Sita ploilor se închisese. Pluteau negurile asupra pădurii și pe întinderi.

— Le auzi ?

— Da, le aud.

— Zile şi nopţi ne-au cîntat preotesele din mai.

— Ciudat. Aici cîntă zi şi noapte.

— Uneori poate amintirea guşilor lor sfinte.

Nu apărea nimeni, la nici o fereastră, la nici un unghi de clădire. Acelaşi pustiu, aceeaşi cetate moartă ca la sosire. De fapt, Petru, în tot timpul nu văzuse decît pe valetul bătrîn ce-l slujise şi pe fata cu candelabru. Mesele erau servite tot de ei doi. Poate era regia reginei Margot, pentru mai mult mister şi eden al însingurării şi patimii nestingherite. Muşcat de un mic diavol hîtru, Petru încercă s-o necăjească. Mai mult să-i aţîţe orgoliul.

— Să ştii scumpă verişoară, Christina avea o frumoasă mască de porcelan.

Margot rîse. Cum stătea pe trepte, părea o cariatidă fugită de sub un fronton, de sub un capitel imaginar. Petru, care văzuse cariatidele Epechteionului, nu se putu opri să nu tresară. Înfăşurată aproape în acea rochie albă, care ştia că-i desenează liniile trupului, era mai fluidă în încremenirea ei decît austerele fete de piatră ale templului antic. Era o cariatidă vie. Vîntul îi juca pe trup cutele albe ale rochiei uşoare... Gîndind că o va părăsi, simţi umbra unei păreri de rău. Coborîse din loggia de unde-l privise la sosire. Petru sui în carrossă. Vizitiul pocni din bici. Roţile grele scrîşniră dureros în pietrişul aleii. Nici unul, nici celălalt nu ştia dacă ecoul scrîşnetului roţilor se va fi prelungit în piepturile unuia dintre ei.

Roule carrosse !

Mai dură aproape un an aşteptarea. Corespondenţa diplomatică a regelui şi Catherinei, cu Istanbulul, cu Înalta Poartă, îi aduse Principelui îngăduinţa, în 6 septembrie a anului 1580, să meargă la Constantinopol, să se înfăţişeze Sultanului Mu-

rad al III-lea. Primi paşaportul de străbatere a provinciilor turceşti. Regina mamă, Catherina, scrise tuturor principilor italieni prin ale căror ţări avea să treacă protejatul ei şi al lui Henric. Plin de daruri şi urări, Petru părăseşte Parisul, Franţa, abia în februarie 1581. Lasă mulţi prieteni în urma sa... şi... o iluzie, o amintire, pe Margot, pe care şi-o închipui uneori, în lungul călătoriei către Veneţia şi Istanbul, ca în clipa plecării din Nerac ; ca în dimineaţa cînd pădurea răsuna de cîntec, cînd, ca o cariatidă vie, vîntul îi juca pe trup cutele albe ale rochiei părînd înveşmîntată cu khitonul şi peplosul ce-i modela formele, precum Acroterelor templului din Ahaia de la Egine.

Întors de aproape doi ani, din Sicilia, cel mai tînăr vlăstar al respectabilei familii de negustori genovezi, Sivori, Franco, ce fusese trimis de tatăl său Benedetto, încă din fragezi ani la Messina, să deprindă negoţul, cum făceau mulţi genovezi, era acum urmărit de o singură dorinţă.

Hrănit de tot ce povestea Benedetto, tatăl, despre aproape legendarul, pentru el, Principe valah Petru, nu poftea alta decît a-l cunoaşte, a-i intra în voie şi în slujbă. Mai era şi părintele Parizola, cel care-l ajutase pe Principe să meargă la papa Grigorie şi apoi, prin acesta, la regele prea creştin al Franciei. Parizola îi arăta dreaptă şi folositoare această cale, oploşirea sa, a tînărului Franco, pe lîngă Principe. Spunea abatele că i-au sosit veşti din Franţa, îi scrisese Petru că sultanul îl cheamă la Istanbul să-l aşeze pe tronul Valahiei. Abatele îi arătase actele acelei chemări traduse în italiană. E hotărît. Ilustrul Principe va începe în scurtă vreme o Domnie splendidă. Ar fi bine pentru tînărul Franco să caute să se facă folositor şi de se va putea, să intre în slujba strălucitului Principe, îi spunea abatele. Numai că avea nevoie, pentru toate cîte le cere o asemenea călătorie lungă către Constantinopole, de bani. Îl rugă pe el, pe abate, să vadă de-i poate avea de la unul din genovezi. Cel ce ar voi să-şi

pună banii la o asemenea treabă ar fi larg răsplătit, cînd Principele-și va recăpăta Domnia. Făgăduielile erau cu așa așezată chezășie, fără laude, încît Parizola se punea el chezaș.

Tînărul Sivori umbla acum însoțit de un alai de vise și gesturi. Familia Sivori stătu la sfat de oameni chibzuiți, căutînd treburile pe toate fețele, sfătuindu-se cu abatele Parizola, hotărîndu-se să-i trimită Principelui patru mii de scuzi aur. Era o sumă frumoasă pe care putea s-o dea Benedetto Sivori. Se hotărî ca banii să-i ducă Franco, la Veneția, unde trebuia să vină din Franța Înălțimea-Sa. Dacă Principele va socoti și va găsi potrivit, atunci Franco, cu binecuvîntarea părintească, se va rupe cu durere de familie, de pămîntul Genovei să meargă acolo, în Valahia, după Domnul ei cel nou. Îl însoțeau pe Franco, fratele Nicolo de Asti din ordinul Carmelitanilor, trimis de părintele Parizola să-i sărute mîinile în numele său, să-l urmeze pe Principe, cum suna încuviințarea părintelui general al ordinului, ca să primească în țara Valahiei tot ce va voi să dea Măria-Sa, atît pentru ordin, pentru mînăstire, cît și daruri pentru Paolo Battista del Connio ce-l ajutase, cît și altora ce se arătaseră grăbiți să-i fie de ajutor Principelui. Banii avea să-i primească Franco, înfățișînd o scrisoare de la domnul Giacomo Cattaneo, bancher genovez, domnului Pasquale Spinola, bancher venețian care-i va înmîna suma știută pentru Principele Petru.

Franco Sivori străbătu drumul pînă la Veneția, trecînd prin Piacenza, Parma, Reggio, Modena, intrînd cu luna martie în cetatea lagunelor, unde Principele nu se arătase. Apăru după trei zile... A patra zi de la sosirea lui Petru, împins de nerăbdare și de visurile ce le făcuse în lunga-i călătorie de la Genova la Veneția, tînărul genovez se înfățișă la Palazzo da Mulla unde descinsese cel mult așteptat... Primul om pe care-l întîlni fu domnul François Berthier, secretar, pus pe lîngă Principe de către Henric. Domnul Berthier îl duse în fața Principelui. Tînărul genovez stătu cîtva, cu gura încleiată, neputînd a-și muta în altă parte privirile de la chipul ce-l vedea. Așa își închipuise figurile legendare de principi eroi, sau înțelepți. Nu-l auzise

vorbind, dar lumina ce-o răspîndea privirea, statura, ţinuta mîndră dar prietenoasă, frumuseţea rafaelită a chipului îl uluiau, îl făceau să tacă şi să privească devotat, cum ar sta un învăţăcel în faţa unui mare înţelept, investit şi cu darurile unei înfăţişări negrăit de atrăgătoare.

— Bine ai venit, *signor* Franco Sivori. Am fost vestit din vreme de către scrisoarea veneratului Fra Parizola, de sosirea voastră în Veneţia. Îmi pare rău că aţi avut de aşteptat pînă să sosesc, dar cred că Veneţia cu farmecele ei nu v-a lăsat în plictis.

Tînărul genovez era atît de fîstîcit, încît făcu un pas stîngaci, se împiedică uşor în muchea abia simţită, ieşită, a unei dale. Păru că vrea să pună genunchiul în podea. Dar Petru îl luă de braţ ducîndu-l înspre un scaun pe care-l aşeză. Se aşeză şi el, Berthier îl privea uşor amuzat pe tînăr, căruia îi mai suna în auz ultimele cuvinte spuse în acea italiană demnă de Petrarca sau Alighieri. „Doamne, îşi spunea Franco, ce muzică sună în vorbirea lui. Mai melodioasă decît în gura multor toscani. Nu putea pentru început decît să-i înmîneze scrisorile de la Fra Parizola, de la *signor* Benedetto, tatăl său şi suma de patru mii de scuzi aur pe care o ridicase de la signor Spinola, a doua zi de la sosirea sa în Veneţia.

Principele Petru le primi înclinînd uşor capul, mulţumi simplu, în cîteva cuvinte, pentru început, dădu totul domnului Berthier şi-l rugă pe vădit turburatul genovez să-i spună despre prietenii din oraşul său şi despre el însuşi. Franco, înghiţi greu, îşi simţea sufletul şi cugetul tulburat.

— Excelentissime Principe ! începu el răguşit, ca un cocoş ce-şi sumeţeşte glasul a bărbăţie — stau în faţa Voastră cu dorinţa, dacă ar fi şi a Înălţimii-Voastre, să vă fiu supus cu viaţa şi bunurile pe care vi le trimit ai mei, din Genova, spre a vă sluji cu credinţă. Atît pot să vă spun... restul...

— Se va dovedi, fără greş, *signor* Sivori : văd în domnia voastră bunăvoinţa şi dorinţa de a izbuti întru ce gîndiţi, veţi fi dar între prietenii şi ajutătorii mei în cele ce visez şi eu să

înfăptuiesc la mine în țară. Vom fi răsplătiți cu toții, după cît vom voi și vom izbuti.

În dimineața zilei de 8 martie, cîteva gondole traseră la peristilul palatului da Mulla. Luară loc, Principele, secretarul Berthier, noul secretar Franco Sivori și încă vreo cîțiva gentilomi, francezi, italieni din suita ce se alcătuise în jurul Principelui.

Principele avea să se înfățișeze, să fie primit de către Dogele Niccolo da Ponte și Excelentissimul Colegiu venețian. Străbătînd spațiul de la Molo, printre cele două coloane monolite, prin Piazzetta, către Pallazzo Dogale, fiecare își urmărea gîndurile, măsura puterea ce răzbătea din tot decorul locului. Petru privea înaintînd pe sub porticul Foscari, cele două statui ce tronau la culmea scării Uriașilor : Neptun și Marte. Chipurile simbol ale puterii venete : Marea și războiul. Acestor puteri își încredința Petru soarta. Tînărul genovez nu se oprea asupra nici unui asemenea simbol. Ca să nu-l ia, amețindu-l, în trecerea lor jocul arcadelor alergînd deasupra celor 36 de coloane cu capiteluri ce susțin galeria superioară, își arunca privirea pe suprafețele de zid decorate cu cărămizi albe și roz, închipuind desene geometrice. Albe și roz, albe și roz, sărind peste rotundul de piatră al coloanelor ce-l amețeau în procesiunea încremenită. Nici nu-și dădu seama parcă de tot ce străbătură să ajungă în marea sală a consiliului, sala cea mai vastă a palatului dogilor...

Văzu marea estradă cu aripi laterale. Acolo ședeau : Dogele Niccolo da Ponte pe tronul ducal, purtînd acea calotă ducală, Biretum, roșu în coroana de aur cu pietre de preț, cu mantia de hermină și brocart încheiată în nasturi de aur. De-a stînga și dreapta, Procuratorii Sfîntului Marc, cei șase consilieri ai Dogelui și înapoi, în sală, cei 1200 de nobili, membri ai Senatului. Fu o mare tăcere cînd Principele și ambasadorul regelui Henric, Du Ferrier, înaintară în acel careu al estradei dogale, Principele de-a stînga și Du Ferrier de-a dreapta. La locul său, Sivori se făcuse mic și inima-i bătea încît se temea să nu strice

adinca linişte ce se lăsase. Îşi apăsa pieptul cu palma, şi-i juca un nod în gîtlej. Auzi glasul ambasadorului francez... abia tîrziu prinse zvonul clopotelor Sfîntului Marc de parcă se mutase bătaia în creierul său...

— ... „aşadar, implor pe Luminăţia-Voastră să-şi insuşească nu ceea ce am spus eu, ci ceea ce îi scrie regele şi regina, anume că nimic nu le va fi mai plăcut decît să audă că Luminăţia Voastră a îmbrăţişat cauza Principelui, acordîndu-i ajutorul, aşa cum va spune Principele însuşi, cum va referi şi secretarul care a fost trimis de chiar regele Franţei ca să însoţească pe Principe. Eu nu pot să spun mai mult decît spun scrisorile ce mi-au fost trimise de Majestatea-Sa regele în conformitate cu cele trimise Luminăţiei-Voastre.

Franco îl văzu pe Doge zîmbind, înclinînd din cap către locul unde se aflau Principele şi ambasadorul. Îl văzu pe Principe marcînd cu un pas începutul vorbirii sale ; Sivori auzi un fel de freamăt străbătînd marea sală a consiliului. Părea un uşor suflu crescînd din om în om. Tot acest freamăt îi trecea prin auz. Se potolise freamătul şi în urechile lui stăruia... Din vorbirea Principelui, desluşi tîrziu :

— ...că el nu vrea să istorisească nici una din nenorocirile, peregrinările şi nefericirile ce-a suferit, fiindcă ambasadorul Franţei a înfăţişat din plin încercările trecute şi starea de faţă, dar cerca să spună că, în vremea cînd se afla la graniţa Ungariei, cînd a trecut în lumea creştinătăţii, valahii, poporul său, recunoscîndu-l ca adevărat urmaş, moştenitor al Marii Valahii, l-au vestit că de voia să intre în ţară, fie că venea însoţit, fie că venea singur, i s-ar fi supus cu totul. Ştiind însă că, dacă ar fi făcut astfel şi-ar fi primejduit viaţa, ar fi adus o prea grea insultă Sultanului şi s-a ferit de la un astfel de lucru, gîndind mai cu seamă la cele ce ar fi putut pătimi poporul său de ar fi trecut la înfăptuirea unei atari hotărîri. Încredinţîndu-se însuşi în aceste chinuri ale sale, Majestăţii Divine, rugîndu-se a-l ajuta, a-l lumina cu a sa graţie, Stăpînul tuturor, i-a insuflat gîndul să se îndrepte spre regele Franciei. Ajungînd acolo, primit de

Majestatea Preacreştină cu mare bunăvoinţă, cu toată cinstirea, ncurajat, ajutat, nădăjduieşte — aşa cum a spus amabasado-rul — să-i fie redat tronul dacă şi Luminăţia-Sa şi aceşti exce-lentissimi domni ar voi să-l ajute...

Sivori era în nori, auzind spusele Principelui. Sunau atît de înalt, de simţit, în minunatul grai toscan, ce atît de bine stăpînea, încît simţea că în acea sală nu era un suflet să nu fie mişcat adînc, socotind că avatarul acelui superb Principe trebuie oprit. Principele urmă să-şi spună durerile şi revolta :

— ...Dacă această Republică a dat atîtea semne, în trecut, de înţelegere şi aplecare asupra unor destine asemănătoare, sau despărţite de al său, el îşi punea mari nădejdi în ea întrucît cu-noştea măreţia de suflet şi puterea acestei Serenissime Republici, încrezîndu-se în foarte calda recomandare a majestăţilor lor care, după ce au făcut totul cu putinţă, sub îndemnul inimii lor, mai doreau ca, prin strînsa prietenie care le leagă de Serenissima Republică, să fie ajutat de această Republică, aşa cum era şi do-rinţa lui, făgăduind nu numai să înapoieze cu ce va fi împrumu-tat de către Luminăţia-Sa — valoarea împrumutului fiind la voia Luminăţiei-Sale — dar îşi va arăta prin toate actele sale recu-noştinţa pentru ajutorul dat.

Cu privirile strălucitoare, privea peste lungile bănci unde şedeau nobilii, membri ai senatului. Dar nu vedea decît acea estradă unde trona Dogele, procuratorii şi consilierii. Pe jocul petelor de culoare ale mantiilor se profila acea siluetă care pen-tru el, acum, era centrul lumii. Auzea în faţa lui unii din acei „zonta", membri suplimentari la dezbaterile senatului, vorbind. Unii căinau greaua soartă a Principelui, alţii îi lăudau verbul şi ţinuta regală. Alţii spuneau cu năduf cuvinte de ură faţă de samavolnicia islamică.

Genovezul îşi roti încă o dată privirile asupra sălii. Ştia că un incendiu ştersese cu flăcările minunile zugrăvite de Carpaccio, Tiţian, Veronese şi atîţi maeştri ai Renaşterii. Dar închipuirea lui zugrăvea un Paradis propriu. I se deschidea drum luminos lîngă acest Principe. Soarta fusese bună cu el.

•

Coborau, Principele însoţit de doi din acei „Savii“, de înţelepţi şi de toată suita, cînd în capul scării de aur se opri, ajungîndu-i din urmă un bărbat înveştmîntat cu o sobră eleganţă.

— Să-mi fie iertat, domnii mei, dar iată un alai plin de regească splendoare... *O ! che bellezza !* ce pînză ar fi !..

— Ilustre Principe ! *Messer* Paolo Caliari Veronese este unul din marii artişti ai Veneţiei.

— Ai Italiei, corectă al doilea înţelept.

— Dar *messer* Veronese nu ştie că principele Petru al Valahiei se află în trecere... aşa că din păcate, *messer* Veronese nu poate picta pînza pe care o doreşte.

— O ! m-aş mulţumi cu un portret, restul îl am de pe acum în cap... Portretul, chipul Înălţimii-Sale îmi trebuie. I-am găsit şi titlul : „Pe scara de aur“.

Genovezului i se părea că pluteşte, că scara de aur este una din acele imateriale cărări apoteotice pe care făpturile ideale ale „Paradisului“ urcă sau coboară ca în acel canto quinto al marelui Florentin : *„Si vid'io ben piú di mille splendori / Trarsi ver noi“...*

— *Allora, a domani, Eccelenza ?*

— *Domani, Sua Altezza, vuo andare al Campo dell'Arsenale signor Veronese. Mi dispiace,* spuse onctuos unul din cei doi Savii.

— *Anche a me. Allora per domani, Eccellenza.* Voi veni cu gondola să vă aduc, cu voia Înălţimii-Voastre la atelierul meu, în parohia Santo Samuel, unde locuiesc. Da, *Eccellenza ?*

— La voia Domniei-Voastre, *signor* Veronese.

— *Sono molto felice, Eccellenza !* Va fi un portret nesperat.

Întreaga suită străbătea Campo dell'Arsenale, a doua zi. Petru voia să viziteze Arsenalul Veneţiei. Era 9 martie şi pe cerul albastru, mat, se profilau clădirile arsenalului. Zidurile de o nuanţă cărămizie cu crenele, Porta dell'Arsenale încadrată de leii de piatră, cu asupra ei, în loggia ca un mic fronton, cu

leul înaripat al Sfîntului Marc. Cele două turnuri crenelate, şi cu ceasuri, flancînd un canal ce ducea spre inima atelierelor şi docurilor, stăteau mute, păstrînd parcă cu zgîrcenie secretul puterii veneţiene.

Ieşiseră în întîmpinarea oaspeţilor *signor* Ammiraglio dell'Arsenale, il Maestranza dell'Arsenale însărcinaţi de către Seniorie să-l poarte pe ilustrul oaspe, Principele iubit de Sanctitatea-Sa Papa, de regele Henric al Franciei prin Cantier serrato all'Arsenale.

— Ilustrissime Principe, aşezările pe care le veţi vedea, care sînt izvorul puterii şi raţiunii de a fi a cetăţii venete, s-au început cu patru veacuri înapoi. Strîngînd în mănunchi atelierele şi şantierele ce lucrau despărţite, au atins sub conducerea statului veneţian mari proporţii, au înfăptuit marele arsenal şi marele şantier naval. Nevoile comerciale şi militare au dat imbold creării unei flote puternice de pace şi de război...

În timp ce străbăteau vastele ateliere şi dane de construcţii de vase, ochii Principelui nu scăpau nici un amănunt. Îi vorbeau atît Ammiraglio dell'Arsenale cît şi Maestranza dell'Arsenale, dîndu-i lămuriri asupra miliţiei maritime, asupra locurilor unde se găteau în şantierele navale galerele *da milio botte* sau cele de *cinquencento tonellate*, sau acele *Bucio o rotonda, le navi di comercio, triremi e quadriremi*... Petru întreba cu o vie curiozitate, în vreme ce gîndea dacă va fi în Valahia, cum să aducă meşteri de aci să-i gătească ţării sale o flotă. O flotă care să stăpînească pe Dunăre, să ţie în frîu espalatiile, corăbiile turceşti, de la Porţile de Fier, pînă spre Deltă şi poate să iasă şi la Marea cea mare.

— Acestea sînt *carcase con feceie ed archetti*, Înălţimea Voastră, îi spunea il Maestranza. Iată şi aceste *elmi*, căşti de luptă, acestea-s *le martelle d'arme*. Acestea — erau în Arsenal — sînt *Balestra da posta a molinello o torno*, acestea, de *fanteria, da porta a Martinetto*.

— Şi aici ? Petru întinse mîna spre o *Colubrina di ferro battuto con ornati di bronzo*.

— Este modelul colubrinelor datorit lui Alberghetti.

Toate i se învîrteau în cap sau se înşirau în lungă procesiune, închipuind în mintea încălzită de nădejdi şi năzuinţe, izvorul puterii Valahiei. Doamne, dă-mi puterea şi răgazul să înfăptuiesc unele de aci, acolo, acolo.

Mergeau prin marile şantiere navale, prin atelierele în care trudeau mii de oameni să călească armele puterii venete. Dar parcă nici nu mai auzea, nici cuprindea ce-i în jurul său. Văzuse destul să-i aprindă focul aţiţător în care se durau dincolo de ce urmărise. Tot ce închipuirea arăta crescînd fabulos. Acolo. Acolo în Valahia, spre slava ei şi alungarea Semilunei. Va creşte şi acolo un arsenal. La poarta lui vor deschide aripi de fier vulturii munţilor Munteniei.

Portretul nesperat se afla pe şevaletul lui Paolo Caliari Veronese, în atelierul său din parohia San Samuel. Era a treia şedinţă. Pictorul îi dăduse libertate modelului. În faţa Principelui Petru, pe o măsuţă joasă din lemn de sicomor se afla un coşuleţ cu rodii şi portocale. Veronese, ştergîndu-şi pensulele fugea cu privirile de la model la şevalet. Se vedea că „portretul nesperat" îl încîntă, dar se văicărea :

— Serenissime Principe, păcat, trecerea voastră pe aici va fi *come l'ombra d'un sogno.*

— De ce ? zîmbi Petru.

— Încă trei şedinţe, numai trei ; sau măcar două...

Văzînd gestul de neputinţă al Principelui, urmă :

— Ştiu, nu se poate face nimic. Alteţa-Voastră pleacă mîine... Ce să-i faci. Îl voi isprăvi din memorie. Aş fi vrut să vă fac şi o copie, s-o duceţi cu Înălţimea-Voastră... dar...

— Şi asta se poate împlini. Cînd voi ajunge în ţară, mă voi gîndi, voi trimite un om de al meu, şi dacă veţi voi, îi veţi da acelui om copia. Mi-ar face mare bucurie. Am să am un chip al meu ieşit de sub penelul unui mare artist ca Domnia-Voastră...

— Înălţimea-Voastră mă măguleşte.

— Nu, şi în Franţa am auzit de numele lui Paolo Veronese. Ştiţi, cînd am aflat că focul a distrus catul de sus al Senioriei, m-a durut ştiind că pîrjolul a prefăcut în cenuşă opere sublime de Veronese, Tiţian, Carpaccio... Cred că aţi încercat o durere asemenea pierderii unui copil.

— Pe noi, artiştii, nu numai focul ne poate nimici sau mutila. Mai vin şi alte năpaste...

Văzînd chipul întrebător al Principelui, zîmbi amar :

— Noi avem, Principe, şi nişte băgători de seamă, acei *„Savii all'eresia"* — înţelepţi în ceea ce priveşte erezia.

— Erezia în artă ? Cum vine asta ?

— Este un tribunal în Veneţia noastră, cu delegaţi din partea Papei : Nunţiul papal, patriarhul de Grado şi un călugăr, „Părintele Inchizitor", iar din partea Serenissimei, trei magistraţi, acei „Savii all'eresia"... Aceştia m-au chemat şi pe mine judecîndu-mă pentru unele tablouri ale mele. — Pictorul se opri luînd din coşul de pe masă o portocală, îmbiindu-l şi pe Principe.

— Spuneţi. Cum s-a petrecut ? Este ciudat, opere judecate drept eretice ?

— În anul 1573, era în luna iulie, în 18, era sîmbătă, după cît îmi aduc aminte. Mă aflam în faţa acestui tribunal al Inchiziţiei. Drept să vă spun, Principe, nu prea mă simţeam în largul meu. Mă întrebam ce vor de la mine. M-au luat de la nume, de la vîrstă, de la profesie, de parcă nu mă cunoşteau. Îmi cunoşteau şi dinţii din gură. Pe scurt, mă socoteau eretic, fiindcă într-o pînză pictată pentru mînăstirea Sfinţilor Ioan şi Paul, îmi cereau să pictez în locul unui cîine, — ce făcea parte din compoziţie — o Magdalenă.

— Sărmana Magdalena — sărmanul cîine ! rîse Petru.

— Le-am răspuns că bucuros aş face tot ce trebuie făcut, pentru onoarea mea şi a tabloului, dar că nu înţeleg ce rost ar fi avut imaginea Magdalenei în tablou.

— Despre ce tablou era vorba ?

— „Cina cea de taină“, a lui Isus Christos, cu apostolii în casa lui Simon Petru. M-au sucit, m-au întrebat de toate drăciile. Unde se află pînza ? Dacă-i pe pînză sau frescă ? Cît e de lată, cît de înaltă. Dacă în această „Cina“ am pictat oameni ? Da, le-am răspuns. La care m-au întrebat, cîţi şi ce hram poartă fiecare. Le-am spus şi eu, le-am lămurit rostul fiecăruia. Da' cel în haine de bufon, cu papagal pe pumn, ce rost are acolo, pe pînză ? Ca ornament. Aşa se obişnuieşte în compoziţii. Dar cei ce stau la masă cu Isus ? Cei doisprezece apostoli, le-am spus. Da' Petru, Petru ce face ? Petru taie bucăţi din mielul de pe tavă, le-am răspuns. Da' cel ce urmează ? Păi, întinde o farfurie să primească ce-i dă Petru. Şi al treilea? Al treilea îşi scobeşte dinţii cu o furculiţă. Da', cine v-a comandat să puneţi în tablou, germani, bufoni şi de-al de astea, cum şi ornamentele, pe care eu am obicei să pun în tablouri? Toate astea nu trebuie să fie în legătură cu subiectul, nu la jocul fanteziei, fără raţiune ? Fac pictură cu toate simţurile şi raţiunea mea, cu spiritul meu. Dar vi se pare de cuviinţă ca în „Cina“ Domnului nostru să înfăţişaţi bufoni, germani beţi, pitici şi alte prostii? Le-am răspuns că le-am pus acolo, pe pînză, socotind că se află în afara locului, a încăperii unde avea loc „Cina“. — Nu ştiţi că în Germania şi-n alte locuri îmbolnăvite de erezie, au obiceiul, cu zugrăvelile lor pline de aiureli, să coboare, să ia în bătaie de joc sensurile sfintei biserici catolice, răspîndind astfel falsa doctrină în mulţimile neştiutoare lipsite de bunul simţ ?

— S-ar putea, dar v-am mai spus că e datoria mea să urmez exemplele maeştrilor mei. Ce-au făcut maeştrii voştri ? Asemenea lucruri poate ? Le-am răspuns că Michelangiolo la Roma, în Capela Papei, a înfăţişat toate personagiile sale, chiar şi pe Fecioara Maria şi în nişte poziţii pe care marea religie nu le-a inspirat. Mi-au spus că în „Judecata“ lui Michelangiolo, nu-s nici cîini, nici bufoni, nici arme nici alte caraghioslîcuri. M-au întrebat dacă pictînd astfel, socotesc că este decent şi dacă sînt împăcat în spirit ? Ce era să fac, dacă-i înfruntam ieşea rău, rău de tot.

— Şi ce s-a ales cu pînza, cu judecata, nu a lui Michelangiolo, ci sentinţa lor ?

— S-a ales că Sfînta Inchiziţie l-a osîndit pe numitul Paul să-şi afurisească, să dreagă tabloul în răgaz de trei luni, aşa cum hotărăşte sacrul tribunal şi totul pe cheltuiala numitului Paul. *Et ita decreverunt omni melius modo !*

— E o grozăvie, *messer* Veronese.

— Mai rău e să fii prăjit ca un porc, pe rug.

— O, Doamne ! fereşte-mi cugetul să judec cîndva ca un cleşte !

— Nu se ştie la ce ne poate sili viaţa, Principe.

— Da *messer* Veronese, cred că atunci cînd te afli singur în casă şi gîndind ţi-e teamă de gîndurile tale, atunci nu e bine. E rău.

Între timp, Veronese luase penelul şi paleta, încercînd să prindă unele accente surprinse pe chipul lui Petru. Vorbind şi lucrînd, uitară amîndoi de timp. Pictorul nu-şi da seama de puterea modelului la care se adăuga şi îngăduinţa, înţelegerea faţă de elanul, de inspiraţia artistului. Obosi pictorul. Lăsă uneltele pe masa de lîngă şevalet. Au rămas amîndoi privind chipul de pe pînză ca pe un lucru apărut acolo ca prin încîntare.

— E o încîntare. Sînteţi într-adevăr un mare artist.

— Am avut noroc să întîlnesc un mare model, Principe !

Nu departe de locuinţa lui Veronese era *chiesa* di San Samuel. Acolo băteau clopotele de vecernie, ca un ecou stins, gradual se auzeau altele din parohii mai depărtate. Valetul pictorului veni anunţînd că *signor Segretario* al Înălţimii-Sale a venit să-l caute pe Principe, împreună cu alţi seniori. Petru mai îndreptă o dată privirea spre şevalet. Se ridică, îşi încinse sabia, dînd să-şi ia rămas bun de la pictor. Acesta se înclină cu o mînă pe inimă. Petru se apropie, îl prinse în braţe sărutîndu-l pe obraz. Mult timp după plecarea Principelui, Paolo Caliari Veronese rămase în picioare în faţa şevaletului, aşteptînd parcă să se anime chipul de pe pînză, să-l audă vorbind.

Numai în ziua a doua a Sfintelor Paşti galera pregătită de Serenissimă pentru Principe, galeră al cărei căpitan era nobilul venețian Benedetto Giuliani, se desfăcu de la chei punînd capul către Ragusa. Stăruise vreme potrivnică pe Adriatica. Răbufnea în Lagună furtuna întreținînd balul corăbiilor ancorate. Acum, a doua zi de Paşti, ridicase ancora şi un vînt potrivit îi purta din zori, aproape din noapte, prin golf. Cei din suita Principelui, cavalerii francezi, îşi aminteau de vremea petrecută în Veneția. Sivori vorbea despre primirea regească ce i se făcuse Principelui. De semnele de cinstire şi dragoste ale Serenissimului Doge Niccolo da Ponte şi ale nobililor seniori din consiliu, de marele festin ce l-au dat venețienii în marea sală, despre Consiliul celor zece, în frunte cu Capo del consiglio dei Dieci. Vorbea genovezul de parcă totul se făcuse în cinstea lui, atît era de încîntat. Cînd galera lunecă pe lîngă Bucentaur, el a văzut cum Principele a privit întîi vasul, pe care Dogii în larg se logodeau cu marea, apoi el şi-a ridicat ochii către steagul acelui Bucentaur, care fîlfîia mişcînd emblema „Leul lui San Marco" şi pe care, lîngă prăjina ce susținea steagul, scria : *„In hoc signo vinces"*. Atunci, am simțit asta ca o prevestire, spunea genovezul. Principele va învinge. Se va încorona Domn al Valahiei, fără nici o îndoială.

Au făcut o escală la Pola. Pe pămînt au coborît la Zara, în vechiul oraş-cetate al Sclavoniei, aflat la hotar cu pămînturile cucerite de turci în mereu împinsa lor poftă spre inima Europei. I-a primit regeşte comandantul cetății, *messer* Vincenzio Moresini care a dat Principelui şi suitei sale o cină de zile mari şi le-a prilejuit să vadă o comedie jucată de artiştii locului. Galera a trecut prin Liegene şi a ancorat la Ragusa, după opt zile navigate.

Prin ce mijloace vor fi fost vestiți mai marii cetății Ragusane, că va trece pe la ei un Principe, în drum spre Istanbul, cei de pe galeră nu îşi dădeau seama. Însuşi messer Benedetto

Giuliani, căpitanul galerei, zîmbea tainic. — El știa că vestea venise pe aripi, cu porumbei călători.

Pe cheiul Ragusei, la căpitănie, fîlfîia steagul și rînduiți, solemni, investmîntați în straie alese, nobilii, conducătorii cetății, așteptau să coboare pe pămînt oaspeții. Cînd a apărut în fruntea micii suite Principele Petru, a sunat goarna, undeva pe metereze și cavalerii au tras săbiile, făcînd salutul de primire, ca unui rege. Au urmat apoi acolade, strîngeri de mîini, ovațiile mulțimii, adunate în port de cînd se văzuse în larg sosirea galerei.

Trebuiau să vină de la Castel Novo ienicerii meniți să slujească drept escortă.

Un alai de vreo patruzeci de călăreți străbăteau, dinspre Ragusa, munții prăpăstioși, sălbateci, către țara sîrbească, prin Terebingh, spre Cozza Casale unde-și avea așezarea Sangiacul Serbiei. Zile după zile, ceata călare a mers intrînd în Bosnia, la Novo Bazaro, au urcat Muntele de Argint peste care curgeau valurile de sînge ale amurgului... Turcii le spuneau că acolo sînt cariere în care se sapă și se caută argintul. Dar în văi șerpuiau de argint rîuri și drumuri ce se vedeau, de acolo, din culmile muntelui de argint, cum curg pe șesuri, prin țara bulgară către Filipopoli, către Adrianopol, către mare.

La Sofia, Sivori află de negustori raguzani, care îndată i-au primit, i-au ospătat, ținîndu-i acolo cîteva zile, pregătindu-le cai de schimb. Au mai stăruit să ia alaiul Principelui încă o gardă de treizeci de spahii, fiindcă prin iscoadele lor, raguzanii aflaseră că se întind curse să-l prindă sau să-l întoarcă pe Principe din drum. Petru își dădu seama că asta nu venea decît din partea Mihnii. Au plecat totuși, cu aceste întăriri. Mergeau acum către Filipopoli, pe o întinsoare nesfîrșită de pămînt unde în movile mari zăceau oasele cohortelor lui Octavian și Marc An

toniu care s-au bătut cu cele ale lui Brutus și Casius, le istorisea Principele...

— Și toate s-au întîmplat într-o singură zi, domnii mei...

Cavalerii italieni și francezi roteau priviri curioase în cercul uriașei cîmpii. Petru se întreba, în mintea cărora din acești cavaleri va fi înaintat umbra unei metafizice spaime. Care va fi avut o clipă strania viziune, ca a unei judecăți de apoi, cum deschizîndu-se acele movile mari, cu platoșe, căști și arme, scheletele cohortelor să înainteze asupră-le.

Negustorii raguzani din Sofia și iscoadele lor nu se înșelaseră. În întîmpinarea alaiului se înălță un pod lung și larg. Cînd se apropiară se vedeau arcadele boltind peste fluviu.

— Acum trecem peste Marița ! strigă aga spahiilor.

Arcadele podului de marmură săreau cu douăzeci de arcuri peste fluviu. Malul era înalt și se vedea din latul apei aproape jumătate, cea spre malul dimpotrivă.

Cînd primii călăreți se apropiau de pod, din buza malului, de după primul picior, cu urlete ascuțite, urcau în salturi călăreți străini. Tot alaiul, ienicerii și spahiii din garda Principelui ținură caii, trăgînd săbiile.

— Treci în urmă ! strigă Principele către Sivori.

Îl știa tînăr și nededat cu armele, după cît socotea să fie un învățăcel în ale negustoriei. Dar genovezul dădu pinteni mînînd calul pînă se alătură Principelui.

— Excelență ! Soarta voastră e și soarta mea !

Nu mai era timp de împotrivire. Principele strigă ceva, ca o poruncă scurtă. Ienicerii și spahiii, cînd aga auzind porunca Principelui, o strigă și el, se desfăcură în două arcuri, cu vîrfurile larg unduite spre mal, să-i prindă în cerc pe năvălitori. Erau la vreo treizeci de săbii. Nu-i putea nimeni dovedi să fie ostași rînduiți și porniți de vreo poruncă a stăpînirii turcești. Erau săbii de adunătură, îmbrăcați ca toți dracii. Căutînd să spargă arcul gărzii, trei călăreți roteau turbat iataganele, încercînd să se apropie de locul unde vedeau să fie Principele. Cineva le zugrăvise înfățișarea și chipul să nu dea greș de-al ajunge.

Unul din cei trei, umbros la chip și larg în umeri scăpase dincolo de linia spahiilor, doborînd doi din ei. Ținîndu-i aripi, ceilalți doi îl ajutau să înainteze. Cînd crezu să fie la larg și ajuns să poată lovi, izbi un strigăt :

— Pe el măă-ă !

Ceilalți doi mugiră scurt împingînd și ei caii, lovind în toate laturile să iasă din strînsoarea spahiilor și ienicerilor care acum închideau linia arcului. În aceeași clipă, Principele văzu zvîcnind pe lîngă el calul genovezului. Sivori se afla în fața celor doi, lovind cu sabia în morișcă. Unul din cei doi se prăbuși din șa. Principele nu mai avut răgaz să-l urmeze. Cel ce strigase în grai valah, era în latura lui stîngă. Petru își răsuci din frîu calul în clipa cînd mătăhala cu chip umbros cumpănea lovitura. Vîjîi iataganul în gol și-l curmă pe după gît, peste umărul drept sabia Principelui, cu atîta iuțeală și putere încît capul mătăhalei rămase înclinat pe umărul stîng, de parcă ar fi stat gîndind, pînă ce se prăvăli din scări. Dar rămas cu un picior în scară, îl duse calul tîrîș, departe, oprindu-se ca ancorat de greutatea leșului.

Spahiii și ienicerii doborîseră mulți din tîlhari, cît se putea socoti din grabă. Îi urmăreau galopînd pe cîmpie. Dar urmăriții nu o luară înspre Filipopoli. Rotiră larg spre fluviu. Se aruncară călări în ape nădăjduind spre malul dimpotrivă. O parte a spahiilor întoarseră caii, atinseră podul, trecîndu-l. Îi așteptau acum pe cei ajunși cu greu la mal strigîndu-le să arunce săbiile. De pe malul dimpotrivă se sloboziră cîteva flinte asupra celor din valuri. Prinșii, legați, erau tîrîți în urma cailor de către ieniceri.

Prințul îl căută din ochi pe genovez. Se afla în grupul gentilomilor și vorbea cu domnul Berthier. Petru se apropie. Îl privi lung pe genovez. Sivori dădea semne să se dosească înapoia grupului de gentilomi. Petru băgă de seamă că postavul la umărul stîng întinde o pată întunecată.

— Ce mi-ai făcut, messer Sivori...

— *Niente, Eccellenza* — văzînd că Principele-i priveşte cu îngrijorare umărul, rîse mînzeşte :

— *C'è una...*

— *C'è una* nebunia. Era să mă laşi fără secretar, *messer* Sivori.

Întreg grupul de gentilomi, cu Berthier, Sivori se trase deoparte cînd aga ienicerilor porunci oamenilor săi din gardă să aducă prinşii. Îi tîrau legaţi de cozile cailor. Rămăseseră din cei treizeci de tîlhari, vreo şaisprezece. Petru îi făcu semn lui Sivori să se apropie.

— Nu ştiu, ori i-ai doborît pe cei doi ce veneau spre mine, la strigarea în grai valah a celui de colo ?

Arătă spre leşul namilei ce năboise asupră-i.

— Nu, Înălţimea-Voastră, numai pe unul. Al doilea a întors calul şi-a fugit.

— E printre prinşi ?

Genovezul se roti în jurul celor legaţi pe după gîtlejuri şi cu frînghiile prinse de şei. Se opri în faţa unuia dintre ei.

— Acesta-i, Înălţimea-Voastră ! Fără greş.

— Făceţi-l încoace !

Ienicerii aproape-l prăbuşiră la picioarele Principelui.

— Saltă sus ! De unde eşti ?

Bărbatul era scurt, îndesat, cu picioarele ca obezile. Tăcea.

— Dacă nu vrei să spui de unde vii, o să-ţi spun eu unde o să mergi.

Făcu semn din cap şi din mînă către cer. Îndesatul se suci într-o parte de parcă ar fi vrut să se ferească. Crezu că semnul însemna urcare în ştreang. Rotea privirile tulburi în largul cîmpiei.

— Te temi că nu se află copaci, crengi ! N-avea nădejde, se află la podul de colo, unde o să atîrne un tîlhar...

— Cruţă-mă, Măria-Ta ! De mă cruţi, spun. Eu sînt de la Vii.

— A, de la Vidin, de lîngă Valahia. V-a trimis Mihnea ?

— Da, Măria-Ta ! Adică eu îs bulgar. Ăsta m-a tocmit — arătă spre leşul matahalei — m-a tocmit pe mine şi pe frate-meu, de l-a doborît el, — arătă spre Sivori — să jefuim o caravană, zicea. Alta nu ştiu, decît că mortul — arătă în spre matahală — e de peste Dunăre. Aşa.

— Luaţi-l ! Întorcîndu-se către gentilomi, grăi în italieneşte. Nu m-am înşelat cînd am bănuit că-i de către Mihnea. Ucigaşi tocmiţi de cel ce mi-a uzurpat drepturile în ţară. Să pornim, domnii mei. Mulţumim celui drept că nimeni din noi n-a suferit stricare...

Urlă în turcă Aga, şi la porunca urlată trupa se porni aproape tîrînd după ea prinşii care alergau, cădeau sau ridicau iscînd nori de pulbere în urmă.

Cînd se zărea Adrianopole, Petru, călărind între Berthier, Sivori şi Francois Ponthus de la Planche, îi auzea vorbind o vreme, dar nu lua seama despre ce anume vorbeau. Legănat în şa, îi stăruia în minte cîinia Mihnii, ce căta ucigaş să-l răpună. Dar mai apoi, peste asta se aşeză închipuită, puterea acelui Munte de Argint din Bosnia. Îi auzise pe turci spunînd că se sapă şi se smulge muntelui vîna de preţ... Genovezul care-l oblicise apăsat de cuget, împinse calul şi-i stătu aproape. Îl auzi lăsînd vorbe chinuite printre dinţi. Crezu că l-a văzut şi-i vorbeşte. Se aplecă în şa şi îndrăzni.

— Da, Doamne !

— Da, Francesco — îi spunea întîia oară pe nume şi spunea Francesco în loc de Franco. Dar îl apropiase inimii, că-i spunea astfel.

— Da, să ţii minte Muntele de Argint, Francesco ! Numirea asta îmbracă un tîlc...

— Ce tîlc, Măria-Ta ?

— Ai să vii în Valahia. Ai să vezi munţii ei. Aici e un Munte de Argint, după cît se spune. Acolo, peste toţi munţii stăruie argintul şi aurul în adînc. Dar în adînc or să rămînă cît n-om scăpa de turci. Atît trebuie, să deschizi munţii că sar ca lupii să-i smulgă măruntaiele... Acolo or să rămînă în veac.

Se întorceau în galop, tinerii gentilomi, Zuan de Polo şi Francesco Vincenti. Ce se întîmplă ? Îi întîmpinară glasuri nu tocmai sigure. Or se mai arată primejdie ?

— Nu, e linişte, rîse tînărul Zuan de Polo... Se arăta un mare pod cu totul de marmură... Dar mai departe e linişte şi tăcere. Înaintînd, grupul, vedea cum cresc ca plantele în închipuirea basmelor, clopotniţe de vechi biserici, trunchiuri de piatră de minarete la moschei.

— Aga ienicerilor mi-a spus că tîrgul se desfată în ruine, dar că un Mustafa Paşa a durat o casă de ospeţie, cu cheltuiala lui, cu legămîntul să fie găzduiţi şi hrăniţi vreme de trei zile călătorii, de-ar fi turci, de-ar fi creştini. Aşa că nu vă temeţi, om avea unde poposi.

În casa de ospeţie a turcului în acea seară, la lumina lumînărilor, Petru porni să scrie scrisoare către Dogele Niccolò da Ponte. Aflaseră la acea casă de popas nişte neguţători genovezi ce veneau din Istanbul. Nu luaseră drumul mării, avînd socotelile lor negustoreşti care-i făcea să ia calea pe care venise alaiul principelui. Sivori, ca genovez, îi rugase şi neguţătorii primiseră să-i fie tovarăşi de drum domnului Mellier de la Constance, ce avea să ducă scrisoarea către Doge.

Noaptea, parte din ienicerii de pază ai Agăi, se rostuiră ca jumătate din timp să stea treji şi cîte doi din alaiul Principelui. Locurile nu erau sigure. După cele întîmplate în timpul zilei la podul de peste Mariţa, nu strica prevederea. Aflară a doua zi că ienicerii, ca să-şi odihnească oasele în pace, îi tăiaseră pe cei luaţi prizonieri, ca să nu-şi mai bată capul. Erau legaţi dar ienicerii şi spahiii ziceau că se plimbase un kalb, un cîine printre lucrurile şi armele lor cînd au poposit. Cîinele era negru şi un cîine negru poate să fie şaitan, care dacă-şi bagă coada între oameni, iese rău. Cîinele a fugit cînd au strigat numele lui Alah. Erau încredinţaţi că fusese şaitan. Cum atinsese, în treacăt lucrurile unor ieniceri, au spălat acele lucruri spurcate cu pămînt. Apoi au tăiat toţi cei şaisprezece prinşi, fiindcă ziceau să aibă legătură cu şaitan şi o să vie să-i omoare în somn. Toată

noaptea se auzea un cîine urlînd undeva în niște ruine, în apropierea casei în care odihnea alaiul și turcii.

Nimeni nu prea puse geană pe geană, cu toată oboseala. În zori caravana porni spre Istanbul și mulți din călăreți se legănau moțăind în șa.

După o lungă călătorie intrau atît de sleiți de oboseală, încît cei ce călcau întîia oară locurile, văzură doar urîtul din ele. Pe cele șapte coline între zidurile vechi ale cetății le veneau în ochi casele turcilor rostuite din lemn și lut, pădurile și grădinile largi. Principele, care trăise în Istanbul, le lăuda monumentele, și îi făcu să-și dea seama de locul ca nici unde mai apropiat de grădinile raiului. S-au așezat, Principele în casa ambasadorului De Germigny, iar curtea Principelui, cei aproape cincizeci de gentilomi, francezi, italieni într-o casă învecinată. Curînd, ambasadorul cu o suită, fură primiți la seraiul Sultanului. Era întîiul pas de pornire spre deschiderea drumului Domniei lui Petru.

Sultanul se afla în acel serai într-o încăpere nu prea mare. Sivori, care făcea parte din suita ambasadorului, privind tavanul boltit în mozaic închipuind frunze în care erau încastrate puzderie de smaralde, safire, rubine și turcoaze, ca și pereții, văzu semn luminos, se deschidea peste soarta Principelui său o apoteotică bogăție. Sărutară toți poala vestmîntului Padișahului care stătea pe sofa și perne din fir de aur, înconjurat de pașale : Sinan, Mehmet și Mesit Pașa.

Ambasadorul aduse salutul regelui Franciei și darurile ce le trimitea Sultanului. Între altele un orologiu în care se arătau stelele cerului în mișcare, sunînd orele după ce se auzea o muzică, o melodie turcească.

Nu după mult, izbucni ciuma. Muriră doi din suita Principelui : carmelitanul frate Niccolò, socotitorul cheltuielilor Principelui și mai apoi un gentilom francez.

Treceau săptămîni, luni și soarta Principelui se arăta stearpă de noroc. Amînări. Mihnea trimitea din Valahia noi și urcate sume de bani să-și păstreze Domnia. Sivori își încurcă

socotelile cătînd să scoată din robia unui Asan Aga, vice-rege la Alger, pe un genovez, Aurelio Tagliacarne. Pe acest Tagliacarne, cu ajutorul altor genovezi bogați din Pera l-au făcut să evadeze și să fugă cu un vas în Italia. Trecu prin mare primejdie și Sivori, dar și Principelui putea să-i dăuneze, fiindcă legea turcilor pedepsea cumplit pe cei ce ajutau sclavii să fugă. Domnul de Germigny, ambasadorul Franței, neobosit, prin scrisori către marele vizir, prin prezența sa la Poartă, prin legăturile cu unele pașale și cu autoritatea regelui Henric, nu slăbea intervențiile întru dezlegarea nodului gordian, fără sabie, dar insinuînd abil și putința unor acțiuni armate ale Franței, în Alger, care ținea de împărăția islamică.

Dar din partea Mihnii, din Valahia, veneau noi peșcheșuri către pașalele ce puneau parte Domnului din scaun, care își mărea mereu tributul și lăsa să vadă turcii că atît cît l-or ține în scaun vistieria Valahiei e „Hazine" pentru ei. Ambasadorul Franței nu-l lăsă pe Principe să-l întreacă în dărnicie pe Mihnea. Dar Petru știa, după lăcomia de totdeauna a turcilor pentru aur, că vorbele diplomatice și stăruințele Regelui Henric, ale Catherinei de Medicis nu vor atîrna mai greu în balanță decît ce dădea unul din valahi, Mihnea și cu ce venea mai mult, mai greu, Petru.

Regele Henric începe a se îndoi de cuvîntul Sultanului. Veștile din Paris sau din Blois spuneau că : *„Le roi commençoit à doubter grandement"*. Și spre încheierea anului 1582, în octombrie, *„qu'il ne veut pas que le dit prince, ayant vecu quelque escorne et deffaveur de par delà, se retiroist cy-apres en mon royaume"* și cu cît se întîrzia, cu atît avea mai rea părere asupra acelor treburi ale valahului.

Petru, în deznădejde, gîndea să fugă din Istanbul, să lase acolo în grija ambasadorului și a bietului secretar genovez, lunga și prepuelnica socoteală a înscăunării, ce nu se mai hotăra. Apoi îi scrise regelui Henric să-l îngăduie să trateze el, peste ce întreprindea de Germigny, să-i dezgrădineze din som-

nul lacom de aur, cu aur, pentru că, îi scria regelui : ...„onoarea şi faima acelei naţiuni, a turcilor, stă în aur şi argint".

Dar Germigny era mai degrabă hotărît să moară decît să abandoneze, *„plustot mourir que s'absenter de ce lieu"*, ameninţînd că va face să fie întemniţaţi turcii aflători în Franţa şi pregătirea unei flote împotriva algerienilor.

Se întîmplă că De Germigny să întîlnească un musulman bătrîn care avea drum liber şi crezare la faţa Sultanului, mergînd ades cu el la vînătoare. Ambasadorul îi vorbi acestui Hagi Paşa despre tot necazul Principelui. Că Mihnea unelteşte cu unele paşale să-l înlăture pe Petru, să fie exilat cît mai departe în Asia Mică. Hagi Paşa, bătrînul, izbuti ce nu au fost în stare vizirii, sultana Validé, sultana Haseki, care jinduia şi nădăjduia să capete din Franţa *„des petits chiens turquette à poil tout court, n'ayant autre que le nom de ce pays, où ne s'en voit sente"* — şi farduri, *„des plus exquises eaux conservatifs du teint, comme fardz, vermillons et autres semblables remèdes et ayde de la nature..."*

Şi la îndemnul lui Hagi Paşa, în ziua de Sfînta Ecaterina din acel an, Petru îndrăzni ce n-ar fi îndrăznit mulţi. Luînd cu el oamenii săi şi pe cei ai ambasadorului, învestmîntat ca un rege, cu lungă dulamă de brocart cambrată, cu cîmpul ţesăturii din păsări şi flori de aur, s-au aşezat să aştepte pe o cîmpie pe unde îi spusese bătrînul Paşă să treacă la vînătoare Sultanul însoţit de fiul său şi de însuşi Hagi Paşa binevoitorul.

Cînd s-a văzut alaiul padişahului, Petru a înaintat lăsîndu-i pe ai săi în urmă... Se făcu o adîncă tăcere. Se auzeau numai fornăiturile cailor, cîte un iatagan lovit din mişcarea calului şi izbit de pinteni, sau altă unealtă sunînd. Pe pumnii înmănuşaţi ai slujitorilor, cîte un şoim se trezea din piroteală scuturînd aripile.

Amurat, lîngă care se afla feciorul-său, şi mai în urmă Hagi Paşa bătrînul şi Mesit Paşa, se uitau curioşi la valahul strălucitor care venise în pas măsurat, dar hotărît, stînd locului, la

două prăjini depărtare de alaiul Sultanului. Se înclină cu mîndrie supusă către Amurat.

— El e, stăpîne ! făcu Hagi Pașa bătrînul la urechea Sultanului.

— Slăvite Padișah, stăpîne al lumii ! începu Principele a grăi în cea mai curată osmanlî. — Să-mi ierte Măria-Ta îndrăzneala să-i opresc pasul pe care nu-l pot opri nicicînd puterile lumii. Dar poate Înălțimea-Ta ai auzit de necazul meu, asupra căruia s-a aplecat și regele Franciei pe care l-am rugat să mă sprijine la magnificul vostru tron, ci nu din pofta de a domni, ci de mila bietului meu popor din Valahia, asuprit de cei ce mi-au răpit tronul, ce-mi vine din străbuni și voia Înaltei Porți...

— Așa cum arată, așa și grăiește... spuse șoptit, către Amurat, fiul acestuia, stînd cu ochii strălucitori de încîntare asupra Principelui. Petru simțise starea fiului și văzu că Amurat ascultă cu fața liniștită.

— ...Dar aproape doi ani s-au dus, din voia Celui de Sus, și de cînd am fost chemat la Înalta Poartă de Înălțimea-Ta, spre a mă pune în scaunul țării, iar, spre a sta la treapta rangului meu, am stricat mari sume de bani, dar prietenii ce mă ajutau, văzînd că se întinde timpul și nevoia, s-au tras înapoi, lăsîndu-mă în lipsă. Dacă Înălțimea-Ta mă va lăsa așa mai departe, mă va sili nevoia să mă întorc la Curtea Franciei, pentru care supus voiu cere îngăduința slăvitului Padișah !...

Toată vremea cît principele vorbi, Amurat ținea privirea în coama calului alb pe care călărea. Fiul său se sucea la dreapta și la stînga în șa, cătînd cînd la Mesit Pașa, dar mai des către Hagi Pașa, bătrînul care-i urmărea Sultanului obrazul să-i prindă un semn, o tresărire. Și el și Principele îi vedeau fața cu trăsături neclintite, dar luminată fie de răsfrîngerea albului din capul și gîtul armăsarului, sau de plăcuta îngîndurare ce i-o lăsase vederea și auzirea acelui principe. Nu se schimbă nici o vorbă din partea Sultanului. Alaiul mare al Padișahului își urmă drumul întoarcerii de la vînătoare spre serai,

spre palatul Topkapi, către Bab-i-Humayum, poarta împărătească.

Veniră a doua zi unii din apropiaţii fiului lui Amurat să se plece Principelui şi să-i spună că fiul Sultanului îi trimite gîndurile sale bune, că înfăţişarea şi vorbirea Principelui i-au plăcut negrăit de mult, că Înălţimea-Sa să fie cu lumină în suflet şi gînd, că el îl va ruga pe tatăl său să-i împlinească dorinţa de a-l pune în tronul ţării sale. În altă zi a sosit veste din partea Paşei cel mare şi a lui Hagi Paşa bătrînul, că Sultanul îi va face voia în scurtă vreme, de aceea să stea în pace şi fără îngîndurare. Hagi Paşa, ca mai bătrîn şi încercat de viaţă, îi mai trimitea vorbă, spunîndu-i că şi o oaste mare nu poate trece în grabă un rîu fără să se dureze *tonbaz*, punîndu-se vas lîngă vas de scînduri să se facă pod peste acel rîu. Dar că el, Principele, să facă *Sikiatname*, în scris, şi Sultanului şi regelui Franciei.

De la aceasta, iar se lungi vremea, că Mihnea nu sleia trimiterea de bani la Poartă. Nu se lăsă nici Petru. Dădu ruşvet după ruşvet, unde simţea că e nevoie de această mită, către cine auzea să fie *musahib*, favorit al Sultanului. „Ne-ar suge şi sîngele din noi dacă ar fi un praf de aur, „Fiii Lupului hrăpăreţ", spunea îngîndurat Petru, celor ai săi, serile, cînd priveau din capul zilei ce trecuse fără vreo veste bună. Prin dili, prin iscoade, Petru ştia că mama Sultanului ţinea cu dinţii parte Mihnii, ba îi trimisese vorbă să nu se mai zbată pentru Valahia, ea nevoind să fie scos Mihnea Voievod, dar să primească a merge Domn în Bogdania, fiind tot ţară românească şi Moldova. Îi răspunse Petru, mamei Sultanului, în scris, că padişahul îi făgăduise Valahia, statul său, ce-l avea de drept moştenire de la Pătraşcu Vodă cel Bun, tatăl său, că pe acesta îl va primi, de-i va fi dat, că Moldova n-o voia, nefiindu-i de drept să-i fie în stăpînire.

Au mai curs nesigure şi cu amară aşteptare aproape jumătate din an, în care Principele legăna gînduri de părăsire a Istanbulului. Sivori, împins de Petru, căuta să scoată împrumut

de unde o putea. Voia să meargă înapoi la regele Henric, să se întoarcă cu mai puternice scrisuri, care să zdruncine puţina credinţă şi cuvînt a turcilor. În vreme ce Sivori se afla în Pera, să scoată banii de împrumut de la un Prodanelli, s-a întîlnit cu valetul ambasadorului de Germigny, care gonea să-i cheme pe unii dintre gentilomii franţuji, să-l însoţească la Aga ienicerilor, volnic şi ascultat de Sultan, ce trimisese să-l cheme pe Principe la o grădină, la un chioşc, să stea de vorbă în taină, dar fără ambasador, zicînd că-i spre binele lui. Clătinat în încredere, totuşi, Principele se duse. Cum nu se înapoiase curînd, neliniştit, ambasadorul voia să meargă la acea grădină să vadă ce se întîmplă. Principele însă se înapoie în Pera, la ambasadă, luminat.

Era într-o seară a zilei de luni. Veniţi din porunca Marelui Vizir, oameni de seamă ai Porţii îl vestiră pe Excelenţa-Sa Principele Petru, că datorită regelui Franciei, Sultanul i-a dat Domnia. Să-şi pregătească deci banii ca să se ţină de făgăduielile de daruri şi să meargă să sărute veştmîntul Sultanului. În ajunul Sfîntului Ioan Botezătorul, în 24 de Iunie, în anul 1583 s-au trimis la casa ambasadorului însemnele Domniei. De la Sf. Ioan Botezătorul pînă la Sfînta Marie din august, adică de la 24 iunie la 15 august, oamenii Principelui, mai ales Sivori, s-au făcut luntre şi punte să scoată încă şapte sute de mii de scuzi împrumut, cu mari procente, de la neguţătorii greci, evrei şi genovezi. Negustorii dealtfel se cam ofereau, mulţi făcînd negoţ şi afaceri în Valahia.

Adunîndu-se banii ce trebuiau plătiţi, în doi ani, în ţară, Petru stătu mult îngîndurat. Cu atîta bănet adormea pe o vreme arşiţa de aur a turcilor, peste tribut şi alte jafuri şi împilări. De unde se vor întoarce aceşti bani la negustorii şi zarafii Istanbulului ?... Chinuit, duhul Principelui aducea din vremi îndepărtate răspunsul. Îşi amintea să ştie că înspre sfîrşitul imperiului bizantin, birurile cădeau cel mai greu asupra „săracilor", ţăranilor. Marii proprietari, nobilii, erau într-un fel ocoliţi, încît spăimîntătoare biruri cădeau asupra satelor. În

veacul XIV, oamenii cătau să moară, să se răscoale. În agonia Bizanţului, ţăranii se strămutau la alţi stăpîni, nădăjduind să-şi mai schimbe soarta. În vremea luptei prin cinci ani de zile, dintre Anna de Savoia, văduva Bazileului Andronic al III-lea şi marele slujitor al tronului Jean Cantacuzin, care fusese cu împăratul Andronic ca Oreste şi Pylade, birurile şi jaful lingăilor nobili ai tronului pustiiseră averile Bizanţului, precum lăcustele natura. Atunci, războiul dintre cei mari ai imperiului ; acum la zilele lui, Petru, îi avea pe turci. Greul va cădea asupra ţării, Doamne ! se jelea în suflet, Petru... Nu l-au ţinut oare încă în grea aşteptare, turcii, pînă ce nu a venit cu cel din urmă haraciu ca apoi să-l ducă ostatec în insula Rhodos, pe Mihnea? Cei ce înving prin înşelătorie vor fi pedepsiţi prin şiretenie. Aşa au făcut turcii cu Mihnea, cum au făcut cu atîţia Domni. Dar Mihnea era uzurpatorul tronului moştenit de mine. Firesc, eu îi urmam în Domnie.

În 10 al lui august, Mihnea, îmbarcat pe un vas turc, pe un caramusel, e dus la Rhodos. În 12 august vine fratele lui Petru, Pătraşcu, pe care-l întîrziase boala... Principele îşi îmbrăcă suita, plăti datoriile pînă la acea dată, veniră din ţară, din Valahia, boierii cei mai de seamă şi cei doi nepoţi de soră, ai Mariei.

A venit un trimis al unui mare demnitar la Poartă să-i spună că dacă Principele dă o sută de mii de scuzi, Mihnea, care se afla în drum spre Asia Mică, ar putea fi ucis în taină.

„Mergi şi spune stăpînului ce te-a trimis, că nu vreau să fac să curgă sîngele tînărului meu potrivnic. Mai spune-i că de ar fi cu obicei să fie doi Domni în aceeaşi ţară, eu l-aş îngădui alături".

Revederea dintre Petru şi fratele Pătraşcu, aduse umbră în sufletul celui dintîi. Aceeaşi stingere treptată a viului se vedea în făptura fratelui mai mare. Aceeaşi despărţire, voită, de viaţă, pe care o aştepta. O singură dată mai sui spre obrajii de pergament, o geană slab trandafirie din zorii aducerii aminte. Nu pomeniră nici un nume, dar amîndoi gîndiseră la

Hrisafina. Unul o avusese veșnic în gînd, altul o îngropase de mult sub valurile potrivnice, mereu adăugite ale frămîntatei sale vieți.

Pătrașcu avea să rămînă capuchehaie a lui Petru la Poartă. O făcea simplu, cum ar fi stat în chinul și gîndurile lui firesc, la Rhodos sau în Cipru.

Primind Petru scufa, cuca, căciula înaltă cu pene de struț și cabaniță, „mantaua ducală" cum i se scria regelui Henric, steagul, *„l'octroy et grace de ses Estats"*, cît și patentele și poruncile să plece în țară, fu chemat, după ce Miralem-Aga, purtătorul steagului împărătesc, îi dădu Domnului Petru steagul și tuiurile, — fu dus la Kandili-Bachi, în Scutari. În acel serai, lucru neobișnuit, din pricină că laudele ce se aduceau strălucitului principe, le-au făcut pe mama, soața, surorile Sultanului să ceară să se petreacă acolo închinarea și sărutul pus pe veștmîntul și mîna Sultanului lumii islamice, ca să vadă și ele, ascunse după geamlîc, ceremonia și mult lăudatul Valah. Întoarcerea de la seraiul din Scutari fu ca un alai de mare rege. Urmat de o suită strălucitor învestmîntată, Principele, în trecere, călare, pe ulițele Istanbulului, către Pera, punea să se asvîrle bani mulțimii ce se aduna bulucindu-se la vederea unui astfel de alai cum nu mai văzuseră.

În pasul cailor, la opririle ce le cereau gesturile largi semănînd pumnii de bani peste mulțime, François Ponthus de la Planche îi spunea celui ce se afla călare lîngă el.

— Privește-l, signor Sivori ! E magnific. Așa trebuie să-i fi apărut lui Nicetas, cronicarul, făptura seducătorului bazileu, Andronic Comnen : „O frumusețe demnă de tron", cum spunea acel biograf al bizantinului veac al XII-lea.

Sivori îl privea cu o aproape bigotă adorațiune, avea cătările împîclite de lacrimi. Își apăsa cu pumnul globurile ochilor.

— Iartă-mă, *messer* De la Planche, dar eu am o fire păcătos de sensibilă. Să nu rîzi de bietul Franco.

— Cum să rîd, la atîta măreție ! Fiindcă sîntem pe locurile vechiului Bizanț, în fața Ayei-Sofia, nu pot să fac să nu-mi

vină sub priviri altă icoană ce-o evoca acel Nicetas, cronicarul. Basileul Manuel Comnen, însurîndu-se cu principesa Maria, fiica principesei Constanța din Anatolia, zvîrlea și el bani mulțimii, aici, în fața Sfintei Sofii, precum Măria-Sa Petru, acum...

Și în acea după-amiază care aurea zidurile vechi ale catedralei bizantine, convertită la islamism, prizonieră între sulițele uriașe ale minaretelor, brațul Principelui Petru, acum Voievod al marii Valahii, părea să preia, prelungind în timp și în spațiu gestul de magnificență al Comnenilor.

Erau zile de mari pregătiri în vederea plecării în Valahia. De cînd murise de ciumă carmelitanul Fra Niccolò, socotitorul și cămărașul lui Petru, Sivori își crescuse munca și grijile. Genovezul se dădea de ceasul morții, să țină seama de tot ce trebuie vieții de toate zilele a suitei, de noile îmbrăcăminți alese pe care le poruncise Principele pentru toți. Se afla tocmaî în dîrdora acestor treburi. Petru își punea în gînduri și hîrtii însemnări ce-i priveau viața, scrisori către Franța, Veneția și unora din principii și ducii pe la cari fusese, nădăjduind ajutor și căpătîndu-l în parte. Tocmai lucra cu Berthier, secretarul ce i-l alipise regele Henric și cu Sivori, cînd se vesti un trimis de la Poartă, cu o misivă din partea surorii Sultanului și soața lui Ciauș Pașa, primul vizir. Ca să-i facă rostul nepoatei unei nobile din Pera, prietena ei căreia îi creștea acea nepoată, îi cerea Principelui valah, să și-o ia soție, s-o ducă cu el în țară.

Citind, se făcu la față ca hîrtia ce-o ținea în mîna tremurîndă de uluire, de furie. Hîrtia îi căzu la picioare, plutind legănat, ca un fluture, ca o frunză desprinsă de ram. Privindu-l, arătînd nehotărît s-o ridice, Berthier o ridică, dînd să i-o înmîneze iar.

— Departe de mine cu șopîrla asta... Vrea baba vizirului să-mi pună ștreang de gît. Nu le ajunge aurul, îmi vor și sîngele, îmi calcă și-mi scuipă obrazul...

Le spuse scurt ce vrea soața vizirului. Se plimba furios prin încăpere. Ochii lui blînzi erau acum ca două săgeți otrăvite. De-ar fi avut-o în față, ori pe vizireasă ori pe nevinovata fată, poate le-ar fi ucis cu privirile. Abia izbutiră, cu grijă cei doi să-i adoarmă cîtva furia. Ceru să i se pregătească caleașca ce o primise în dar de la Mihnea, căruia și el îi făcuse daruri...

Porni, îmboldind vizitiul să ajungă cît mai curînd la Ciauș Pașa. Era la locuința acestuia și era un ceas de liniște încît putu să fie primit fără adăstare lungă. Îl durea că el, acum Domn al Țării Românești, trebuia să bată la ușa Vizirului. Acesta-i ieși cu grabă, dar și cu semeția ce i-o da rangul la Poartă și în împărăția ce-l unsese Voievod pe Principe. După salutările obișnuite, Petru izbucni :

— Nu se poate, nu, mare vizir ! Îl gîtuia dosada ce-o simțea.

— Ce nu se poate, Măria-Ta ? făcu mirat turcul.

— Nu se poate ! N-o pot lua soață pe acea perotă cu numele Fieschi. Nici chiar nefiind uns Domn de înaltul Padișah n-aș fi putut, n-aș fi voit s-o însoțesc cu mine, împotriva voinței mele, nu doar că n-o voiesc, ci că nu stă pe treaptă cu mine, fecior de Domn, urmașul unui întreg șir de Domni ai Valahiei mari.

— Cum, socotiți că fata care-i e ca o fiică soației mele nu e de seama ta, Doamne Petru ? Sultanul și eu poftim să ți-o iei soață și Doamnă...

Văzu că Petru se scutura semețindu-se, părînd că vrea să plece :

— Ți se va îngădui vreme de un an ca să se facă nunta. Apoi, vizirul simțind că nu îl va putea îndupleca să-și schimbe pe loc hotărîrea, urmă :

— Nu e bine să arunci totul dintr-o dată. E bine să creadă sultana că va fi pe voia ei. Să lăsăm timpul să lucreze. E mai înțelept.

Principele domolindu-se, văzînd că vizirul îi deschide o poartă de fugă, primi jocul :

— Prea bine, luminate vizir. Cînd voi ajunge în țară și mă voi așeza în rosturile Domniei... vom mai vorbi despre această însoțire...

Îi lăsă vizirului să înțeleagă că noi daruri vor fi îndreptate atît spre el cît și pentru sultana-i soață. Vorbiră despre multe lucruri despărțite de treaba pentru care venise. Vizirul îl urmă pînă la ieșirea din palat. Petru sui în caleașcă. Simțindu-se ușurat de povara închipuită, de pietroiul ce voiau să i-l pună după gît muierile turcului.

Cît mai rămase timp, Petru stătu în taină tristă cu Pătrașcu ce avea să-i fie chezaș la Poartă. Simțea că-l privea și-l auzea pentru cea din urmă oară. Fuseseră atît de mult înstrăinați, Pătrașcu era atît de mult tras în sorbul sumbrei, chinuitei sale vieți, încît vorbele se legau între ei, însoțite de un suflu rece și un șuier trist chinuia un cîntec de durere abia auzită.

— Frate Pătrașcu, ce voie aș putea să-ți împlinesc, acum la plecare ?

— Numai voia Domnului, a celui ce ne-a rînduit astfel viețile, frate. Eu nu am a voi, de mult... Eu stau dincolo de treburile ce mișcă semenii, unde eu n-am a umbla. Dar sînt bucuros că Măria-Ta..

— Frate !

— ...Că Măria-Ta a înfrînt soarta și merge la scaunul tatălui nostru, Pătrașcu Vodă.

Era atîta liniște în mocnita, strînsa lui durere încît Petru avu nevoie să întoarcă privirea, să nu-i mai vadă chipul. Ca să depărteze vorbirea de tot ce se ocolea, îl întrebă :

— Știu că trudeai la acea Gramatică... — Pătrașcu legănă din cap, în chip de : — om vedea...

— Ce bine ar fi fost să fi putut să mergi în Valahia...

Rămase cu vorba agățată, cînd privindu-l, îi văzu chipul. Îi auzi iar glasul. Părea că se desfac din maldăr frunze uscate, ștergînd cărarea de lut uscat, ca un suspin omenesc,... de... foioase...

— Să merg în ţară ?... Tuşi prelung de parcă frunzele acelea ale pieptului se rupeau roşii, cu un foşnet nefiresc de omenesc...

— Cînd ajungi, cînd poţi, de poţi s-o afli... O lespede de mormînt...

Se porni mai uscat foşnetul frunzelor în pieptul chinuit. Petru, ca să-şi ferească lăcrămile, se ridică, se duse la fereastră, privind departe peste case, geamii şi grădini, pînă-n Bosfor, fără să vadă nimic.

În august, în 15, luîndu-şi bun rămas de la Pătraşcu, de la domnul de Germigny, mulţumindu-i pentru toate cîte le ostenise întru izbînda lui, la cîştigarea Domniei, începu drumul către ţară. Ieşea după doi ani de încercări şi amînări, din Istanbul, în mare alai şi strălucire. De-a lungul uliţelor, mulţimea vedea în fruntea alaiului Domnesc, un Imbraule-Aga, cu 60 de capugii, arcaşi ai gărzii Porţii, cu cinci steaguri mari. Dar înaintea lor călăreau la cinci sute de români, cu steagurile şi surlele lor. Îl urmau trei sute de spahii călări, cu arme uşoare. În jurul steagului Sultanului, mehterul, cu tobe, cymbale, zurnale, nefire şi clarine şi duble tambure, iscau un mare chiloman de sunete. Urmau caii oamenilor slujindu-l pe Vodă, apoi marele logofăt, marele spătar ducînd spada Domnului. Se făcea un gol de o duzină de paşi şi venea Vodă Petru călare şi doi peichi împărăteşti duceau calul de dîrlogi. Petru Vodă îmbrăcat în mantie înflorată, cu dulamă cambrată de brocart încheiată cu nasturi de aur şi mărgăritare ; urmîndu-l, la stînga Ischemne agaşi, iar la dreapta, Sîngeac agaşi, stegarul. Apoi, duşi de dîrlogi, treizeci de cai arăbeşti cu hamuri de aur şi argint, apoi italienii şi franţuzii, cei doi nepoţi ai măriei sale, boierii români veniţi din ţară ; boieri greci, lume de mijloc şi cei cinci sute de cai şi iar lume venită să întîmpine pe noul Domn.

Cine plutea în al noulea cer, călărind între gentilomii italieni şi francezi era Sivori. Din măreţia investirii, a glorioasei treceri prin Istanbul, acum, pe albul cerului vast, era o zi cu pîclă pe zări. Genovezul vedea mişcîndu-se închipuiri fabuloase, despre viaţa ce va veni, despre ce credea să întîmpine în noua Domnie, sub acest Voievod ales al proniei. Călărea transfigurat, mîngîind cu privirea, cu mîna, spada împodobită cu aur, legănată la şold, dăruită de Măria-Sa Petru, odată cu haina de brocart de aur ce-o mîngîia în închipuire, acolo în lada săltată-n căruţele cu bagaje, cu corturile, cu bucătăria lui Vodă la o milă sau mai mult înaintea alaiului. Şi acest alai ce însuma poate şapte mii de suflete, înainta rînduit, ca o armată strunită, nedînd loc nici unei dezgrădinări din omenie, mergînd măsurat şi cu fală prin ţara bulgară. Cînd avea prilejul, Sivori se afla prin preajma Domnului şi îşi spunea măgulindu-şi sufletul plin de credinţă, că pătrunde ades în gîndurile Domnului său, văzîndu-i chipul, ori luminat de soarele şesurilor, ori umbrit de negurile trecătorilor din munţi.

Cînd convoiul se apropia de Dunărea, ziua îşi aşezase asupra pămîntului cortul albastru. Nu se făcu tombaz de vase ci începu trecerea căruţelor pe barcazuri late. Se aşezaseră pe cel mal, corturile pentru noapte, după trecerea fluviului, aproape toată suflarea ce îl urmase în lungul drum pe Petru Vodă. Rămăsese Măria-Sa şi marele scutier al Sultanului, pajii şi valeţii Domnului, pe malul către Giurgiu. Priveau marea lăţime a fluviului şi mişcarea pe celălalt mal. Acolo pe limba de pămînt în faţa corturilor, se vedea mulţime de oşteni călări aşteptînd rînduiţi ca pentru o mişcare. Începuse să năpustească din neştiut pale de vînt tare. Sălciile de pe malul unde încremenise călărimea, se zbăteau ca nişte furii înlănţuite, despletite. Se lăsă asupra pămîntului un nor vînăt-negru. Se rupse parcă norul lumii năvălind apele ploii, potopind, bubuind. Du-

nărea se rostogolea parcă, urmărind să spargă zarea vadului în care se lățea.

— Ce facem ? întrebă cu îndoială în glas marele scutier al Sultanului.

— Ce-au făcut și ceilalți ! zise scurt Petru. Se așteptase la asemenea întrebare.

Turcul întoarse privirea spre Domn. Apoi descrise cu brațul un arc arătînd prăpădul din văzduh și de pe ape. În preajmă, pajii și valeții așteptau tăcuți.

— Vă temeți ? se întoarse Domnul către ei.

— Nu, Măria-Ta !

— Treceți toți în luntrea mare !

— Vîslașii așteptau cu palmele pe bobăici, cătînd să cumpănească luntrile pe jocul valurilor din bătaia latului bobăicilor. Vodă și marele spătar turc suiră în luntrea cea de a doua. Cît se socotiseră părea să mai fi scăzut toiul furtunii. Dar cînd se depărtară de malul bulgăresc, scăpară iar din furia adîncurilor lumii răbufnirile dușmănoase. De pe malul românesc, cei ce urmăreau lupta luntrilor în mijlocul Dunării răscolite, se temeau, închinîndu-se, socotind uneori cu deznădejde că luntrile nu vor afla iertare în valurile cît casa. Aripi uriașe de vînt ridicau lespezi mari, cenușii-verzui, ce se prăvăleau să spargă, să facă puzderie, luntrii, rame și oameni. Coborîseră oștenii călări, punînd genunchiul în pămînt, închinîndu-se. Corturile erau de mult smulse, încurcate în crengile sălciilor sau duse peste jepși, pe pămînturi și se auzea un bubuit neîncetat și urletul a milioane de guri ale iadului, slăvind pe stăpînul întunericului ce răscolea firea, îngrozindu-i pe oameni, jucîndu-se cu viețile lor. Marea mulțime ce urmărea lupta celor două luntri părea încremenită sub un blestem. Nimănui nu îi lucra gîndul să facă să-i ajute pe cei sortiți scufundării, înecului. Se auzi însă un glas grozav, o adîncă voce de bas, urlînd o poruncă.

— Oșteni ! Auziți la mine ! Bateți împrejurul ! Cătați vase ! Scoateți din pămînt o luntre.

Cei 400 de călăreţi cu care venise Mihail banul, se desmeticiră pornind buluc, cete, în laturile malului să scoată din pămînt luntrii, cînd se auzi mare strigăt în mulţimea ce privea îngrozită :

— Uitaţi-vă ! Acolo ! Se apropie ! Scapă ! Aduceţi frînghii, prăjini ! Se vedea o barcă, apoi, scoasă din gropile moi de valuri, a doua. Se vedeau, la fiecare, douăsprezece rame bătînd îndîrjite apa, înaintînd cumplit de greu, scăzînd în adînc, luptînd ca nişte gîngănii, cu multe picioare, mişcîndu-se în gol, pe creste de val, apoi înfigîndu-se în apa duşmănoasă. Le păru şi celor de pe mal şi celor din luntrii, o nesfîrşire pînă se apropiară, pînă se prinseră parîmele zvîrlite fără încetare. Bărcile se izbiră aruncate aproape pe malul scund cu plavie spălată cu tunet de lespezi de apă. Cei din luntrii erau pătrunşi de udeală şi-n suflete. Cînd îi traseră, aproape intrînd pînă-n brîu în apa vînzolită, banul Mihai se repezi şi-l prinse în braţe aproape pe Domn. Glasul lui cumplit tremură, ca un schieunat de zăvod înăbuşit de dragostea pentru stăpîn.

— Măria-Ta ! Doamne Petru !

— Banul Mihail ? făcu Voievodul cu o uluială înceată.

— Măria-Ta ! Eu. Eu, care te-am adus la acest mal, acum o viaţă. Eu te primesc la scaunul şi moşia părintească.

Cu fruntea, cu capul pletos alb şi barba albă, pe umărul lui Petru, bătrînul ban plîngea. I se zguduiau umerii şi pieptul uriaş fără oprire.

— Mărite bane ! Să-i plîngem pe cei duşi, pe cei iertaţi, de Dumnezeu, că noi stăm încă, fără iertare, decît cu mila celui din slavă.

— Lung a fost drumul întoarcerii, Măria-Ta !

— Toate stihiile mi-au fost potrivnice.

— Dimonii din stihii, Doamne, nu stihia Ţării !

Cei 400 de călăreţi, urcaţi în şei, săltară săbiile, strigînd ca un piept :

— Să trăieşti, Măria-Ta !

— Bine v-am găsit, copiii mei !

Toată suflarea, cîtă stătea pe mal, îi ura bun sosit, noului Domn Petru, fiul lui Pătrașcu cel Bun, nepot al lui Radul Voievod cel Mare. Descins în țară, după furtuni și o grea furtună a firii, nădăjduia să aducă așezare și vreme de liniște în Valahia cea greu încercată, sub Domnii crunte, sub Domnii nevoite, unele, și se întreba, așa, cu temere : Ce zile o întîmpina, din partea potrivnicilor țării și acest vlăstar de Voievozi și de fală ?

În ziua a noua a lui septembrie din anul 1583, alaiul domnesc ce străbătuse atîta pămînt din Țarigrad, se afla în aproape de București ; pe o largă cîmpie multă suflare omenească din tîrg, aștepta de vreme îndelungă, să-l întîmpine pe noul Domn. Cînd s-a văzut venind alaiul, atît de cuprins, de măreț prin oameni în arme, pe cai de soi, cu larma mehterului și norii de praf, se crezu că o armată turcă vine cu neștiute rosturi. Dar cei cărora le nălucise o clipă, înțeleseră că așa-i rostul venirii la Domnie. Vedeau mulți osteni români și boieri, plecați din țară, să-l însoțească pe Domn către țară. L-au înălțat din șa, pe Vodă, precum și pe boieri și osteni ca svîcnirea și lovirea unui mare vînt, uriașul strigăt unit, de slavă, din pieptul norodului. L-au dus pînă la porțile cetății, ale palatului Domnesc, unde au stat multă vreme, cu mare glas de slăvire și apoi în îngîndurată tăcere.

Ziua ce urmă se împlini încoronarea, după obiceiul pămîntului. Petru, feciorul lui Pătrașcu Vodă cel Bun se afla în tronul cu baldachin. Erau de față, mitropolitul, boierii de toate treptele, oamenii Sultanului și afară mulțimea norodului, al cărui murmur tălăzuia ca o surdă sunare de curgeri de ape. Se porunci tăcere. Ischemne agasi înmînă, hicumfermani, ordinul împărătesc. Îl luă logofătul Divanului și îl citi cu mare glas. Poruncea acel firman împărătesc, că dacă țineau la îndurarea Sultanului, să se supună, să fie cu credință Domnului acesta de drept, căruia Sultanul îi dăduse Domnia Valahiei. Domnul Petru scoase din sîn hatișeriful împărătesc, îl duse la buze, îl

înălţă pînă la frunte, dîndu-l după aceea lui divan-Efendi, care-l citi tălmăcindu-l. Ischemne agasi îmbrăcă pe Domn în caftan, puindu-i pe cap căciuliţa din brocart de aur împodobită cu nestemate, în chip de coroană, cum se obişnuia în Valahia.

Au strigat atunci mulţimile, afară, slăvindu-l pe noul Domn, urîndu-i : Să trăiască Măria-Sa Petru, Domnul nostru, din mila lui Dumnezeu şi voia Sultanului, lucru care se auzea mai din puţine glasuri. Veni la rînd Mitropolitul, vorbind întru slăvite rosturi, urîndu-i Domnului fericite zile şi împliniri înalte, sărutînd mîna lui Vodă, care de asemeni se plecă sărutînd mîna acelui mitropolit, după binecuvîntare. Episcopii, boierii, în bună rînduială, au venit de au sărutat mîna şi pulpana caftanului Domnesc, urmînd cei mai răsăriţi oşteni, neguţători ai tîrgului. Vreme de douăzeci de zile s-au perindat pe la Domnia ţării cei ce făcură act de supunere, sărutînd picioarele lui Vodă. Boierii toţi din ţară, gentilomii veniţi cu Petru, făcură asemenea. Apoi au urmat mesele de cinstire, darurile multe făcute de Domn tuturora, după rang şi au început, după ce s-au dus oamenii Sultanului la ei la Poarta Fericirii, zilele visate de fericire, de o aşteptată şi volnică prilejuire de aşezare a păcii şi vindecării rănilor ţării.

Francesco Pugiella, doctor în ştiinţa legilor, scriitor, poet, venea de la Roma unde înmînase o scrisoare din partea lui Petru cardinalului Comendone. Cardinalul aflînd că Pugiella intrase în slujba Principelui Petru, îi spusese cuvinte de laudă, atît pentru noul său patron, cît şi pentru norocul de a fi secretar al unui atît de ales principe.

Bietul Pugiella se simţea nespus de obosit din pricina drumului. Nu mai era în prima tinereţe şi mersul de la Roma la Veneţia nu era atît de uşor. În timpul călătoriei, îşi depăna impresiile, gîndurile pe care le năştea hotărîrea ce-o luase, simţămintele noii stări, a rosturilor noi, socotind ce lasă în urmă şi ce

îl aşteaptă acolo, în Valahia, în acea ţară despre care Principele îi vorbise cu atîta căldură şi culoare încît parcă mai fusese cîndva, în altă viaţă poate. Ştia că noul stăpîn, omul pentru care va lucra, este un ins croit din fire din tot ce se aflase mai deosebit. Ştia că va avea şi alţi secretari. Regele Franţei, Henric, i-l dăduse pe Berthier şi mai sînt şi alţii, dar ce înseamnă şi alţii ? El, el îl va sluji pe Principe pentru cu totul alte îndemnuri decît căpătuiala. Gîndea că va fi răsplătit dacă, slujindu-l, va aduce slavă Domnului şi mulţumire Principelui.

Acum, că se apropia timpul să se despartă de patrie, de prieteni şi rude, mergea să-şi ia rămas bun de la un prieten de seamă, cavalerul Stefano Guazzo a cărui nobilă familie stăpînise sau stăpînea încă o parte din feuda Villa Nuova, în regiunea Lomellina. *Signor* Stefano Guazzo era literat, filosof, om cu o mare capacitate de seducţie. Pugiella socotea că era cu neputinţă să plece pe meleaguri depărtate, fără să-i împărtăşească gîndurile, să vorbească despre viitoarea-i viaţă în ţară străină, să-i asculte părerile şi îndemnurile.

Cavalerul Stefano Guazzo, gentilom di Casale di Monferrato, îl întîmpină pe Francesco Pugiella cu o explozie neobişnuită firii sale cumpănite. Luîndu-l de braţ şi petrecîndu-l în casă, îi spuse :

— Este adevărată, messer Pugiella, hotărîrea să vă părăsiţi patria, rudele, prietenii, ca să intraţi în slujba Principelui Valahiei ?

— Puteţi să credeţi că eu sînt hotărît să intru în slujba Principelui. Mă voi socoti destul de onorat şi de răsplătit dacă prin truda mea voi fi adus slavă lui Dumnezu şi mulţumire noului Domn.

Intrînd în casă, aşezîndu-se, au depănat un întreg caier de judecăţi asupra principilor şi regilor, asupra virtuţilor unora, a cîinoşeniei şi nerecunoştinţei altora faţă de cei ce-i slujesc. Au ajuns să fie amîndoi în cumpănirea unei balanţe de fapte care-l priveau pe Principele Petru şi soarta ce-l aştepta pe Fran-

cesco Pugiella, acolo, în îndepărtata Valahie unde avea să domnească Petru.

— „Acolo, scumpe Francesco Pugiella, drag prieten, se pare să afli o deosebire de obiceiurile noastre. S-ar putea să nu întîmpini simpatie. La ce va aduce oamenilor locului, spiritul vostru ce-l știu bogat în știință, larg în dăruire, adînc în simțire, nefiind cunoscute, neînțelese, s-ar putea să nu fie prețuite și nici domnia ta neînțelegîndu-i să nu-i prețuiești.

— Vă pot spune atît, ilustre cavaler, cum zice înțelepciunea străveche : *„S'addestra l'uom saggio a diversi costumi !“* (Se deprinde omul înțelept și cu alte obiceiuri).

— Eu cred — spuse cavalerul — că acest bun Principe poate fi socotit acum vesel și mulțumit uitînd de toate trecutele nefericiri și că înarmat cu o mai mare tărie sufletească și-o fi amintit adeseori în suferințele lui de versurile Mantovanului :

„Se poate ca amintirea unei soarte atît de crude să ne fie de folos“...

— Există unii principi care au o înfățișare plăcută, cuvinte dulci, dar faptele lor sînt foarte amare. În ce-l privește pe Principele Petru, oricine îl privește bine, este silit să spună că el poartă pe fruntea sa regală, ca pe o suverană pecete, via imagine a generozității. *Quae donavi habeo* — am ceea ce am dăruit. Îmi dau seama că vorbind despre liberalitatea sa nu fac alta decît să ies cu o candelă în miezul zilei. În Constantinopole se aflau mulți sclavi creștini cărora, el, Principele, le-a răscumpărat libertatea în timpul în care s-a dus să se închine Sultanului. Aceștia venind la Roma au dat mărturii uimitoare despre strălucirea acestui Principe. Regele Franței a fost înștiințat despre aceste fapte și altele. Mie mi-a scris reverendissimul vicar, Fratele Felice Torre, prelat virtuos de mare faimă, despre înaltele daruri și omeneasca aplecare a Principelui asupra nevoilor celor năpăstuiți.

— Te cred, drag prieten, fiindcă blîndețea este un magnet care atrage la sine și inimile de fier, nu doar pe cei de bună-voință.

— La începutul vorbirii noastre, cinstite cavaler, am amintit despre darurile de suflet ale Principelui, doresc acum să dăm citire unui evlavios capitol pe care l-a compus și mi l-a trimis de la curtea Franței. Îl port totdeauna cu mine, oriunde aș merge, atît pentru că e o foarte plăcută amintire despre el cît și o foarte clară mărturie a sufletului său. Iată-l :

Pugiella scoase un sul pe care-l desfășură parcă oficiind. Îl privi o clipă pe Guazzo, văzînd pe chipul cavalerului o resemnată așteptare binevoitoare :

Domn veșnic pe adîncuri și lumină !
Tu cerul l-ai creat, pămîntul, marea,
Îngeri-n slavă, omul viu, din tină.

Tu pentru noi ales-ai întruparea
În pîntec pur, atotputernic, tată
Cu nașterea, cu moartea și-nălțarea.

Propriul tău sînge l-ai jertfit — și iată :
Drepții i-ai scos din iad — deschis-ai cerul
Zdrobindu-l pe Satan cu neagra-i ceată.

Cu sfinte brațe ne-a primit eterul
Tu veșnicul și milostivul, blîndul,
Chemîndu-ne în cer dezlegi misterul

Umilu-mi suflet, Doamne — ascultă-i gîndu
Te-ai întrupat, Slăvite, dîndu-mi mie
Prin jertfa Ta, în nemurire rîndul.

Plăti-mă-voi, vreodată-n veșnicie
De-ndurătoarea ta bunăvoință ?
În schimb, ce să-i duc Celui din tărie ?

Ai pus în pasul meu fără credință,
Fără de număr, daruri și-ndreptare
Veghind un păcătos în umilință.

Nu ceri neprețuite pietre rare
Comori cu foc de ape, de lumină
Că pe pămînt tu le-ai creat și-n mare.

Sub semnul Tău de toate-i lumea plină
Și bieții muritori, nicicînd, pe-o clipă,
Un fir de pai măcar al lor să-l țină.

Rotindu-ți uriașa Ta aripă
Tu dai mișcare rosturilor firii,
Edenului, gheenelor ce țipă.

Nu vrei răsplata-n jocul nălucirii
Din mințile umane — inimi pure,
Nu strîmba închinare-a amăgirii.

Să fii Tu dreptul Dumnezeu — secure,
Cel ce pe Faraonul trufaș, mării
Cu roșu val l-ai dat în ea să-l fure.

Tu vezi doar drumul bun al nestrîmbării
Și vezi din slava Ta, în orice gînduri ;
Divinu-ți dar e treapta alinării.

Răsplata slabă în atîtea rînduri
De-o drămuim să-ți dăm din ea— o, Sfinte !
Ne faci urmașii slavei, nu te-ngînduri.

Ne leagănă iubirea ta fierbinte
Cu care mîngîi, însă noi, arare
O recunoaștem păcătoși'nainte.

Cu acelaşi pas judeţul tău apare
In pas unit cu-a Ta milostivire
Călăuzind armonic tot sub soare.

E noapte grea in noi, in omenire
Păcatul greu, orbindu-ne, ne-ndeamnă
Să nu-ţi dăm pure inimi în jertfire.

Mai mult, vai nouă, păcătoşi, înseamnă,
Suprem monarh, că împotrivă-ţi, toate
Le-nfăptuim, cum neam de neam ne-ndeamnă.

Sleim comorile ce ne-au fost date
Dar pîn'nu rupe firul Oarba Parcă
Anilor mei plăpînzi — ierta-vei poate

Păcatele ce grele mă încarcă
O, milostive ! păcătosul, iartă-l !
Spre nemurire bietu-mi duh încearcă.

Nu-mi da pedeapsă, păcătosul ceartă-l,
La umbra milei Tale mă adună
La treapta ultimă-a iertării, poartă-l.

Înflăcăratu-mi duh de Tine sună
Pater peccavi miserere mei !
Fă să-mi vibreze-n suflet calda strună !

Să viu spre Tine poartă-mi paşii, greii,
Că Tu eşti viaţă, adevăr şi cale
M-ai săturat ca-n Cana Galileii.

Bogat de-oi trece-n fericită vale
Să nu-mi sluţească duhul bogăţia ;
Cu spaimă să-l închin slăvirii tale.

Să nu mă rumpă chinul şi mînia,
Ci răbdător, ca Iov, mereu să stărui
Ca să-ţi slujesc în veci Împărăţia.

O, rege al Înaltei Curţi — mă dărui
Prin Tine simt ce firea mi-o desfată ;
Primesc tot — de mă-nalţi sau de mă nărui.

Splendorii Tale veşnice — mi-e gîndul
Să îi slujesc, închinu-mi viaţa toată
Ca-n zbor — spre cer, suind să-mi suie cîntul.

Pugiella sfîrşind, sta în picioare, cum citise cinstind clipa, aproape în extaz. Guazzo rămăsese şi el pe gînduri. Prin fereastra în ogivă, o fascicolă piezişă din soarele-n amurg cădea asupra celui ce citise şi pe sulul desfăcut ce-l ţinea încă în faţa privirii, cu devoţiune.

— Într-adevăr, — zise cavalerul, parcă trezindu-se din prelungita îngîndurare — capitolul acesta înalţă şi exaltă în cer şi pe pămînt pe cel ce l-a scris, fiindcă e plin nu doar de spirit divin, ci şi de cel poetic. Îmi închipui că-n zbuciumul dureroaselor cutreerări prin lume, a dobîndit şi marea cinste să fie cuprins în rîndul poeţilor Italiei, lucru de care nu ştiu să se bucure astăzi vreun principe italian, de parcă ar fi convinşi că poezia este tot atît de nepotrivită pentru un principe precum unui comandant de oşti să facă pe trompetistul.

— Voiţi să spuneţi că principii se duc în Parnas călare fără osteneală, prin atitudinea binevoitoare faţă de poeţi care îi duc în spinare pînă la cea mai suită nemurire. Aşa li s-ar putea ierta principilor, cîrmuitorilor, ignorarea poeziei, dacă ar da cuvenita cinste poeţilor care pot spune pe drept cuvînt : „Acum zace goală iedera onoarei sale".

— În privinţa asta, a avut mai multă dreptate Dionis cel Tînăr, spunînd că el dă pîine multor literaţi, nu pentru că el

i-ar iubi și i-ar onora cu adevărat, ci ca să fie admirat de ceilalți oameni prin ei."

Se stinsese lumina de aur roșu strecurată prin ochiurile ferestrei. În încăpere plutea o lumină nesigură ce scădea treptat stingînd culorile. Cavalerul Guazzo lovi cu un ciocan mărunt un talger de aramă. Nu după mult, un slujitor puse pe o masă un sfeșnic rămuros și se răspîndi în încăpere aurul pîlpîit al luminărilor. Francesco Pugiella se ridică. Avea de făcut un lung drum spre casă.

— E vremea să vă părăsesc. Nu încă a plecării din Italia. Voi lua peste cîteva zile drumul spre Valahia.

Guazzo îi strînse miinile, mulțumindu-i pentru tot ce-i făcuse cunoscut despre ceea ce-i sta la inimă prietenului pe care nu avea să-l vadă multă vreme.

— Vă urez — zise el îmbrățișîndu-l — să mergeți sănătos acolo, în țara Principelui care să vă prețuiască precum l-a prețuit Augustus pe Mecena. Și-n binele ce vă urez să vă-nconjoare, să nu-l uitați pe Stefano Guazzo.

— De-o fi bine, de-o fi rău în slujba mea — și cred că va fi bine cu un asemenea Principe — sufletul lui Pugiella nu va trăda și nu va uita. Veți mai auzi despre Principele Petru și al său Pugiella și veți putea spune odată cu poetul adîncului imn ce-l auzirăm :

O, rege al Înaltei Curți — mă dărui
Prin Tine simt ce firea mi-o desfată,
Primesc tot, de mă-nalți sau de mă nărui.

Așezîndu-se Petru în palatul Domnesc al Bucureștilor, punîndu-și, după atîta zbucium și perindare prin lume, gîndurile în bună rînduială, se hotărî dintre toți ce-i erau în preajmă, cu care venise la Domnie, să-l cheme la un sfat de taină pe genovezul Franco Sivori, secretarul pe care și-l alese Logofăt de taină. Cînd copilul de casă, aflîndu-l, îi spuse că Măria-Sa

Vodă Petru îl poftește să vină la el, grăbi în urma acelui copil de casă, cu gîndurile împărțite și cu o mică bătaie de inimă.

— Te-am chemat, cinstite mare cămăraș, să stăm un timp de taină.

— Înălțimea-Voastră, eu nu mă știu cum m-ați numit.

— Dar eu te numesc cum te știu, și te știu cum mi te-ai arătat, slujindu-mă cu credință, cu cinste. Chiar după cîte mi s-au adaos prin Domnia-Ta spre ajutor, acolo în Italia, prin cei ce-ți sînt aproape, prin osîrdia, înzestrarea ce ți-a pus-o în ființă natura și pronia cerească trebuie să socotesc că sufletul și mintea Domniei-Tale puse în slujba mea trebuiesc răsplătite...

— Înălțimea-Voastră este prea bună, eu...

— Domnia-Ta nu poți socoti ce socotesc eu. Socotesc că nicicum nu mă voi plăti destul. Astfel, că peste altele, am chibzuit să te pun la treapta de mare cămăraș.

— Înălțimea... Voas !...

— Înălțimea ți se cuvine ; este una din cele douăsprezece trepte de boierie de seamă în trebile statului și acea de a patra în șirul însemnătății.

— Dar Înălțimea-Voastră... eu...

— Am chibzuit să-ți fac asemenea dreptate și alegere, socotindu-te potrivit și priceput să îndeplinești acea slujbă. Mai vreau să-mi deschid sufletul în fața domniei tale, despre cîte vreau să împlinesc pentru Valahia, pentru norodul ei. Vreau să-mi fii alături și îndemn, folosindu-te întru asemenea treburi. Pentru aceste toate vreau să te numesc mare cămăraș.

Tăcură, privindu-se unul pe altul îndelung. Chipul lui Vodă era grav, cald, hotărît. Văzu în ochii genovezului luciri prevestitoare de lacrămi. Zîmbi, mai blînd :

— *Che cosa è successo, signor Sivori ?*

— *Niente,* Înălțimea-Voastră, *niente... io...*

Începuse să-i joace omușorul, să-l înăbușe o căldură ca de boală. Îi veniră în gînd *signor* Benedetto care ca și frații îl sfătuiseră ca, acolo, în țară străină să stea treaz, să nu-l muște

şarpele poftei de mărire, să nu-şi facă duşmani din oamenii locului, să nu stîrnească pizma boierilor ţării.

— Ei, *caro*, Franco Sivori ?

— Mulţumesc cu umilinţă Înălţimii-Voastre, dar o rog să-mi îngăduie... *un tempo necessario per riflettere. Io dubito, io non credo che sia l'uomo che ci vuole per questa dignità.* Să-mi îngăduie Domnul şi Stăpînul să judec adînc, cinci zile... să-mi îngăduie Înălţimea-Voastră...

— Bine, bine, *signor* Sivori. Vom mai vorbi asupra acestui lucru. Dar să ştii că am nevoie de Domnia-Ta. Îmi vin sarcini grele. Vor fi şi din afară şi dinlăuntru... Cred că le gîndeşti. Vom avea de ţinut mai multe cumpeni. Acea grijă faţă de turc şi de cît va trebui să scot de la norod pentru potolirea turcului. Apoi de vecinătăţi şi de boierimea ţării. Am mai mîngîiat uneori, în treacăt şi alte visuri şi nădejdi faţă de domnia ta. Ştii că vreau să aduc Valahia la lumina mare a lumii, a scoaterii ei din vechi şi nepotrivite deprinderi. Sînt multe de îndreptat, de zidit, pentru şi cu acest norod bun, hărtănit de colţi hrăpăreţi din afară şi dinlăuntru. Pentru credinţă şi pentru luminare vor veni împotriviri, şi din afară şi dinlăuntru, de la o parte a boierimii. Am hotărît pentru început alcătuirea noului Divan Domnesc, i-am aşezat în slujbe, să mă slujească pe mine, să slujească ţara. Om vedea. Mai sînt cei ce au venit cu noi, gentilomii, cei din Italia, din Francia. Ştiu că unii au menirea, cum e Francesco Vincenti, să trimită ştiri asupra Domniei mele domnului de Germigny. Domnul Berthier este lipit lîngă mine de Henric al Franciei tot în ăst chip. Şi mai sînt şi alţii ştiuţi şi neştiuţi. Mai se află, poate, sau chiar sigur, din cei de stirpea mea, de înrudire, care n-au venit şi nu vor veni la mine, cum este banul Iani, unchiul unui frate de tată, care mă doare să nu-l ştiu în aproape. Dar om vedea. Eu îţi mulţumesc Franco Sivori. Îţi mulţumesc pentru tot ce mi-ai dat şi-mi vei da, pentru care am vrut să-ţi fac acea dreptate. Dar îţi las răgaz. Mergi în linişte şi cugetă ! Voi asculta ce vei hotărî !

Sivori plecă turburat. Rămase cugetînd Petru. Se afla în acest palat din care fusese smuls din pruncie din sila turcului. Se afla în acest palat pe ale cărui ziduri fusese înfipt capul unui frate mai mare, acel vodă de patru zile, Vintilă. Se afla aici unde două ființe dragi nu vor mai face umbră nicicînd : Pătrașcu și a sa Hrisafină. A ! va avea de căutat o lespede, i-a spus Pătrașcu. A aflat-o. La umbra unui stejar la mînăstirea Bocovăț. Va merge acolo să vadă dacă umbra lui și nu a lui Pătrașcu poate trece cu mîngîiere asupra acelei lespezi aflătoare la neființa răposatei mirese a lui Hristos, cuvioasa... monahă... Teofana.

Nu, în această casă cu prea grele dureri nu poftește Petru a rămîne. Cît mai departe de turc. Cît mai aproape de Dealu. Mînăstirea Dealu păstrează oseminte scumpe, Domnul și tatăl Domnului, Pătrașcu cel Bun. Cît mai departe de turci pentru cele ce le gîndește împotrivă, dacă soarta i-o fi volnică.

Curînd, Petru Voievod intră în iureșul treburilor Domniei. Vru să-l trimită pe Sivori, care nu îndrăznise a primi cinul de mare cămăraș și Vodă-l înțelese ; vroi să-l trimită în ambasadă la Regele Ștefan Bathory al Poloniei. Dar îi dădu veste domnul de Germigny, aflînd că Sultanul neînțelegîndu-se cu acel rege, pusese de-i omorî ambasadorii mergînd la Istanbul, în preajma Adrianopolei.

•

Ținu Vodă divanul întîiu, în care se cercetară și judecară pricini felurite. Ținea Vodă Petru sfat în fiece zi. Legea era vrerea sa, după obiceiurile de demult ale țării. Se aflau față în sfat cei doisprezece boieri de frunte cu care se sfătuise Domnul, dar el hotărăște, cum și ce și e bine făcut și se înclină tot leatul, fie boier, fie sărman.

Se judecau în acea zi de septembrie pricinile unor oameni din norod și altele a unor boieri. Și înfruntaseră acei împricinați judecata altor Voievozi, mai bună sau mai rea. Veneau

acum, şi-i văzu şi-i auzi Petru şi se bucură că pe dreptate, veneau în fața lui netemători, nu-şi înghițeau vorbele cu spaimă, ci rosteau răspicat, cu bună cuviință. Ştia Petru Vodă că ori boier, ori sărac, om din norod, mai ales, se duceau într-o singurătate, înainte a se înfățişa judecății Domnului, în fața unui arbore, spunîndu-şi de mai multe ori necazul, pricina, cum ar fi stat în fața Domnului. Cu pricină cumpănită, cu dreptatea în cuget vorbeau şi se lăsau la județul Domnului. Omul se afla în genunchi cu fața deschisă spre Voievod, care-l întreba :

— Ei, ia spune moşnege, — de era moşneag — spune cine ți-a fost ascultător şi sfătuitor... ce vîrstă şi ce soi ?

Şi moşneagul zîmbind către Vodă, spunea că să tot fi numărat la două sute de cercuri şi de ascultat, l-a ascultat adînc şi răbduriu şi de răspuns i-a răspuns, i-a foşnit cu lamură de gorun că-i drept ce i-a spus şi că Măria-Sa Vodă va înțelege şi-l va izbăvi.

— Aşa e, moşnege. A foşnit drept gorunul, zîmbi Domnul.

Şi veni la Sfat la judecată, pricină ca aceea legată de Sfînta Episcopie a Râmnicului, adusă de părintele arhiepiscop Chir Mihail de la acea episcopie. Şi a dat Măria-Sa poruncă spunînd :

„Din mila lui Dumnezeu, Io, Petru Voievod şi Domn a toată Ungro-Vlahia, fiul marelui şi prea bunului Pătraşcu Voievod, nepot lui Radu Voievod, dă Domnia mea această poruncă a Domniei mele preacinstitului şi preasfințitului părinte arhiepiscop Chir Mihail de la Sfînta Episcopie din Râmnic, ca să-i fie în Găvăjdibrod părțile Vlăsiei şi ale Stanei, fiicele Stanei din Hotărani, toate, oricît se va alege şi din cîmp şi din vecini şi din bălți unde este pescuit de peşti şi din vinărici şi de pretutindeni, cu tot venitul cît este boieresc, pentru că au venit Mitrea Vornic şi fratele lui, Drăguşin ban, înaintea lui Mihnea Voievod, de au dat şi au miluit mai sus spusele părți ale Stanei şi Vlăsiei din Găvăjdibrod, toate, la Sfînta Episco-

pie de la Rîmnic, ca să fie preacinstitului, părintelui Episcop Mihail şi fraţilor ce trăiesc la Sfînta Episcopie, de folosinţă şi de întărire, iar lor de veşnică pomenire. Însă Mitrea Vornic şi fratelui lui, Drăguşin ban, ei au cumpărat mai sus spusele părţi ale Vlăsiei şi ale Stanei din Găvăjdibrod, toate, cît se va alege, de la Vlăsia şi de la Stana, pentru 30.000 de aspri de argint. Şi au vîndut ele bună voia lor. Astfel, întru acestea, Mitrea Vornic şi fratele lui, Drăguşin ban, au drept aceste părţi care sînt mai sus spuse, de au miluit Sfînta Episcopie, ca să fie ohabă, de nimeni neatins. Şi s-a scris numele lor în sfîntul marele pomelnic şi ca să pomenească în veci cu ctitorii de mai înainte ei şi părinţii lor. Şi martori au fost atunci preacinstitul şi preasfinţitul părinte mitropolit Serafim şi încă mulţi dregători şi boieri au fost la această întocmire. Iar apoi, au venit preacinstitul părinte arhiepiscop chir Mihail de la Râmnic de a arătat înaintea Domniei mele cartea lui Mihnea Voievod. Deci întru aceasta, Domnia mea a cercetat şi a văzut şi a cetit Domnia mea cartea lui Mihnea Voievod şi foarte bine am aflat şi am adeverit Domnia mea că au dat Mitrea vornic şi fratele lui, Drăguşin ban, mai sus spusele părţi din Găvăjdibrod la Sfînta Episcopie. Deasemenea am dat şi Domnia mea părintelui Episcop Mihail de la Râmnic ca să-i fie mai sus spusele părţi din Găvăjdibrod cu vecini şi cu baltă şi cu vinăriciul şi cu tot venitul, ocină şi ohabă şi neatins de nimeni, după porunca Domniei mele. Iată şi martori punem Domnia mea : jupîn Mihalcea mare ban şi jupîn Mihail mare vornic şi jupîn Pătru mare logofăt şi Ianachi mare vistier şi Dumitru mare spătar şi Pătru mare comis şi Gherghea mare stolnic şi Dumitru mare păharnic şi jupîn Staico mare postelnic. Ispravnic Pătru mare logofăt.

Şi eu, Bunea, fiul lui Coresi logofăt, care am scris în cetatea de scaun numită Bucureşti, luna lui Septembrie 6 zile de la Adam pînă la această scriere, cursul anilor, în anul 7092/1583.

Io Petru Voievod, din mila lui Dumnezeu, Domn.

Încheindu-se Sfatul, se închinară boierii din sfat înaintea Domnului, trăgîndu-se la casele lor. Rămase lîngă Domn secretarul genovez, ce-l ţinu Petru, luîndu-l la iatacurile sale.

— O zi grea de muncă, Înălţimea-Voastră.

— Toate vor fi astfel. Altcum nu se poate. Că-s multe pricini şi multe strîmbătăţi. Iată, pricina cu Găvăjdibrodul şi episcopia Râmnicului. Drept a fost judecată şi hotărîtă ?

— După cît înţeleg eu graiul şi treburile, drept, Înălţimea Voastră.

— Da, *signor Segretario*. Drept, dar astfel de hotărîri se aşază strîmb.

— Cum strîmb, dacă-i drept, Doamne ?

— Auzitu-m-ai odată vorbind la Istanbul, la ambasada Franciei, cu Domnul de Germigny, asupra monahismului din Bizanţ ? De primejdia ce-o pregătea Bizanţului aşezămîntul monastic. Că se adunau averi de către părinţii bisericii, că se trăgeau înapoi de la dări, că lipseau de braţe munca cîmpului, atît crescuse numărul monahilor. Şi se trăgeau de la oaste şi bogăţia crescîndu-le, au căpătat puteri de temut. Şi a venit din orbirea bazileilor, lupta împotriva icoanelor. Aţîţau călugării norodul şi se petreceau ridicări împotriva stăpînirii şi vărsări de sînge şi grăbirea prăbuşirii Bizanţului ei au fost.

— Îmi amintesc, Doamne. Era şi domnul de Germigny, care ca prelat, totuşi ţinea parte Înălţimii-Voastre, că ştia că-s drepte spusele Înălţimii-Voastre, nu că ar fi fost el catolic...

— Drept e. Drept am hotărît azi în Sfat asupra Găvăjdibrodului, dar mă uit înapoi la ce ne învaţă trecutul... Multe se deschid capcanele firii... dragul meu Secretar... Şi iată ce vreau să auzi, înaintea tuturor : Am gîndit mult şi am hotărît. Voi

aduna Sfatul și voi spune boierilor că Cetatea de scaun eu n-o văd așezată în pace și la largul mișcărilor, aici. Am gîndit s-o strămut la Tîrgoviștea. Este o așezare pe care au ctitorit-o Voievodul Mircea cel Bătrîn, și au întărit-o Vodă Țepeș. E mai aproape de munți la nevoie și la urgia turcului. E mai plăcut așezată. E acolo un palat căzut în ruină. Gîndesc să-l ridic pe temeliile rămase. Să înalț o sfîntă biserică, să întăresc așezarea. Voi aduce în sfat gîndul meu. Vor fi și boieri volnici la această treabă dar și împotrivă, chiar în gînduri. Dar ne vom strămuta.

•

În țară, tîrgurile erau fără întăriri, fără ziduri de apărare, nici cetăți, că fuseseră dărîmate de turci, să nu fie stavilă și ridicare împotrivă-le. Verigă de neliniște împresura Țara Valahă din miazăzi, din miazănoapte. Oaste nu avea Petru Vodă decît o mie de ostași : trei sute de lăncieri și șapte sute de archebuzieri. Mai erau cei 200 de arnăuți, paza Voievodului comandată de Andrea Demonogiani, fost căpitan în Candia în vremea războiului Veneției cu turcii. Era timpul să se gîndească Vodă Petru și la o încropire a unei oști. Se gîndea și la ce văzuse în Arsenalul Veneției, la gurile de foc, la o turnătorie de tunuri, dar nu acum, ci la strămutarea la Tîrgoviștea. Acum erau de strîns dările. Vistiernicul Ianachi cu ajutoarele sale aveau să vegheze asupra strîngerii prin taxidari, a veniturilor din biruri, din bogățiile pămîntului. În luna lui mai trebuia trimis haraciul la Poartă. Mai erau și marile datorii făcute cu împrumuturile la negutătorii constantinopolitani. Lipitorile Porții, vizirii, pașalele, sultanele, așteptau peșcheșuri ca să stea pe pace și să i se dea pace. De unde atît bănet, atît de repede. Silit, cu durere în suflet, trebuia să pună alt bir pe țară : „Goștina pe oi". Dumnezeu să mă ierte, își zicea Petru. Asta o să-i ia din strălucire și din dragostea norodului, își spuneau tainic cei apropiați Domnului.

Urmînd sfaturile ce i le dase domnul de Germigny, să cugete, cu o bună balanță cîntărind faptele și înfățișarea lucrurilor în țară, nu grăbi să pună în mers planurile cu care venise să schimbe în bine viața în Valahia. Gîndi însuși Petru că nu cu repeziciune puteau fi împlinite schimbarea năravurilor, nu cu foc de paie sau cu spinări de licurici se poate răspîndi lumina în casele, în sufletele și cugetele, atît a norodului truditor, cît și a multora din boieri. Știa că se află pe la curte și în țară boieri cu neastîmpăr și nemulțumiri nestinse. Veneau de la alte Domnii și noua Domnie nici n-o cunoșteau, nici n-o doreau.

În dimineața în care Petru Vodă avînd lîngă el în cancelarie Domnească pe Sivori și grămăticul Bunea, fiul lui Coresi logofăt, se auzi mare tropot de copite sunînd pe drumul podit cu trunchiuri de lemn, ce trecea prin apropierea palatului Domnesc, unde se opri. Ceru să vină în fața Domnului ispravnicul Dumitru, avînd degrabă a-i aduce vești.

— L-am adus, Măria-Ta ! Adică... a cerut să vină.

— Cine, ispravnice ?

— Dobromir din Runcu, frate lui Calotă banul.

— Ei, îl uitai. Ce voiește boierul Dobromir ?

— Să plece capul, Măria-Ta.

Vodă stătu cîteva bătăi de inimă, îngîndurat. Îl privi pe Sivori :

— Să vină, să și-l plece, ispravnice !

La înscăunarea lui Petru, Dobromir din Runcu, mare ban la Mihnea Vodă, temîndu-se, încercase a trece munții la transilvăneni. Ducea cu el șapte care cu avuții, dar i-au dat de urmă oameni din înfundăturile văilor, printre muncele și l-au știut fugar și hăinit, jefuindu-l de toată povara căruțelor. Întors din drum de oamenii Domniei, intra acum spășit, cu sufletul în ochi și pe buzele albe de frică, în cancelaria Domnească. Văzînd chipul încruntat al Domnului, se repezi în genunchi, lovind cu fruntea podeaua.

Petru privi curios trupul prăvălit, lăsîndu-l un timp în nemișcare și muțenie. Părea mort. Cînd îi zvîcni, fără voie, un

picior, mişcînd toată ghemuiala de straie, cărnuri şi oase, îl întrebă :

— De ce-ai fugit ? Numai fiarele pădurii fug cînd le gonesc copoii. Nu te vîna nimeni. Auzitu-m-ai să fi cerut eu pedepsirea cuiva, pentru ceva ?

Se auzi ca un şuierat, ca un gîlgîit de plîns.

— Nu... Măria-Ta...

— Atunci ? Ai fugit ca un iepure. Şi acum te tăvăleşti ca o babă la icoane. Care ţi-e ruga ?

— Iertare, Măria-Ta ! M-a gonit prostia — şi teama.

— Ridică-te ! Teama ţi-o iert. Prostia nu, dacă se mai întîmplă să te-ndemne la vreo necugetare.

— Să trăieşti, Măria-Ta ! Iartă-mă !

— Te-am iertat. Cată să nu mai vii la iertarea mea.

Se aşeza iarna. Se apropia Crăciunul. Cerul îmbrăca pămîntul cu straie potrivite unei asemenea sărbători. Era o pretutindenească albime. Totul străluminat de alb şi de sticliri. Îşi pusese la gît, la braţe, fecioara de gheaţă, fibule lungi şi reci, ţurţuri la streşini, nestemate albe pe crengile subţiri, cruci de diamant şi mărgărint pe troiene. Sticleau în bătaia soarelui şi-a lunii. De le-ar fi putut lua şi păstra, ar fi făcut-o turcimea cea nesătulă de comori.

De la fereastra iatacului Doamnei Stanca, în braţele roabei tătarce, Marcu, pruncul Domnului, întindea degetele mărunte, tinzînd să prindă acele străluciri ale iernii. Clipea din pleoapele trandafirii cum sînt unele scoici mărunte, că-l săgetau dureros de dulce şi mîngîietor de cald săgeţile imateriale fulgerate din cristalele reci atinse de soare.

Doamna Stanca, apărută în ochiul de geam, geamăn celor din fereastră, zîmbea urmărind lăcomia de iluzii a neştiutorului prunc. Cine ar fi privit din curtea palatului la acel geam al iatacului Doamnei, ar fi zis că stă în aproape unei ciudate icoane

a maternității sacre. Dar pruncul nu era în brațele Mariei, ci ale unei fete, al cărei chip și rost nu se vădea în canoanele zugravilor de subțire. În spatele Doamnei, altă roabă cu chip așijderi celei ce juca în brațe coconul Domnesc, trecea prin dinții unui pieptene mare de fildeș părul Doamnei într-aurit de năvala de soare.

— Au ! Neugevan, mă doare !

Roaba tătarcă din spatele ei, zîmbea numai, știind că strigătul trecut prin dulce lene, suna mai mult a răsfăț decît a durere. Roaba cu pruncul o certa tătărește, ușor, să nu supere auzul Doamnei. Roaba cu pieptăn o ciupea pe nevăzute și cea cu pruncul țipa înfundat.

— Ce-i Gülnyal, de ce țipi, pe mine mă trage de păr, nu pe tine.

Porniră toate trei pe rîs și pruncul Marcu rîse și el bănuind un joc. Nu auziră că în iatac intrase cineva. Cel ce intrase, neauzit, stătu mult lîngă ușă privind. Deodată roaba cu copilul în brațe simți, aproape fără să fi întors capul. Îl întoarse. Văzu. Țipă slab. Trebui să strîngă tare brațele să nu scape pruncul.

— Ce-i, Gülnyal ?

— Domnul ! făcu palidă roaba. Stanca se întoarse :

— Petru ! Măria-Ta !

— Rămîneți așa. Erați frumoase. Piaptănă mai departe, Neugevan.

Rîseră iar. Numai Stanca, Neugevan și pruncul Marcu. Gülnyal arătă un obraz în care se trăgea și năvălea sîngele cu dogoare trandafirie. Neugevan căta lung la ea. Băgase mai adesea de seamă starea ciudată a surorii ei de sînge. Întîi, crezu că din teama de Domn. Dar văzuse că uneori Gülnyal rămînea cu privirile încremenite asupra Voievodului. Mai văzu că privirile surorii arătau altfel decît ale unei fete spăimoase. Atunci îi fu ei teamă. Neugevan era alcătuită din mai multă tărie a neamului ei de mîrzaci. Dar o cuprinse o îngrijorare să nu bage seama Domnul Petru, sau Doamna Stanca. Erau două fete aduse din

crudă vîrstă de mișcările de oști, pare-se de oștile lui Ion Vodă, cînd l-au înscăunat pe Vintilă Vodă. Rămăseseră în zestrea de robi a Curții Domnești.

În acele clipe, în iatac pătrunse Domnița Maria, surora lui Petru. Avea o mare asemănare cu frățînul Domn. Ușor mai smeadă la chip. Încă tînără, dar mai mare în ani decît Petru. Cu zîmbetul ei cald, stătu și ea, privind o clipă, alături de Domn. Apoi se duse lîngă Stanca, mîngîind cu dragoste pletele lungi unduite pe spatele Doamnei, pînă peste șale...

— Asemenea podoabă avea și Hrisafina.

Tăcu și Petru. Tăcu și ea. Un scurt gînd de tristă aducere aminte îi stăpîni.

— Fetelor ! Aduceți mesalul.

Neugevan grăbi să aducă ce-i porunci sora Domnului.

— De ce, lasă, Maria !

— Fă ce-ți poruncește Domnița — spuse cu zîmbet Petru.

— Nu, zău ! Lăsați jocul, doar nu-s păpușă.

— Ba ești o păpușă tare bine ticluită.

Stanca rîse. Domnul se apropie de grupul femeilor. Încet, nevăzută în mișcarea ei, pe lîngă perete, Gülnyal se șterse dînd ocol pereților. Atinse ușa. Cum nu era bine trasă, cu inima să-i spargă pieptul, împinse ușor și nu se iscă zgomot. Tăcea și pruncul, cîștigat de pasul vătuit și mișcările de tainică grijă. Neugevan aducînd mesalul, o văzu. Îi suna și ei inima de taina surorii. Domnița Maria o împodobi pe Stanca ce se împotrivea moale.

— Neugevan ! Adu și cununa Doamnei.

— Nu, Maria. De ce ? Ce rost are... Eu...

Nu sfîrși. Nu îi venea la-ndemînă jocul Mariei, cu roaba de față. Maria prinse împotrivirea și pricina. Rotind privirea prin iatac, văzu lipsa celeilalte roabe și a pruncului.

— Da' unde-i Marcu ?

— O fi trebuit să-l ducă. Vezi Neugevan ce se întîmplă !

Roaba ieși. Maria îi puse cununa pe cap, asupra mesalului

— Nu, ce rost are ? Nu-s Doamna țării. Sînt numai.

— Eşti Doamna mea — şi a ţării... vei fi.

Stanca vru să mai spună ceva. Maria îi puse încet mîna moale pe buze, împungîndu-i cu degetul coastele. Stanca rîse. De sub coroană, cobora mîndrul mesal vărgat lăsat pe spate. Era din pînză de canavăţ, brodată cu fluturi de aur şi mărgăritare...

— E frumoasă, frate ! E ca...

Îşi înghiţi vorbele. Era să facă iar alăturarea de Hrisafina. Petru se apropie de Stanca. Îi luă capul în mîini, o privi cu privirea lui care topea orice împotrivire. Îi sărută uşor buzele umede şi roşii. Stanca bătu din pleoape şi în obraji simţi acea năvală ce-i colorase chipul brun mîrzăciţei privindu-şi stăpînul.

— Rămîneţi între podoabe şi visuri, copilelor. Mă duc să dau porunci logofătului de obiceiuri şi vistiernicului Ianachi să grijească de daruri pentru sfintele sărbători ale Crăciunului.

Priveau în urma lui, soaţa şi sora, fiecare cu un simţămînt de tainică dragoste şi bucuria să-i vadă şi-n lumina liniştii, frumosu-i chip.

În timpul iernii, Măria-Sa Petru însoţit de o întreagă suită în care se afla şi un arhitect, pe care îl ceruse încă de la plecarea din Istambul spre Valahia, de la Serenissima veneţiană, mersese la Tîrgoviştea. În sănii sau în rădvane, după vreme şi starea iernii, făcuse mai multe drumuri. Priviseră ce rămăsese ca ziduri şi bolţi de sub clădiri. Rostuiseră cum să se dreagă, cît să fie adaos. Arhitectul veneţian era bucuros, lăuda munca din trecut a meşterilor şi tăria rădăcinilor de piatră ale zidurilor în fiinţă sau stricate. Stătuse mult de plănuit, Petru cu arhitectul venet, cu Sivori şi Pugiella şi cu unii din boieri dînd suflet planurilor aşternute în faţa lor. Unii boieri, cu toată însufleţirea ce-i cuprinsese pentru atîta muncă de aşezare a unei noi cetăţi de scaun, păreau să se îndoiască să fie în scurtă vreme...

— E mult de zidit şi întocmit, mărite Doamne ! Timpul fuge, vor trece ani.

Arhitectului căruia i se tălmăceau temerile boierilor, se însufleţea, vorbind repezit. Îl priveau boierii cu gură căscată...

— Ce zice ? Ce tot spune talianul ?

Sivori le tălmăcea, rîzînd :

— Spune, *signor* arhitectul, că dacă i se dau meşteri buni ai locului şi braţe, la o mie de oameni, nici un an nu durează. Că în plan este cuprinsă şi ridicarea bisericii Domneşti, în curtea palatului şi dregerea turnului chindiei ridicat de Vodă Ţepeş.

— Apără, Doamne sfinte ! Că n-o fi vrăjitor, talianul, sau Moise, să le salte lovind cu băţul.

— Vor fi săltate, boierii mei. Nu au a şti cei din Valahia, că în anii 1577, arzînd o bună parte a palatului Ducal al Veneţiei, Antonio da Ponte, arhitectul, l-a reclădit în opt luni aşa precum fusese înainte de foc.

— Ei, dar poate aveau temeliile bune, poate şi mai mult, Măria-Ta !

— Aveau, cinstite Mihail ban, dar nici lucrarea noastră, din păcate, nu poate rîvni la atîta întindere şi înălţime ca la palatul dogilor.

Îi nălucisera atîtea podoabe ale oraşelor din ţările umblate. Palatele Renaşterii în Italia, ale Parisului, cetăţile lumii şi acel Wawel al Cracowiei ce-i rămăsese întipărit...

— Da, da ! clătinau bărbile îndoielnic, boierii mai vîrstnici, afară de unii ca banul Mihail, sau postelnicul Oprea, ce păreau şi voiau să înţeleagă.

— Da, da, îi îngîna Vodă pe prepuelnici. Se poate. Andronic Comnenul a refăcut şi înfrumuseţat cetatea lui de scaun, marele Constantinopole, în mai puţin de doi ani. E adevărat că se făcea asta într-un Bizanţ în splendoare...

Auzind boierii, încuviinţau, murmurîndu-şi în bărbi : „De, o fi, s-o putea ! Mai ştii minunea diavolului !

Din ce veniră mai des, cît se lucra, le scăzu treptat neîncrederea. Văzură boierii că nu minunea diavolului sau băţul lui Moise, ci credinţa şi munca omului, a celor mulţi, împlinise minunea.

În vreme ce urmau cu mult spor lucrările la Tîrgoviştea şi multe case boiereşti se strămutau acolo, precum şi o întreagă

scurgere de meşteşugari şi negustori, Petru era în drum spre mînăstirea Bucovăţ. Venise trista ştire că fratele Pătraşcu se săvîrşise din viaţă. Îl însoţeau pe Vodă sora sa Domniţa Maria, care fusese bună prietenă Hrisafinei ; cei doi feciori ai ei şi nepoţi ai Domnului, precum şi sfetnicii Domniei, boierii: Mihail ban, tatăl Hrisafinei, Danciu, mare vornic, Neagoe ban, Miroslav, mare logofăt, Theodosie, mare spătar şi alţii.

Se trudeau mugurii pe crengi să împuşte cu viaţă şi flori. Grăbeau norii să şteargă sticla cerului deasupra Bucovăţului. Cimitirul mînăstirii avea ceva tainic, primăvăratec, încît cei ce veneau la pomenirea morţilor, încercau neliniştitor de dulcea minţire că nu la pomenirea ci la învierea celor dragi se îndreptau. La lespedea maicii Teofana era şi culoare şi mohoreală. Culoarea florilor în noian căzute asupra mormîntului, aduse cu greu în acel început de primăvară, mohoreala din sutanele şi camilafcele maicilor. Slujeau mitropolitul Varlaam al Ungro-Valahiei şi un sobor de preoţi. Era atîta cîntare liturgică, atîtea spirale de tămîie se încolăceau pe sunete, încît cei mai uscaţi la suflet şi încrîncenaţi de viaţă îşi simţeau genele adiate şi gîndurile reavene.

Pe lespedea în care era săpat numele pomenitei maici Teofana, Petru vedea mişcînd şi dispărînd chipuri, crîmpeie din trecuta-i copilărie. Se arăta migdalată privirea Hrisafinei, zîmbetul acelei primăveri de şasesprezece ani îndreptat spre un fecior de Domn. Acel fecior de Domn murise în pribegie. Spiralele de tămîie înfăşurau lespedea şi nu se mai citea lungul drum spre negurile cugetului, fiindcă nu ştiuse nimeni de acea Neagoslava ce se pierduse în Orientul îndepărtat, nemaipovestind despre lungul drum spre negurile sufletului şi cugetului străbătut de fecioara de şasesprezece ani...

„Frate ! Nu ştiu nimic"... gemu în el Petru. Tăcu unduirea glasurilor de maici. Varlaam Mitropolitul făcu semnul crucii asupra mormîntului. Din soborul de preoţi se desprinse cu adîncime un glas : „S-o pomenească Domnul Dumnezeu întru Împărăţia Sa, pe binecuvîntata şi pomenita sa roabă, cuvioasa

Teofana." Dar înaintea aminului, care nici începu că se stinse, se auzi ca un muget de taur înjunghiat : „Hrisafina" !...

Nimeni nu îndrăzni să privească la cumplitul loc unde părea să fi fost trăsnit un copac. Tunetul încă auia în împrejurimi sau în suflete. Snopul de glasuri monahicești se stingea în aerul limpede. Se mai ridica șerpuită o singură spirală albăstruie pe mormînt dintr-o cățuie, cătînd să-și înfășoare vremelnicia pe un copac întunecat, trunchios, răsărit din nimic sau din durere, așezîndu-și umbra omenească asupra lespezii pe care era săpat numele maicii Teofana.

Nu mai gîndeau acei boieri clătinați în încredere, nu mai gîndea nimeni la minuni sau neminuni. Tîrgoviștea începea să arate a tîrg Domnesc, a așezare de scaun. Boierii își duraseră și ei case încăpătoare și destul de făloase. Negoțul înflorea. Veneau din toate depărtările, din țări străine, neguțători cu mărfuri alese. Priveau străinii cu mirare, cei ce mai umblaseră pe acolo, de unde răsărise acel palat și lîngă el o impunătoare biserică. Fîntînile din piață și curtea palatului, cu apa adusă de la izvor depărtat la patru mile. Chindia înnoită și în culmea turnului se auzeau, mai ales la vreme de noapte, strigările străjilor. Mai grijise Domnul să se ridice o mitropolie, în tîrg, mînăstiri la Căprești în Argeș și scoaterea din ruină a Căluiului, înzestrarea și adăogirea la Sfîntul Nicolae din Scheii Brașovului.

În aproape de palatul Domnesc, către rîu, se lucraseră de către meșteri italieni grădini ca acele de care-și amintea Petru să le fi văzut la Tivoli, la vila cardinalului d'Este, sau în alte părți, grădini în trepte și în aproape locuri cu îngrădiri și cuști de fier pentru fiare sălbatece, aduse din depărtate locuri. Se înconjurase măria sa Petru de zugravi străini, ce-i zugrăveau chipul său, al Stancăi, al copiilor și să dreagă văpseaua la vechile biserici din tîrg sau mînăstiri, în țară. Își simțea sufletul deschis și aripi mari îi desfăceau cugetul și vrerea, să aducă tot ce văzuse, cît va putea, înfrîngînd adormirea și înapoierea. De

ce Doamne, aceştia, oamenii cu care am izbutit ce se vede, că cu ei, cu mîinile lor, ale rumânilor s-au împlinit toate cîte se văd azi la Tîrgoviştea, să nu le dau o altă viaţă şi o altă zare ?

Se plimba uneori, înconjurat de boieri, de curteni, cercetînd ce s-a făcut, cum şi ce mai rămîne de împlinit. În acea dimineaţă auzind apa fîntînii cîntînd cu argint moale peste piatra cioplită, îl auzi pe messer Pugiella spunînd, de parcă ar fi rostit versuri :

— *Guardate, Ilustrissime ! È un vero Arghirocastron !*

Pentru o clipă, risipit în gînduri, nici Petru nu desluşi înţelesul vorbelor lui *messer* Pugiella, omul de legi, de mare învăţătură şi făuritor de rime toscane. Boierii întindeau gîturile şi bărbile, privind a rîs spre talianul ce cînta stihuri neînţelese... Petru, zîmbind, îi scoase din cimilitura talianului :

— Boieri dumneavoastră, messer Pugiella, care-i om învăţat, ar zice că acea casă ce ne stă în faţă, căreia îi zicem palat Domnesc, este aidoma unui palat pomenit într-o străveche istorie întîmplată în Bizanţ... Arghirocastron", adică : „Palatul de argint"... Aşa că e...

— E, e, Măria-Ta. Curat palat de argint !

— Vede bine talianul !

Rîzînd, Petru se îndreptă spre clădirea bisericii la care se adăogase un cafas, cu galerie din lemn, sprijinită pe pilaştri de piatră. Făcea cot cafasul, pornind cu ieşire din sala Sfatului Domnesc, dînd la înălţimea catului de sus al palatului, intrînd prin coasta bisericii. Astfel, Vodă, Doamna şi cei ai palatului puteau veni nevăzuţi la sfintele slujbe.*

Intrară în pridvor, ridicînd privirile către bolta semicilindrică ce se odihnea asupra a doisprezece stîlpi de zidărie în secţiune octogonală. Pronaosul acoperit cu o boltă mică tot semicilindrică pe care suiau două turle. Larg văzură naosul, monumental, sprijinit pe patru bolţi de leagăn asupra cărora se înălţa turla mare a pantocratorului. Altarul mărginit de proscomidie şi diaconicon.

Domnul se opri sub balconul în care Doamna și însoțitoarele puteau, venind prin cafas, să pătrundă în biserică. Vedea altarul, proscomidia mică și cea mare și diaconiconul unde preoții vor îmbrăca vestmintele pentru sfînta slujbă în biserică. Vedea acolo în diaconicon, fiindcă tîmpla încă nu era mîntuită, cele două ferăstruici boltite ca doi ochi ce priveau din altar în adîncul lumii.

Privirea i se plimbă asupra laturilor naosului, sub ferestre, închipuind pe spațiile goale iconografia. Aflase Petru Voievod un zugrav de subțire despre care auzise laude. Zugravul era fugit din o mînăstire a Athosului, pentru tainică pricină. Cu el, zăbovise Domnul altădată, în biserică, așezînd cu ochii înfățișările, planul și canoanele după care trebuiau zugrăviți.

Sub ferestre, în margine, către altar Sfinții ostași, cu săbii trase și suliți în cumpănire ; Sfinții Micurie — Theodor — Nichita — Nestor — Artem — închipuind să tragă luare aminte tuturor dușmanilor care s-ar încumeta a ne călca pămîntul, a ne turbura așezările de neam și de duh... Vorbiseră că e potrivit de-a dreapta și stînga scaunului arhieresc să fie zugrăviți sfinții ierarhi : Grigorie Teologul — Ioan Gură de aur — Vasile cel Mare — Athanasie din Alexandria... Toate îi înviau lui Petru în coloare, linie și hieratică înălțare. Îi desena și-i colora, în așa chip de adîncit la această prefigurare, încît avea simțămîntul că dacă ar întoarce spatele și s-ar duce, ei ar rămîne pe ziduri. Dar cineva încercase o bătaie cu limba clopotului în turnul bisericii și dangătul răspîndind în biserică apele sonore, totul se șterse rămînînd zidurile albe, goale, în așteptarea închipuirilor...

„Nu te încumeta să întocmești lumea fără cuvînt și fără har, că e cineva aproape de tine care ascultă cele ce gîndești" — își zise Petru înfiorat.

Ieșiră din noul lăcaș, încă nemîntuit, pornind spre palat prin chiar cafasul ce ducea către sala Sfatului Domnesc. De aici Petru vedea Chindia, iar cînd ajunse în dreptul intrării sălii Sfatului, vru să vadă precum din Turnul Chindiei privirea îi lunecase odată asupra bisericii Sfintei Vineri și printre turlele bisericii noi, Domnești, spre biserica veche a lui Stelea.

Hotărîse Domnul ca să urmeze şi la curtea cea nouă deprinderea începută la Curtea din Bucureşti. În amintirea desfătărilor spiritului ce le încercase în anii italieni, între cărturarii, poeţii şi artiştii din Roma, din Florenţa sau Veneţia, îi aduna pe curteni, pe cei străini şi pe boieri să vorbească despre alta decît pricini zilnice, despre iţele ce se-ntind de la ţară la ţară, despre treburile gospodăreşti ale Curţii şi ale ţării. Să uite o vreme, deşi era greu, de haraciul ce-l aşteaptă turcii, despre ce uneltesc unii principi peste hotare, despre biruri sau alte boli. Erau puţini în acea zi în jurul Domnului şi mai mult străinii. Din boierime, din cei ce căscau sau adormeau cînd se vorbea despre ce nu le intra în cuget, cereau iertăciune, fie pentru boală, fie pentru ce urgie li se întîmpla pe moşii... Dar veneau cu sfinţenie din cei mai tineri, postelnicul Radul, postelnicul Oprea, precum şi Aldulea deschişi la minte şi doritori să audă. Mai era Udrişte, mare postelnic, purtător al toiagului de argint „dvorbitor", înaintea Domnului, judecător al curtenilor, aprozilor şi turcilor, cărora le vorbea turceşte şi era tălmăcitor în limbi streine, cîte le ştia. Venea de fiecare dată şi se obişnuiseră cu el să-l vadă ascultînd neobosit, cu toate că era surd ca surzii.

Pînă să se aşeze toţi, Petru văzu cum Pugiella se uita îndelung la un vas aşezat într-o firidă. Vasul era din ceramică de Izmir cu fondul albastru şi încondeieri de flori albe şi peruză.

— Frumos vas, Înălţimea-Voastră.

— Am venit cu el din Turcia. E un dar al sultanei Hazeki.

— Vă e drag, cu toate că-i din lumea pe care o urîţi ?

— Nu-i urăsc orbeşte, *messer* Pugiella. Îi urăsc în limpezime. Cum în sînge rece şi în limpezime fac ei rău lumii noastre. Dar vasul mi-e drag, că-i frumos şi dar de la o femeie de treabă.

— Înălţimea-Voastră iubeşte mult ţara şi poporul acesta al Valahiei — spuse Pugiella, nu numai că o credea cu adevărat, ci cu gîndul de a-l zugrăvi astfel boierilor de ţară.

— Dacă cugetăm așezat, *messer* Puggiella, simțămîntul ăsta vine din străfundurile ființei noastre. Fiecare din noi ne mîndrim cu stirpea, cu străbunii, cu vîrstele neamului nostru. De-a lungul timpului, a istoriei și alte popoare se pot alătura darurilor stirpei noastre, de care sîntem mîndri. Unii erau atît de mîndri, nerăbdători la împilare, nu doar venind de la oameni — Herodot ne spune că erau popoare, precum cei din care ne tragem, geții și dacii, care se răzvrăteau și împotriva nevăzutului, a puterilor oarbe ale firii, trăgînd cu arcurile împotriva cerului. Se visau și se voiau liberi. De aceste semne ar fi să fim mîndri. De cele ale războaielor, a luptei dintre oameni,... le înțeleg, se întîmplă să fie doar tot spre scuturarea jugului nedrept. Dar ades, firea este mai înțelegătoare decît omul. Ea urmează legile ei așezate la întîiul prag al creației.

Întru acestea intră armașul Danciu și un ispravnic, fără a mai aștepta să fie anunțat, veni grăbit în fața jilțului pe care stătea Petru, se înclină, punînd un genunchi pe podea, cerînd voie să vorbească numai Domnului. Se mișcară boierii și gentilomii străini, dînd a se scula și a părăsi încăperea.

— Nu, rămîneți ! zise Vodă. Îi făcu semn ispravnicului să se apropie. Ce veste, ispravnice ?

Acesta se apropie, se aplecă cu sfială la urechea Domnului vorbind pe șoaptă, dar cu aprindere. Cei de față vedeau pe chipul Măriei-Sale că nu-i lucru obișnuit. Ispravnicul se trase spre ieșire, așteptînd.

— Mergi, ispravnice și cată să se pună în obezi fiarele înțepate de tăuni.

Se făcu tăcere. Petru îi privi pe rînd, pe fiecare. Apoi, cu glas potolit :

— Mergeți, boieri dumneavoastră, la îndeletnicirile și grijile ce vă stau la inimă. Că eu trebuie să mă lupt cu himerele și grijile mele.

Boierii ieșiră, unii întrebîndu-se ce soi de fiare vor fi himerele de care vorbea Domnul Petru.

Cum Sivori şi Pugiella erau cei de pe urmă, spre ieşire, Petru le făcu semn să rămînă. Întîrziau totuşi, nehotărîţi, lîngă uşa sălii.

— Rămîneţi. N-am a mă feri de Domniile-Voastre. Boierii n-aş fi voit să audă atît de grabnic.

În apropierea uşii, cei doi italieni tăceau, aşteptînd ca Domnul să le îngăduie să plece.

— Himerele cu care lupt... se înmulţesc mereu. Tai un cap, cresc altele la loc ; ca în basme... Corinthianul a ucis-o... i-a fost în ajutor Pallas Athena...

Sivori se uită la Pugiella, dînd din umeri. Poetul se aplecă spre secretar, şoptindu-i : „Bellerophon a ucis Himera... Tăcu. Sivori se lumină. Înţelesese.

— Se înmulţesc, cinstiţi boieri şi monsegniori. În februarie i-am trimis la transilvăneni pe Udrişte postelnicul, pe Hader, pe Mănăilă logofătul, precum şi pe Gheorghe stolnicul, să-i cheme, să vină în ţară, fără grijă, pe boierii pribegi. N-au voit să vină. De ce ? Acum Dobromir, care veni nu de mult să-şi plece capul. L-am iertat. Dar iertarea nu i-a priit. S-a legat cu alţi sicofanţi. Au dovedit oamenii banului Mihail un purtător de scrisoare, în care cei trei mă pîrau, înfierîndu-mă la Poartă că ţes iţe de trădare cu puteri străine. Călăreţul dădea să treacă la vilaetul Silistrei. Mă mai pîrau că cerc să trec norodul Valahiei la credinţa papistăşească şi că am primit de la un misionar al Papei Grigorie o coroană de cavaler şi mult aur, adus de acel misionar pe nume Antonio Possevino. Le-am lăsat slobod franciscanilor din Tîrgoviştea să-şi facă biserică *„alla romana"*, fiind mulţi de credinţă catolică în acest tîrg şi cetate de scaun. Dar silnic asta n-o pot face. Nici norodul, nici boierii n-ar fi volnici să-şi schimbe legea la poruncă. Am văzut în Francia ce răni deschise, ce pierderi dădu lupta între catolici şi protestanţi ; războiul împotriva imaginilor ; tot ce era chip zugrăvit sau cioplit, era zdrobit noaptea. Statui la biserici, descăpăţînate. Patimile credinţelor potrivnice năşteau războaie lăuntrice, ucideri de oameni, ura dezlănţuită între fraţi...

În sinea lui, ferindu-se de cei doi catolici, Petru își spunea — chinuit : „Nu, nu voi putea, cu a mea voie, cu bună științâ crește vipera unei atari discordii. Nu pot da otravă și așa chinuitului popor, de vitregia așezării lui între vecini hrăpăreți și deschiși la voia și lăcomia Islamului".

— Ce să fac, Doamne, cu ăști trei nemernici ?

— *Io credo, Vostra alteza* — începu timid Pugiella — *la virtù è fuggir vizio, e saper primo trovarsi vuoto di sciocchezza, stimo !*

— Da, *messer* Pugiella — și eu socotesc că virtutea este fuga de viciu și credința că ești lipsit de prostie. Dar sicofanții dovediți cu trădare nu au acea virtute. Prostie și ură, din belșug. Da' ce pot face cu ei ?! De-i las, nu mă lasă ei. Și nici gîdelui nu-i pot împinge cu mîna mea. Nu asta am voit să se întîmple în vremea Domniei mele.

— Dar ce alta aveți a face, Ilustrissime — îndrăzni Pugiella. Nu știți că a ierta pe cei răi, înseamnă a face rău celor buni și că de multe ori iertarea este o mare cruzime ?

— Așa să fie ? Ești om de legi, *messer* Pugiella, dar nu așa am gîndit să-mi ocîrmuiesc țara.

Intrară în sala Sfatului, împinși de osteni, Dobromir, Gonțea și Mihăilă. Închis la chip, călca în urmă-le Mihail banul, ispravnicul, Belobrad, logofătul cel mare și încă patru boieri. Petru își ținea bărbia în piept. Nu voia să-i vadă. Dobromir se lăsă moale în genunchi. Încercă să smulgă iar mila Domnului.

— Iar te-nchini ca babele ?

Nu-l privea. Gonțea și Mihăilă stăteau înfipți în picioare, cu pleoapele lăsate însă.

— Ți-am spus, Dobromire, să nu te-mpingă răul să vii iar la iertarea mea. Văd că ai făcut și pui !

— Au făcut aripi și-au cucurigat și fără el, Măria-Ta, spuse încet Belobrad.

— Da', au ciugulit aceleași boabe — îndrăzni un boier mai tînăr.

Petru își mută ochii de la Dobromir, la Gonțea. Îi vede chipul împietrit, alb, dar îi nălucea să fie roșu. Îi apăruse că-i roșu de sîngele de mult răposatului Voievod Pătrașcu cel Bun. Îl vede pe fostul paharnic al bunului Pătrașcu, alb, la tîmple și-n barbă. Tace Petru. Nu spune nimic. Nu simte pornirea să scoată jungherul, să-l taie. Îi cade greu, că lui îi vin sorții să-l răpună, să-l pedepsească pentru uciderea de atunci, a tatălui, adică să-l răzbune. Simte că privirea grea a banului Mihail îl caută și-l întreabă mut. „Ce facem cu ăști hicleni, Doamne Petru ?" Se aude rostind cuvintele de mai'nainte ale lui Pugiella :

— ...A-i ierta pe cei răi înseamnă a face rău celor buni, și de multe ori iertarea este o mare cruzime...

— Drept e Măria-Ta ! făcu apăsat, Mihail banul...

— Așa e. Drept e. ...Cine se hăinește să pătimească, spuse Belobrad, urmîndu-i murmurul de încuvințare a celorlalți boieri, cîți se aflau. Vodă Petru întinse brațul către ușă, fără să mai rostească ceva. Oștenii, Ispravnicul și Armașul Danciu scoaseră din sală boierii a căror soartă era scrisă.

În amiaza călduță a Duminicei Sfintelor Paști, cobora de la mînăstirea Dealu o cocie poleită, căptușită cu cocîrlat, trasă de șase cai albi cu șabracele stropite cu perle. Se zice că ar fi fost danie către Vodă Petru de la Mihnea Vodă, care și el fusese dăruit de către Petru, la Istanbul ; dar unii oameni se îndoiau să-i fi făcut daruri cel ce-i luase întîi dreptul la scaun și nici că lepădase gîndul și pofta să-l lipsească iar de acesta. În cocie se aflau Petru Vodă, Doamna Stanca, în haine de sărbătoare. Amîndoi purtau dulame lungi, pe talie, din postave cu flori și obraze de aur, croite din zabră țesută din fire de mătasă și sîrmă, mărginită cu urșinic negru. Dulamele erau prinse, încheiate în găitane de aur și nasturi de aur cu boabe de mărgăritar. Domnul avea pe cap coafă, „à la schiovone", cu marginea

despicată în frunte, avînd calota de catifea roșie, împodobită cu pețiene.

În urma cociei Domnești călăreau boieri și ostași din gardă. Vodă vroise să fie față la slujba învierii de la amiază, la Dealu, drept prilej a îngenunchea la lespedea Voievodului Pătrașcu.

La trecerea alaiului, rumînii purtînd încă, unii, sarica din piele de capră flocoasă, neîncrezători în toanele timpului, se opreau săltînd căciulile, frîngîndu-se de șale. În capul alaiului, gonind pe cai, deschizînd calea, trîmbițașii sunau fără încetare, stîrnind zburătoarele ce ciuguleau brazda întoarsă, lucie ca oțelul în bătaia soarelui.

Trecuseră cinci luni de la nunta prin care Petru vroise a da drept de urmare în Domnie primului născut din Stanca, precum și celui aflat în leagăn și noului născut, Radul. Poate amintindu-și sau din pricina răsfrîngerii duhului primăverii obrazul Doamnei Stanca strălucea. Tocmai în acea dimineață dăduse peste podoabele de aur trimise de brașoveni, prin Hern Conrad Elias, ca dar de nuntă. Dar ea știa că nunta fusese așa legiuită ca să asigure starea copiilor. Rădvanul poleit opri la scările palatului nou. Boierii urară un înalt Christos a Înviat, se închinară Domnului și Doamnei Stanca, trăgîndu-se apoi, ca tot creștinul, pe la casele lor să sărbătorească întîia zi de Paști, cu ai lor, cum se obișnuiește. În ziua a doua avu loc mare ospăț, la care fusese poftită boierimea de frunte, cum și franțujii și italienii aflători pe lîngă Domnie. Mitropolitul Varlaam binecuvîntă ospățul care se desfășură în bună voie și cu obraz. Ca niciodată, nu se îmbătă zdravăn nici o față boierească. În aceste zile în care se îmbrățișau iertîndu-se și cei aflați în dezbinare, veniră multe daruri către Măria-Sa, de la oamenii de frunte, de la negustori și prostime, iar Măria-Sa împărți curtenilor, oștirii, haine din brocarturi de aur, postavuri de mătase, catifele, postavuri de lînă. Mare era numărul celor dăruiți și sărăcimea și cerșetorii își avură partea. Se trăgeau sînețe și cîntau muzicile, dar Domnul a poruncit să se cînte numai de către lăutari și

trimbiţaşi, iar nu mehterul turcesc, fiind acea zi de praznic şi înălţare creştinească.

Era mare ospăţ boieresc, a treia zi de Paşti în casele „Surdului", cum i se zicea marelui postelnic, purtător al toiagului de argint, „dvorbitor înaintea Domnului Ţării". Casele se aflau în spatele bisericii Stelea, unde trăgeau rădvane, din care coborau boieri îndeaproape prieteni marelui postelnic. Era atîta auit de aramă încît carul se legăna beat de neîncetatul sunet împletit. Băteau limbile de clopote la toate bisericile ; la Stelea, îndeaproape, clopotele noi de la Curtea Domnească, de la mica biserică a Sfintei Vineri şi din dangăt în dangăt pînă-n Dealu, stingîndu-se asupra lespezilor adormiţilor voievozi.

În larga sală de ospăt a marelui postelnic, se vedea o lungă masă aşternută cu o faţă gălbuie din ţesătură de cînepă cu muşte de borangic roşii şi negre ; peste care, rînduite tipsii şi pocale de argint. Se auzeau undeva în vre-un ungher dosit coarde încercate. Din catul de sus al casei, cele trei fete ale marelui postelnic, cătînd să nu fie descoperite, urmăreau ce boieri şi jupînese le călcau pragul în acea zi de sărbătoare.

— Uite ! soră, uite, coboară din rădvan jupîneasa lui Miroslav, marele logofăt...

— Ba nu e a lui Miroslav, e a lui Theodosie marele spătar ; a lui Miroslav e mai frumoasă.

— Tu taci, ce ştii tu, eşti prea mică, şi n-ai văzut niciodată pe nici una din ele. Eu ştiu, a lui Theodosie e tare grasă şi nu e bălană.

— Da de unde ştii că-i bălană ? Nici nu se vede de sub maramă ce păr are.

— Ba e bălană, nu vezi ce străvezie-i marama din giolgi.

— Ce-i aia giolgi ? strigă mezina supărată.

— Taci, că se aude jos. Ai un glas de gaiţă. Mai închide pliscul !

— Aia-i jupîneasa marelui vornic Danciu, care urcă treptele.

— Care ? care ? unde-i. Se repezi mijlocia plecată din fereastră.

— Ai fuga, că intră în casă. Uite, aia cu halatul verde din care ies mînecile lungi.

— Iî, parcă-s aripi de barză beată ! se strîmbă cea mică.

— Taci din gură, proasto ! Unde-ai văzut barză beată ?

Pe rînd rădvane, carete, ocoleau, opreau la trepte, se făceau goale și coteau să iasă din curte. Vre-o două, văzură fetele, să aibă cioltare, valtrapuri argintate și cu mărgăritare.

— Ei pun și la cai și eu n-am și eu un mărgăritărel pe-un degețel !

— I-auzi ! Nici nu și-a șters bine nasul și vrea podoabe.

— Plecați din fereastră, că șade rușine ! Fete de boier și vă zgîiți ca prostimea la măscărici.

Vorbeau toate patru, fetele și bătrîna dădacă, dar nu se mai auzeau, fiindcă de jos, din sala de ospăț tuna din puternicele gîtlejuri boierești și ascuțimile de glasuri de jupînițe un „Christos a înviat din morți, cu moartea pre moarte călcînd", de se cutremurau ferestrele cu ochiuri plumbuite... Apoi, se vede că s-au așezat în jilțuri și s-au auzit ciocniri de căni, de pocale, vase zăngănite, vorbe încîlcite. Se ridicau mirosuri de mîncări, dar în iatacul lor, cele trei fete, sătule, luaseră masa cu mult înainte, stăteau cu urechi ciulite să prindă zvonurile de jos. Dar spre necazul lor, nu culegeau mare lucru. Întîi că era larmă mare de glasuri. Apoi se deșteptară iar clopotele. Cînd adormi arama, și se loviră pocalele cu argintii dangăte ușoare, și se făcură rînduite urări pentru Domn, pentru toate cîte se fac la o atare petrecere și ospăț, izbucniră muzicile. Cu cît turnau slujitorii în pocale, cu atît jupînesele înțelegeau că trebuie să se tragă în iatacul jupînesei marelui postelnic, mai depărtat în iconomia casei. Dar încă nu era, se vede, vremea. Nu goliseră domniile lor, boierii veliți, încă, al treizecilea pocal din vinul rubiniu mînăstiresc. Se pomeni însă Ianachi, vistiernicul să ridice al treizecișiunu-lea pocal, grăbit, să-l golească, să-l în-

chine cum mai făcuse de două ori la acea masă, Măriei-Sale, Vodă Petru, care...

— Bine, bine, boier Ianachi, da eu zic să închinăm întîi pentru Măria-Sa Petru, care...

— Care lucru îl făcu, Ianachi, îi urlă. marele vornic Danciu. la urechea surdului.

— Păi asta zic şi eu. Întîi pentru Vodă şi-apoi pentru...

— Pentru Măria-Sa, zise, urlîndu-i în ureche Danciu, arătîndu-i în acelaşi timp lobul urechii.

— Păi da, pentru Măria-Sa, Vodă... Se opri însă. Nu le venea uşor boierilor să-i spună cu porecla de mult împămîntenită, şi folosită şi de toate peste hotarele.

— Să ne trăiască, cu Doamna şi cu feciorii, întru mulţi ani. Că iată, ne-am aşezat la nouă Cetate de Scaun. Şi viaţa în tîrg e-n floare şi s-au ridicat palat şi biserică şi se-nalţă mîndră mitropolie şi se-nzestrează şi se durează...

— Prea mult durează — făcu scăzut banul Neagoe, către jupîneasa marelui spătar. Surdul n-aude dar o potriveşte.

— Se aude, în el, în de el. E „dvorbitor" înaintea, dar şi în spatele lui Vodă. Da'numai de bine, făcu jupîneasa lui Theodosie, cu limba ei ascuţită, ştiută de toţi. Neagoe ban se făcu să n-o audă şi strigă atît de tare : „Să trăiască !" încît „surdul", tresări, vestit de vibraţia vocii care-l lovise-n obraz, nu în auz. Încetase şi muzica, se temuseră lăutarii să nu fie o dovadă să nu fi ţinut ei potrivirea cîntării, cu toanele boierilor.

Tocmai cînd pe uşă intrau întîrziaţi, rugînd cu glas mare să fie iertaţi, postelnicul Oprea şi comisul Balea, ce veneau de la Curte unde-i chemase Domnul Petru, se auzi ca un trăsnet şi zidurile tremurară uşor iar pe masa lungă vibrară talere şi pocale. Toţi boierii rămaseră cu ochii în gol, jupînesele se ridicară speriate, una ţipă scurt cînd o a doua bufnitură îi sculă pe toţi în picioare...

— Ce, au dat turcii ? făcu sughiţînd, dintr-odată, de spaimă. Ianachi, vistiernicul.

— Apără Doamne ! Suspină jupîneasa cea grasă a boierului Theodosie, repezind niște cruci largi, după care se închinară și alte neveste de boieri și chiar și unii dintre aceștia.

— Nu vă potriviți, boieri dumneavoastră, nu-i loc de spaimă cinstite jupînese. Trag tunurile noi turnate din voia și porunca lui Vodă. Că-i prilej de sărbătoare.

— Aha ! făcu Ianachi, înecîndu-se iar, că din nou răbufniră două bătăi ale pomenitelor tunuri, de către logofătul Oprea, care nu-și putea potoli rîsul.

— Mai bine aveți bunătatea de ne turnați și nouă, mie și comisului Balea, că tare-am rămas însetați.

— Poftiți, poftiți la masă, cinstiți boieri, luați și ospătați că ai noștri nu dovedeau, așteptîndu-vă — îi îmbie cu glas dulce jupîneasa „Surdului".

— Mîndre scule, tunurile astea. Le-a adus Măria-Sa tiparul în ochi și în suflet, de le-a turnat cu sufletul cît îi e drag dușmanul... Scule bine ticluite. E arătoasă stema cu vulturul purtînd sfînta cruce în cioc.

— Și meșter bun a fost talianul de le-a turnat. E drept că i-au stat în rînd și meșteri de la noi... adăogi logofătul Oprea.

Slujitorul ce se apropia să toarne în cupe noilor oaspeți, cum făcu că se-mpiedică și veni de-a-n boulea, răsturnînd olul cu vin rozaliu peste dulama de adamască scumpă a lui Neagoe banul și asupra rochiei de catifea înflorată a jupînesei marelui spătar. Sări de la locul lui, din fruntea mesei, „Surdul" ridicînd toiagul de argint, de care nu se despărțea, dînd să lovească sluga vinovată ce stătea năuc, înțepenit de spaimă. Îi prinse brațul logofătul Oprea :

— Lasă, boierule, e sfîntă zi de Paști, și-i rumân de-al nostru, nu proclet dușman de credință ! !

— A greșit omul, ce să-i faci. Ș-apoi e dulama mea, nu a dumitale, făcu rîzînd, Neagoe, cu toate că-i părea rău de straiul de adamască ce-l purtau mai mult voievozii, așa era de scumpă adamasca.

— Să ne iertăm între noi cei vii... să cinstim după ce-om vărsa și pentru morți — zicînd, Neagoe ban, înclină pocalul lăsînd să lunece stropi pe podea. Asta n-avea nevoie „Surdul", să audă. Văzu. Dădu să împlinească și el obiceiul, dar se opri, oțărîndu-se...

— Om vărsa pentru răposați..., dar cată să vedem pentru ce soiu de morți. Că-s și din cei preste-al căror duh să nu strici vinul și buna rînduială veche, ci venin și scîrbă să le torni de n-au luat tot veninul și toată scîrba cu ei în groapă ! Știți la ce gîndesc ? La hăiniți și vînzători de Domni și de moșie. Aproape toți încuvințară din cap. Numai Ianachi era lipsă cu auzul fiindu-i urechea ațintită să nu mai răbufnească vre-o bătaie de tun. Sughița încă de spaima trasă...

— Nu, făcu vistiernicul, cu gîndul la tunuri, cu trupul întors jumătate spre ferestre.

— Cum nu ? Urlă „Surdul", ațîțat de băutură și că nu-și domolise furia să-l lovească pe omul ce greșise...

— Cum îl auzí, doamne ! făcu mirată o jupîneasă...

— I-a cetit mișcarea buzelor. Așa aude ! Și-a zis că Ianachi e potrivnic la ceea ce spune el, despre acei morți. Spune-i, omule, că nu pentru aceia ai zis nu. Îl zgîlții Theodosie pe vistiernic, care se legăna, și fără să-l fi zmucit.

— Cum nu ? Urlă „dvorbitorul surd". Cum nu, mă, Ianachi ? Citit-ai tu răvașul ce-l îndreptau cei trei hicleni către turc ? Că Măria-Sa strămutînd cetatea de scaun la Tîrgoviștea, a turnat guri de foc, a-ntărit cetatea și stă cu ochiul și cu gîndul a viclenie așteptînd ajutor străin să lovească în puterea Islamului ? Auzit-ai sau n-ai auzit ?

— Zi ca-i auzit, îi șopti stînd cu spatele Theodosie și clătinîndu-l iar pe vistiernic, încît aproape să-l dea cu fața de lemnul mesei.

— A auzit. A auzit, boierule. Îi vorbi Theodosie aproape de obraz „dvorbitorului". Hai să ciocnim în sănătatea Măriei-Sale și să-i dăm pustiului pe cei de la ducă-se pe pustii.

Ianachi era acum cu fruntea răzimată de marginea mesei. Înainte-i, de la frunte, se-ntindea o baltă mică trandafirie. Parcă-i sîngerase fruntea lovindu-se. Răsturnase pocalul în prăbuşirea capului pe masă. „Surdul", nedomolit glăsuia tare. Tot pe acelaşi fir. Nu-l mai ascultau. Jupînesele, încet, se sculară strecurate pe lîngă pereţi spre iatacul Jupînesei gazdă.

Afară, trei dintre surugiii caleştilor şi rădvanelor boiereşti stăteau pe un trunchi gros de stejar culcat, tot ascultînd la zvonul ospăţului şi la unele frînturi din vorbirea boierilor. Zvonul muzicii care venea acum pusese o perdea de sunete între ei şi casa boierească. Cerul, deasupra, era limpede şi gol de sunete în adîncimea lui. Nu mai băteau clopote. Jeleau undeva printre crengile unui tei cu mugurii crăpaţi nişte guguştiuci, asupra capetelor celor trei.

— Eu, zise unul din surugii — de-aş avea numai cît preţuie mîncarea şi vinul ce-l beau şi mănîncă boierii apoi n-ar răbda de foame ai mei, acolo în satul meu, doi ani de zile....

— Ce tot spui ? E preţ de mai mult. Toţi ai noştri ar scăpa din nevoie... că din bir, din dijme, nu mai ungi căpisterea cu mălai îndestul să-ţi hrăneşti neamul. Că să le numeri nu ţi-s destule deştele de la o mînă. Ia ! şi zicînd îşi lua cîte un deget şi-l numea : văcărit, unu !... goştină, doi ! desetină, trei ! fumărit, patru ! vinericiu, cinci ! şi mai rămîne stingher cu găleată şase şi tot s-adaugă, cum fu mai nou, goştina pe oi ! Da' Vodă nu ştie ? Ai ?

— Ştie, mă ! Da ce să facă şi el, că şi alţi Domni de-au domnit pînă i-au gonit sau i-au căsăpit turcii, după ce le-a scos şi ultimul scuz, de le-au scos şi sufletul şi i-a silit să tragă pielea de pe ţăran. Ce-aveau să facă ?

— Ce să facă ? Să tragă de pe boieri că ei au tot şi ne iau tot, Dumnezeul lor !

— Mai încet, mă, omule, că or fi şi din ăi de zic ca noi şi-i ling ca nişte oi, cum ling oile sarea !

— Să-i lingă limba coasei morţii, dacă au suflet de oi, dacă-s dintre noi şi zic ca ei.

— Taci mă, că uite, ăl de-i la cai la boier Theodosie, trage cu urechea. Ăla vinde şi pe mă-sa pentru cine-i zvîrle un ban de aramă.

— Mă, eu zic că Vodă ăsta, Cercel, după cît s-arată şi cît făcu, că de-abia veni, ar fi să fie cîrmuitor cu milă că-i de neam şi sînge bun, ca taică-so, ca bunicu-so, Radu cel Mare. Să ni-l fi dat fără turci, soarta, alta ar fi... Bufniră, trăsniră două sâneţe, undeva spre Curtea Domnească, spărgînd curăţia de geam albastru a înalturilor.

— Trage mă ! unde ştiu eu ! strigă unul din cei trei de pe trunchiul de stejar. Dintre surugiii ceilalţi, de lîngă grajduri, unul, se uita lung către cei de pe buştean. Cel ce strigase, întoarce cu silă dar şi cu îngîndurare capul.

— Uită-te, iudă. Uita-te-ai la groapa ce nu te-nghite !

Curtea Domnească era plină de cai înşeuaţi şi cu frîie din piele galbenă, cu podoabe de catifea unele roşii, altele verzi, cu arginturi. Erau caii boierilor şi ai curţii Voievodale. Petru poruncise, de la venirea în ţară să se grijească nu doar podoaba trupului şi casei, ci şi a cailor de trăsură şi călărie. Spusese cîndva, poate cu un an în urmă, sau poate chiar din scurtele popasuri la Giurgiu şi Bucureşti, amintindu-şi de vorbele lui Neagoe Voievod către fecioru-său Teodosie :

„Să fie slugile îmbrăcate şi împodobite cum veţi şti mai frumos că aceea este lauda şi cinstea Domnului şi comoara cea înfrumuseţată şi vie — şi nu strîngeţi avuţie multă şi s-o ascundeţi ci să puneţi avuţia voastră pe slugile voastre, dacă vă este să fie avuţia şi strînsoarea voastră tot vie şi să aveţi veselie înaintea ochilor voştri".

În faţa scării palatului, un copil de casă ţinea frîul calului ce-l încăleca Vodă. Un alb, ţintat în frunte, frămîntînd pămîntul sub copite. Avea şaua şi frîul de zile obişnuite, nedeosebindu-se mult de ale boierilor. Într-o latură a curţii se auzeau

boierii ce aveau să-l însoţească pe Domn la vînătoarea din acea zi. Fiecare lăudîndu-şi şoimii ce îi purtau slugile pe pumnul drept, înmănuşat cu mănuşă groasă. Mai departe, gata urcat în şa, un slujitor ce se dovedea a fi tătar, ţinea pe pumn un bercut de stepă, din cei învăţaţi să vîneze şi iepuri şi vînat mai mare : vulpi, lupi iar lîngă el un slujitor, ţinînd un uliu, de parte femeiască, bun şi acela la vînat, iepuri şi păsări de apă. Amîndoi erau ai Domnului.

Petru Vodă tocmai apărea în cerdacul casei Domneşti, cînd capetele celor din curte se întoarseră, cu obraze îngrijorate către poarta curţii unde se auzeau multe glasuri, unele întărîtate. Andrea Demonogiani, căpitanul gărzii se duse fuga să vadă ce se petrece. Întorcîndu-se, Vodă, care cobora treptele, întrebă :

— Ce se aude căpitane ?

— Măria-Ta, se află la poartă, o mînă de oameni de ţară cu pricini de judecată.

— Ce vor ?

— Au prins un boier, pe Tudorache, ajutorul de vistiernic şi l-au făcut vornic de poartă, ca pe vornicii de gloată la Moldova, şi se plîng la el.

— Să le dea drumul încoace !

— Da Măria-Ta.

Alergînd, Demonogiani, la poartă, în vreme ce Domnul dădu semn de încălecare, se deschiseră porţile. Ceata de oameni, vreo doisprezece, ţărani de vîrste amestecate, pătrunseră pe sub bolta gangului porţii şi se opriră de parcă i-ar fi lovit în faţă o altă lumină decît cea din afara curţii Domniei. Vodă Petru înaintase calul către acolo. În urmă se rînduise tătarul şi sluga cu bercutul şi uliul, pe pumni, apoi boierii, unii cu şoimi, apoi ostaşi şi slugi cu cîini duşi în funie. Oamenii îşi lepădaseră căciulile. Doi, puseseră genunchiul în pămînt. Petru, le spuse :

— Ridicaţi-vă de jos, oameni buni !

Cei doi parcă n-auzeau.

— Ridicaţi-vă !

Înghesuiţi de cei din spate, se ridicară. Unul, zăpăcit îşi acoperi capul. Al doilea îşi scutură ţărîna de pe iţari — lovindu-i cu căciula. Vodă zîmbi.

— Aici, sub cerul Celui de Sus, nu-i judecată şi nu se stă în genunchi. În cămara judecăţii e altcum. Om vedea mîine. Care-i pricina necazului ? Spuneţi !

După o scurtă tăcere şi stînjeneală, la auzul glasului bun şi căutăturii blînde, unul mai alb la păr şi barbă, glăsui încet, dar din ce în ce mai apăsat.

— Măria-Ta ! Iertaţi de îndrăzneală, da'avem pricină grea. Sîntem de la Gorgota. Am avut senin peste creştete în vremea slăvitului domn Pătraşcu cel Bun, părintele Măriei-Tale. Da'apoi a venit greul. Şi-acum, că eram la voia unui boier cam lung la unghii, pe care Măria-Ta l-a scurtat de cap şi pe care nu vrem să-l numim, că şi numele ne otrăveşte...

— Ba să-l numim, să-l ştie de hiclean şi proclet şi copiii copiilor voştri — că uneori scurtaţii de cap dau ca balaurii din poveste alte capete...

— Aşa-i Măria-Ta !

— Dacă-i aşa, eu zic să nu judecăm de-a-ncălare. Să stăm de vorbă mîine la sfatul Domnesc. Ce e drept, cu dreptate va fi judecat. Mergeţi în pace şi fără umbră de îndoială.

— Aşa om face. Să trăieşti Măria-Ta, strigă bătrînul, însoţit de mai scăzută urare a celorlalţi unsprezece săteni din Gorgota.

— Pînă mîine, de se-nvoiesc, aceşti oameni să fie găzduiţi şi hrăniţi la curte, zise Domnul către căpitanul Andrea Demogiani... Un copil de casă îi însoţi pe oameni, să li se rînduiască loc de odihnă şi cină.

Alaiul Domnesc ieşi pe poartă. Domnul făcu semn să oprească sunatul, trîmbiţaşii. Străbătu uliţa Coconilor şi se-ndrumă pe lunca Ialomiţei către miazăzi.

Călărind, Petru se gîndea la acei doisprezece oameni din Gorgota. Se gîndea şi la boierii ce călăreau în urmă. Poate

unora nu le-o fi căzut bine ce văzuseră și auziseră. Cît va trebui pînă să-i aducă la o îndulcire a vederii și rosturilor dintre ei și cei doisprezece ? O mînă de oameni, dar după cît întrebase și ascultase și din unele judecăți la sfatul Domnesc, erau mulți în simbolul celor doisprezece. De ce o fi atît de felurit alcătuită firea omenească și întreaga fire însăși ? Unde fi-va sufletul lucrurilor și al oamenilor ? Nu-l vede, nu-l pipăie nimeni. Pocalul din care beau, oare ființează cu adevărat ? Nu golul este pocalul ?...

În lunca abia trezită, numai țăcănitul potcoavelor destrămau liniștea. Și undeva în coada coloanei, un glas tînăr își amintise de un colind. Temător întîi, glasul, pipăind să vadă de nu supără vreun auz. Părea că-și cîntă sie-și, dar valea avea auz și lărgime :

Tînăr fecioraș
Pe un buestraș
Hrănește
Îngrijește
D'un cal.
D'un ogar
D'un vînăt șoimel
Calul cum grijește
Și cu ce-l hrănește ?
tot cu fîn tocat
și cu orz pisat
De vînt vînturat,
Cu-apă
Din năstrapă
Șoimu cum grijește
Și cu ce-l hrănește ?
Tot cu păsărele
Păsări mititele
Păsări gălbioare
Prinse de pe mare

Boierii întindeau gîturile să-l cerceteze pe Vodă şi să vadă, ori aude, ori îl supără firul de glas ce zvoneşte înapoia mersului lor. Unii se apropiară. Împinseră caii cu boturile aproape de jumătatea greabănului bălanului pe care călărea Petru. Se adaoseră şi curtenii cei nelipsiţi din alaiurile Domnului, Giovanni dei Marini di Polo şi Francesco Vincenti, şi chiar Francesco Pugiella care îndura stoic săltatul calului, nefiind un împătimit călăreţ. Îl auziră într-un tîrziu pe Vodă :

— O fi avînd şartul ei vînarea cu şoimi şi răpitoare dedate la asta... Cei din preajmă-i tăcură. Nu se-ndemnau încă să-şi dea cu părerea. Să vadă ce-o mai spune Domnul... — care urmă:

— E însă o nepotrivire.

Ce nepotrivire o fi ? Se uitară, unii la alţii, tăcînd mai departe.

— Potrivirea ar fi să se vîneze, zburătoarele cu zburătoarele, fiarele cu fiarele şi oamenii cu oamenii...

Iar nu se-ndemnau nicicum cei ce-l ascultau să scoată o vorbă. Ascultau.

— Dar, doveditu-s-au, de la Facerea Lumii, oamenii, cele mai nestăpînite fiare. Se ucid între ei, ucid fiarele, ucid zburătoarele. El, omul, are blestemul să ucidă totul. S-a născut sub zodia săbiei. Semnul nu e scris între cele douăsprezece ale zodiacului lumii. E al treisprezecelea. Dacă ar fi întors capul în dreapta, în stînga, sau roată împrejur, ar fi văzut Petru multe guri căscate, de parcă ceva negrăit de neînţeles le-ar fi împietrit aşa. Numai cei trei italieni, care încă nu deprinseseră graiul valah, ci prindeau cît puteau din înţelesul vorbirii, zîmbeau privindu-l. Dar Petru, după o tăcere stînjenitoare, schimbă vorba :

— S-a scos de sub teascuri, la Veneţia, cu patruzeci de ani în urmă o tipăritură „Despre obiceiurile, legile şi datinile tuturor popoarelor". Zice acolo şi despre strămoşii noştri, că săreau pe stîncile coperite cu gheţuri, vînînd fiare, ca să se nutrească. Cu o uşoară întoarcere către italieni, spuse acelaşi lucru : *„correvano sopria gli stagni gelati, cacciando le fiere per nutricarsi"*. Italienii zîmbeau. Boierii, cei ce erau mai în stare

să audă, clătinau din cap, încuviinţînd sau a nedumerire, că Domnul îi dă cu vorba, cînd ei se aflau în apropierea vînatului. Se vedeau în zări pînze de ape stătătoare, cu ochi rotunzi sau migdalaţi, cu gene multe de stufuri — şi, presărate, lunci prefirate, cu smocuri de mestecăniş sau ariniş. Glasul tînăr se mai auzi, rostind un crîmpei de cîntec :

. . . .
„La vînat d'o sta
peste ei c-o da,
'n goană i-or lua
. . . .
Cu şoimeii
Cu ogăreii...
Dat-am ochii la şoimei
Oasele la ogărei...
În cîmpul curat
De toţi lăudat,
Unde se tot bat
Doi vulturi în cer
pe-un fulg d'aurel.

Petru simţea parcă să fie nerăbdare între oamenii săi...

— Şi cînd mă gîndesc că nu mai e mult şi odată cu haraciul va să le trimitem turcilor şi şoimi... cum au hotărît în pofTirea şi nelegiuirea lor. Avutu-s-a grijă despre şoimi, boier ispravnice ?

— Da Măria-Ta — spuse scurt boierul Dumitru, ce era ispravnic. Se apropiau mai tare de locurile unde se ştia de rostul vînatului. Nişte ogari schieunară dar schieunatul le fu gîtuit de laţul tras de oamenii ce-i aveau în grijă. Unele mutre de boieri se legănau posomorîte în şa, avînd căciulile înfundate pe urechi, trase peste sprîncene. Semănau cu şoimii ce-i purtau pe pumnul înmănuşat, arătînd ca nişte călugări armeni, cu glugile mărunte acoperindu-le ţeasta mică cu clonţ încovoiat şi dinţat.

— Ce să-i faci, le-om trimite. Şi Carol al şaselea, împărat, îi dăruia lui Baiazet, şoimi, vulturi şi mănuşi anume, cusute cu pietre scumpe, să-i poarte pe pumn la vînătoare... Spuse mai departe, cu o plăcere copilărească parcă, să le încerce boierilor răbdarea :

— Un cărturar din Francia, îi zice frumos — Fleuranges, aminteşte că-n vremea Domniei lui Carol al optulea, şoimii erau tare scumpi şi aduşi din Persia, iar cel ce grijea de aceste păsări dăruite, plătite scump, era şi el dăruit cu patru mii de florini şi avea sub dînsul cincizeci de nobili şi cincizeci de vînători ce grijeau de şoimi... După o mică tăcere :

— Oare pe cine l-om ridica la Curtea noastră la treapta de mare şoimar ?

Boierii nu mai stătură întunecaţi, aproape rîseră de plăcere, avînd a auzi-n închipuire sunetul a patru mii de florini zornăind în punga lor, a-ălui de s-o potrivi să fie... mare şoimar.

— Dar,... va să fie volnic să ştie pe de rost multe scrieri, pe care eu le ştiu de la curtea prea creştinului rege Henric al Franciei. Şi anume : opul : *„La Fauconnerie“* de domnul Enguilbert de Marnef, sau : *„Recueil de tous les oyseaux de proie qui servent à la vollerie et fauconnerie“* de domnul Guillaume Bouchet, apoi, încă : ...un op mai greu, că-i în stihuri în întregime. Îi zice: *„Hieracosophion“*, sau tractat *„De re accipitraria“*, de numitul Jaques-Auguste de Thou. Petru nici nu mai cătă să vadă ce se scrie pe chipurile boierilor. Nici nu vru să tălmăcească italienilor cele spuse. Nu ţinea să-i aşeze pe-ai lui în lumina în care-i aşezase necunoaşterea şi vitregia locului şi stărilor. Şi apoi nici nu era o treabă de frunte să cunoască toate slovele despre lucruri ce le făceau din moşi strămoşi, fără îndreptar de slove. Italienii bănuind ceva, ţineau privirile pe fuga cîmpiei, făcînd aceeaşi judecată ca şi Petru. Dar unii boieri mai bătrîni, se lepădau de visul sunător a patru mii de florini şi atîta osîrdie şi stricare din ochi. Batâr, de-ar fi fost în grai valah însemnate :... Dar aşa ?...

— *Ecco, la lepre, fugge... scappa !*

Strigase Marini di Polo și după el, Miroslav, mare logofăt.

— Iacă, sări urechiatul !

— Domnul se suci către tătar. Acesta înțelese. Scoase gluga mică de pe țeasta bercutului, întinse brațul spre fuga iepurelui. Trase pumnul în jos. Bercutul își luă zborul. Îl simțeau cum caută, ager, cu ochii rotunzi, împrejurul, lăsîndu-se în zbor ras peste pămînt, apoi se înălță, roti, roti zborul, pînă-l descoperi și căzu săgeată în ceafa iepurelui, înfigînd ghearele, lovindu-l cu clonțul întors ca un hanger turcesc și dințat. Fuga prăzii dură fără ca bercutul tătarului să-i dea drumul pînă se prăbuși în brazdă. Bercutul bătu din aripi să stea deasupra. Îl lăsă cînd veniră cîinii să-l ia-n bot, să-l ducă slugilor ce adună vînatul și leagă cîinii iarăși. Bercutul se așeză planînd pe pumnul tătarului. Fusese pradă ușoară pentru el, iepurele, fiindu-i sortit vînat mare spre luptă. Tătarul îi dădu momeala, după ce-o înghiți, mîna asiatului îi așeză iar somnul, noaptea, cu gluga măruntă de catifea întunecată.

Se desfășuraseră pe valea Ialomiței, boierii, ținîndu-și caii pînă se dovedea vînatul. Uliul, scos și el de sub obrocul de pînză, se dovedi abraș, necruțînd niște potîrnichi, niște rațe dintr-un iaz venit în cale. Căzură și vulpi. Se vestea pradă bună ; lipsă erau lupii. Tătarul arătă către zarea răsăritului. Se dălungea și se tîrî și-n suiș pe boltă a întunecare, întîi sură, apoi din ce în ce învinețindu-se ca un obraz uriaș de bețiv.

— Suhovei !... făcu tătarul și tăcu.

— Suhovei ! încuviințară unii boieri.

Dar înaintau, cătînd încă pradă pe cîmpie, în ape și-n rariști, pînă ce suflarea suhoveiului asiat, începu să culce genele stufului și papurei la ape, să legene tare, din ce în ce mai către pămînt, copăceii, să se izbească de rarii copaci bătrîni semănați pe cîmpie, către dealuri. Într-o vreme pale mari de vînt împingeau și răspîndeau toane de aduceri de praf, de nisipuri, ce întunecau vremea și răneau sub pleoape călăreții, făceau caii

să strănute şi să încovoaie gîturile... Domnul făcu semn de întoarcere.

Gonit din urmă de suflarea asiată, alaiul intră cu spinări încovoiate, încîlcit pe uliţa Coconilor. Îl petrecură pe Domn la casele Voievodale, şi se traseră, fiecare boier, la vatra lui. Slugile, oamenii la cai, la cîini şi purtătorii de şoimi, cu îndemnuri scurte, oţărîte, la rosturile slujbelor.

Se aşeză o înserare timpurie din pricina norului uriaş. În turnul Chindiei, străjile cu greu îşi mai făceau strigările. O umbră vînătă, joasă se lipise parcă de aşezarea Tîrgoviştei. Pe după unghiurile clădirilor, vîntul puternic, rotunjea braţe nevăzute şi scăpa din tot nevăzute piepturi ale neînţelesei firi, gemete, urlete, şuierături.

— Face ca toţi diavolii ! zicea, tare, o femeie de la bucătăriile Domniei, străbătînd încovoiată curtea. Dar vîntoasa îi smulse vorbele de pe gură, furîndu-le, ducîndu-le, destrămîndu-le. Femeia se închină şi grăbi, topindu-se şi ea după un unghi al caselor.

Marele cămăraş Neagoe şi cămăraşul Wilhelm Walter, îl întîmpinară pe Domn, petrecîndu-l la iatacul Măriei-Sale. Cătau să-i schimbe straiele ce le purtase la vînătoare...

— Ar fi fost o vînătoare bună de nu s-ar fi răzbunat vremea, Măria-Ta.

— Se mai răzbună şi firea nu doar oamenii, boier Neagoe.

— Aşa-i, aşa-i Măria-Ta.

— Eu îmi îngădui, rugînd de iertare, să cred că firea n-are nici o socoteală cu oamenii — zise încet neamţul. Şi în sinea lui, Neagoe îşi spunea că el gîndise asta îndată după ce tăcuse Vodă. Ceva îi aduse tristeţe, în suflet, lui Petru. Iată, socotea în sine-şi, cît gîtuie vrerea şi gîndirea veacuri de teamă, de silă a duşmanului — se gîndea la turci. — Neagoe-i un boier, un om, cu duh şi lasă parcă, altul să-i fure gîndul sau să i-o ia nainte.

Nu-i bine, Doamne! Trebuie să ferim oamenii locului să fie dezgrădinaţi din matca simţirii lor, a dreptului lor. Să nu fie numai mătănii vii, şi ecoul altora, nu al unui Walter, a celor tari şi a silniciei.

Petru ieşi îndreptîndu-se către iatacurile Stancăi şi copiilor. Stătu înaintea uşii luîndu-şi seama să intre la copii. Se simţea năduşit şi năclăit de praful ce-l înfăşurase din bătaia acelei furtuni de nisip, venit pe vînt din pustiuri, din depărtări asiate. Auzea gîngureala pruncului mic, a lui Radul. Glasul ca o cîntare, al doicei grecoaice, al Faidrocaitzei, cu scîlciate vorbe în cîntecul de leagăn, cu o melodie de prin Moreea, de unde era. Auzea mereu, acel „*psihi-mu, psihi-mu!* cînd se oprea din cîntec şi gînguritul lui Radul, ca un răspuns. Nu, nu-şi îngăduia să intre murdar la copii. Plecă mai departe. Îi veni în gînd că trebuie să se spele. Baia Domnească era nou ridicată, în spatele palatului, spre de unde coborau în trepte grădinile, „*a la italiano*". Se auzeau din spre menajerie răgete de fiare, de urşi, şi de undeva mugetul unei cămile... Se întoarse, îi spuse cămăraşului neamţ că vrea să se îmbăieze. Cu toate cele potrivite pentru atare lucru, cămăraşul îl urmă. Asupra clădirii băii se vedea ieşind fum gros, pe hornul mare. Baia era rostuită după chipul celor turceşti, şi ele făcute aidoma celor vechi greceşti sau bizantine, cu aproape aceleaşi *prefurnium* care încinge dalele, în acel tepidarium, numai că i se zicea baie turcească.

Femeia ce-i întîmpină în cămara unde se despuiau cei ce se-mbăiau, căzu pe o bancă rămînînd cu gura căscată, văzîndu-l pe Vodă şi pe cămăraş...

— Ia te uită, că dădură drumul la baie, făcu bucuros Petru. Ia să vedem de-i îndeajuns încinsă, de-s aburii buni. Şi zicînd, o lasă pe muierea ce părea să fi căzut într-o spaimă înţepenită, şi zicînd deschise uşa. Năvăliră aburii, înfăşurîndu-l ca o prăvălire de neguri pe ţancuri de munte. Vîntura cu mîna întinsă, cu palma deschisă, ca să alunge aburii. Uşa ce-o deschisese rupse parcă ceva din desimea albă a norilor de vapori şi

se clătină tot aerul încăperii. Începu să desluşească, să vadă din ce în ce mai bine. Cine oare ar fi cutezat să facă începutul la băile Domniei ? Într-o măsură înecat de aburi, cuprins de umeda înfăşurare pe trupul nedespuiat, Petru deosebi mişcări, braţe, picioare, încovoieri... Glasul îi sunase de cum dase uşa de perete şi pusese un pas peste pragul încăperii încinse :

— Care vă aflaţi înăuntru ?

Se auzi un ţipăt uşor, al doilea. Îşi dădu seama că în încăperea în care se mişcau palele de aburi se aflau femei. Ochii i se deprinseseră. Văzu întîi un trup zvelt, o piele întunecată. Desluşi obrazul. Ştiu că era roaba tătară, Neugevan, care rămăsese dreaptă, încremenită, alături altui trup mai bălan, mai plin. Cum uşa rămăsese deschisă şi aburii se buluceau ieşind dincolo, în încăperea unde se despuiau cei ce făceau baie, aerul se făcu mai limpede. Văzu că trupul bălan era al Doamnei Stanca. Nu izbuteau s-o îmbrace pletele aurii-roşiatice. Muiate de udeală de aburi se adunau în suluri groase, căzîndu-i pe spinare pe un umăr. Trupul stătea gol cu carnea roz-albă, cu rotunjimile ademenitoare. Îşi ţinea braţele încrucişate peste sîni, ferindu-i, lăsînd pîntecul, pulpele şi delta umbrită, neapărată, uitînd de ele. La cîţiva paşi, Petru desluşi o a treia goliciune... În uşa deschisă nu se afla nimeni. Cămăraşul neamţ se ferise după zid sau plecase grijuliu afară. Femeia rămăsese mai departe înlemnită pe bancă. Se vedea din ce în ce mai limpede. Totul se desfăşura pe clipită. Rămase cu ochii la a treia umbră goală. Era un fuior de umbră vie. Cu cît desluşea mai bine, vedea un trup ce se dovedea să fi fost parcă mîngîiat de palma şi degetele unui olar cu dar dumnezeiesc. Răsărise o amforă păgînă, un trup ce nu mai era carne ci închipuire vie, căuta parcă în muţenie şi nemişcare împătimite privirea ce întîrziase asupră-i. Văzu că era surora roabei Neugevan, frumoasa Gülnyal. Ea stătea cu braţele duse în spate ca două aripi în odihnă sau în clipa cînd căuta să-şi ia vînt. Trupul stătea drept, nemişcat dar parcă avea o nedesluşită pornire să se

dăruie. Amfora parcă golită de sînge, aştepta să fie din nou umplută cu alt sînge, cu sîngele celui ce o privea : Domnul.

Petru îşi plimbă privirea peste cele trei fiinţe goale precum peste trei coarde la trei lăute de carne, de sînge şi taine ! Fiecare îi cînta felurit, pe timbrul şi graiul ei deosebit. Arcuşul privirii trecu peste trupul bălan al Stancăi. Îl cunoştea acest trup. Acolo, în mişcarea de neguri albe şi calde îşi unduia moliciunile şi culoarea, ştiute. Îi ştia cîntecul acestei strune. Îl încercase, îl iscase şi-l potolise, de mult. În nopţile de aşteptare încordată, în nopţile ţărigrădene de îndoială şi nerăbdare. Atunci cîntecul ei, al strunei vii, îi mîngîiase sufletul şi carnea şi îndoielile. Cîntecul iscase noi cîntece de carne şi de sînge ; copiii : Marcu, Ionaş, Radul... Îi cunoştea acest cîntec de lăută omenească. Îl purta în fiinţa-i lăuntrică, în pielea vîrfurilor de degete... Stanca era încă tînără, încă frumoasă. Văzuse în drumurile lui prin lume multă şi felurită frumuseţe muierească. Îi amintea de tiparul figurilor acelor femei chioggiote. În Chioggia, de unde-şi luau modele pentru portrete pictorii Renaşterii, văzuse unele frumuseţi care se alăturau chipului de dulceaţă şi sănătate al Stancăi. În acea clipă, ea făcea, să se ferească de privirile drepte ale Domnului, o mişcare de răsucire şi de înclinare. Spatele, bazinul, precum se arată la unele femei mai pline, se lăţi. — N-ar trebui să se arate astfel, niciodată, femeile. Le frînge farmecul, le lăţeşte. E o mişcare de despărţire de idealul trupului femeiesc, gîndit de ochiul lăuntric al bărbatului. Gîndea astfel, uitînd că totul se întîmplă clipnic, şi în spaima moale, în care trupul se mişca pe pornire, fără să mai fie ordonat de gînd, de grija înfăţişării.

În spatele Stancăi, Neugevan, stătea ţapănă, băieţoasă. Era frumoasă dar avea o încordare dîrză, de luptător tînăr, stînd să se încaiere. Îşi dosea trupul lung şi brun după alba mlădiere cu rotunjimi înfiorate ale Stancăi. La două braţe de ele, amfora, Gülnyal. Îşi înălţase braţele brune, la cap, să-şi adune părul. Dar rămase aşa cu braţele ca două toarte, arătînd şi mai mult înălţarea frumuseţii, pe care parcă şi-o ştia. Trupul era acum

mai liber, aripile de adineauri, brațele ca două aripi se ridicară și parcă toată era o pasăre brună, cu liniile, cu formele scrise din peană de îngerire sau vrăjitoare. Nu era o stare cu știință ațîțătoare în înfățișarea ei. Era o dăruire, plină de bucurie și de orbire a rușinii... Sub privirile lui Petru, ale frumosului ei vis de neatins, se simțea pătrunsă, plină. Încerca o bucurie a cărnii nuntită prin visare, era cîntată de arcușul privirii lui. Simțea că în ea începe o rodire tainică, aproape adevărată, aproape omenească.

— Fugi, Doamne ! Iartă-ne, Petrule ! Se auzi, cu o înfiorare de rușinare și necumpănit răsfăț, glasul Stancăi.

...„Rămîi, Doamne, își auzi lăuntric și cu dilatată și deznădăjduită încîntare, Gülnyal, glasul. Petru se trase înapoi. Numai un pas înapoi peste pragul încăperii. Lăsă ușa deschisă. Un val de aburi, ca niște neîntruchipări îl împingea parcă să se depărteze. Totul se petrecuse alunecat de repede. Îi păruse o lungă scurgere de timp. Se depărtă, neîmpăcat, stînjenit de stînjeneala Doamnei și a celor două roabe tătarce. Cu firea-i deosebită, cu ochiul minții lui pătrunzătoare și cuprinzătoare, nu prinsese starea și rostul stării roabei Gülnyal. Ducea o rămurită simțire. Ducea o fulgerare de frumusețe și o îngreunare a gîndului și inimii... Cămărașul neamț, apăru de după un cot de clădire al băii. Arătă să nu fi văzut nimic. Aștepta să audă ce va spune Domnul. Petru porni îngîndurat, aproape neluînd în seamă că-l însoțește cămărașul.

Nu era mare depărtare de la clădirea băii la intrarea din spatele palatului Domnesc. Dacă s-ar fi gîndit la acest lucru și-ar fi amintit să știe, că sînt unele împrejurări în viață, cînd în cuprinsul negîndit de scurt al timpului îți pot trece prin cuget, dacă nu întreg lanțul unei vieți întregi, o nesfîrșire de gînduri, de înfățișări, pe care nu le vrei, nu le chemi, dar ele pătrund prin pielea, prin oasele țestei, învolburîndu-se acolo, în ghemul acela cenușiu, moale, așa alcătuit, de cine l-a alcătuit, să fie desfășurarea pe largi, întinse, nemăsurate depărtări, înfășurată înapoi cu o uluitoare strînsură de viață și neviață.

Ușa băii din care îl năpustiseră înapoi oarbele buluciri ale aburilor se închisese în amintirea lui. Îl urmăreau acum năluciri de gînduri. Se aliniau înapoia cefii, năboiau îmbulzindu-se și izbucnind în ghemul cenușiu, în creierul înfierbîntat, fără istov, fără șir, închipuiri neînchipuite de el. Veneau, se învîrteau prin lungile căi înfășurate cu o repeziciune cu o voință, o încăpățînare oarbă. Dacă încerca să le rînduiască, să le dea o cale voită, să le alunge, ele se ascundeau unele înapoia altora, reapăreau chinuindu-l fără să-și dea seama că e chinuit, că e o unealtă supusă...

...O vedea pe Stanca, nu în aburii băii, mișcîndu-se cu cele două năluciri, roabele tătarce, ca într-un vis tulbure, ci înapoi, în ziua cînd Domnița Maria, ajutată de cele două roabe, o gătea pieptănîndu-i pletele aurii, puindu-i mesalul, coroana... Și asta i se arăta ca în aburii unei băi, în cețurile închipuirii... O auzea zicînd : ...„Nu, ce rost are ? Nu-s Doamna țării... Sînt numai"... Se aude pe el, spunînd : ...Ești Doamna mea... și a Țării... vei fi... Ce va fi ? își spuse Petru, mergînd spre casele Domnești spre palat... E Doamna mea... e mama fiilor mei, și... Nu, nu va fi ! Ce nu va fi ? Doamna țării ? Țara, adică nu țara, El, Petru, e la o răspîntie a gîndurilor și a sufletului. A sufletului ? Nu, a gîndurilor, a gîndurilor în care se mișcă atîtea întrebări, atîtea sarcini ce i se așază pe umeri. Nevoile țării, ale timpului de acum ale acestei țări.

Ca țara să stea în voie sub albăstrimi de cer pașnic, ca țara să nu fie silnicită și norodul limpede în gînduri și liber în mișcări, ca el să poată să-i dea norodului și țării acest cer de albăstrime, fără nori negri venind de peste hotare, trebuie să-și întărească, prin legăminte și legături, tronul și să poată pregăti ce-i făgăduise Papei și cardinalilor și lui Henric. Nu, lui Henric nu-i vorbise de cruciadă împotriva Turcului. Dar pentru ca să se lege și să facă legăminte și să-și întărească scaunul și țara, ce trebuia să facă ? Să se apropie de un sceptru, de o țară volnică a-l ajuta cu oaste la nevoie. Asta ar fi fost să se lege cel

mai bine prin înrudire ; o nuntire cu o Domniţă a acelei ţări. Şi Stanca ?... El ţinea la Stanca. O iubise ? Era mama pruncilor lui... Făcuse o căsătorie pentru a da fiilor lui dreptul la moştenire la tron. Dar ea nu era Doamna ţării... Ea nu putea ajuta ţara, nici pe el... Dar era Stanca... era... Îşi aminti de atîţi principi creştini sau păgîni care-şi repudiau soţiile, cu pricină sau fără pricină, cu... Doamne ! se cutremură Petru ! Ce gînduri mă încearcă ?... De ce ?... Oare cum e alcătuită firea asta omenească? Să-i treacă fără voie, prin gînd, nu prin suflet, lucruri de care te cutremuri. Îşi aminti de o străveche înţelepciune a Egipetului, care spunea : Păzeşte-te să desfaci nodul care leagă cele nebănuite din tine ! Cum ? să o alung din viaţa mea, să-i zdrobesc şi viaţa şi sufletul. Nu. Nu ! Izbăveşte-mă, Doamne ! Auzi în urma lui paşi ce se voiau uşori, vătuiţi de grijă de a nu-l tulbura pe Domnul său.

— Tu erai Walter ?

— Eu, Măria-Ta. Poruncă ?

— Mergi în voie. Te-oi chema mai spre noapte. Rămîn puţin afară, sub cer.

— Voia Măriei-Tale. Să trăieşti Măria-Ta.

Se depărtă cămăraşul neamţ. Petru se întoarse pornind în josul treptelor spre largul grădinilor ce se duceau către vadul Ialomiţei. Cu gînduri şi fără gînduri. Cu o întrebare ce-l încovoia cu fruntea către pămînt. Stătu acolo sub cer. Străjile cătau din înaltul turnului Chindiei spre făptura Voievodului ce se ducea pe latele cărări între paftale de iarbă şi tufe de copăcei de podoabă. Ce-o fi făcînd Măria-Sa ? Pare că se uită cînd în pămînt cînd către cer... Cerul era subţire zugrăvit cu boia slabă, strălu-minată, luată parcă prin vrajă de pe o petală de piersic înflorit. Apoi se întuneca, venea o umbră viorie, apoi adînc albastru încenuşat dintr-o dată... Cînd se întoarse, Petru văzu trei umbre grăbind către poarta din dosul palatului. Înfăşurată în văluri, Stanca, însoţită de cele două roabe tătarce.

Intrînd, Franco Sivori îl văzu pe Domn, neclintit, privind prin fereastră. Părea să se afle în această nemişcare de multă vreme. Poate, de cînd trimisese să-l cheme. Îl vedea din semiprofilul stîng. Cum pletele negre, grele, alunecau pe înclinarea capului, Sivori se gîndea, întrebîndu-se, dacă în lobul frumoasei sale urechi cu desen de scoică luminează perla, sau apropiindu-se vremea culcării, Voievodul o lepădase.

Zîmbi, mustrîndu-se pentru uşurătatea gîndului ce-l vizitase, în vecinătatea acelui om, acelui Principe deosebit. Simţea că nu trebuie să facă nimic spre a-şi dovedi fiinţa în odaia domnească. Gîndi că Măria-Sa îl ştie acolo, la cîţiva paşi, în spate. Îşi ţinea răsuflarea. Aştepta. Mirat numai, că îndeobşte, Petru era primul care marca clipa întîlnirii cu fiecare din demnitarii Curţii. Acum întîrzia ca o figură închipuită de un meşter zugrav, în rama înaltă a ferestrei, pe fondul întunecat la nopţii, de miez de septembrie.

Îl văzu răsucind uşor capul. Simţi că-l întîlneşte nu o privire ci o întreagă lume de gînduri, o mişcare de fapte, convertite în noţiuni, în idei, în confruntări, care odată cu întoarcerea frunţii spre el, spre Sivori, se topeau în fundalul adînc al ferestrei oarbe de noapte.

Italianul se înclină adînc. Îl răscolise chipul concentrat, privirea care putea fi cînd ageră, cînd catifelat mîngîioasă, niciodată absentă, nevizitată de lumină binevoitoare.

La început, Petru îi vorbi în italiană. De cîte ori începeau o discuţie i se adresa secretarului în limba lui maternă. Se chinuise mult bietul genovez, de cînd se afla în preajmă-i, să deprindă graiul valah. Petru îşi stingea schiţa zîmbetului, auzindu-i scîlcierile comice. Unii boieri rîdeau pe faţă. Secretarul Domnesc rîdea şi el, nesupărat, cu înţelepciunea şi voia bună care-i cîştigase pe băştinaşi.

— Haide boierii, invaţaţi italiana sa rid şi eu.

Domnul plecă de la fereastră, apropiindu-se de secretar, cu un început de zîmbet. Întîi, i se păru că zîmbetul Voievodului se leagă de cele ce gîndea el despre chipul în care stîrnea veselie vorbirea-i românească, ca și cum Petru i-ar fi pătruns în cuget. Dar zîmbetul, care dealtfel se și stingea fusese pentru cele cîte îl frămîntaseră.

— Te-am chemat *signor* Sivori...

Italianul își ascuți auzul. Domnul era protocolar. Așa îi vorbea numai în timpul sfatului Domnesc, față de boieri și de gentilomii străini. Altfel îi spunea simplu, pe numele de botez. Va fi oare ceva în munca lui să-l fi supărat pe Voievod ? Își dădu seama că i s-au îmbujorat obrajii, că sîngele îi bătea puternic în artere. O, cu nimic n-ar fi voit să-l nemulțumească pe acest Prinț, pe acest...

— Te-am chemat — zise din nou Domnul, risipindu-i întrebările mute — Pe măsură ce-i vorbea, părea că se întoarce de departe. Te-am chemat — îngăduie-mă, sînt încurcat în gînduri... Se așeză pe patul cu baldachin, rezemîndu-și umărul drept de unul din cei doi stîlpi de la picioarele patului.

Da, are încă la ureche perla — nu se putu opri să observe Sivori. Zîmbi vag, jenat că nu-și putea stăpîni gîndurile. Domnul îi arătă cu un gest moale jilțul din apropierea ferestrei. Rămase în picioare.

— Mă gîndeam, dragul meu Franco... — Repetă gestul arătîndu-i scaunul. Secretarul se așeză parcă pipăind jilțul de piele...

— Mă gîndeam la multe cînd ai intrat. Te-am auzit, dar nu mă puteam smulge din plasa lor încîlcită. Auzeam toată mișcarea vieții din cetate. Auzeam străjile din Chindie zvîrlind strigările de seară peste cetate, peste tîrg. Auzeam clopotele de vecernie. Auzeam apele căzînd din jgheaburile fîntînilor. Îmi auzeam sîngele făcînd ocolul ființei mele. Și nu mă puteam smulge din lumea închipuită a ferestrei negre. Se mișcau multe lucruri acolo... Sivori tăcea privind la Voievod, încă nelămurit.

— E departe Franța...

Tăcu, privindu-şi inelul din arătător... Sivori îşi mişcă privirea, urmărind parcă în spaţiul odăii pornirea şi continuarea unui gînd materializat.

— Franţa e mult prea departe. Istanbulul mult prea aproape...

Ajutorul să-mi vie de la Henric, la vreo nevoie, e ca o părere...

— Ce temeri are Înălţimea-Voastră ? încercă Sivori, nesigur

— Nu temeri, temeiuri, dragul meu Franco... Nu ştii cît de nestatornică-i încredinţarea turcilor, credinţa lor. Nu despre legile lor sacre vorbesc, despre încrederea pe care o poate avea un principe, un popor, în legăminte, în statornicia hotărîrilor, în lăcomia lor.

— Dar Sultanul, vizirii, cunosc valoarea şi drepturile Înălţimii-Voastre...

— Tocmai, că le cunosc mă nelinişteşte.

— Dar sînteţi ocrotit de autoritatea marelui rege. Majestatea sa regele Henric vă are sub protecţia sa. El nu ar lăsa...

— Franco, Franco : eu îi cunosc mai bine. Nu de minte au nevoie, nu de valoare au nevoie pe scaunele ţărilor. Ar pune şi un cioban, ar pune şi un casap ; i-ar înscăuna fără preget, dacă beglerbegii, paşalele, cadînele împărăteşti primesc rüsvet bun. Mita, bacşişul face să lunece Domnii pe, sau de pe scaun, ca o unsoare magică. Sau, cu cît goleşti vistieria ţării şi storci sudoarea norodului încercînd să creşti haraciul, să le umpli gîtiţa nesătulă. Care dă mai mult poate cumpăra, *enchidişi*, cum spun ei, orice treaptă, oricare tron, al Valahiei, al Moldovei, sau al altor ţări ce stau sub strînsoarea lor... Aşa-s osmanlîii : *„Amant quia turpe, quia indignum“* — iubesc fiindcă e odios, fiindcă e nedemn. Umblă uneori prin lume vorbe despre cinstea turcească ; eu o cunosc. Îmi amintesc cum l-au ucis pe marele meu părinte, pe Pătraşcu Vodă cel Bun, cum ne-a purtat pruncia prin străine meleaguri asiate. Nu uit, în robia lor s-a stins şi bunul meu frate mai mare, Pătraşcu.

— Dar Înălţimea-Voastră este, musahib, cum spun ei, favoritul sultanului.

— Beglerbegul Greciei îmi poartă ură că nu l-am cercetat şi pe el cînd a fost exilat Mihnea, că nu i-am cerut sprijinul ca să-l îndop şi pe el cu aur. Mai are năcaz că nu i-am cumpărat, pentru 60.000 de galbeni, o coroană de aur bătută în pietre de preţ.

— Mai valoroasă-i coroana ce v-a trimis-o Sanctitatea-Sa Papa numindu-vă Cavaler Splendid.

— Coroana Papei e simbolică. Fîşia neagră ce ţi-o pune pe umăr imbrohorul Sultanului, mazilindu-te, e mult mai grea.

— Beglerbegul Greciei nu poate hotărî... Sultanul...

— O, Franco, Franco, multe se-ntîmplă între pahar şi vîrful buzelor, spune o zicală a lor şi beglerbegul o ştie.

— Înălţimea-Voastră !

— Totuşi, — *„o juna giren o jnajakzak“* — ca să te ţiu în zicale turceşti. „Cine se prinde-n horă trebuie să joace“... Şi o să jucăm. O să jucăm cît or bate tobele şi-or suna zurnalele soartei, zise Petru rîzînd, oarecum silit. Dumneata ştii, Franco, cum au fost şi cîte cotirile vieţii mele. Nu mă îndoiesc că de azi încolo toate cîte-mi sînt date nu vor merge numai pe linie dreaptă... „Omul este ca iarba, zilele lui ca floarea cîmpului“, zice psalmistul. Mai ales cînd floarea, omul, nu stă numai sub mîna nevăzută ci sub mila şi sila Sultanului, a samavolniciei, lăcomiei beglerbegilor, paşalelor, cînd leagănul şi mormîntul se află sub puterea aurului.

Secretarul simţi cum un nod îi strînge gîtul. Ar fi vrut să spună ceva care să spulbere starea de spirit a Voievodului. De mult nu-l mai văzuse şi auzise gîndind astfel. Avea Înălţimea-Sa anumite veşti care să îndrituiască umoarea ce-l stăpînea acum. Ar fi ştiut şi el. Veştile rele vin pe mai multe căi. Era ceva în firea acestui Principe — îşi spunea Franco în sinea lui. ceva care-l îndrituia să se fericească să-l fi urmat cu deschisă încredere şi dăruire. Chiar în ceasuri de cumpănă şi îndoială. Domnul Petru îşi păstra frumuseţea umană, lumina lăuntrică

ce-i îmbrăca și înnobila tiparul unic al trupului. Își aminti cele ce vorbise cîndva cu *messer* Pugiella. Despre Principele Petru și despre principi în sine. El le făcuse amîndurora cunoscută fresca vibrată și vibrantă a ilustrei sale vieți și-i luase în liniștea fericirii lui. Dar oare să simtă Voievodul umbra norilor venind de departe ?

— M-am gîndit și vreau să împărtășesc și Domniei-Tale cele ce mă frămîntă. Ca să pun o stavilă, pe cît se poate, destinului orb și orbirii celor potrivnici care, plătiți mai scump, se dedau, cum ne arată istoria, la fapte crunte, că și-ar înlătura și pe cei de-un sînge, la sunetul pungilor, dar să scoată din scaun un Voievod. Vreau să-mi deschid o cale către nord. Sigismund Bathory, principele Transilvaniei, are oaste puternică și un colan de cetăți întărite care îi pregată, mai ales fiind peste munți, prestigiu și greutate față de turci. M-am gîndit că un sprijin, în zile de nevoie s-ar putea afla acolo. Nu pot jura că cerul va fi mai albastru deasupra și pămîntul neclintit sub picioare în urma legămintelor dintre principi. Dar omul e făcut să uite și să creadă. Poate că o înrudire între Bathory și mine...

— Sora principelui Sigismund ?

— Da, sora lui. Știu ce gîndești. Ți-am desprins din glas șovăiala. Dar jupînița Bathory n-ar fi cerută de un văduv. Da, citesc altă întrebare în ochii Domniei-Tale, Franco. Copiii? Stanca e mama lor, dar nu Doamna țării. Știi bine Domnia-Ta, Franco. I-ai ținut în brațe, pe Marcu, pe Ionaș, pe Radul. Și mai știi Domnia-Ta că ce-am făcut am făcut pentru ca să nu fie înlăturați din drepturile lor, chiar dacă dintr-o unire cu sora lui Sigismund s-ar naște alți copii.

Sivori deschise brațele în lături și zîmbi cu supunere. Petru îl privi îndelung, parcă pentru a-i împrumuta gîndurile sau a-i da secretarului simțămîntul că-i împărtășește și o să rostească propriile sale năzuințe.

— Iată, *signore* secretar domnesc, de taină, cum s-ar petrece lucrurile. În luna lui septembrie am hotărît ca Domnia-Ta să mergi ca ambasador la principele Sigismund Bathory ce se

află nepot regelui Poloniei, Ştefan Bathory. Rostul acestui drum în Transilvania este precum am hotărît şi domnia ta ai înţeles. Pentru ochi şi urechi lăturalnice ar fi că ceri din împuternicirea mea să mi se întoarcă în ţară boierii fugiţi la urcarea mea pe tronul Valahiei. Îi ştii după nume pe dumnealui Dumitru vornicul, pe Ionaşcu, Stanciu logofătul, pe cîţi sînt şi-i vei avea şi trecuţi în înscrisuri. Nu e nevoie să te dăscălesc mai mult. Priceperea şi sîrguinţa mereu dovedită nu-mi lasă decît să-ţi aduc mulţumire şi să-ţi urez izbîndă.

Petru se ridică prinzînd cu mîna stîlpul strunjit al patului. Secretarul înţelese că e timpul să-l lase singur pe Domn. Se înclină cu palma pe piept. Începuse să facă cei cîţiva paşi retrăgîndu-se cu spatele către uşă. Îl însoţi un zîmbet blînd şi sunetul vocii armonioase.

— *Allora ?...*

•

Într-o amiază aurie de septembrie ieşea pe poarta cetăţii Tîrgoviştei un pîlc de oameni călări şi două trăsuri. Era misiunea ce o hotărîse Vodă către Sigismund, în Transilvania şi erau însoţiţi de un alai de boieri de ţară şi cîţiva gentilomi. Cînd au ieşit din cetate să străbată tîrgul au sunat trîmbiţe. Oamenii tîrgului ce se aflau pe aproape au stat şi au privit cum se scurgea alaiul de călăreţi, de boieri îmbrăcaţi în dulame lungi iar gentilomii franţuzi şi italieni, cîţi ieşiră să-l petreacă pînă-n afara tîrgului pe Franco Sivori şi oamenii ce-l însoţeau în solie, purtau ziponi, tunicile scurte în chipul straielor apusene, din ţesături de fir şi aclaz. Era o zi caldă de septembrie în acel an 1584. Dînd la marginea Tîrgoviştei se vedeau peste Valea Voievozilor, pe vechiul drum al Branului, peste apa Ialomiţei, colina pe care albea mînăstirea Dealu şi înălţimile mai îndeparte, cu pădurile încă în frunză, începînd să se coloreze a toamnă, poleite cald de mierea luminii.

La urările de drum și despărțire, date cu glasuri mari, unii cai au săltat în două picioare mușcînd zăbalele. Cei ce se călătoreau au pornit mai departe pe drumul ce ducea spre munți, iar boierii și gentilomii ce-i însoțiseră, au întors caii și au intrat înapoi în Tîrgoviștea.

— Cam două, trei zile, după mers, pînă să ieșim peste munți la Brașov, boier Sivori, răspunse la întrebarea acestuia, postelnicul Aldulea ce călărea în trap săltat alături de secretar, în fruntea coloanei. Îi urmau cinci gentilomi și doisprezece ostași călări, oamenii lui Sivori și alți oameni de dîrvală ce săltau și ei în șa pe lîngă cele două trăsuri pline cu haine și daruri de solie, trase de cîte șase cai. Călăreau în tăcere. Cei doisprezece ostași în cuirase, baibarace de cîlți și înarmați ușor, îi dase comandantul gărzii palatului, Andrea Demonogiani, din cei 200 de arnăuți. Cît era drumul larg mergeau în rînduri de cîte trei, tăcînd, cu ochii cătînd drept în drumul lor. Gentilomii ce călăreau în urma lui Sivori și a postelnicului se dovedeau cu glasuri încă proaspete. Din vorbele lor ostașii din urmă-le nu înțelegeau nimic chiar de ar fi luat seama la sporovăiala lor ușoară. După cîteva ceasuri de mers, rar se mai legăna o vorbă între cei din coloană.

Cînd treceau pe îngustimi, în suiș, legănat în șa, Franco Sivori se gîndea la ținta și țelul ce i le hotărîse Voievodul Petru. Se simțea în fiece clipă fericit că slujește unui Principe atît de înțelept, de larg în gesturile și apropierea de oameni. Nu-i dase Înălțimea-Sa galbeni și scuzi cît să facă cu cinste față în durata ambasadei la Sigismund ? Cum o fi acea curte a Principelui transilvan ? Oare cum o fi arătînd acea soră a Principelui de peste munți din cetatea Albei Iulii ? Înălțimea-Sa, nici nu vorbise despre acest amănunt. Oare-i un amănunt de neluat în seamă ? Un Principe atît de arătos, atît de înțelept și instruit să se lege de o mai știi ce podoabă a lumii ? Poate că or fi ajuns la înaltu-i auz o vorbă. Despre cum arată, despre cît prețuiește. Poate. Dar nu cred. Mi-ar fi făcut măcar o mică aluzie. Despre toate mă înștiințează. Se sfătuiește cu mine precum cu o rudă.

Mă cinstește ca pe un frate mai mic. El știe că nu-s de os ales. Că cinstitul *signor* Benedetto tatăl meu este negustor. Este negustor cu o casă de comerț de frunte în Genova. Dar negustor. Înălțimea-Sa mă tratează ca pe un om de spiță aleasă. În fața lui, alte daruri fac prețul unui om. Dar chiar, să nu-i pese deloc, de cît prețuiește și cum arată aceea pe care vrea să și-o facă soață și Doamnă ? Ei, dar naiv mai ești Franco ! A spus-o limpede. Principele Sigismund are oaste puternică și un colan de cetăți întărite șerpuit peste țară. M-am gîndit că un sprijin s-ar putea afla în zile de nevoie, acolo... Așa a zis Înălțimea-Sa. Rațiunile, interesele politice se abat ades... Ce ades ? Întotdeauna, de la mișcările, de la bătăile inimii. Suiseră, ceasuri, pînă au ajuns în crucea munților. Greu au urcat trăsurile, caii, cu frînghii, cu scripete, peste trepte și falii de stînci, lîngă prăvălișuri spăimoase. Fugeau în calea lor sălbăticiunile pădurilor ; șerpii, prin jnepenii ce întindeau tîrîtoarele tulpini ca alți șerpi vegetali, ciudați. Trecură larg desfăcute, cutezătoare aripi de vulturi peste creștetele lor. Caii nechezau bătînd steiurile cu copitele. Totul trecu ca umbra, coborînd în voie și fără pagubă, cu umbra norilor ce luneca peste țara Bîrsei...

Cei din cetatea Brașovului, guvernatorul, demnitarii îi primiră cu toată cinstea pe secretarul Domnesc și însoțitorii săi, mai-ales că sașii din burg țineau legături de negoț cu principatul valah. Ambasada însă avînd țel și grabă la Alba Iulia, plecînd, trecu prin Sibiu, unde mai marii orașului neputînd să-i rețină, le făcură daruri ca și cei din Brașov, petrecîndu-i o bucată în calea ce ducea către Sebeș. Ceata înainta pe drumuri șerpuite, printre coline, printre păduri înalte de pini cu trunchiuri ca niște coloane roșii, într-o tăcere de catedrală. Fără să mărturisească și Sivori și gentilomii fură cuprinși de un simțămînt grav în fața și în mijlocul acelor locuri. Duhul firii majestuoase, tainice, îi îmbia la reculegere, la amintiri, o ciudată dilatare a spiritului le isca viziuni pe măsura acelor priveliști, sacre în frumusețea lor. Era altceva decît dramatica încremenire a munților, a amețitoarelor hăuri din prăpăstii. Cînta mut, o baladă co-

lorată, un fragment de simfonie vizuală a naturii. Se auzea scrîşnetul roţilor de la trăsuri, dînd peste colţuri de piatră. Ritmul copitelor a cincizeci de cai, fornăiturile, străputurilor lor şi din cînd în cînd îndemnul vizitiilor la trăsuri. Oamenii, reculeşi parcă, tăceau săltaţi mecanic în şei.

Se făcea să le fie tot drumul o încîntare fiindcă străbătură mîndra vale a Sebeşului, să ajungă aproape de căderea nopţii, după două zile de marş întins, la porţile Sebeşului. Şi aici, găzduit şi omenit, convoiul trimisului Domnesc a primit toate semnele prin care erau cinstiţi cum se cuvine trimişilor unui Principe care-şi făurise o faimă de Voievod înţelept, preţuit în aria statelor civilizate ale Apusului.

Cînd să pornească spre Alba Iulia, trecînd printr-o piaţă a oraşului, însoţiţi de notabili, cei din alai, Sivori, Aldulea şi gentilomii văzură mişcare mare, se auzeau plînsete de femei. Cîţiva soldaţi îi împingeau pe curioşi cu suliţe sau halebarde. Se ciocănea undeva. Zgomotul ajungea născînd ecou în careul de clădiri al pieţei. Unul dintre gentilomi i se adresă lui Sivori care-şi struni calul : convoiul se opri într-un dans de copite şi nechezături.

— *Signor Ambasciatore. Ecco.*

— *Che cosa è succeso ?*

— *Una impiccagione !* Spînzură pe careva !

În acelaşi timp, ţîşnind de nu se ştie unde, aproape sub picioarele cailor, un bătrîn şi o bătrînă căzură în genunchi, tîrîndu-se cu braţele ridicate, cu palmele convulsiv agitate, cerînd îndurare, căutînd cu ochii plini de disperare, feţele străinilor, cercetînd care-i mai de seamă, care ar putea să-i scoată din neînţeleasa lor durere.

— Înălţimile-Voastre ! boieri mari ! — urla bătrîna. Părul despletit ca o flacără albă era învîrtejit de vîntul ce bătea. Se prindea cu mîinile slabe de curelele scărilor de argint ale lui Sivori, apoi de ale lui Aldulea, ca şi bătrînul de ale cîte unui gentilom, cum îi venea în cale. Sărutau cizmele sau poalele du-

lamelor prăfuite, tîrîţi de caii ce se cabrau speriaţi de mogîldeţele negre ce se încurcau între frămîntul copitelor.

Secretarul făcu semn unui slujitor care se repezi prinzîndu-i calul de dîrlogi. Descălecă. Descălecă şi Aldulea. Îi ridicară pe bătrîni din praf, oprindu-i din deznădăjduitul tîrîş. Încercă să-i liniştească, întrebîndu-i de durere.

— Ni-l omoară, Măria-Voastră! Băiatul, copilul meu! Unul am şi mi-l omoară. Se bătea într-una cu pumnii în piept, în cap, îşi smulgea părul şi urletul ca al unei fiare rănite de moarte făcea parcă înconjurul pieţei, crescut de ecou. Unii din notabili, judecătorul, pare-se, apropiindu-se de cei din grupul oaspeţilor îi lămuri că era vorba de un flăcău de vreo optsprezece ani, care ar fi avut un oarecare amestec într-un furt de cai.

Sivori, zguduit de durerea bătrînilor, îl rugă pe judecător să-i îngăduie să-l vadă pe împricinat. I se arătă locul unde avea să se consume osînda. Sub stîlpul şi ştreangul spînzurătoarei, cu călăul înapoia lui, pe estrada încercuită de soldaţi şi tîrgoveţi, văzură, apropiindu-se prin mulţimea ce se desfăcea la semnul unui aprod sau ostaş — o făptură şuie în cămaşă desfăcută la gît, cu capul gol şi mîinile legate la spate. Sivori şi însoţitorii priviră îndelung. Condamnatul căta înaintea lui, peste capetele mulţimii, către un punct îndepărtat sau spre nicăieri, cu nişte ochi atît de albaştri, de încremeniţi, ai fi zis ochii de sticlă ai unei figuri de ceară. O singură dată pîlpîiră cînd auzi urletul dureros al maică-si chemîndu-i numele : — Petru, Pe-tru-leee ! Apoi chipul îi rămase ca de lapte, încadrat în pletele lungi blonde. Părea o fată, sau o păpuşă înaltă de ceară, sau o ciudată nefiinţă ce părea să fie pusă acolo, pe locul osîndei în aşteptarea unui fioros făptaş de rele care în adevăr va suferi ştreangul şi moartea.

— Înalte domn, i se adresă secretarul Domnesc judecătorului ce se afla lîngă el... Durerea acestor doi bătrîni nenorociţi şi cruda vîrstă a celuilalt nenorocit de sub umbra ştreangului ne-au turburat inimile. Fiecare avem sau am avut nişte bătrîni ce ne-au dat viaţă. Poate că vina făptaşului nu-i atît de grea şi

îngăduie îndurare. Noi vom ajunge la Înălţimea-Sa principele Sigismund, din partea Principelui nostru, pentru treburi deosebite. Am ruga pe Înălţimea-Voastră să îngăduie ca pedeapsa să fie ridicată pînă ajungem în Alba Iulia, să cerem ca nefericitul de colo să fie iertat de osînda cumplită, dîndu-i-se o altă pedeapsă mai uşoară.

Judecătorul, un om între două vîrste, grav, cu o expresie încremenită a feţii, păru că reflectează preţ de un minut. Înclină din cap a răspuns. Chemă unul din suită şi-i şopti ceva, ofiţerul plecă. Curînd, locul osîndei rămase gol, soldaţii împrăştiară mulţimea care se retrase însoţită de un freamă scăzut de glasuri. Cei doi bătrîni stătură prosternaţi cu frunţile în ţărîna drumului. Alaiul porni spre drumul Albei Iulii însoţit de cei mari ai oraşului. Cînd întoarse capul, Sivori văzu în mijlocul pieţei aria goală, numai cei doi bătrîni mai întîrziau, stînd cu capul şi umerii înclinaţi către pavajul de bolovani. Umbrele lor proiectate de lumina soarelui, urcînd deasupra cetăţii Sebeşului, păreau prelungindu-se să-i urmărească pe cei ce se depărtau.

Cam la vreo patru mile de Alba Iulia, secretarul Domnesc făcu semn de oprire, cum îl sfătuise postelnicul Aldulea, care mai fusese în Transilvania, cunoscînd cum era obişnuit prin părţile acelea, pentru ambasadori, mînînd un călăreţ să le vestească sosirea. Nu după mult timp văzură venind un pîlc de oaste. Se apropiară de cei din Valahia patru gentilomi însoţiţi de cîţiva oşteni, călări şi ei, spunîndu-le după urări de bun sosit, că Înălţimea-Sa, primul regent al Transilvaniei, contele Francisc Kendi, le urează bun sosit, poftindu-i în cetatea Albei Iulii.

— Înălţimea-Sa, principele Sigismund Bathory, se află la vînătoare de gîşte, cam la o depărtare de patru leghe de oraş — spuse unul dintre gentilomii veniţi din cetate. Dar se va întoarce de bună seamă, nu prea tîrziu. Înălţimea-Sa, primul re-

gent Francisc Kendi vă va îmtîmpina în locul Înălţimii-Sale Principele.

Străbătînd cele patru mile pînă sub zidurile puternice, alaiul intră prin cea de a treia poartă a cetăţii, pe sub zborul încremenit al vulturului de piatră cu stemă, şi călăreţul trufaş din culmea arcului porţii.

•

Trimişii Voievodului Petru al Valahiei, după cincisprezece zile petrecute la curtea lui Sigismund Bathory, ieşeau pe aceeaşi a treia poartă a cetăţii Albei Iulii, grăbiţi să ducă roadele misiunii Voievodului lor. Secretarul Domnesc călărea îngîndurat. Ajunseseră la auzul său anume zvonuri, că Voievodul Petru ar fi bolnav. Nu voise a da crezare unor asemenea zvonuri, gîndind că ele ar fi răspîndite, poate, de boierii fugari din Valahia, tocmai pentru a slăbi importanţa ambasadei care, după cîte ştiau şi se temeau, veneau să ceară transilvanilor extrădarea lor. A şaptea zi după trecerea munţilor, îi veniră în întîmpinare oamenii săi spunîndu-i că în adevăr Domnul căzuse în boală, cît pe ce să nu se mai ridice, dar că puterea trupului şi duhului său învinsese în scurtă vreme. Domnul primise scrisoarea trimisă de secretar din cetatea Braşovului, în care-i înfăţişă desluşit mersul şi sfîrşirea cu bine a misiunii ce i-o încredinţase.

În apropierea Tîrgoviştei se văzu întîmpinat, din porunca Măriei-Sale de către mulţi gentilomi călări, care-i spuseră că Măria-Sa se află afară din primejdie, dar slăbit şi că în acel ceas de vreme se odihneşte însoţit de curtea sa într-o grădină în fară din cetate unde-l aştepta cu nerăbdare. Se îndreptară într-acolo, aşa cum se afla după atîta drum, fiind la rîndu-i nerăbdător să se afle înaintea celui pe care îl slujea cu credinţa şi mîndria de a-i fi în preajmă.

După toate cele ce se petrec, la o astfel de regăsire, Domnul se trase deoparte cu secretarul său într-o lature a grădinii. Sivori văzu că Domnul e încă palid şi tras la chip ; dar parcă mai frumos, mai spiritualizat de cum îl ştia.

— Am citit, dragul meu Franco, cele ce mi-ai scris din cetatea Braşovului, dar aştept să te aud. Uneori slova stă stingheră pe foaia împăturită şi sigilată. O mai încălzeşte graiul, adaosurile. Deci, e precum doream noi.

— Mai rămîne, Înălţimea-Voastră, să le vină transilvanilor, din Ţara Leşească, cum zic valahii, încuviinţarea regelui Poloniei, întrucît viitoarea Doamnă a Înălţimii-Voastre îi este nepoată, după cum v-am scris... Să mă ierte Înălţimea-Voastră, dar pe această soră a tînărului Principe nu am avut prilej s-o văd. Şi nici nu am fost atît de abil încît să fac să mi se dea prilejul ca...

— Nu-i nimic, dragul meu Franco. Am văzut-o...

— ?

— Am văzut-o prin ochii şi nevoile ţării.

— *Ah, ho capito ! Soa altezza, e una cosa*... şi Sivori era cît pe ce să urmeze în dialectul genovez şi în ditirambe, să-i arate Domnului său că-i înţelesese gîndurile, despre unirea în scopuri politice şi de asigurare a spatelui în caz de...

— Spune-mi, ce crezi despre Sigismund ?

— E un *giovanotto* : nimic deosebit. Se ocupă cu vînătoarea. E pasiunea lui. De fapt, treburile statului le poartă, din pricina fragedei vîrste a înălţimii sale, — nu a împlinit nici patrusprezece ani — cei trei regenţi ai statului, cei trei preşedinţi ; în timpul cît Principele va fi minor, domnul conte Francisc Kendi, întîiul regent, domnul Ladislau Zombor, cel de al doilea şi al treilea, domnul Wolfgang Kowachoczy, mare cancelar al Transilvaniei.

— Da, da, îi ştiu din vremea cînd am stat pe acele meleaguri transilvane, la Braşov. Cum ţi s-au părut ? Domnia ta eşti un subţire cititor în oameni.

— Plini de curtoazie. Datorită faptului că eram amabasadorul Înălţimii-Voastre, m-au găzduit pe rînd, bine, splendid. Mi-au dat cinstea şi după uzanţele protocolului. Au la curte oameni de valoare, un medic din Piemont, Giorgio Blandrata, om de carte şi mare pricepere. Face parte din Consiliul de Stat. Se

vorbeşte italiana deseori la curte... Cu prilejul marelui banchet la palat, Înălţimea-Sa Principele mi-a vorbit în latină, o ştie foarte bine, spunîndu-mi — şi încă nu lucrase paharul asupra tinerei sale alcătuiri — „să fiu vesel, că îi făcea plăcere, era bucuros să mă vadă şi că dorea să mă onoreze ca şi cum aş fi fost ambasadorul regelui Poloniei, unchiul său, şi pentru faptul că eram ambasadorul principelui Valahiei, pe care îl iubea ca pe un frate.

— Da, da, iubitul meu logofăt de taină... „ca pe un frate". Spunînd aceasta, ochii săi frumoşi, duşi, urmăreau o imagine ce nu prindea contur. Sivori căută să-l întoarcă din acele gînduri pe care şi el le încerca :

— Obiceiul lor la mese, Înălţimea-Voastră, e să închine multe toasturi. Beau cu pasiune. Dar pe mine m-au lăsat după cum îmi era voia şi obiceiul.

— Da, da, văd. A ieşit bine. Ai venit încărcat de daruri, ai dat darurile noastre ?

— Din plin, Înălţimea-Voastră. Ştiu să facă daruri dar şi se bucură de primesc. L-a bucurat pe Înălţimea-Sa Principele, calul turcesc pe care i l-aţi dăruit. L-a bucurat de asemenea pe domnul Wolfgang Kowachoczy, marele cancelar, pumnalul cu lama fină de Damasc şi teaca de aur împodobită cu rubine şi peruzele ce mi l-aţi dat să îl duc în dar. Este un înţelept, al cărui glas e ascultat acolo. A studiat la Padova... Am vorbit mult cu Domnia-Sa, cerîndu-i sfatul şi fiind bine sfătuit, încît am cîştigat de la Înaltul Principe Sigismund viaţa unui tînăr ce urma să fie spînzurat în oraşul Sebeş, pentru o vină măruntă. A fost o scenă de tragedie antică, Înălţimea-Voastră. Doi bătrîni cerşind în ţărînă, la picioarele cailor noştri, viaţa fiului lor încurcat într-o pricină măruntă. Era un tînăr frumos, ca o fată... Avea un nume binecuvîntat, care a fost o binecuvîntare pentru el şi bătrînii lui. Se numea... Petru, Doamne...

Domnul îl privi îndelung. Zîmbi. Îl bătu pe umăr, îndreptîndu-se către boieri şi gentilomi. Părăsiră grădina, încălecînd

să se înapoieze la palat. Seara, secretarul fu chemat la Vodă. Sivori îl găsi întins pe pat, încă obosit după boală.

— Am cugetat, și îți mulțumesc, bunule Franco, pentru oboseala și pentru cum m-ai slujit în această treabă diplomaticească deosebită. Ești întîiul meu om de nădejde al curții și Domniei.

— Doamne, se înclină cu modestie și supunere, secretarul.

— Drumurile Domniei-Tale abia încep. Sînt slăbit încă de boală, dar...

Sivori făcu un gest precum ar fi voit să se retragă. Pașii incerți, înapoi, o semiînclinare...

— Dar rămîi. Încă nu-i noaptea jumătate. Și nu-i grabă. Trebuie să afli la ce am gîndit cît boleam. Ce am gîndit și voiam să apuc să împlinesc.

Sivori se înclină ușor, rămase pe loc.

— Vino mai aproape — îndemnă Petru.

Secretarul făcu cîțiva pași lunecați, apropiindu-se de pat.

— Gîndesc că încă mai de mult ar fi fost nimerit să trimit o ambasadă la Henric al Franței. Să-i ajungă semnul gratitudinii mele pentru înaltu-i sprijin și înalta prietenie. Ne-au întîrziat treburile, grijile... Vream să gătim totul ca la începutul primăverii să mergi ca ambasador în Italia și la regele Henric. Roti o privire prin iatac. Tăcu o clipă, ascultînd, îndepărtat, ca un foșnet, pași, undeva, poate în jurul palatului. Răsunau cînd și cînd chemările oștenilor de pază în turnul Chindiei.

— Vreau — îl privi drept — în cea mai mare taină, să nu dea de bănuit turcilor... vreau să duci o sumă de bani, peste hotare. M-a ars îndelung focul recunoștinței, dar n-am avut răgaz. Din pricina tiraniei și lăcomiei turcilor, am amînat, nevoit, mereu. Datoriile și dobînzile uriașe cu care am venit de la „Preafericita Poartă“ — aproape rînji spunînd acestea — cheltuielile și tributul mi-au legat mîinile, mi-au adormit conștiința și onoarea. Of ! răbufni prelung Domnul. Vreau să duci douăzeci de mii de ducați ungurești, în dar tatălui Domniei-Tale

pentru ajutorul ce mi l-a dat şi mi l-ai înmînat la Veneţia. Şi cu aceasta nu mă socotesc limpede şi plătit. Vreau să duci zece mii de ducaţi părintelui Fra Lorenzo Parizola, recunoscător fiindu-i faţă de multul ajutor şi preţioase îndrumări ce mi-au slujit la Genova. Două mii de ducaţi aur lui Paolo Battista Connio care, la rîndu-i mă servise şi îndrumase la Genova... binecuvîntat oraş de baştină al domniei tale. Apoi banii trebuitori călătoriei, o sumă de douăsprezece mii de ducaţi trebuitori nevoilor celor doi nepoţi ai mei de soră, ai Mariei. şi a celor patru feciori de boieri ce i-am hotărît să înveţe la Roma. Astfel, încît...

Cum stătea sprijinit în cot, cu capul în palmă, secretarul îl văzu cum îi lunecă fruntea în palmă şi cotul i se frînge.

— Înălţimea-Voastră e după boală. Străjerii din turn au vestit *mezza notte*... Ar fi bine să se odihnească Măria-Sa.

Ridicînd pleoapele, Petru surîse. Făcu un semn moale cu palma :

— Aşa, bunul meu Francesco... Toate le-am gîndit noaptea, sub boală... mîine...

Secretarul se înclină : ieşi, vestindu-l pe cămăraş că Domnul se culcă.

Casa în care locuia Sivori se afla în apropierea palatului Domnesc în care îi mai era rînduită o odaie. Se dezbrăcă cu mare încetineală, adîncit fiind asupra tuturor întîmplărilor prin care trecuse, oamenii pe care îi întîlnise şi mai ales închipuirile mult făgăduitoare ce se desfăşurau cu gîndurile în urma celor ce le destăinuise Domnul său. Culcat în pat nu i se îmbinau pleoapele a somn. Îi treceau pe necuprinsurile minţii, viziuni ale zilelor petrecute ca ambasador la principele Transilvaniei, la Sigismund Bathory, oamenii deosebiţi cu care se întîlnise şi vorbise. Izbînda misiunii sale, fiindcă nădăjduia, şi dorea cu ardoare să se petreacă precum era voia Voievodului

Petru. O, desigur, ființa aceasta deosebită, Prințul acesta de Renaștere, cum nu știa mulți, nici în acel Apus de unde venea el, Franco, merita o soartă generoasă, un viitor apoteotic, strălucitor. El îl urmase meduzat de ființa-i cuceritoare, deosebită, de prinț cărturar și nu se înșelase nici asupra valorii sale umane, a demnității de prinț descinzînd din ilustră spiță, nici asupra generozității sale. Secretarul își aminti înduioșat, cum nu mult de la luarea domniei, Voievodul Petru voise să-i dea treaptă de boierie, să-l numească mare cămăraș, lucru pe care el nu l-a primit, ca să nu se nască invidie și ură între el și boierii de țară.

Își aminti de multele, bogatele daruri ce i le făcuse Voievodul, de cei zece mii de scuzi anual ce-i veneau de la dările Buzăului, de beneficiile pe timp de patru ani, a zecimilor din acele impozite, din acele dări asupra vămilor, minelor de sare sau pescării, cum îi răsplătesc Domnii, după obiceiul din această țară, pe cei care le sînt pe plac. Nu, nu putea dormi și pace. Ce-i mai spusese oare, Înălțimea-Sa ? A, da, sigur, darurile pregătite pentru Maiestatea Sa Preacreștină, Henric, pentru regina mamă, pentru regina domnitoare, pentru ducele de Nevers. Secretarul număra pe degete, dar degetele nu-i ajungeau. Mai avea de dus pentru alți principi și seniori, daruri plăcute, haine de zibelină, scumpe, cai turcești tare frumoși, cu echipamentul aurit, cai de trăsură cu harnașamente aurite, spade și iatagane turcești cu tecile lucrate în plăci de aur roșu, o sabie și un pumnal cu teci, în care erau încrustate în aur multe rubine și diamante, arme care au fost lucrate anume la Istanbul, la preț de zece mii de ducați ungurești aur, pentru regele Henric. Și, mai era... mai era și... și somnul îl doborî pe bietul secretar domnesc, după atîtea emoții și atîta oboseală adunată în drumul la Alba Iulia și înapoi.

Toată noaptea se răsuci în pat, nădușind, deși vremea se răcorise și pe acoperișul de șindrilă se auzeau stropii de ploaie dînd sunet de bile de plumb. Uneori adormea. Atunci îl bîntu-

iau vise. Visa întrerupt, în fărîme despre viața-i de acasă, din Genova, sau din Sicilia unde trăise o bucată de vreme, la Messina, unde la fragedă vîrstă fusese trimis de signor Benedetto Sivori, tatăl, să deprindă negoțul. Apoi visă că e la Istanbul și gealații, și ceaușii lui Hassan Pașa îl urmăreau să-l prindă că-l păgubise de un rob, că scăpase din sclavie pe genovezul Aurelio Tagliacarne. Hassan Pașa cu ai săi neferi spărgeau ușile locuinței ambasadorului francez, și Pașa creștea amenințător, fantastic, precum duhurile din poveștile persane, invocate și eliberate din vreun șip fermecat. Apoi se făcea că se află în palatul lui Sigismund Bathory, la festinul dat în cinstea lui. Era în sala cea mare, o masă pregătită după moda italiană. La mijlocul mesei era Sigismund, iar la dreapta acestuia stătea el, Franco, pe cînd pe locul din stînga Principelui, era dușmanul lui Franco, Hassan Pașa, care-i tot șoptea la ureche prea tînărului Principe. Dar postelnicul Aldulea care urmărea jocul Pașei Hassan, cu o fulgerare de sabie îi reteză turcului capul și în locul acestuia, la stînga Principelui, rămase doar trupul, dar nu era trup de om, ci un catîr fără cap, care o luă la fugă în acest chip, rîzînd a nechez, în vreme ce muzicanții cu instrumentele italiene și mai ales cu o orgă suavă, cîntau o muzică nepămînteană.

Se trezi lac de apă. Încă nu deslușea unde se află. Era încă neîntors din vis, fiindcă auzea nechez de cal, așa că senzația din somnie părea că-l păstrează încă în atmosfera halucinantă. Dîndu-se jos din pat, se apropie de fereastră. În fața ușii, un valet domnesc căta să stăpînească, ținînd strîns frîul, un frumos cal turcesc care frămînta pămîntul sub copite, iar alt valet stătea la scară, vorbind cu unul din oamenii de casă ai secretarului, purtînd pe braț un balot mare. Valetul îl dădu slugii, iar acesta intră în casă. Peste puțin, îmbrăcat, secretarul află că Măria-Sa, Petru Voievod, îi trimisese în dar calul de afară, cu șa și frîie de preț, precum și o haină de brocart de aur lu-

crată cu mătasă cîrmîzie, căptuşită cu zibelină şi alta din damasc vînăt, nespus de bogate şi frumoase. Luă ceva în gură, pe fugă, şi ieşi din casă îndreptîndu-se spre palat. Nici Petru nu avusese somn întins. Nu ca urmare a bolii ce-l încercase greu. Îi mărturisi secretarului că cheltuise o bună parte a nopţii depănînd amintiri, făurind planuri. Sivori l-a aflat pe Măria-Sa jucîndu-se cu Marcu, feciorul cel mai răsărit, cei doi, Ionaş şi Radul care erau mărunţi tare, se aflau în iatacul mamei care-i veghea cu doicile. Se mai aflau pe lîngă Domn şi cei doi nepoţi, feciorii Domniţei Maria, sora Măriei-Sale. Petru îi ţinea mult în preajma sa în palat. Erau aceşti doi feciori ai surorei Domnului şi ai lui Radu din Drăgoeşti, mai ales Radul, cel mai mare, deschişi la minte şi dedaţi la mînuirea armelor, dar mai ales cu minte isteaţă, ceea ce plăcea Petrului Voievod. Radul, îndeosebi, prin nedesluşitele căi ale spiţei aducea cu neuitatul frate mai mare al Măriei-Sale, cu principele Pătraşcu, săvîrşit din viaţă la Istanbul, nu mult după înscăunarea lui Petru în Valahia. După cîteva minute, veniră cele două tătarce şi-l luară pe Marcu, să fie dus lîngă ceilalţi prunci şi lîngă Stanca, muma lor. Îndată purceseră şi cei doi nepoţi în urma cămăraşului domnesc, sasul Wilhelm Walter.

Privind lung în urmă-le, Petru spuse pe gînduri :

— Mă uit mereu la copiii noştri. Ce va fi cu Marcu, cu Ionaş, cu Radul. Domnia-Ta, Franco, ştiu fiindcă simţi nu departe de gîndurile mele, de îndoielile mele. I-ai ţinut pe tustrei în braţe, i-ai avut lîngă inimă şi le-ai auzit bătăile inimii lor mărunte. Or întîmpina şi ei ce a întîmpinat părintele lor ? O fi soarta lor mai blîndă sau mai aspră. Păzească-i Domnul cel îndurător. Şi feciorii Mariei ? Le-o fi dat să-şi ducă crucea pe aceste pămînturi sau sub alte ceruri ? Vreau să-ţi înnoiesc din nou credinţa şi puterea în a-mi izbuti cele ce le-am hotărît împreună. Cu prilejul ambasadei ce-o vei împlini nu departe

de această zi, în Italia, la Sfîntul Părinte, la Serenissimul Colegiu Venețian, la Henric preacreștinul rege al Franciei, să-i așezi la învățătură la Roma pe odraslele Mariei și încă măcar patru feciori de boieri. Îi vom alege pe cei cît mai deschiși la minte, dar ar fi să se nimerească să fie și feciorii acelor boieri anume de care sufletul meu se îndoiește. Așa că, odraslele departe, la carte, și zălogi va fi mai bine.

— Cum să nu fie bine, că doar nu-i ducem zălogi la necredincioși și la urgie întîmplătoare, ades, ci la desăvîrșirea lor, prin luminarea minții și deprinderilor alese. Măria-Sa are nevoie de oameni tineri care să vadă și să înțeleagă ce se întîmplă prin locuri mai puțin barbare. Să mă ierte Înălțimea-Voastră, dar...

— Nu Franco, Domnia-Ta ai spus ceva care ar suna cu dreptate. Dar bietul acest popor al meu, al strămoșilor, stors de bunuri și avuturi, a stat tot sub primejdie de sabie. Sub întunecarea minții. Are multă sevă curată pădurea, dar i se ciuntesc mereu ramurile și-l năpădesc lăcustele. Știi ce visez eu pentru aceste pămînturi unde odihnesc oase scumpe și pentru acest norod căruia ar fi să-i fie menită altă soartă și altă răsplată.

— *E cosa certa*. Știu, Înălțimea-Voastră. Am nădejdea că toate se vor clădi după cum ați clădit pînă acum ! Și secretarul înghiți ultimele vorbe, emoționat aproape.

— Ne trebuie răgaz. Răgazul vine de la multe din lumea ce ne înconjoară. Oamenii, în măsură largă, nu își dau seama de rostul întîmplărilor vieții, nu izbutesc decît dezlegările cele mai simple ale înțelesurilor neînțelese. Ridicăm rareori vălul care ascunde tainele de dincolo de înfățișarea goală și părelnic limpede a celor firești. Omul, cu rădăcinile ce-l trag sau îl pornesc din trecut, cu firea lui vădită își pune pecetea parcă pe întîmplări și vremea acestor întîmplări, dar ele își pun pecetea pe firea lui, pe ființa lui. Sîntem chimvalul sunător și dăm sunetul tuturor celor cîte ne lovesc, mai ușor, mai greu. Fapte

prielnice, au fapte neprielnice. Mă simt alcătuit, modelat de toate cîte mi-au stat împotrivă, de toate cîte m-au înălțat.

Am în mine și curăția polenului tămăduitor și scîrba păcatelor omenești. Domnul să mă izbăvească. Nici un înger n-a pogorît din icoana lui ca să-mi umple făptura, să-mi alunge ființa lăuntrică urîtă și să se veșnicească în mine.

Sivori nu spuse nimic. Rămase gîndind, aproape cu gura căscată, nici un sunet neputînd să articuleze, darmite o replică prin care să dea semn că a înțeles ce voia să spună Domnul său... Era descumpănit. Dar simțea ca venind de departe, sau iradiate de spiritul lui Petru, presimțiri nelămurite, stranii. De unde oare ? Ce oare îl muncește pe Înălțimea-Sa ? — își spunea în sinea lui genovezul.

— *Io dubito...*

Cămărașul intră în iatac, vestind că s-au adunat boierii pentru divanul Domnesc și îl așteaptă pe Măria-Sa.

— Nu te îndoi, *signore*. Mă îndoiesc îndeajuns eu asupra multor lucruri.

Cămărașul ieși.

— Niciodată nu poți fi sigur ce are să-ți vestească cel ce-ți intră pe ușă.

— E bogat, după cîte știu, pămîntul Valahiei, chiar și simbolic te întîmpină darnic cu toamna lui de aur.

Vădit plin de încîntare, oaspetele de peste munți, cu un gest larg al dreptei desenă un imaginar arc către colinele subcarpatice pe unde coborau spre Tîrgoviștea.

— Aici toate anotimpurile au farmecul lor. Între aceste dealuri și aceste ape ale Ialomiței și Dîmboviței aerul are virtuți ce spală trupul și sufletul — domnule conte de Cluj — i se adresă lui Francisc Kendi, gentilomul Francois Ponthus de la Planche ce ieșise împreună cu Sivori să-l primească cu alai, în numele Domnului Petru.

Contele Kendi coborîse de mult din trăsura în care călătorise, încadrat de suita sa. Acum călărea între cei doi veniţi să-l întîmpine. Sivori se cheltuia cu toată fiinţa, căutînd ca dintru început oaspetele transilvan să se simtă bine. Nu uită secretarul domnesc chipul în care fusese primit la Alba Iulia şi peste tot, căldura ce i-o arătase contele Kendi.

Ajunşi în cetatea Tîrgoviştei, oaspetele fu îndreptat la cea mai făţoasă şi plăcută casă, ca pentru un musafir de soi, ce avea la el, pe pămînturile transilvane, castele şi viaţă de fast. Cu boierii de ţară contele nu avu să se întreţie decît cu prilejurile meselor făloase, date în cinstea sa de Domn şi de Sivori, la acesta acasă. Zilele, cît oaspetele îşi îngăduia să le petreacă la Cetatea de Scaun, trecură cheltuite în ospeţe bogate, în vînători pregătite anume în văile şi pădurile Tîrgoviştei.

Sivori aflase un lucru preţios de la preacinstitul conte de Cluj, dar nu voia să-l vestească pe Domn despre aceasta, înţelegînd că oaspetele o va face cu întîiul prilej solemn. Prilejul se arătă curînd.

Contele Kendi arătase Principelui Petru că se află în trecere prin Valahia, cu voia Măriei-Sale, îndreptîndu-se spre Constantinopol ca ambasador al Principelui Sigismund, la Înalta Poartă, la Sultan. El mulţumise Domnului Valahiei, pentru toată cinstea ce i se arătase la Scaunul Domniei şi de către oamenii ce îl slujeau pe Voievod. Cu puţin înaintea plecării, Măria-Sa dădu un festin, o masă crăiască, în cinstea oaspelui transilvan.

Sala ospăţului era în acea zi, după deprinderea ce se luase, de la urcarea pe tron a lui Petru, împodobită cu ghirlande lungi din rămurele de conifere împletite cu flori, atîrnînd între stîlpii de piatră cioplită ce susţineau bolţile. În colţurile sălii ardeau în vase de aramă esenţe din care suia subţire un fir de fum înmiresmat. Oaspele fu aşezat lîngă Vodă. Boierii după treaptă, apoi gentilomii francezi şi italieni ai curţii lui Petru.

Se auzi la început sunetul unei muzici din instrumente italiene. Contele Kendi zîmbea luminos, gîndind că la această

curte Domnească se făcea simţit spiritul şi gustul unui Principe despre care se spusese fără greş că ar fi alcătuit din calităţile unui Principe de Renaştere. Cînd începură să fie aduse tăvile cu mîncăruri, nările contelui fură gîdilate plăcut de miresme cunoscute. Erau feluri gătite, se vădea, de bucătari încercaţi, aduşi după cum află, din Italia şi Franţa. Era în tot ce observase Francisc Kendi, o înţelegere şi adaptare a formelor de trai şi etichetă a curţilor princiare ale Apusului. Observase cu prilejul altor ospeţe, la Sivori şi chiar la Curte, că unii boieri valahi se uitau ca găina-n blid, chiondorîş la unele bucate alese, de ei neînţelese şi nici preţuite.

Mai văzuse că după ce beau mai ades şi mai adînc, ochii le luceau oţelii, bărbile şi musteţile se zbîrleau ciudat, acestor boieri, de parcă vreun magnet nevăzut le învîrtejeau. Glasurile se făceau mai aspre sau mai răguşite şi cu mare stăpînire grea scădeau, dînd cu ochii de chipul lui Vodă. Se însufleţeau auzind sunetele unui soi de cîntare barbară, orientală. Îi cuprindea parcă o jale şi o adormire la armoniile instrumentelor italieneşti. Atunci, parcă pentru a ieşi din acea plasă imaterială a plictisului şi somnolenţei ce părea să-i moleşească, să-i adoarmă, se ridicau unii boieri şi înălţînd clondirele cu gîtul lung, închinau, cu glasuri solemne în slava Domnului ceresc, în slava Măriei-Sale Domnul Valahiei, iar cîte unul care îşi amintea de ceva, ce-i stătea în ceafă ca o umbră, întru slava slăvitului Sultan.

Întorcînd capul spre dreapta sa, Petru văzu cum contele Kendi priveşte de-a lungul mesei, cercetînd chipurile boierilor, cum în ochii oaspelui pîlpîie o lumină ironic îngăduitoare, înflorind pe buze un zîmbet nehotărît. Îşi întoarse lin, curtenitor obrazul, auzind glasul Domnului Petru :

— Poate, Excelenţa-Voastră, să pară nedumerită de unele înfăţişeri şi unele nepotriviri ?

Contele Kendi, surprins în gîndurile sale, de care îşi dădu seama să nu le fi păstrat în sinea lui, Domnul prinzîndu-le

tîlcul vădit cumva, lărgi zîmbetul nehotărît, deschizînd palmele a nedumerire, a rugă de iertare.

— Adesea ne formăm o părere după fapte părelnice. Unii din boierii noştri pot arăta ca nişte urşi, alăturea stîndu-le acei gentilomi pe care i-aţi întîlnit la curtea noastră. Dar pe ei îi cunoaşteţi mai de mult. Prin alţii, aciuiaţi şi pe la curtea principelui vostru, sau în alte cetăţi ale lumii, pe unde v-au dus paşii. Dar aş vrea să fiţi încredinţaţi că sub bărbile unora din aceşti urşi ai noştri, bat inimi generoase, viteze. Înţelepciunea lor este înnăscută, moştenită în linie coborîtoare de neam. Eu îi cunosc din pruncie.

— Măria-Voastră să fie încredinţată că privind această masă, mi se înfăţişa tabloul şi încercam sentimentele, gîndurile, pe care Înălţimea-Voastră a avut bunătatea să mi le împărtăşească. Să-mi îngăduie Măria-Voastră să mărturisesc că după puterea mea de înţelegere, îmi dau seama, nădăjduiesc de viziunea, de ţelurile de înfăptuire, de desăvîrşire a vieţii în această ţară a Înălţimii-Voastre.

Petru ocoli cu privirea încăperea marii săli a ospăţului, cum făcuse oaspele transilvan, la care oprindu-se, îl cercetă îndelung. Dar Kendi îşi dădu seama că privirea Voievodului trecea prin el ca printr-o fereastră, după care îşi lăsa cătarea în adîncurile unei mari oglinzi imateriale, în care se compuneau şi se descompuneau lumi numai de el văzute.

— Înălţimea-Voastră, — începu contele Kendi, aplecîndu-şi uşor bustul către Voievod. Apele marii oglinzi se clătinară. Lumile nălucite lui Petru se strînseră violent în dimensiile unui con răsucit către adîncuri spre nicăieri. Întoarse privirea frumoşilor ochi încă brumaţi de vrăjitul imprecisului.

— Vă aud, domnul meu.

— De cînd am marea cinste să mă aflu în preajma Măriei Voastre, am tot căutat prilej să vă vorbesc despre un fapt pe care trebuia dintru început să-l fac cunoscut Înălţimii-Voastre. Dar n-am prins o clipă prielnică. Se aflau mereu alţii în jurul Domniei.

— Ca şi acum, cinstite oaspe.

— Dar acum, mai toţi stau asupra talerelor şi asupra pocalelor... aşa că...

— Aşa sînt boierii mei. Cînd luptă, luptă ; cînd petrec, petrec. Toate la rostul lor.

În drumul meu către Istanbul, Înălţimea-Sa, principele Sigismund Bathory mi-a poruncit o îndoită sarcină. Pînă să mă înfăţişez Sultanului, să aduc Măriei-Voastre vestea, din partea Principelui meu, că Măria-Sa, regele Poloniei, a trimis răspuns de învoire la căsătoria Înălţimii-Voastre cu nepoata sa, sora Principelui Sigismund. Maiestatea-Sa va trimite la timp potrivit un ambasador să ia parte, în numele său, la nunta care ar putea fi pregătită pentru luna lui iunie.

Chipul lui Petru păru şters, preţ de o clipire de umbra unei uşoare melancolii. Kendi, însă, socoti că mesajul său avea darul să-i lumineze a zîmbet obrazul. Din locul unde se afla, pe latura potrivnică a mesei lungi, Sivori, atent la mişcările şi înfăţişările ospăţului Domnesc, îşi dădu seama, după ţinuta şi jocul obrazului, că solul transilvan spusese Domnului Petru ce avea de spus şi că privirea ce-o aşeză Petru asupră-i lămureşte totul despre ce împlinise secretarul în acele treburi. Văzu că cei doi stau de taină mai departe, cu aceeaşi curtenie aleasă, neluînd seama la murmurul şi freamătul şi sunetele ospăţului.

„Oare să-i spună, urmînd unor întrebări nepotrivite, ale oaspelui... oare să fie nevoit Petru să lămurească precum că Doamna Stanca nu-i este soaţă legitimă şi nici Doamnă a ţării... că pe deasupra, vărsase mulţi galbeni în poala soaţei Paşei şi mamei acelei fete perote pe care sultana i-o sortise soaţă Înălţimii-Sale, Domnul Petru, cînd i se dase însemnele Domniei la Istanbul ? Nici vorbă... se linişti secretarul. Nici vorbă. Aceea era treabă încheiată, iar despre Stanca, nu era ţinut Petru să mărturisească, întrucît socotelile astea se petreceau la mai toate casele principilor.

Văzîndu-i chipul îngrijorat, Domnul îi zîmbi din acea depărtare. Văzînd că îşi înclină puţin fruntea arătînd astfel că

treaba este încheiată, secretarul, care stătuse încordat asupra mesei, scăzu încet spre speteaza scaunului cu un oftat neauzit.

Contele Kendi, primul regent al Transilvaniei, pe durata cît Sigismund Bathory era încă minor, încheiase vizita la Curtea Tîrgoviștei. Plecase într-o dimineață cu peisajul hașurat de căderi lungi de ninsoare. Nu urcase în trăsură. Călărea calul arab, alb tărcat, cu echipamentul aurit, dăruit de către Sivori. Îl călărea ca să cinstească darul secretarului Domnesc. După un ultim salut și înclinare Domnului Valahiei, pornise către Dunăre, către mai departe, spre țara turcă, însoțit o bună cale de către boieri și gentilomi ca François Ponthus de la Planche, Sivori, și alții. Ningea des și îndelung, țesînd parcă o cortină rece, care unea cerul cu pămîntul și după care, la despărțenie, cei ce rămîneau și cei ce se depărtau nu se mai văzură.

Taxidarii, strîngătorii dărilor, le adunaseră din toată Valahia. Din ținutul Buzăului pe care Petru Voievod îl hărăzise spre răsplată secretarului său de taină, Franco Sivori, din zeciuiala acelor dări și din alte venituri, de la vămi și pescării, de la ocnele de sare se adunaseră în doi ani aproape peste patruzeci de mii de scuzi. Secretarul, covîrșit de mărinimia Principelui, se bîlbîia mulțumind, confuz, neștiind cum să-și facă mai vie recunoștința.

Dar Petru îl opri, reamintindu-i cele ce-i spusese acestuia la întoarcerea din ambasada ce o izbutise la Alba Iulia. Secretarul ascultă cît de înflăcărat era Petru de ideea trimiterii acelei ambasade a recunoștinței în Italia și Franța.

— După cum știi, Domnia-Ta Franco, nu mai avem a ne teme de bănuiala și pizma turcimii. Scrisorile noastre către Sultan pentru cale slobodă a unei ambasade către Henric au primit răspunsul de îngăduire. Tot Domnia-Ta vei conduce

această ambasadă care va avea țelurile pe care le știi, despre care am plănuit în amănunțime cînd te-ai înturnat, cu bine, și cu rost, de la scaunul lui Sigismund.

— Înălțimea-Voastră rămîne la hotărîrea veche asupra feciorilor de boieri pentru învățătură la Roma?

— Aceeași, iubite Franco. Al lui Dimitrie vornicul, al lui Miroslav logofătul, al lui Neagoe, cămărașul ce-a fost mare ban în timpul Domniei lui Alexandru — și pe al lui Udriște cel din neamul celor de la Mărgineni. Și pe măsura timpului și alții.

— Nu-i tocmai o potriveală între vîrstele a tuspatru... dar...

— E o potriveală la care am gîndit eu asupra taților lor, boieri de frunte și asupra celor ce nu știu să potrivească gîndul drept sub frunte.

— Și feciorii Doamnei Maria, sora Înălțimii-Voastre.

— Și ei.

Domnul zîmbea privindu-l pe secretar, fără să-l vadă, parcă. Era felul său de a rămîne cu privirea asupra celui ce-l avea înaintea sa, cu care vorbea, dar pe care îl umbreau viziunile mereu jucate ale plăsmuirilor spre viitor. Franco avea credința să-i cunoască toate stările și frămîntările Domnului său. Tăcea, zîmbind și el. Zîmbea secretarul triumfului vieții sale. Îl învrednicise Domnul cu atîta cinste și încredere. Unele le dusese la bun sfîrșit. Acum altele i se zugrăveau pe zilele venitoare, pe pînza destinului. Se vedea în fruntea unei ambasade strălucite. Ducînd bogății și daruri de preț la curțile mari ale Franței, Italiei. La sfîntul părinte, la Roma unde avea să lase la învățătură feciorii de boieri și nepoții Domnului Petru, după care să urmeze alții, să fie pregătită stirpea tînără de cin boieresc, cu darul gîndirii înalte, a slovei alese, pentru vremea ce-o visa Voievodul poporului român al Valahiei. Era bine cum gîndea Vodă. Îi alesese pe vlăstarele unor dregători, care, deși arătau să fie cu credință scaunului Domnesc... Nimeni nu poate fi sigur de nimeni. Firea omenească poate fi și bună, poate fi

şi rea, poate fi şi slabă. Şi mai sînt şi vremurile şi arcanele împotrivirilor istorice. Nu poţi şti de unde poate veni ispita asupra orgoliului, lăcomiei, necredinţei. Aşa, cu cîţi feciori mai departe, ca zălogi, dar şi cu folos pentru ei şi ţară, cu atît mai mulţi oameni, cugete şi săbii în preajma tronului.

— Îţi voi da la timp potrivit cărţi către sfîntul părinte Papa. Va trebui să fii cu mare veghe asupra lor. Eşti singurul care poţi împlini o asemenea solie.

Îl privi pătrunzător. Lumina de pe chipul secretarului îl făcu pe Petru să-şi mute privirea asupra pupitrului pe care se vedea, începută, o scrisoare. O peană albă, cea cu care Petru scrisese, căzuse jos lîngă piciorul de stejar al pupitrului. Secretarul porni s-o ridice. Petru se aplecă. O luă, o depuse curmeziş peste foaia cu scriitura începută :

— Arma căzută ţi-o ridici singur.

Sivori se trase înapoi, pe locul unde asculta spusele Domnului. Înclinase fruntea. Petru lăsase şi el capul uşor asupra umărului stîng. Ca marele macedonean, gîndi Franco. Ştia, citise undeva că tumultuosul stăpîn al lumii orientului antic îşi purta ades partea gînditoare, cum o sculptase Lysippe, sculptorul său de curte. Domnul Petru este şi el din marea familie. Chip şi trup de erou. Frumos ca făptură, frumos la suflet. Văzuse cît putea închipui, dirigui, să fie înfăptuit în atît de puţină vreme... „Arma căzută ţi-o ridici singur". Da. Pentru el peana de scris poate fi o armă. Asta a spus-o parcă odată Pugiella. despre o scrisoare a Domnului Petru. O scrisoare sau o suplică îndreptată către Dogele venet, precum şi în altele către alte mărimi ale timpului, unde fraza mlădie se ajuta cu verbul tăios. necruţător asupra nedreptăţilor suferite în calea sa spre recîştigarea tronului părintesc.

— În zilele ce urmează, Domnia-Ta vei veghea să se împlinească toate cele trebuitoare călătoriei. Mîine chiar, cu Ianachi şi ajutorul său Tudorachi vom rostui sumele ce le-am hotărît să le duci cu Domnia-Ta, pentru cei din Italia şi toate darurile şi scrisorile pentru Henric şi anume demnitari din Franţa.

Pe aceste din urmă cuvinte, secretarul se închină în fața Domnului părăsind încăperea.

Nu dormise toată noaptea secretarul Domnesc de taină cum îl numea Vodă. Era una din zilele postului mare din anul 1585. Mai aveau să se scurgă preț de trei ceasuri pînă să se facă ziuă. La intervale măsurate se auzeau strigările străjerilor din Chindia, sau de la porțile palatului. În casa în care locuia Sivori, peste drum de așezămîntul Voievodal, era o liniște grea pe care n-o turbura decît dangătul unui clopot venind slab, abia ghicit, de la mitocul uneia din mînăstirile mai apropiate, sau pașii secretarului care se mișca neodihnit prin încăperi. Pe masa de lîngă patul răvășit pe care-l părăsise înainte de miezul nopții lucea luminată de lumînări o carafă de cleștar pe jumătate cu o licoare sîngerie și un pocal de argint. Uneori, secretarul pe jumătate îmbrăcat, se apropia, turna din carafă în pocal, sorbind aproape fără să ia seama ce face. Cînd și cînd se îndrepta spre fereastra arcuită, privind afară prin ochiurile rotunde de geam, plumbuite. Vedea înconjurul slab luminat de albul zăpezilor întîrziate, auzea croncăntul unori ciori, stîrnite de cineva, fîlfîind aproape de zidurile casei.

Se frămîntase nopți întregi, chinuit de îngrijorări, de presimțiri nelămurite. Se trezea uneori, în acele nopți, sărind din așternut, speriat de coșmarul ce-l bîntuise. Se făcea că întregul cortegiu al ambasadei cu care-l însărcinase Petru, străbate un defileu muntos, și că de printre stînci și copaci se năpustesc cete cu iataganele goale vîjîind asupră-le, doborînd oștenii, jefuind toate averile, ucigînd feciorii de boieri, prăvălindu-i pe toți în hăul unei prăpăstii. Atunci sărea din culcușul cald să asculte, să privească prin ferestre, umblînd neliniștit prin odăi, nemaidînd geană de geană.

Începuse să bea, să-și stingă pojarul spaimei, el care nu suferea băutura. Se trăsese la față. De ce mă tem — își spunea

cătînd să se liniştească... La mijlocul postului s-a hotărît plecarea. Voi pleca. Voi împlini voinţa Voievodului. Va fi un triumf pentru mine. Voi descinde în Genova, important, cu misiuni de seamă, date de un Principe strălucit. *Signor* Benedetto Sivori, tatăl, va fi mîndru de fiul său. Va merge la Sanctitatea Sa Papa, la regele Henric... el, Franco, nu altul. Domnul Petru, pe el l-a ales secretar de taină. Erau atîţia în jurul scaunului Domnesc. Erau oameni distinşi, talentaţi. Signor Francesco Vincenti, monsieur Dominic Furneto Perot. Amîndoi erau ataşaţi pe lîngă Petru de către domnul de Germigny, ambasadorul lui Henric la Istanbul. Erau ca şi Mellier de la Constance însărcinaţi să dea date asupra Domniei lui Petru regelui Henric ca şi Berthier lui Germigny. El strîngea totul în cugetul şi inima sa în care Principele Petru, Domnul Valahiei trona stăpîn absolut şi iubit.

Dar ce-l neliniştea ? Ce-i punea jarul nerăbdării sub călcîie că nu-şi putea afla odihnă ?

Se apropia data plecării ambasadei. Era încă frig de iarnă peste cîmpiile şi dealurile între care se afla Cetatea Tîrgoviştei. Era încă îngheţ şi drumurile sub zăpadă, deşi timpul se trecea prin jumătatea postului. Sivori stătea în preajma Voievodului cu fraţii Tommaso şi Giacomo Alberti, care erau însărcinaţi cu treburile negoţului Valahiei cu ţări apropiate sau mai depărtate. Apoi au venit chemaţi de Domn, vistiernicii Ianachi şi Tudorachi pentru cele din urmă chiverniseli băneşti ale ambasadei ce-avea să o conducă Sivori.

Un copil de casă intră şi închinîndu-se faţă de Domn şi boieri, dădu veste că au venit la palat şi vor să îngenunche la scaunul Domnesc unele jupînese ale boierilor. Petru privi la cei de faţă arcuind a mirare sprîncenele. Tăcu o clipă. Făcu semn copilului de casă...

— Să vină Domniile-Lor.

După cîtva timp, în vreme ce Petru vorbea cu secretarul său şi cu cei doi vistiernici, intrară una după alta, patru jupînese, cu rochiile lor lungi pînă-n pămînt, din ţesăturile cele mai

scumpe. Pe cap cu legături din pînza cea mai albă, de bumbac, ţinînd în mîinile împreunate năframe fine ţesute din fir, împodobite cu horbotă, se sfiau să înainteze. Stăteau în preajma uşii, ţinînd unele, pleoapele plecate, cu obrajii îmbujoraţi sau păliţi de emoţie, altele, aruncînd prin coada ochilor săgeţi negre, furînd o clipă chipul frumosului Voievod. Îşi lăsaseră în vreo sală a palatului blănurile grele. Mai toate erau plinuţe şi înalte, dar se sfiau să se mişte, să înainteze în faţa lui Petru.

Erau acolo, jupîneasa vornicului Dimitrie, jupîneasa lui Miroslav logofătul, a lui Neagoe cămăraşul şi a lui Udrişte.

Dumnealor, jupînesele, cele mai sfioase, văzură de îndată că Vodă era strîns în zipon, în haina scurtă de modă francă ; avea trase pe frumoasele-i pulpe, calze, ciorapii de mătase. Cercelul cu boaba mare şi albă a perlei li se legăna în inimă ca un clopoţel de gheaţă fierbinte. Mişcîndu-se uşor înspre cele patru cariatide vii, Petru vorbi :

— Ce rosturi fac să se bucure ochii noştri de atîta graţie, şi frumuseţe, cinstite jupîniţe ?

Cea mai copticică şi îndrăzneaţă, dumneaei, jupîneasa vornicului Dimitrie, se rupse din grupul femeilor, făcu un pas şi puse genunchiul în faţa lui Petru.

— Mărite Doamne, noi...

Petru se aplecă, o prinse de braţ, ridicînd-o.

— Vă ascult. Care este pricina venirii Domniilor-Voastre?

— Mărite Doamne, toate avem feciori. Sînt încă copii aproape. Pe feciorii nostri s-a milostivit Măria-Voastră a-i soroci să meargă la învăţătură, la papistăşime, pe depărtate pămînturi.

Vodă înălţă iarăşi sprîncenele la unul din cuvintele jupînesei vornicului. Aceasta, ascuţită la minte, prinse încruntarea iute a Domnului.

— Pentru asta aducem mulţămire Măriei-Tale şi ne vom ruga Maicii Preacurate, pentru viaţa şi Domnia Măriei-Tale. Dar...

— Dar ? Făcu Petru zîmbind. — Mai e ceva care v-ar împiedica să vă închinaţi Prea Curatei, pentru mine ?

Ca un cor antic, toate patru, uitînd sfiala şi rînduiala de curte, porniră într-un glas. Sau cu glasuri încurcate :

— Să îngăduie Măria-Voastră !

— Sînt tare tineri feciorii noştri !

— Duce-s-or departe !

— Om rămîne cu lacrimi în suflet !

— Măcar un răgaz !

— Că-s întinderile pămîntului încă sub ger şi zăpadă !

— Şi unii vin de la capetele pămîntului în zile ca acelea !

— Da, Doamne. Vin la casele lor, din lume !

— Şi-ai noştri se află aici, la vatra lor !

— Şi vin Paştile Sfinte, Mărite Stăpîne !

— Să nu plece acum !

— Că-i ger şi zloată şi zăpadă !

— Să facă Paştile cu mamele şi taţii lor.

— În preajma Domniei.

— Că ci-i-i-ne ştie cînd i-om mai vedea.

Unele lăcrimau. Altele smîrcăiau pe nas a plîns, ducînd năframa sub ochi. Petru le privi pe rînd. Zîmbi. Rotind privirea, întîlni chipul consternat al secretarului său. Tuşi, dregîndu-şi încurcat glasul. Clătină din cap către Sivori, schiţînd o neputincioasă ridicare din umeri. Îşi duse şi el fina, nelipsita năframă, apăsînd-o asupra buzelor. Vădit, îşi ascundea un început de rîs.

— Aţi cîştigat, cinstite jupînese. Se pare că-i înţelept ce spuneţi Domniile-Voastre. Să fie pe voia doamnelor boierilor mei. Dar după sărbători, să fie gata de drum feciorii.

Bucuroase, cele patru jupînese rîdeau, plîngeau, se înclinau în faţa lui Petru. Se încurcau dînd să iasă, toate odată pe uşă. parcă arse de privirea vie a Domnului.

Pleoştit, dezumflat, disperat de întorsura treburilor, secretarul stătea înlemnit în mijlocul încăperii.

— Ce să facem, iubite Franco ? Putem oare mîhni femeile?

Știu că orice argutie va fi zadarnică. Domnul își dăduse cuvîntul față de jupînese. Acestea plecaseră cu inima împăcată. Nu se mai putea schimba nimic. Totuși Petru îi făgăduise, îl asigurase că va pleca la mijlocul postului. Franco arsese ca o lumînare, nu scăzînd ci crescîndu-și emoția cu fiecare zi. Inima i se strîngea gîtuită de temeri superstițioase. Dacă se așează ceva de-a curmezișul visului acesta de glorie ? El să conducă o ambasadă atît de importantă. Să facă ce gîndise și-i poruncise Domnul Petru. Și iată, au fost deajuns toanele a patru femei, să-l înduplece pe Vodă. Nu, nu avea el căderea să-l judece. Poate că era și firesc. Vremea era potrivnică. Oamenii au slăbiciunile lor. Mai ales femeile. Nu, nu slăbiciuni, înclinări, simțăminte firești. Ei, va pleca mai tîrziu, își spunea ca să se liniștească. Dar ceva ca o piază rea, ca o rece alăturare îl însoțea. Mintea îi era chinuită... Bolborosi o seamă de cuvinte, fără să le cheme, fără să le înțeleagă parcă. Ieșind pe sub bolta porții la zidul de incintă a Curții Domnești, abia avu timp să se tragă la perete. Un călăreț trecu în goană pe sub boltă. Negîndind încotro se îndreaptă, Franco tăie curmeziș Calea Domnească. Călcă pe oglinda înghețată a unei gropi. Gheața trosni. Piciorul i se înfundă în apa rece. Da, da, oftă, bietul genovez, — *sic erat in fatis* — nu mai e nimic de făcut. Așa hotărîse soarta.

Poate fiindcă ocolise, rătăcind, absent pe uliți, cu picioarele murate de apa înghețată mustind în încălțări, ori zgîlțîit de febrele stării nervoase, zăcu cîteva zile. După duminica Floriilor, îl vizită din partea lui Petru, odată cu medicul Curții Domnești, care venea în fiecare zi din porunca anume a Domnului, gentilomul Francois Ponthus de la Planche, care îi spusese că fuseseră aduse scrisori de la Constantinopol, de la agenții Înălțimii-Sale, care vesteau că totul este așa cum e bine. Sivori nu se putu opri să nu-și destăinuie neliniștea, nesiguranța asupra perspectivei ce o avea în față. Era obsedat tot

de îndoiala asupra plecării ambasadei. Gentilomul de la Planche care era un om echilibrat, deşi de o veşnică jovialitate, căută să-l liniştească. Însă secretarul îl privi bănuitor, rămase tăcut, cu bărbia în piept. Cînd cei doi, doctorul şi domnul Ponthus de la Planche plecară, începu, deşi slăbit, să se învîrte fără rost prin odaie. Era trecut de amiază.

Veniră să-l vadă în acea după amiază fraţii Tommaso şi Giacomo Alberti. Îl priviră lung, îngrijoraţi. Poate pentru că arăta slăbit, nebărbierit, cu hainele în neorînduială. Se uitară unii la alţii cîteva clipe. Sivori îşi dădu seama că cei doi Alberti sînt într-o stare de încordare ciudată, că se privesc între ei neştiind ce să spună. Tommaso, mai în vîrstă decît frate-său, rupse tăcerea stînjenitoare :

— *Caro Franco, siamo perduti...*

— Da, zise la rîndu-i Giacomo, ca să ocolească parcă altceva. Ni s-au încurcat treburile. Trebuia să ducem cîteva căruţe cu blănuri de samur către Veneţia, prin Transilvania, Austria şi acum...

— Ce să mai vorbim aiurea. Noi ca vameşi munteni, aflăm multe, zise sec fratele mai vîrstnic.

— Ce-aţi aflat ? întrebă în silă Franco — aşa, ca să spună şi el ceva.

— Umblă zvonuri, din Transilvania şi din Moldova că Principele nostru a fost scos din Domnie.

— Scos din Domnie ? Franco pălise ca o rufă albă. Chipul neras i se schimonosi ca al unui om înjunghiat în pîntece.

— Umblă vorbe că douăzeci de mii de turci aşteaptă dincolo de Dunăre la Vii sau la Giurgiu, un semn să intre în Valahia.

Franco, de unde pînă atunci nu se oprise din mersu-i fără rost prin odaie, se lăsă moale, neştiind pe ce se aşeză, încît era să se lase aproape dincolo de marginea patului răvăşit.

— *O ! Dio mio ! O, Santa Maria di Loretto !* bîiguia Sivori.

— *Siamo poveri sfortunati !* oftă adînc cel mai tînăr frate Alberti.

Peste Curtea Domnească, peste tîrg, trecea în valuri ca o apă sonoră, auitul dangătului de clopote. Părea că toate turlele bisericilor şi-au dezlegat limbile ducînd între ele un dialog de aramă, de argint, fără alfabet descifrabil pentru pămînteni. Venea o chemare de sus, neînţeleasă jos.

Cei trei italieni, prinzînd această zarvă cerească, se simţiră mai goi, mai vulnerabili. Uitau că era glasul prin care vesteau limbile de aramă, cu înfiorare materializată, ceasurile sacre ale unui plurimilenar mister, al unui timp sacral, ce se înfăţişa odată cu învierea naturii.

În curtea largă din faţa clădirilor Voievodale se auzeau comenzi ostăşeşti. Glasul puternic, baritonal, al comandantului gărzii Domneşti de arnăuţi, glasul cretanului Andrea Demonogiani, căpitanul celor două sute de arnăuţi, spărgea uneori trecerea apei sonore, răzbind în geamurile casei învecinate palatului, în care cei trei italieni, *messer* Tommaso Alberti şi fratele său Giacomo, şi nemîngîiatul logofăt de taină, Franco Sivori, secretarul Domnului Petru Cercel, mazilitul, tăceau, îşi uitau contururile umane, deveniţi parcă vibraţie dematerializată, sau reluau cunoştinţă de trupurile lor, dar simţindu-se apăsaţi, striviţi nedureros, de o neînchegată, totuşi apropiată ameninţare.

Noaptea de după duminica Floriilor trecu neturburată de nimic îngrijorător, dar Sivori o petrecu nelipind geană de geană, vizitat de aceleaşi nelinişti, îndoieli şi coşmaruri. Auzi toate strigările străjerilor din Chindie şi de la porţi. Fiecare dangăt tîrziu de clopot, fiecare chemare, strigăt sau lătrat de cîini îi izbea în inimă, îi răsuna în cap, în toată făptura. Se gîndea cu mîhnire şi suferea ca de o durere a lui, închipuindu-şi care este starea lui Petru dacă toate cîte se zvonesc au ajuns la auzul, la ştirea lui. Şi nu se poate să nu fi aflat ceva. Îşi ţinea chipul în palme stînd aşa de multă vreme. Îşi simţea obrazul supt, ţepii bărbii crescute îi înţepau pielea subţire. Într-un timp îşi dădu seama

că palmele îi sînt umede. Din coada ochilor și spre rădăcina nasului se prelingeau lacrămi. Le simți sărate, pe buze. Plîngea. Fără voie. Își luă palmele de pe obraz. Ridicînd privirea văzu că ferestrele devin lăptoase. Nu mai era mult pînă-n zori. Stătu încremenit, fără voință. Era frig. Focul murise de mult. Tremura. Bătu cineva în ușă. Trebuie să fie valetul, gîndi. Vine să facă focul. Se auzi chemat. Cel de după ușă vorbea mai departe. Secretarul, buimăcit de nesomn și oboseală, simțea că-i vîjîie urechile. Nu înțelegea.

— Ce este ? Ce vrei ? Intră !

— Măria-Sa Vodă vă cheamă la palat.

Mă cheamă Înălțimea-Sa... De ce mă cheamă ? își spunea. Dar se ridică și ajutat de valet, se îmbrăcă cu greu și sprijinit porni spre ieșire.

Domnul Petru îl primi aproape venindu-i în întîmpinare. Îl luă de braț sprijinindu-l. Îl privea cu îngrijorare văzîndu-l în ce stare se află, sau neliniștit pentru el însuși.

— Cum se simte dragul meu Franco ?

— Bine, Înălțimea-Voastră.

Petru zîmbi cu îngăduință și tristețe în priviri.

— Iartă-mă că te-am chemat sub noapte, că te-am sculat din pat.

— Să mă ierte Înălțimea-Voastră că mă înfățișez în starea asta. Nu am putut să dorm. M-au chinuit gîndurile.

— Nici eu n-am dormit. Și pe mine m-au chinuit gîndurile.

— Așa să fie, mărite Principe ? așa să fi hotărît soarta ?...

Petru văzu că bolnavul nu aiurează, că știe și își dă seama.

— Nu soarta a hotărît, ci dușmanii mei.

Secretarul se legăna ușor pe picioarele slăbite. Chipul lui smead, prelung se lungise parcă mai mult aducînd a papuc turcesc mototolit. Petru îl duse, sprijinindu-l, pînă la un jilț. Îl așeză, rămînînd cu mîna pe umărul secretarului său de taină.

— Dușmanul meu Mihnea, pe care l-am cruțat cînd Ceauș Pașa se prindea să-l ucidă pe un preț mare. Știi lucrul ăsta,

Franco. Mihnea și Messit Pașa, care-l adoarme pe Sultan, care mă sapă fiindcă-n loc să dea Sultanului ce-i al Sultanului, adică cei două sute de mii de scuzi, la împlinirea celor cinci sute de mii, darul smuls ca să-mi dea Domnia, și-a oprit o sută de mii, pentru ce-i datoram și pe care-i scrisesem că o să-i trimit la strîngerea dărilor.

— Știu, Înălțimea-Voastră, doar eu am scris turcului în numele Măriei-Voastre, că-i vom trimite.

— Dar el n-a vărsat banii în trezoreria Sultanului, ci i-a oprit pentru el. N-a vrut să aștepte. I-am scris lui Osman Pașa, mare vizir, care-l privea strîmb pe beglerbeg.

— Beglerbegul se înțelesese cu un prinț tătar să-l ucidă pe Osman Pașa, care venea din Persia.

— Știu, Franco. Beglerbegul rînduia toate după bunul său plac. Îl îngăduie Sultanul nevolnic. Am trimis un om al meu la Osman. Beglerbegul l-a aflat, l-a pus la cazne și a smuls ce voia.

— Cîinele, n-o să se împace, Măria-Ta.

— Știu. I-am scris, am căutat să-l împac, cu toată furia indignării ce mă stăpînea. Acum țese plasa trădării cu Mihnea.

Sivori nu pomeni despre ce auzise de la frații Alberti. Își dădu seama că Principele știe. Își simțea sufletul greu, inima sfîșiată. Gata. Gata, toate se prăbușesc. *„Alea jacta est"*.

— Doamne, n-ar fi bine să înfăptuim ce-am plănuit ? Mai e timp. Și poate că estimp s-ar liniști și așeza lucrurile la Poartă. Dar banii trebuie trecuți, duși din țară și ambasada să ajungă la Roma și la regele Henric... E bine, Doamne, așa. E bine, Înălțimea-Voastră.

Petru rămase puțin pe gînduri. Apoi îl privi ascuțit pe secretar. Acestuia i se părea că surprinde o ușoară grimasă de tristețe sau îndoială. Apoi văzu că i se înseninează chipul.

— Bine, *messer segretario*. Peste două zile ambasada va pleca. Voi mări suma de bani care o vei duce la Genova. În noaptea aceasta de duminică vom pregăti și vom trimite un sol la Constantinopol. Domnia ta vei scrie în italiană domnului de Germigny, ambasadorul Franței. Eu voi scrie în grecește și tur-

ceşte, voi trimite daruri să încerc să-l îmbunez pe cîinele de beglerbeg.

Sivori îşi dădu seama că Petru se teme de mişcările turcului. Oare va mai putea el să oprească mîna destinului şi urzelile de la Poartă ? Cine ştie de cînd a început trădarea. Pare că Domnul nu-şi dă seama. — *O, misericordia divina. Oh, Dio mio,* se chinuia mental genovezul. Din clipă în clipă puteau sosi, puteau fi vestite lucruri rele. Îşi aminti de ce-i spusese, nu de mult, Domnul Petru : „Nici odată nu poţi fi sigur ce are să-ţi vestească cel ce-ţi intră pe uşă".

După ce petrecu jumătate din noapte ticluind, după spusa Domnului, şi scriind scrisorile, secretarul se duse la palat să le înfăţişeze să fie semnate. Valetul de la iatacul lui Petru îi spuse că Măria-Sa doarme. Nu s-a culcat de mult timp. El, valetul, a văzut lumină, tîrziu de tot în noapte. Secretarul ştie că Petru trebuie să fi scris multe scrisori şi pe deasupra, cine ştie, dacă după aceea, nu l-or fi bîntuit gîndurile şi aşteptările.

Se aşeză în faţa căminului în care se încolăceau şerpii vii ai focului, aşteptînd ca Domnul să se trezească. Dar, i se păru că dinspre tîrg se apropie, adus de vîntul acelei zile, un zgomot crescut de uşi trîntite, de glasuri cu timbru neobşinuit de tare şi iritat.

Privind pe fereastră, nu putea prinde mare lucru. Cîţiva slujbaşi Domneşti se îndreptau în grabă spre poarta cea mare a palatului.

Sivori ieşi grăbind şi el în urma lor. Chiar în poartă, sub boltă, dădu peste Tudorachi, al doilea vistiernic al Domniei, care aproape se izbi de Franco. Secretarul răsucit în loc, aproape să pornească înapoi spre palat, îl cercetă grăbit :

— Ce se aude ? Ce-i larma care vine dinspre tîrg ?

— E grozăvie, cinstite domn. Neguţătorii închid pe fugă prăvăliile. Oamenii aleargă care încotro, cu spaima în suflet.

— *Che cosa è successo ?*

Tudorachi, care înțelegea limba secretarului, spuse înfricoșat :

— Ce să se întîmple ? Vine prăpădul. Zice că a sosit în București un ceauș cu știrea că Măria-Sa Vodă Petru a fost scos din Domnie și că va fi înscăunat, prin porunca Sultanului, Mihnea Voievod.

Spre poarta palatului grăbeau, aproape alergînd, Nicolae Nevridi cel venit de la Moldova și un chisar care mergea des cu însărcinări în Transilvania. Secretarul Domnesc nu mai aștептă să audă și din gura lor năpasta. Îi fusese deajuns să le vadă mutrele îngrijorate. Porni pe goană și intră în palat. Trecu peste cămărașul care încerca să-i spună ceva și intră drept în iatacul unde Petru se afla stînd liniștit, în capul oaselor, între perne. Secretarul se opri ca înmărmurit, abia acum dîndu-și seama că era neobișnuită, din parte-i, o astfel de intrare la Vodă. Avu o clipă simțămîntul că nu afla rost în ceea ce făcea. Nu știa ce voia să spună Domnului. Inima i se strînse venindu-și în fire și înțelegînd că nu-i putea aduce el, Voievodului, știrea cumplită. Îi tremurau buzele și mîinile, tot trupul, scuturat parcă de ger sau friguri de boală. Petru îl privea liniștit, așteptînd să vorbească. Îi fu dat bietului genovez să nu-i aducă el, cu graiul lui, vestea întunecată.

Cu aceeași grabă intrară ca nealtădată, cu grijă, dar cu nerăbdare, cîțiva boieri și unii gentilomi ai Domniei. Toți se înclinară în fața Domnului. Unii își cerură cu glasuri scăzute iertare că au năboit la acea vreme nepotrivită în fața Înălțimii-Sale.

Petru, calm, își purtă privirea asupra tuturor, asupra chipurilor care vorbeau fără cuvinte :

— Cinstiții mei boieri și gentilomi. Înțeleg. Nu vă turburați. Să ne păstrăm firea și bărbăția. Ridicînd dreapta spre cer, Voievodul Petru își înclină frumosul cap încît pletele bogate îi acoperiră obrazul și spuse cu glas stăpînit : *„Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen domini benedictum“ !*

Se auzi vocea profundă a mitropolitului, care abia intrase pe uşa iatacului Domnesc :

— Fie numele Domnului binecuvîntat ! Amin !

— Amin ! răsunară glasurile celor de faţă. Unii făcură cruci largi.

— Amin ! Dar încă nu e amin, boieri dumneavoastră. E lucru hotărît că se află trădare la mijloc. Vom căuta să îndreptăm ce poate fi îndreptat.

Murmurul glasurilor, cu aprobări de uşurare, făcu înconjurul încăperii. Basul mitropolitului încheia : Să dea Domnul, Măria-Sa.

Petru ceru să i se aducă straiele. Se îmbrăcă în linişte. Toţi cîţi fuseseră de faţă ieşiseră. Domnul porunci cămăraşului să-l vestească pe căpitanul gărzii sale, Demonogiani, să adune toţi oştenii în curtea palatului unde va coborî îndată şi Măria-Sa.

Bătea vîntul în acea dimineaţă. Băteau clopotele. Bătea vîntul aducînd şfichiuri de măzăriche cît gămăliile sămînţei de mac, dar albe. Băteau clopotele dar parcă băteau de-a surda. Părea că trec prin auzul oamenilor ca un fum, fără zvon. Oamenii tîrgului de după ziduri şi uşi închise ascultau alte zvonuri, alte vuiete.

Demonogiani îşi aliniase cei două sute de arnăuţi şi toată oastea cîtă încăpea în curtea Domnească. Cînd apăru Petru Voievod, Demonogiani strigă o poruncă scurtă. Din toate piepturile răsuna : Să trăieşti, Măria-Ta ! Măria-Sa ridică mîna dreaptă răspunzînd astfel strigării.

Dinspre biserica curţii, venea un preot ducînd grav în mîini o biblie ferecată în argint : preotul se închină în faţa Domnului Petru şi se trase aşteptînd într-o lature.

— Oştenii mei ! se auzi glasul lui Vodă. Merge vorbă că turcul m-ar fi scos din Domnie. Dar noi ştim că este la mijloc trădare din partea lacomului Mesit Paşa. Vom trimite soli la Poartă, să vedem cum arată adevărul. Acum, în aceste clipe

bîntuite de un vînt rău, nu de la Domnul ci de la necredincioşi, cată să avem nevoie de toată credinţa şi cinstea omenească a ostaşilor mei. Cine vrea să mă slujească mai departe, cu dreaptă credinţă, să jure din nou pe această Sfîntă Evanghelie ! (Preotul înălţă sacerdotal biblia). Cine nu-l îndeamnă inima şi virtutea, va fi slobod să n-o facă şi să plece la vatra lui.

— Să trăiască Măria-Sa Petru Voievod ! Jurăm credinţă ! strigă cu glasu-i puternic, cu faţa întoarsă către ostaşi, căpitanul Andrea Demonogiani.

— Să trăiască Măria-Sa Petru Voievod ! Jurăm credinţă ! tălăzui strigarea celor două sute de arnăuţi ai gărzii cît şi restul oştimii ce umplea curtea palatului.

Se dădu poruncă domnească să li se plătească tuturor leafa şi să se împartă daruri potrivite. Se auzeau încă strigările de sănătate pentru Domnul Ţării, în vreme ce acesta urmat de curteni intrau în palat pentru un scurt divan. Boierii care veneau de afară, din tîrg, iar unii de mai departe, erau cuprinşi de spaimă şi temeri nedomolite. Zice că mulţimea necredincioşilor răbufnise peste Dunăre şi în mersul lor prădalnic se dădeau la toate blestemăţiile, aşa cum făceau la schimbările cîrmuirii în ţară.

Petru îi chemă pe toţi boierii şi curtenii aflători la cetatea de scaun. Îi linişti spunîndu-le că va chibzui cît mai bine şi mai pe grabă. Dădu poruncă spătarului Stoica să ţină sub mînă căpitanii de oaste care să împînzească cu trupe tîrgul, împrejurimile şi căile ce duceau spre Bucureşti, spre Dunăre. Să fie întărite străjile. Curînd fură aduşi turci dibuiţi şi spînzuraţi pe dată, afară din cetate, spre văzul şi liniştirea tîrgoveţilor. Mai puse Petru să se răspîndească zvonul că Domnul se călătoreşte către Bucureşti ca să domolească nelinişte poporului şi să prindă, să cerceteze şi să pedepsească pe ceauşul care turbură ţara cu venirea lui neîntărită de o poruncă adevărată a Sultanului, ci cu lucrătură mincinoasă. De ar fi avut Hatt y-humaiumul Sultanului s-ar fi înfăţişat la Curte ca să-şi arate îndreptările.

Nu trecu mult și iscoadele Domniei aduseră știrea că ceaușul se afla nu departe de Tîrgoviște și chiar se îndreaptă, după ce a trimis vestitori înainte-i, către tîrg și poate către Curtea Domnească. Oamenii ceaușului veniră spunînd că Beiul să aștepte, că ceaușul vine să-l depună din Domnie. Comandantul Andrea Demonogiani dădu poruncă arnăuților să-i înhațe pe turcii obraznici și oamenii îi înșfăcară ducîndu-i la beciuri.

Comandantul se înfățișă la Vodă spunîndu-i cele întîmplate. Petru îi pofti pe boieri să se îndrepte liniștiți la casele lor și-l reținu doar pe secretar, pe spătarul Stoica, pe postelnicul Aldulea, trimițîndu-i poruncă căpitanului Demonogiani să vegheze cu strășnicie ca ceaușul să nu poată vorbi cu nimeni, fie el dregător de curte, boier, sau om de rînd, înainte de a se afla în fața Măriei-Sale.

Îl aduseră pe ceauș în cămările tăinuite, de față fiind lîngă Vodă oamenii săi de credință. Turcul căută să-și poarte îngîmfarea îndrăzneață, dar făcu salutul turcesc, în trei scări, ducînd palma la piept, la buze și la frunte. Vodă Petru îl privi țintă, atît de cercetător, de rece, încît turcului, îi deveni dintr-o dată, mult prea strîmtă și întunecată încăperea. Totuși se sumeți :

— Măria-Sa, prea luminatul Padișah, a trimis la curtea Tîrgoviștei un imbrohor al său purtător al unui Hatt-y-humaium scris la Înalta Poartă, nu un mubayac, negutător de grîne. Slugile tale, beyule, m-au luat silnic și m-au...

Nu sfîrși de vorbit, fiindcă la vorba obraznică a turcului, postelnicul Aldulea făcuse un pas către el lovind cu palma garda săbiei. Domnul îl opri cu un gest hotărît :

— Și un mubayac, un simplu cumpărător de grîne poate afla cinstire în țara noastră, chiar la curtea noastră, dacă face negoț cinstit... Ai înțeles ? Dacă nu înțelegi, deși îți vorbesc pe limba ta, te vom sili să înțelegi prin limba noastră, a țării, a obiceiurilor ei... Acum ai înțeles ?

Vodă tăcu. Il mai privi o dată, rece, atît de rece cît putea deveni căutătura sa îndeobște mîngîioasă. Apoi întoarse capul, vorbindu-i secretarului în italiană, spunîndu-i să scrie tot ce

vorbesc, dar scurt și zicînd, reteză aerul cu palma. Turcul păli. Crezu că Vodă dă poruncă să-l descăpățîneze.

Ceaușul se descumpăni. Se pierdu cu totul. Avea limba lipită de cerul gurii. Cu un zîmbet înghețat, Petru îl întrebă pe turcește :

— Știi grecește ?

— Știu, răspunse abia auzit ceaușul.

— *Erotetheis ti an eie ton cata bion aphobon, eipen orthe syneidesis.*

Petru îl privea mai departe cu același zîmbet de gheață, cu acea măreție ce-i venea de acolo, de unde și turcul înțelese că-i vine.

— Cum s-ar tălmăci asta, ceaușule ?

Cu un început de unduire a spinării, turcul bîlbîi ceva ce nu se putea desluși.

— Haide, efendi ceaușule, mai limpede, să audă și dumnealor boierii, că înțeleg și dumnealor turcește. Să audă și dumnealor că un slujbaș al Înaltului Sultan știe ce-a spus și cine-a fost cel ce a spus, ce vei tălmăci domnia ta !...

— Așa a spus, Măria-Ta.

— Cum ? să auzim.

— A spus Bias că... — Petru îi spuse din nou citatul pe grecește.

— Că... întrebat ce lucru în viață nu cunoaște frica, a răspuns : că... o dreaptă conștiință.

Boierii și secretarul stăteau să dea în rîs, dacă nu s-ar fi stăpînit în clipe ca acele. Îl înfundase Domnul pe turc.

— Așa a spus Bias, unul din cei șapte înțelepți ai Heladei, așa să știi ceaușule... Acuma, spune ce ai de spus, ce ai fost învățat să spui ?

Cu glas scăzut, cumpănit de astă dată la vorbe, ceaușul îndrăzni :

— Înaltul Padișah i-a trecut Domnia lui Mihnea Voievod, iar Măria-Sa Petru, fiind depus, trebuie să trimită tributul obiș-

nuit la Poarta Fericirii, după care poate să plece oriunde i-o plăcea.

— Da ? Apoi, de cînd e-un nou obicei la Poartă ? De cînd Sultanul îi lasă pe principii descăunați să meargă unde le e voia și nu la Istanbul, să fie mai departe în puterea lui, să nu încerce cumva răzvrătiri și întoarceri ?

Ceaușul tăcea. Boierii se frămîntau. Secretarul ascultă, să audă :

— Ce mi-ai spus mie, nu intră în deprinderile firești, așa cum le aveți voi. Dar dacă așa zici, atunci să ne arăți porunca scrisă a stăpînului tău, Sultanul.

Cu încetineală, ceaușul descheindu-și caftanul de brocard siniliu căptușit cu piei și guler de blană de rîs, scoase ce ascundea în sîn. Din zăpăceală și dibuind, cu mîna tremurîndă, în loc de o scrisoare, scoase două. Zăpăcit, dădu să bage la loc una din ele. Petru care prinsese pripeala doveditoare a înșelăciunii îl lovi peste mînă și scrisorile împăturite căzură în fața Voievodului. Sivori se aplecă iute, luîndu-le și înmînîndu-le lui Petru. Despăturindu-le, văzu că una era pentru el, cealaltă îndreptată către boierii și demnitarii Valahiei.

— Să fie dus sub pază bună la loc de păstrare !

Staicu și Aldulea îl luară mînîndu-l către încăperi dosite.

— Să nu vorbească cu nimeni ! adăugă Domnul. Apoi, către Sivori : Să poftească toți boierii și gentilomii ce pot fi ajunși din urmă.

Pînă să sosească cei chemați, Petru citi și reciti scrisorile. În cea către boieri, cel ce o scrisese — hotărît că beglerbegul — îi îndemna pe boieri, pe dregători, ca din partea Sultanului, să pună îndată mîna pe săbii, să-l ucidă pe el, Domnul, și să încredințeze ceaușului toate averile căzutului Vodă, să fie duse la Istanbul. Altfel să nu facă și să nu stîrnească mînia Sultanului care va trece prin foc și sabie toată țara valahilor.

Se auzeau pași grăbiți pe săli, mulți pași. Toți cîți fuseseră găsiți. Erau mulți, fiindcă temători, se învîrteau în jurul palatului vorbind, întrebîndu-se unii pe alții, ce s-o alege de ei, de ai lor, de țară. Petru băgă în pupitru scrisoarea către boieri. Nu avea rost să-i ducă cu gîndul, pe unii, poate, spre alunecarea firii. Știa el că în lume este ades mai multă negură decît lumină. Și că și soarele se întunecă...

Intrară boierii. Rînduindu-se pe lîngă pereți. Unii se răsuceau oftînd, alții stăteau drepți, bărbătește în fața lui, întrebîndu-l din priviri.

— V-am poftit, boierii mei, să vă împărtășesc trădarea turcului, a beglerbegului Greciei, care mă vestește ca din partea Sultanului, că eu trebuie să las tronul Valahiei lui Mihnea Voievod... Eu cred și știu, prin agenții noștri la poartă, că Sultanul a fost mințit. Și vă întreb dacă e firesc să mă supun orbește pînă nu voi trimite ambasadori la Istanbul, să audă Sultanul de la pașalele lui dacă s-a dat poruncă să las Domnia ?

— Nu, Măria-Ta, nu se cade. Nu-i cu dreptate ! răsunară glasuri.

Așa gîndesc și eu. După ce or fi aflate și cele drepte de la ambasadorii și prietenii mei, am credința nu numai că nu voi fi scos, ci întărit în Domnie. Așa că îndemn pe domniile voastre, bărbați cu firea tare și mintea ageră, să mergeți în liniște și pace la rosturile și casele domniilor voastre, iar eu și capii oastei vom hotărî măsuri să nu fie zarvă și neliniște în cetate și în țară.

Boierii au înțeles, au tăcut, s-au închinat Domnului și au pornit la casele lor nu fără să-i însoțească neliniștea, spaima chiar, pe mulți dintre ei.

Secretarul, care pornise către casă, fu ajuns din urmă, nici nu ieșise pe poarta palatului, de un copil de casă, spunîndu-i că îl poftește Măria-Sa. Petru îl aștepta în odaia de sfat de la catul de sus, din care prin cafas se mergea în biserică. Îi ieși în cale și-i mărturisi despre a doua scrisoare ce n-o arătase boierilor. Secretarul se înspăimîntă la gîndul că acea scrisoare ar fi

putut afla ecou în unele minți înfierbîntate, în unele firi boierești mai bănuite. Se auziră pași. Căpitanul Andrea Demonogiani pătrunse în loggie. Se închină în fața lui Petru.

— Măria-Ta, se află un purtător de scrisori, de la oamenii Măriei-Tale de la Istanbul. Abia a descălecat.

— Să fie adus la mine.

Demonogiani plecă pe fugă, întorcîndu-se cu omul Domniei. Era plin de praf și murdar, prăpădit de goana ce-l va fi purtat spre Tîrgoviștea. Puse genunchiul în pămînt, aproape să se prăbușească de nu-l sprijinea căpitanul Andrea. Curierul înmînă scrisorile, abia ținîndu-se drept sub ochii lui Vodă.

— Să fie ospătat și dus la odihnă.

Nici nu ieșiră cei doi, că Petru, despăturind scrisorile, le cercetă în fugă...

— Hainul de beglerbeg m-a incondeiat nespus la fața Sultanului. Auzi, Francesco... îl face pe nevolnicul stăpîn al Fericitei Porți să creadă că am fugit din țară cu întreaga vistierie. Beglerbegul trage sforile pe voia lui. Nici nu va avea ordinul Sultanului. Sultanul e el. Nădăjduia să mă ucidă boierii.

— Blestematul !

— Nădăjduiesc că își va primi pedeapsa. Voi trimite ambasadorii la Istanbul. Să arate că n-am fugit. Că voi sta în țară cît va voi Sultanul, cu voia de a înfăptui lucru de folos pentru țară, pentru oamenii ei.

— *Si, Vostra Altezza. E certa cosa...* Se vor întoarce lucrurile spre bine.

În sinea lui, Sivori însă se îndoia că se vor întoarce. Ceva îi spusese de mult, de cînd văzuse că se așează praguri în calea voiei lor : în loc de *certa cosa* îi suna obsesiv în cap, implacabilul „dubito, dubito". Își da seama că beglerbegul îl înfășurase pe moliul de Sultan. La minciunile ce-i turnase și le luase de bune, i-a dat mînă liberă și sluga lui mincinoasă a lucrat cum a vrut. N-a cerut înaltă poruncă scrisă. De ar fi cerut-o, Sultanul putea să-l întrebe ce rost are ordinul scris, dacă Petru a fugit din țara lui.

Boierii veniră iarăşi la palat, mai cuprinşi de turburare, înfricoşaţi că veniseră veşti cum că prin aşezări din vecinătatea tîrgului se petrecură silnicii, jafuri, că cete mai multe de turci pătrundeau în tîrg. Se auzi în acele clipe cînd boierii suiau treptele, vuiet mare, larmă şi oameni veniră spunînd că năboise o ceată mare de necredincioşi. Se află curînd că au fost încolţiţi şi ucişi de ostaşii ţării.

Boierii care ajunseră primii, căzură în genunchi în faţa Domnului.

— Doamne ! dară unii glas mare, Mărite Doamne ! Mîntuie-ne ! Învoieşte-ne să ne scăpăm pielea, viaţa nevestelor şi copiilor. Năvala turcilor se va umfla.

— Vom pierde avutul. Ne-or necinsti soaţele şi fetele.

— Să-şi pună Măria-Ta viaţa la adăpost ! Fugi, Măria-Ta. Să fugim din calea păgînilor.

— Boieri dumneavoastră ! Păstraţi-vă firea. Rămînem locului pînă s-or întoarce ambasadorii de la Constantinopole.

— Măria-Ta. Nu ne porunci să stăm în faţa săbiei duşmane, aproape strigă Tudosie, nepotul de frate a lui Dobromir banul, cel ce fiind dovedit în trădare, Domnul, după ce-i iertase capul, fu silit să i-l taie. Se auziră şi alte glasuri întărîtate de spaimă.

Lîngă Petru se alăturară despărţindu-se de răzvrătiţi, Mihail banul, părintele răposatei Hrisafina ; odată cu el trecură lîngă Domn postelnicul Aldulea, postelnicul Oprea, Udrişte. Gentilomii, italieni şi franţuji, stăteau tăcuţi, cu capetele plecate, simţind că nu-i bine să spună sau să facă ceva, dată fiind răsturnarea firii unora din boierii de ţară.

Petru ascultă, pălind uşor, cu fruntea înclinată. Cîntări în sinea lui greutatea clipei. Deşi văzu lîngă el boierii cei mai de ispravă, simţea că teama de turci, de moarte, putea să-i facă pe unii din cei mai speriaţi, să-şi uite de ce-i datorau Domnului ţării, să spună cuvinte necumpănite, să treacă la răzvrătire.

— Boieri dumneavoastră ! Nu uitaţi că vă aflaţi în faţa Domnului ţării ! răsună glasul banului Mihail, care căzu ca o aripă grea peste forfota din încăpere.

Se lăsă o tăcere mocnită. Se auzi vocea Domnului Petru :

— Bine, voi vreți să vă pierdeți pe voi și pe mine cu voi ! Vă voi face pe plac. Mergeți și vă pregătiți, și pentru că nu pot să rămîn singur, fără mare primejdie, stau gata să vă duc la Istanbul, să arătăm deolaltă Sultanului înșelăciunea slugii sale beglerbegul. Am hotărît. Mergeți.

O parte a boierilor, cei mai înspăimîntați, care-și uitaseră de ei în fața Domniei, plecară și, afară din palat se sfătuiră în grabă să se pregătească, cu averi, cu familie, pentru fugă peste munți, să-l lase pe Domn să meargă la Istanbul, cum hotărîse.

Domnul Petru ceru să fie lăsat singur, zicînd să chibzuiască singur, pe a sa răspundere, fără a hotărî soarta sa legată de aceea a niciunuia din oamenii Domniei.

Oricît încerca, cu mintea sa ageră, tot nu putea să ajungă la o dezlegare firească, chibzuită, a faptelor, așa cum le vedea încurcate de o țesătură haină și nevăzută, care mai curînd încurca ițele pe o urzeală, mereu alta, prin care treceau suveici cu fire din pîntece de uriași păianjeni, cleioase, întunecate fire, care se topeau să lase altele să le ia locul. Oftă adînc, apropiindu-se încet de fereastră. Nu privi în curte. Ochii săi, atît de calzi de obicei, aveau acum o lumină verzuie de acvariu, translucidă, rece. Îi lunecă pe o linie imaterială, drept și de-a lungul orizontului închis de dealurile ce păreau că răsuflă ca niște plămîni smulși din trupuri de giganți, grămădiți acolo, în depărtări, pe care o rece lumină făcea să pară că se înalță, scad, cu ritmul unei imense respirații. Privirea i se opri pe colina pe care albea Mînăstirea Dealu. Oftă iar. Întinse brațele apucînd cu degetele crispate capetele cercevelei transversale rezimînd fruntea de lemnul rece, perpendicular, ce forma cu cea transversală o cruce. Rămase cu privirea asupra colinei și mînăstirii. Acolo se afla lespedea ce pomenea pe cel ce era de mult țărînă sub ea, cel ce se numise și domnise în Valahia, Vodă Pătrașcu cel Bun, cu peste trei decenii înapoi.

— Tată !

Atît. Aproape șoptit. Urmă în gînd : De ce sînt toți din spița ta tot atît de neîndurător sortiți pierii ? Ce-au păcătuit ? Ce n-au împlinit strămoșii ? Aproape neauzită, înainta în odaie o umbră. Se opri la cîteva brațe de locul în care se afla Petru.

— Parcă ar fi Răstignitul — gîndi umbra.

Petru nu tresări. Își încordă auzul. Simțise o fîlfîire în aer. În sus, în jos, de-a stînga, de-a dreapta. O atare fîlfîire cu freamăt mlădios. Simți în nări o vagă, abia bănuită, miroznă de tămîie.

— Cuvioșia ta ești, Înalt Preasfinte ?

— Eu, Măria-Ta.

— Ce te aduce la mine ?

— Durerile. Întristarea tuturor, Doamne !

— Credeam că ai să spui Dumnezeu.

— Cine altul ne îndreaptă, oriunde, pașii, slăvite ?

— Rătăcirile din noi înșine, prea sfinte.

— Sînt ceasuri de cumpănă, să nu-l mîniem, Măria-Ta.

— Gîndești că mă îndoiesc ? Nu mă îndoiesc nici de bine, nici de rău. Dar tot mai des răul e în preajma noastră.

— Vin din altar, Măria-Ta.

— Și eu de la mormînt, Sfinția-Ta.

— ?

— Am fost cu gîndul la părintele meu.

— Odihnească-i Domnul țărîna.

— Unde l-au culcat răul oamenilor. Acolo ne-om duce toți.

— Acolo ar trebui să meargă neîntîrziat Măria-Ta și Doamna Stanca. Și feciorii Măriei-Tale : Marcu, Ionaș, și Radul.

— În mormînt, Sfinția-Ta ?

— Să mă ierte Domnul meu, dar nu-i pas de cimilituri. De îndată trebuie să-i luați pe toți ai Măriei-Tale — și pe Domnița Maria cu feciorii ei, să vă trageți la sfînta Mînăstire Dealu, cu oaste. Năboiesc necredincioșii pămîntul nostru. Acolo să vă trageți de îndată, pentru început. Apoi se va vedea.

Se auziră bolţile răsunînd de paşi mulţi, de paşi mai grei, de paşi mai mărunţi. Abia acum Petru se întoarse cu faţa de la fereastră.

— Petru !

Era glasul înfricoşat al Doamnei Stanca mergînd repede către el prin penumbra loggiei slab luminată de un sfeşnic de argint arzînd într-o firidă.

— Doamne ! zise iar cu glasul înăbuşit.

Îl descoperise într-o latură a încăperii, aproape în umbră pe Înalt-Preasfinţitul Varlaam. Petru veni către Stanca şi copiii purtaţi : Marcu, pe picioarele-i mărunte lipăind pe lespezi ; Ionaş şi Radul de către roabele tătarce. Gjülnyal şi Neugevan.

— Nu te pierde cu firea, Doamnă !

Petru îşi dădea seama de pricina spaimei mamei copiilor săi. Avea şi de ce, biata femeie, gîndi el. Căută cu glas potolit, blînd, dar bărbat, să scadă greul ceasului de nevoie, care trecea printre ei.

— Nu te speria. Am eu grijă de voi. Andrea cu garda şi căpitanii cu oastea vor potoli primejdia trecătoare. Mergi în pace în iatacul tău. Ai grijă de feciori. Or să se aşeze toate la locul lor. Mergi liniştită !

O mîngîie uşor pe părul desfăşurat pe umeri, cum venise în grabă, plină de spaimă, din iatacurile ei. Se întoarse din umeri către locul unde-l auzise pe mitropolit. Îşi plimbă cu înţeles şi rugător privirea de la el la Stanca şi copii. Se înclină şi-l luă uşor, pe cel mai mic, pe Radul, din braţele tătarcei, sărutîndu-l. Frumoasa Gülnyal tremura, ca întotdeauna la vederea şi mai ales acum, la apropierea lui Petru, tăinuita, nedovedita nălucire a mîrzăciţei. Sfinţia sa, cu duhul autorităţii şi al glasului grav, adînc, izbuti să o îndrepte pe Stanca spre încăperile ei. Neugevan o urmă pe Doamnă, săltîndu-l pe Marcu şi luîndu-l în braţe. Gülnyal cu cei doi plozi mărunţi în braţe ieşi ultima, sufocîndu-se aproape de un plîns interior şi de bucuria prilejului de a-l fi privit, de a fi oglindit în privirile-i negre lumina chipului

mereu visat. Chipul Domnului, luminat pe o parte de luminările scăzute, arăta întunecat, de o paloare aproape verzuie. Tresări din gîndurile ce-l răvăşeau. Paşi grăbiţi înaintară în odaie. Postelnicul Aldulea se opri, răsuflînd iute. Aproape nici nu schiţă înclinarea obişnuită :

— Măria-Ta !

— Ce se întîmplă, postelnice ?

— Se află jos, abia sosiţi, deodată toţi, patru trimişi ai boierilor de la hotare, oamenii Măriei-Tale. Boierii înştiinţează că turcii au astupat toate trecătorile de pe căile spre Istanbul cu mare năvală de spahii.

Postelnicul rămase nemişcat în faţa lui Vodă, privindu-l, aşteptînd poate un cuvînt, o poruncă. Petru tăcea. Postelnicul crezu că Vodă n-a auzit bine, n-a înţeles ce-i spusese, văzîndu-l tăcut, pierdut într-o părelnică încremenire, fără gînduri. Dar Petru gîndea, chiar cu repeziciune : — „Da. E firesc, la trădarea lui, beglerbegul, să facă ceea ce-i spusese Aldulea. Socoate turcul că dacă nu izbuteşte îndemnul scrisorii, celei de-a doua, către boieri, şi el, Petru, porneşte şi ajunge cu bine la Poartă, şi-l dovedeşte hain şi mincinos în faţa Sultanului, beglerbegul îşi pierde capul. Dar aşa, înainte ca eu să fi trecut Dunărea, trebuie să dau drumul oştenilor mei, că nu-i îngăduit principilor creştini să meargă cu arme în ţara turcă. Spre acolo mi-e calea închisă..." Între acestea, în încăpere veni şi Franco Sivori. Domnul se reculese o clipă uitîndu-se la secretar şi la postelnic.

— Ce pot face oare, domnii mei ?

Amîndoi, Aldulea şi Franco, aşteptau, fără cuvînt, fără mişcare.

— Daţi-mi un sfat. Încotro să mă îndrept ?

Sivori îl privi pe Aldulea, nu atît să vadă dacă postelnicul ar afla vreo ieşire la întrebarea Domnească, ci să-şi mărturisească neputinţa de a da Voievodului lor un sfat. Petru, fără să aştepte acel sfat, urmă :

— La Sultan nu mă pot duce fără primejdie de a fi tăiat. Nădejde în toţi boierii, deopotrivă, nu ne putem pune. Nu-i aşa, Aldulea ?

— Aşa-i, Măria-Ta.

Sivori ştia bine că spusa postelnicului era cinstită. Că boierul acesta, ca şi alţii, îl iubea şi-l cinstea pe Vodă. Îl ştia bine.

— Măcar că n-am fost hain. Că de-am dat pieirii pe cei ce s-au hăinit, am făcut-o cu amar în cuget. Că de nu, mă vindeau, sau mă tăiau ei. Că ţara n-ar fi oftat sub biruri dacă nu ne-ar fi jumulit osmanlîii. Boierii îşi fac socotelile lor. Eu ce să fac ?

— Sub rostogolirea faptelor şi în turbureala ce ne cuprinde mintea, nu ştiu, Doamne, ce îndemn să dăm Măriei-Tale.

Secretarul încuviinţă, înclinînd cu tristeţe fruntea...

— E un singur îndemn. Ni-l dau cei ce-şi tem pielea. Boierii, ştiu, vor să grăbească, fugind din calea turcului, să treacă munţii în Transilvania. Vom face ca ei, să intrăm în Ungaria, ţara Împăratului. Nu mă încred în nobilii unguri din Transilvania. Ei sînt aliaţi ai Sultanului. În numele Sultanului îi va struni beglerbegul, spre prăpădul nostru. Sigismund e aproape un copil. Îl duc de nas regenţii şi consilierii, nobilii. Căsătoria pentru care aţi mers şi aţi ostenit, puf de păpădie — suflă uşor în aer o închipuire spulberată. Dar alta nu ne rămîne. Zarurile au fost aruncate !

— Da, Măria-Ta ! oftară cei doi, deodată.

— Da, bunii mei sfetnici. Începe lunga călătorie a lui Ulise !

— Drumurile au întoarcere, Măria-Ta, făcu hotărît Aldulea.

— Cu bani, îi cumperi pe cei potrivnici ! întări secretarul.

— Dar nu poţi şti niciodată unde pune stavilă lăcomiei, duşmanul.

Auzind spusele lui Vodă, cei doi, secretarul şi Aldulea înţeleseră că Petru nu-i deosebea pe nobilii de peste munţi de turci. Că lăcomia şi necinstea poate domni în cuibul cel mai parfumat, ca şi în colibele mizeriei unde întunericul minţii clo-

ceşte aceleaşi ouă ale urîtului, pizmei şi setei de sînge ca în făloasele castele însemnate de o heraldică îngîmfată.

Inima secretarului genovez se strînse dureros. I se desfăşura toată harta vieţii trecute şi viitoare. Veneau zile de umbră sufletească şi de secetă a bucuriei. Se gîndea la tot ce-şi făurise în gînd, la tot ce crezuse să împlinească sub oblăduirea acestui prea dăruit Principe. La mîna lui n-a mîncat nimeni pîine de piatră. Binele nu l-a făcut cu asprime. Oare or să fie mulţi din cei pe care i-a răsplătit şi plătit cu mînă şi suflet larg, să preţuiască, să-şi amintească ? Cîţi din ei vor fi scris binele primit pe nisip şi răul pe marmură ? Ce rău a făcut Petru Voievod vreunuia sau vreunora ? Se va vedea. Mai ales acum în ceasurile de cumpănă grea. Dar Petru va trece peste toate cu marea sa înţelegere. Se gîndea Franco la darul ce împodobea fiinţa sufletească a Domnului : Poezia. În zbuciumul vieţii, Petru fusese întîmpinat de toate harpiile şi răutăţile vieţii şi ale oamenilor. El care merita nemărginita lor dragoste. Dar... „*Vexatione uberior*". Prin suferinţă rod mai bogat... Dar suferinţa se adîncea în inima secretarului. Înfăşurînd înapoi harta ce-o întinsese sub privirile gîndului, nu înceta în cugetul lui jălania mută. Mîine ! Ce va fi mîine ?... Se scutură totuşi, murmurînd : Mîine ? Vom vedea. Bine a spus poetul : — *S'addestra huom saggio a diversi costumi...*" Şi aşa e, oftă el din rărunchi : omul înţelept se deprinde cu toate...

•

Toată noaptea scările, bolţile palatului erau linse de lumina fugărită a faclelor. Slugile, copiii de casă, zburaţi parcă pe aripile de flăcări, alergau care încotro, cu poveri felurite, dar fără glas mare, păstrînd un ritm egal, cu chemări şoptite, deşi feţele lor erau supte de oboseală şi îngrijorare. Primiseră îndemnuri, poruncă, să facă totul în vătuire de paşi şi zgîrcenie de vorbă. Vîlvătăile măsurate ale faclelor ţîşneau pe uşile palatului, din tainiţele adînci ale clădirilor, acaretelor, luminînd curtea. Umbre lungi, înhămate la poveri se îndreptau înspre carele, căru-

țele și cociile ce așteptau cu hulabele goale, lăsate la pămînt. Veneau mereu, și mereu alte mișcări moi, lungite, strînse ale umbrelor, așezînd poverile în care și căruțe. În spațiile libere, garda arnăuților și ceilalți oșteni ai Domniei stăteau în linie, cercetîndu-și armele. La grajduri se auzeau cum saboți fără număr pritoceau parcă podina de lemn. Nechezau caii stîrniți sau împinși spre ieșiri, cu hamurile adunate pe spinări. Între unele umbre care aduceau și așezau cu greutate, cu icniri, cu trosnet de încheieturi, de oase și șuierat de ușurare, poverile, lăzile, se închegau unele vorbe, tot șoptite.

— Grele poveri !

— Ni se surpă mațele de greul lor !

— Și nu mai se încheie numărul lor.

— Uf ! Ține, mă ! Taci, mă și saltă, că vine de mă strivește lada !

— Ce-o atîrna așa greu ?

— Ce s-atîrne ? Bănet și iar bănet.

— Lăzile cu pungile din vistierie...

— Pleacă seul țării peste munți.

— De unde știi încotro pleacă ?

— L-am auzit pe talian, pe secretarul Domnului. Spunea dumnealui postelnicului Oprea, ceva de Transilvania.

— Dați zor, oameni buni, dați zor, că ne-apucă ziua, — spunea Wilhelm Walter, cămărașul, trecînd printre care, îndemnîndu-i pe cei ce încropeau crîmpeie de fraze ferite în glas.

Cămărașul se depărtă.

— Se bucură sasul că trece la săsime. Să nu-l scurteze turcul.

— Talianul a împărțit mulți bani ostașilor aflători aici.

— De unde știi tu ?

— Păi l-am auzit pe căpitanul Andrea, cînd le spunea arnăuților din gardă și tuturor oamenilor din oaste, că Măria-Sa le dăruie, să fie împărțiți, drept, între ostași, zece mii de scuzi.

— Zece mii de scuzi ? făcu ascuțit o femeie.

— Taci ! Mai ușor, că te-aud boierii, femeie.

— A zis căpitanul că-i va împărţi cu mîna lui, secretarul, l-a şi împărţit, că oştenii rînduiesc armele şi caii, pe de-ndată.

— Au spart şi tunurile.

— De ce le-au spart ?

— Păi nu-s cai destui să le tragă. N-aţi auzit ? !...

— Asta era larma aia de sub buza nopţii ?

— Au prăpădit şi muniţia, să n-o prindă turcii.

— Hai, fraţilor, daţi zor, că iar trece cămăraşul.

— Treacă ! Ne mai tragem şi noi sufletul.

Umbrele se întindeau, se lăţeau, urcau scări, coborau spre beciuri, veneau cu noi lăzi şi baloturi grele. În palat lucrau alţii, de zor, sub veghea secretarilor şi ispravnicului Dumitru şi unchiul Domnului, Petru din Băleni bătrînul, frate cu Doamna Voica, mama Măriei-Sale.

— Da' mulţi bani or fi ?

— Mulţi ! Ce gîndeşti, să-i lase Domnul în urma lui, să-i ia buluc liftele turceşti, ducă-se mai bine. Că aşa s-au dus mereu şi aur şi scule...

— Da-s din biruri, din pămîntul ăsta şi din...

— Taci că iar trece sasul.

— Treacă ! Hai ! Sus ! Saltă, mă, că se răstoarnă lada !

— S-a dus.

— S-or duce.

— Cine ? Sasul ? Boierii ?

— Banii. Da' decît să-i ia turcii, mai bine ducă-se pe pustii !

— Or sluji să-şi capete Vodă iar Domnia.

— Că fu un Domn bun.

— Că birurile grele tot turcul le apasă.

— S-o duce şi ăsta ca toţi Domnii alungaţi de turc.

— Păcat ! Era Domn bun ! A tăiat el cîteva capete de boieri.

— Dacă erau hăiniţi şi nu ţineau jurămîntul dat Domnului !... De !

— Of, că tare mai e frumos ! se auzi în întuneric.

— Taci, măi, muiere. Tot la asta vă stă gîndul.

— Păi ce să facă ? Într-o asemenea strînsoare a timpului, nu avea alta de ales.

— Aşa zic şi boierii spăimoşi. Că alta n-au de ales. Să fugă. Şi se bucură că Măria-Sa a luat calea asta.

— Da' lăzile de colo ce hram poartă, că nu merg la căruţele Domniei ?

— Astea patru-s ale secretarului. Lada aia de piele, lada aia galbenă şi astea două.

— Sus ! Hai, sus !

Căzu din mîna unui copil de casă o masala pe spinarea unuia din oameni. I se aprinse nu mondirul care era leoarcă, pătruns de năduşeală, ci părul ce-l avea lung. Fără să strige dădu drumul la partea de ladă ce-o sălta, pocnind cu palmele părul aprins pe ceafă. Schimbînd echilibrul, lada se povîrni înapoi, peste oameni. Tot tăcuţi se feriră şi lada căzu pe pietre. Se sparse că era grea şi poate subţire, poate slab încheiată. Curgeau din sfărîmătură straie. Dulămi aurite, şube de brocart. Blănuri de jder, de cacom, de zibelină, năfrămi străvezii curgînd ca apa uşoare, colorate, şi altele. Cămăraşul venea pe fugă. Oamenii se scărpinau în cap — cel cu părul aprins, după ceafă :

— Ce făcurăţi, oameni buni ?

— Făcurăm ! că i s-au aprins ăstuia ceafa !

— Altora călcîiele — mîrîi o muiere, aşa, într-o parte, mai mult în ea.

Scena rămase în întuneric. Masalalele cu răşină jucîndu-şi para, se îndreptară spre sălile palatului. Intrase pe poartă un mare număr de boieri şi acum urcau scările suind să-l vadă pe Voievodul Petru.

Începea să se lumineze, slab. Pe boieri îi chemase chiar Petru. Erau mai mulţi de o duzină, boieri mai de seamă. Cîţiva lipiţi de sufletul Măriei-Sale, cîţiva oameni drepţi şi de ispravă şi vreo patru mai aşa şi aşa, dar nu bănuiţi.

— Ne-am hotărît, boieri dumneavoastră.

Se auzi așa ca un freamăt ușor, ca atunci cînd un suflu blînd, călduț de primăvară își face loc ușor printre tufe. Petru își plecă iarăși fruntea ca pletele să-i acopere un vag surîs. Veniseră cu chipuri trase, întunecate, tragice. Acum căpătaseră o mască uniformă. Nici fericire nici nefericire. Împăcare și nădejde.

— Nu mergem la Sultan. Pînă la el, nu sfinții, capcanele ne mănîncă. Trecem peste munți. Cum om putea, pe unde om putea, să ajungem în Ungaria. Acolo domnește împăratul, nici nobilii maghiari și nici turcul nu-și pot întinde mîna. Se face ziuă, boierii mei...

— Măria-Ta !

— Să trăiești, Măria-Ta !

— Slavă Domnului nostru Petru !

Cîțiva, din cei mai săltați în ani : Dumitru din Cepturi, zis Dumitru cel bătrîn, mare ban, Stanciu, mare logofăt, căruia i se zicea *Belobrad* adică Barbă Albă, Danciu din Brîncoveni, și alții se repeziră, care mai de care să-i sărute Domnului ba picioarele, ba poala vestmîntului, care cum apucă, zeloși sau mînați de emoție, de mulțămire că Vodă alesese, înțelept, calea salvării sale și a lor și a neamului lor.

— Noi n-avem oaste gătită să-i înfruntăm pe năvălitorii necredincioși, nici sprijin din afară.

— Da, Măria-Ta ! Așa vom face, cum a gîndit Măria-Ta. Încuviințau pe rînd, sau laolaltă boierii, bătrîni, cît și din cei mai tineri. Ei știau că nu pot aștepta iataganul și lăcomia turcească. Nici în fața voiei sau nevoiei de a-i ierta, că au slujit lui Petru, a noului Domn ce-l aduceau turcii. Se mai întîmplase așa și la alte schimbări. Trăgînd nădejde de iertare, la supunere, a fost că s-au supus, dar plecînd capul sub sabie, sau scoși din ranguri, jefuiți de moșii și cîte și cîte năpaste.

— Mergeți dar, degrabă și grijiți, scuturîndu-vă de temeri, de tot ce vă face nevoie, că la lăsarea nopții pornim și mergînd toată noaptea către munți, să punem depărtare între noi și hainii osmanlîi.

•

Odaia se înecă în tăcere. În firidă, sfeşnicul de argint îşi dădea duhul. Mirosul de ceară şi de fum se mişca pe vinele de aer ce străbăteau printre subţirile spaţii, la încheierile lemnului de cercevele. Se luminase. Petru se apropie iar de fereastra ce-l crucificase în ceasul de noapte şi însingurare sumbră. Scutul întunericului ce se lipise înainte de geamurile plumbuite, îl împiedicase să vadă afară. Acum vedea Chindia, vedea noua biserică, fîntînile din curtea palatului ; cuprindea cu mintea tot ce-l înconjura, grădinile, serele cu plante aduse din depărtate meleaguri. Tot ce ctitorise, tot ce înfăptuise şi care însumau întîia literă a cărţii vii pe care o visase să fie împlinită. Ar fi fost marele poem închipuit, nescris. *„Finis coronat opus"*, murmură, dînd cu tristeţe resemnată din cap. — „Rămîne-va opera neîncununată". Nici doi ani. La timpul ăsta, dacă nu mai merg de-a buşilea, tot se împleticesc în paşi pruncii. Rămîi la vîrsta şi la starea lor, visul meu. Visurile mele, pentru tine, pămîntule acesta". — Scutură din cap, atît de violent încît pletele-i bogate loviră ochiurile de geam prinse în reţea de plumb ce sunară uşor. Parcă un duh al împrejurimilor, cu o aripă sau cu o moale răsuflare ar fi încercat să-i facă semn că au auzit toate întinderile şi toate adîncurile. Se depărtă hotărît de ogiva ce pălise de chinul ieşirii din noapte. Simţind că secretarul se află în apropiere, chemă :

— Apropie-te, Franco !

— Sînt aici, Înălţimea-Voastră !

— Atît. Să nu-mi spui nimic. Timpul acesta nu e timp ; e început de moarte. Atît, Franco !

Sivori tăcea. Ce-ar fi putut spune, peste ce-i vorbise Petru.

— Vreau să te întreb dacă boierii or fi grăbind pentru plecare. Nu, nici asta să nu-mi spui. Au făcut-o de mult. Fără să le-o cer. Alege zece din boierii de seamă şi de ispravă. Îi ştii. Ai să le împarţi o sută cincizeci de mii de ducaţi de aur. Aşa or trece mai uşor de primejdia risipirii. I-om aduna înapoi cînd

vom lăsa primejdia în urmă. Cred că toate-s gata pentru pornire.

— Gata, Măria-Ta.

— Şi bunurile tale, Franco ?

— Şi, cu voia Înălţimii-Voastre.

— Şi ale celorlalţi gentilomi... ?

— *Per tutti, Eccelentissime.*

— Vei pleca primul cu căruţele şi oamenii tăi, Franco. Te vor escorta optzeci de archebuzieri ai gărzii mele. Să ştie asta Demonogiani. Vor merge şi italienii şi franţujii cu toate ale lor. Dacă nu vă va sta nimeni şi nimic în cale, mă veţi aştepta la cetate, la Satu Mare, cetate supusă Împăratului.

— Nădăjduiesc că vom ajunge. Că voi putea să mă slujesc de prietenia ce mi-au arătat-o atîţi oameni înalţi, cînd am fost în solie trimis de Înălţimea-Voastră cu prilejul...

— Prilejul s-a dus pe pustii. Prieteniile făcute or fi bune dacă s-or arăta. Nu crezi ?

— Cred că nu voiu să cred, Măria-Ta. *Veramente, non voglio credere.* Unde va trebui voi face daruri cum mi-a poruncit Înălţimea-Voastră.

Pe la ceasurile zece din noapte, secretarul se afla primul în piaţa palatului Voievodal. Făcu înconjurul celor două care şi a trăsurii. Observă că cei optzeci de archebuzieri, cei unsprezece valahi şi omul pentru serviciul său, un italian din Lucca, aşteptau domolind doi cai arabi şi alţi patru turceşti. Nu peste mult timp sosiră boierii cei mai de seamă gata gătiţi în toate pentru lungul drum al pribegiei.

Sivori îi observa cum aproape toţi cuprinşi de o mare fervoare îşi rînduiau căruţele, trăsurile, femeile şi copiii, oamenii de dîrvală, învîrtindu-se aproape fără rost, făcînd aceleaşi gesturi, spunînd tot vorbele spuse o clipă înainte. Îl aşteptau pe Domn cu îngrijorare. Nu priveau la ce lăsau în urmă-le. Palatul, tîrgul, totul, părea că se ştersese, dispăruse din aria simţirii şi vă-

zului. Cerul stătu o vreme ţintuit în caielele de argint ale adîncurilor înalte.

Se auzi un plîns de copil, nechez de cai. Urletul unui cîine lovit de vreo cizmă sau bîtă de argat. În turnul Chindiei străjile nu mai strigau. Se apropia miezul de noapte. Undeva, bocea un glas de muiere. Nu se deosebea de-i tînără sau bătrînă. Era un bocet monoton. Un copil, apoi altul ţipă, apoi plînseră împreună. Un duet de glăscioare ascuţite venind de la nefirescul stării acelui ceas şi loc.

— Unde va fi întîrziind Măria-Sa ? murmurau în bărbi unii boieri. Sivori nu putea şti cine. Noaptea-i învălmăşea.

— Iată vine Domnul Petru — spuse un glas de femeie, repezit.

— Aduceţi calul Măriei-Sale ! se auzi cineva dînd poruncă.

Un scutier venea cu paşi repezi, ducînd de frîu un arăbesc alb-tărcat. Sivori se apropie grăbit de scările pe care cobora Petru. Secretarul ridică ochii spre cer. Trase pe nări aer rece. Bolta o văzu năvălită de o aripă neagră ce înainta cu repeziciune. Îl văzu pe Vodă că ridică şi el fruntea şi scrutează înaltul nopţii. Părea că înfruntă cu o căutătură încrîncenată acea aripă sumbră ce ştergea bolta venind dinspre tăriile munţilor. Dinspre Bucegi şi Leaota suflau duhurile de piatră, aducînd un aer ceţos ce îneca. Aripa vînătă, neagră se lăsase spre Dealu şi Gorgota. Ca din senin se porni zăpadă repezind pieziş fulgi cît palma, punîndu-se pe obraze, orbindu-i cu măşti moi şi îngheţate pe cei ce se aflau acolo. Spaima cuprinse nu doar femeile. Şi boierii se închinau încovoind grumajii de parcă aşteptau ca după zăpada nefirească să nu se prăbuşească cerul asupră-le.

— Doamne, Dumnezeule. Aibi-ne în grija şi paza ta !

— Semn rău ! Semn rău — se văicăreau alte glasuri.

Petru stătuse cîtva nemişcat, privind asupra pieţei : umbre fantastice jucau între care şi trăsuri. Se dălungeau urcînd şi coborînd pe zidurile palatului, ale Chindiei şi bisericii noi. Apoi,

dîndu-se îndărăt cu două trepte, să fie mai în vedere, dădu glas peste forfota umbrelor :

— Cine se teme de semnele cerului să rămînă la mila turcilor. Este miezul nopţii, oameni buni. Plecăm.

Văzîndu-l pe Sivori îi făcu semn. Secretarul veni în fugă.

— Eşti gata ?

— Gata, Înălţimea voastră !

Îl învălui într-o privire adîncă. Îi căută ochii. Ai genovezului jucau în lumina masalalelor cu răşină.

— Doar n-o să lăcrimezi, Franco.

— Mi s-a topit zăpada pe obraz *Eccellentissime Domine.*

— Pleci înainte. Aşa cum am vorbit. Te vom ajunge.

După plecarea secretarului, la vreo jumătate de ceas, porni şi alaiul Domnesc. Tîrgul auzea scîrţîit uşor de care unse, tropot de multe copite, nechezat de cai, strigări. Tîrgul ţinea ferestrele închise. Gînduri şi inimi loveau în timpanele timpului şi parcă şirul lung de care şi oameni era însoţit de o ritmică a inimilor celor ce rămîneau, care n-aveau de ales decît mila nevăzutului şi îndurarea turcului.

Cînd se depărtară de Tîrgoviştea, ieşind la vechiul drum al Branului, Petru se înălţă uşor în scări, trăgînd uşor de frîu. Întoarse o dată privirea spre acolo de unde plecaseră. Perdeaua de zăpadă închidea zarea. Dincolo de ea... Dincolo de ce? gîndi Voievodul fugar. Dincolo de mine. Fiindcă acolo a rămas o parte din mine. Întoarse o dată privirea către Dealu. Nu se vedea nici mînăstirea culcată sub aripa vînătă ce parcă o clocea ca o pasăre nenumită a pierzării. Greu trebuie să apese peste lespedea ta, tată! Dar am rămas şi acolo. Sau poate să-ţi fie mai uşoară. O parte din greul de piatră a lespedei o duc după mine. Mă ţine parcă în loc. Mă împinge în spre departe cum îmi apasă, pe umeri.

Convoiul şerpuia pe drumul subcarpatic, printre dealuri cu vii şi livezi îngheţate, neatinse încă de mirul primăvăratec al învierii întregi a firii. De n-ar fi fost acea cădere groasă de palme moi alcătuite de geometrii, de microgeometrii de gheaţă,

şi ar fi privit de pe înălţimi ochi omeneşti sau de fiare ar fi văzut şerpuirea marelui convoi de care, căruţe, încărcate cu averi domneşti, boiereşti ; trăsuri cu catrafuse grămădite între neveste, copii, rude bătrîne. Cincizeci de care, o sută de trăsuri şi căruţe. Îi urma călare Principele Petru, Voievodul Ţării Valahiei, cei opt sute de pedestraşi, cinci sute de călăreţi, echipaţi cu toate armele. Opt mii de suflete pornite pe drumul pribegiei, fugind de lăcomia şi haina năvală a osmanliilor neprieteni, către alte meleaguri, alte ţări şi prepuelnici prieteni.

Cînd se mai domoli, cînd căzu vifornita negîndită, se lăsă un frig pentru încremenirea oaselor şi a cărnii. Mulţi şi multe fiinţe din căruţe şi trăsuri pîndeau cu ochi obosiţi să surprindă moartea. Tîrziu, convoiul fu înecat de apele lunii. Se mişca parcă un alai lung de fantome albe.

Două ceasuri după-amiaza zilei de miercuri — care miercuri s-or fi întrebat mulţi din convoi, care vedeau în zile sau cuţitul uriaş al sfîrşitului, sau eternităţi nemăsurate de chin.

Cînd cu mare desfăşurare de voinţă, de tendoane şi muşchi şi cabrări cumplite, ostaşii, folosind frînghii, pîrghii, butuci şi scînduri ca scări mereu mutate, urcară toate carele, trăsurile, caii, pe înălţimi, răsuflînd pînă să înceapă coborîşul spre poale, spre Ţara Bîrsei, către Braşov, sosiră ştafete vestind că se văzură cete de turci venind de către Moldova şi Transilvania. Erau cetele asmuţite să taie calea convoiului valah, de către Petru cel Şchiop, Voievodul Moldovei, unchi bun lui Mihnea Voievod cel ce urma să ia scaunul lui Petru.

Duşmănosul Petru Şchiopul le deschisese turcilor calea prin Moldova. Mîna beglerbegului Greciei îşi întindea cîngile să prindă şi pe Voievod, şi carele în care bănuia mari averi de jefuit pentru Poartă, pentru Sultan, pentru el.

Sivori care află mai curînd de primejdie, ştiindu-se cu mîna de archebuzieri, singur, lăsă toate şi pe toţi la desime de pădure,

pornind cu cîţiva călăreţi înapoi, spre înălţimile unde-l bănuia oprit pe Domnul Petru.

— Am aflat, îi spuse el lui Sivori. Bine ai făcut că n-ai mers mai departe. Să treacă toţi. Cînd ne vei vedea la poalele muntelui să porneşti mai departe, înaintea noastră. La Braşov te aşezi la adăpost.

În vreme ce Petru îi vorbea secretarului, se porni o nelinişte de glasuri, de mişcări. Unii dintre boierii care nu-şi ţineau firea sau şi-o dau acum pe faţă, se luau la harţă cu cei ce-şi urmau rîndul coborîrii din munte, voind să treacă ei întîi. Glasurile se făceau aspre, întărîtate. Cineva răspîndi zvonul că vin turcii. Printre răstelile bărbaţilor străbătură jelanii, ţipete de femei. Se iscă un vîrtej de rochii, de copii împiedicaţi, căzuţi între căruţe şi cai. Urlete, bocete, sudălmi. Poate aşa să fi fost la sfîrşitul Sodomei şi Gomorei, gîndeau cei mai potoliţi făcîndu-şi cruci repezi. Alergară către Domn. Însoţit de scutieri purtători de făclii şi de ostaşi, strigă către ei să-i potolească :

— Opriţi-vă ! Încetaţi ! Boieri ! Fiţi bărbaţi. Nu vine nici un turc. E un zvon mincinos !

— Măi fraţilor ! Boierilor ! Ce v-a pălit ? Unde vă e virtutea ? Ce, sînteţi muieri ? urlă gros banul Mihail. Îi înşfăcă pe cîte unul zăpăcit de spaimă. Îl scutura, ţinîndu-l apoi pe loc, cu braţele-i lungi, grele. Încet, încet se potoliră şi boierii şi plînsul muierilor şi al copiilor. Vodă trimise vreo două sute de oşteni să mîntuie trecerea rînduită a carelor, trăsurilor. Femeile, copiii, bărbaţii mergeau pe lîngă care şi trăsuri încă înfricoşaţi, dar purtîndu-se mai omeneşte.

Stelele încă nu păleau. Mai era timp pînă să vină lumina şi siguranţa în înecul acela, în negrul necunoscut şi pînda primejdiilor. Pădurile puneau negru în negru cu desimea lor. Erau păduri de conifere, neclintite, grave. Domnul Petru dădu zvon să se oprească toţi locului. Să nu se facă nici fir de foc ca să nu-i adune şi să-i îndrepte pe duşmani în acele locuri unde începeau să se deschidă trecătorile spre Ţara Bîrsei.

Alaiul Domnesc acolo, ceata cu căruțele secretarului mult înainte sufereau aceleași chinuri. Înghețau cei din trăsuri. Băteau din brațe jucînd pe loc, oștenii, oamenii de la care și căruțe. Nemîncați, ascultînd zgomotele părelnice, îndepărtate, răsufletul pădurii. Frigul de noapte muntoasă își încerca pe nefericiții strînși în de ei și de miliardele de caracatițe de gheață nevăzute, ventuzele gerului. Cădea o brumă bogată care îngheța pe sol, pe brațele largi ale molizilor și brazilor. Cînd au început sitele luminii, totul părea mort. Chiar și cei ce se aflau pe picioare, arătau ca stîlpi încremeniți, pudrați de bruma groasă. Așa se petrecea și-n mica tabără condusă de Sivori.

Înghețați, sleiți, înfometați și oameni și cai se aflau acum sub zidurile cetății Brașovului. Era către seară. Secretarul nădăjduia, crezîndu-se în primejdie, să afle adăpost în cetate, în oraș. Dar porțile erau închise. Nu puteau pătrunde în Brașov. Secretarul află că din ordinul guvernatorului se făcuse asta. Își aminti că legase prietenii cu mai marii cetății, cînd mersese la Alba Iulia pentru pețirea surorii lui Sigismund. Îi sunară bietului genovez în auz cuvintele ce i le spusese, nu de mult, Domnul Petru :

— Prieteniile făcute ar fi bune dacă s-ar arăta, Franco... Nu crezi ?

Cînd gîndea la acestea, veni către el din cetate un medic care vorbea italienește. Unul din cei cu care legase prietenie, atunci, cînd cu ambasada. Medicul, om civilizat, devotat Voievodului Valahiei, îi spuse aproape cu lacrimi în ochi că guvernatorul și ceilalți diriguitori nu puteau face nimic pentru ei. Se afla de două zile în cetate un ceauș care-i amenința cu furia Sultanului. Regenții Transilvaniei le poruncise să asculte de ceauș. Se aflau cei mari din acele locuri în alianță cu turcii, și se temeau de urmări.

Singura urmare fu că medicul, cu învoiala mai marilor cetății, să-l ducă în gazdă la depărtare de șase mile, în locuința

unui pastor lutheran, ce avea biserica întărită cu zid de cetate. Petru Vodă, nici el nu găsi liberă trecere în Brașov. Se așeză cu tot șirul de care, trăsuri și oameni, boierime și ostași. Prin iscoade, secretarul află în care sat. Încălecă pe fugă și se înfățișă Domnului Petru.

Au stat de taină și au rînduit multe după fața întîmplărilor și viziunii viitorului. Sivori asculta îndreptările și sfaturile date, cu ochii cercănați de oboseală, cu chipul sigilat, încremenit, lipsit de lumina, voia-i bună obișnuită.

— Am gîndit să dau libertate boierilor, să se ducă unde or socoti că le e mai prielnic, cu familiile lor. Satele, aici în Transilvania, sînt pline de români. Ei sînt cei de bază, dar...

Petru se opri o clipă gîndind un gînd pe care secretarul îl intuia. Tăcu, ascultînd mai departe :

— Boierii... Sigur, nu toți, îmi îngreuiază mai mult nesigurele mișcări în greaua mea încercare. Unii au rude, prieteni, prin satele transilvane. S-ar descurca. Dumneata, dragul meu Franco, folosește îndrumările medicului acela ce te-a călăuzit cu sau fără voia mai marilor lui. Mergi cu Dumnezeu, salvează-te cu tot ce ai.

— Să rămîn cu Înălțimea-Voastră !

— Nu. Eu voi rămîne cu ceilalți curteni, franțuzi și italieni, cu oastea. Eu prevăd că-mi vin în cale mari necazuri... Ce crezi ? Nobilii din aceste pămînturi dorm ? Nu. Le adoarme orice simț de noblețä și omenie cînd gîndesc ce poveri duc carele și căruțele noastre. Și boierii, ...nu-i fericesc. Unii, poate, vor merge la capăt cu bine. Alții poate vor fi jefuiți, de-ar scăpa nevătămați Eu voi încerca prin daruri să-i îmblînzesc pe nobili să pot trece liber în țara Împăratului. Du-te cu bine, Franco. Aș vrea să ajungi în Italia, acasă, poate vei putea vesti prietenii din Veneția și Franța despre încercările prin care trec ! Mergi și Domnul să te ocrotească.

•

Secretarul se despărți cu inima în gît de Domnul său, de Petru. Cînd se așeză ziua, veniră iscoadele trimise de el, spunînd că nobilii se înarmau să le taie calea către Ungaria, urmînd ordinele beglerbegului. Se întoarse la Petru cu noile vești. Vodă îi spuse că-i mai bine să nu se răzgîndească, ci să se tragă cu toții în liniște, într-un tîrg apropiat, de unde să trimită misive secrete către președinții Transilvaniei însoțite de daruri, să le dea cale liberă.

Dar toate au mers din acele ceasuri într-o încurcătură de ițe din care nu se mai deslușea cît de cît un desen al celor ce aveau să se întîmple. Nu veneau vești bune, spre o limpezire. Soldații unguri din oastea Domnului Petru, apoi grecii, plecară. Rămaseră vreo două sute de lăncieri sîrbi, dar după cum se purtau și priveau pe sub sprîncene, era vădit că la primul prilej vor porni la jaf. Și archebuzierii secretarului făcură la fel. Îi rămăseseră acestuia puțini oameni. De aci totul se petrecu asemenea unor încurcate și ilogice coșmaruri. Pe de o parte transilvanii, adică slujbașii transilvani cu ostași alergau după cetele răzlețite și răspîndite, de fugari, ce formaseră corpul de oaste al Voievodului Petru ; sîrbi, unguri și greci, care jefuiseră carele Voievodului și bunurile secretarului domnesc și ale gentilomilor curteni ai Măriei-Sale. Gărzile cercetau locurile unde fuseseră ascunse în grabă parte din bunuri în bani și podoabe de preț, în curțile caselor unde locuise vremelnic secretarul, la unele mori înfundate în apă. Jefuitorii care fugeau cu prada din averea Voievodului și a gentilomilor, erau prinși în comitatele lor și jefuiți de nobilii unguri. Secretarul, în unele ceasuri nu doar jefuit, lipsit de toate, mai prinse și zvonuri care spuneau că gentilomii, prietenii săi, oameni ai Domniei fuseseră uciși de jefuitori. Petru nu mai da nici un semn de viață. În zadar îl căutară oamenii ce stăteau cu credință lîngă Franco, toți români de acasă. Aflară casa în care se ascunsese Domnul și-n care el era lipsă spre marea deznădejde a secretarului.

Veniseră la Petru oameni de credință să-l vestească în mare taină, din partea guvernatorului Brașovului, că primiseră poruncă, precum și toate așezările înconjurătoare, să ia armele să pună mîna pe Domn și pe toate averile sale, zicînd că trebuie să dea seamă de toate Sultanului. Petru, văzîndu-se gata în capcană, vînat ca o sălbătăciune, cu prilej de ucidere, se travesti cu haine de cioban. Luă cu sine cîteva bijuterii mai mici, două mii de ducați aur, fără a mai vesti pe ai săi de teamă să nu i se vadă pe față neliniștea, sări pe fereastra casei la care trăsese, depărtîndu-se, mergînd toată noaptea. Se opri într-un sat de români, în casa unui cioban, unde rămase, fără a fi recunoscut, vreo douăsprezece zile, pîndind să vadă ce se va petrece în răstimp. Nimic nu răzbătea pînă-n singurătatea lui. Nu știa cum se risipiseră toți, cum uitaseră de jurăminte, cum fiara lăcomiei, demonul jafului îi înnebunise. Sivori stătuse sub spaima iataganelor, bruscat de proprii-i soldați lefegii pentru care stăruise, în Tîrgoviște, ca Domnul să-i dăruiască cu bani adesea. Voievodul era ca o fiară încolțită, era cel ce putea să-și ceară înapoi drepturile. Era cel ce putea să-și susțină dreptatea fiind liber. De asta se ferea și beglerbegul și nobilii jefuitori. El trebuia să fie prins, închis undeva în taină sau ucis... Ceaușii Sultanului împînziseră orașele și satele, veghind ca Petru să nu scape și nici averile să nu le piardă. După multe frămîntări și primejdii, secretarul, prin scrisori, prin plîngeri, după o scurtă detenție în Cetatea Făgărașului, ieși spre libertate. Își recăpătă o parte din bunuri, dijmuite de multe mîini lacome, ca și cele ale domnului François Ponthus de la Planche și ale celorlalți gentilomi despre care, fericit, află că sînt în viață. Dar de Petru nu aflase încă nimic hotărît. Se frămînta blestemînd soarta oarbă și ingratitudinea ; necinstea oamenilor. La scrisorile trimise în taină marelui cancelar, în una din zilele Paștelui veni răspuns. Marele cancelar îi spunea din partea principelui Sigismund că toate s-au întîmplat așa, în rostogolirea faptelor, că n-au aflat din timp să i-a măsuri, că turcii stau cu ochii pe ei, și tot așa, înseilări de vorbe, de scuze și de neputințe.

Erau toţi acei mari dregători cu care legase prietenie, cărora le făcuse daruri, cu care-şi juraseră cele mai nobile legăminte atunci, cînd fusese la Alba Iulia, sol al Domnului Petru. Presimţea că Domnul Petru e în primejdie, dar stătea în oarbă neştiinţă. Îl urmărea cu gîndul amar pe Voievod, în pîclele presupunerilor, o siluetă de nefericit erou de legendă.

Singur, contele de Cluj, Francisc Kendi, unul din preşedinţii Statului şi prim regent al Transilvaniei în timpul minorităţii lui Sigismund Bathory ; singur el fu cu tot sufletul pentru cauza bieţilor valahi şi a nefericiţilor gentilomi, curteni ai lui Petru. Dar cu sufletul şi cu sfatul. Manifest, practic nu putea lua poziţie pentru ei, împotriva tuturor nobililor şi a samavolniciei turceşti.

El care fusese atît de cald primit în Valahia şi se legase de frumseţile ţării şi de Vodă, şi de secretar, căută să-l susţină moral, să deplîngă avatarurile prietenilor valahi, dar... dar... Îl îndemnă pe Sivori să vină să stea cît va voi în castelul său de la Iernut, unde locuia. Îi spuse să vie împreună cu domnul François Ponthus de la Planche, ceea ce făcură. Primiţi de conte şi contesa de Kendi, au fost ţinuţi pe puf, princiar. Printre sfaturi şi încurajări însă, se strecurau şi reflecţii, chiar afirmări directe, în sensul că nici el, secretarul, nici Voievodul său nu vor primi înapoi ce li se luase. De ce ? Fiindcă toate erau încurcate. Se găsiseră cele mai multe din lucruri şi bani, dar că în realitate cei mai mari din stat împărţiseră prada şi ce rămăsese dădură turcilor.

— Ceea ce mă frămîntă dincolo de bani şi lucruri, este viaţa şi libertatea Domnului Petru. Unde se va fi aflînd ? Ce-o să se întîmple cu Înălţimea-Sa în acest ocean de adversităţi ?

— Mă tem şi eu — zise contele Kendi. Dacă va fi arestat, nu va fi nicicînd eliberat, ba mă tem să nu fie făcut să dispară.

— Să dispară ?... Cum ? De ce să fie făcut să dispară ? izbucni gîtuit de spaimă, secretarul.

— Cei ce şi-au împărţit ce-i aparţinea, ar fi bucuroşi să scape de el, spre a nu fi cerut de Sultan şi astfel să se descopere

jaful făptuit. Turcul îl vrea şi pe Petru şi averea lui. Aşa că cei de aici ori îl vor aresta ţinînd tăinuit locul unde va fi închis, ori îl vor face să dispară.

— *Sacrilegio ! Brutti ! uccidere un uomo come lui*... Urmă o întreagă avalanşă de exclamări, de blesteme. Se oprea, îşi cerea iertare faţă de conte, apoi se pornea iar în dialect genovez.

Kendi, care deşi ştia italiana, îl urmărea greu. Contele încercă să-l liniştească :

— Dragă prietene, eu care n-am nici o vină în toate acestea, voi face totul să vă ajut. Nu voi şovăi să pun totul : autoritatea, averea mea, să-l eliberăm pe Principele vostru, dacă va fi întemniţat. Nu mă voi da în lături să merg în Polonia, la regele Ştefan Bathory, ruda mea, să-i dezvălui Majestăţii-Sale toate cele întîmplate, pentru că, fiind unchi şi tutore al Principelui Transilvaniei, ce-i e nepot, să dreagă tot ce va fi de dres.

Bietul Sivori se mai linişti, însă liniştea, amorţeala în care trăiau la Iernut, în viaţă de castel şi fără lipsuri îi măreau şi mai mult, cu trecerea zilelor goale de veşti, spaima de ce putea să se întîmple, în zilele în adaos Domnului Petru.

Pe uliţele Mediaşului aurit mergea un om care silise privirile trecătorilor să se întoarcă, urmărindu-l, pînă-l pierdeau din vedere. Ciobani mai văzuseră oamenii tîrgului, chiar aşa, de statură înaltă, bine clădiţi, cu sarica întoarsă, miţoasă deşi dăduse bine în primăvară. Dar cel ce trecea părea că împrumută ceva straniu straielor simple, agreste. Un cioban cu asemenea chip inspirat, demn dar nu semeţ, cu plete castaniu închis ondulate pe umeri, cu un mers hotărît dar mlădiu, uşor pentru făptura-i puternică, spunea mai mult de o deghizare trecătorilor ce-l cîntăreau de la distanţă. Unii, poate, mai înclinaţi spre jocurile închipuirii, îl credeau coborît din balade. O reîncarnare a cine ştie cărui erou, al marilor poveşti ale lumii.

Ciobanul simţea cercetătoarele priviri, dar neîncrezător, păstrîndu-şi ritmul mersului, egal, căuta uliţele ce dădeau spre

laturile cetății, ulicioarele însingurate, umbrite. Umblase pînă aci la cetatea Mediașului, singur, căutînd căile neumblate, rătăcind mult, ostenit, ferind încrucișările de pași cu ființe omenești. Nu se încredea în nimeni. Pe răbojul zilelor lui erau crestate multe izbînzi și înfrîngeri. Credea că se călise. Îi sunau în auz terținele Marelui Florentin : *„Nel mezzo del cammin di nostra vita / Mi ritrovai per una selva oscura / Che la diritta via era smarrita./* Era la acel prag al drămuirii dantești privind scara vieții. Zîmbi. Scutură din cap făcînd să-și legene podoaba pe umeri. — O, Demiurgos ! Tu care ai despărțit lumile luminii de tenebre, tu care ai fost și spirit și materie, ai coborît în Bythos, tu bun pînă la asimilarea cu durerea și cu răul, cîntîndu-l ; mă port în umbra ta și în acest gol al vieții zdrențuite.

Se reîntoarse pe clipă în amara stare care-i purta pașii. Auzi în spatele lui alți pași. Cineva îl urmărea, parcă, ferit. Nu se uită înapoi. Mereu mai departe căutînd să afle un unghi de case după care să dispară, să pună o distanță între el și cel pe care-l simțea în urmă-i. Pașii însă grăbeau. Auzi :

— Măria-Ta !

Nu se întoarse. Merse cu același ritm, căutînd să nu se trădeze.

— Măria-Ta ! Doamne Petru ! Eu sînt prietenul cămărașului Înălțimii-Voastre. Mă cunoașteți... Am fost la Tîrgoviștea, la Wilhelm Walter, ce-a fost cămăraș acolo...

Abia atunci Petru se opri și aproape fără să se întoarcă, îl întrebă, peste umăr :

— De unde ai știut ? Cum ți-ai dat seamă ?...

— Cine v-a văzut o dată nu vă uită, Doamne — făcu mieros omul.

Era un tînăr spîn, cu cîteva umbre roșcate, intenții de mustață. Purta straie săsești cu bumbi de metal și găitane, cu o pălăriuță rotundă pe creștet. Îl privea uluit pe Petru. Aproape că-i dedea ocol privindu-l.

— Să mergem, zise Petru, dînd semn de neliniște, fiindcă mai veneau dimpotrivă, pe uliță o pereche, un tînăr și o tînără.

Mergeau aproape înlănţuiţi, cu figuri surîzătoare, neluîndu-se în seamă decît pe ei. Purtau straie care spuneau că-s români.

— Să mergem. Unde vrea să meargă Măria-Voastră ?

Îi suna ciudat fugarului că sasul nu-l întreabă nimic, că nu face nici o aluzie la ciudata-i apariţie, aici, în depărtatul tîrg al Mediaşului. Ştie ceva, îşi spunea Petru. Ce trebuie să fac? Dacă ştie, atunci... Atunci ce ? Mai bine să-i arăt ce mă poartă în aceste locuri.

Îşi aminti de chipul acela roşcat. În adevăr fusese la Tîrgoviştea. Era un fel de rudă, parcă, a fostului său cămăraş, Wilhelm...

Sasul îşi aminti şi el de acel timp, mulţumindu-i pentru bunătatea ce i-o arătase Voievodul. Îi aminti că-i dăruise şi un cal. Da, da, se poate, făcu distrat Petru... În gînd se întrebă : Să-i spună de ce se afla acolo, travestit în cioban ? Să-i arate greaua stare în care se afla ? Dacă el ştie ceva... sau poate totul, ar fi zadarnic să-i ascundă. Ce să spună ? Doamne, în ce grele încercări poate trece un om !

Încet, încet se pomeni destăinuindu-i tînărului sas toate prin cîte trecuse şi trecea. Căută în sîn. Ştia unde are, într-o năframă cu scule de preţ, un diamant ales. Cum să i-l dea ! Ce să-i spună ? Ce să-i ceară ?

În timp ce-i înmîna darul, mecanic, îi veni pe buze ceea ce creierul lucra în panică :

— Ia-l te rog, în amintirea şederii la Tîrgoviştea. Aş vrea, dacă se poate, să mă ajuţi să găsesc o căruţă şi nişte straie de neguţător. Îi spuse laconic motivul şi întîmplările. I le spuse atît de strîns, cu atîta economie de cuvinte, dar văzu cît de repede înţelese sasul, şi-i făgădui ajutorul. Înţelesese că fuge de urmăritori, că încearcă să iasă în altă ţară, la neprimejdie...

— Da, Doamne. Aşa voi face.

Îl duse la o gazdă, undeva într-un fundac al tîrgului, spunînd că înainte de zori va fi acolo cu cele trebuitoare. În acea uliţă mărginaşă tăcerea nopţii nu era spartă decît de un urlet de cîine, undeva, nu aproape ! Nu se auzea glasul veghetorului

de noapte al cetății. De două ori, o bătaie dogită de limbă de clopot, cine știe de ce și de cine iscate. Apoi, urletul cîinelui, aproape fără încetare, pînă spre zori.

Fugarul stătu tot timpul în capul oaselor, în odaia săracă mirosind a piele tăbăcită. Sasul îi spusese că gazda e un curelar sas, bătrîn și surd. Cu ochii înfipți în nemateria întunerecului, trecea din viziune în viziune, din tristețe în amar, nemișcat deși știa că gazda, holtei bătrîn, nu aude.

Fără să știe ce și cum se întîmplase, îi urmărea pe cei de care se despărțise, în închipuitele-i reconstituiri a întîmplărilor. Adînc întristat și dezgustat de sine, își dădu seama că abia acum, în această pustie noapte a socotelilor cu sufletul, cu conștiința, îi veneau în gînd copiii, nepoții, Stanca. Îi lăsase în seama și grija credinciosului fost sfetnic al Domnului Pătrașcu, bătrînul ban Mihail. Nici el nu mai avea pe nimeni. Îi murise întîi fata, Hrisafina, în timpul Domniei lui Mihnea. Feciorul într-o harță cu oamenii lui Ion Vodă armanul, cînd a fost ucis, după patru zile de Domnie, Vintilă, fratele lui Petru, fecior al lui Pătrașcu Vodă.

Oarbă noapte. Noapte a întrebărilor, amintirilor, a răfuielilor cu sine. O roată de imagini. Mișcările vieții sale desfășurate jur împrejurul creierului, a conștiinței. Își prinse capul în palme amețit. Stătu o clipă așa așteptînd parcă să se sfîrșească, să nu-l mai viziteze trecutul în anafor ce-l trăgea în adîncul său. Ridica fruntea rămînînd împietrit ca o statuie. Rece. De piatră. Fugise din trup, printr-un efort de voință și nu doar numai obsesiile, imagini ale trecutului. Parcă tot sîngele, tot viul vieții. De piatră. Așa încremenise. Undeva în unghere întunecate rodea ca un fierăstrău minuscul, poate un șoarec, poate foșgăiau gîndaci. Mirosea a piele mucedă, a clei. Patul era o laviță tare cu un țol de lînă. Dar el nu se întinse. Încremenit, auzea urletul cîinelui și parcă în pauzele ce le punea, slabe, îndepărtate trîmbițări de cocoși. Cum nu arsese nici o lumînare, ochii tencuiți cu întuneric, prinseră primele pulsații ale luminii.

Era întîi ca o sare grunjoasă, luptînd între vînăt și sur. El era ca un stîlp de sare. Întunecat. Aștepta...

Lăsîndu-l în odaia întunecată a bătrînului curelar, sasul cel tînăr porni către casă. Ținea în palmă piatra ce i-o dăruise Voievodul valah. Tînărul ducea și acum cu el senzația stranie de a-l fi întîlnit pe Domnul Petru, aici în Mediaș. Deși prinsese ceva din zvonul ce se răspîndise peste orașele și satele transilvane, privind starea din Valahia și soarta lui Petru, încă nu se afla în stare să cuprindă sensul adînc, tîlcul moral al întîmplărilor. Era un tînăr sas a cărui privire verde de leuștean pălit privea împrejuru-i viața cu acea măruntă măsurătoare a ființelor obișnuite. Dar simțind în palmă piatra, se opri locului. Desfăcu degetele. Deși în noaptea tîrgului apăsa negrul fără valori, și nu răzbătea de niciunde un fior de lumină, piatra fățuită născu o sclipire, atît de slabă cum în apa unui iaz și el orbit de noapte, răsucirea unui pește prinde într-un solz numai. o nedovedită frîntură de rază. Jucă piatra în palmă. De ce o primise ?... Domnul se purtase frumos cu el, cînd era în Domnie și-l vizitase pe Wilhelm la curtea Tîrgoviștei. N-ar fi fost nimerit s-o primească... Nu... Îi venea să se întoarcă să i-o înapoieze. S-o fi culcat. Are să i-o înapoieze mîine, în zori, cînd îi va duce ce-i ceruse. Nu-i va fi greu să i le ducă. Știa unde să găsească hainele și căruța, cu căruțaș cu tot. Trebuie să aibă ceva bani, dacă i-a făcut un astfel de dar. Dar piatra o să i-o ducă înapoi. Tot rotind-o în podul palmei cu degetele se gîndi că ar putea s-o scape și să n-o mai poată găsi prin întuneric. O vîrî în buzunar. Mergînd, o pipăi de mai multe ori, să simtă dacă e acolo. Era un diamant destul de frumos judecînd după mărime. Cînd i-l dăruise Voievodul fugar, nu-și dăduse seama cum arată. Îl primise în palmă stînd cu ochii pe fața celui ce i-o dădea. Nu, hotărît nu-l putea lua. Dar vîrî mîna în buzunar, mișcînd între degete piatra de preț pipăindu-i muchiile geometrice. Tot căutînd-o în timpul mersului, nu-și dădu seama cînd

ajunsese acasă. O slugă îl întîmpină în poartă, anunțîndu-l că este așteptat, că domnul guvernator este nervos, că întrebase de el. Urcă scara grăbit. Îi cunoștea firea. Cînd ceva îl nemulțumea, ziua, în treburile de cîrmuire în tîrgul Mediașului, cei ai casei trebuiau să nu-i iasă din voie. Îl găsi umblînd prin camera sa de lucru. Flăcările lumînărilor din sfeșnicul de pe masă pîlpîiau, se zbăteau la fiecare trecere a guvernatorului prin dreptul lor. Mergea repede dintr-un capăt în altul al odăii. Tînărul își dădu seama că tatăl său e mai mult decît neliniștit. Timid, îi ură bună seara. Bătrînul nu-i răspunse. Tînărul așteptă. După încă două mișcări în diagonală prin încăpere, bătrînul se întoarse către tînărul ce sosise.

— Unde umbli ? E destul de tîrziu. S-au închis porțile cetății ?... Aveam nevoie de tine. Trebuie să te trimit mîine cu niște scrisori.

— Unde ?

— Ai să vezi unde.

— Mîine în zori aveam o treabă...

— Ce treabă ? Ce treabă ai tu în zori ? Întîlnirile cu fetele nu se fac în zori.

Își dădu seama de ridicolul frazei. Trecînd pe lîngă masă se opri brusc, făcînd un gest scurt de nedumerire din brațe, încît lumînările pîlpîiră atît de tare, aproape să se stingă.

— Nu ai nici o treabă, cînd tatăl tău, cînd guvernatorul îți spune că are treabă cu tine...

— Dar, tată !...

— Nu aud nici un dar. Ți-am vorbit limpede.

— Dar...

— Vrei să-ți ordon ? Da, mă rog, ce fel de treabă ai în zori ? Orice ar fi, ai să faci ce-ți poruncesc eu. Bătu cu pumnul în masă atît de tare, încît tînărul care, fără să-și dea seama că scosese din buzunar diamantul și-l rotea în palmă, tresări, i se deschise zvîcnit pumnul scăpînd piatra de preț. Diamantul se rostogoli către picioarele guvernatorului. Tînărul schiță o aplecare, să-l ridice.

— Ce-i asta ?

— Un diamant.

— De unde ai tu un diamant ? Îl privea scrutător...

— L-am primit.

— Cum, l-ai primit ? Cine să-ţi dăruie ţie un diamant, în Mediaş ?

Tînărul tăcea încurcat. Caracterul auster, autoritar al tatălui său îl intimida întotdeauna. Guvernatorul era cunoscut ca un om dur, în munca lui şi în viaţa de familie.

— Cine ţi-a dăruit ţie un diamant ? Te întreb.

— Un străin.

— Ce fel de străin, care pică din senin în Mediaşul nostru şi împarte diamante necunoscuţilor ?

— Mă cunoştea.

— De unde ? Cum te cunoştea ?... Te rog să-mi spui numaidecît !

— De cînd... am...

— De cînd ai ?

— De cînd am fost în ospeţie la vărul Walter.

I se arcuiră unghi sprîncenele încă negre ale guvernatorului.

— În vizită ? La vărul Walter ? În Valahia... El ţi l-a dat ?

— Nu el, altcineva.

— Cine altcineva ?

— Cineva mare... Care a fost mare.

— Cineva care a fost mare ? În Valahia. Şi acum l-ai întîlnit ,aici, în Mediaş... Şi ţi-a dat...

Ochii verzi, ca ai fiului, se dilatară, întunecînd verdele spălăcit... Toată faţa i se schimonosi, uluită. Zvîrli capul în sus, parcă ferindu-se de o lovitură nevăzută în bărbie.

— Donerweter... ! ...E Cercel. E fugarul din Valahia, pe care-l caută ceauşii Sultanului. Şi tu primeşti diamante ? Ce ţi-a cerut ?

— Nu mi-a cerut nimic.

Bătrînul scutură din cap energic. Bătu iar cu pumnul în masă.

— Ce ţi-a cerut ?

— O căruţă şi haine de schimb.

— Aha ! O căruţă şi haine de schimb. Şi tu primeşti de la el... Pune-l pe masă. Tînărul puse încet pe masă diamantul. Te faci complice cu duşmanul Sultanului, acum, cînd e vînat, cînd îl caută toată turcimea. Vrei să te nenoroceşti, să mă nenoroceşti ? Ai ?

— Eu... bîlbîi tînărul...

— Tu habar n-ai ce se întîmplă în jurul tău. Ai crescut cît turnul cetăţii şi tot bleg.

— Dar, tată !

— Taci ! Ştiai ceva despre el ? Trebuie să fi auzit vorbindu-se. Trebuia să vii îndată să-mi spui că l-ai văzut în Mediaş !

— Ştiam că nu eşti în cetate, că erai plecat la Cluj.

— Eram. Am venit cu bucurii mari. Sigismund, din porunca lui Ştefan Bathory, regele Poloniei şi unchiul său, a demis regenţa, i-a demis pe cei trei preşedinţi şi l-a numit pe Ioan Giczi guvernator al Transilvaniei. Pe lîngă că e om al dracului de rău, nici nu mă am bine cu el... Da' de ce ţi-oi fi spunînd eu toate astea ?... A venit casapul de Giczi pe capul nostru. Fugarii căutaţi de turci îmi umblă prin cetate, şi domnul fiul meu îl acoperă... se lasă mituit !

— Nu m-a mituit. Voiam să i-l dau înapoi. Nu mi-am dat seama.

— Acum ţi-ai dat. Unde e nepreţuitul ?

— Acolo ! Arată cu degetul tremurător diamantul pe masă.

— Nu ăsta. Ăla ! Cercel !

— Într-o casă, spre zidurile cetăţii. La un curelar.

— Eşti sigur că n-a fugit ? S-o fi temut de tine ?

— Nu ştiu. Nu cred. Era ostenit...

— Acum mergi de te culcă. Cînd i-ai spus că duci căruţa ?

— În zori...

— În zori, cît mai în zori, să nu-i vie în gînd s-o şteargă. Te duci la el, acolo, cu o gardă. Vezi, fii cu băgare de seamă să nu simtă ; să-i laşi pe oşteni ceva mai la fereală, să nu-i vadă. Ai înţeles ? Să nu cumva să-ţi scape, că ne-a văzut dracu'! Giczi nu iartă. Ai auzit ?

— Am auzit — spuse fiul privind vîrful cizmelor guvernatorului.

Nici el nu dormi aproape toată noaptea. Cît aţipea, somnul fugar, chinuit nălucea ca nişte sori stranii, uriaşe pietre nestemate şlefuite, care se mişcau ca nişte lunule geometrice şi în faţetele lor se oglindeau, ba chipul lui Petru privindu-l îngîndurat, apoi trist, întrebîndu-l parcă ce are de gînd. În jocurile oglinzilor mari ale pietrelor apăreau cînd chipul tatălui său privindu-l crunt, poruncitor, ba un cap hirsut cu mari mustăţi inculte, zbîrlite, cu ochi însîngeraţi în care-l bănuia pe noul, marele, fiorosul guvernator Ioan Giczi. Capetele apăreau, dispăreau în jocul faţetelor şlefuite ale pietrelor. Apăreau, se stingeau, multiplicate, nenumărate în jocul diamantelor. Apoi era o refracţie, un joc de focuri tăind spaţiul incert al visului scurt, ca nişte lungi suliţe albe, ca săbii de foc rece. Gemea, îngrozit de coşmar. Se trezea. Aţipea iar sub aceleaşi viziuni şi spaime. Se sculă în clipa în care în odaia curelarului, Petru, încremenit, pîndea vărsarea luminii în noapte, adaosul de sare sură în vînătul nopţii.

Fiul guvernatorului din Mediaş nu avu curaj să dea ochi cu omul pe care îl luase într-un fel sub ocrotirea lui. Acolo se afla aşteptînd cel ce fusese Voievodul Valahiei, Petru, pe care-l văzuse în toată măreţia voievodală la curtea Tîrgoviştei. Se opri la un cot de uliţă spunînd oştenilor să meargă cu băgare de seamă la casa curelarului, pe care le-o arătă. —„Vedeţi, luaţi-l, dar nu-l silniciţi. Este Voievodul Valahiei. — E înarmat ? întrebară oştenii. — Nu, nu-i înarmat. Poartă straie ciobăneşti... Mergeţi ! Oştenii se strecurară pe lîngă ziduri, cu paşi vătuiţi. Doi se lipiră de peretele tindei, ceilalţi stăteau pitiţi în afara porţilor şi zidului curţii. Bătu unul din ostaşi, încet, cum îl în-

vățase tînărul sas. Ușa se deschise. Apăru în cadrul ei Petru, dînd să iasă, crezînd că era omul cu care se învoise, tînărul sas. Îi strigară să se predea. Văzînd ostașii cu săbiile goale și pe cei din uliță năvălind la auzul glasului dur al celui ce-i ceruse să se dea prins, Petru rămase împietrit. Părea că prelungește starea de încremenire ce-l stăpînise ; toată scurgerea timpului, pînă la bătaia înceată în ușă. Nu se împotrivi. Le vorbi cu glas stăpînit, întrebîndu-i nemțește :

— Wo sollen wir gehen ?

Ostașii nu-i răspunseră. Îi făcură semn să înainteze, încadrîndu-l, ținînd săbiile gata. În ușa casei de unde plecau, apăru în cămașă lungă un bătrîn încovoiat. Cum privea, somnoros, prostit, după grupul ce dispărea în uliță, părea el însuși un semn de întrebare.

Stînd Petru în ghearele guvernatorului și între zidurile cetății Mediaș, toate încercările de a-l scoate de acolo se izbiră de refuzul acelui guvernator al cetății, întîi, și mai tare de împotrivirea turbată a noului mare guvernator Giczi. Sivori încercă să-i ceară acestui cîinos dregător, bunurile ce-i fuseseră spoliate. Își dădu îndată seama că-i zadarnic. Tocmai atunci primi, prin mijlocirea domnului Francisc Kendi, prin oameni ai săi de credință, o scrisoare din partea lui Petru. Kendi cîștigase prin daruri pe unul din paznicii închisorii. Petru îi scria secretarului său că e mai bine să nu ceară nimic din cele ce li se smulsese în Transilvania, de cine știau ei. Asta ar fi îngreuiat demersurile spre eliberarea lui din Mediaș. Să se prefacă încredințat, îi spunea Petru, că averile au fost toate luate de ceaușii Sultanului. Așa vor fi în pace jefuitorii nobili și netemători că li s-ar cere să le înapoieze celor păgubiți. Îi spunea că e singurul în care are nădejde și sprijin și știa că Sivori pentru asta a rămas în acele locuri blestemate. Prin aceleași mijloace și scrisori repetate aflau unul de soarta celuilalt, de tot ce se urzea de prieteni ca să-l scape din închisoare. Află că contele

Kendi, cu tot sufletul era în conspirația salvării, că el plecase în Polonia la Ștefan Bathory, ruda lui, să intervină pentru eliberarea și trecerea sa spre Apus.

După două luni, Kendi se întoarse din Polonia. Îi găsi în castelul din Iernut unde-i găzduia cu multă căldură, pe secretar și pe gentilomul François Ponthus de la Planche, nerăbdători de ce hotărîse Bathory. Kendi le spusese că regele polon înclină cu toată voia, la dorințele lui, dar că îi veneau rapoarte rele de la guvernatorul Giczi. Acesta îl vestea că dacă valahul ar fi lăsat slobod și Sultanul ar afla prin beglerbeg de arestarea și apoi de eliberarea lui, ar fi dovedit minciuna, ei știind că Cercel n-a fost arestat, că a dispărut de la intrarea lui în Transilvania.

Nu mult după asta, fiind aflată de mulți detenția Principelui valah în cetatea Mediaș, guvernatorul Transilvaniei a poruncit să fie trimis la Chioar, tîrg întărit la hotar cu Ungaria. Dar Sivori află în același timp tot prin oamenii contelui Kendi, avînd răgaz să-i mai anunțe Domnului Petru ce va fi, cum va căuta mai departe mijloace de a-l scăpa. La noua cetate, căpitan era un catolic în strînse legături cu părinții iezuiți de la Cluj. Înțelegîndu-se și învoit de Kendi, secretarul și domnul François de la Planche simulînd că merg să tîrguie lucruri ce vor folosi plecării în Italia, în primăvară, merseră la Cluj, se întîlniră cu rectorul colegiului iezuit, părintele Fernando Capece, gentilom napolitan. Acesta le spuse că acel căpitan al cetății Chioar venea des să se spovedească la el în colegiu. Prin ajutorul acesta se legă iar firul între Domn și secretar. Se aștepta la castelul din Iernut, zi după zi, veste despre hotărîrea regelui Poloniei : guvernatorul Giczi, fiara, cum spunea secretarul, mirosea țesătura conspirației. Lui Kendi nu-i putea face nimic. El juca rolul castelanului primitor, curtenitor al unora care la rîndul lor îl cinstiseră în Valahia. Mai era și ruda sa Bathory. Dar temîndu-se de străini, de Sivori, și Planche și mai știa el cine, le trimise ordin să părăsească țara în cincisprezece zile, altfel nu răspunde de viața lor. Îi ceru chiar contelui să nu-i mai găzduiască pe străinii uneltitori.

Contele Kendi însă nu avea să ţină seama de turbările lui Giczi. Era prea mare prestigiul său şi înrudirea cu Bathory. După opt luni de magnifică găzduire în castelul din Iernut, Sivori socoti că-i mai bine pentru toţi să se tragă peste hotare, în Ungaria, pentru că din acea parte ar fi putut mai liber în mişcări să trudească spre scoaterea Domnului său din captivitate. Bathory nu făcea nici un gest. Îi veneau rapoarte defăimătoare dinspre cei interesaţi ca Petru Vodă să nu fie liber. Astfel, secretarul şi de la Planche îşi luară bun rămas de la distinsele gazde, cu multă căldură şi cu asigurarea din partea lui Kendi de tot ajutorul pentru îndeplinirea planului unei eliberări, a fugii dacă altfel nu se putea.

După trei zile, secretarul, cavalerul de la Planche şi oamenii lor au ajuns călărind, în Baia Mare, la hotarul cu Ungaria, aproape de cetatea în care fusese strămutat din Mediaş, Petru Voievod.

Sivori şi toţi cei care-l însoţeau pipăind timpul şi locurile din care să-l poată desface pe Petru din poprirea criminală, se aflau în Baia Mare, sub oblăduirea şi protecţia baronului Felician de Erbenstein, consilier al majestăţii sale imperiale, avînd în exploatare minele de argint şi de aur. Minele fuseseră ale familiei Fochari. Aceştia le luaseră în arendă de la Principele Transilvaniei care stăpînea locurile de la Baia, dăruite lui de către regele Poloniei, unchiul său, care şi el primise de la împărat, în urma unor înţelegeri făcute din pricina unor neînţelegeri. Baronul Erbenstein care îl admira pe Petru al Valahiei, din faima ce se răspîndise în ţările Apusului, avu grijă de oamenii aceştia credincioşi Măriei-Sale Petru. Ca mulţi dintre nobilii acelor pămînturi aveau, precum contele Kendi şi alţii, relaţii cu oraşele Italiei, unde petrecuseră în tinereţe. Legătura Kendi, Erbenstein, căruia contele îi recomandase călduros pe devotaţii ilustrului întemniţat la Chioar şi toată povestea strădaniei lor, făcu din baronul Erbenstein „nu doar un protector ci şi un aliat". Scrisorile secrete între secretar şi Domn, scurtau cu timpul noianul de frămîntări şi îndoieli, deschideau închi-

puite ferestre în azur, către depărtările lumii. Sivori izbutise o apropiere de un tînăr, frate al omului care-l slujea în cetate și care se numea Demetru. Prin aceste mîini treceau scrisorile tainice. Măria Sa Petru îi scrisese lui Sivori să aibă încredere în acest Demetru cu care ajunsese să vorbească și despre viitoarea sa fugă din Cetate. Îi scria să-i dea acestuia o hîrtie prin care avea să primească din mîna lui — a secretarului — cinci mii de taleri, de va ajuta la înfăptuirea planului de evadare. Totul trebuia să se facă în răgaz de o lună, folosind timpul cînd căpitanul cetății avea să meargă la Alba Iulia. Trebuia ca Demetru să hotărască noaptea în care secretarul va veni cu o ceată de oameni de credință în cetatea în care gărzile aveau să fie îmbătate de Demetru.

Petru vestise prin soli tainici, prin scrisori, pe cei doi nepoți ai săi și pe unii boieri așezați, aceștia în unele sate din Transilvania. Trebuiau să vină la Baia Mare, să aducă și banii trebuitori unor astfel de încercări, să se pună sub conducerea secretarului său care își sacrificase bunurile și liniștea rămînînd în preajma lui, luptînd să-l redea libertății. Toți răspunseră grabnic, alergînd către Baia, către nefericitul lor Voievod. Aduceau la vreo zece mii de taleri din sumele pe care la începutul bejeniei în Transilvania, Petru le împărțise, să fie în păstrare mai sigur, decît purtate de unul singur.

Baronul Erbenstein îl sfătui pe Sivori că, dat fiind că poartă după sine o suită destul de mare, trezind bănuieli căpitanului cetății Chioar, care se temea poate de o lovitură, să se depărteze de cetate. Fu ales un sat din Ungaria, Totfallu, stăpînit de un vestit nobil Ștefan Bathory — altul decît cel din Transilvania. Avură grijă să se răspîndească zvonul că la topirea zăpezilor, Sivori și cei din suită, francezi și italieni, vor pleca spre Italia. Satul se afla cale de o zi de cetatea Chioar. Și stăpînul locului, Bathory, fu pavăză și sfătuitor.

Cu înfrigurare, secretarul și oamenii săi se pregăteau așteptînd clipa cînd Demetru va face semnul hotărît. Iată că într-o joi spre seară, Sivori primi o știre prin fratele lui Demetru, că

sosise olipa. Căpitanul cetăţii plecase către Alba Iulia. Demetru spunea că în noaptea de sîmbătă putea să se înfăptuiască planul de fugă din cetate a Domnului Petru. Aşteptau caii înşeuaţi în grajduri, oamenii înarmaţi. Bagajele trimise în cetatea Satu Mare, ce se afla sub stăpînirea împăratului. Cu bagajele plecase gentilomul florentin Giovanni Massini. Trei oameni în straie ţărăneşti, ducînd un cal turcesc de soi, aveau să-l aştepte pe Vodă Petru la o moară ce se afla preţ de jumătate milă de cetate. Au aşteptat şi aceştia şi ceata pregătită în Totfallu o noapte. Apoi cei trei cu calul s-au înapoiat spunînd că nu s-a arătat suflare de om şi că prinzînd de veste că se întorsese fără veste căpitanul cetăţii, au plecat grabnic încoace, spre Totfallu. Zilele treceau. Apoi iscoadele au adus veşti. Demetru, omul ce-l servea pe Vodă, vrînd să-l ajute pe Principe să fugă, vru să-şi ia tovarăş pe unul care cum se întoarse căpitanul, îi destăinui totul. Demetru fugi. Garda fu întărită. Îl slujea acum un copist, Micloş, pe Măria-Sa. Fu cumpărat şi acesta de oamenii lui Sivori. Plecară şi sosiră cîteva scrisori ce-l lămureau pe secretar şi acesta pe Domnul său despre mersul treburilor stricate de fricosul şi nesăbuitul Demetru.

Un duh al neliniştii se răsucea în sufletul şi sîngele bietului secretar tot urzind planuri şi căutînd prilejuri să-l scoată dintre zidurile închisorii pe Domnul său. Găsind că nu se simte la larg în Subcetate, se trase cu toţi ce-i avea lîngă dînsul într-un sat apropiat, Medişa, la o zi departe de Satu Mare. O făcuse cu îngăduirea guvernatorului Ungariei, contele Francesco di Nugarola, care era italian. Ştiind obiceiul locului, Sivori îi trimise un dar de preţ, un iatagan muiat în aur, împodobit cu pietre de preţ. Aflînd despre aşezarea lui acolo, în Medişa, au venit să-l vadă unii gentilomi italieni şi nobili unguri, slujbaşi imperiali. Se legă pe loc o prietenie cu unii, precum cu domnul Ottavio Spinola Caneto, gentilom genovez, care suise răbdător gradele în slujba împăratului. Caneto era acum locotenent-colonel, guvernator al Cetăţii şi împrejurimilor. Un altul era nobilul Frederic Pancraţio, maghiar de stirpe, vorbind uşor italiana. Era

căpitan general al cavaleriei. În amîndoi spera Sivori să afle ajutor ca să-şi împlinească ce închipuise.

Erau zilele Paştilor anului 1586. Trecuse mai bine de un an de cînd Domnul Petru zăcea între ziduri, şi de cînd, el, Sivori, se da de ceasul morţii să izbutească ceva pentru spargerea acelor stări nenorocite. E adevărat că toţi gentilomii de neam italian, nobilii germani şi unguri se întreceau în gesturi prieteneşti, în banchete prin care să cinstească pe Sivori pe secretarul Domnului valah de mare renume. Pe acesta toate dovezile de subită prietenie îl onorau şi-l bucurau, mai ales gîndind la foloasele ce le nădăjduia. Scrisese şi boierilor valahi ce se aflau risipiţi prin satele şi cetăţile Transilvane. Sosiră cît putură de grabă, aducînd şi trei mii de taleri trebuitori pentru trai şi cheltuieli în scopurile ştiute. Apoi, boierii plecară, fiindcă secretarul socotea că-i mai bine să nu stea snop acolo, să nu dea de bănuit. Îl ţinu doar pe postelnicul Oprea, un om dîrz, priceput şi în arme şi în folosirea abilităţii şi experienţei pe care Sivori i le cunoştea. Ar fi vrut să-l trimită pe el cu scrisori în Polonia, către abatele Possevino şi abatele Gio Paolo Campagni, provincialul iezuiţilor din Polonia. Voia să trimită scurta scrisoare de acreditare a Voievodului Petru şi să-i roage să ia sub protecţia lor cauza atît de strigătoare, să caute să-l înduplece pe Majestatea-Sa riga Poloniei pentru libertatea Domnului Petru — aşa încît el Sivori, să afle calea bătută şi treaba împlinită la ceasul cînd va merge acolo. Dar se răzgîndi, îl ţinu pe postelnicul Oprea cu el, trimiţîndu-l pe gentilomul Giovanni Massini. Cei doi părinţi se aflau în acea vreme la Grodno, un tîrg din Lituania, aproape de hotarul Moscoviei, unde stătea de un timp, cu necunoscute scopuri, Regele Bathory.

Într-o seară, în casa în care locuia secretarul, se aflau cei doi notabili cu care se legase în strînsă prietenie. Erau toţi trei, firi nespus de aprinse, adică mai mult cei doi, de capă şi spadă. Sivori în schimb cu viul lui neastîmpăr, mereu căutînd să în-

noade firele salvatoare, îi cercetă pe cei doi oameni ai imperiului, descoperind în aceştia o înclinare şi o neconsumată dorinţă de gesturi şi acţiuni avîntate.

Se aflau în jurul unei mese grele de stejar pe care se vedeau tăvi de argint, din cele pe care secretarul izbutise să-i fie înapoiate împreună cu altă argintărie. Pe tăvi, mai întîrziau resturi de curcani fripţi şi în pocaluri, valetul genovez al secretarului, avea grijă să toarne, îndată ce vedea pocalurile goale. În vatră pîlpîiau flăcări ameţite asupra unui butuc ce nu se îndura să moară. Casa era veche, construită din bile mari de brad. Odaia largă, mobilată greoi, cu scaune şi lăzi făcute de meşteri de ţară. Dar oaspeţii nu luau aminte la decorul încăperii. Erau însufleţiţi atît de licoarea sorbită din pocalurile de argint, cît şi de ceea ce le povestea secretarul. Căpitanul Ottavio Spinola Caneto îl întrerupea tot timpul pe Sivori şi de fiecare dată silueta-i înaltă cu spinarea întrebător înclinată se apleca asupra mesei, spre chipul prelung şi inspirat al secretarului, aprobîndu-l, repetînd ultimul cuvînt rostit de acesta. La fel de însufleţit, căpitanul Frederic Pancratio, îndesat, trupeş dar mărunt, bătînd cu pumnul greu în masă de săltau toate de pe ea, strigîndu-i lui Caneto : *„Holgoş ! Finişce !“* După clamarea italo-maghiară, lunganul se aşeza şi Pancratio îşi mîngîia mustăţile roşcate, stufoase, lăsîndu-se satisfăcut pe spătarul scaunului. Vorbeau italieneşte. Secretarul mai mult, cei doi ofiţeri imperiali mărginindu-se la sublinieri în felul lor. Cînd Sivori se oprea o clipă să-şi adune gîndurile, genovezul Caneto sau maghiarul Pancratio, care apuca mai întîi, înălţă cupa aproape strigînd, de entuziasmul ce-i stăpînea :

— Să trăiască Înălţimea-Sa prinţul şi stăpînul domniei voastre !

— O asemenea floare a Renaşterii să fie atît de barbar tratat ? De aceşti *svergognati !*

— Mi-e scîrbă de aceşti nobili transilvăneni !

Pancratio nu spunea, sau uita că acei nobili transilvăneni, care-l jefuiseră şi-l ţineau închis pe Înaltul Principe, erau nobili maghiari. Poate că era sincer în revolta sa.

— Înălţimea-Sa Ştefan Bathory, regele Poloniei, întîrzie să dea ordin ca Domnul meu să fie eliberat. Poate, numai cu ajutorul unor bărbaţi bravi, care disting adevărul şi dreptatea, peste ceea ce cu silnicie comit oameni care nu preţuiesc valoarea şi onoarea, aş putea să dau aripi spre largul lumii civilizate, Principelui Petru !...

— Stăm lîngă domnia voastră — săriră cei doi ofiţeri imperiali.

— Căpitanul cetăţii... — urmă secretarul — pleacă uneori la Alba Iulia, nu ?

— Sigur.

— Dacă aş avea la-ndemînă, atunci, o mînă de oşteni bravi, aş putea...

— Cincizeci, sau mai mulţi vă stau la dispoziţie. Am înţeles, am înţeles. Maghiarului îi sălta pîntecul rotund şi i se zbîrleau mustăţile de rîs. „Să i-o coacem nesuferitului ăla de căpitan al cetăţii. Aş vrea să-i văd mutra cînd o găsi colivia goală. Îi mănîncă nasul, Giczi, guvernatorul Transilvaniei. Îl aruncă în locul fugarului." Zicînd, rîse gras, cu o aprigă satisfacţie.

— Ar putea fi îmbrăcaţi în haine lungi, ţărăneşti sub care se ascund bine pistoalele, că săbiile le pot purta fără fereală, cum poartă toţi oamenii.

— E bine, puncta Caneto, înclinîndu-se iar asupra mesei.

— Costumaţi aşa, ar merge cu care încărcate cu saci, părînd să ducă grîne sau altceva de vînzare în tîrg.

— E grozav de ingenios ! bătu iar cu pumnul în masă Pancratio. E bine, marţea e întotdeauna piaţă în faţa cetăţii Chioar.

— Am aflat că garda e slabă în cetate. Cred că ar fi uşor să fie ocupată.

— Sigur. Căpitanul Pancratio, cu trei sute de oşteni călări ar merge pe lîngă pădure, şi la un semnal dat de cei ce pătrund în cetate, pornim în galop, şi punem stăpînire pe ea.

— Cînd Principele vostru va fi liber, cetatea va rămîne sub stăpînirea împăratului. În timpul împăratului Maximilian a fost zălogită pe treizeci de mii de taleri. Cînd a vrut să o recapete, transilvănenii s-au codit, n-au mai vrut şi aşa s-a iscat duşmănie între ei şi Maximilian. Cred, domnii mei, că ar fi nimerit să-i aducem la cunoştinţă planul nostru domnului conte de Nogarola. Este guvernator al Ungariei din partea împăratului. Cum credeţi ?

— Eu cred că n-ar fi bine — zise încet, mormăit, Caneto.

— Eu cred că da... — punctă cu pumnul în masa grea, Pancratio.

— Şi eu cred — zise Sivori.

— Contele Nogarola e ca o giruetă, ca un cocoş de vînt. Se întoarce dincotro bate vîntul. Mai suferă şi de podagră. Dacă-l găseşti în criză, nu alegi nimic de la el, mormăi iar Caneto.

— Ba îi spunem. Mergem împreună la Casovia, la guvernator, şi-i spunem. O să-i surîdă afacerea.

O ţinură fiecare pe-a lor cîtva timp. Caneto tăcu sorbind din pocal. Ca să pună punct, Pancratio înălţă pocalul, toastînd în cinstea superbului Principe, pe care îl socotim gata, scăpat, apoi privind cu încîntare pocalul, îi spuse secretarului :

— Licoarea asta, nobilul nostru prieten, vine din viile de lîngă Tarczall. Îl beau numai împăratul şi unele mărimi.

— Vă mulţumesc că aţi avut bunătatea să mi-l trimiteţi. E într-adevăr unic, zise Sivori sorbindu-l îndelung, gîndind că soarbe acea cupă întru sănătatea şi libertatea Domnului Petru.

Dar vizita a doua la Nogarola, după ce acestuia întîi îi surîse planul, nu mai avea nimic încurajator. Îl găsiră în toane proaste, avea cum spusese Caneto, una din crizele lui de podagră. Îl sîcîi această vizită. Spuse că era mai bine dacă făceau treaba fără să ştie el. Aşa că i-a comunicat împăratului. Dar Ma-

jestatea-Sa imperială nu ţinea să dăuneze armistiţiului ce-l avea cu Sultanul, cu care transilvănenii erau aliaţi. Îi ordonase guvernatorului să-l scoată pe secretar şi toţi ai lui din Ungaria. Primise din partea lui Giczi un raport în care era încondeiat Sivori, că stă la Satu Mare cu suită numeroasă, că urzeşte nu se ştie ce turburări. În opt zile — suna ordinul imperial — trebuie să iasă din regatul Ungariei, cu toţi oamenii lui. Altfel, cădea sub pedeapsa confiscării averii. Chiar viaţa îi putea fi primejduită.

Între oftările ce i le smulgea răul podagrei, contele Nogarola se simţi obligat să spună că regretă nespus să nu poată fi de folos în această treabă încurcată. El îl admira şi ar fi vrut să-i poată fi de folos ilustrului Principe, dar nici el, precum nici împăratul nu au o cale s-o folosească. Dar vreau să fac totuşi ceva pentru domnia voastră — îi spuse secretarului. O să fac pe n-aude n-a vede, să vă îngădui vreo douăzeci de zile, pentru împlinirea poruncii împărăteşti.

Era nespus de frumos şi cumplit de urît — îşi zicea bietul Sivori. Toţi, cu mîna pe inimă, stimează, iubesc, îl admiră pe Princepele Petru, toţi ! Şi toţi în cor. Se termină corul şi toţi au loc să se strecoare onctuoşi şi senini printr-un mare zero.

Bietul genovez era sastisit. Trebuia să aibă o sinceră devoţiune şi admiraţie pentru Cercel ca să se bage în primejdii, să-şi treacă anii, să întîrzie pe străine locuri, obsedat de scăparea Domnului valah din închisorile transilvănene.

Veni şi trimisul în Polonia, gentilomul Masini. Abatele Possevino îl asigura pe secretar de grija ce-o avea asupra soartei Voievodului Petru. Vorbise cu de la el pornire regelui Bathory şi îl asigura că va face totul, dar că aşteaptă un prilej, şi vrea să-i vindece de teamă pe transilvăneni, care făcînd ce-au făcut, se temeau să nu afle Sultanul, fiindcă ei nu recunoşteau că Principele Petru ar fi închis în vreun loc de pe pămînturile lor. La scurt timp au sosit şi cei doi boieri valahi, aducînd două mii de taleri. Au stat pe lîngă secretar care-i încuraja spunînd că

cei trimişi la Roma va să aducă vestea şi întărirea pentru eliberarea Domnului Petru. Aveau să se întoarcă la vetrele lor trecătoare cînd va pleca el spre Polonia.

Sosi o scrisoare de la contele Kendi, care se arăta nespus de mîhnit de ordinul împăratului. El îl îndemna pe Sivori cu scrisori către un nobil de ispravă, prieten al său, care îl va primi cu căldură, ca şi pe toţi cei din suită, în castelul său din Munckacs. Acest loc se pare că e astfel aşezat, întărit, că nu-l va afla şi nici necăji careva. Castelanul era un bărbat de optzeci de ani, încă tare, om original, care, de stirpe mare fiind şi apucat, nu se temea nici de dracu. Gazdă primitoare, încît Sivori şi toată ceata se simţiră în larg şi în pace, în vasta locuinţă, pe care domnul Gaspar Magocci le-o hărăzise în tîrgul de sub castel.

Ajutat de castelan, secretarul, prin oameni de încredere îi scrise lui Petru şi primi răspuns. I se plîngea în acest scris de soarta oarbă care a făcut ca toate încercările secretarului să-l scape, să fie zădărite şi de două ori i-au căzut aripile. Căpitanul cetăţii, temător, îi scrisese lui Giczi, cîinele de guvernator transilvan şi acesta lui Bathory în Polonia. Aflase prin omul care-l ajuta, copistul, că se hotărîse să fie dus în altă parte, în altă cetate. Nu se ştia în care, unde. Sivori, vorbind cu postelnicul Oprea, îi spunea că el crede că Domnul va fi şi fost dus de acolo, din Chioar. Unde ? S-o îndura Dumnezeu să afle. Şi or vedea. Iscoadele or da de fir.

În tîrgul Munckacs se ivi ciuma. În chiar casa în care stăteau se dovediră trei cazuri. Nenorocul, cîinoşenia celor ce le aduseseră necazul, ciuma, toate se puneau în calea mişcărilor bietului genovez. Trebuiau să fugă goniţi de spectrul ciumei. Socoteau să fie pe drum şi cei ce plecaseră la Roma. Drumul lor era la întors prin Cracowia.

După ce-şi luară bun rămas de la octogenarul castelan Gaspar Magocci, secretarul, postelnicul Oprea în două trăsuri şi doisprezece oameni călări, părăsiră tîrgul Munckacs. În patru zile trecură hotarul în Polonia, mergînd spre Cracowia. Mai aveau preţ de o jumătate zi pînă să intre în oraş, cînd, de după cotul

unei păduri de mesteceni și pini, văzură venind către ei trei oameni călări. Apropiindu-se îi recunoscură pe banul Mihail, postelnicul Radul și cavalerul de la Planche, care se întorceau de la Roma. Se strînseră în brațe, socotind că norocul i-a făcut să se întîlnească. Își spuseră unii altora cîte se întîmplaseră în atîtea vreme scursă. Cei trei se întristară aflînd că nici de astă dată Voievodul nu scăpase, cu tot zbuciumul lui Sivori. Cei trei aduceau scrisori către regele Poloniei din partea Sanctității-Sale Papa Sixt și de la cardinalul Azzolino pentru nunțiul Sanctității-Sale, monseniorul Bovio, episcop de Camerino, care își avea reședința în Polonia, reprezentînd pe Sanctitatea-Sa pe lîngă Ștefan Bathory. Erau scrisori cu timbru grav, care cereau să hotărască soarta nedreaptă a Principelui, iubit și stimat de toată lumea Vaticanului, de toți cardinalii, ca pe un spirit nobil, prinț creștin de mare faimă, scriau cardinalii Mondevi, Azzolino și Madrucci. Scrisoarea Papei Sixt către Ștefan Bathory rege al Poloniei, prin timbrul verbului și puterii cuvîntului marelui păstor al bisericii Romane, o citiră cu un simțămînt de reculegere. Secretarul și însoțitorii săi mai credeau încă, prin asemenea glasuri să se dea de perete ușile închisorilor transilvane.

Îi scria Înaltul Părinte rigăi polon :

„Carissime in Christo fili noster salutem et apostolicam benedictionem . . . . . .“

Iubite fiu al nostru întru Christos, salutare și binecuvîntare apostolică : Atît pietatea ta cît și spiritul tău de dreptate manifest în rîvna de a veni în ajutorul celor buni și nevinovați, ne îndreptățește să discutăm o chestiune foarte serioasă. Și pentru că socotim că efortul Domniei-Tale, în această privință este demn de al Tău nume, îndrăznim să spunem pe scurt Majestății Tale cele ce urmează : Iubitul nostru fiu Petrus, Principele Valahiei, bărbat catolic și foarte legat de Sfîntul Scaun, pîrît și compromis la turci din cauza unor false încriminări, a fost silit să fugă în Transilvania, unde este ținut în captivitate, fără proces, de peste un an, lipsit fiind de toate cele de trebuință. Iată de ce o rugăm pe Majestatea-Ta, din toate puterile noastre, așa

cum o cere dreptatea acestui fapt şi cauza lui Christos şi aşa cum ne dă dreptul să sperăm în pietatea Ta, să porunceşti să i se dea drumul din închisoare şi să fie lăsat liber. Nu ne îndoim că Majestatea-Ta va face acest lucru cît mai repede, pentru care îţi vom rămîne foarte îndatoraţi.

Dată la Roma la Sfîntul Petru, cu pecetea pescarului, în ziua de 21 iunie 1586.

Şi iarăşi de teama unor neaşteptate şiretlicuri şi împrejurări, căpitanul cetăţii cu voia guvernatorului Giczi, întîi căuta să încercuie satul cu soldaţi, să-l prindă pe neastîmpăratul genovez care punea mereu la cale alte uneltiri pentru fuga întemniţatului. Sivori se salvă sărind pe o fereastră prin ogrăzile vecine casei unde locuia. Apoi aflară că Domnul Petru nu se mai ştie la cetatea Chioar.

Căutînd zadarnic să afle noua închisoare, se retraseră într-un sat mai depărtat zis Subcetate. Pe boieri îi sfătui să meargă la casele lor în Transilvania. Aşa se mai stingea bănuiala zbirilor unguri. Rămaseră cu Sivori, numai banul Mihail şi postelnicul Radul. Banul Mihail, în Valahia fusese întîiul după Vodă, om de credinţă şi nădejde, ce-l cunoscuse de mic pe Domn. Era şi acum la vîrsta înaltă om cu putere şi frumuseţe bărbătească şi Radul Postelnic avea minte ageră şi tărie. Aveau cu ei şi pe domnul François Ponthus de la Planche şi alţii, aşteptînd veşti de la iscoade, nădăjduind, sucindu-şi minţile să găsească noi căi, alte prilejuri şi alţi oameni de cumpărat.

Sivori se gîndea să încerce iar la riga polonez, cu ajutorul părintelui Antonio Possevino din compania lui Isus căruia riga îi arăta o încredere neştirbită. Era legătura cu papalitatea, deşi acelaşi rigă polon Bathory ţinea seama de cealaltă legătură mai strîns simţită — Sultanul.

Se mai pregătea secretarul să scrie şi Sanctităţii-Sale Papa Sixt al cincilea care îi urmase Preafericitului Papă Grigorie al treisprezecelea, ca să afle întîmplările şi silnicia ce-o îndura

strălucitul Principe Petru al Valahiei, să-l ia sub autoritatea-i apostolică, fiindcă îl cunoscuse pe Măria-Sa pe cînd era la Roma şi era cardinal. Mai voia să scrie şi altor cardinali, cardinalului Marducci, cardinalului Como, cardinalului Mondovi ; să-şi unească toţi duhul şi să sprijine acţiunile lor, să-l hotărască poate pe riga polon, pe Bathory, să facă ceva pentru slobozirea Principelui Petru din închisoarea în care se va fi aflînd. Ei nu o dibuiseră încă. Şi era un scîrţîit de pene pe hîrtie. Ştafetele goneau pe căi ce duceau de la o ţară la alta, de la un rege la guvernatori, de la cardinali la cardinali, de la Papă la rege. Şi din închisoare-n închisoare, din an în alt an „Cavalerul splendid", cum îl gratulase Papa Sixt al cincilea ; *„Notre ami et cousin"*, cum îl numeau Henric şi Catherina de Medicis, „nobilul nostru principe şi prieten", cum îi spuneau Sigismund Bathory cel tînăr şi nobilii săi sfetnici ce stăpîneau Transilvania, îşi chinuia zilele şi cugetul şi sufletul atît de plin de mari elanuri spre înfăptuiri, pe care numai un prinţ de Renaştere, un prinţ între principi cum îl vedeau cît era în strălucire, putea să viseze, să năzuiască, de nu l-ar fi uitat unii şi nu i-ar fi surpat alţii tronul şi nu l-ar fi lăcomit şi jefuit şi întemniţat alţii. Nobilii, cei neîntrecuţi în jurăminte, în legăminte uşor făcute, uşor călcate.

În timp ce oamenii fostului Domn Petru se dădeau de ceasul morţii să afle unde l-au dus, spre căile Maramureşului, pe ocolişuri înainta o trăsură închisă încadrată pe laturi şi în urmă de mulţi călăreţi înarmaţi. Înaintea trăsurii, la o bună distanţă, alţi oşteni călări cercetau din trapul săltat împrejurimile, cu multă încordare. În trăsură, afară de prizonierul strămutat în altă cetate, se făcea că moţăie un ofiţer de honvezi. Deschidea din cînd în cînd cîte un ochi cu căutătura subţire ca o muchie de cuţit spionînd mişcările celui pe care îl escorta. Treabă zadarnică. Joc neghiob. Pîndă de motan cu şoarecele în ghiare. Pe bancă, cu ochii închişi, să nu mai vadă mutra lată, spînă, cu ochii oblici, Petru se legăna hurducat de trăsura gre-

oaie, cu roţi grele, încercînd să nu gîndească. Nu-l mai interesa încotro e dus. Era spre a treia temniţă şi a doua dezamăgire. Tot ce încercase bunul său Franco nu izbîndise. Ştia că jefuitorii nobili vor pune mereu stavili. Se temeau de Sultan, se temeau că or trebui să dea seama de bunurile furate de ei. Bunurile Voievodului valah, ale lui Sivori şi ale celorlalţi curteni ai lui Petru, cavalerii frînci, italieni şi pe cele ale boierilor ce băjeniseră cu Vodă, temători de noul Domn şi hăineala turcilor.

Cum este scrisă, undeva, linia vieţii unor oameni !... Mereu luaţi, mereu duşi, mereu întorşi, mereu pironiţi de o năpastă, mereu alta, mereu aceeaşi. Dus în robie de mic, la Istanbul, apoi la Rhodos... sub călcîiul turcului. Acum aici, la fraţii creştini, la voia oamenilor de treaptă aleasă, din temniţă în temniţă, fără vină, fără greşeală, numai cît voia să facă altfel, mai bine, pentru ţară, pentru norod, fără gînduri de cotropire de alte pămînturi şi neamuri. Silit să silească, să poată rămîne în fruntea ţării visîndu-i binele, luminarea, altă viaţă şi deprinderi, risipirea întunericului.

Căuta să stingă jarul disperării. Nu era singura făptură din vremile scurse cu omenirea, care suferise şi suferea nedreptatea şi silnicia semenilor. Căuta din tot ce învăţase, din tot ce întîlnise şi auzise, urmărea şirul nesfîrşit de nedreptăţi, de oprimaţi, de striviţi sub călcîiul soartei şi de orbirea oamenilor. Iartă-mă Pătraşcule, frăţioare ! Ai zăcut ani şi ani în temniţă, ai sfîrşit în temniţă. Iartă-mă, frate !... Eu, de aceeaşi carne, acelaşi sînge cu tine... de ce aş fi cruţat ? ! Eu am întîlnit şi stele luminoase în drumul mèu, eu am... dar copiii ? Copiii, Doamne, să nu ne urmeze. Să aibă parte de mai multă îndurare... Or avea ? Să vină oare un profet, o mare lumină, să-i atingă, să pipăie cu arătătorul veşniciei inertul deget al omului modelat după suprema formă, aşa cum în fresca lui Michelangelo, divinitatea, trece desăvîrşirea, viaţa, prin degetul primului om. Sînt ani de cînd a stat, la Roma, în Sixtină, cu acea supra-lume, peste creştetul său, zguduit, privind cum va fi privit Papa, cum or fi privit atîţia oameni, în trecere, ca el,

Petru, simțindu-se mic sub atîta miracol. Cine-ar putea să învie omenirea moartă, ca metafora zugrăvită de zbuciumul florentin ? Fiindcă uneori cred că omenirea e moartă, sau numai o mișcare de umbre nocive, care se întrechinuie, se urăsc... O, copiii mei ! Marcule ! Ionaș, Radule, și tu Stanco, mamă și soață și Doamnă în umbră. De ce v-am hărăzit o soartă și o viață ca aceea ?

Se mai liniști cîtva, amintindu-și că erau în urma lui, afară, acolo între oameni și umbre, oameni adevărați, care duceau cu ei acel fior de viață și înălțare spre desăvîrșire, moștenit de la începuturi. Erau ca Mihail banul, ca Sivori, ca acel străin, nobil, nu de stemă doar ci de omenie, la care se aflau în grijă ai săi, cei ce-i purtau flacăra și sîngele și poate Doamne apără-i — păcatele.

Drumul era lung. Încerca să nu-și piardă răbdarea. Ofițerul coborîse din trăsură. Acum călărea pe lîngă caretă. Un oștean care-i purta calul călărindu-l cît stătuse în fața lui Petru, suise lîngă vizitiu. Ofițerul se gîndi că arestatul nu-i primejdios. Neînarmat, știindu-se însoțit de o gardă puternică, nu va încerca nimic. Văzuse că escortatul, al cărui hram îl știa, arăta așa de parcă s-ar fi stricat la minte. Îl auzise un timp vorbind singur. I se păru că spune versuri, în italienește. Apoi îl văzu, privindu-l pe furiș, că murmură doar, neauzit, mișcînd buzele de parcă ar fi spus rugăciuni. Mai tîrziu îi păru căzut într-o stare de prostrație. Stătea cu bărbia în piept. Chipul îi era umbrit, aproape ascuns de pletele ce se legănau în ritmul vehiculului. Nu dormea. Ii văzu ochii cu privirea plecată înainte, departe, răzbătînd poate prin lemnul caretei, prin spatele vizitiului, spre cine știe unde. Dar privirea aceasta era întoarsă în el. Petru își urmărea gîndurile. Da, îi scrisese înainte de a fi fost luat din Chioar, tot ce credea că avea secretarul de făcut. Tot ce în răspuns acesta îi comunică, despre corespondența

tainică, dusă de mîinile celor cumpăraţi, scrisori către toate capetele mari ce ar putea să ajute la ieşirea lui din captivitate. Către toţi cîţi ar fi lucrat să-i convingă pe Ştefan Bathory, riga polonez, pe nobilii maghiari şi pe Sigismund, că el, pasămi-te, ştie şi crede că toate bunurile şi banii au mers la Istanbul. Că nu va avea nici o pretenţie de înapoierea averii pierdute. Că accepta orice condiţii, va sta sub voia lor. Va da ca zălog rigăi Poloniei pe doi fii ai săi ; ca să poată scăpa de sub nedreapta detenţie.

Gîndind acestea, îşi spunea : „Iată, cu vrerea mea, va să înceapă şi cu ei ce mi-a fost dat mie. Nu, n-am să-i supun aceleiaşi mizerii, aceleiaşi soarte duşmănoase. Nu, copiii mei ! Mai curînd voi putrezi în fiare, printre fiare ce-şi zic oameni. Totuşi, se mai află oameni ca acest domn Francisc Kendi care i-a luat feciorii sub aripa-i protectoare. I-a dat în grija administratorului moşiilor ce stăpîneşte în apropierea castelului său, în comuna Dateş. Acest om de încredere Ioan Szabo Sîrbul, îi creşte, după cum îi scrisese Franco, cu toată grija cuvenită principilor. Doar ştiau că deşi erau fii naturali, primiseră recunoaşterea cu drept de urmaşi la Domnie, în Valahia. Pentru asta Sultanul, vizirii, paşalele, fuseseră încărcaţi cu daruri...

Convoiul înainta uneori pe drumuri anevoioase. La popasuri, ofiţerul îl întreba dacă nu vrea să coboare. Făcea, drept răspuns, un vag semn de negare. De nu i s-ar fi legănat uşor pletele, deşi nu erau în mers, cerberul ar fi putut crede că n-a auzit sau nu vrea să răspundă. Îi păru liniştit, căzut în somnolenţă şi nepăsare. Dar Petru era ca rîurile şi lacurile adînci ; o mare linişte la suprafaţă şi mişcare gîndită a lumilor în adîncul său.

Din Satu Mare, unde se trăsese spre mai multă libertate în mişcări secretarul şi cei ce-l însoţeau, au plecat către Roma, boierii valahi Mihail banul şi postelnicul Radul precum şi gentilomul Ponthus de la Planche. Acesta avea să-i spună prin viu

grai Sanctităţii-Sale Papa Sixt, întărind ce fusese aşezat în slove îndurerate. Spre Polonia, scrisorile către pater Possevino, erau purtate de un florentin din suita secretarului, domnul Giovanni Masini. Secretarul aştepta în Satu Mare vremea întoarcerii celor trimişi la Roma. Aveau să se întîlnească în Cracowia, unde va merge şi el, secretarul, vestit prin curier, ca să se înfăţişeze cu scrisoarea pe care o nădăjduia din partea lui Sixt, către Bathory rege.

Pînă atunci, bietul Franco pîndea în zilele şi nopţile Satului Mare, prilejuri, plănuind o mie şi una de chipuri să afle unde, în ce parte l-ar fi dus pe Principele său. Dacă toate s-or dovedi în haină, cîinoasă vitregie — îi scrisese Petru — să mai încerce, neizbutind altcum, să-l trimită pe domnul de la Planche, care fiind francez, ar putea să-l cîştige pe noul ambasador al regelui Franţei, la Istanbul, pentru nefericita-i stare ; să-i zugrăvească strigătoarea nedreptate, jignirea şi suferinţa ce i-au pricinuit-o nobilii maghiari din Transilvania. Domnul ambasador Jean Lancosme, astfel informat, ar putea pleda soarta Voievodului Petru — *ce malheureux et illustre Prince*".

•

Prin ferestrele zăbrelite, cînd se afla în mijlocul încăperii, vedea doar cerul; albastru, gol, cînd era senin, sur pe vreme rea, sau rostogolit cu nori de furtună, dacă nu călătoriţi ca vele uriaşe la nevăzute caravele. Contenind din mersul neobosit, făcînd înconjurul odăii, sau tăind-o pieziş, privea uneori, prin una din ferestrele aşezate mai sus de statul omului, suit pe un scăunaş negru, grosolan cioplit din lemn greu de tisă. Văzuse că odaia în care era închis se află într-un fel de turn în mijlocul cetăţii. Aceasta stătea în culmea unui munte mărunt, cioplit de timp, înconjurat de rîpi prăpăstioase. Era în luna mai. Între pachetele de pini şi molizi, pădurea de foioase, încă neînverzită, întindea crengi goale, căngi, suliţe lemnoase, arcuri de crengi fără corzi, dar zvîrlind săgeţi negre sau colorate de zburătoare.

Cînd obosit se oprea iar cercetînd încăperea, întîlnea aceleaşi lucruri : trei : un pat ca o laviţă, cu o cergă groasă de lînă maronie, aşezat pe laturea unui perete, către sud, sub una din ferestrele cocoţate ; o masă pătrată, din lemn greu, lustruită de timp, chinuită de lovituri de cuţit, un scaun. Încăperea, către nord, avea un intrînd, o măruntă odaie oarbă — care, într-un ungher, descoperea ochiului cercetător urmele unui balcon zidit, sau aşa ceva.

În primele timpuri ale aşezării sale în noua închisoare, Petru nu luase aminte la puţinele semne pe care i le înfăţişa austera odaie în care avea să-şi ducă cine ştie cît necazul. Adusese cu el din cealaltă tainiţă, din cetatea Chioarului, puţinele lucruri ce le avea şi i se îngăduia să le aibă, printre care o carte de istorie a lumii primită de la părinţii iezuiţi, ca să-şi cheltuiască mai uşor zilele pustii, amare, ale detenţiunii. Era scrisă în latină şi îi slujea ca izvor pentru un vast poem istoric, după cît năzuia să înfăptuiască. Dar la început, sub starea apăsătoare, disperată, nu putea închega nimic. Nu putea sta locului. Noaptea, răsucit de gînduri şi revolte, se ridica de pe laviţa dură şi măsura încăperea de la fereastră la fereastră, uitîndu-se prin pătratele barelor de fier la cerul adînc, aproape negru, în care tremurau stelele. „Toţi orbii se uită în sus — îşi spuse el, într-o asemenea cercetare a cerului împărţit în pătratele de fiare... Şi eu sînt un orb... Ce pot vedea decît atît, ce-şi pot închipui şi orbii care au văzut odată. Văd cerul, văd stelele. Şi stelele sînt oarbe. Ele habar n-au de existenţa mea. Eu, orb, le văd ; privesc în sus şi le văd. Privesc în sus ca orbii." Buzele i se mişcau. Se auzi şoptind. Îşi auzea glasul, scăzut, cum ai auzi glasul cuiva şoptindu-ţi : — *„Saepe etiam stellas, vento impendete, videbis / Praecipites caelo labi, noctisque per umbram / Flammarum longos a tergo albescere tractus. /*[9]... Rămăsese cu privirea atîrnată de bariera grătarelor de fier din fereastră... Părea tălmăcind nu versul poetului antic ci propriile sale gînduri, i se păru că se aude şoptind mai departe, deşi erau şoaptele fără sunet ale adîncului său : — ori, ce este omul pe

pămînt ? Ce îmi povesteau oare visele pruncieî, despre tot ce însemn eu pe acest pămînt ? Ce este acest pămînt în sistemul solar ? Ce înseamnă oare soarele în mişcarea mută, nesfîrşită, a noianului de astre ? Ce legi ascultă toate apariţiile ce vin către noi ca repezite din înălţimi şi adîncuri ? Ştia că marele Virgiliu, întrebat ce crede despre toată existenţa, despre toate cît cuprindem, despre cele ce nu dau nici dezgust nici saturare, a răspuns că se desfăcea de toate, în afară de nevoia de a înţelege *„Praeter intellegere"* — : Da, marele poet purta semnul însingurării, al liniştii spiritului. O viaţă de necurmate cercetări ale sufletului şi de cunoaştere, de înţelegere a lumii, în lumea poeziei sub starea ei luminoasă de graţie.

Dar eu, unde am ajuns ? Unde am năzuit ? Aicea, unde măsur măruntețea omului, măruntețea pămîntului, cînd în straturile curate şi aşezate ale duhului, cîntăresc preţul cuvintelor, a întrebărilor ce ne aruncă în îngemănata, uriaşa necuprindere a spaţiului şi a timpului. O, Petrule, nu vezi ? Nu vezi cît de neînsemnat eşti pe această sferă pitică, în trecerea acestei scurte vieţi, dacă măsori totul cu nebănuitele distanţe ? Stăm pe o stea uriaşă, la faţa căreia s-au închegat, s-au aşezat toate cîte ne uimesc gîndirea şi ne par de o veşnicie aşa, spre veşnicie... Dar în miezul acesteia fierbe, aşa cum de foc frematător era întreagă, din scoarţă pînă-n miezul miezului. Pe măsură ce te afunzi în măruntaiele ei, căldura creşte, fierberea aşijderea. Asemenea şi omul. Părelnic, înfăţişarea-i aşezată, nu trădează clocotul lăuntric... Nu trădează clocotul lăuntric. Dar Doamne, cît clocot e... Cît clocot a fost să mă cheltuie spre toate cîte le-am năzuit, să le înfăptuiesc, să le zidesc, să le schimb. Acolo, în ţară şi aici în mine. Cît clocot de ură. De ură ? Nu, de furie ! Ba nu, de ură împotriva celor ce stîndu-mi împotrivă, ca puterile impure ale răului, mi-au tăiat aripile, mi-au stins privirile unde-mi înmugureau florile viitoare. De ură, că fără drept şi fără judecată mă ţin ca pe un rău, ca pe furi, în silnicie şi în voia lor. O, dar voi ieşi de aici odată, voi merge la treapta judecăţilor înalte, voi cere dreptate. O voi avea... Se opri. Căta tot

către același cer negru zăbrelit... De unde dreptate ?... Zîmbi... Poate, poate trebuie să cred, să nădăjduiesc. Dar oamenii ? Omul ? Nu-i cunosc ? Nu m-au lovit ei ? Nu eu i-am creat ca să fiu sigur de ei. Nu știu ! „Nu știu — spunea mama Macabeilor, copiilor săi, — cum ați apărut în sînul meu : Nu eu v-am dat sufletul, duhul și viața ce ați primit-o"... Dar mai era un clocot. Erau copiii săi. Marcu, Ionaș, Radul... Își duse mîna la gît în care simțea un mic clocot, ca un înec de plîns... „O, băieții mei, vouă, eu v-am dat sufletul, duhul și viața ce ați primit-o !... Și ce v-am mai dat ? Ce-o să vă las ?" Nu, mai bine să nu se gîndească. Și așa nu slujește la nimic întrebarea fără răspuns. Răspunsul o să vi-l dea timpul, viața... Apa de departe nu stinge focul de aproape.

Așa a stat, chinuit de întrebări, de neliniști pînă a început să se strecoare, graduat, lumina zorilor, netemătoare de gratiile închisorii, ca o ființă imaterială, conștientă, gînditoare, că luminii nu-i poate fi luată libertatea. Era obișnuit, de mult, să vegheze, să nu doarmă. Marele depozit, al trecutului, încercărilor, mărimii și umilințelor îi mobilau zilele și nopțile. Cînd trupul zăcea ostenit, ca mort, în această alcătuire iscusită de rețele de oase, de ramificări de nervi, de vase de sînge sub învelișul cărnii, pînă sus, acolo în cerebellum, în acea materie cenușie, ca un burete ce suge și expulzează, senzații, lumi de gînduri, creînd lumi, distrugînd altele, năvălea tot ce trăise, chipuri și gesturi, fraze, extaze, surîsuri, rînjete. Totul se învîrtea ca într-o pîlnie, cu un urlet gîndit ce nu se mai stinge pînă nu se subțiază, se subțiază ca un cui, ca un ac, din ce în ce mai subțire, mai fin, înfingîndu-se să rămînă acolo, în buretele cenușiu cu o durere ce venind din afară, se întîlnea cu aceea ce venea dinlăuntru.

Atunci se auzi cum o mînă încearcă închizătoarea ușii... Cineva o deschide. Un glas răgușit, adormit, îi vorbește încet, șoptit.

— Iureghet, nociagoș, uhr !

Este... Ianoş, sau Gabor, Istvan sau Ferri, cum îi mai zice. Nu-şi mai aduce aminte. Nu i-a învăţat încă numele. Dar îi ştie chipul. Lat, cu pomeţii înaintaţi sub adîncirea ochilor verzi ; cu nasul lat, aşezat gospodăreşte asupra buzei de sus, asupra căreia se zbîrlesc cîteva tuleie gălbui, ca şi părul pe ţeastă. Are un surîs mereu neşters, care ar putea fi perfid. Dar lumina din ochii verzi este atît de vegetală, atît de nevinovat mirată, încît toată expresia asiată spune ceva despre o cîmpie nesfîrşită, de cai cu coame de foc în vîntul zorilor sau amurgului, şi de-o neînţeleasă melancolie.

Îl întreabă ca în fiecare zori, cum a dormit. Petru nu înţelege. Intuieşte ce spune. Îi aduce apă şi-i toarnă să se spele în ligheanul de aramă. Îl priveşte cum îşi piaptănă lungile, grelele plete. Îl priveşte cu o curiozitate de copil. Apoi îi aduce tava cu mîncarea de dimineaţă. Cana cu lapte şi pîinea neagră. Întîrzie locului ca întotdeauna. Nu se hotărăşte să plece. Parcă ar aştepta ceva. Nu spune nimic. Întinde gîtul cu urechea întoarsă către uşa deschisă. Parcă stă să audă ceva. Ascultă. Se suceşte şi-l priveşte pe omul care se piaptănă. Parcă ar vrea să-i spună ceva. Ceva peste obişnuitele cuvinte pe care, parcă, i se îngăduie să spună. Petru a întors privirea. A rămas cu pieptenele înfipt în păr, cu braţul în aer.

— Ce este... Istvan — se hotărăşte Petru să-i ghicească numele.

— Ferri !

Ochii lui Petru îşi măresc luminile.

— Ai înţeles ?

Ferri întoarce capul spre uşă. Ascultă.

— Înţeles !

— Ştii româneşte ?

— Ştii puţin. Nu voie ştim. Capitan Lonyan Albert... Face semnul retezării gîtului. Dar zîmbeşte chinuit.

— Am înţeles, Ferri.

Flăcăul a ascultat iar. Se duce spre uşa deschisă. Se înclină uşor către cel din odaie. Iese încet. Se aude închizătoarea scrîşnind.

Grăbit cum era să izbutească ceva hotărît pentru Domnul său, Sivori ar fi vrut să înainteze, trecînd prin Varşovia, capitala Masoviei, unde avea reşedinţa episcopul de Camerino, nunţiul papal, să ajungă la Grodno. În acest tîrg aflat la marginea Lituaniei, către Moscovia, regele polon, după cît se spunea, pipăia timpul şi starea potrivită să pornească împotriva Marelui Duce al Moscovei.

Episcopul Camerino, luînd de la secretar scrisorile cardinalului Azzolino, secretarul Papei, îi spuse că şi el a primit prin curier, alte scrisori mai de recentă dată, din care ştia că el, Sivori şi însoţitorii, vor veni în Polonia. Că date fiind recomandările Vaticanului pentru a se face totul ca Principele Petru să fie eliberat, el, nunţiul, ar fi mers cu ei la rege, la Grodno, dar că asta ar fi în dauna lucrului, că ar face vîlvă, că regelui nu i-ar suna bine, pentru atîtea şi atîtea din cele cunoscute în Transilvania şi necunoscute la Poartă. Nunţiul potoli flacăra pîrjolitoare a secretarului. Îl sfătui să meargă însoţit de nobilul domn Planche, în straie simple, ca să nu atragă ochii asupră-le.

Totul a mers aşa de parcă ghemul se desfăşura firesc. Dar era un ghem iluzoriu care cu cît se desfăşura rămînea la dimensiile nestricate ale formei începutului. Audienţe secrete la ceasuri de noapte la rege. Scrisorile Papei şi cardinalilor citite cu mare devoţiune. Promisiuni şi amînări. Regele vrea, dat fiind că vrea să nu-l dezamăgească pe Sanctitatea-Sa Sixt. Dar că chiar fiu supus vicarului lui Christos, trebuie să ţină seama şi de încrîngăturile politice. Să nu-i zgîndăre pe turci. Să nu-i descopere pe nobilii din Transilvania. Că trebuie să convoace o dietă a nobililor, cum va ordona în ăst sens guvernatorului de acolo, ca să se găsească un mijloc să se lase libertate lui Petru, că mai ordonase ca acesta să fie tratat bine şi să nu-i fie primejduită viaţa... Punea întrebări şi răspundea şi i se traducea în latină regelui. Regele Bathory făgădui să asculte şi să îndeplinească

dorinţa Papei. Le spuse solilor valahi şi secretarului să meargă în pace. Majestatea-Sa, printre treburile grave ce le avea aci, va da la vreme veste monseniorului Camerino, nunţiul papal la Varşovia. Şi părintele Gio Paolo îi sfătuia la aceasta, îmbărbătîndu-i, făcîndu-i să nădăjduiască în eliberarea Principelui Petru.

În zilele acelea intrau în Grodno trimişii Marelui Duce al Moscovei. Veneau să trateze ceva despre înlăturarea unor neînţelegeri, trimişii împuterniciţi, cu o suită de două mii de călăreţi. O paşnică suită în arme, în număr şi cu inima curată ! !

Sivori îi privea, se gîndea la mersul istoriei, la cumpenile ei, la înţelegerile şi demersurile diplomatice, la puterea şi durata jurămintelor de dragoste între regi şi cîrmuitori de popoare.

Şi Ştefan Bathory vrea, în ce-l privea pe Domnul Cercel, tot binele. Făgăduia, făgăduia şi Papei şi lor, cum pe timpuri îi făgăduia lui Alexandru, Oaie Seacă, să nu-l ajute pe tînărul poftitor la scaunul valah. Şi se arătase atunci, drept şi tare în ce-i făgăduise duşmanului lui Petru. Ascultîndu-l pe rege, Sivori îi privea chipul. Figura aceea tăiată de o mustaţă copioasă, ochii puţin piezişi, ageri în capul îndesat pe un gît scurt. Părea tot adunat în el, încifrat, de nepătruns. Secretarul ştia că are calităţile unui mare monarh. Dar nu îi spunea nimic bietului Sivori în sensul unei deschideri sincere faţă de om. Poate se înşela. Poate ? Regele Bathory le recomanda să aibă răbdare.

Pe aceste întîmplări, cu aceste gînduri, Sivori şi ai săi călătoreau înapoi spre Cracowia. Înaintea cetei lor pîlpîia călăuzindu-i, o lumină scăzută, ce-i drept. Era totuşi o luminiţă dătătoare de nădejdi.

Treceau printr-o pădure, cale de o zi de Cracowia. Cînd au intrat între trunchii acelei păduri în care drumul către Cracowia tăia o latură, secretarul se întreba dacă şi ceilalţi tovarăşi de drum simţeau, cum simţea el, strania lumină gălbuie ce colora totul, mirosul fetid, mirosul putred ardeiat, de parcă sub frunzele galbene căzute din mesteceni şi fagi, se descompuneau mărunte trupuri de fiinţe ale pădurii.

Era octombrie și căzuseră ploi. Pinii puneau pete întunecate de verde pe cerul cenușiu. Mestecenii, ca în febră aiurau tremurînd galben buze vegetale. Din mesteceni și fagi potopeau ninsori de frunze moarte. Totuși, pe alocuri își înălțau degetele de carne cenușie cuiburi de ciuperci. Numai un ochi obișnuit să le descopere, căutîndu-le anume, nu așa în mersul cailor și totuși, Sivori fu cel ce le zări printre trunchiurile pădurii și stratul de frunze ofilite. Spuse vizitiului să oprească. Îl trimise pe valetul său genovez să culeagă. În acest timp, mișcîndu-se pe drumul de șleau ce tăia pădurea, secretarul vorbea cu Cavalerul de la Planche :

— De mult n-am mai mîncat ciuperci. Dumneata nu ai poftă ?

— Drept să-ți spun, nu mor după ele.

— Eu însă da, îmi plac grozav.

— Domnul meu, pe mine mă îngrețoșează. De altfel și aici, în această pădure, e un miros grețos, aproape pestilențial — spuse Planche, scoțînd o batistă imaculată, parfumată se vede, cu care își tampona nările.

— Crezi că astea pe care le culege valetul dumitale or fi bune ?

— Da, par a fi mînătărci.

— Vezi, fii atent ! Eu știu că este o familie de campaniolus, familia Amanitelor, dintre care, una, *Amanita virosa,* grozav de otrăvitoare, ca toate de altfel, dar asta, cea mai... și e grețoasă la miros, un miros pestilențial... Nu știu, dar parcă izul ăsta ce stăpînește aici, în pădure...

Sivori îl privea amuzat, gîndind :

— Ia te uită, savantul botanist. Ce l-o fi găsit ? ! Altfel este un om delicios. Ce l-o fi apucat ? Zîmbi.

— Poate ai pofti să ții o dizertație despre ele. Știu că există vreo cîteva zeci de mii de specii pe pămînt.

Cavalerul rîse cu bonomie, îndreptîndu-se spre caleașca lui. Valetul secretarului, chemat de acesta, veni cu un sac plin de ciuperci. Îl puse în lada caleștii. Se urcară în caleașcă. Călă-

reţii suiră în şei. Porniră. Pădurea rămînea în urmă cu tainele ei. În caleaşcă, domnul de la Planche îşi tampona neîncetat nările cu batista parfumată, stăpînit încă de o greaţă vagă. Se gîndea nu fără să fie amuzat, dacă într-adevăr *Amanita virosa* era ciuperca ce răspîndea mirosul urît, sau *Amanita verna* (primăvăratecă) ; asta nu se putea, ea apărînd în anotimpul ce-i da numele. Poate *Amanita pantherina*, cu pălăria ciocolatie şi picăţele albe. Nu, asta dă un delir, o beţie muscariană... Ei, *au diable*, — spuse el tare agitînd albul batistei ce-l învăluia în mireasma-i plăcută.

Cum caii echipajelor şi cei de şea se arătau a fi truditi de lunga cale străbătută şi cum mai aveau pînă în Cracowia, şi cum se lăsa seară, opriră în primul sat, căutînd gazde.

Secretarul cu oamenii săi se aşezară la un gospodar, domnul Planche şi boierii valahi cu oamenii lor traseră la o casă unde se aflau numai femei, bărbaţii fiind plecaţi către Grodno, luaţi la oaste.

Unde trăsese, secretarul puse pe bucătarul său, un tînăr neamţ, să pregătească ciupercile. Erau destule, pentru toţi din casa aceea. Gazdele nu mîncară. Cinaseră. Sivori şi ai lui luară masa. Doborîţi de osteneala lungului drum, cum credeau, oamenii piroteau ameţiţi. Sivori îşi lăsase capul îngreuiat pe braţe. I se păru că se scufundă într-un abis cumplit de rece. Dădu să se scoale. Îşi dădu seama că pe clipită nu mai vede, că a orbit. O gheară îi sugrumă inima. Nu o mai simţi. Trupul îşi pierduse greutatea, apoi parcă otgoane puternice îl trăgeau în adînc. Îl strigă pe Gepetto, valetul său.

— *Aiuto ! Gepetto, aiuto !*

Dar acesta îi răspunse cu greu, mişcîndu-se nespus de încet, ca în vis. Un om din suită, un milanez voinic, văzînd cum împrejur oamenii cădeau unul după altul, pe unde apucau, începu să strige :

— *Signore! Siamo avvelenati!* Ciupercile erau otrăvitoare!!

Cu greu, dîndu-şi seama de adevăr, săltîndu-şi capul şi trunchiul ca de piatră, deasupra mesei, aducîndu-şi aminte că are cu el întotdeauna, într-o lădiţă, o bucată de alicorn, al cărui efect îl încercase cîndva, strigă milanezului să deschidă lădiţa, să ia alicornul să-l piseze, să pună praful într-o cupă cu apă. Omul, cu ultimele puteri, făcu ce-i spuse. Bău cu greu secretarul, clănţănind din dinţi, abia ţinînd cupa. Milanezul se tîrî, dînd fiecăruia să bea. Bău şi el. Veniră şi gazdele, bărbatul şi femeia, şi feciorul lor, mazovieni cu inima tare, ajutîndu-i pe otrăviţi. După cîteva clipe fiecare vărsa, acolo unde se afla, dînd afară toată hrana otrăvită, otrava cu atîtea culori de parcă ar fi înghiţit din greşeală, boielile unui zugrav. Respirau toţi de parcă tone le-ar fi apăsat piepturile. Căzură în somn letargic aproape. A doua zi, povesteau cum somnul de noapte le fusese fulgerat de vedenii cumplite şi gazdele îi auzeau cum aiurau toţi, vorbind cîte-n lună şi-n stele, prăpăstii toate.

În timp ce gazdele curăţau resemnate scîndurile, podeaua şi ungherele pe unde se uşuraseră bieţii duşi de pe lume, aproape, veniră înspăimîntaţi boierii valahi şi domnul de la Planche. Acesta ceru să vadă dacă au mai rămas ciuperci întregi. Întîmplător într-o tingire de aramă se mai vedeau cîteva ce nu fuseseră gătite de bucătarul neamţ. Privindu-le îndelung, de la Planche clătinînd din cap, spuse:

— N-am avut dreptate. Nu era nici *Amanita verna,* nici *Amanita virosa,* nici *pantherina.* Da, aceasta are pălăria galbenă-verzuie cu fibrele radiante şi lame albe. Cert că este vorba de *Amanita phalloides — sans faute!*

Dacă nu s-ar fi prăbuşit iar în somn, după scurta trezire, secretarul, rîzînd, i-ar fi zis franţuzului: Ei bravo! Le ştii toate, tată al ciupercilor. Un lucru nu ai ştiut, că puteam fi morţi şi fără dizertaţia ta postumă. Adormi, ca şi ceilalţi. Părea să-i fi bătut pe toţi, îndelung, duşmani, călăi nevăzuţi, cu frînghii grele şi ude. Erau sleiţi, zdrobiţi. În semisomn letargic, bietul

Sivori se zbuciuma, în umbra cugetului şi sfîşierea inimii. Se vedea murind în chip prostesc, ucis de o ciupercă împuţită. Murea el, singurul sprijin al celui ce mucezea între zidurile unui castel sinistru. Se făcea că acoperişul castelului e galben-verzui, cu lame albe radiante. Sub acoperişul acesta spongios, cleios, strîngîndu-se ca o meduză sau ca o plantă carnivoră, trupul Principelui Petru se zgîrcea, înota în gama de culori stranii a otrăvurilor care curgeau din acoperiş, îl înecau, îl dizolvau şi pe locul lui rămînea o mînă de cenuşă îngrozitor de rău mirositoare. Pentru bietul secretar era o a doua moarte.

Abia ridicaţi din linţolii, ca un pîlc de Lazări ieşiţi din mormînt, bietul Sivori şi oamenii săi, boierii şi cavalerul de la Planche porniră tîrîş-grăpiş pe drumul Cracowiei. Toţi se înzdrăveniseră. Numai cînd ajunseră în străvechea cetate a Cracowiei, îl ajunse moartea pe tînărul ajutor de bucătar al secretarului, un neamţ, care împlinea în chiar ziua intrării în cetate, douăzeci de ani. Era un flăcău subţire, înalt, cu nişte ochi naiv de albaştri şi cu un nas bont înălţat către sprîncene. Singur, el, nu luase alicorn, încăpăţînîndu-se să creadă că nu ciupercile îi duseseră pe toţi la buza gropii. Acum, sta răzimat de un zid, îndărătnic şi în faţa morţii. Voiră să-l culce. Nu primi. Sta înainte proptit cu spinarea în zid. Ochii îi erau mai tulburi, un nor le umbrea cătarea, dar el se silea să-i deschidă rotund, privind cu intensitate ceva, undeva înaintea lui. Repezea, cu ultimele zvîcniri, palma, gonind ceva ce părea că-l pîndeşte sau vine către el. Cu cîteva clipe înaintea stingerii albastrului naiv al ochilor, avu puterea să mai îngăime abia desluşit :

— Fugi, du-te ! m-ai păcălit, scîrboaso !

Sivori care îl veghea, căutînd cu miini tremurînde să-l susţină, îl întrebă într-o doară :

— Cu cine vorbeşti ? Pe cine vezi ?

Flăcăul tăcu o vreme, cîteva clipe. Nu gemea. Nu arăta să sufere de convulsiile cumplite ce le dă veninul... Suferinţa părea

concentrată în privirile naiv de albastre care luptau să alunge norul, ceaţa ce le umbrea mai adînc, de nasul cîrn, care ca o vietate despărţită de chipul muribundului, făcea sforţări să-şi înalţe bontul, mai tare, între sprîncene. Se mai auzi, de astă dată, horcăit :

— Fugi tu, urîto, cu pălăria ta puturoasă.

Îi nălucea prin ultimele sclipiri ale înţelegerii, că vine către el o fantomă, o aproape fiinţă, fată-ciupercă, grasă, cărnoasă, cu carnea cenuşie, privindu-l fără ochi, pe sub pălăria rotundă cu picăţele roşii : Părea că fata-ciupercă se umflă, apropiindu-se de el, se umflă, dînd să facă braţe, de la coapsele otova, să-l poată cuprinde...

— Fugi ! Ai pălăria şarpelui !

Se prăbuşi, drept, ca un trunchi subţire, fără să se încovoaie, sunînd ca un lemn pe dalele de piatră. Rămase înlemnit, culcat lîngă zid. Sivori, la fel de înlemnit de spaimă, de durere, lîngă tălpile mortului cu care făcea un unghi drept, un unghi de moarte şi durere.

Pînă în Crăciunul lui 1586, Sivori vegetă în Cracowia scriind boierilor aflători în Transilvania, precum şi contelui Francisc Kendi, la care ştia că se află doi din copiii Principelui Petru. În scrisorile la care dorea răspuns, se rugă să se cerceteze, să se afle, unde, în care cetate se va fi aflat închis Domnul Petru. Voia să-i dea veste secretarul despre tot ce încercau şi nădăjduiau să izbutească pe lîngă Regele polon Ştefan Bathory. Dar nu venea nici un răspuns. Şi de-ar fi venit, ar fi fost zadarnic. De la tronul Poloniei nu mai putea nădăjdui nimic. Regele Bathory murise între timp. Întors de la o vînătoare, pe o vreme geroasă, o fistulă la o veche rană, la picior, îl săvîrşi în opt zile, acolo, la Grodno, unde stătea pîndind mişcările Ducelui Moscoviei. Se prăbuşeau toate nădejdile bietului Sivori. Trebuiau încercate, gîndite alte căi pentru eliberarea Domnului său. Boierii munteni aflaţi cu el în Polonia, văzînd că nu mai este nădejde

aci, au început a se căina, zicînd că pentru Domnul lor nu se mai află scăpare, au hotărît, cu durere în suflet, să-l părăsească pe secretar, zicînd să meargă în Transilvania, la familiile lor. Ei îl slujiseră cu credință și cu primejdie pe Domn, dar cum totul se oprise, ei vor pleca și nici vor mai putea trimite bani. Dar au mai adaos, că îndată ce s-ar afla o cale să-l scoată pe Domnul Petru din zidurile haine unde zăcea, vor alerga cu viață și averile lor să-l slujească. Sivori rămase sub grea apăsare a sufletului și nu-l puteau mîngîia vorbele înflăcărate, despre prepuelnice chipuri de izbîndă ale gentilomilor florentini Lorenzo Nelli sau Luca Soderini ce făceau parte din suită, sau pater Roberto Scotto rectorul iezuiților din Cracowia. Dar tot ce-i desfășurau prin vorbe era pentru credinciosul secretar al lui Petru, vorbe, vorbe goale, vînare de vînt.

Ce putea face, el, cavalerul de la Planche și boierii valahi credincioși, ce-i rămăseseră în preajmă, în acest burg polon, străin și rece, surd, orb, pentru soarta Principelui Petru ?

Se mai întrezări o nădejde. Pater Roberto Scotto, dibui un canonic din Cracowia, rudă a domnului Ioan Zamoyski, mare cancelar al regatului Poloniei, căsătorit cu o soră a tînărului principe al Transilvaniei. Îi lasă să vadă canonicul că ar putea face ceva pentru soarta Principelui întemnițat, undeva în Transilvania. Canonicul spunea că marele cancelar Zamoyski știa că defunctul rege ar fi înclinat să-l libereze pe Principe. El, canonicul ar fi putut să trateze cu marele Cancelar care ar fi putut la rîndu-i să trateze cu principele transilvan, cumnatul său... că, ei, dacă... poate... Aceste suspensii îl făcură pe Sivori să înțeleagă pe „dacă“ și „poate“ venind în întîmpinarea și ușurarea situației.

— Poate, ar fi nimerit, zise Sivori, — să-i facem canonicului, ruda cancelarului, un dar, sau o făgăduială, atît lui cît și Înălțimii-Sale cancelarul, nu ?

— Ai gîndit nu se poate mai înțelept, fiule, împlini pater Scotto. După cît cunosc, marele cancelar stă prost cu visteria

din pricina marilor cheltuieli ce se trag de la războaiele civile între poloni spre alegerea noului rege. De i s-ar adăuga ceva bani pentru cauza sa, ar gîndi şi ar lucra mai cu rîvnă pentru scoaterea Principelui vostru din nedreapta închisoare.

— Cred că propunerea Sfinţiei-Sale e cum nu se poate mai înţeleaptă, spuse cavalerul de la Planche, care se afla de faţă.

— Amănuntele va să le hotărîm îndată. Veţi scrie excelenţei sale cancelarul asupra celor de trebuinţă. Canonicul va merge la Varşovia unde-şi are reşedinţa marele cancelar să-i dezvolte prin viu grai, toate, cînd zic toate, ar fi să-i comunicăm lucruri hotărîte... Pater Scotto surîse onctuos şi secretarul, cît şi de la Planche, fură luminaţi de acest surîs.

— Hotărît, se grăbi Sivori — ne însărcinăm, eu şi cavalerul de la Planche — întoarse capul către acesta — primi semnul încuviinţării — printr-un scris de zece mii de scuzi, bani ce vor fi daţi canonicului, şi prin alt scris pentru patruzeci de mii de scuzi către marele cancelar. Vor fi plătiţi cînd Principele va fi liber şi dus în Polonia spre ocrotire.

Pentru că secretarului i se păru să citească o îngîndurare pe fruntea lui pater Roberto, adăugă îndată :

— Banii aceştia îi vor primi fără nici o îndoială de la boierii valahi, unde îi avem în păstrare. Dealtfel, odată liber, Principele Petru îşi va arăta recunoştinţa la cît se va face pentru el...

— O, da, de asta nici o îndoială — adăugă de la Planche. — E întinsă asupra multor hotare faima dărniciei Înălţimii-Sale.

Pater Roberto nu spuse nici un cuvînt. Făcu un semn moale cu palma, voind să sublinieze adevărul asupra acestora.

— Domnilor, încheie prelatul. Peste toate aceste, voia şi lumina Celui de Sus.

De la Planche, cu spiritul său galic se simţi împins să ridice privirea în bagdadie, dar îşi reţinu un început de zîmbet rămînînd aşa, ca într-un fel de meditaţie asupra celor spuse de prelat. Acesta oftă, tot pe zîmbetul său onctuos :

— Eh, trebuie să despărţim cele spirituale de cele necesare. Toate în viaţă au două înfăţişări. Filosofia ne învaţă să le admitem pe amîndouă.

— O, da, zîmbi uşurat la rîndu-i, cavalerul, încîntat că zîmbetul critic putea să se întindă pe obrazul lui, fără nici o reţinere.

•

Toate bune îşi spuneau, după o scurgere a timpului, Sivori şi de la Planche. Dar timpul se scurgea încet, adică veneau multe împotriva sorocului eliberării lui Petru. Canonicul îi asigurase. Marele cancelar făgăduise să-i scrie principelui Transilvaniei, cumnatul său. Dar veneau întîmplări împotrivă. Cancelarul nu avea răgaz şi liniştire pînă nu se alegea un alt rigă în Polonia. Funia răbdării se lungea. Banii se cheltuiau şi începea iar o umbră de îndoială şi tristeţe să coboare pe obrazul secretarului. El trebuia să întîrzie în ţara leşească pînă la o rînduire a treburilor. Hotărîră să plece, cavalerul la Constantinopole unde ar putea cu ajutorul ambasadorului Franţei, dacă eliberarea nu izbutea prin cancelar, să fie încunoştinţat Sultanul despre adevăr şi trista stare a celui ce a fost Domn în Valahia. Un ambasador polon trecea spre Istanbul. Cavalerul îl va însoţi spre a duce mărturie şi lumină în treburile Domnului Petru.

În afară de pater Roberto, de canonic şi de marele cancelar, nu mulţi cunoşteau întîmplările, soarta Principelui Petru Cercel. Sivori, căruia îi adiase Domnul său ceva despre trecerea prin Polonia, întîia oară, atunci cînd venea din Rhodos, se ferise să bată darabana pe toate căile. Mulţi nobili care îl cunoscuseră pe fostul Domn valah, strălucitor, învăţat, care lăsase o amintire luminoasă, ar fi adus sprijin, sau nu, însă era cineva de care secretarul nu prea ştia. Nu ştia nici blonda contesă Iaslowicki, soţia contelui palatin George Iaslowicki, că în Cracowia se află oameni ai celui căruia îi păstra încă o colorată şi melancolică amintire.

1587. Secretarul se află tot în Cracowia. Umblă ca o nălucă pe vechile ulițe către palatele unora din nobilii cu care se împrietenise, către locuințele cardinalilor Papei, printre care, *pater* Roberto Scotto și iezuiții al căror rector era cardinalul, precum și spre canonicul, cel ce se înrudea cu Înălțimea-Sa cancelarul. Această mărime, domnul Ioan Zamoyski, îl asigura canonicul, va să purceadă la lucrarea pentru eliberarea Principelui Petru, îndată ce va fi ales noul rege al Poloniei. Dar... mereu venea acel dar care întîrzia totul. Sivori trimitea curieri în Transilvania, la prietenii, boierii români în pribegie și la contele Francisk Kendi. Răspunsurile întîrziau. Într-un amurg cracowian, cînd în turnul Zegarova sunau ceasurile șapte, se aflau în casa unde locuia secretarul, doi gentilomi florentini, Lorenzo Nelli și Luca Soderini, care veneau uneori să-l vadă, să-i fie sprijin sufletului și răbdării, aducîndu-i noi și noi argumente în susținerea credinței că toate se vor împlini după dreptate — după legile morale, umane și așa mai departe... Secretarul îi privea cu o copilărească, voit naivă încredere, chiar atunci cînd în suflet creștea drojdia amărăciunii și neîncrederii în împlinirea fericită a așteptărilor.

— Nu se poate ca mîna destinului să nu-i deschidă porțile temniței infame ! clama patetic gentilomul Soderini, cînd în poarta casei răsunară lovituri grăbite. Toți rămaseră nemișcați ca într-o pantomimă.

— *Che cosa accade ?* — șopti Lorenzo Nelli, care era cel mai tînăr dintre cei trei și o fire impresionabilă. Între acestea intră valetul genovez al secretarului.

— *Eccellenza ! — Fuori c'e un corriere arrivato dalla Transilvania. Ha portato delle lettere ! Eccolé !* Îi întinse lui Sivori hîrtiile împăturite, sigilate. Secretarul desfăcu grăbit, citind, gonind cu privirile avide peste rîndurile de slove, larg aruncate pe file, parcă cu aceeași vădită grabă cum el citea acum, frămîntînd cu mîini tremurătoare, misiva.

— *Grazie a Dio ! L'hanno trovato !* L-au găsit, l-au găsit! izbucni Sivori cu privirile strălucinde, cu glasul gîtuit de emo-

ție. Le citi ce îi scria contele Kendi, acest prieten credincios. Principele fusese dus și închis într-o cetate numită Hust, la hotarul dintre Transilvania și regatul Poloniei. Pe nedimensionatul ecran al închipuirii, cei trei desenau imaterial planuri, generau gesturi mărețe, combinau, se încurcau în arguții și idei care mai de care mai temerare, încît aproape osteniți și de băuturile pe care valetul le aducea, căzură, cu tot temperamentul lor italic într-o dulce torpoare și legănare a capetelor. Îl lăsară cei doi gentilomi pe secretar, în brațele unei fericiri depline. Dar liniștea bietului Franco era departe să-și afle așezarea. Rămase în semiîntunericul odăii cu ochii pironiți asupra ferestrelor cu ochiuri de geam rotunde, plumbuite. Părea că din toate aceste rotunjimi de sticlă încercănate în plumb, îl privesc ochi cercetători de pîlpîire între lumină și întunerec, ochi suprafirești în care se încastrau pupile ce se dilatau, se contractau ca niște pupile umane multiplicate. Erau privirile din adîncul spațiilor, priviri cînd mustrătoare, cînd rugătoare. Și cum în acele mari pupile se bănuia albastrul, e drept, cam întunecat, aminteau de albastrul frumoșilor ochi ai Principelui Petru, care acum va fi privit și el prin ferestrele unui sumbru lăcaș de cetate închisoare, acolo, la acel Hust... Hust ! Hust ! repeta mintal, obsedat de cuvîntul sinistru ce tăia ca o secure, ca o sabie, ca o coasă. Brrr ! Se scutură secretarul, ridicîndu-se mergînd să deschidă ușa grea de stejar, strigîndu-și valetul genovez.

— Niccolò ! Niccolò !

Repeta strigarea, dar nu era strigare de nume ci un strigăt de izbîndă.

Valetului, care veni pe fugă, speriat de felul în care era chemat, îi spuse pe nerăsuflate, tot ce privea soarta Principelui și că se aflase locul unde era închis. Au stat amîndoi mult de taină, sfătuindu-se ca doi prieteni, cu glasuri aproape șoptite, aruncînd în juru-le priviri temătoare, deși nu se afla nimeni în încăpere în afara lor. Hotărîră ca Niccolo să meargă degrabă la Hust, trecînd hotarul din Polonia în Transilvania. Va duce

cu el o scrisoare către Principe. O să vadă cum va face să ajungă în mîna Excelenței-Sale. Cu grija lui și cu îndurarea Domnului. Depindea totuși de el, de Niccolo, ca tot ce scrisese secretarul să stea sub privirea Măriei-Sale. Îi scrisese despre toate ce le încercase spre scoaterea lui din ghearele nobililor maghiari. Îl implora pe Principe să-i răspundă spre a ști cum se află, ce poate face el, Franco, pentru a-i înlesni fuga. Nu-i pomenea nimic despre ce îl îndurera pe el și l-ar fi înnegurat pe Principe, cum că unii din boierii valahi, obosiți de așteptare și nemaicrezînd în scăparea Domnului lor, au pipăit să vadă de se pot înapoia în țară, la noua Domnie. Îi trimiseră daruri lui Mihnea, să-i ierte, să-i primească, să nu-și fărîme zilele în pămînt străin. S-au întors acei boieri în Valahia. Aveau la ei, date în păstrare de Petru, cei mai mulți bani. Și-au călcat jurămîntul și omenia. Astea nu i le scrise Franco în acea scrisoare ce avea, poate, să i-o ducă, de va fi cu putință, să facă să-i ajungă, valetul său genovez, Niccolo.

Se mai aflau lîngă Franco unii boieri de credință ca banul Mihail, Radul logofătul și alți șase boieri ce se înapoiaseră de la Roma și cei doi nepoți ai Măriei-Sale Petru, care aveau dîrzenie, sufletele pline de credință dar în lipsă de bani mulți, după cît cheltuiseră, fără risipă, pentru a viețui și la încercările de iscodiri și nădejde de scoaterea Domnului lor la aria liberă a vieții.

De multe zile Niccolo, care ajunsese la Hust, se învîrtea ca o vulpe pe lîngă cetate. Cum făcu, cum drese, lipi prieteșug cu un ostaș ce se afla în garda cetății. Niccolo se așezase într-un sat învecinat cu cetatea. Acolo întîlnindu-se cu ostașul, Niccolo îl ademeni cu o sută de ducați de aur. Ostașul se lăsă ademenit. Era și el o vulpe șireată și lacomă de aur. Luă scrisoarea secretarului spunîndu-i valetului să n-aibă grije. Îl știa pe Ferri, pe flăcăul ce slujea Principelui valah. Știe el ce să facă să ajungă scrisoarea la Principe și suta de ducați de aur în punga lui goală

de ostaş. Cu Ferri, cu camerdinerul ce-l slujea pe Principe, stătea, el, ostaşul uneori de vorbă. Într-una din zile, tot aşa, sporovăind, ostaşul îi spuse :

— No, auzi tu Ferri !

— Apăi, ce s-aud ?

— Principele ăsta, de-i închis acolo în turn...

— No, ce-i cu el ? Lasă treaba asta. — Flăcăul privi cu grijă în jurul lui. Nu se afla nimeni în preajmă ; dar tăcu cu încăpăţînare.

— Măi Ferri !

— Ce-i ?

— Măi, cum nu moare de urît, acolo, singur.

— Mai vine să-l vadă, cîteodată, căpitanul...

— Lonyan ? Mai bine dracu'. Ar fi mai plăcut bietului om decît Albert ăsta. No, şi ce face cît îi singur ?

— Cată în cărţi.

— Îşi dă singur ?

— Nu cărţi d'alea... Se uită şi se tot uită într-o carte mare, grea.

— Şi ce vede în cartea aia ?

— Păi i-or dat-o, i-or trimis-o părinţii iezuiţi, cît a stat în cetate la Chioar.

— No, şi?

— Păi, în ea e istoria lumii. Şi se uită în ea, şi tot scrie. Scrie în stihuri. Îl aud uneori, prin uşă, că le cîntă.

— Stihuri ? Le cîntă ?

— Le zice tare.

— Ei, dacă-i aşa — îi trecuse îndată prin cap — se loveşte cumu-i mai bine.

— Ce se loveşte ?

— Că eu am făcut nişte stihuri în cinstea bietului Prinţ ferecat acolo. Şi de i-ai duce tu, Ferri, stihul, poate am cîştiga ceva. Am auzit că-i tare darnic. Te prinzi ?

— Om cerca. Numai să nu prindă căpitanul ceva, că-i moarte.

— Ca mormîntul. Uite stihurile — Oşteanul îi întinse scrisorile de mult rînduite, Ferri le tot învîrtea în mîini cătînd la ele ca găina. Deşi bănuia ce bănuia, oşteanul stătea încordat :

— No, ceteşte !

— Nu ştiu ceti.

— Atunci lasă. Du-le numai. O să-i pară bine...

Ferri le strecură în sîn. — Săracul, îşi vîră şarpele-n sîn, — gîndi oşteanul. Da' poate o merge bine, dacă ăsta n-o fi prea prost. Ferri plecă dînd în uliţă, îndreptîndu-se către Hust.

Primind din mîna lui Ferri misiva, Petru zîmbi înţelegînd totul. Flăcăul zîmbi şi el bucuros că-i aducea prigonitului un pic de mîngîiere.

— Le-o făcut un oştean, un şogor de-al meu.

— Ce ? făcu Petru îngîndurat. Îşi reveni. A, da, frumoase stihuri. Uite, — vîrî mîna în taşca de piele ce atîrna de spătarul scaunului, scoţînd o jumătate duzină de ducaţi.

— Să-i dai acelui oştean ce s-a ostenit cu stihuri atît de plăcute. Se aşeză la masa pătrată, aşternînd în grabă un răspuns către Franco.

— Uite, să-i dai oşteanului stihurile astea de mulţumire. Şi ţine şi tu Ferri. Îi întinse un pumn de ducaţi. Ferri îşi feri mîinile la spate cu un zîmbet incert. Asta îi aminti lui Petru de eunucul bătrîn care făcuse acelaşi gest, atunci, cînd îi gătea lada pentru Rhodos. O clipă, Petru simţi că pielea chipului i se strînge uşor şi o bănui colorîndu-se.

— *Sancta Simplicitas,* este o virtute, Doamne. *Pater peccavi miserere mei !...* Îl îmbrăcă pe bietul flăcău într-o privire atît de caldă, atît de pătrunzătoare, încît pe pomeţii proeminenţi ai acestuia se aprinseră mici ruguri de sînge... Ieşi înclinîndu-se, privind în podele, abia nimerind clanţa neagră a uşii de stejar.

Doisprezece oameni, aşteptau, pîndeau de vreo două săptămîni într-un sat de unguri, la două mile depărtare de Hust. Erau oameni hotărîţi, aspri. Îşi treceau timpul cioplind toiege,

furci de tors pentru femeile din sat. Satul știa că-s veniți cu treburi de oierit sau să cumpere cai, că arătau și a ciobani și a geambași. Aveau aruncate pe umeri bunde mițoase, dar la șold, ca toată lumea săbii. Pistoalele nu se vedeau. Le aveau pitite în straițe. Aveau cu ei o mîndrețe de cal turcesc sau arăbesc, ceea ce hotărî că tot negustori de cai erau. Căpetenia arăta a față boierească. Se văzuseră adesea boieri sau boiernași dîndu-se cu negoțătoria. Cei doisprezece erau cu răbdare, dar căpetenia care era postelnicul Aldulea știa de patru luni, după cum pomenise Domnul Petru în stihurile-scrisoare trecute prin trei perechi de mîini, de la Principe, la Ferri, la soldat, ca să ajungă sub ochii lui Franco. Din vreme în vreme, sta așezat cîte unul din cei doisprezece, la marginea satului, cioplind un lemn sau zicînd din fluieră, cu ochii spre depărtările Hustului, unde duceau șei de dealuri, păduri, rîpe și ape venind spumoase dinspre munte.

Postelnicul Aldulea ieșea pe fiece zi din vatra satului luînd-o într-o anume parte încotro simțea și credea să se împlinească minunea. Se întorcea sub aripa nopții, nu atît ostenit de căile bătute cît cu sufletul încă o dată încărcat de amărăciune și furie că Domnul Petru își prelungea osînda nedreaptă, nejudecată. Cădea în somn greu la gazda unde în grajd, lîngă vitele gospodarului, armăsarul de preț lovea saboții în lemnul podelii din bile de brad sforăind focos, neliniștit, parcă și el de prelungita așteptare.

De multe zile Principele nu mai întîrzia îndelungă vreme la masa pătrată pe care erau risipite foile nenumărate, așternute cu stihuri frumos rînduite, cum curseseră luni și luni de zile de sub pana neobosită. Acum obosise. Sau îl munceau alte imbolduri, alte planuri. Se ridica de la masă și în mișcarea nervoasă, filele lunecau pe luciul lemnului vechi zburînd cu legănări să se așeze asupra altora ce umpleau podeaua. Călca peste

ele îndreptîndu-se către ferestrele cocoțate. Se urca pe scăunașul negru, grosolan cioplit, să arunce o privire grăbită afară. Vedea ce văzuse luni în șir, același peisagiu cu rîpi prăpăstioase, pădurea verde de molizi și de foioase ce dădeau în roșcat și în galben. Se apropia toamna. Cobora repede de pe scăunel. Se apropia de măruntа încăpere oarbă unde descoperise de multă vreme urmele balconului zidit. Cînd nu mai putea lucra, zilnic, asculta întîi la ce se auzea sau nu dincolo de ușa de stejar a încăperii. Nu se zvonea mișcare sau glas. Intra în cămăruța oarbă. Din scîndura groasă, văruită ca peretele, scotea cuiele zgîlțîind ușor, dar îndelung. După un timp putea să le scoată și să le înfigă la loc în scîndură, lăsînd-o ca la început, nevăzîndu-se dezgrădinarea ei. Scîndura avea o crăpătură prin care putuse să vadă cîndva, că pe lîngă zidul turnului, prins în doi stîlpi de pin, ființa un vechi orologiu de mari dimensiuni, cu contragreutăți. Ceasul era mort, ruginit la părțile de fierărie. Se gîndi ce avea să facă. Mai văzuse prin ferestrele cocoțate, că jos era o deschizătură în zidul cetății, prin care oștenii din gardă aruncau gunoaiele. De ani și ani adunate la piciorul zidului, creșteau o saltea moale, în straturi suprapuse de necurățenii putrezite. Cum îți așterni așa dormi, spune zicala, dar așternutul ăsta alții mi l-au pregătit. Voi zace poate ca Iov, pe gunoaie, cu toate bubele mele nevăzute, cu toată sărăcia mea... Ci răbdător ca Iov, mereu să stărui... îi sună în auz, în memorie versul ce-l scrisese odată...

Era încă după amiază luminoasă. Destul de cald. La noapte o să taie subțire acolo, pe înălțimi sau prin văile întunecate. Se îndreptă spre laviță, pipăi în adînc, dedesupt. Era acolo, frînghia ce-o împletise. O răsucise, din brîul gros de mătase, cel mai bun ce-l avea, sfîșiindu-l în fîșii ca și cearceaful din pînză tare. Rămase lîngă laviță în picioare, parcă fără gînduri. Rotea privirea și nu întîlnea decît sărăcia uscată. Numai pe podele odihna sutelor de aripi albe, ca și pe masă, pe laviță, manuscrisul unei opere de care încă nu-și da seama, ce semn poartă, ce va însemna în lume. Trudise ca un ermit, ca un pustnic plin de mișcările lumii, pe care el nu o mai văzuse, decît prin amintire și din

marea carte în care se adîncea, să scoată ca dintr-o mină metalul de preţ. Dar acum metalul era al lui, litera din carte rămînea moartă. Fugea prin stihurile epopeii pe care o închegase gesturile unei umanităţi mereu alta, mereu aceeaşi pe care el o cunoscuse, cu toate transfigurările şi grimasele de iad. Începu să le adune grăbit de peste tot. Apoi încetini ritmul, culegîndu-le de pe laviţă, de pe sub masă, ca apoi să le caute cu înfrigurare. Le aduna în vraf. Întîlnea şi file care nu erau legate de lunga cîntare în capitole. Erau stihuri, însemnări, gînduri. Vraf, vraf, pe masa pătrată pe care se născuseră. Erau toate acolo, acum. Vor pleca. Va rămîne odaia goală. Dar ele s-au născut aici. O strîngere uşoară în piept. Oare să ducă cu el, cu ele, cu filele zilelor şi nopţilor uşoară părere de rău. Părere de rău ? Pentru ce ? Pentru acest cuib al durerii şi singurătăţii, cum ai avea, părăsind forţat un loc unde ai fost fericit ? Sînt nebun, îşi spunea. M-am obişnuit ca spînzuratul cu laţul ce-l leagănă. Dulce leagăn am avut. Blînd m-au legănat dumnealor nobilii transilvani. Se smuci fizic din plasa de gînduri absurde. Se duse să mai încerce o dată cuiele, jocul lor în scîndura pe care o mişcă puţin să audă de face zgomot. Nu făcea. Se desprindea uşor. Fiare la ferestre şi uşurătate dincoace. Desfăşura în gînd tot ce va face, tot ce va putea face. Văzuse că trebuie să treacă printr-o magazie de scînduri, lungă, în care se odihneau ostaşii din gardă. Pe necurmata desfăşurare a gîndului, asupra mişcărilor ce avea să facă, nu-şi dădu seama, curînd, că soarele se lăsase în păduri, după dealuri şi munţi. Venea aripa sură a amurgului. Apoi se lăsă noaptea, dar aripa sură a amurgului împinsese nori tîrîtori şi se scutura o ploaie măruntă, mocănească... „E două după miezul nopţii" strigă undeva pe metereze un ostaş de gardă... Petru se duse la uşă. Lipi urechea de lemnul rece. Nu se auzea nici tăcerea. Se mişcă hotărît. Îmbrăcă un zipon, singura haină scurtă ce-o avea. Lăsă dulama de brocard cambrată, care-o punea iarna să-l apere de frigul odăii unde era închis. Dulama l-ar fi împiedicat. Haina scurtă era din catifea închisă la culoare, fără nasturi de aur sau argint. Începu să se înfăşoare cu un brîu

lat, după ce rînduise toate foile scrise în jurul mijlocului. Înfășură brîul, strîns, asupră-le. Arăta cam pîntecos și cu pieptul prea bombat. Nu mai aruncă nici o privire în odaie. Desfăcu scîndura din cuie. Se strecură prin deschizătură. Era toată noaptea ca o agată neagră. Pipăi și găsi stîlpii de pin ce susțineau orologiul tăcut. Se sprijini de unul din stîlpi, cu spatele, încolăci picioarele și brațele lunecînd încet, cu greutate. Ostașii de pază pe metereze înfigeau în tăria neagră a nopții strigătele care mărturiseau că nu dorm. Cînd atinse pămîntul, pieptul îi bubuia, se înăbușea de efort și teamă, să nu fie auzit. Stătu cîtva încremenit. Încet, pas după pas, apăsînd haina în jurul trupului să turtească grosimea frînghiei ce-o înfășurase, cu care avea să coboare de-a lungul zidului, din cetate. Se apropie de magazia de scînduri. Ușa era deschisă, nemișcată de nici o adiere. Ploua mărunt, ploaie cîinească. Ascultă. Intră. Pîlpîia o lumină într-un fel de opaiț într-un colț al magaziei. Oștenii, unii dormeau lungiți pe lavițe goale, de scînduri, alții moțăiau. Se vedea ca prin sită. Înaintă. Tăiau fierăstraiele grase ale sforăielilor horcăite. Mirosea a lînă udă, a fum. Merse mai departe, către cealaltă ieșire ce ducea spre locul unde văzuse deschizătura în zid prin care se aruncau gunoaiele. Se mișcă unul din oștenii care moțăiau. Puse asupră-i privirile tulburi, tuși gros. Rămase o clipă cu ochii tîmpi care nu vedeau parcă. Îl socotea ca unul de al lor. Petru nu se opri, înaintă cu pas egal, voit greoi, ca unul ce se trezise din somn și mergea afară pentru vreo nevoie. Oșteanul lăsă bărbia în piept. Adormise. Petru ieși în noapte. Se apropie de locul unde știa deschizătura în zid. Sentinelele nu auzeau pașii lui din pricina lătratului întărîtat al cîinilor din cetate. Dar oare nu se auzeau bubuind bătăile inimii lui ? Pipăia zidul în lung. Dădu de spărtură. Se împiedică de un lemn. Înlemni. Ascultă să vadă dacă nu au auzit cei de pe metereze. Nu. Lemn binevenit ! Legă un capăt al frînghiei închipuite din brîu și cearceaf, îl lăsă să cadă desfășurîndu-se în gol. Nu știa unde va ajunge. După cît i se păruse privind din turn, să fi avut vreo șapte zeci de palme. Se lăsă de-a lungul în gol și el, tîrșiind tăl-

pile pe zid. Simți o arsură în palme, apoi o durere care l-ar fi făcut să-și dea drumul, atît era de ascuțită. Dar ținu strîns și se lăsă încet. Îl tăia pînă la os mătasea și apoi țesătura aspră a cearceafului făcut fișii. Nu știa cît mai avea pînă jos. Își dădu drumul. Căzu. Căzu pe gunoiul care-și răscoli miasmele. Nu-și dădu seama cît a zăcut în nesimțire. Se trezi încleiat în gunoiul putred, umed. Încotro să se miște ? În gunoi și în pătura imaterială a nopții. Se tîrî întîi, cumplit de greu, afundîndu-se în miasmele cleioase. Porni. Nu știa încotro. Ajunse la rîpi. Se rostogoli ades lovindu-se la cap, gata să-și frîngă gîtul, să-și rupă mădularele. După multe rostogoliri și tîrîșuri, dădu la șes, încurcîndu-se în tufe dese de urzici și spini. Era mai cumplit decît dacă ar fi bîntuit furtuna, ar fi spintecat bolțile, fulgerele. Ploua mărunt, rece, dar nu-l spăla de toată scîrna ce-l sufoca. Mîinile cu palmele sîngerînde îi ardeau acum umflîndu-se sub mușcăturile spinilor și acelor mărunte ale urzicăriei. Își aminti că avea un cuțit la brîu. Începu să taie desimea verde-dușmănoasă. Dar cînd se crezu la larg se simți scufundat în mocirla unei mlaștini. Se zbătu mult să nu-l înghită mîlul. Era pătruns de udătura cleioasă pînă la oase. Nu mai gîndea. Se zbătea ca o fiară încolțită de elemente, de duhuri potrivnice. Gîfîia greu. Se sufoca. Ajunse după cît auzea forfota apei, la albia unui rîu. Știa că trebuie să treacă un rîu ca să ajungă acolo unde-l așteptau cei doisprezece cu Aldulea. Pipăia cu picioarele să dea de vadul mai puțin adînc. Înainta în sforul apei. Simți că adîncul crește. Rîul curgea cu un vîjîit straniu. Parcă voia să-l înspăimînte, să se lase în voia lui, pradă, să-l ducă rusalcele în adîncuri. Își dădu drumul. Facă-se voia ta, rîule ! Rîul cotea și la coturi, sălcii își aruncau rădăcinile și crengile în sforul apei. Le simți, se prinse de șerpii vegetali și icnind, răsuflînd greu mai să-i crape pietul, atinse malul. Se tîrî pe mal. Rămase un timp, nu-și dădu seama cît, cu brațele cruce, cu fața în nisipul umed, rece. Era sleit de puteri, dar gîndul lucra. Știa că undeva în părțile acelea trebuia să fie satul și pădurea unde-l așteptau

oamenii pe care-i ceruse lui Sivori să-i trimită. Deschise cu greu ochii. Începeau să se reverse din depărtările răsăritului apele luminii. Auzi un fîşîit prin nisipul ţesut de mărăcinişuri. Văzu şarpele. E şarpe de apă, îşi spuse, ca să se liniştească. Tîrîtoarea trecu la vreo două braţe de obrazul lui. Începu să se tîrască în urma şarpelui, la deal. După cîtva timp se săltă sprijinindu-se în mîini. Se opinti, se ridică anevoie. Vlaga îi reveni cu încetul. Urca. Urcuşul creştea. Trebuia să fie un munte mai mic. Era împădurit. Se încîlceau alocurea desimea copacilor şi tufele mari de mure, sau smeuriş, nu vedea bine ce. Îi sîngerau palmele. Suferea cumplit. Îi erau şi umflate. Îmbrăcămintea rece îi era lipită de trup şi chiftea apa în sîn şi în încălţări. Se gîndea cu durere, cu disperare la foile ascunse în sîn şi sub brîul care le păstra sub strînsoarea zadarnică. Nu nădăjduia să fi rămas neatins scrisul, munca de ani de zile, de nopţi nedormite sub zăvoarele Chioarului şi Hustului. Dar poate prin minune să se fi salvat ceva din tot, să poată relua şi lega cu ce-a rămas. Poate. Începu să recite frînturi de stihuri ce-i rămăseseră în memorie, aşa, ca să uite, să nu sondeze adîncul durerii care-i spunea că totul e pierdut. Cobora. Simţi că în coasta lui, spre deal, mai coboară cineva. Auzi foşnet şi trosnet de crengi. Grăbi strîngînd mînerul de os al cuţitului pe care nu-l pierduse. Simţea un fior rece în şira spinării. La o spărtură în desimea copacilor, din tufele de zmeură se ridică în două labe o matahală. Abia atunci fiara dădu un răget. Tot timpul îl urmărise tăcută, pîndindu-l. Era furioasă dar nu-l ataca. Nu se gîndi că poate fi o ursoaică dînd să-l înspăimînte, să-l îndepărteze de puii ce vor fi făcut tumbe prin desimea tufelor. Crezu că vrea să-l atace. Se smulse din loc şi din spaimă dădu să fugă. Ursoaica îl urma tot costiş, răgînd, sticlindu-şi colţii îmbălaţi de furie. Petru goni din răsputeri. Nici nu-şi dădea seama de urletul aproape inuman care-l zvîrlea din plămîni fără să-l audă. Nu privea în urmă. Mătăhala se ridicase din nou în două labe. O clipă se legănă nehotărîtă, căscînd botul, muşcînd aerul cu un mormăit gutural din gîtlej.

Apoi se lăsă în patru labe, dansînd nehotărîtă, legănîndu-și capul uriaș, privind parcă în urma omului ce gonea urlînd, apoi către desimea zmeuretului unde se vor fi aflat puii.

Se opri. Ieșise la un gol pe o clină a muntelui care trăgea către văi o mantie încă verde de iarbă, curată, de pășune. Aproape în mijlocul poienii, cît se vedea, era o stîncă lată de vreo șapte palme, înaltă cît ar fi o strană și la baza ei o altă lespede mai scăzută. Stînca era neagră, îmbrăcată cu mușchi de un verde mineral. Lespedea de lîngă ea gălbui-albă. Merse spre acolo trăgîndu-și răsufletul. Gîfîia greu. Îl duceau greu picioarele moi. Simțea tulbure că trecuse primejdia. Se opri lîngă stîncă rămînînd cîteva clipe fără să cuprindă realitatea, să înțeleagă liniile și culorile locului. Se lăsă moale pe stîncă, precum s-ar fi lăsat pe-o laviță, firesc. Puse palmele pe piatră, în laturile lui. Simți moliciunea caldă a mușchiului ca o mîngîiere în palmele rănite. Cu tălpile se sprijinea de lespedea alb-gălbuie. Așa îl află postelnicul Aldulea, urcînd în poiană, apărînd dintr-o pală de negură ce se tîra dinspre văi. Nu mulți l-ar fi recunoscut, așa cum se înfățișa, dar postelnicul stătu fără grai, nemișcat, la un salt sau două de căprioară în calea stîncii. Așa cum îl vedea, pe stînca neagră, sprijinindu-se cu palmele de-a dreapta și stînga, parcă se afla, cugetînd pe un tron al însingurării și durerii. Postelnicul se apropie încet, ca în vis. Puse genunchiul în pămînt, rămînînd cu ochii împîcliți de lacrămi asupra a ce vedea.

— Doamne Petru !

Alergase într-un răsuflet postelnicul Aldulea, către marginea pădurii, unde ziua se trăgeau din sat cîțiva bărbați din cei doisprezece, ținînd și armăsarul la-ndemînă, pentru clipa cînd va fi nevoie. Se întoarseră în grabă acolo, în poiană. Domnul Petru ședea așa cum îl văzuse și-l lăsase postelnicul. Oamenii își scoa-

seră cuşmele rămînînd cerc, ca într-un sfat de taină. Numai armăsarul suriu sforăia, bătea din copite cu lovituri înfundate în iarba poienii. Petru îi privea pe rînd, cu un zîmbet bun, dar în anume fel de parcă i-ar fi văzut la mari depărtări, mărunţi, mărunţi, ca nişte piese de şah vii. Postelnicului îi păru ciudată înfăţişarea şi cătarea Voievodului. Nu spusese Domnul nici un cuvînt, dar după cum arăta bănui o parte din încercările prin care trecuse să ajungă aici. Apropiindu-se, postelnicul se plecă dînd să-i sărute mîna. O văzut stacojie, umflată, cu pete de sînge închegat. O luă şi o întoarse uşor cu palma în sus. I se tăie postelnicului mai adîncă dunga dintre sprîncene. Palmele sfîşiate, ca stigmatele Răstignitului, gemu în gînd tînărul boier. Cîinii de nemeşi. Palma Voievodului dogorea în mîinile postelnicului. E bolnav, îşi spuse mai mult sie-şi decît celor din jur. Le făcu semn să se apropie. Cu grijă îl ridicară, ajutîndu-l să urce pe cal. Îi aşezară picioarele în scări. Calul era dus de dîrlogi şi se aţineau pe laturile calului să-l sprijine la nevoie pe Domn, care legănat se cumpănea instinctiv privind în coborîre, înainte, cum ar fi privit în sine, în memoria-i chinuită.

Un rădvan uşor cu un atelaj de şase cai ieşea în grabă prin poarta Sfîntului Florian din Cracowia. Cu o zi înainte, în ajunul Sfintei Maria din septembrie, în zori, marea veste sosise cu un curier, din Transilvania. Acum, dus de aripile bucuriei, Sivori gonea către Casovia, oraş de frunte al Ungariei Superioare, unde se afla Petru, după evadarea din Hust. Îl vestea în scrisoare postelnicul Aldulea că Măria-Sa e în siguranţă, deşi căzuse bolnav din cîte a îndurat cu prilejul fugii din cetate. Rădvanul se depărta de Cracowia. Sivori întoarse capul privind în urmă. Se mai vedeau înălţîndu-se asupra cetăţii turnurile Pasamonik, turnul octogonal Ciesielska, apoi Stolarska şi al Sfîntului Florian. Urechea mai prinse un zvon de clopote, slab şi îi mai năluci turnul cu ceas, Zegarowa, apoi, cum rădvanul mînca drumul, ca trecută prin site cenuşii, masa grea de ziduri şi turle a Wawe-

lului. Parcă simțea că privește acest burg pentru ultima oară. Dar cum își luă ochii de pe imaginea ce se micșora, uită, cuprinzînd cu gîndul ce-i sta înainte, dorința ca drumul să se scurteze prin minune, să se afle în fața ilustrului Principe atît de nedrept încercat de soartă.

Pe alte drumuri, se îndreptau în același timp către Casovia boierii valahi aflători în Transilvania, precum și nepoții de soră ai lui Petru.

Rădvanul lui Sivori opri spre amurgul lui patrusprezece septembrie în fața scărilor palatului guvernamental din Casovia unde se afla găzduit Petru. Un valet îl călăuzi către încăperea în care *Il signor Principe* se repauza. Cînd se deschise ușa, Petru veni către secretar. O clipă, au rămas nemișcați, privindu-se. Secretarul începuse să se încline dar Petru îl prinse în brațe.

— Nu, dragul meu Franco. Frate... Amîndoi erau gîtuiți de emoția revederii, după o despărțire de ani de zile. Secretarul nici nu luase în seamă ce se petrecea în odaia largă în care jucau flăcările în cămin, și glasuri, calde, pline de vibrația emoției subliniau frumusețea clipei. Se aflau acolo contele Nogarola, guvernatorul, cîțiva cavaleri de frunte ai Casoviei, căpitanul Ottavio Spinola Caneto numit de împărat, de curînd căpitan al orașului. Desfăcîndu-se din îmbrățișare, Franco se simți stînjenit, privindu-i roată pe toți cei de față, pe care, dată fiind puternica emoție, nu-i văzuse, venind de la slaba lumină, a coridoarelor și scărilor urcate intrînd, în încăperea viu luminată de multe sfeșnice aprinse.

— Domnilor, cavalerul Franco Sivori. Unii din Domniile Voastre îl cunoașteți. Îl pot socoti ca un frate. Cum aș putea răsplăti oare, devotamentul cu care s-a luptat acești ani, din toate puterile, risipindu-și anii tineri, numai pentru a mă scoate din închisorile în care au găsit cu cale să mă îngroape acei ce-i țineam, spuma nobilimii transilvane, care îmi juraseră prietenia veșnică și care m-au jefuit și m-au umilit ?

— Doamne Petru ! murmură bietul secretar. Toți cîți se aflau în încăpere, păstrau o tăcere adîncă.

— Nu, dragul meu Franco. N-aş putea cu nimic răsplăti tot zbuciumul şi dragostea ta. Ce-ţi pot da aceste palme goale şi sfîşiate, aceste mîini goale ale unui Domn pribeag, căruia după ce i s-au luat bunurile, a fost şi lipsit de libertate ? Dar de-o vrea Domnul, de m-oi întoarce la scaunul Valahiei, jumătate din fiinţa, din voinţa şi averea mea vor fi şi ale tale. Acum ce spun par numai vorbe. Dar vreau ca aceste vorbe să nu le uit. Îţi aduci aminte Franco, ce-a spus odată la curtea noastră din Tîrgoviştea, Pugiella, secretarul şi poetul, prietenul nostru ?

— Cu ce prilej, Măria-Ta ?

— Vorbeam toţi trei de cei ce au o slabă aducere aminte. Mi-au rămas în gînd şi în suflet cuvintele acelui om minunat. Spunea că „unii, care au slabă ţinere de minte n-ar fi atît de nefericiţi de nu şi-ar aduce aminte nici de bine nici de rău. Dar mai sînt şi din cei ce scriu binele ce li s-a făcut pe nisip, iar răul pe marmoră". Socot că inima mea nu-i de marmoră şi că te-am scris cu sîngele în toată făptura mea.

Toţi cei ce auzeau, bătură din palme. Nu mai conteneau cu laudele la atîta nobleţe de suflet şi generozitate. Petru îi auzea şi zîmbea. Nobleţe, generozitate ? Doar pentru ei erau numai vorbe... Sufletul lui era plin de recunoştinţă, vorbele lui erau zapisuri scrise cu sînge, în inima şi în cugetul lui. Dar de la vorbe pînă la înfăptuire... Doamne „numai Tu îi ştii calea şi sorocul..." Aldulea îl vedea din coastă. Se apropie :

— Măria-Ta !

— Da, postelnice.

— Să mă ierte Măria-Ta, dar văd că...

— Şi eu văd, postelnice.

— Nu se simte bine Măria-Voastră ?

— Obosit, postelnice. Obosit. M-a obosit răsfăţul soartei.

Contele Nogarola, ce sta de vorbă cu Sivori, auzi primul şi privindu-l pe Principe, se întoarse către cavalerii care sporovăiau...

— Domnilor, Înălţimea-Sa e obosit, nu se simte bine. Să-l lăsăm să-şi recapete vigoarea pe care domnii din Transilvania voiau să i-o smulgă odată cu viaţa... Să mergem, domnii mei.

Sivori şi postelnicul îl duseră la odihnă. Secretarul, care se pricepea şi avea cu el leacuri felurite de care nu se despărţea, printre care şi alicornul ce l-a întors din moartea de venin, il doftorici, ii unse şi-i bandajă palmele, mîinile chinuite. Ardea din nou din tot trupul şi aproape aiura. Îl vegheară întreaga noapte.

A doua zi răsări soarele cînd se auziră la scările palatului Nogarola, uruit de roţi şi tropot de cai. Măria-Sa se simţea mai bine, îl înştiinţară secretarul şi Aldulea pe guvernator care trimisese să afle starea Principelui Petru. Aldulea, intrînd în odaia convalescentului, îl cerceta din priviri pe Franco, dacă să-i spună sau nu Măriei-Sale, că...

— Să vină, postelnice Aldulea. Îi aştept de mult, de cînd mă aşteptau şi ei. Toată noaptea i-am aşteptat. Sînt şi feciorii surorii mele Maria ?

— Toţi, Doamne. Şi ei şi boierii. Se codesc să intre, că ştiu greul Măriei-Tale.

— Să nu se codească, postelnice. Să se bucure că s-a codit Doamna aia cîrnă... Să nu se codească. Ei sînt viaţa. Adu-i degrabă.

Au intrat unul cîte unul, ferindu-se aproape pe lîngă zid, cum intri în odaia de zăcere a unui bolnav. El se săltase în perne, asupra cărora se resfirară pletele bogate, chemînd un surîs care să-i încurajeze.

— Măria-Ta ! Măria-Ta ! Măria-Ta !

— Fiţi bineveniţi, cinstiţi boieri. Puţini aleşi, dar aleşi... Bine ai venit, mare ban Mihail. Îmi adii amintire despre cinstitul meu părinte, Pătraşcu Domnul, Dumnezeu să-l odihnească. Domnia ta eşti cel mai vechi în viaţa mea.

Glasul îi tremura puţin. Banul Mihail se apropie cu pasul său greu, clătinînd pletele albe, se înclină. Petru presimţi ce căuta.

— Nu, bane. Nu mîna. Pe obraz, ca un părinte.

— Măria-Ta, eşti fiul şi părintele nostru. Banul tuşi în pumn vădit mişcat. Se apropiară şi ceilalţi. Cei doi feciori ai

Mariei, sărutară pe rînd mîna Domnului. Acesta îi mîngîie pe creştet. Privind pe deasupra lor, Petru îi numi pe rînd, pe toţi boierii ce se aflau în iatac :

— Iată şi pe marele clucer, Radu ot Băleni, şi pe dumnealui marele logofăt Stanciu — Belobrad — şi domnia ta mare spătar Danciu din Popeşti. Vino mai aproape, veniţi toţi boierii mei, să vă văd, să vă aud. Ce veşti de prin lume, că eu m-am întors abia din nelume ? Ce se întîmplă prin locurile de unde veniţi ?

— Măria-Ta, — vorbi Mihail banul — cum ne-a aprins pe noi bucuria la vestea că ai scăpat la lumină, aşa i-a pălit necazul şi spaima pe guvernatorul Transilvaniei, pe Giczi, precum şi pe ceilalţi diregători mai de sus.

— De ce s-ar teme, cinstite bane, oare ?

— Au de ce, Măria-Ta. Se tem de răsplată la fapta lor. Se tem că Măria-Ta va scrie, *sikiatname*, cum zic turcii, plîngere, în care Sultanul va afla cum e dreptatea.

— Dreptatea au pus-o sub obroc, cei din Transilvania. Nemeşii au minţit toată vremea faţă de trimişii Porţii Otomane, adăugă marele clucer Radu din Băleni.

— Şi beglerbegul care-l minte la rîndu-i pe Sultan, face pe bunul lui plac.

— Aşa că nemeşii din Transilvania s-au înţeles, ca să adoarmă focul, să se pună bine cu Măria-Ta.

— Cum ? întrebă Petru cu o încruntare şi un joc al sprîncenelor.

— Vor să-l trimită la Măria-Ta pe contele Kendi, care este sfătuitor al principelui Sigismund, să stea de vorbă cu Măria-Ta, într-un sat de polonezi, ce se află la hotar între Transilvania şi Ungaria.

Petru scutură podoaba pletelor :

— Nu ! Îl preţuiesc pe contele Francisk Kendi. Îi port recunoştinţă că s-a purtat bine cu boierii mei, cu Franco Sivori, că i-a adăpostit şi le poartă grijă feciorilor mei. — Se opri, în-

clinînd fruntea, apoi, după o tăcere grea, urmă : — Despre cel mai mic, despre Radu, aţi mai prins ceva ?

— Atîta, ne-a venit ştire că s-ar afla tot la Istanbul cu grecoaica, cu doica ce l-a luat cînd a venit urgia asupra casei Măriei-Tale — zise cu glas scăzut şi obidă Belobrad, logofătul.

— Nu, nu mă voi duce să dau faţă cu domnul Kendi. Ştiu că el nu poate veni la Casovia, că aşa îi cere Giczi, guvernatorul. Va merge Franco Sivori, cu scrisori de împuternicire să cerceteze ce vor transilvănenii. Să i se spună contelui că am trecut pe lîngă moarte, că stau încă în suferinţă. Să-i spună contelui că nu-i bănuiam, pe anumite mărimi ce stau pe gîtul poporului transilvănean, adepţi ai ideilor lui Platon. — Spunînd acestea, Petru luci în ochi o lumină vicleană, zîmbind dispreţuitor. Mai văzu că chipurile boierilor stăteau nedumerite. Adăugă gîndind că acei boieri de ispravă nu erau platonicieni. — Filosoful grec Platon, urmă el, credea că sufletul înţeleptului, odată ce a desfăcut legăturile cu trupul, se înapoiază în lumea ideilor să contemple din nou sublima lor stare. Dar să fie liniştiţi, dacă pot, domnii nemeşi, că n-a fost pe voia şi sufletul lor. N-am rupt legăturile cu trupul, şi lumea ideilor o cercetez să aflu o cale pe care să duc laolaltă la bun sfîrşit şi lumina dreptăţii şi sorocul răsplăţii, în care, fiecare să ne primim ce ni se cuvine.

— Aşa, aşa, Măria-Ta ! încuviinţau boierii, trecînd peste tîlcul netălmăcit al filosofului grec, dar cuprinzînd cu inima şi cu bunul simţ frămîntările Domnului.

•

Din iatacul aflat în aripa stîngă a castelului Nogarola, Principele Petru, ieşit aproape cu totul din boală, părea să fie adîncit în cercetarea locului unde se afla. Privea pentru întîia dată priveliştea, aşa putea crede cel ce l-ar fi aşteptat să se întoarcă către cuprinsul odăiei. În adevăr, uitîndu-se prin fereastră, Petru nu vedea decît imaginile ce se desfăşurau în cugetul său. Nimic din ce se întîmpla dincolo de geamurile împărţite în pătrate plumbuite, nu-i oprea ochiul, nu-i trezea curiozitatea. Îşi depăna

gîndurile, cum ai prefira un șirag de mătănii. Le răsfoia ca pe o carte a orelor, imaginile clipelor grele sau amănuntele cele mai neînsemnate ale lungului timp trăit între zidurile închisorilor prin care îl plimbaseră primitoarele gazde nobiliare. Uneori îl scuturau spasme nervoase, cîntărind nedreptatea amară, cruntă, timpul ce i se furase, anii irosiți, visurile sfărîmate. Goneau ca norii pe desfășurarea lăuntrului ca pe un uriaș fundal, sensibil, insesizabil. Avalanșe de nori negri, vineții, galbeni. De acel galben al deznădejdiei neputincioase. Ce să urască ? Ce să ierte ? Ce să înceapă ? Își spunea fără cuvinte. — Ce să înceapă? Să înceapă totul de la alfabetul destinului său. Dar destinul, oare, se poate lua de la cap, cum ai șterge ceața de pe un geam, să vezi cu totul altă priveliște. O altă viziune a vieții tale ? Dar o gîndea pe aceeași, de unde o lăsase. Dublul său ieși din tiparu-i trupesc, pornind către noi mișcări, către noi țeluri. Simți că vechiul eu rămăsese lîngă pervazul ferestrei înalte, ca o păpușă ce-i semăna, și imaginea nouă își începe noul drum. Ea, păpușa, sau imaginea se întorsese către lăuntrul iatacului din a cărui penumbră un glas îl chema.

— *Eccellenza ! Sono arrivati !*

Se întîmplă ceva ca o moarte și o înviere. Își reintră în vechiul tipar al trupului. Fu cuprins de o ușoară amețeală pe care Sivori o prinse repezindu-se să-l susțină.

— *O, Santa Madonna ! Eccellenza, si sente male ?*

— Nu, dragul meu. Ceva trecător. Ai venit ? Ce vești ? Ce spune cinstitul prieten al nostru, contele Kendi. Ei ! Orice ar spune, nu poate vorbi decît cu vorbele lor, bietul om.

— *Signor* conte se bucură negrăit de minunea fugii Înălțimii-Voastre. El vă iubește nespus, prețuiește duhul înțelepciunii voastre, la care se roagă să uite jignirile și răul suferit. El spune că Principele Transilvaniei l-a însărcinat să vă asigure că nu a vrut nicicînd să-l năpăstuiască pe Domnul Valahiei Mari, pe Principele de înaltă spiță, că el nefiind la cîrma țării, fiind nevîrstnic, n-a putut să oprească zelul...

— Zelul ? scrîșni Petru.

— Aşa spunea Sigismund.

— Da... şi ce vor ?

— Poporul şi cei de ispravă de acolo au fost îndureraţi că...

— Da, am simţit-o din plin. Ce vor, Franco ?

— Că el, cum va fi curînd la cîrma ţării, va căuta să afle unde s-au dosit averile Înălţimii-Voastre...

— Şi ale voastre, Franco. Şi ale gentilomilor şi boierilor mei. Ştiu, zic că le-a luat turcul. Turcul a luat o aripă. Unde se află tot cadavrul împărţit între fiare ?

— Spun că Înălţimea-Voastră să primească, pentru început, o sută cincizeci de mii de ducaţi de aur. Puţini, pe lîngă marea sumă. Că Principele nu a văzut nimic şi că o sută cincizeci de mii intraseră în mîna ceauşului care i-a dus la Istanbul. Că sînt unii demnitari, după cum umblă vorba, în mîinile cărora s-a scurs o parte din averi, dar că nu se ştie nimic anume. Că acum nu poate face cercetări din multe pricini...

— Pricini, Franco ? O singură pricină. Jefuitori şi temniceri haini.

— Înălţimea-Voastră să nu se mînie, dar domnul conte Kendi, sufletul mi-o spune şi faptele, vă este devotat. Nici el, nici principele Sigismund nu au vină, cît şi alţi dregători de pe lîngă Înălţimea-Sa. Plecat vă rog să primiţi, acum, ce pot să dea. N-avem bani, Excelenţă. Şi banii-s trebuitori, mai ales acum cînd vom avea în faţă multe de împlinit pentru recîştigarea tronului. Supus rog pe Înălţimea-Voastră să primiţi. Primiţi, vă conjur !

Privindu-l nehotărît, Petru deschise braţele în semn de neputinţă. O clipă se gîndi. Ridică ochii spre secretar :

— Dar poate ştii, Franco, unde se află boierii mei ce nu i-am văzut alături de cei ce-au venit să mă vadă ? Unde se află Danciu din Brâncoveni, nepotul lui Detco din Brâncoveni ? Unde se află Dumitru cel bătrîn din Cepturi care mi-a fost mare ban, unde, toţi boierii, cărora, precum ştii, le-am dat în păstrare mare parte din averile noastre, care le-am dus în pribegie din faţa pîrjolului şi lăcomiei turceşti ?

Secretarul rămase tăcut. Îl privea încurcat. Se înroşise, apoi pălise de parcă ar fi stat sub o bănuială din partea Domnului Petru. Îi asuda fruntea. Buzele i se mişcau în tremur de parcă ar fi îngînat nişte rugăciuni.

— Oare i-ai uitat, Franco ? De ce nu au venit ?

Bietul secretar se da de ceasul morţii neştiind cum să o întoarcă, să-l cruţe pe principe, de o nouă durere. Îşi duse mîna la frunte. Se gîndea că pînă la urmă tot îl va împinge nevoia să-i mărturisească ce îl îndurerase şi pe el, darmite pe Vodă.

— Nu mai sînt... oftă el...

— Cum nu mai sînt ? I-a lovit vreo năpastă ?... Cum ? Pe toţi ? Nu se poate...

— S-au întors... în ţară.

— În ţară ?... Vrei să spui... la Mihnea ? Cu... ?

— Cu tot, Măria-Ta. Se jeleau că-şi fărîmă viaţa lor şi a copiilor, în străini. Bănuiau că cel ce le-a fost Domn nu mai avea scăpare, din zidurile închisorii...

Sivori nu îndrăznea să răsufle. Avea un nod în gît şi ţinea pleoapele plecate.

— Soarta mi se-ntunecă mereu. Înşelat. Jefuit... Vorbise în adîncul lui. Sivori abia că bănui ce gemuse Principele. Dar îl văzu cum încet înalţă fruntea şi îl cercetează cu privirea lui obişnuită care mîngîia obrazul celui ce-l avea înainte-i.

— Nu, prietene ! Nu, Franco! Nu spun drept. Te am pe tine, şi încă alţi oameni de credinţă. Ei sînt aici. Bine că nu se află în iatac. Numai tu ai primit, o clipă, vorba mea negîndită... Uit-o !

— Înălţimea-Voastră !

— Taci.

— Înălţimea-Voastră... Vă implor ! Primiţi cei o sută cincizeci de mii de ducaţi...

Petru trase aer în plămîni cu silă. Întoarse capul spre ferestre, căutînd o rază care să-i spele ochii şi cugetul.

— Lasă, Franco, om vedea. Poate... să treacă o noapte. Voi mai gîndi. Mergi şi te odihneşte.

Cînd secretarul părăsi iatacul, se vesti vizita guvernatorului, contele Nogarola, gazda Principelui, pe care-l primise cu largă curtenie, cum ar fi primit pe unul din fraţii împăratului.

Boierii valahi se aflau adunaţi într-o cameră largă la catul de sus al castelului, tot în aripa stîngă, aproape deasupra iatacului în care se afla Petru. Îl aşteptau pe Sivori care se dusese la aproape un ceas către iatacul Principelui. Erau nerăbdători. Îi spuseseră secretarului să unească şi sfatul, rugămintea lor ca Măria-Sa să se hotărască şi să nu respingă cei o sută cincizeci de mii de ducaţi aur. Se învîrteau prin lunga sală, privind portretele mari, în rame grele, înfăţişînd cine ştie ce cavaleri, strămoşi poate de-ai contelui Nogarola. Vorbeau cu aprindere despre tot ce le trecea prin cap. Apoi tăceau, ascultau zvonul de paşi dincolo de uşile încăperii. Aproape fiecare făcu un pas, o mişcare către Sivori care intră cu o mutră lungă.

— A primit ? întrebă primul, Belobrad, marele logofăt.

— L-am lăsat, ieri, aproape hotărît. Azi...

— Ce spune ? De ce nu vrea ?

— Azi l-am aflat cu totul potrivnic... Spune că a gîndit noaptea întreagă la toate jignirile şi răul ce i l-au făcut nobilii transilvani... Eu cred că l-a întors, fiindcă părea să se fi împăcat cu soarta — l-a întors din hotărîre contele Nogarola, care nu-i mistuie pe transilvani.

— Şi ce-a hotărît Măria-Sa ?

— N-a hotărît nimic legat, cinstite bane Mihail. Simt că vrea să-i pedepsească pe transilvani.

— Să-i pedepsească ? Bine. Dar cum ?

— Iată, am aici scrisoarea către contele Kendi. Mi-a spus şi prin viu grai, să merg la Alba Iulia, să vorbesc cu excelenţa sa contele, spunîndu-i să facă pe transilvani să înapoieze cel puţin trei sute de mii de ducaţi. Altcum va cerca a face ce-l îndrituie dreptul şi scîrba ce-o simte.

— Nu-i bine să stai în dezgust cu vecinii. Că-s încă vecini cei din Alba Iulia şi cu supărare nu se drege nimic, făcu încruntat Mihail ban.

— Nu-i bine. Nu-i calea cea bună. Să mă ierte Măria-Sa, spuse încet Oprea logofătul, om de greutate, socotit şi iubitor slujitor al Principelui, care sosise în acea dimineaţă din Transilvania. Măria-Sa nu ştie, că ei au şi gîndit, că dacă Măria-Sa nu se lasă înduplecat, să primească ce dau ei, or trimite în taină, nişte nobili, care să dreagă ei lucrurile, cu daruri la Poartă, să-l rămînă pe Vodă, să-l înfiereze la auzul Sultanului, Beglerbegul, duşman al Măriei-Sale, asta aşteaptă.

— De unde ştii, logofete ? întrebă nervos Belobrad.

— Am primit vorbă de la oameni de-ai noştri din Istanbul.

— Au şi trimis ? — scrîşni Mihail ban. L-au jefuit, l-au chinuit... şi....

— Blestemaţii de nemeşi răspîndesc vorba că Domnul Petru a jefuit ţara.

— A jefuit Înălţimea-Sa ? strigă Sivori. *Porca* !... Se opri din imboldul de a înjura, urmă mai potolit... Înălţimea-Sa Domnul Petru a ferit avutul de jaful turcesc, de lăcomia meghistanilor. Aşa au făcut mai toţi Domnii năboiţi de urgia osmanlâilor. Cu averea asta voia să redobîndească tronul, să se întoarcă să ducă ţara spre bine. Transilvanii l-au jefuit luînd locul turcilor.

— Aşa-i, întăriră cîteva glasuri.

— Aşa-i, dar ce-o face Măria-Sa fără bani, fără scule de preţ ?

— Va lua calea pribegiei şi a lipsei — spuse îngîndurat logofătul Oprea.

— Va merge iar la Veneţia şi la Roma, unde este preţuit. venerat. Va sta iar sub steaua cea bună. Sfîntul Părinte, ***Serenissimul Collegiu,*** regele Franţei, Henric, toţi...

— Să dea Domnul — chibzui Oprea, logofătul. Dar osmanlîii, Sultanul, au amuşinat ceva despre nişte lucrări tainice, despre o cruciadă, cu Papa. Şi... dar nu numai asta : Bani ! Cu

mulţi bani li se aureşte cugetul turcilor. Şi bani mulţi, mulţi, de unde ?

— Poate s-or găsi cum s-au găsit cînd Înălţimea-Sa a primit Domnia Valahiei : Se grăbesc cămătarii cînd simt că e o cale...

— Ce cale ? făcu Oprea.

— Calea spre o nouă înscăunare.

— Să te audă Dumnezeu, nobile Franco ! făcu Belobrad gătindu-se să închine nişte cruci, întorcîndu-se după datină, spre unde s-ar afla vreo icoană. Dar pe zidurile sălii lungi nu întîlnea, decît înalţi, încruntaţi cavaleri din veac, cu pumnale la brîu, cu săbii pe-ale căror mînere încremenise pe vecie, în imagine, pumnul.

Era a patra lună petrecută în castelul Nogarola din Casovia. Amfitrionul şi soţia sa, contesa Nogarola, n-au încetat cu trecerea timpului să păstreze dragostea şi să întreţină fastul în cinstea ilustrului oaspe, precum şi pentru întreaga suită de gentilomi, boieri valahi şi slujitorii acestora. Dar era timpul. Duşmanii, din Transilvania şi cei de la Poartă hrăneau supărarea Sultanului cu mereu adăogite pîri. Mergea vorba că Principele Petru se afla în Ungaria ca să adune oşteni pentru Maximilian de Austria rîvnitor la tronul Poloniei. Prea mult a întîrziat Principele în acel loc ca să nu întărească bănuiala Porţii şi furia Sultanului. Sivori şi unii boieri şi-au îngăduit să-l roage să iasă din Ungaria. Petru şi-a dat seama şi a hotărît o cît mai apropiată plecare. A luat cît s-a mai putut de la boieri, bani şi pietre de preţ. A dăruit unor cavaleri şi căpitani unele din pietre. Nepoţii săi, feciorii Mariei, i-au adus printre altele un pumnal lucrat la Istanbul. Pumnalul avea o teacă de aur cu încastrări de diamante. Preţuia trei mii de scuzi. Recunoscător, îl dărui contelui, iar soţiei două perle de Orient, mari, pentru a-şi face doamna cercei. Făceau o mie cinci sute de scuzi.

Cît au stat la Casovia, Petru căpătase unele ştiri despre cei din Transilvania şi într-o măsură de crezut, în mîinile căror nobili ajunseseră banii şi sculele de preţ. Dar, adevăr sau nu, tot zadarnic era. Rămînea să se roage iar de Papa Sixt al V-lea, să-i facă pe jefuitori să-i înapoieze averea şi mai departe să lupte, pe toate căile, să recapete Domnia Valahiei.

Decembrie al anului 1587 îi întindea uriaşa-i hermină rece peste care să păşească, drum spre peninsula italică, spre Veneţia, trecînd prin Austria. Se opri cu tot alaiul la Viena. Îl văzu arhiducele Ernest, care-l întîmpină ca pe un Principe, domnitor încă în ţara lui. Dar Petru şi ai săi din suită aveau grabă să ajungă în Veneţia unde nădăjduiau să prindă din nou capătul firului fermecat, să-l călăuzească pe principe către putere şi linişte şi să-şi regăsească nemîngîiaţii boieri, ocinile şi bunăstarea aproape uitate.

Lung li s-a părut drumul de la Viena pînă către Veneţia... Cu toate acestea erau obişnuiţi cu călătorii mai întinse. Perindaseră atîta pămînt şi apă, Sivori, unii gentilomi sau boieri valahi aflaţi în convoiul către peninsula italică, dar mai ales principele Petru, pe care de mic copil îl luaseră vîntoasele pribegiei. Erau de douăsprezece zile pe drum. O străbăteau pe a douăsprezecea. Legănaţi în butci sau în şeile cailor, osteniţi, nu mai pofteau oprire decît la locul rînduit de principe şi de soartă... Sastisit de zgîlţîielile echipajului dînd în hîrtoape, grohotişuri sau mocirle, pe drumuri rele, desfundate de ploi, Petru călărea în acea zi ce-o mai aveau de încheiat, pînă la ţel, pe un cal bun, ce nu purtase, mult timp, pe nimeni în şa. Îl supăra oarecum piciorul drept. La Viena, medicul palatului arhiducelui Ernest îi vorbise de un început de podagră. Cum Petru, legănat în şa, rostise înciudat ceva despre picior, despre zisa boală, logofătul Belobrad ce-şi ţinea calul în dreapta principelui scutură din cap :

— Nu, Măria-Ta, nu. Un bărbat cu virtutea, tăria şi tinereţea Măriei-Tale, nu poate fi bolnav de podagră. Să mă ierte Măria-Ta, dar ori neamţul doftor n-a vorbit bine, ori Măria-Ta nu l-ai înţeles !

— Ba, nemţeasca o ştiu cuvînta, logofete şi de înţeles am înţeles bine. Piciorul meu nu ştie limba doftorului dar o deprinde pe a metehnei. Cît despre tărie şi tinereţe, îţi mulţumesc, logofete, dar am ajuns cum spune un mare florentin : *„Nel mezzo del cammin di nostra vita“*, aşa că nu minte nici neamţul nici piciorul.

Logofătului i se strîmbase barba albă de mirare. Strîngea din buze închipuind nedumerirea, într-atît, încît i se unise barba cu mustaţa. Cît despre ce spusese acel florentin, nu-nţelesese boabă, şi nici nu-l ştia, chiar de-i pomenise Domnul Petru un nume, de care iarăşi uitase de cum sunase. Îşi ţinu calul mai încet, să nu-i vadă principele mirarea. Petru îşi lăsase în voie armăsarul cuminte, care parcă prin mersul potolit, pipăit, căta a-l feri pe acel ce-l călărea, de răul drumului.

Privirea Voievodului fugea nerăbdătoare pe linia întinsă către zarea unde se bănuia Veneţia, laguna, marea. Mergeau pe drumul străbătut în milenii de veşnice mişcări de legiuni romane către hotarele imperiului. Nimeni nu-şi mai da poate seama de acest drum rămas în nevăzut, asupra pămîntului, pe care vor fi venit în valuri barbarii. Hunii, vizigoţii, ostrogoţii au năboit spre peninsulă, dar n-au pătruns în cercul Lagunei, unde s-a durat puterea venetă, stăpîna marilor căi ale apelor... *„Venetia est totus mundus !“* şopti uşor, printre buze, Petru, gîndindu-se la măreţia şi strălucirea ce-o văzuse cu mulţi ani în urmă. Dar cu cît îşi dădea seama că ziua a douăsprezecea se apropia de sfîrşit, deci că se apropiau de falnica cetate a dogilor, în auz îi şopteau fără sunete, nevăzute coabe. Se îndrepta spre acolo, pe drumul străbătut altădată. Aripile imboldului, tînăr, erau pierdute, aripile ce le-a lăsat încremenite pe umerii leului, simbol din piaţa San Marco. Să fie de vină vîrsta ? Sau cele îndurate ? Dar Doamne ! Belobrad poate are dreptate. Se simte

încă bărbat în putere. Eh ! îl supără puțin piciorul... Dar nu, nu piciorul i-a slăbit aripile. Aripile l-au părăsit, poate. Simte altfel sau semnele timpului sînt altele ? Oare și Veneția asta a dogilor, e aceeași ? Această minune între două lumi, între Orient și Occident, care și-a pus pecetea în istorie, să fie aceeași ? N-au și cetățile vîrstele și destinele asemeni oamenilor ? Nu obosesc, nu se apropie și ele de o treaptă de unde nu mai este întoarcerea dar nici drum înainte ? Ajung și ele la sfîșieri lăuntrice, la vremea îndoielilor și neliniștii, a nesiguranței. Se gîndea la starea ei în lume, în istoria vie, trăită. Știa că puterea ei clădită prin veacuri de lupte, de restrîngeri și reînălțări ajunsese la o cumpănă, că mereu pîndită de alianțe potrivnic pînditoare, pierzînd pe rînd ce cîștigase pe pămînt, restrînsă pe mare de puterea otomană, era poate umbra Veneției, dar o umbră a unui mare mit.

Un mit i se pare și trecuta lui mărire, scurta lui Domnie în Valahia. Punînd-o în balanță cu destinul, măreția și scăderea falei venete, în veacurile întoarse, își da seama, o vedea neînsemnată pe a lui. Ce prețuia, ce însemna el, cu toată viața petrecută în nădejde, visare, scurtă înălțare și prăbușire, față de împărăteasa Adriaticei, Egeei, cu mari mișcări în Mediterana. Din Adriatica își crease golful ei. Din treaptă în treaptă urcată sau coborîtă, ca după bătălia de la Preveza la 1538, în care sfînta ligă : Papa — Spania — Veneția, ea, *La Sposa del mare,* fu silită să încheie o pace amară cu otomanii care-i închideau Marea Egee. Pîndită din toate hotarele ei, precum și de pirații Uscocchii, în Adriatică, asmuțiți și plătiți pentru asta de arhiducii Austriei care o jinduiau pe logodnica mării. Ea, care la căderea imperiului bizantin, luîndu-și partea, dogii se-mpăunau cu titlul *„domini quartae partis et dimidiae totius Imperii Romaniae"*, titlu purtat în vechime începînd cu Enrico Dandolo, despotul și cei ce i-au urmat pînă în miezul veacului... pînă în... Pînă... Nu-și amintea pînă-n ce veac ? Somnola sau visa legănat în mersul calului. Își amintea visînd cum fusese primit de către

Niccolò da Ponte, principele Serenissim al Republicei, de cei din consiliul celor zece. Vedea prin pîcla oboselii sala Marelui Consiliu, plafonul cu *Apoteoza Veneției* a lui Veronese, Paradisul lui Tintoretto, Arsenalul, Piața San Marco, Canalul Grande, legănarea gondolei îl lunecă spre treptele palatului unde locuiește. A ajuns... trebuie să coboare... O smucitură din cap a calului întinse frîul ce-l avea petrecut pe încheietura mîinii. Deschise ochii. Se zăreau departe creste de clădiri, turnuri înecate într-un cer de nuanță turchină pălindă în înserare. Ceva păli și în adîncul sufletului său. Cum îl va primi de astă dată *La Sposa del mare* ? O clipă, asupra acelui palid cer de nuanță turchină pălindă se suprapuse o vedenie din trecut. Luneca în gondolă pe Canal Grande pe lîngă *Ca'* Foscari...

Deasupra celor două maluri de palate, pe cerul vast și adînc, de culoare închis turchină, era spre seară și atunci, norii desenau o uriașă pasăre în elanul aripelor larg desfăcute. I se păruse atunci o prevestire de înălțare. A fost o bună prevestire. Acum cerul venet îi înfățișă oglinda de culoare turchină de peruzea, decolorată, goală.

— Au plecat, dragul meu Franco ?

— *Sicuro, Eccellenza, questo mattinó sono partite,* — răspunse Sivori înțelegînd despre ce întreabă Principele Petru — dar își dădu seama că nu sînt singuri, că în încăpere se aflau boierii valahi, Belobrad, logofătul și postelnicul Aldulea care nu știau limba.

— Scrisorile au plecat spre Constantinopole, către ambasadorul Franței Lancosme, cît și cea către messer de la Planche...

Cei doi boieri înțeleseră că era vorba despre scrisorile ce-i vesteau pe cei din Istanbul că Domnul Petru e în libertate, în Veneția, că Măria-Sa îi îndeamnă să înceapă tratativele cu Sublima Poartă, pentru recăpătarea Domniei. Afară, pe Canal, se auzeau rumorile unei dimineți de martie. Răsunau strigătele

gondolierilor, în aerul limpede și rece. Cîtva timp se auzi un scîrțîit agresiv al lemnului frecat pe lemn. Cînd Petru ațînti urechea întorcînd nervos capul spre fereastra deschisă, Franco spuse zîmbind :

— *C'è una farcola...*

— Știu, Franco, dar nu pot s-o aud. Era, acolo... închise ochii parcă în fața unei viziuni chinuitoare... Era acolo, la Hust, un scripet... o punte mobilă la poarta cetății. Scîrțîia la fel ca farcola gondolei. Dar gondola trece... puntea cetății rămînea acolo, cu scîrțîitul chinuitor. Îmi răsucea nervii, zilnic. Ani. Își duse mîna la frunte, cătînd să șteargă amintirea. Sivori se grăbi să închidă fereastra în ogivă. Se întoarse privind către cei doi boieri care la rîndul lor, se feriră să pună privirile asupra lui Petru.

— Să mă iertați, — se întoarse, zîmbindu-le, Principele... Era o aducere aminte. A trecut.

— A trecut, Înălțimea-Voastră... Vor veni iar zile de glorie. Se va întoarce Înălțimea-Voastră la scaunul părintelui vostru... ! Vorbind, Sivori le făcea semne boierilor, încurajîndu-i să spună și ei ceva spre limpezirea gîndurilor principelui.

— Da, Măria-Ta... vor veni, spuse răgușit și încurcat, Belobrad...

— Vor veni... dacă ne vom duce, îngînă Petru.

— Și Excelența-Voastră va desăvîrși în Valahia, *il rinascimento*, pe care l-ați început, pe care l-ați visat.

— Da, da, ne vom duce la Roma, la Sfîntul Scaun, să mulțumim sanctității sale pentru tot ce a făcut ca Petru al Valahiei să mai calce pămîntul lui Dumnezeu. Că a stăruit pe lîngă riga Bathory al Poloniei să vegheze, să nu-l otrăvească nemeșii transilvăneni, în Hust.

— Dar Înălțimea-Voastră are nevoie să se odihnească, să se reculeagă în sfîrșit. V-am vorbit de un loc unde vom simți o negrăită mîngîiere — după cîte ne-au încercat, și vom izbuti o împăcare cu oamenii.

— La Loreto, bunul meu Franco ?

— La Loreto, Înălţimea-Voastră... în Ancona. Acolo, în vechea biserică a călugărilor din Fonte Avellana, se află casa Sfintei Fecioare. La *Santa Casa*, din Nazareth pe care se spune că au strămutat-o îngerii, la Loreto... E linîştea sufletului acolo.

— Ne călugărim, boierii mei. Se întoarse către Belobrad şi Aldulea, cu jumătate zîmbet nedumerit, jumătate nemărturisită nădejde. Aldulea surîse şi el, neştiind ce să spună iar bătrînul Belobrad logofăt, tuşea încurcat asupra bărbii albe.

— *O, Dio mio !* suspină Sivori, nesigur şi el despre ce cred cei trei...

— *E miracolosa, e molto riccamente ornamentata questa Santa Casa di Madonna. La chiesa è costruita da Bramante...* Le lămurea secretarul boierilor, care clătinau aprobator din cap... Erau cu credinţă boierii, dar în sinea lor nu se încredeau în vorbele despre minunile papistăşeşti.

Era martie 1588. Fregata ce-i luneca spre Ancona văzută din depărtare, era un pescăruş săgetînd albastrul luminos al Mediteranei. Din Ancona mergînd pe drumul pe care îl desparte de mare muntele Conero, au ajuns la Loreto. Au rămas şase zile. Cei ce-l însoţeau nu puteau să-şi dea seama, dacă locurile îl liniştea pe Principe. Tăcea mai toată vremea, privind cu ochii inspiraţi, nu ştiau ce anume : frumosul loc de reculegere sau... anumite vedenii ale închipuirii sale.

Uneori cugetul îi era chinuit de imbolduri de răzbunare, de ură chiar, cînd se gîndea la nedreptăţile îndurate, la jaful ce se făcuse asupra averilor sale, la anii de temniţă, la osmanlîii şi la creştinii nobili ai Albei Iulii. Se vedea venind înapoi în ţară, adunînd pedepsitoare oşti supunînd şi plătind ce îndurase. Atunci, frumosul chip se umbrea, privirile-i mîngîioase nu se tulburau dar gura i se crispa, ca la o băutură amară. Atunci scutura pletele bogate în care curgeau abia dovedite firişoare

de argint. Spunea şoptit : Nu !... „Să nu mă rumpă chinul şi mînia"... Îşi amintea de aceste cuvinte, de versul ce-l închipuise cîndva, de acel poem ce-l împăcase cu sine, de mult.

Cu mica lui suită, cel ce domnise în Valahia, locuia de cîteva zile la Roma într-o casă în apropierea bisericii Trinità dei Monti, nu departe de vila Medicis şi Porta Pinciana. Au pornit să bată căile Romei, ca pelerini ai frumosului antic, dar şi cu o vădită ţesătură de paşi către toţi cei pe care-i văzuse altădată, fie la Roma, fie în peregrinările pe la curţile regilor Poloniei, Ungariei, cardinalii, prietenii, susţinătorii săi, Comendone, d'Este, Galli, Bolognetti, pe lîngă Sfîntul Scaun. Îndeosebi cardinalul Mondevi, care se arătase nespus de mîhnit şi căutase stăruitor să lupte pentru eliberarea Principelui Petru din închisorile transilvane, lămurind pe Sanctitatea Sa, ducînd o neobosită corespondenţă cu ambasadorii Vaticanului în Polonia şi Transilvania. Cardinalul îi primi şi începu o vie lucrare, anunţîndu-l pe Papă de sosirea Principelui Petru în Roma, căpătînd pentru acesta o audienţă într-o zi apropiată.

— Ridică-te, fiule !

Părea să nu fi auzit glasul modulat, al Papei. Era încă bîntuit de simţăminte contrarii. Avea o necontrolată, o nemărturisită stare, că s-ar afla acolo, îngenuncheat, încovoiat spre poalele vestmîntului sfîntului părinte de o măsură de timp nemăsurată. Cînd pusese genunchiul în podeaua cabinetului de lucru al Papei Sixt al cincilea, ştia că trebuie să-i sărute piciorul. Ceva se zvîrcolise în pieptul, în creierul său, în vîrtejul sîngelui ce-i răzvrătea făptura, ca şi în alte asemenea prilejuri. Şi atunci cînd îngenunchease în faţa lui Grigorie al XIII-lea, şi la investirea de către Sultan cu însemnele Domniei, împins de tipicul curţilor, clipa de supunere şi juruire faţă de fiinţele sacrosancte, materializată prin pecetea buzelor pe piciorul ce

impunea, cu nemişcată, augustă autoritate actul umilei recunoaşteri şi supuneri, duplexul, duhul fiinţei sale se simţea împins, închipuia cu totul altă pornire, alt gest. Îi venea să scuipe, mai rău, să muşte ceea ce trebuia umil să adore sau să recunoască prin atingerea buzelor.

Poate, într-o fulgerare nestăpînită şi în prosternarea faţă de apostolicii părinţi ai bisericii romane, dar revenindu-şi, schiţînd totuşi ritualul tipicului. Altfel se petrecu la Poarta Otomană, cînd sta, aproape fără răsuflet, de silă, ură şi revoltă, cu ochii la papucul împărătesc islamic. Atunci trebui să-şi muşte buzele la sînge ca să stăvilească drăceasca îmboldire, să nu înfigă dinţii sau să scuipe.

Şi totuşi la Grigorie al XIII-lea, a mărturisit că are dorinţa arzătoare să aducă, la înscăunare, cînd va fi Domn, principatul la calea dreptei credinţe. A vorbit apoi, atunci, cu vorbe pline de flacăra inspiraţiei, a devoţiunii, despre scoaterea creştinătăţii de sub jugul, de sub urgia Semilunii... Evoca vremea cruciadelor... Acum, stătea orb şi surd, rupt de îndoieli şi năzuinţe şi nu-i veneau în gînd nici cruciade, nici dreapta credinţă, ci fraze chinuite, despre chinurile îndurate, nedreptăţile ce l-au scos din Domnie, jaful nobililor transilvăneni... Nu putea scoate un sunet. Vedea numai piciorul, pe care pironise o privire încremenită, halucinată.

— Ridică-te, fiule !

Se ridică, palid, cu fruntea încă uşor înclinată, cu chipul încadrat de cele două aripi ale pletelor. I se părea lui Sixt că are în faţă imaginea unui mucenic, a unui martir. Deosebi în ţinuta supusă, dar demnă, reculegere, dar şi conştiinţa demnităţii sale umane. — Este un principe, un ales, nu un înger căzut, îşi spunea Înaltul Părinte. Şi Petru simţea parcă ce gînduri îl vizitează pe capul bisericii romane. — Este păstorul de oameni, el mă va înţelege, îmi va întinde mîna sa, augustă, să mă sprijine. Voi fi drept şi cinstit cu el, — îşi spunea Petru. Îi reveneau în memorie, clipe asemănătoare. Cu o decadă în urmă se legase faţă de Papa Grigorie al XIII-lea cu arzătoare do-

rință, să... Dar n-a făcut ? A împlinit ce se putea împlini, oare nu i-a ajutat, nu le-a dat mînă liberă catolicilor aflători în Valahia ? Ce putea face mai mult în scurtul timp cît a domnit ? Mai erau și boierii potrivnici unor atari răsturnări de credință. Le putea spune el, Petru, fiu al drept credinciosului său părinte Pătrașcu cel Bun, nepot și strănepot al unui șir de voievozi, crescuți și adormiți în dreaptă credință ? El văzuse cu rațiunea, deslușise, tot ce putea izvorî dintr-o apropiere de... Oh, Doamne ! De ce-l chinuiau acum aceste întoarceri la gînduri și stări apuse ? Ce-i putea făgădui el, pribeagul, descăunatul, disgrațiatul, cerșetor la treptele mărimilor Sfîntului Scaun, al Serenissimei, și a Franciei, poate, ce-i mai poate făgădui lui Sixt, care-l numea „Fiul meu", care-i mîngîia auzul, sufletul cu vorbe de liniștire și întărire. Aceleași făgăduieli ca lui Grigorie, dar pe care Sixt putea să le cunoască. Erau și acum aceiași cardinali ce-l ajutaseră în trecut, cărora le scrisese că era via lui dorință, peste toate, să le dovedească adînca-i recunoștință, pe care vrea s-o împlinească stînd gata să le facă voia, să-i răsplătească. Nu i-a trimis pe cavalerul Mellier de la Constance cu o scrisoare, cardinalului d'Este ; pe același de la Constance cu solia la Henric, pe Francesco Moresini, la Veneția, să aducă plecata-i recunoștință Serenissimei, nu pregătise acea solie, acea ambasadă cu Sivori, să ducă tuturor, susținătorilor și tuturor cîți l-au îmbrățișat și ajutat, acea ambasadă rămasă vis la scoaterea lui de către turci ? Toți acești binevoitori ai săi l-au înțeles, îl vor sprijini oare și de astă dată ?... Înălță fruntea. Sixt îl cerceta cu blîndețe. — Oare de cînd mă privește astfel ? Cititu-mi-a cumva gîndurile ? Într-o fulgerare îi trecuseră toate acele gînduri prin cap. I se păruse o îndelungă frămîntare.

— Știu Sfînt Părinte, că biserica romană, dăruită de Petru pescarul, s-a desăvîrșit prin osîrdia unui lung șir de sfinți părinți ai bisericii, dintre cari mulți au suferit martiriul... Așa spune tradiția apostolică.

— E adevărat, fiule.

— Este o mîngîiere pentru mine, un biet Principe fără țară. Îmi măsur drumul chinurilor mele și gîndind la marile lor fapte și suferințe, mă văd mărunt și nevolnic...

— Cardinalii mei n-au încetat toată această vreme a încercărilor prin care ai trecut, să mă încunoștințeze despre toate cîte se întîmplau. Eu știu prin laudele lor, cu cîtă înțelepciune și cunoaștere este dăruit Principele Petru al Valahiei, fiindcă ai fost, ești, vei fi Principe al Valahiei, prin grija noastră, prin voia Celui de Sus.

Petru se înclină și încercă să vorbească, vădit mișcat. Sixt îl opri cu o moale mișcare a mîinii, de parcă l-ar fi blagoslovit.

— Le-am scris, lui Sigismund Bathory, precum și lui Ioan Zamoyski să facă să ți se înapoieze bunurile de care ai fost deposedat. L-am trimis pe episcopul de Capua, cardinalul Hanibal Aldobrandini, care în drum spre Polonia va trece și prin Transilvania, la principele Sigismund. Am aflat că văzînd încetineala cu care...

— Să mă ierte Sanctitatea-Voastră. Încetineală ? Melcul are tîrîșul greu, dar tot ajunge undeva.

Sixt zîmbi. Îi plăcea vorbirea simplă, colorată. Îi plăcea să-l audă vorbind astfel pe acest Principe despre ale cărui daruri ale minții se dusese faima, făcuse ocolul multor hotare...

— Melcul nu știe unde nimerește, adesea, dar solii Vaticanului merg la țintă. Dacă intervenția cardinalului Montalto la cancelarul Poloniei nu a dat încă roade, le va culege cardinalul Adlobrandini. Știu că, supărat fiind de nerestituirea bunurilor ce ți-au fost luate, ai amenințat că-i vei pîrî la Poarta Otomană. E bine că n-ai făcut-o. Ar fi înveninat și încurcat și mai tare lucrurile. Toate se vor întoarce spre bine. Ai credință și răbdare...

Deodată vorbele de încurajare ce i le spunea cu o voce moale Sixt, îi sunară ciudat. Ridică o clipă ochii asupra făpturii sacrosancte ce-i sta în față, cu brațele odihnind moale pe brațele ixului cu lemn lustruit. Întîi îl cuceri albul odihnitor al

vestmîntului amplu, apoi văzu capa neagră ce-i acoperea ca o pelerină scurtă bustul. Privirea se opri asupra chipului Papei. Îl fixau nişte ochi cercetători, aproape şireţi din obrazul strîmt, încadrat de o barbă fugindu-i pe sub fălci, ca barbeţii lynxului, despicată în bărbie, înscriind în paranteze albe gura cu buzele strînse, aproape răutăcioase. Gura asta îi spusese blînd : „Ai credinţă şi răbdare". Cum se făcea că-i vorbise astfel ? Acum cătarea Principelui coborînd se opri asupra pietrei mari de safir a inelului tras pe arătătorul mîinii drepte odihnind, cu degete prelungi, aproape curgînd de pe rotundul braţului de lemn întunecat al ixului. Rămase cu privirea suptă de chemarea safirului. Părea, cu cît se uita, că piatra îşi creşte dimensiile la întinsoarea unui lac violet-albăstrui ; cu puteri magice... Toate gîndurile i se închegau pe apele pietrei, chipuri, mişcare şi tîlc. Auzea ca din adîncul acestui lac, glasul egal, psalmodiat al Papei. Dar era ca un fel de auit din care nu mai desprindea înţelesul. Îşi asculta propriile-i gînduri, reflectate de apele inelului... Îl vedea pe Sixt în imaginea ce-o privise cu o clipă înainte, chipul celui ce şedea pe ixul acoperit de roba albă. Dar această imagine dispăru şi-n loc se arătă Sixt, în Veneţia, pe cînd era inchizitor, în timpul papei Paul al IV-lea. Apoi cardinal, apoi... apele se tulburau şi apărea din nou aşa cum îi stătea în faţă, privindu-l cu acea privire şireată, vorbindu-i mereu cu vocea modulată care aproape că-l adormea... sau poate era puterea safirului întunecat în care-şi oglindea gîndurile pe care nu i le putea dezvălui Papei. Ştia, din cîte aflase, că adevăratul Sixt nu era cel ce-i vorbea mîngîietor. Că avea o fire autoritară, mînă de fier ; cardinalii se temeau de bătrînul în care se trezea ades fostul inchizitor din Veneţia.

— Ce să-i făgăduiesc eu, cel care-i stau la picioare şi-i aştept mila şi sprijinul ? Chiar dacă tac îmi pătrunde în cuget, îmi citeşte toate gîndurile... O, altfel mă simţeam în faţa şi sub privirea lui Grigore al XIII-lea. El nu-l mistuia pe Sixt, aşa mi-a spus cardinalul... Dar îşi scutură capul, parcă să şteargă

gîndul ăsta, să nu-l citească Sixt, să afle numele celui ce-i vorbise despre asta. Îi auzi glasul :

— Ești obosit. Ridică-te, Principe !

Avu simțămîntul că apele adînci ale lacului violet-albăstrui l-au azvîrlit cu o undă uriașă și rece la picioarele Papei. I se păruse că stătuse așa o veșnicie. Era ud de sudoare. Se ridică anevoie, amețit. Poate erau urmările bolii ce l-a stors după evadarea din Hust. Sixt îi făcu semn să se așeze pe un jilț ce se afla în fața ixului pe care sta el. Scăpat din apele magice ale lacului, ale safirului din arătătorul dreptei ce nu se mișcase de pe brațele ixului, Petru se auzi vorbind, fără oprire, cu un patos care tindea să crească, cu o năvală de vorbe ce nu o putea stăvili.

— Cum am încercat și în timpul cînd păstorea Sanctitatea-Sa Grigorie al XIII-lea...

Vorbirea Principelui fu întreruptă. Intrase în încăpere cardinalul secretar de stat să-i amintească Înaltului Părinte apropiatul timp de audiență a unei delegații a lui Sigismund din Transilvania... Petru observă că pielea brună a feții lui Sixt se colorează, purpuriu-vinețiu și cu mîini tremurătoare, cu amîndouă îl respinge pe cardinal, ca și cum l-ar fi îmbrîncit, deși acesta se afla acum retras la cîțiva pași de la scaunul pe care Papa aproape că schițase o ridicare bruscă.

— Știu...

Acest știu, sună cumva ca un „du-te dracului". Dar cardinalul se înclină plecînd de-a-ndaratelea. El știa că Sixt poate fi și blînd și teribil, avea zile cînd era egal, îngăduitor și zile cînd „fiara păroasă" cum îi ziceau unii cardinali (știind că trupu-i robust e acoperit de păr) e bine să fii atent aflîndu-te în preajmă-i, sau să-l ocolești, dacă poți. Cardinalul secretar, ieșind se întreba cu ce l-o fi nemulțumit Principele valah, fiind sigur că numai așa ceva trebuie să-l fi adus la umoarea nefericită pentru cei din jur. Știa însă că în cîteva clipe îl vor vizita duhurile conciliatoare. Petru văzu că mîinile Papei aveau încă

un mic tremur nervos, care încetă aproape brusc şi ochii cercetători, şireţi cum îi văzuse înainte, aplecau asupră-i o lumină îmbietoare. „Asta e, îşi spuse Petru. Uitasem. Am pomenit de omul care nu-l iubea, şi pe care el, Sixt, nu-l iubea, la rîndu-i, neîmpăcîndu-se cu el nici în moarte. El, Păstorul, urmaşul Pescarului. Asta e ! Cum am uitat ?" Dar parcă citindu-i gîndul, Sixt spuse :

— În timpul cînd păstorea Sanctitatea-Sa Grigorie... Ce era în timpul acela ? că timpul său a fost plin de înfăptuiri înalte, de-ar fi numai Calendarul...

— Aş vrea să ştie Sanctitatea-Voastră, că în anii cît mă aflam pe scaunul Domnesc al ţării mele, am căutat să am înţelegere cu Bathory. Aveam nevoie de un spate sigur în ceasul cînd turcii ar încerca...

— Vecinătăţile bune între statele creştine sînt o pavăză şi un punct de plecare pentru mişcări împotriva Islamului agresiv.

— Dar, după cum ştie Sanctitatea-Voastră, vecinii mei nu s-au călăuzit spre aceste idealuri creştine. Le-au uitat şi nesocotit şi pe cele umane. Eu nu urăsc poporul turc, urăsc racilele şi năravurile celor ce-i poartă pe căi potrivnice păcii, omeniei... Şi dacă Domnul va îngădui şi Sanctitatea-Voastră îl va urma şi mă va ajuta, luînd iară scaunul strămoşilor, nu mă voi abate de la gîndurile şi visul unei...

— Am înţeles, Principe — îi spuse Sixt, zîmbind — despre aceasta vom mai cugeta, la timp potrivit. Hoarda islamică trebuie stăvilită, şi... Sixt rămase privindu-l în tăcere pe Principe. Părea că vrea să-i pătrundă cugetul, că gîndeşte cu totul la altceva decît la o coaliţie împotriva turcului. Petru ştia şi el că nu era timpul unei cruciade, pe care o gîndea şi o propunea el, Principele pribeag. Veneţia avea necazurile ei. Corfu şi Candia, insule care erau locuri de război, zise bulevarde ale creştinătăţii contra turcului, cereau mari cheltuieli şi griji. Lupta navală de la Lepante, cu toată măreţia ei şi distrugerea flotei turce, nu dase roadele aşteptate... Îi sparse plasa gîndurilor glasul prietenos al Pontifului :

— Fiule ! Îl numea iar fiul său, simţi că atenţia, gîndul Papei luase altă cale. Nu-i mai spusese „Principe“.

— Ascult, Sanctitatea-Voastră.

— Căile Domnului sînt multe. Ceea ce ne-o porunci, noi slujitorii săi vom împlini... dar...

De ce acest dar ? Ce legătură are acest dar, cu căile Domnului. El ni le desfăşoară în faţa pasului nostru să le alegem. Eu le-am ales. Sixt pare că vrea să urmez calea pe care mi-o deschide el. Nu se înşelase.

— Timpul lucrează. Ar fi vrut să-i spună că timpul e încremenit, că omul trece prin timp, omul supune timpul, că... dar se opri la vreme amintindu-şi de ce-i spuse unii cardinali, de ce-i spusese Giovanni Griti succesorul lui Priuli, că e uşor să cîştigi audienţa şi prietenia lui Sixt, dar nu trebuie să uiţi grija de a o păstra. Pontiful ştie tot şi nu ascunde că ştiind şi pătrunzînd atît de multe lucruri, nu se poate înşela în judecăţile sale, că nu primeşte sfaturile altora. Aşa că Petru tăcu, privind şi el supus întrebător, faţa pontifului.

— Mi-am adus aminte de laudele lui Nossio, polonezul. Cardinalul, ştiu, Principe, că era uluit de cît de repede şi în adîncime ai apropiat tot ce are mai spre rădăcini religia catolică, apostolică romană. Că ai arătat un zel inspirat. Visai în acea vreme, căpătînd Domnia Valahiei, să cauţi să aduci poporul ei la adevărata credinţă. Ei da... vom încerca totul, şi noi, şi vom căuta să-i hotărîm şi pe regele preacreştin Henric şi Serenissima pentru aceasta... Vom vedea... vom vedea...

Nu-i sunau bine Principelui cuvintele Papei, care îl privea mereu, cîntărindu-l, ca pe o marfă... Deodată îl auzi :

— Ce frumos cardinal ar cîştiga Curia Pontificală şi ce lumină ar lucra în organizaţia congregaţiilor romane, pentru a cărei structură modernă şi colegială am ostenit.

Se vede că ochii lui Petru se întunecaseră. Mintea acidă a Papei Sixt pătrunse toată frămîntarea Principelui. Ce-l costă să-i însenineze chipul ?

— Asta a fost un vis al meu. Dar vom căuta să ne apropiem de visul vostru, Principe.

Sixt schiță un semn de blagoslovire. Cardinalul secretar intră în încăpere. Petru se ridică. Se despărți cu tot protocolul de Pontif pornind prin labirintul clădirii Pescarului.

Cardinalul Mondevi făcu așa ca Sivori și trei boieri valahi din suita Principelui să fie primiți în audiență de Papa Sixt. I-au sărutat piciorul toți patru. Valahii au trecut peste asta : Ei își aminteau că în țară sărutau dreapta înalților părinți ai bisericii și chiar și a popilor. Se vede că papa ăsta fiind ăl mai mare prinț al bisericii romane, stînd pe un tron de falǎ și moștenit de la Petru Pescarul, cum spune secretarul, adică Sivori, așa îl cinstesc toți. Au ascultat cuvintele Papei tălmăcite de Sivori, care n-a putut să tălmăcească și laudele ce i le aducea pentru credința și osîrdia ce-o avusese luptînd pentru eliberarea Principelui lor. Vorbele Sfîntului Părinte le merseră la inimă boierilor auzind din gura lui că cel ce le fusese Domn și va mai fi prin voia lui Dumnezeu, este o minte luminată a timpului, un principe cum n-a mai întîlnit să știe cîte știa și să aibă o înfățișare cum numai pronia generoasă poate să întrunească în ființa omenească. Boierii își mîngîiau gravi bărbile. Banul Mihail, care se afla de față, lăcrimă înghesuind pumnul mare pe pleoape să nu-i vadă Înalta față slăbiciunea. Plecară plini de căldură în suflet și de venerație pentru Papă. Asta se petrecu în grădina Montecavallo.

•

Treceau lunile. Petru și ai săi așteptau să se întîmple ce așteptau. La opt luni după plecarea cardinalului Aldobrandini să ducă scrisoarea lui Sixt către marele cancelar Zamoyski, cumnat al principelui Transilvaniei, pentru redarea averilor lui Petru — sosi veste de la Istanbul de la ambasadorul Franței și cavalerul de la Planche prin care se deschidea o fereastră mai largă spre treburile ce-l priveau pe Principe.

Se mai temeau de beglerbegul înrăit împotriva lui, săpîndu-l la auzul Sultanului. Dar nădăjduiau — spuneau slovele şi trimisul prin viu grai, că hainul se clătina avînd mulţi duşmani între dregătorii Înaltei Porţi. Trimisul le spuse că ambasadorul şi cavalerul îl îndemnau pe Principe să iasă din cetatea Eternă, să ia calea Veneţiei. Înalta Poartă nu vedea cu ochi buni şederea la Roma şi beglerbegul întru asta-i tocase Sultanului, despre uneltiri şi planuri de cruciadă. Petru nu şovăi. Mai ales ştia că legătura cu cei ce-l susţineau la Istanbul era mai anevoie pe la Roma decît pe calea Veneţiei. Ridicară pînzele iluziilor şi le îndreptară spre Logodnica mării. Era în decembrie şi în ianuarie al anului 1588 au descins în Veneţia. Petru avea o nouă criză de podagră. Legatul papal Aldobrandino întors din Polonia, se afla la Treviso. Petru îl trimise pe Sivori să afle veştile. Legatul îi încunoştinţă că în şase luni cît stătuse la Warşovia nu-l văzuse decît rar pe cancelar. Bîntuia acolo o ciumă cumplită şi delegaţii transilvani nu îndrăzneau să vină să trateze. A rămas că după trecerea ciumei şi rămînînd în grija marelui cancelar, să se vadă unde se va ajunge. Dar n-a fost pas să se aştepte încheierea socotelilor, fiindcă la Istanbul, beglerbegul ce sta în calea lui Petru fu tăiat de ienicerii răzvrătiţi, împinşi de duşmanii lui.

Toţi cei ce erau în jurul tronului ridicaseră vălul de pe mintea Sultanului, care înţelese, cu durere pentru cel urît şi ucis de iatagane mişcate prin uneltire, că tot ce-i cîntase beglerbegul despre Petru n-ar fi adevărat. Sultanul îl şi depuse din Domnie pe Mihnea Vodă, învestindu-l pe Petru, trimiţîndu-i decretul.

În palatul Ca Pozzo de pe canalul Canareggio, în partea de nord a Veneţiei, Principele Petru aştepta neliniştit să-i sosească o veste, un curier din Istanbul, din partea ambasadorului Lancosme şi a cavalerului de la Planche. Zilele, săptămînile treceau oarbe şi surde. Aldobrandini se întorsese din

Polonia fără să fi izubtit, din pricina ciumei, să aibă un răspuns, privind restituirea averilor furate de transilvani. Dar era convins că nici fără ciumă n-ar fi văzut un galben, un scud. Nemeşii lui Sigismund, poate chiar Sigismund împins de ei ar fi umplut auzul Porţii cu minciunile lor. Banii lipseau. Avea o mînă de oameni în juru-i, ce trebuiau hrăniţi. Palatul în care locuia, cheltuielile pentru reprezentare. Avea din nou o gondolă, trebuitoare fiindu-i pentru drumurile zilnice pe la oficiali, pe la mari ai Serenissimei, puţini, care îl vedeau bucuros. Simţise un fel de reţinere, de sfială la alţii. Dogele Niccolò da Ponte, care la prima lui venire în Veneţia, îl primise regeşte, murise în 1585. Trebuia să cîştige audienţa, simpatia noului doge, Pasquale Cicogna. Bătrînul, eruditul Niccolò da Ponte, îl cinstise, îl ajutase cînd a fost să ia tronul Valahiei, întîia oară. Întîia oară ? se întrebă Petru. Oare va fi şi a doua oară ?... Cine ştie ? ! Domnul, cu voia lui... Atunci avusese sprijinul preacreştinului rege Henric al Franţei şi al Catherinei... şi al Papei Grigorie... Ce strălucite zile ! Acum, primea aproape zilnic cămătari neguţători bogaţi, dibuiţi de Franco Sivori, prin legăturile sale, cu ajutorul neamurilor lui din Genova, care îi mai daseră ajutorul, atunci, dar el, Petru, Domnul rătăcitor n-a putut să-i mulţumească. Se simţea nefericit, umilit. Boierii, banul Mihail, Belobrad, Aldulea, stăteau neputincioşi, nefericiţi şi ei în preajmă-i...

Pe Canareggio viaţa încremenise. Nu treceau gondole. Sufla dinspre Africa, uscat, înăbuşitor, Sirocco.

— E de rău augur, Franco.

— Ce anume, Excelenţă ?

— Suflă vînt pustiitor în soarta mea.

— *Fa niente !* Sirocco suflă ades şi dacă usucă, viaţa naturii îşi recapătă drepturile...

— Dar eu sînt un om, un biet om, eu nu sînt veşnic şi puternic ca natura.

— *Ilustrissime, non preoccuparvene*... veți înflori din nou, ca natura. Aveți geniul vieții. Sînteți destinat să împliniți lucruri mari !

— Așa e, Doamne, tună glasul banului, domnul Sivori are dreptate.

— Vă duc după mine în pustiul zilelor. Viața voastră este chinuită. Ați lăsat țara să umblați după un Principe, după un om părăsit de noroc, uitat de cer... V-ați lăsat țara, bunurile, pe unii vă așteaptă rude, copii.

— Copiii ? — oftă banul.

— Iartă-mă, bane Mihail. Uitasem...

Petru își aminti că Hrisafina odihnea de mult sub o cruce de piatră la mînăstirea Bucovăț. Vînturile și ploile or fi început să roadă scrisul săpat cu numele maicii Teofana. Fratele îi răposase și el undeva în Ardeal de lingoare...

— Iartă-mă, bane — șopti Petru.

— Măria-Ta să mă ierte... Măria-Ta e singurul meu copil.

Petru se ridică, se duse și-l cuprinse în brațe pe bătrînul și încă trunchiosul ban.

Îndelunga așteptare a veștilor constantinopolitane îl apăsa tot mai greu. O mare parte din timp, cînd nu citea sau cînd misiții și negustorii care veneau, atrași de gîndul unor cîștiguri mari de pe urma împrumuturilor, în vederea apropiatei întoarceri la Domnie în Valahia, cum le zugrăvea în trandafiriu Sivori, Petru stătea pe gînduri acolo unde se întîmpla să se așeze. În acea dimineață de mai, ieșise și se afla în loggia ce da spre Canareggio. Canalul era liniștit. Trecea foarte rar o gondolă. Dacă se întîmpla ca lopata să facă să scîrțîie farcola în care era mînuită de gondolier, nu o lua în seamă, nu-l mai sîcîia ca în alte dăți. Nu o auzea. Nu lua seamă la nimic din cîte-l înconjurau... Era prăbușit, cu trup, cu suflet, în năvala de gînduri ce-l împingeau, îl rostogoleau către timpul ce-i deschidea înainte,

mereu alte şi alte capcane şi prăpăstii ale vieţii. Dar frumosu-i chip nu primea peceţiile mai uşoare sau mai adînc apăsate de viziuni înnegurate. Chipul îi era aproape marmorean. În acea clipă cînd Franco şi boierii dădeau să iasă în loggia, să se apropie de el, Petru, aşezat în jilţ avînd dreapta sprijinită cu palma întoarsă, cu dosul mîinii apăsată pe pulpa piciorului drept, cu stînga sprijinită în cot de braţul jilţului, cu antebraţul spre chip şi mîna susţinînd bărbia, cu arătătorul asupra buzelor, îl făcu pe Sivori să se oprească brusc, întinzînd braţele, barînd calea celor trei boieri, şoptind gîtuit, cu ochii lărgiţi la cel ce privea nu asupra curgerii gondolelor sau a norilor destrămaţi peste crestele hornurilor şi acoperişurile caselor, ci poate a goanei închipuirilor :

— *Santa Madonna ! Il Pensieroso !*

— Ai ? făcu a mirare, cu sunet caraghios în acel *ai* întrebător, boierul Belobrad.

— *Guardate ! Il Pensieroso di Michelangelo. La statua di Lorenzo de' Medici. La statua viva...*

Boierii priviră într-acolo unde italianul vedea ce spunea şi nu văzură decît pe Principe care se odihnea uitîndu-se spre afară, poate, pe drumul de ape al canalului, poate la palatele ce se aliniau cursului apei încremenite în albia lui Canareggio. Veniseră toţi patru, pe grabă, voind să rostească ceva Principelui.

— Eccellenza ! îndrăzni Franco — *Siamo venuti...*

Petru întoarse încet capul. Îi privi parcă nerecunoscîndu-i. Ieşea dintr-un labirint în care rătăcise ca Theseu fără să întîlnească fiara, fără să fi doborît Minotaurul... Avea să se piardă mereu în acel labirint al îndoielilor, al rătăcirilor oarbe ? Gîtuit de emoţia ce-o încercase la cele ce avea să-i spună, Principelui, Sivori se bîlbîi din nou :

— *Siamo venuti dir Le che... che !*

— *Che cosa c'è caro Franco ?*

— Păi asta-i ! S-a spart gheaţa ! E de bine, Măria-Ta, se repezi cu glas tare boierul Belobrad.

Cu un zîmbet şters, Petru se ridică, rezemîndu-se de balconul loggiei. Fără să cuprindă anume ce-i vesteau, rosti încet, parcă ascultîndu-şi gîndul lăuntric.

— Ades cînd se sparge gheaţa te poate înghiţi spărtura. Dar ce gheaţă, boierii mei ? Ce se petrece, Franco ?

Cu capul în piept, cu barba albă apăsată pe bustu-i puternic de octogenar de viţă aspră, banul Mihail oftă adînc :

— Se minunează auzul meu, şi se înnegurează inima mea, Doamne al meu, al nostru, al neamului nostru, de cîtă scîrbă poate să adune un suflet mare ; un om înalt, de la vîltorile vieţii. Da, Doamne Petru... Să mă ierte Măria-Ta... sub mine s-au rupt gheţurile la toate iernile grele ale veleatului ce mi l-a rostuit Dumnezeu. O dată s-a rupt cînd eram încă tînăr, deşi cu barba înspicată, cînd a răposat din mîrşava lucrare a rudelor şi a turcului, stăpînul nostru şi Voievod Pătraşcu, bunul, tatăl Măriei-Tale ; altă dată s-a spart cînd a trebuit să Te duc, să Vă duc pe amîndoi, pe Măria-Ta şi pe frăţînul Pătraşcu lîngă Dunărea, la rîul neuitării şi-al chinului, la turcime. Alte gheţuri s-au spart, Doamne, cînd... cînd... — Se înecă, tuşi crunt. Toţi ştiau cînd se rupseseră gheţurile sub el şi-i înghiţise pe cei doi copii ai săi... Să mă ierte Măria-Ta, Domnul nostru şi al Valahiei, iară... Că eşti Domn, vei fi Domn... prin voia lui Dumnezeu...

— Şi-a turcului... — zîmbi Petru, care înţelesese bucuria boierilor şi-a secretarului căutînd-o pe a sa. Dar o găsea greu. Pe fundul vasului inimii, ca într-un felegean cu cafea zăcea un zaţ greu şi negru.

— Şi-a diamantului greu şi a 200.000 de scuzi ce i-am trimis, la care nu mă îndoiesc, au luminat ochii Sultanului...

— Da, Mărite Doamne, să mă ierte Înălţimea-Voastră, toate la un loc, şi pronia cerească şi strălucirea diavolească a aurului. Aşa-i în lumea turcului...

— Acolo-i numai lucirea diavolească, rîse scurt Belobrad ca să spună şi el ceva, să fie adaos la veselirea Domnului.

— „O, cît sînt de minunate judecăţile lui Dumnezeu... Niciodată omul nu trebuie să se îndoiască de mila lui"...

Petru rămase, preţ de cîteva secunde, gînditor. Întoarse apoi o privire mai luminată, zîmbind secretarului :

— Auzit-aţi, boierii mei ? Iată ce se cheamă o minte ageră şi neiertătoare... Domnul secretar şi-a amintit vorbele pe care le-am rostit cînd cu aşteptarea întîiei luări a tronului ţării noastre. Cînd acul balanţei şi al judecăţii şi lăcomiei turceşti se plimbă după „acel care dă mai mult", cînd către mine cînd către Mihnea...

— Şi cînd acul balanţei a rămas către Măria-Voastră. Şi în ajunul de sfîntul Ioan Botezătorul, Excelenţei Voastre i-au fost înmînate însemnele Domniei în chiar casa domnului de Germigny, ambasadorul regelui Henric al Franciei...

— Da, da, bine, dacă sînt scrisori din Istanbul...

— Sînt, Excelenţa Voastră. Şi au fost aduse de un sol al domnului Lancosme, zise secretarul înmînîndu-i misiva. În timp ce Petru rupea sigiliul, despăturind şi fugînd cu ochii peste scris, Sivori urmă :

— Solul spune că din Constantinopol pînă aici în Veneţia a fost urmărit...

— Eh, în vremurile astea omul nu poate fi urmărit numai de umbra lui... — spuse Belobrad şi rămase ascultînd ecoul înţelepciunii rostite, de care se semeţea, dar lăsă nasul în jos, văzînd că nimeni nu se opreşte la spusa lui, fiindcă cei trei, Mihail ban, Sivori şi Aldulea, glăsuiră de răsună loggia.

— Să ne trăieşti, Măria-Ta ! Domnul şi stăpînul nostru ! Domnul de drept al Valahiei Mari !

Zăpăcit și întîrziat izbucni și glasul lui Belobrad :...

— Să ne trăiești, Măria-Ta !... — atît de pițigăiat prin truda să îndrepte întîrzierea, încît toți rîseră cu voie bună. Rîse și boierul Belobrad. Și deși ziua se închidea asupra lulelelor coșurilor, încenușînd policromia palatelor, a caselor cu perspectiva frontală, desfășurate în lungime, cum se legănau mai șterse paletele oglindirii lor în apele canalului, în loggie și în suflete parcă crescu o lumină a învierii.

•

La lumina unui candelabru de argint cizelat, la care patru guri de zgripțori cu capetele răsturnate pe coame, păreau că înghit sau vomează cele patru lumînări, Petru stătea cugetînd la jocul hazardului și la ițele ce le țes mișcările istoriei. Avea în față o măsuță pe care se afla o carafă de vin italienesc și un pocal. Carafa și pocalul de cleștar șlefuit, primeau în suprafețe și unghiuri jocul flăcărilor. Era luminat și chipul Principelui. Se afla singur. Vinul neatins. Pe un talger, rodii și curmale. O rodie spintecată își arăta sîngele vegetal și sîmburii întunecați. Părea o inimă tăiată în două. Lumînările își jucau para de aur... Sînge și aur, gîndi Petru. Asta-i simbolul vieții — își zise. Dar scutură din cap, încît vîntul pletelor clătina limbul lumînărilor și pe pereții loggiei umbrele jucară fantastic. — O, nu, judec strîmb. Nu-i numai sînge și aur. Omul nu se înclină numai aurului și nu face să curgă numai sînge. Mai este iubirea curată față de om, prietenia, datoria, rostul în lume, înălțarea sufletului... Își auzi în cuget propriul său glas, gîndurile din trecut...

„Sleim comorile ce ne-au fost date / Dar pîn' nu rumpe firul oarba Parcă / Anilor mei plăpînzi — ierta-vei poate / Păcatele ce grele mă încarcă..."

Ades se întorcea la vechiul legămînt și împăcare cu cel din slavă... Îi veneau nu fiindcă erau stihurile lui, ci pentru că

era sacrul dialog și împăcare cu sine, curățirea prea omenescului...

„Bogat de-o-i trece-n fericita vale / Să nu-mi sluțească duhul bogăția / ... Să nu mă rumpă chinul și mînia ! ci răbdător, ca Iov...

Luă iar în mînă scrisoarea ambasadorului din Constantinopol. Citind, se gîndea la alte asemenea misive ale lui Lancosme sau ale cavalerului de la Planche, în care îi spuneau cît stăruise Henric al Franciei pe lîngă Poarta Otomană, pe lîngă Sultan. Își amintea cuvinte, fraze... *Se luy fera sçavoir et auray à plaisir de la recommander de nouveau et le favoriser autant qu'il ne sera possible, dont vous commencerez a jetter les fondaments,...* apoi... *tous les offices que vous pourrez pour luy...*

Se bucura că izbutise să recîștige împăcarea și încrederea lui Henric, pe care îl clătinaseră intrigile, șoaptele otrăvite. ajunse pînă la el... vitregia soartei și junghiul trădării nobililor, a nemeșilor, îi tăiaseră calea spre cei cărora trebuia să le aducă și mulțumirea pentru trecut și adevărul despre cîte-l împiedicaseră să se arate recunoscător, loial. Îi mai spuse trimisul lui Lancosme, care și scria că va fi chemat la Constantinopol spre a fi repus pe tronul Valahiei. Că diamantul, de o mărime și șlefuire deosebită, precum și suma de 200.000 de scuzi, căzuseră bine, fiindcă el, ambasadorul, a simțit efectul. Sultanul era înmuiat, asta i-a spus-o îndată vizirul Siavuș. Siavuș a fost cu tot sufletul pentru Excelența Voastră, a înlăturat toate încercările partidei adverse.

Ce vor zice veneţienii, dogele, domnii din Marele Consiliu al Senioriei ? El nu știa că despre darurile ce le trimisese Sultanului scrisese încă din luna lui octombrie din anul ce trecuse. Bailul Veneției la Poartă, Giovanni Moro. Că Bailul îi mai scrisese dogelui Cicogna încă din 16 mai, că la Istanbul se hotărîse și se luaseră măsuri să întîmpine venirea Principelui, pentru în-

vestire. Erau ultimele zile din mai. Trimisul lui Lancosme nu sosise cu vestea, cînd cei din Serenissimă știau. Petru însă aflase cu întîrziere, Sivori căutase să-l cruțe, să nu-i spună că cei din Consiliu, desigur, cu voia dogelui Cicogna, sîciiți de durata șederii Principelui în Veneția, ceruseră înainte de primirea veștilor să părăsească locurile. Răsucea acum, în loggia, în care luminările luptau cu năvala întunericului și aerului stătut de pe Canareggio, scrisoarea, fără să mai citească. Cu privirile oarbe se adîncea în trecut și în viitor... Avea simțămîntul că totul se desfășoară după legi scrise, i se învîrteau în fața neprivirii, răsuciri grăbite de imagini, de scene cunoscute, trăite. Toate erau noi dar se împlineau ca în trecut. Nu vedea cum va fi altfel. În el, în gîndul și ființa-i obosită nu se aprindea flacăra de altădată. Primise vestea despre chemarea lui destul de liniștit, aproape fără o tresărire de mulțumire. Văzuse mirarea pe chipurile boierilor și secretarului, că rămăsese aproape nepăsător, și se silise să-i facă să creadă că se bucură. Dar îl chinuia gîndul că nemaiavînd bani, trebuia să ceară Serenissimei o sumă care să-i lase mișcările libere, să poată trăi pînă la plecare, și să acopere cheltuielile de drum pînă la Constantinopole.

Lumînările erau aproape să se stingă cînd secretarul se apropie privind cu grije încremenirea îngîndurată a principelui.

— *E proprio la mezza notte, Ilustrissime!...* Iertare, dar e timpul ca Înălțimea-Voastră...

— *E il tempo di andare a letto, caro Francesco?*

— *Si, Eccellenza,* trebuie să vă odihniți.

— Sînt odihnit, prietene. Trupul a fost absent, s-a odihnit... Sufletul... a stat de vorbă cu umbrele.

•

La treptele de marmură albă ale palatului Ca Pozzo, udate de apa verzuie a canalului se legăna gondola priponită de stîl-

pul colorat. Răbdător, gondolierul cu simbrie îl aştepta pe principele valah, din zori, de cînd fusese înştiinţat că Principele voia să fie dus la Palazzo Dogale... Se auzea de sus din palat cîntecul neschimbat al răbduriului lopătar. Îl striga uneori răguşit, cînd arcul răbdării se descorda... îl relua modulînd şi cu o anume tristeţe, împotriva înţelesului puţinelor cuvinte :

Io son figlia del mar
Madre del foco
Ma ad estinguere amore
L'oceano è poco.

Uneori se oprea din cîntec, privea în sus spre arcadele loggiei, cu capul dat pe spate, ofta, bombănind aceleaşi cuvinte pe care putea să le spună, cu năduf, cuiva care-l asculta.

— *Eh ! cosi siamo noi, poveri, disgraziati, dobbiamo aspettare, aspettare, aspettare.* Nuanţá în crescendo, acel *aspettare* şi la a treia sau uneori la dublu ajungînd, smulgea bereta de pe cap trîntind-o cu năduf pe fundul gondolei. După numai un minut se auzea iar cîntecul, vătuit, obosit ca să ajungă la strigătut răguşit... *L'oceano è poco.*

De vreo cîteva ori, auzindu-i revoltele melodice, secretarul se aplecase peste balustrada loggiei, căutînd să-l liniştească :

— *Ei ! gondoliere, un po' di pazienza ! veniamo subito !*

— *Subito, subito ! ho veduto ! anche la morte può venir subito, ma non voi !*

Sivori rîse şi se retrase. Îi cunoştea firea gondolierului gras care-l slujise pe Principe şi la prima lui venire în Veneţia. Era un om jovial, bun, tată a zece copii... „Ce faci cu atîţia copii, Filiberto ? Şi toţi băieţi..." Invariabil, Filiberto răspundea : *I abiamo destinati tuti dieci a la Signoria... per il Consilio dei dieci.* Secretarul se mai aplecă o dată să-i strige :

— *Presto... veniamo, Filiberto !*

— *Sicuro, Presto !* bombăni grăsunul.

Siamo pronti, veniamo subito.

În adevăr, coborîră Principele, Aldulea și secretarul. Ore la rînd, Petru nu se hotărîse să coboare să meargă spre San Marco. Trebuia să vadă ce au făcut cei de la Consiliul Senioriei cu cererea sa de bani. Presimțea că toate vor merge altfel decît în trecut și nu-i venea să părăsească locuința... Aci era într-o stare de revoltă, negîndită. Aci își zicea : De fapt ce-i erau datori venețienii ca să-l ajute mereu. Ei sînt negustori, negustori aprigi. S-au luptat cu cetățile care căutau să le ia marea și comptuarele în lume. Se luptau cu frații lor. Dacă l-au ajutat cînd a luat întîi Domnia, nădăjduiau să fie despăgubiți, să tragă folos din negoțul cu Țara Românească, să le fie un soț în planurile împotriva turcilor. Acum el nu însemna decît un risc, o sigură aventură pentru ei. Turcii creșteau și fala, influența venetă scădea. Nu trebuia să se știe că-l ajută din nou... Apoi, după gînduri ca acestea, zîmbea silit, spunînd că respinge ajutorul venețienilor... „Cu cît voi avea mai puțin, cu atît voi crește, voi sui mai spre înălțimile morale"... Bietul secretar și boierii căutau cu fereală să-l hotărască să treacă peste toate, să primească... Ce să primească ? Încă ce nu primise și nici nu era sigur că va primi. Îl cuprindea o silă apoi revoltă. Apoi, își da iar seama că mîndria, dacă nu trebuia să-l părăsească, se cerea într-un fel s-o adoarmă... Coborîră. Filiberto se ploconi în fața Principelui. Trecu la cîrmă, vîrî lopata în unul din golurile forcolei : gondola se legănă puțin la bătăile scurte ale lopeții, apoi porni săgetînd pe apele canalului.

— *Canal Grande, a San Marco, Filiberto !... Senti ?*

— A San Marco, Eccellenza !

Ieșind din Canareggio, trecînd pe sub Ponte Giuglie, lăsînd în dreapta chiesa din San Geremia, gondola, cu botul țintind înainte spre Ponte di Rialto, către San Marco, întîlnea alte gondole țesînd ca niște suveici apele verzi în amonte și în

aval. Tăceau toţi trei. Numai Filiberto, auzind pe ecoul canalului frînturi din cîntecul vreunui confrate de breaslă, ca un cocoş excitat de trîmbiţa altui cocoş îndepărtat, izbucnea cu singuru-i repertoriu, repetarea : *„Io son figlia del mar / Madre del foco / Ma ad estinguere amore / L'oceano è poco"...*

Petru, ros de gînduri, părea că priveşte atent viaţa canalului Grande, palatele cu ziduri colorate : verde şi galben antic, coloanele, prăbuşirea ondulată a răsfrîngerii, variatei arhitecturi a veacurilor. Nu-l priveau pe el, acum, nu-i reţineau atenţia casele, palatele procuratorilor, ale marilor slujitori ai Republicei, nu-l priveau — nu că le privise de atîtea ori — operele de artă ale arhitectului Mauro Conducci din Bergamo, sau ale altora, ritmurile paletei de la clar la întunecat, aspectul de decor, paleta sensibilă şi mereu alta. Chinuit de antitezele gîndului, de salturile imaginaţiei se vedea în alt loc, făcînd alte gesturi decît ar fi fost nimerit să facă. Îl trezi glasul lui Sivori, care îi propunea, fiindcă timpul se urca spre turnuri cu lumina, să nu mai facă, după cotul ce-l întorcea canalul la Ponte di Rialto, al doilea cot, foarte mare, ca să ajungă la debarcader, la Molo, la piazzetta de la Palazzo Dogale. Aveau să oprească, să debarce după Rialto, la Riva del Carbon, lîngă Palazzo Dolfin să coboare pe Merceria şi pe Rio di Guerra ajungînd astfel în Piazza San Marco.

Bătuseră de două ori cei doi mauri de aramă cu ciocanele în clopotul din turnul orologiului. Trecuseră două ore. Postelnicul Aldulea, cu toată vîrtoşenia lui, după ce făcuse de neuitate ori înconjurul pieţei San Marco şi se rezemase cînd de coloana leului Sfîntului Marc, cînd de cea a Sfîntului Theodor, se opri deodată, ca un al treilea, mărunt monolit, între cele două coloane. Privirea lui se oprise asupra unui ins în rasă de călugăr, cu gluga prea acoperindu-i obrazul la acel ceas al după-amiezii

tîrzii, dar destul de calde. Își aminti să-l fi văzut apărînd de sub unul din portalurile bazilicei, la intrarea lor în Piazzetta din fața palatului ducal. Privise îndelung pe sub marginea glugii cărămizii, de parcă i-ar fi cunoscut. Dar mai ales, asupra Principelui întîrziase căutarea-i pătrunzătoare. L-a urmărit cum suia treaptă cu treaptă scara Senioriei, urmat de secretar. După ce a întors privirea asupra postelnicului, s-a gîndit o clipă și s-a îndreptat spre bazilică, dispărînd sub același portal, cel asupra căruia fac saltul încremenit cei patru cai din bronz, constantinopolitani. Postelnicul își începu iar preumblarea fără istov, cînd, deodată, dus de un gînd se îndreptă spre intrarea din mijlocul bazilicei, pe unde văzuse prelingîndu-se rasa cărămizie. O făcu încet, cu fereală, dar așa, părînd nepăsător, căutînd locul unde ar putea să descopere ciudatul călugăr, dosindu-se după statuile „Lunilor“ și „Meșteșugurilor“. Îl descoperi în unghiul din dreapta, îngenuncheat după piatra Bando. Coloana joasă, de porfir, nu-l ascundea în întregime. I se vedea doar spatele, coapsa și piciorul drept. Dosit după coloana de porfir, călugărul se bănuia nevăzut. Privirea ascuțită a postelnicului desluși ieșind, de sub rasa așezată clopot moale pe mozaicul pavimentului, ceva ce sclipi o clipă, cu lucire de oțel și postelnicul își dete seama că nu putea să fie nici crucifix, nici toiag de monah. Stătu cîtva timp să-și mute privirea de la coloana de porfir. Cel de după piatră se silea să împrumute nemișcarea coloanei joase. Bănuia oare că din umbra „Lunilor“ și a „Meșteșugurilor, omul pe care-l știa, îl pîndește ? Postelnicul se gîndi că e mai înțelept să iasă din bazilică și să facă așa ca urmăritul care urmărea, după cît bănuia Aldulea, să nu înțeleagă că a fost luat la ochi. Se alătură zidului palatului dogal, aproape de intrarea unde e grupul de aramă al Tetrarcilor îmbrățișați.

„Vra să zică, omul cercetează pe cineva. E călugăr și poartă sabie. Își ferește fața ziua-n amiaza mare. Se oprise îndelung

cu privire asupra Domnului. Nici Măria-Sa, nici talianul n-au băgat de seamă... Dacă vrea ceva, dacă-i om bun, de ce nu s-apropie ? Dar nu, nu-i curată treabă. Nu vrea să fie miluit... Nu. Ce-am văzut e limpede. Era un vîrf de teacă de sabie. Călugăr cu sabie şi cu fereală... Ce-o fi amuşinînd ?... Îşi rupse gîndurile. Coborau scara Domnul şi secretarul. Văzu de departe cuta între sprîncenele lui Petru deşi cobora cu capul înclinat ca un om pe gînduri. Nici secretarul nu părea să fie luminat la faţă. Mergea în pasul lui Vodă, dar spicuindu-l cu privirea îngrijorată. Aldulea le ieşi în cale. Petru nu spuse nimic. Văzîndu-se privit de-o parte şi de alta, înălţă fruntea, surîse :

— Cînd am pornit să venim aici la marii seniori ai Serenissimei, la marii negustori ai Logodnicei Mării, am spus : — Cu cît voi avea mai puţin cu atît mă voi ridica din umbra neomeniei... Tăcu. Îi privi, pe rînd, cu acelaşi zîmbet în care era şi mîndrie, şi umilinţă. Tăcură şi secretarul şi postelnicul.

— Vine seara, dragii mei. Seara o să ne spele cu umbrele ei de strălucirea bolnavă a acestor seniori. Gîndesc să nu mergem să luăm gondola. Cred că Filiberto al nostru a rămas fără glas. Tot urlînd, înciudat de aşteptare :... *Son figlia del mar*...

Cei doi rîseră mînzeşte. Nu îndrăzneau glas, mai ales secretarul, care văzuse şi auzise, chipurile, vorbele marilor Senioriei, scăderea cererii a o mie de scuzi, la două sute şi făgăduiala unei corăbii care să-l ducă peste Adriatica la Cattaro... ca de acolo să meargă cum va şti la Istanbul. Vroiau să-l vadă cît mai repede plecat. Nu au spus-o, dar curtenia minţită şi ceea ce-i ofereau o arăta.

— Da, ziceam să ne abatem, să ne curăţim sufletul în lăcaşul Santa Maria Formosa. E un loc plăcut inimii mele, în care ades m-am împăcat cu mine şi cu lumea.

— *Si, Eccelenza ! Facciamo un po'* ocol, dar nu sîntem nici departe de Riva del Carbon, unde ne aşteaptă Filiberto...

— Sărmanul ! O să ne ierte... murmură zîmbind Petru.

Spunînd acestea, prinse cum postelnicul rotea priviri cercetătoare în jurul Pieței San Marco și mai ales spre porticele bazilicei. Nu-l cercetă și nici postelnicul nu spuse nimic din cîte urmărise. Porniră. Cotiră prin fața Turnului Orologiului și lăsînd în urmă San Marc, prin uliți întortocheate, dădură la San Maria Formosa care-și înălța echilibrul senin al liniilor în jurul cupolei impunătoare. Postelnicul, care tot drumul cercetase împrejurimile, se opri în portalul bisericii. Petru văzu și nu-l întrebă iarăși nimic. Secretarul era în gîndurile lui despre întîmplările zilei.

Principele poposi cîtva timp în fața primului altar privind, pentru a cîta oară, se întreba secretarul, tripticul cu *Fecioara mizericordiei* de Vivarini. Se îndreptă apoi spre altarul capelei din dreapta absidei, în fața polipticului lui Palma Vecchio : *Sfînta Barbara și sfinții*. Sivori îl auzise o dată spunînd că în tripticul lui Vivarini îl izbește, de cîte ori îl privește, marea despărțire între chipurile oamenilor și prefigurările de sfinți. Zicea că-i o redare prea crudă a micimii oamenilor și puțin mîngîietoare, chiar de-ar fi adevărat. Îl atrăgea înfățișarea din zugrăveala lui Palma Vecchio, femeia iradiind putere și sănătate. E ca un fel de Victorie, ca o zeiță a vechiului Olimp, — mă ierte Dumnezeu — sfînta asta a lui Palma. Pe gîndurile depănate, Sivori îl văzu pe Principe, venind, cu fața liniștită, făcîndu-le un semn ușor din cap spre ieșire. Îl găsiră pe Aldulea aproape de intrare, dar făcînd cîțiva pași, agale, în întîmpinare, arătînd că fusese în biserică, dar că grăbise spre ieșire și se reîntorcea să-i fie Domnului Petru însoțitor. Petru îl privi iar ! Își spunea în gînd că postelnicul, ca om mai tînăr și om de oaste, nu-și afla astîmpăr, că sîngele și depărtarea de casă îl smucește mereu din orice loc.

Afară, noaptea venetă de iunie înfășura în catifeaua albastră a cerului cupola Santei Maria Formosa, clopotnițele, turnu-

rile, toate înălţimile zidite ale Veneţiei, care părea o încremenire de flote uriaşe cu catargele neclătinate de nici un val. Ocolind spre stînga bisericii, ieşiră în Calle del Paradiso... Uliţele înguste, casele cu ziduri ieşite peste catul de jos, susţinute de grinzi puternice, vechi, de multe veacuri. Petru mergea încet gîndind la ce văzuse, ce simţise şi ce-l rănise în acea după amiază. Sivori îl urma. Postelnicul însă, aci rămînea în urmă, aci se strecura pe lîngă ei de cum vedea desenîndu-se o adîncitură ori o uşă întunecată şi adîncată şi ea ca săpată în zidul vechi.

— Ei, cinstite postelnice, boieria ta n-are astîmpăr... De nu te-aş cunoaşte, aş zice că ai sorbit vreo licoare...

Sivori vru să spună şi el ceva de haz, ce-i trecuse prin cap, dar venind din urmă, postelnicul făcu un salt înaintea lor, oprindu-i cu stînga spre a le tăia calea, cu dreapta ţinînd sabia goală, trasă din teacă, nu văzuseră cînd.

— N-am sorbit, Măria-Ta, dar nu vreau să sorbiţi din şerbetul morţii, cum zic turcii...

Rămaseră toţi trei în aşteptare. Nu vedeau nimic, Petru şi secretarul. Postelnicului îi nălucise însă mişcarea unei umbre. Le făcu semn să tacă. Din dreptunghiul unei uşi se trase afară o umbră. Îndată, alta, din golul unei firide din faţa celui ce apăruse întîiul...

— Hai ! mai scurgeţi-vă, cîţi sînteţi, să vă vedem la număr, că faţa n-are obraz — făcu răguşit, cu o voce metalică postelnicul... Pas de cîteva secunde, la cîteva braţe înainte zidul mai vărsă o uşă altă umbră. Sticliră oţele. Nu mişca nimeni... Între case, întunericul şi tăcerea păreau strivite ca o aceeaşi pastă.

— Aţi ieşit toţi, ori ba ? — gemu Aldulea, negîndind dacă umbrele înţeleg limba lui, ori ba. Din spatele lor se auzi că unul înţelesese...

— Am ieşit toţi.

Repezind o privire fulgerată în urmă-i, postelnicul păru să desluşească o umbră, acoperită cu rasă călugărească.

— Aha ! Tu eşti, boaită ?

— Da, fiule ! — făcu miorlăit, batjocoritor, umbra din rasă...

— Loviţi în spate, gemu înfundat postelnicul. Se repezi şi din citeva lovituri, întiia umbră care scăpase sabia, urlă ducîndu-şi mîinile la obraz.

— *M' hanno accecato !*

Sîngele îi întunecase vederea. Postelnicul îl lovise fulgerător între ochi. Cei doi întîrziaţi în spatele celui orbit de sînge. se repezeau căutînd să-l prindă din coaste, fiecare. Dar uliţa era îngustă şi nu îngăduia o mişcare largă. În spatele lui, Aldulea îi auzea pe Principe şi pe secretar ţinînd piept salturilor furioase ale călugărului. Petru lupta după felul frînc, cu spada şi pumnalul cu gardă pe care i-l trecuse Sivori.

Se auzi un icnet scurt. Călugărul fusese atins de Petru în vreo parte a trupului, dar se bătea ca un apucat. Postelnicul, cu toată grija de cei din spate, pe care ar fi vrut să-i ajute, din cîteva rotiri îl trecu prin limba săbiei pe unul din potrivnici. Îl lovi la braţ. Umbra scăpă sabia şi părea, cît se vedea prin slaba cernere a luminii stelelor, că o luase la fugă. Rămasul, dîndu-şi seamă că postelnicul îi tăiase pe cei doi, mai încercă să se împotrivească, lovind cu disperare în toate părţile încît, nemerind cu lama săbiei în zidul întunecat, se auzi cum o bucată a oţelului sună rostogolindu-se pe dalele ulicioarei. O luă la fugă şi el. Cel lovit la ochi, se ducea cu mîinile la cap, gemînd lovindu-se cînd de un zid cînd de altul ca un om beat. Postelnicul mai privi o dată în adîncul ulicioarei negre. Se repezi înapoi:

— Aşteaptă-mă părinţele că vin !

Se strecură pe lîngă Petru, ieşi în golul dintre cele trei săbii ce pîndeau să muşce. Nu mai ţinea seama că Principele putea fi umilit, neavînd credinţă în sabia lui. Postelnicul, dezlănţuit, dar sigur pe mişcare, ca un animal de pradă, căuta numai să-l ferească, să-i apere viaţa.

— Postelnice, sîntem trei și omul sîngerează.

Logofătul luă seama că Principele sufla greu, șuierat.

— Măria-Ta! Mai bine să rămînem trei și cîinele să moară!

Îl prinse pe călugăr într-o morișcă. Sabia se răsucea cu licăriri de fulger, dar cel cu rasă mincinoasă nu se da, repezindu-se ca un zăvod turbat. Petru și Sivori se ațineau în spatele postelnicului, dar se traseră mai în urmă să nu-l zădărească-n mișcări. Se deschise o fereastră la catul de deasupra lor, în spatele călugărului. Cel ce o deschisese, din nebăgare de seamă, grăbit să vadă ce e jos, izbi un vas mare cu flori. Vasul căzu spărgîndu-se cu zgomot, pe dalele uliței. În aceeași clipă, Aldulea strigă :

— Păzea, din urmă !...

Zgomotul vasului spart, strigătul postelnicului, îl făcură pe călugăr să aibă o scurtă răsucire a capului. Sabia lui Aldulea lovi atît de cumplit de iute, aproape descăpățînîndu-l. Călugărul mai stărui pe picioare, făcînd o ultimă mișcare să lovească. Se prăbuși izbindu-se de zid, nelăsînd să-i cadă sabia, din pumnul crispat de moarte, pe mîner.

Rămaseră cîteva clipe toți trei aproape încremeniți. Suflau greu. Nu se priviră. Fereastra, deasupră-le se închisese încet, cel dinapoia ei, nevoind să fie amestecat dacă ar veni garda. Dar garda nu se arătă. Cei tăiați se topiseră în noapte. Postelnicul își privi sabia însîngerată. Se aplecă, prinse pulpana cărămizie a celui căzut, ștergînd încet lama.

— Ce facem cu el ? întrebă secretarul.

— Călugărul ? Rămîie unde se află. Poate or veni frații lui de rugăciune să-l ia, ăi de au plecat însemnați.

— Ce-au vrut ? Să ne jefuiască ? întrebă secretarul.

— Ce au vrut și „neguțătorii“ Mircioaei, mătușa mea, cînd au lovit corabia ce mă ducea spre Rhodos, în exil.

— Eu cred că ăsta — Aldulea arătă cu sabia spre falsul călugăr — ar putea fi iscoada lui Mihnea, omul care l-a urmărit

din Istanbul pe purtătorul veştilor de la domnul ambasador al Franciei.

Coborau tăcuţi pe Calle del Paradiso spre Rio di Guerra, ca să ajungă la Riva del Carbon, unde-i aştepta nefericitul Filiberto. Postelnicul îi lăsă pe Petru şi secretar să înainteze în vreme ce el, încă cerceta cu ochii, neobosit, locurile. Era o tăcere întinsă peste Cetatea Lagunelor, o tăcere atît de limpede, încît auziră ciocanele maurilor lovind cadenţat în clopotul din Turnul Orologiului.

La Riva del Carbon, în stînga podului Rialto, în gondola lui priponită printre celelalte gondole, Filiberto dormea adînc, legănat de uşorul tangaj, iscat de răsuflarea canalului Grande, visînd că cei zece băieţi ai săi erau gătiţi în hainele bogate ale celor din Consiliul Serenissimei, se aflau în Sala dei Pregadi şi dogele îi aşeza după mărime în scaunele celor zece, iar el, Filiberto, ca tată al celor zece, era, firesc, marele cancelar. Zîmbea, fericit, în vis, că gluma lui obişnuită se împlinise.

Cînd postelnicul puse piciorul în gondolă şi-l zgîlţîi uşor să-l trezească, crezu că o aripă de furtună saltă cumplit ambarcaţia. Buimac, cu ochii lipiţi şi brumaţi de somn, sări strigînd :

— *Per bacco ! c'è la Tramontana ! Porca Madonna !... Ah, Mamma mia !*

Îl liniştiră, zgîlţîindu-l bine să se trezească. Urcară toţi trei. Gondola se depărtă de Riva del Carbon. O adîncă muţenie îi cuprinse pe principe, pe Sivori şi pe Aldulea... Doar Filiberto mormăia cu gura încleiată :

— *Oh, Dio mio, che bel sogno, che bel sogno.*

Îl prinseră de braţe duhurile plecărilor. O putere de neînfrînt îl împingea mereu către alte locuri. Unde ar fi vrut să se aşeze, nu să se liniştească, nu i-au îngăduit soarta şi jucătorii şahului istoriei... „Doamne, de ce nu-mi dai rădăcinile steja-

rului ? Şi firul de iarbă prinde rădăcină, numai robul tău Petru e vălătuc dus de vînt, plavie, pe ape, nor în văzduh, pasăre în zbor veşnic, fără aşezare pe pămînt", îşi cînta uneori litania Principele.

În dimineaţa aceasta de 27 iunie, umbla fără astîmpăr, ca un duh fără linişte, prin încăperile ce le locuia în *Ca Pozzo*. Secretarul cu valetul său, acelaşi Niccolò ce-l urmase pretutindeni, rostuiau lucrurile ce urma să le ia în apropiata plecare la Istanbul. Omul care venise de acolo să-i fie însoţitor împuternicit şi călăuză, aşteptase destul, spunînd mereu că nu trebuie să mai adaste, fiind aceasta neplăcut Sultanului care-l mînase către Principele Petru să-l aducă cît mai degrabă.

Petru ieşise în loggia ce da spre Canareggio. Canalul era ca o spinare verde de balaur, aşa cum îl întocmesc pe zidurile bisericilor zugravii de subţire în arătarea iadului. Sufla vînt şuierat şi apa verde se vălurea în creste mărunte, în creţuri ca pielea de tîrîtoare uriaşă, la nesfîrşit. Cerul deasupra se întindea ca o sticlă palid albăstrui-verzie. Era rece şi nu părea boltit, ci printr-o stranie alcătuire, se ridica de la orizontul bănuit după decorul de palate, după turnuri, turle şi hogeacuri venete, drept în sus, spre nicăierile lumii.

Şi aerul pe care-l trăgea în rărunchi părea să-şi sporească răceala odată intrat în plămîni, trecînd în copacul sîngelui, încît îşi simţi toată făptura prinsă în copca unui ger gîndit. Era tot frigul sufletului, frigul ce-l simţise în vremea din urmă căzînd asupră-i din ochii oamenilor, din purtările şi cuvintele lor. Acei oameni erau nobilii, *il capo del consiglio dei dieci*, procuratorii, proveditorii Senioriei. În dimineaţa asta era întrunirea Senatului veneţian. Trebuia să meargă să ia parte, să mulţumească dogelui Pasquale Cicogna, Republicei, pentru cît se făcuse în trecut şi în timpul de faţă la voia celui ce a fost Domn în Valahia mare, pentru cel care, dacă soarta va fi darnică, ar urma să fie iarăşi în scaunul ce de două ori i se uzurpase. Îi venea negrăit de greu, nu să mulţumească ci să pri-

vească, fie chiar pentru scurt răgaz unele chipuri, unele priviri mincinoase, fățarnice. Duhul său limpede, cînd nu-l învolburau elanurile prea crescute din nimic, spre nimic, judeca drept, spunîndu-și că totul e în firea lucrurilor, că oamenii aceia nu-i erau datori cu nimic, la întîia privire... Hotărît ! Își vedeau de socotelile lor, de negutătoria lor, de fala lor, așa ca nu doar să dea cîștig altora, dar chiar să-i tragă pe sfoară de le-ar veni la-ndemînă. Că privind altfel, din unghiul prin care rațiunea omenească țintește la piscurile marilor idealuri, întîlnind în raza ei acei oameni însemnați de degetul creației ca fiind scutieri ai creștinătății, arcași săgetători în puterile impure ; adică mai drept și mai simplu, principii cu largi vederi, cu dorința de a apăra popoarele străvechi stăpîne, cu drepturi pe lutul și apele ce-au oglindit strămoșii, să stăvilească zvîcnirile lacome ale islamicelor hoarde.

Așa era frămîntul lăuntric, iscat de îndoieli, de revolte, de tristeți culese din perindarea zilelor, din înfățișarea părelnică a vieții și a gesturilor omenești. Cum stătea astfel, uitîndu-și ființa pămîntească, proiectat ca un duh pe necuprinsa sticlă a cerului, ca o altă lume închipuită, mișcîndu-se în cugetul său necontenit, în alcătuiri și desfaceri de stări, întîi, și trimeasă printr-un fascicol magic să capete o crescută mișcare și tîlcuri nelămurit tulburătoare, auzi cum un glas omenesc, aieve, îi vorbește :

— Excelență, e vremea să mergeți. Senatul venețian vă așteaptă.

Ar fi vrut să-i spună secretarului că Senatul venețian așteaptă, abia așteaptă să-l știe cît mai curînd mai departe ; că la o dană, la un chei, undeva în lagună, între carace, galease și mahoane se legăna corabia ce-l așteaptă măsurînd timpul cu pendularea catargului.

Își duse mîna la frunte. Trecu palma peste pleoape. Un gest care ar fi vrut să întrerupă gînduri și vedenii ; apoi în-

tinzînd brațul cu palma deschisă, întoarsă spre sticla cerului șterse cu ea parcă vastul spațiu, făcînd să dispară tot ce îi arătase acolo, răsfrîngerea gîndurilor.

Cu ani de zile în urmă, mai tînăr, în strălucire, cînd un penel din Renaștere parcă îi desena un viitor colorat într-o lumină și o paletă cu bucuria de a trăi, venețiană, văzuse, după cum își da seama acum, o Logodnică a mării, ascunsă sub fard mincinos. Aceasta este adevărata Veneție, cea a veacului prin care trec. Veneția orgolioasă, tenace, un mit de triumf și bogăție. De la această logodnică nu mai avea ce aștepta. Va merge totuși la Seniorie. Va face așa ca să nu pară rănit, înfrînt. Va zice că-i în plin carnaval ! Va purta mască. Va minți cu zîmbetul gurii, cu seninul frunții. Ochii, ochii plini de amar, de furie, de ură, nu i-i vor vedea. Va fi nefiresc de mîndru, va juca precum un actor prost, un cabotin. Îl vor crede. Sînt tot niște cabotini, care trăiesc o dramă ca și el. Se cred puternici, în glorie, sau fac așa să se creadă că sînt, cum face și el. Îl știau chemat la Istanbul să i se dea Domnia. El nu-i sigur. Nici ei în lăuntrica lor ființă, în cuget, nu se cred cum cată s-o arate. Să lăsăm histrionii să-și joace farsa ! Și totuși el crede, el speră. Zestrea de nădejdi încă nu s-a sleit. Îl costă atît ! Atîta risipă de suflet, de nervi, de încrederea în oameni, pe care a nutrit-o. Totuși Renașterea l-a pregătit, l-a șlefuit. Dacă va mai avea răgaz, oglindirea ei, falsă în adîncuri, o vrea așezată în tiparele virgine ale țării și poporului său. O Renaștere românească visează așa cum năzuie în suflet pentru o întregire, o înfrățire a tot ce-i românesc, în pămînturi și-n suflete.

În capul scării Giganților, între statuile de marmură ale lui Sansovino înfățișînd pe Neptun și Marte crezură să-i aștepte cîțiva bărbați, după vestminte magistrați în robe roșii și alții înveștmîntați în negru... Dar apropiindu-se, cu fiecare treaptă

suită, înțeleseră ce se petrece, după felul în care vorbeau între ei, fără să ia în seamă apropierea Principelui, a secretarului și a celor trei boieri valahi ce-i alcătuiau suita. Se apropie însă un bărbat, care se plecă ceremonios în fața principelui Petru, spunînd că e Camillo Ziliol, secretar al Senioriei și își asumă plăcuta datorie să-l călăuzească pe Excelența Sa spre sala de ședințe a Senatului Veneției. Că Înălțimea-Sa dogele Pasquale Cicogna îi urează bun sosit în Palazzo Dogale și o sumă de fraze banale, de circumstanță care păreau să astupe, să împlinească printr-un turuit amețitor ceva ce lipsea în protocol la sosirea unui personagiu de seamă.

Într-o muțenie adîncă, Principele și oamenii săi îl urmau pe secretarul Senioriei care-i depășea, mergînd sucit dintr-o coastă spre Petru. Acesta urca treptele Scării de Aur, cu fruntea înclinată să nu i se citească pe chip sumbra încordare. Nu privea în juru-i. Îl urmărea amintirea locurilor ce le străbătuse alte dăți. I se înfățișa, fără voie, fiecare amănunt, în linii, volume, culoare, oameni și gesturi din trecut, din prima lui trecere prin superbele meandre, culoarele, sălile Senioriei. Dogele și senatorii, și marii Serenissimei de atunci, apăreau o clipă, dispăreau, cu o trecere mecanică de păpuși, ca figurile caruselelor din orologiile turnurilor. Totul se clătina, se împiclea, spărgîndu-se precum imaginile pe pînza apelor tulburate. Sivori îl urma îngîndurat și el. Numai cei trei boieri, ce călcau întîia oară în Palazzo Dogale își răsuceau bărbile și gîturile, uitîndu-se la tot ce vedeau, cu ochii lărgiți de uluire. Dar își luau repede seama, cătînd să nu li se vadă mirarea și să nu cumva să se împiedice, să se aștearnă pe covoarele grele sau pe pavimentul sălilor lungi. Se holbă, mai ales Belobrad, din trecere, în Sala stacojie, unde magistrații învestmîntați în roșu așteptau sosirea dogelui.

Valahii trebuiră să adaste în sala celor patru uși, din care se putea trece, la vremea cuvenită, la unul din consiliile de dincolo de acele uși. Dar Principele avea să treacă în sala Ma-

relui Consiliu. Sivori şi cei trei boieri puteau privi şi asculta în fundul marii săli, după o balustradă, în spatele spaţiului ocupat de cei 1200 de membri ai Marelui Consiliu şi acelor *pregadi*, nobili veniţi la rugămintea Dogelui.

Petru se zbătea în labirintul gîndurilor cu ochii în vag, dar părînd ţintiţi asupra feţii laterale a peretelui din stînga sălii, unde era înfăţişată Cucerirea Bizanţului. Tresări, nălucindu-i că de acolo, din acel frămînt de oşti înviate sună în byksele, în bucinele de argint. Intrau în sală, Pasquale Cicogna, dogele, cei zece, inchizitorii şi toţi marii demnitari ai Senioriei. Trompeţii amuţiră. Întregul consiliu se afla pe locuri. Cum Principele Petru era străinul de seamă, se hotărîse înainte ca Excelenţei Sale Principelui Petru Demetrius, cum îl numeau, să i se dea cuvenita întîietate. Şi aceasta o simţi el ca o grabă de a isprăvi odată, cît mai curînd cu oaspele stînjenitor. El ridicase cătarea spre tavanul marii săli, pe care era pictată *Apoteoza Veneţiei* de Veronese şi Tintoretto. Îşi aminti de figura bună de burghez iluminat a preţuitului Veronese, care-i zugrăvise chipul atunci... Simţi în juru-i o mare tăcere. Coborî privirea asupra sălii. În faţă vedea estrada cu tronul dogal, înconjurat de cei Zece şi cei şase consilieri ai dogelui, procuratorii Sfîntului Marc...

Hotărît, trebuie să isprăvească mai repede. Nu mai avea ce lega cu aceşti oameni. Încercase să-i facă să-l ajute, să nu rupă punţile cum căutau. Luînd iar scaunul ţării sale, ar fi putut să le fie aliat, ar fi putut... N-ar fi putut nimic... Ei nu cred decît în ce e gata împlinit... în ce e..: Dar întîia lui Domnie a căpătat-o şi cu o mică parte de sprijin din partea Republicei... Ar putea să le spună... Dar la ce ar folosi acum elocinţa ? Şi totuşi, în această sală, da, cu un alt doge... Era bătrînul Niccolò da Ponte... Un om de seamă... erau şi mulţi dintre cei ce alcătuiesc şi azi Senatul Republicii... Îl ridicaseră în slăvi pentru chipul în care le zugrăvise tribulaţiile vieţii şi nedreptatea suferită pe care le-o înfăţişă în cuvîntarea-i înaripată în limba lor

pentru care l-au lăudat atîta... Toți ochii de pe estradă îl fixau. Păreau orbi, păreau că nu-l văd sau nu vor să-l mai vadă. I se păru că dogele a închipuit o ușoară înclinare a capului. Porni să se îndrepte spre ei. Deodată treptele estradei crescură la înălțimi de cataracte. Totul vuia. Se repezeau potrivnice ape imateriale, prăbușindu-se înspumate, căutînd să-l respingă. Simți muta, chiar zîmbitoarea, curtenitoarea adversitate. Atunci tot sîngele străvechi din anafoarele timpurilor sui în el cu toate revoltele și toată mîndria neamului. I se păru că face pași de uriaș urcînd toate treptele închipuitei cataracte. Era pe platformă aproape de tronul dogal. Îi vedea calota cornată, acel biretum roșu cu coroana de aur și pietre de preț cum purtaseră împărații Bizanțului, dar chipul era ca o pastă incoloră între mantia aurită și roșul biretum. Mantiile roșii din scaune, cei Zece, consilierii, păreau hălci roșii de carne... Stătea zîmbind în partea din dreapta estradei. Atunci, întîia oară, în acel 7 martie, al anului 1581 se afla tot aici. În stînga estradei stătea Berthier, acel plăcut om, Bartheus Franciscus cum îi zicea el... secretarul ce i-l dase Henric ; unul din secretari. Îl ridicase în slăvi Berthier. Își dădu seama că timpul trece uluitor, că e vremea să-și adune ființa răvășită, să sfîrșească odată... Se auzi vorbind :

— Vin să aduc închinarea de despărțire Luminăției-Voastre, Senatului Republicei și să mulțumesc pentru toate cîte s-au făcut pentru mine.

I se învălmășeau cu totul alte vorbe în gînd, aducîndu-și aminte de răspunsul pe care i-l înmînase cu hotărîrea Senatului venețian, secretarul Camillo Ziliol. Îi spuneau că nu pot scrie principelui Transilvaniei, iar dogele Cicognia îl încredința să se mîngîie cu sprijinul cerului... — Da, își zicea : cu ajutorul cerului. Cerul nu dă bani și nu face lucrări diplomatice... Urmă vorbind către doge :

— Serenissime Principe, mă bucur în inima mea, că o văd pe Luminăția-Voastră sănătos, așa cum v-am lăsat la plecarea

mea din această cetate, cînd am fost cu ani în urmă şi rog pe bunul Dumnezeu să vă ajute să prosperaţi încă mulţi ani, laolaltă cu toţi aceşti iluştri domni.

— Şi noi, eu şi aceşti iluştri domni v-am revăzut cu plăcere, ilustre Principe.

...Da, da, am simţit-o cu prisosinţă ! oh Doamne, de ce nu pun capăt odată comediei ? gîndi Principele arborînd un surîs, aproape rînjet.

— Dar despre celelalte nu mai e locul să vorbim. — Se gîndea la refuzul celor o mie de scuzi — ...Ci iară, implor pe Cel de Sus, să vă ţină în sănătate, iar pe acestă Serenissimă şi fericită Republică să o păstreze şi s-o mărească în veci !

Ar fi vrut să fie sincer. Nu ştia să urască pînă la răzbunare, pînă la distrugere. Aşa era alcătuit. Totuşi, iubea Veneţia, iubea fîlfîitul mereu inspiratelor zboruri spre culmile simţirii şi frumosului Renaşterii, care-l ameţea ca visatul cîntec al sferelor. Dar citea în viitorul Logodnicei Mării, după toate semnele stihiilor ei, trecute şi viitoare, cum i se destramă, întîi vălurile, apoi somptuoasele vestminte de fală... O ! Antisthene, îi zicea Socrate acestuia, ...îţi văd orgoliul prin găurile halatului !

Treptele cataractei, cum îi nălucise, cînd le urcă spre podiumul unde făleau dogele, înţelepţii şi toţi cei mari ai Serenissimei, încremeniţi, îngheţaţi de gerul lăuntric, cum îi vedea şi-i credea el, îşi retrăseseră năvala închipuită. Era acum totul gol, uscat, sterp. Nici măcar limonul ce rămîne după viituri şi care generează învierea sămînţei, nu se vedea.

...Şi auzi glasul psalmistului : *„Vae ! vae ! Babilon, civitas illa fortis !"*

Mai privi o dată înaintea lui. I se păru că vede tronul dogal, jilţurile, goale. Apoi, acolo se aşezară iar nişte biete umbre colorate. Se înclină într-acolo cu bunăcuviinţă. Înălţă fruntea, întreaga-i statură regească, se întoarse, coborînd cu pas de legendă treptele, părăsind sala Marelui Consiliu, ducînd după el, parcă, o întreagă cohortă de eroi, de cavaleri, de umbre măreţe.

Părăsind Riva degli Schiavone în dimineaţa zilei de 29 iunie, corabia Senioriei îi purta pe Principele Petru şi suita sa plutind spre Cattaro, peste Adriatica. Era o dimineaţă calmă de vară şi tăind spre Canale dela Giudecca, nava se legăna leneş în Bacino di San Marco... Cîtva timp, Petru stătu răsleţit, la prova, privind uşoara despletire a apei în botul vasului ce înainta destul de încet. Asta îl nemulţumea. Voia să se depărteze cît mai curînd de locurile unde trăise zile pline de strălucire şi aceste timpuri din urmă ce-i întinseră cupa cu băutură amară. Pînzele celor două catarge aveau parcă moliciunea căzută a unor obraji de babă. Cîteodată se trezeau sub izbucnirea unui pui de vînt şi plesneau scurt. Atunci, tresărind, se lepăda de gînduri. Dacă ar fi privit în urma vasului ar fi văzut Veneţia scăzînd estompată, topindu-se într-o palidă lumină trandafirie, apa acoperindu-se cu o nuanţă opalină, uşor irizată, schimbîndu-se pe clipă sub pale de ceţuri şi trecerea brizei marine. Lunecau fluturi sau în depărtări vase cu pînze ? Nu întoarse niciodată capul să privească spre locul părăsit. Numai cînd din Giudecca, nava lunecă în Canale di Fusina, se rupse de la prova îndreptîndu-se spre tovarăşii de călătorie. Toată vremea cît Principele stătuse adîncit în el, cu faţa spre zările marine, Sivori şi boierii cătau la Înălţimea-Sa pe furiş, nu-şi mărturiseau între ei gîndurile. Fiecare depăna însă întîmplările ultimului timp petrecut în Veneţia.

Le venea greu să cugete la un anume lucru ce se cerea uitat, la întîmplările zilei de greu necaz pentru Principele lor. Aproape se fereau să gîndească în preajmă-i ca nu cumva, cu puterea ce i-o bănuiau, de a citi pe chipuri şi în suflete, să-i dovedească depănînd anume întîmplări ce nu-i erau spre aducere aminte, precum bănuia fiecare din cei patru. Au încercat, uneori, mai ales Belobrad logofăt, care era lesne la voroavă şi într-un fel necîntărit la alegerea întîmplărilor, crezînd, spre descreţirea

fruntii Domnului Petru, a face bine, incondeind cu haz unele căpățîni sau întîmplări, văzute în ghemul de uliţe şi sfori de apă ale cetăţii venete, prin pieţe şi piaţete, la trecerea procesiunilor sfintei cruci prin Piaţa San Marco, sau forfota de negustori şi cumpărători de pe podul Rialto, cu liota de pezevenghi, panglicari şi pungaşi, lumea veselă şi zăludă, gătită bogat sau ascunzîndu-şi mizeria sub ţoale de paiaţe, cu măşti colorate, o lume de închipuire, cum zicea logofătul, sau de irozi, în zilele carnavalului. Dar cînd aceste trăncăneli hazlii pomeneau de lumea Senioriei, de Palazzo Ducale, de treburile ce-i chinuiseră sufletul, îl umiliseră, Petru întorcea capul spre largul apelor în care intrau, ori spre altul decît bietul Belobrad, sau se depărta încet stînd însingurat, cătînd spre galerele sau mahoanele întîlnite ce veneau împotrivă, rămînînd cu privirile spre nicăieri.

Cînd corabia care navigase sub vînturi prielnice se apropia de Cattaro, boierii valahi şi secretarul aflară, înfăţişîndu-li-se aproape un nou Petru. Secretarul nu-l mai văzuse de multă vreme cu o asemenea lumină pe chip, cu toată făptura avîntată spre gurile Cattarului ce vărsa în apele adriate domoala deltă adunată din tăriile de piatră montenegrine în bazinele Tivatului şi Risgan ale marelui golf Cattaro. Principele arăta pornit să înfrunte înălţimile munţilor Origen şi Lovcen. Sălbateca priveliște uriaşă, înmărmuritor de frumoasă, părea să nască în sufletul, în fiinţa lui, avînturi ce dormiseră somn adînc în anii din urmă. Ai fi zis că este luat, înaripat de o muzică neauzită decît de el, armonii străbătute de mişcări de închipuiri eroice. „Aşa l-am văzut să fi ieşit din tiparele fiinţei, la vremea cînd mergea la întîia înscăunare în Valahia... îşi spunea secretarul.

— Boieri dumneavoastră, văd că vă miră ceva, că mă priviţi cu zîmbete nehotărîte. Vă veţi fi întrebînd ce se petrece cu Petru al vostru ? Dar, iată, uitîndu-mă la minunile firii, de aici, au apărut după ele, sau le-au acoperit frumuseţile dumnezeieşti

ale pămîntului nostru românesc și mi s-a umplut sufletul de dor și genele de roua lor visată.

— Așa e, Mărite Doamne ! șoptiră cu o cascadă de suspine și Mihail ban, și Belobrad logofătul, și postelnicul Aldulea. Privindu-și Principele, cu noua-i lumină pe față, secretarul genovez zîmbea larg, de parcă vedea pentru întîia dată prea frumosul chip al Principelui.

Părăsind corabia, Petru nici nu punea alături timpul de față cu o altă coborîre pe uscat spre a lua căile către Istanbul, întru recăpătarea măririi și puterii. Suita ce-l însoțea, cei trei boieri, secretarul și trimisul de la Poarta Otomană erau umbra alaiului de cavaleri, nobili ai Apusului, boieri, oșteni, ieniceri de pază prin uneori sălbatece locuri străbătute atunci, cu primejdie de la răufăcători și răuvoitori, ce gelozeau apropiata urcare a Principelui Petru în scaunul muntean.

Dar ajunși la un loc de odihnă și ospătare, într-un han, la Cattaro, un foarte vechi han ținut de niște levantini, s-au așezat în jurul unei mese grele din stejar, Domnul Petru, Mihail ban, Belobrad logofăt, postelnicul Aldulea și secretarul. Era o masă de taină, în amurg, în hanul străvechi. Trimisul Porții plecase anume să primească, după cum suna porunca Înaltei Porți către Sangeacbeiul și cadiul cetății, o gardă de spahii și cai pentru valahi, să-i ducă la Istanbul... Erau osteniți, erau îndoiți în sufletul lor, dar bucatele și vinul aspru, de piatră, le primeau pîntecele și gîtlejul. Încercau să fie voioși, să păstreze vie flacăra nouă ce încălzise inima Voievodului. Numai secretarul pleca uneori fruntea îngîndurată...

— Ce o fi avînd cinstitul boier secretar ? făcu Belobrad, arătînd din barbă către Sivori.

Principele care se afla lingă el, îi puse o mînă pe umăr, ușor, că secretarului i se păru să fi poposit asupră-i, unul din hulubii blînzi în largul pieței San Marc. Pe corabie, vorbiseră despre multe treburi trecute, viitoare, și despre curînda despăr-

ţenie a drumurilor. Secretarul făcuse călătoria pînă la Cattaro, să-l petreacă pe Principe, avînd a se întoarce înapoi, la Veneţia şi apoi, la neamurile sale la Genova...

— Ei, zise Mihail ban, — vorbindu-i lui Belobrad — lasă omul în gîndurile sale — boier logofete ! Nu-i bine să-l întorci pe om din toate gîndurile... O fi avînd şi Domnia-Sa secretarul îndreptările şi socotelile sale...

— Îl las, îl las, dar să ne mai cinstească şi Domnia-Sa cu o vorbă — că mult nu l-om mai auzi. Şi să mai închine şi cu noi o cană de vin, aşa, ca la despărţenie...

— N-o să fie lungă, domnii mei, despărţenia... Dar trebuie să mai adaste, că nu-i bine să vină cu noi laolaltă la turc. Poate unii nu cunoaşteţi că iubitul nostru secretar, are la Ţarigrad un prieten dulce care i-ar pune ceva amar pe limbă sau un tăiş de iatagan la gît — spuse cu o melancolică veselie Petru.

— Cunoaştem, Măria-Ta ! Assan Paşa !

— Iacă, eu nu ştiu, cinstite bane, — făcu repezit, ca înciudat de neştiinţă, Belobrad... Ce prieten dulce-i poate fi Assan Paşa ?

— E vorba de şerbetul morţii ce i l-ar da, d-aia-i dulce.

— După moartea lui Ochiali Paşa, acest Assan Paşa a fost suit în slujbă mai înaltă de Sultan. Acum este mai marele asupra flotei imperiului Otoman. Corsarul Assan Paşa, că se dădea la asemenea trebi, îl luase în robie pe un genovez de-al Domniei-Sale, Aurelio Tagliacarne. Ori dragul nostru secretar i-a smuls fiarei prada de sub nas. Aşa că pămîntul Ţarigradului n-ar fi prea sănătos sub tălpile Domniei-Tale, Francesco !

— Mă închin, Doamne, poruncii, dar că nu mă doare despărţenia, nu pot s-o spun.

— Ne vei ajunge îndată ce vom intra în Valahia noastră. Vei veni însă pe drumul pe care-l cunoşti, prin Austria şi Ungaria. Pe unde am fost altădată şi pe unde ne îndreptăm azi, spre Istanbul, ar fi mai cu primejdie pentru un străin călătorit singur.

— Da, Măria-Ta, așa voi face... *che fare ?* Mă voi înapoia la Veneția unde voi aștepta *il coronamento della Vostra Altezza !*

— Așa, așa ! iar încurcă limbile să nu înțeleg nimic întreg, rîse Belobrad.

— Mai bine să încurce limbile decît drumurile... logofete. Că între toscană și graiul nostru mai poți afla tălmăcire, dar în drumurile turcului doar rătăcire.

— Așa-i, așa-i, Măria-Ta... turcul...

Ca să taie sporovăiala, uneori neoprită, a logofătului, Petru se ridică de la masă. Se ridicară toți și Principele însoțit pînă la odaia unde avea să odihnească, le ură noapte bună, îndemnîndu-i să meargă și ei la odihnă...

În zori, în curtea hanului așteptau caii înșăuați și garda de spahii, aduși de către Sangiacbeiul din Cattaro, venit și el să-l petreacă pe Principe la plecarea spre Înalta Poartă.

Urcînd în șa, Principele întoarse privirea spre Sivori. Acesta avea ochii încețoșați. Imaginea celui ce urcase în șa se descompuse în apele sărate ale lacrămii. Secretarul se cutremură în suflet ca de rău augur. Nu era superstițios, dar se temea de presimțiri și crezu că acea spargere a imaginii Principelui în lacrimă, tocmai în ceasul despărțeniei, cînd se pornea către unde se pornea, e oarecum un semn. Îi trecu un fior rece prin măduva spinării... Își făcu ușor, pe furiș, cruce pe sub manta. Ochii Principelui rămaseră o clipă asupră-i. Clipise din pleoape. Ce-a vrut să spună prin zbaterea pleoapelor ? Avu o jumătate mișcare a brațelor spre Petru, ca o implorare. Din înaltul șeii, ridicînd dreapta, Principele îi strigă :

— Să ne vedem cu bine la Tîrgoviștea, Franco !

Convoiul porni. Secretarul rămase în picioare în fața hanului, pînă cel din urmă călăreț se șterse în depărtare.

Aripile nădejdii și încrederii încă mai băteau în preajmă-i intrînd în Constantinopole. Brizele Bosforului aducînd miresme

de iasomie și tamarix sau suflînd prin Baglarbași, prin înălțimile cu vii, îi umflau nările și-i bombau pieptul la amintiri din vremea întîiei sale străluciri. Poetul o luase înaintea diplomatului, a Principelui, umplînd cu gest și culoare marile pînze ale închipuirii. În Pera, dînd să urce treptele ambasadei Franței, văzu în cadrul porții mari un om mic, delicat ca făptură, așteptîndu-l. Cînd îi deosebi chipul, o clipă, Petru avu un mic fior de presimțire umbrită. Ceva îl trase înapoi. Ceva îi spunea nelămurit că ar fi bine să sară înapoi în șa, să gonească prin cîmpiile, dealurile și munții Balcanilor, spre Cattaro, sau Raguza. Chipul ambasadorului Lancosme avea o culoare cenușie, o mutră de coabe sau de cioclu. Știa că e suferind de multă vreme.

— *Je souhaite la bienvenue a l'Illustre Prince Pierre Demetrio*... Dar vocea ambasadorului și felul în care ura bun sosit, avea ceva de litanie. Poate i se părea Principelui. Poate el era încă prea înclinat să vadă partea luminată a vieții. Bietul Lancosme era ca însemnat de mîna cenușie de dincolo...

— Bine v-am găsit, Excelență ! Spuneți-mi cum se află ilustrul vostru rege ?

— *Tout va bien*. Totul e perfectissim, ilustre Principe.

— Dar Cavalerul de la Planche ? Unde se află ?

— E de o lună în Franța, Excelență.

— Fug oare păsările din acest cuib ?

— E un cuib frumos, dar perfid, Principe !

Imaginea nu-i plăcu lui Petru. Tăcu. Pătrunseră în localul ambasadei. Boierii, după binețe, rămaseră să vadă de bagaje. Seara începea să-și coboare mătăsurile închis albastre, stingînd strălucirile bolților și minaretelor marilor moschei, înnegrind verdele cipreșilor. În acea seară, încercînd o partidă din vechiul lor joc, tarot, Petru primi linguriță cu linguriță băutura amară. Ambasadorul îi spuse că după ce l-a vestit, și era încredințat asupra veștilor ce i le trimisese în Veneția, în vreme ce el călătorea spre Istanbul... *„Les daix du destin avait tourné"*. Sîngele

Principelui zvîcnise dureros spre creier, auzindu-l. Siavuş Paşa care le fusese cu bunăvoinţă, lăsase locul lui Sinan Paşa ce-l susţinea la tronul şi urechea Sultanului pe Mihnea. Avînd visteria ţării, Mihnea vărsa aur greu în haznaua Porţii. Trei sute de mii de galbeni şi ce mai ungea pe deasupra ochii şi palmele dregătorilor de tot felul şi de tot rangul la Poartă.

Dar Petru Şchiopul şi omul său cu trecere la scaunul împărătesc, Bartolomeu Brutti, făcură să suie în scaunul muntean pe nepotul şi fiul adoptat de către Domnul Bogdaniei, pe Vlad, dar care a răposat înainte de a pupa papucul Sultanului, aşa că acum va judeca Divanul, cui îi va reveni tronul muntenesc, lui Mihnea sau lui, principelui Petru ?

Rămăsese mut, îngheţat de gerul uluirii... Nu-i sunase bine alcătuirea frazei : ...„Cui va reveni tronul, lui Mihnea sau Principelui Petru ? Tot repetînd-o, înţelese că oricum ar fi fost spusă, tot în pofida lui ar fi fost : — Lui Mihnea sau lui Petru, lui Petru sau lui Mihnea, bănuita posesiune, învestirea tot rivalului sună să-i cadă : Mihnea la început, Mihnea la sfîrşit. Era o răsucire de cuvinte, dar suna ceva fatidic, o aşezare şi o respingere... Prostii, îşi spuse. Temeri de babă superstiţioasă...

— Şi cînd o să se ţină Divan, Excelenţă ?

— Mîine !

— Mîine ? Inima îi bătu iară. Năvala sîngelui fu mai scurtă, mai tare bătură ciocanele sîngelui în inimă, în creier.

— Da. Mîine. De trei zile slujitori înalţi ai Porţii veneau mereu să te caute, Înalte Principe. Spuneau că Sultanul vrea să se ţină cît mai curînd Divan, să sfîrşească cu giamparalele, cu danţul ăsta.

Cărţile cu figurile tarotului rămăseseră răspîndite asupra mesei. Jucaseră în silă, cu gîndurile trase la închipuiri neliniştitoare. Ambasadorul rămăsese cu nebunul în mînă. Îl privea cu coada ochiului pe Principe. Avea un tic nervos. Strîmba gura, trăgînd de colţurile ei în jos, încordînd vinele, tendoanele gîtu-

lui, de parcă s-ar fi strîmbat la cel din fața lui. Petru privea ca halucinat cărțile de tarot răvășite pe masă... Figurile „arcanelor mari“ erau încurcate cu figurile „arcanelor mici“, fiecare cu tîlcul lor. Era sub ochii lui, ai Principelui, o caricare a vieții. Se întîlneau Papa, împăratul, împărăteasa, îndrăgostitul, călugărul, forța, roata norocului, spînzuratul, moartea, diavolul și nebunul. Nebunul era în mîna ambasadorului, avea și Petru o carte în mînă. Nici nu-și da seama că o are între degete... Le numea în minte și fiecare îi trezea o imagine reală din trecut. Papa ! Se gîndi la Sixt al V-lea : Mare om. Ciudat om. Ar fi vrut să-l facă, să-l aibă Cardinal în Curia Papală ...Cardinalul Petrus poate : avu un rîs interior... Roata norocului... Această roată l-a suit, l-a coborît... Îl va mai sui ? Ce se va întîmpla oare cu el ? Poate că era bine să fi fost cardinal la Roma. Rîse iar în de el... Împărăteasa ? Aici se suprapuneau atîtea. Aci apărea pe carte, Margareta de Navara... Oh ! Margareta ! Ce femeie alambicată, nerușinată și dăruită. Avea haz și talent... Catherina de Medicis, Hazeki... Stanca... Contesa palatină... Iaslowicki... și mai cum ? I-a uitat numele mic. Se poate ? L-a iubit atîta ! Acea blondă polacă pasionată. La dracu ! E oare timpul să trec în linie muierile ?

Ambasadorul făcînd supărătoarea-i aschimoasă, cu gura și vinele gîtului, zvîrli pe masă nebunul. Petru privi o clipă la Lancosme, apoi la carte. Era ca o potriveală. Zvîrli și el cartea. Văzu că avusese cavalerul. Era o ironie. O stupidă potriveală : Nebunul și Cavalerul. „Doamne ! Să fie ăsta tîlcul rostului vieții mele... Cavalerul și Nebunul ?“

În dimineața cînd urma să aibă loc în Divan alegerea noului Voievod al Valahiei, în una din încăperile Haremului erau adunate *Haseki sultans*, femeile oficiale ale Sultanului. Ascul-

tau cum una din ele povestea, cu ochii lărgiţi de emoţie, cu glas de taină, că a visat noaptea dinaintea dimineţii Divanului, cum, după obicei, în lungul gangului de trecere, din stînga, Trecătoarei de Aur, în *Cinlerin mesveret yeri* — în acel „Sobor al zînelor“ — cum spune o străveche credinţă, temutele arătări au tot descîntat şi una din ele, care arăta cea mai rea, a spus vorbe ciudate. Celelalte zîne îşi fluturau pletele de negură sau de sînge străluminat şi neînchegat, auind şi lălăind ca nişte lupoaice...

— Şi ce-a menit zîna cea rea ? întrebă tremurînd una din cadîne, cea mai tînără, ghemuită pe un covor de nacru lîngă bazinul cu apa încremenită ca o oglindă albastră. Povestitoarea, cu un glas mai pe şoaptă, roti privirile spăimoase de parcă se aştepta ca arătarea să fie în preajmă, să o audă :

— Se făcea că zîna nu vorbea osmanlî, dar scria nişte semne prin aer şi cum trecea vergeaua ei fermecată prin întuneric, se arătau nişte semne roşii. Semnele se adunau şi închegau chipuri...

— Ce chipuri ? Ce chipuri ? şoptiră toate *Haseki sultans* deodată.

— Ssst... Tăceţi ! Întîi s-a închegat chipul ghiaurului cu cercel. Pe urmă, zîna a şters cu mîna ca o mătură chipul ghiaurului frumos. A scris iar cu vergeaua şi a venit în locul lui alt chip.

— Care chip ? Cine ? Beiul Mihnea ?

— Da. Beiul Mihnea...

— Şi ? şi ? gîfîiau de emoţie, nervoase, toate sultanele.

— Beiul vărsa pe gură, pe nări, prin ochi, prin urechi, ca o fîntînă, un val de aur. Aurul se închegă, rotund, în mii şi mii de ducaţi de aur ce se aşezau unul deasupra altuia, rotunzi, mari, crescînd, închipuind 22 de stîlpi şi deasupra lor, se arcuiau 22 de bolţi de aur...

— Ca în încăperea cea mare unde se ţine azi Divanul... aşa arăta ?

— Aşa ! Şi Stăpînul nostru, măritul Padişah, nu ştia ce să facă, ce să aleagă.. pe cine să-l facă Voievod ? pe ghiaurul cu cercel sau pe vărsătorul de aur ? !...

— Şi ? Şi ce-a mai fost ?

— Şi stăpînul nostru, slăvitul Padişah, a trecut prin Gangul de Aur, s-a dus în încăperea unde se află mantaua Profetului, a îngenuncheat, a bătut fruntea de podea şi a întrebat : „Ce să fac ?"

— Şi ? Şi ? Ce-a... ?

— Nu ştiu. Ştiu că zîna cea rea m-a văzut că ascultam în somn şi s-a îndreptat spre mine cu vergeaua vrăjită, întinsă. Atunci am ţipat... şi... şi m-am trezit.

— Uf ! nu puteai să nu te sperii, să nu te trezeşti ? Acum ştiam şi noi ce-a spus Sultanului Profetul. Cea mai tînără rămăsese ghemuită de spaimă pe covorul de nacru, în vreme ce unele din *Haseki sultans,* alergau după povestitoare, s-o prindă, s-o pedepsească pentru greşeala de a se fi trezit, lipsindu-le de sfîrşitul visului. Fugeau uşor, ca nişte zîne şi ele, dar cu gîngureli şi ţipete uşoare şi gîlgîiri de rîs, zicînd s-o prindă, s-o arunce pe povestitoarea mincinoasă în bazinul cu apa ca o oglindă albastră.

În încăperea celor 22 de coloane cu 22 de culmi boltite asupră-le, se aflau : Sultanul Murad, aşezat pe un tron îmbrăcat cu plăci de aur. În stînga lui, Sinan, marele vizir, în picioare. Tot în stînga, mai departe, nu pe podiumul tronului împărătesc se afla *Ieniceri Agasi,* Aga ienicerilor. Apoi, purtătorul iataganului împărătesc şi ienicerii de gardă... Între coloane, de-a dreapta şi stînga, aşteptau hotărîrea Divanului,... în stînga sălii, Mihnea, cu boieri de sub oblăduirea sa, ce-i slujiseră în Domnie. Pe dreapta, principele Petru, cu ambasadorul Lancosme, banul Mihail, Belobrad şi postelnicul Aldulea. Nici

unul din cei de față nu aveau arme. Stăteau așa așteptînd, neprivindu-se amîndouă tagmele, ca niște străini ce nu s-ar fi cunoscut, ce n-ar fi vorbit același grai, pîndindu-se totuși, nu din cătări, întoarceri de capete, ci prin toți porii, cu toate fibrele trupului și săgețile ucigătoare ale gîndului... Puterea cu care se urau n-o aveau poate nici două haite potrivnice de fiare, de jivine ale bungetului de codru. Unii din cei potrivnici se întîmpla să se și înrudească, de aproape, de departe, cum se întîmpla cu Mihnea și Petru. Coborau din aceeași stirpe, dintr-un șir de Basarabi, de Voievozi, mai dirept, mai pe latură, fără a mai gîndi că se trăgeau toți din aceeași ginte, din același neam. Turcii îi priveau ca pe o marfă. Cu răceală dar cu interes. Era un cîntar foarte simțitor în cugetul, în inima, în năravul lor. Și în cîntarul ăsta, fiece ducat adăugat peste ce dădea unul din prepușii la Domnie, făcea să se ridice talgerul celuilalt, ca la Judecata din urmă.

Unii se întrebau de ce nu se ține Divanul în Kubbealti. Acolo, sub bolta lui, în sala dezbaterilor, lucrarea era purtată și sta sub veghea marelui vizir. Sultanul urmărea dezbaterile, ascuns în altă încăpere, privind și auzind prin „Kafas", o mică deschidere cu grilă, aflată în perete. De ce azi se ține aici, între coloane ? Poate că erau mulți ? Poate că era în joc acel joc al balanței ? Poate... Petru văzînd chipul închis al Sultanului se gîndea că alta ar fi judecata de azi, dacă ar fi fost în vremea lui Mehmed al II-lea. Mehmed era un înțelept, un iluminat. Dusese turcimea spre o Renaștere, în cumpănă cu Renașterea italiană. Sta la sfat cu înțelepții, cărturarii de toate neamurile. Nu se minunase el privind ruinele Acropolei ? La o astfel de vreme și la un astfel de suzeran s-ar fi mișcat altfel, ar fi putut înfăptui larg ce începuse în scurta lui Domnie în Tîrgoviștea, în Țară.

Privea la Sultan, care stătea mut, încruntat, cu bărbia în piept, apăsat parcă de turbanul imens sub care, se întreba

Petru, ce lumi de gînduri se mişcă, sau ce ar mai jindui din aurul şi sîngele norodului din Valahia sau altor noroade.

Marele vizir purta un caftan de culoarea fisticului şi în verdele palid al fondului se rămureau încrengături de desene în verde mai închis. Părea un *Fistik Agaci*, un arbore de fistic încremenit lîngă tronul împărătesc. Cînd se mişca, culoarea adiată îi făcea greaţă. Nu-i plăcuse niciodată lui Petru, fisticul, nici copil fiind. De ce trebuiau şi culorile să-l chinuiască azi ?... Se vorbea în Divan. Vorbea ceva marele vizir. În încremenirea acelui *Fistik Agaci* omenesc, părea că un alt grai răzbate prin încrengătura verde. Un glas egal, uscat, un glas de dincolo de lumea înţelegerii. În aceeaşi clipă auzi numele lui, pomenit de acel glas şi îndată, răspunzînd, din latura stîngă, unul în grai valah aruncînd ca un lătrat de zăvod lihnit :

— Păi, să ştie luminatul Padişah, stăpînul nostru, al tuturor, că nu ştie nimeni sămînţa fostului Voievod Petru : că n-ar fi vlăstar dovedit, de Domn valah...

Petru simţi lîngă el o foire şi foşnet de veştminte. Mîini căutau la şold săbiile lipsă... Ce-a spus ? Că n-aş fi ?... Dădu să facă un pas către locul de unde auzise glasul. Cunoştea acest glas. Era al lui Iani, fratele lui Andronic Cantacuzinul, duşmanul său, susţinătorul lui Mihnea... Mihnea care stătea alb la faţă. Sîngele îi fugise din trup, aşteptînd, după asta, să vadă ce-o să se întîmple. Mihnea, pe care-l cruţase cînd acel paşă îi ceruse 100 000 de scuzi să-l şteargă din calea lui... Cînd el îl ocărîse spunîndu-i că nu-i ucigaş, că ar împărţi mai curînd Domnia cu el... Şi, iată... o slugă de-a lui îi zvîrlea în auz, în faţa tuturor, palma plină de vorbe otrăvite, împuţite... În aceeaşi clipă, îl văzu pe marele vizir aplecat la urechea Sultanului spunîndu-i ceva... Sultanul rîdea. De ce rîdea ? Nu era o clipă de haz, ci de nebunie, de sînge. Rîdea că i se spusese că-i bastard, sau mai rău, el, Petru, fiul răposatului Pătraşcu cel Bun. El care purta pe trup semnul ştiut, de os de Domn. Care-l

purta în suflet pe Dumnezeu şi pe om, iubirea de lume, încă, încă, peste toate cîte... A, da, ştia de ce rîdea Marele Turc. Dat fiind tîlcul clipei, nu putea să rîdă, decît că Sinan, vizirul fistik, îi turnase dulceag şi curvar în auz o snoavă pe care-o ştiau toţi... „Că nu ştie catîrul cine-i e tată : calul sau măgarul"... sau aşa ceva... Sultanul rîde. Rîd toţi... Trebuia să facă ceva care să-i fie şi Sultanului răsplată... Se apropie de omul al cărui glas îl ştia să fi spus blăstămăţia... Se auzi plesnetul unei palme cumplite... „E şi pentru tine, turc spurcat... Şi pentru tine". Se învîrtea totul. Coloanele, cele 22, se răsuceau ca uriaşe burghie intrînd în pămînt şi în cer. De ce nu e Samson, cu umeri uriaşi, să dărîme coloane şi bolţi asupră-le. Să piară şi el şi auzu-i, spurcat de o limbă de român ? Nici nu văzu semnele Sultanului, ale marelui vizir către Ieniceri Agaşi, care făcu şi el semne către ienicerii de gardă din preajma tronului. Se simţi împins cu putere în afara sălii. Împinşi şi boierii ce-l însoţeau, împinşi ca nişte furi sub ochii altor valahi ce priveau însă înainte, cu încordare de slugi sau zăvozi, la tronul de unde aşteptau să li se azvîrle osul.

Ambasadorul Franţei, domnul Lancosme, caută să se folosească de autoritatea pe care n-o mai avea la Poartă, să-l scape pe Principe. Trecerea sa pe lîngă împărăţie, pe lîngă marii dregători ai Sultanului scăzuse din pricina luptelor din lăuntrul hotarelor Franciei, dezbinării dintre regele Henric, ducele de Guise şi a fratelui acestuia, cardinalul Louis de Loraine, pe care pusese să-i asasineze. Henric al III-lea se unise cu Henric de Navara, asediind Parisul care-l repudiase, alungîndu-l, dar în timpul asediului, fu înjunghiat de călugărul fanatic Jaques Clément, lîngă Saint Cloud.

În zadar, nefericitul ambasador lupta cu auzul surd şi ochii legaţi ai celor de la Poartă, în zadar venea să le spună că Prin-

cipele Petru ar fi voit să-și urce darurile, să le pună la picioare 1 000 000 de scuzi, din care să fie aduși îndată 400 000 și în vreme de trei ani, restul, fiind în Domnie în Valahia. Ei știau că Mihnea dă sigur ce dă și nici nu mai aveau să ia în seamă un împuternicit al Franciei dezbinate și slăbite. Ce izbuti fu să facă să fie lăsați în libertate boierii, care însă urmau să plece îndată din Țarigrad, la ei acasă sau unde-or vedea cu ochii. Dar boierii, credincioșii Mihail ban, Belobrad și Aldulea s-au ascuns în lăcașul ambasadei, apoi, ca să nu-l primejduiască pe ambasador, pe unde au putut să se dosească, tot adăstînd cu o nădejde în suflete, ca Principele lor să scape printr-o minune și voie a Celui de Sus, că la atîta mai nădăjduiau.

Împins de șpăngile ienicerilor, Petru fu oprit lîngă grajdurile imperiale. Aștepta în picioare, năucit de repeziciunea cu care venise prăbușirea, năpasta și ura. Se mișcau în preajmă vizitii, rîndași la cai, fără să arunce o privire la ghiarului păzit între iatagane. Vedeau ades astfel de mușterii, chiar și foști demnitari turci, în așteptarea unui fapt pe care ei îl știau, cunoscîndu-le și drumul ce-aveau să-l urmeze. Sosi scîrțîind un fel de rădvan întunecat, murdar, tras de două mîrțoage, pe lîngă caii de rasă ce se auzeau fornăind și boncănind din copite, în grajduri. Pe lîngă ieniceri veniră un dragoman și elci slujitori ai Agiei. Dragomanul îi spuse să urce. Cum Petru rămăsese în loc, privind înspre rădvan parcă fără să-l vadă, dragomanul îi spuse mai aspru să urce. Îi arătă spre trăsură :

— Haida ! Alta nu-i. Ce, vrei să-ți dea Mirahur Aga trăsura cu oglinzi și podoabe de Üsküdar ? Ai ? ghiaur spurcat !

Urcă. Elcii îl suiră aproape pe sus, spre rîsul argaților de la grajduri. Porniră. Mergeau încet. Rădvanul o luă întîi spre miazăzi. Palatul Topkapî rămînea înapoi odată cu marea. Mîrțoagele aci întindeau șleaurile, aci slăbeau din tras, că-l

smuceau izbindu-se de dragomanul ce-i sta alături. Un timp nu mai gîndi la nimic. Simţea un fel de ceaţă în faţa ochilor. Trecură pe lîngă o pădurice de servilik. Era atît de neagră, de aproape, umbra cipreşilor, încît se aştepta să-l cuprindă o noapte fără sfîrşit... Nu ştia încotro îl duc. Cînd apăru în coasta rădvanului ce înainta greoi, clădirea cu două trupuri a bisericii armene, presimţi că se afla în primejdie. La pălimarele de piatră, de care se legau caii, deosebi în alcătuirea pietrei, scoici cu cochilii de un palid trandafiriu, părelnice înfloriri de măcieşi. Slaba lor strălucire pură îl hrăni cu o clipă de nădejde. Dar amăgirea se stinse cînd rădvanul trecu de al doilea trup al bătrînei bazilice unde-şi avea reşedinţa Catolicosul. Deodată, apărînd, părea că vine asupră-le masa puternică, înfricoşătoare a închisorii celor şapte turnuri, mult blestemata Ediculé. Începuse să audă în stînga lui şi să simtă respiraţia caldă a mării lovindu-se cu vuet de stînci. Părea că are lîngă ureche o uriaşă scoică, una din acele cochilii în golul căreia vuieşte ecoul frămîntului mării sau nesfîrşirii adîncurilor de peste lume. Ghiocul uriaş vuia în însăşi creierul lui ! Văzu între două turnuri greoaie, de piatră, poarta înaltă pentru bombarde şi maşini de război, tăiată de o bîrnă uriaşă din lemn de cedru, cu vînă tare, plină de volburi, din vîrtejuri de fibră lemnoasă, sub care se vedea o toacă de aramă.

Caleaşca întunecată se opri în faţa închisorii, cam la o sută de paşi. Dragomanul şi elcii coborîră dînd glas, spuind cuvîntul de trecere să fie îngăduiţi să se apropie de porţi. De undeva, din o coastă a lemnului porţii, se ivi o gînganie de om de parcă ar fi trecut prin poarta închisorii. Petru nu auzea ce vorbeau cu toate că ar fi înţeles turca lor în dialect stîlcit, necunoscut. La o poruncă a slujitorului din cetate, careta se apropie la pas. Fu împins să coboare. Îşi ridică privirea spre înălţimea ameţitoare a turnurilor cu simţămîntul măruntimii şi fragilităţii fiinţei despuiate de darurile de stirpe a alcătuirii omeneşti pieritoare. De-ar fi rămas mai mult să privească înspre acolo, turnurile,

cum și începuseră, aveau să prindă a lua toate o mișcare în cerc, amețitoare, amenințînd să se prăbușească asupră-i. Se simți împins înainte spre poarta ce deschidea o bortă de întuneric, din pîntecul adînc de negru prin care năvăleau izbindu-i fața, intrîndu-i pe nări, în gît, miasme grele ce-l înecau. Îl împinseră iar, cu asprime, să facă intîiul pas, să treacă pragul în acel gîtlej de putregiune și neagră necunoaștere. Pragul era suit spre înalt în pătratul nespus de strîmt, tăiat în suprafața mare a porților, de lemn... Trebuia să ridice un picior să-l petreacă înlăuntru, să vîre umărul, apoi capul, să tragă tot trupul spre întuneric.

— Haida ! îi strigă aspru un glas.

Cînd să pătrundă, aruncă o privire înapoi, stînd o clipă în cumpăna sorții. Pe poarta dinspre miazăzi, deschizînd drumul către Edirné, printre ciclopicele ziduri ale Bizanțului, văzu stema vechii împărății a bazileilor, rămasă în ființă, acolo, de veacuri, prin cine știe ce minune, sau uitare.

— Haida ! Treci ! lătră cu furie un glas. O labă grea îi apăsă grumazul. Altele îl prinseră de umeri ca niște căngi, aproape zvîrlindu-l înlăuntru, în umbra grea a unui gang. Auzi mișcare tîrșiită. Parcă foșneau jivine mute, amenințătoare. Cineva sufla greu. Peste miazmele ce lîncezeau în gangul întunecat, simți, cînd se apropia mult de el, răsuflarea grea, cumplită ca de stîrv a unei ființe nevăzute. Cînd i se dedară ochii cu umbra strînsă, la cinci pași, deosebi, cutremurîndu-se un chip, mai mult un craniu descărnat, fără nas, fără urechi. Era ființa care-i trimisese trîmba răsuflului de cadavru. Își dădu seama că e un lepros. Spăimoasa arătare se tot apropia de el, îi dădea tîrcoale. În urma leprosului văzu o revărsare de cărnuri ce ținea în brațele prea mici, subsioară, un catastif ce nu-l putea cumpăni în mîinile grase cu degete boante. De-a stînga grasului, unul, arătînd să fie mai marele purtătorilor de chei, ținea o singură cheie mare. Era cheia turnului spre care se în-

dreptau. Deschise uşa turnului. Numai el o deschidea. După ce răsuci şi deschise, dădu glas :

— Pomak ! !

Cel strigat se apropie. Era un om întunecat. Tîlhar crud altădată. Bulgar, închinător la Islam. Aruncă o căutătură neagră, ucigaşă, pe sub sprîncenele ce se încurcau în părul ce-i acoperea fruntea îngustă. Avea în mînă un mănunchi de chei ce sunau la fiecare pas făcut. Se apropie de întîia grapă de fier ce închidea drumul spre scările ce se vedeau în umbră. Petru îşi aminti că turnului spre care se îndreptau i se zicea „Turnul sîngelui". Un boier valah, ce fusese cîndva închis acolo şi scăpat, îi pomenise, în ţară, numele. Pomak, mişcîndu-se încet, de parcă tîra după el lanţuri şi ghiulele grele, zăngănea legătura de chei. Erau acolo cheile de la toate celulele Turnului. Pomak deschise a doua grilă. Între patru turci cu iataganele scoase din teci, Petru îl urma pe fiorosul chelar al turnului morţii. Cei patru purtau straie întunecate. Doar ilicele erau roşii. Luciul iataganelor cu lama mată, era aburit şi pătat pe alocuri de seul din teci.

Ieşeau dintre ziduri în curte, spre fundul căreia văzu o poartă gigantică de marmură albă, cu intrarea zidită. Se gîndi că trebuie să fie „Porta aurea". Pe fundalul ei se desena o moscheie cu minaret de lemn în care se făceau slujbele, rugăciunile pentru gărzi. Cine se mai roagă aici în casa groazei, a nebuniei şi morţii ? se întreba Petru. Îşi dădu seama că în starea în care se afla, cu toate căile vieţii şi libertăţii închise, mai găsea timp şi loc în cuget să vadă, să gîndească asupra tot ce-l înconjoară şi întîlnesc ochii. Poate tocmai ca să nu cuprindă limpede unde merge, ce se întîmplă cu el. Tot ce vedea în trecere, stătea sub norii verzi de frunziş al platanilor uriaşi cu trunchiuri ca picioarele elefanţilor, cu scoarţa leproasă, lăsînd să apară fibra lemnoasă ca o piele alb-cenuşie, bolnavă. În dreapta, împotriva turnului mare, două scări urcau la

vechile metereze de apărare. Totul era ca o cutie uriaşă ce răsuna la cel mai mic zgomot. Auzi marea auind. Vuietul intra prin unghiuri, prin gangul întunecat, ca un oftat puternic, ca o jălanie a unor duhuri nemîngîiate. Îi venea să geamă şi el, să urle cum urlă lupul.

Mai marele purtător de chei se opri la Turn, în faţa porţii de lemn bătută cu piroane mari de aramă, strigînd :

— Ibrahim !

...ahiiim... hiiim ! auzi ecoul... Se deschise o vizetă. În penumbră sticliră dinţii celui ce deschisese pătratul de lemn. .Se auziră sunete surde, guturale. Mutul răsuci o cheie care rîşcîi ruginit. Trase, după cît se auzea, zăvoare grele. Urmîndu-l pe mut, urcă trei trepte late păşind peste un prag înalt. Se vedea melcul scării coborînd spre groapa sîngelui. Văzu un butuc mare, întunecat, pătat, se vede, de sîngele descăpăţînaţilor. Într-o latură purta o verigă de care se legau mîinile. Mirosea a hoit, a iz sălciu de sînge. Însoţit de luciul iataganelor, urca, urca. I se părea că melcul scării nu avea sfîrşit. Poate undeva, ajuns, zidurile se vor desface, va privi cerul, va odihni ochii pe catifeaua uşor ondulată a mării ţesută cu albe fulgerări sau planări de pescăruşi.

O clipă simţurile i se treziră şi cuprinse ce se întîmpla în juru-i. Simţi cum Ibrahim, mutul şi alţi doi temnicieri, îi calcă în pas. Şi ceilalţi doi erau fără grai. Îi auzi scoţînd mugetele căznite ale muţilor. Urcau mereu. Dar nu în cer, gîndi... Urca în iadul singurătăţii şi al uitării. Lumina slabă răzbătea printre zăbrele pe dreapta melcului scării. Citi pe zidurile mucegăite, pe uşi, nume zgîriate de mîini grăbite, în treacăt. Se întrebă, cîţi vor mai fi trăind, dincolo de uşile întunecate ? Cîţi vor fi pătat cu sîngele lor butucul din josul scării, adăugind izvorul roşu pornit din groapa sîngelui, prin canal subpămîntean să se risipească în undele Bosforului ? Urcă şi nu mai aude nimic, cei trei muţi purtînd încălţări de pîslă... Aude numai răsufletul

greu al unuia din muţi care ostenise urcînd. Aude numai călcătura sa şi ecoul. În umbra verzie a scării Ibrahim se opri. Trase zăvoarele la uşa celulei în faţa căreia se opriseră. Fu împins înăuntru. Nu văzu nimic altceva în penumbră decît ziduri goale, două capre de lemn netras la rindea cu două scînduri late asupră-le, închipuind pat de rupt oasele, nu de odihnă. Cîţi vor fi lîncezit pe scîndurile astea pînă la ceasul să fie duşi la butuc ? Oare ăsta să-i fie sfîrşitul ? Atît de cumplit, de zdrobitor în umilinţă şi chin sălbatec ? Stătu mult în picioare, după ce fură trase zăvoarele, pe dinafară, de către mutul Ibrahim. Stătea nehotărît parcă încotro să pornească. Unde să pornească ? În jurul celulei înguste şi oarbe ? Venea o slabă lumină prin ochiul fără geam al uşii ce da către melcul scării şi puţul sîngelui, de unde veneau în pale, în răbufniri, miasmele. Privi spre ferăstruica cetluită cu bare de fier în cruce. Dar dinspre crucea fără duh nu-i venea nici o întărire, nici o nădejde. Stătea sleit de gînduri, de sînge, de voinţă, scăldat în năduşeli reci. Se îndreptă spre laviţă. Doar trei paşi, dar îi făcu într-o veşnicie parcă. Se lăsă, mai mult se topi pe scînduri, rămînînd cu privirile în cerul afumat al tavanului. Nu se auzea nici un sunet nici pe melcul scării nici asupră-i în chilie, nici dedesubt. Îi erau zidite parcă urechile. Îi încremeniseră simţirile. Numai ochii mai împungeau prin umbra verzuie a celulii. Numai ochii căutau, ascultau, simţeau. Îi simţi umezind, dar nu fuga înceată a lacrimii calde spre lobul urechii, unde mai spînzura perla cercelului. Zidurile întunecate, mucegăite nu purtau nici un semn că în celulă ar mai fi trecut alte făpturi pierdute din răbojul vieţii, din amintirea celor din afară. Nu era nici un nume zgîriat. Nu-i venea nici un mesaj nici de la cei vii nici de la cei din adîncuri. Uşa de stejar, înnegrită, era zgîriată. Încercaseră poate, unghii însîngerate de trudă zadarnică să afle un chip de a o smulge din încheierea ei cu cadrul. Marginea de lemn groasă arăta slabe urme de

așchii smulse, în urma încercărilor disperate și mereu încercate zadarnic. Nu se afla clanță, zăvoare. Zăvoarele grele erau trase pe dinafară. Îl pecetluiseră ca într-un mormînt. Cum stătea cu ochii încremeniți spre tavan desluși o pînză întinsă de păianjen. În mijlocul plasei pîndea nemișcat un păianjen mare, din cei cu picioare pestrițe, de neam din Anatolia. Știa că e veninos. Acum stătea încremenit cu celicerele veninoase închise. Îi vedea ochii mici, rotunzi ca niște perle prinse în pielea lui chitinoasă. Nu-și da seama dacă gîngania se uită la el. Nu știa dacă privirea arahnidei era din acele dedate să vadă ziua sau noaptea. Căuta să gîndească mult la mărunta bestie, ca să nu gîndească la ce-l aducea la teamă, la disperare. Obosi să tot privească la păianjen. O, Doamne ! de s-ar putea ca veninul să fie atît de puternic, să mă ucidă, sau să mă adoarmă. Să dorm somn neoprit, necercetat de vise !

Nu avea un răboj. Nu măsurase timpul. Nu știa cîte nopți, cîte zile se scurseseră. S-ar fi putut călăuzi după mîncarea și apa aduse de mut. Un soi de hrană ce n-o putea așeza în rîndul hranei omenești. Apa sălcie și împuțită părea să fi luat izul sîngelui și mucegaiului... După chipul în care slăbise, după puterile scăzute, părea să fi trecut îndelungă vreme. Fusese un om puternic, sănătos. Chiar după anii de temniți transilvane. Acum stătea tot lungit pe scîndurile goale, cu ochii pironiți în ochii lucioși ai păianjenului anatolit. Vorbea, fără cuvinte cu insecta veninoasă ce nu se hotărîse să se lase pe un fir cleios pînă la el... „I-ai văzut ? Și își zic oameni. Tîrîtoare mai veninoase decît tine. S-au prelins pe drumuri, pe melcul scării acestui turn al sîngelui, al morții să vină să sugă sîngele dintr-un om sfîrșit... Care nu le-a făcut nici un rău..." Se gîndea, vorbindu-i arahnidei, ce-i devenise duhovnic, la venirea cu zile în urmă a unor ființe din afara Turnului morții... Doi...

era să zică oameni... dar se gîndi la toată hordia de necurate făpturi ce chinuiau veghile anahoreților, pustnici în chiliile de sufletească reculegere... Da, prietene, i-ai văzut. Cel mai tînăr era Mihnea, ruda, consîngeanul meu, Domn acum în locul meu, pe tronul părintelui meu. Celălalt, un împuternicit al nemeșilor, al principelui transilvan, acel Nicolae Gavai... Cum au putut să se încumete, să vină, să cate în ochii mei știindu-mi viața și gîndurile, eu știindu-le gîndurile și faptele ? Dacă tu auzi, de acolo, din plasa ta, i-ai auzit, ai văzut vorbele lor cleioase făurind o plasă de minciuni și capcane, să mă facă să spun ce spuneau, să umilească ce mai aveau de umilit, să țeasă un covor cleios întins în lume pe care să călătorească minciunile lor, pasămi-te trecute prin gura lui Petru... Îmi cereau să scriu, să cer iertare tuturor, să recunosc că juruisem strîmb în fața Papei Sixt, a venețienilor, a Sultanului, că nobilii, nemeșii din Transilvania n-au făcut ce-au făcut, că nu m-au jefuit, m-au chinuit în temnițele lor. Că de dau scris, oi scăpa cu zile și voi fi lăsat să cer pomană regelui Franței, care-o fi fost acum ? că Henric a murit... N-am dat, frate, ai văzut ? Un mort nu mai scrie. Nici nu poate întoarce vorbele din drumul lor în neființă. Cum să mai afle ieșire vie, de aici, o ființă săpată la voia Sultanului de către prea-cucernice, prea milostive fiare ca Nichifor Dascălul, exarhul Patriarhal, frate întru duh cu Domnul Mihnea, crutatul de mine de la moartea ce i-o cătă Pașa ce-mi cerșea bani pentru atare faptă, și alți milostiviți de viață-mi, ca Iani, unchiul fratelui meu de tată, care n-are vină, numai cît ura neînțeleasă a lui Iani asupră-mi sau Cantacuzinul cu putere de sfat otrăvit la Înalta Poartă la auzul Sultanului.

Dar cum să calc dincolo de umbra mea, ce m-a însoțit nespurcată de sînge drept, dincolo de omenie, de cinste, de mîndrie ? Cum să spun că toți mi-au fost frați și binevoitori ? Cum să spun că guvernatorii transilvani Zombori și Giczi n-au

făcut ce-au făcut împotriva-mi, împotriva poporului și pămîntului meu ? Că retezîndu-mi zilele, înfundîndu-mi căile au lovit în soarta țării muntenești pentru care lucram să se lumineze ?...

Să-mi mințesc sufletul și să-i amăgesc pe cei ce veni-vor după mine ? Ei, dușmanii, tot mă vor pierde... Mă vor pierde prietene... Gîndurile i se împîcleau. Îl trăgeau degete nevăzute de inimă. Îi curgea prin trupul slăbit sîngele înspăimîntat de ce avea să vină. Ce avea să vină mai mult decît moartea ?... Nu știa că putea veni mai mult, mai cumplit. Răsfoia în fiece clipă filele îngălbenite ale cărții vieții scrise cu fapte și gînduri. Îl vizitau închipuiri și chipuri. Unde vor fi pruncii săi ? A, da. Marcu și Ionaș sînt în Transilvania la bravul conte Kendi, dar Petru, care fusese adus de doica grecoaică în Istanbul ? Nu putuse a-i da de urmă. Dar ce sînt urmele oamenilor ? Fire de paing. Nu-i așa, frate ? Se uita în ochii ca perlele mărunte și nu știa de-l ascultă, de-l înțelege. Dar gîndul îi depăna, întindea ca arahnida din tavan, fire cleioase să prindă cît mai multe mărturii ale vieții trăite. Să nu uite nimic. Să uite unde e, ce se va petrece mai tîrziu...

Auzi trăgîndu-se zăvoarele, auzi răsucirea în rugina lăcașului cheii. Nu știa de-i zi ori noapte. Nu știa că afară, în lume, e februarie și leat 1590. Slăbit, rămase întins. Mutul se apropie. Sta lîngă laviță privindu-l. De ce-l privea așa cum ai privi o părere ? Cu nedumerire, cu un soi de mirare tîmpă. Doar era încă viu. Încă. Îi făcuse semn cu capul către ușă, către casa scării. Vra să zică venise clipa. Se ridică încet. Simțea amorțeală în trup și în cuget. Nu deosebea dacă e frica sau orbirea fricei, dîndu-i acea răceală în toată ființa. Vrasăzică așa se întunecă o minte ce visa înălțimile de duh ale viețuirii pe acest pămînt, între oameni. Cît văzuse, cît polen și

aur rămas din acest zbor, va păli tot, se va pierde-n pămînt și în ape și-n văzduh ? Doar asta-i : „veșnică trecere"... Suspină. Un suspin însoțit de șoapte : *„Pater peccàvi miserere mei !"*. Mutul clătină din cap. Privi la Petru să vadă de se uită la el. Ridică ochii alburii spre tavanul celulei. Petru închise ochii. Se urni, ieșind încet, pornind să coboare melcul scării. Mutul luînd un felinar de pe podea, îl urmă în coborîre, fără pași, ca o umbră, numai felinarul scîncea metalic legănat în toartă.

La capătul scării, la groapa sîngelui, la butucul negru, se aflau Pomak și încă patru gealați. Unul din ei, numai cu un ilic roșu pe bustul gol, ținea în mînă ceva, ca un iatagan scurt. Se vede că era furtună pe mare, fiindcă pale de vînt scăpînd prin deschizături jeleau prelung, ascuțit, în susul melcului scării. Gealații îl prinseră de umeri apăsîndu-l asupra butucului. Cercă să nu se împotrivească în bunăștiință, carnea însă i se-ncrîncenă, mușchii i se împietriră, ființa-i pieritoare se împotrivea fără ca duhul lui s-o ceară. Acum, acum se va săvîrși, pierzîndu-se în vecie. Nimic nu-l mai putea scăpa. De ce să se mai împotrivească ? Doar nervii lucrau împotriva voinței. Gealații îl apăsară mai vîrtos asupra butucului. Mîinile, duse la spate, legate cu lanț de inelul gros înfipt în lemn, mai încercau împotrivire. Gealatul cu junghierul lat îl cerceta cu o mînă aspră, noduroasă, pe după gît. Acum, acum... dar nu mai luă dintr-o dată seamă la mișcarea gealatului. O goană de chipuri, de frînturi din viața-i trecută îl luară în ele, departe de locul unde se afla trupul nevolnic sub silnicia călăilor. Cel cu junghierul, încurcîndu-și degetele în pletele ce curgeau în jurul capului, pe butuc, înjură cumplit. Simți că e tras de păr în sus. Auzi în aer vîjiitul junghierului lat căzînd asupra butucului. Se crezu descăpățînat. Iată, încă în moarte, nevolnicul trup mai simte, cugetul încă mai cugetă... Nu încerca durere, nici lipsă în simțuri și înțelegere. Dar nu-și da seamă ce s-a petrecut cu el. Poate e clipa cînd se alege neființa de ființă ?...

Gealatul îi prinsese snop pletele ce-l încurcau şi cu o lovitură le tăiase bogăţia. Îl prinse de-o ureche. Nu simţi cînd i-o reteză. Îi suci cu putere capul, încît oasele cefei trosniră. Simţi cum îi retează a doua ureche. Nu află durere. Numai şuvoaie calde îi alergau pe obraji. Gealatul ridică a doua ureche tăiată. Smulse cercelul cu perlă însîngerată. Îl şterse grăbit de vestmîntul chinuitului, îl privi o clipă, preţuindu-l în palmă apoi îl vîrî în brîul verde ce-i înfăşura mijlocul. Gealatul îi căută faţa. Îi apăsă ceafa pe butuc. Îi vedea chipul. O mutră asiată, cu pomeţii vineţi sub ochii oblici, aproape închişi. Prin crăpătura dintre pleoapele spîne, îl fixa un vîrf de privire rece. Lama jungherului lat scrîşni în zgîrciul nasului... Nu mai auzea nimic. Din capul ciuntit ca din măştile de piatră la fîntîni, prin locul unde erau urechile şi nasul ţîşni întîi, apoi gîlgîi sîngele. Pe ţeastă, părul retezat stătea zbîrlit, scurtat şi năclăit. Părea un cap de gorgonă cu întreită izbucnire de sînge. Sîngele îl ardea. Nu văzu cînd şi cine îi apăsa pe chip, asupra unde fuseseră urechile şi nasul, ceva moale. Desluşi slab, mirosul de cîrpă arsă. Îl ţinură mult aşa. Cătau să oprească năvala sîngelui.

Era furtună pe mare şi pale de vînt, jeleau prelung, ascuţit în sus pe melcul scării turnului sîngelui.

Mai mult tîrît, ca un sac, l-au urcat în chilia păianjenului. Vietatea era tot acolo, în ungherul înalt, în pînza-i firavă din care n-avea nimeni să-l doboare. Poate că acum privea, zăcînd pe scînduri, curioasa arătare. Oricum, de avea sau nu înţelegerea, vederea unei făpturi omeneşti, în ochii, în globulele mărunte ca nişte perle se va fi răsfrînt o imagine nouă, poate tot atît de neînţeleasă ca întîia pe care-o oglindise, frumuseţea celui ce era încă Petru, Principe, fost Voievod, Domn al Valahiei Mari, al Ţării Româneşti.

Începuseră să-l doară cumplit rănile celor trei fîntîni de sînge care sleiseră. Îl durea tot trupul. Nu avu tăria sau nu se îndemna să ducă mîna la obraz, să atingă rănile dureroase, părul pe care-l simţea tot ca pe-o rană. Îşi aduse aminte de o soartă cumplită, de neomenescul sfîrşit al unui om din vechime, de Andronic Comnen, ce fusese la Bizanţ în veac XII cavaler de baladă, tiran, împărat. Ucis de furia plebei ce-l adorase, ciumpăvit, îşi duse unul din braţe, bontul, fără pumn, la gură, ceea ce făcu să se spună că dîndu-şi suflarea, Andronic mai avea sete de sînge omenesc... În creierul înfirbîntat, năucit de durere, se închipui o clipă, Andronic... O, doamne! Dar n-a fost împărtăşania mea sîngele altuia. Deschise pleoapele arse de fierbinţeală. Întîlni, sus, în plasa lui, anatolitul veninos. I se păru că perlele îi crescuseră în trup. Ajunşi mari cît ochii omeneşti, îl privesc cu ascuţime, se apropie, se fac necruţător de întrebători, schimbîndu-se în mari icoane în mişcare. Îi arătau întîmplări din trecut pe care le recunoscu... „Capete căzînd pe butuc, sîngele ţîşnind... Dar el nu-l văzuse ţîşnind, nu-l dorise... Nu, nu eu am vrut ca ei să moară. Ei ar fi vrut sfîrşitul meu... Ei, Dobromir ban, Mihail vornicul şi Gonţea paharnicul s-au hăinit, vroiau să mă vîndă, după ce-mi juraseră credinţă..." Ochii din plasa cleioasă din înaltul celulei crescură odată cu ţesătura, cu plasa paingului ce-l cuprindea ca o negură din care nu mai află scăpare decît în adîncurile celor două haosuri negre, rotitoare care unindu-şi sorbul îl supseră, prăbuşindu-l în neştiut.

Plebea Istanbulului, cîtă se afla la acel ceas pe calea Bagdadului, în mahalaua Üsküdar, se înghesuia să vadă, cum avea obiceiul, la trecerea alaiurilor padişahului, un ciudat cortegiu ce pornise, se spunea, de la Yedikule, prin Aksaray, mergînd după un închipuit fir ariadnic prin labirintul căilor şi uliţelor peste Bosfor şi înapoi. Trecuse şi prin Galata, prin faţa clă-

dirii ambasadei Franței. Dar la trecerea ciudatului cortegiu ușile, ferestrele au stat închise. Părea că e o clădire părăsită. Trecuse și prin Cornul de Aur și din ateliere, din dughene, ieșiseră negustorii și meseriașii, zgîindu-se, vorbind încurcat, rîzînd de ce vedeau trecînd... Pe un măgar ostenit, înaintînd greu, în silă, suit pe greabănul roș, întors cu fața spre coada patrupedului, o arătare. Era un bărbat purtînd caftan rupt, pătat de sînge vechi. Privea înainte cu ochii mari și vederile către care înainta, dus, săltat de măgarul cu pielea roasă, păreau să fie cumplite, fiindcă în priviri îi jucau umbrele nebuniei. Mulțimea uitîndu-se vedea un cap lipsit de urechi și de nas, cu fața înnegrită de o funingine grasă, ce nu fusese spălată. Părul ciumpăvit stătea zbîrlit, adăugînd încă la înfățișarea de zălud cum îl credeau unii din mulțime. Turcimea sta pe uliță, vorbea încurcat. Unii rîdeau ca la caraghiozi, alții se apropiau cît puteau, întrebînd cei cîțiva ieniceri și elci ce-l urmau pe jalnicul călăreț :

— Efendi, cine-i ăla ? Unde-l duceți ?

Ienicerii și elcii nu răspundeau. O singură dată, unul din gardă, un ostaș mai vîrstnic, îi răspunse peste umăr unuia ce părea să fie om mai ales :

— E un fost bey ghiaur ce-a căzut de la mila Înaltului Padișah.

Tristul alai înainta, urmărit de copii și golani care țipau și rîdeau. Unii se încumetau în calea măgarului, încercînd să-l lovească, să-l vadă hurducînd paiața vie, caraghiozul pe care-l purta. Îi alungau ienicerii, amenințîndu-i cu iataganul, dacă nu se afla prin preajmă unul din inspectorii străzilor, acei *Yol hasseki*, alergînd după îndrăzneț, cu lunga vergea de bambus. Un evreu bătrîn, în caftan negru, șopti la urechea femeii ce-i sta alături :

— Să mă ierte Iahvé. Aștia, osmanlîii, nu știu că un nazarinean a intrat în Ierusalim tot călare pe asin ? E adevărat că

ei o înțeleg în chipul lor turcit, cu fața spre dos... Fie-mi iertat!

— Taci, șopti femeia. E un timp de durere. Și se depărtară.

Măgarul mergea încet, filosofal. Coada în necurmată mișcare, gonind muștele, lovea ades obrazul desfigurat al celui ce-l călărea, avînd și picioarele legate cu o frînghie, pe sub burta animalului... Uitînd în unele clipe avănia ce-l lovise, întîlnea în cătările-i albastre, rătăcite, închipuiri jucîndu-i în depărtare, ca apa morților, alaiul strălucitor ce străbătea Țarigradul, mergînd spre zările dinspre miază-noapte, la un scaun de Domnie nouă. Armăsarul arab cu gîtul încovoiat ducea un principe pe care gloata îl slăvea. Cu largă mișcare a brațului, ca un semănător legendar, azvîrlea aur asupra gloatei și el se credea aidoma unui bazileu al vechiului Bizanț, ca Manuel Comnen, care, însurîndu-se cu principesa Maria, fiica principesei Constanza din Anatolia, arunca din pumnii plini hyperperii de aur asupra mulțimii, în fața Sfintei Sofii.

Vîntul de sud îi răvășea chica ciumpăvită. Cialmale, turbane de toate culorile se opreau o clipă din mers, urmărind arătarea despre care unii știau de ce e dus astfel, de unde venea, încotro se îndreaptă. Văzuseră ades asemenea alai, cu bey străini sau înalți demnitari ai Porții, căzuți din încredere și treaptă.

De sus, dinspre Eyub Haliçkasimpașa, de pe înălțimea Galatei, printr-o fereastră a ambasadei Franței, nefericitul Lancosme privea asupra orașului pe ale cărui întortochieri de ulițe știa să se tîrască un groaznic alai. Ticul nervos îl chinuia mai des, strîmbîndu-i obrazul și pe bărbie i se înnodau lacrimi de neputincioasă durere.

Pîrele la Poartă nu conteniseră nici cît timp Petru se afla ferecat în Turnul sîngelui. Auziseră, Mihnea și nobilii transilvani, că cel închis la Ediculé ar fi încercat noi făgăduieli de

bani. S-ar fi temut de el şi mort, Mihnea. Ar fi vrut să-i vadă cît mai curînd leşul, să-l ştie măcar undeva la fundul mării, ospăţ lighioanelor adîncurilor. Cum nu putuseră să scoată nimic de la el, cînd l-au cercetat în Şapte Turnuri, nici rugăminţi de iertare, nici vorbă despre lepădare de orice gînd de Domnie, nici întoarcerea acuzelor făcute asupra celor ce-l prădaseră şi-l chinuiseră la Hust, prin Sinan Vizirul îi îndopau auzul lui Murad despre minciunile căzutului Petru şi mai ales că el ar fi lucrat cu unii principi din Apus şi cu Papa la plănuiri de cruciadă împotriva Islamului. Ce-i păsa lui Murad de viaţa ghiaurului Petru, lui, care-i dase morţii chiar pe ai săi cinci fraţi, care trăia în duhul vinului ca şi Selim, părintele său, „beţivul", călcînd legile Profetului, îndrăgind numai bairam şi mehter şi caraghiozi. Între două sunete de zurna, de kurenay, îi dădu mînă liberă lui Sinan Paşa să-l sluţească şi să-l piardă pe supărătorul ghiaur Petru.

Din Istanbul, bailul Veneţiei la Poartă, Giovanni Moro, vestise Serenissima despre căderea şi închiderea lui Petru la Ediculé... Vestea se întinse în Apus. Toţi cei ce-l cunoscuseră deplîngeau nefericirea ilustrului, învăţatului şi frumosului Principe. Era acolo, în acea parte a lumii, în Genova, un om, care-l preţuise, îl iubise ; bietul Franco Sivori, care nemîngîiat depăna în gîndurile lui toată superbia şi avănia ce-l însoţise în viaţă pe vlăstarul de Domn, care visase să înfăptuiască ce nu se încumetase nimeni încă pe pămîntul valah. O Renaştere românească.

E o primăvară palidă, fără sînge, ca şi el. Măgarul s-a oprit. Moţăie adormit, obosit de lungă rătăcire prin Istanbul. De sus, de pe colina cu vii şi grădini, peste desfăşurarea uliţelor din Beşiktas, la ţărmuri, marea mîngîie cu moliciune. În acea parte a Bosforului se găteau la porniri războinice cadîrgele,

flota otomană cu Kapudan, Barbaros Hairedin Paşa, cu azapii lui, arcaşii de soi, ai flotei. Se vedeau pe Bosfor caice şi corăbii cu pînze brăzdînd apele verzii-albastre, părînd uneori încremenite, ca în zugrăveală. Trebui să-l lovească de cîteva ori cu piciorul, unul din paznici, ca măgarul să se hotărască iar să înainteze. Zmucit de pornirea ruptă a patrupedului, cel care-l călărea de-a-ndarate stătu să cadă, de n-ar fi fost legat de picioare pe sub pîntecul alb murdar şi umflat al animalului. Un amurg de aur roşu poleia cu praful imaterial cupolele şi minaretele, cînd se opriră la ţărm, în Beşiktaş unde aştepta o corabie, mai mult un barcaz de pescuit. Unul dintre elci se apropie şi strigă la cei de pe vas.

— Hei, voi de acolo ! — Se arătară cîţiva marinari. Unul mai gras, cu ţeasta goală ca un dovleac, spîn şi şaşiu, cu bustul gol, stătea cu picioarele răşchirate uitîndu-se la cei de pe mal...

— L-aţi adus pe Düzné, ghiaur poftitor de mărire ? Adă-l să-l înălţăm la catarg... dar fără măgar. Da', sened ai ?

— Uite-l ! Elciul sui pe punte şi sporovăi cu şaşiul, după ce-i dădu senedul.

— Zi, e-n surghiun la Rhodos ?... L-om duce de-om ajunge...

Îl urcară. Întii dădu în genunchi, cu fruntea izbind scara ce lega uscatul de puntea barcazului...

— Haida ! urcă, lasă, te-nchini mai tîrziu Profetului ! Rîseră mutrele de pe vas. Îl ridicară, suindu-l cu greu. Se prăbuşi pe un colac de parîme ude... Elcii şi ienicerii plecară. Spînul şaşiu strigă porunci de manevrare a barcazului. Căngi lungi îl dezlipiră de mal. Venind în bătaia, în curentul Bosforului, pînza înălţată, plesni de cîteva ori umflîndu-se. De pe colacul de otgoane, desfiguratul înălţă cătările albastre spre cerul poleit cu aur. Auzi în depărtare, glas de muezin curgînd din săgeata unuia din minaretele apropiate ce împungeau cerul de aur. Nu mai avea gînduri, zăcea în tăcere şi adormirea lăuntrului... Se întuneca... Simţi o umbră apropiindu-se, aşezînd

lîngă el o strachină cu kîmîz. Era cel mai tînăr dintre oamenii de pe punte. Strachina cu kîmîz rămase mult timp acolo. Trecu unul din oameni, grăbind spre prova unde-l chema şaşiul. Laptele de iapă prins, răsturnat, făcu o pată alb-cenuşie, în care se văzu lucind cornul de lună nouă...

Pluteau de multă vreme. Se îndreptau spre el paşi înceţi. Era şaşiul şi alţi patru oameni... Se apropiară. Simţi cum îi legau picioarele şi mîinile. Îi trecură un juvăţ după gît. Îl ridicară apropiindu-se cu el de bord. Se auzi un plesnet greu în apă.

Mult timp, rezemată de catarg, lîngă colacul de otgoane şi pata kîmîzului răspîndit pe punte se auzi plînsul unei umbre. Îl acoperi zbieretul şaşiului :

— Taci, muiere ! Vrei să te aruncăm după el ?

După un timp, traseră frînghia, aducînd înecatul pe punte. Cîrmaciul manevră barcazul, punînd capul înapoi, către malul de la Beşiktaş.

Într-una din dimineţile de mai, la palatul Domnesc din Bucureşti se opri poşta cu olăcari venind de la Istanbul. Străjile dădură glas să vină logofătul cancelariei Domneşti să primească o ladă pentru Măria-Sa, trimisă...

— De unde ? întrebă logofătul.

— De la Ţarigrad, boierule.

— De către cine ?

Nu ştiau. Lada era bine întocmită, din lemn bun, îmbrăcată în postav cenuşiu. O duseră la odăile Măriei-Sale. Cămăraşul aşteptă să vină Vodă, ca să dea poruncă să deschidă lada. Se întrebau cu toţii ce poate cuprinde acea ladă, care arăta a fi cît un stat de om. N-o însoţea nici o scrisoare. Olăcarii cu poşta veniseră atîta cale în treapăd şi pînza lăzii arăta cenuşie, dar

era mai mult neagră dedesubtul stratului de praf. Logofătul îi certase pe slujitori să nu fi înlăturat praful. Ar fi vrut să-i mîne înapoi să-l scuture, dar Măria-Sa veni grăbit, împins parcă de presimțire. Văzu lada. Porunci să fie dat deoparte capacul. Logofătul, cămărașul și copiii de casă păliră. În ladă odihnea chipul, înfățișarea unui bărbat... Logofătului îi tremurau buzele și mîinile. Cămărașul și copiii de casă se traseră încet, încet, cu ochii lărgiți, spre ieșire, pe sub arcadele cămării.

— Doamne ! e... e... se bîlbîi logofătul.

— Se pare, făcu Mihnea, albind la față...

Pe fundul lăzii, umplută cu paie, pielea, lucrată îndelung de stranii meșteri tăbăcari dintr-o uliță uitată sub zidurile vechiului Bizanț, arăta să fie, cît se putea, înfățișarea celui ce fusese Domn legiuit, înaintea lui Mihnea, Petru, fiul lui Pătrașcu cel Bun, dăruitul de zei și de Dumnezeu. Mihnea rămas singur, cu cel pe care-l dorise atît în chipul în care i se înfățișa, simți coborînd asupră-i o umbră nevăzută care-l cutremură cu un fior din altă lume.

NOTE

Traducerea citatelor în limbi străine din cuprinsul romanului.

[1] Pe mormintele strămoşilor mei, a căror suflete-s la
Dumnezeu, nu vezi nici coroane nici sceptre.

[2] Spuneţi-mi în care ţară se află Flora frumoasa Romană,
Arhipiada şi Thays, ce fostu-i-a vară de sînge.
Echo, vorbind cînd svon se duce
peste rîuri sau peste iaz, că toate, frumoase
au fost peste fire.
Dar unde sînt zăpezile de altădată ?

[3] Luaţi aminte scumpi ascultători, că nu tuşesc cum o fac
unii înainte de a începe (a citi) dar îmi dreg bucuros
glasul cu un pic de vin.

[4] „O somnul meu ţi-aduc vin vechi de patru ani
lapte din negri maci cu-ncoronate ţeste
să vrei să-ţi desfaci aripile-n preajmă
aşa ca Alison bătrîna stînd la vatră
cu-ncîrligatu-i deget muiat în ştirba-i gură
trăgînd din caer lînă aproape jumătate
să-i cadă, lasă fusul, căscatul contenind
şi toropită noaptea întreagă doarme dusă
aşa că să-mi sărut în voie ne-mblînzita,
pe Isabeau cea tandră ce lîngă ea suspină

[5] Polonie, adio, cîmpii pustii, adio !
de gheţuri şi zăpadă mereu acoperite
adio ţară a veşnicului bun rămas
năravuri, aer, toate mi-au fost atît streine
c-ar fi să fie soarta haină pentru mine
dac-aşi mai pune iară pe tine al meu pas.

[6] „Veacul de aur — vedea-va pretutindeni
crinii înflorind între leoparzi".

[7] ...Căţeluşi „Turquette" cu păr foarte scurt,
neavând alta decît numele acelei ţări unde
nu se văd neam.

[8] ...Principele marii Valahii, Petru Demetrio,
prea scumpul nostru văr şi bun prieten, plecînd
de la Curtea noastră să se ducă la poarta marelui
senior, sub protecţia noastră cu carte de trecere
pe care înălţimea sa i-o dă la ruga şi
recomandarea noastră, să meargă la fericita-i
poartă ca în sfîrşit să fie pus şi întărit în
statul său, Valahia, de către înălţimea sa.

[9] Cînd vîntul ades pîndeşte în preajmă, stele
din cer prăbuşite vedea-vei, alunecînd
prin umbrele nopţii, lăsînd străluminate
brazde prelungi după ele.

[10] ...Să afle că voi avea plăcerea să-l recomand
din nou, favorizîndu-l, atît cît putea-voi,
pentru care vei începe să arunci punţile...
...şi toate intervenţiile ce vei putea face
pentru el.

TEXTUL ORIGINAL AL POEMULUI LUI PETRU CERCEL

„Potentissimo Dio del sommo et imo
Tu che creasti il ciel, la Terra, e'l mare,
Gli angeli de la luce e l'uom di limo,

Tu che nel ventre vergine incarnare
Per noi volesti Padre omnipotente,
Et naşcere e morire e suscitare.

Tu che col proprio sangue veramente
N'apristi il ciel, spogliasti il limbo e poi
Sathan legasti misero e dolente.

Tu che con sante braccia aperte a noi
Ancor ti mostri mansueto e pio
Per darne eterno ben ne i regni tuoi.

Ascolta Padre l'humil priego mio,
Che supplice e divoto a te ne vegno
A te che ti festi uom per far me Dio.

Con che ti pagharo mai Signor degno
Di tanti benefici a me largiti ?
Che guiderdon potrò mai darti in pegno ?

Stati sono i favor certo infiniti
C'hai dimostrati a me vil peccatore,
che mi governi ogn'hor, ogn'hor m'aiti.

Gemme non cerchi già d'alto valore,
Ne perle oriental, ne gran tesoro,
Che tu gli hai fatti, tutto è tuo Signore.

Tutte le cose da te fatte foro,
Ne ponno in terra i miseri mortali
Per una paglia attribuirssi a loro.

Tu con un volger d'occhio, un mover d'ali
Reggi e governi tutti gli elementi
I cieli e i regni ciechi ed infernali

Altro non cerchi da l'humane menti,
Altra offerta non vuoi, ch'un cor sincero,
A te 'nchinato, sol questo consenti.

Et che tu sia reconosciuto il vero
Dio d'Israel, colui che Faraone
Sommerger fece furibondo e fiero.

Opere cerchi sol perfette e buone
Et ch'ogni un lodi te che dentro vedi
Con provvidenza l'altrui intenzione.

Picciolo è el premio (oimé) che tu ne chiedi
Et se poco s' osserva, tu signore
Pur ne vuoi far d'eterna gloria heredi

Grande è la tua bonta, troppo l'amore
Che ne dimostri, ma di rado noi
Le conosciamo, qual piu espresso errore

Di par ne va con la giustizia poi
La tua misericordia, con cui Dio
Ottimamente il tutto volger puoi.

Ma troppo è l'ignoranza e'l fallo rio
Nostro, che conservar ti contendiamo
Un cor sincero humiliato e pio ;

Anzi (miseri noi) sempre pecchiamo
Contra te grandamente alto monarca,
E'n vanità quel che ne dai spendiamo

Pria Signor mio che la tremenda l'arca
Rompa de gli anni mei lo stame frale,
Perdonami l'offesa che mi carca.

Et la misericordia tua sia tale
Verso di me vil peccatore indegno
Ch'io viva teco in ciel sempre immortale,

Fammi Signor de la tua gratia degno
Non mi punir secondo i falli miei
C'hanno di remission passato il segno.

Pater peccavi, miserere mei,
Infiamma lo cor, lo spirito e l'alma mia
E piacciati ch'ià venga, ove tu sei.

Tu che sei vita, veritate e via,
Fammi conoscer che quanto nel mondo
Di bene havro, per tua bonta sol fia.

Se felice sarò, ricco e giocondo
Di stato, e di tesor, fa ch'in servitio
Tuo possa usarlo con timor profondo

Et se stratio n'havro, doglia e supplitio
Fammi con Giobbe patiemte e forte,
Fammi sempre costante al tuo servitio.

Quel ch'a te piace o Re de l'alta Corte
A me gradişce, a me diletta ancora
O sia benigna o sia contraria sorte,

Solo è l'intento mio servir ogn'hora,
L'immensa maestá tua Padre Santo,
Chi serve a te tutta la vita honora,
Et al fin vola al ciel con festa e conto.